

บริษัท ดันฮัฟ แกรมมี่ จำกัด

๒๐๙/๑ อาคารซีมีคทาวเวอร์บี (ชั้น ๑๔) ถนนสุขุมวิท ๒๑

แขวงคลองเตยเหนือ เขตคลองเตย กรุงเทพฯ ๑๐๑๑๐

โทรศัพท์ ๖๖๔-๔๐๐๙, ๖๖๔-๔๒๙๐ ต่อ ๑๔๐๓, ๑๔๐๔ โทรสาร ๖๖๔-๔๐๑๐

ปรัชญาประยุกต์ ชุตินันเตีย

จำนงค์ ทองประเสริฐ

บรรณาธิการ ทวีล มั่นน้อม

ออกแบบปกและรูปเล่ม TON-OR GRAMMY GRAPHIC

ISBN 974-519-673-8

พิมพ์ครั้งที่ ๒ © พ.ศ. ๒๕๓๙

จำนวน ๕,๐๐๐ เล่ม

สงวนลิขสิทธิ์

จัดพิมพ์และจัดจำหน่ายโดย

บริษัท ต้นอ้อ แกรมมี่ จำกัด

๒๐๙/๑ อาคารซีมีคทาวเวอร์บี (ชั้น ๑๔) ถนนสุขุมวิท ๒๑

แขวงคลองเตยเหนือ เขตคลองเตย กรุงเทพฯ ๑๐๑๑๐

โทรศัพท์ ๖๖๔-๔๐๐๙, ๖๖๔-๔๒๙๐ ต่อ ๑๔๐๓ และ ๑๔๐๔

โทรสาร ๖๖๔-๔๐๑๐

พิมพ์ที่ บริษัท เอช เอ็น กรุ๊ป จำกัด

ราคา ๒๕๕ บาท

คำนำ

การศึกษาวิชาปรัชญานั้นมิเคยทำให้ผู้ศึกษาเป็นคนพาล หากแต่กลับทำให้คนเป็นบัณฑิต และยังหากศึกษาอย่างมีสติสัมปชัญญะก็ยิ่งจะก่อให้เกิดสติปัญญาแก่กล้าขึ้น จนพบหนทางเข้าสู่สัจธรรมได้

แต่น่าเสียดายอยู่ว่า ตำรับตำราว่าด้วยวิชาปรัชญาของประเทศไทยเรานั้นค่อนข้างขาดแคลน แม้จะมีคนรุ่นเก่าก่อนได้แต่งไว้มากอยู่พอสมควร แต่ก็ไม่ได้รับการพิมพ์ขึ้นมาใหม่ ทั้งนี้ก็มาจากการเหตุที่ว่า ไม่มีคนสนใจนั่นเอง

สถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาก็เปิดสอนวิชาปรัชญากันอย่างแฉะๆ เพราะผู้เรียนมิใคร่ให้ความสนใจ สาขาที่เกี่ยวกับการทำมาหากินให้มั่งคั่งไม่ได้ ทั้งที่วิชาปรัชญานี้เองเป็นพื้นฐานอันสำคัญให้คนมีความคิดกว้างขวางและลึกซึ้งขึ้น และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างดีอีกด้วย

ท่านอาจารย์จำนงค์ ทองประเสริฐ ได้ตระหนักถึงความสำคัญของวิชาปรัชญามานานนักแล้ว ได้บรรยายวิชาปรัชญาไว้มากมาย และครอบคลุมปรัชญาหลักๆของโลกไว้อย่างดียิ่ง บริษัท ดันอ้อ แกรมมี จำกัด ได้เห็นความสำคัญและความจำเป็นของการศึกษาวิชาปรัชญา จึงได้ขออนุญาตนำมาจัดพิมพ์อีกครั้งหนึ่ง

หนังสือ “ปรัชญาประยุกต์ : ชุดอินเดียว” เล่มนี้ นับว่าควรได้รับความใส่ใจเป็นพิเศษ เพราะเหตุว่าปรัชญาดังกล่าวนี้นี้เป็นต้นกำเนิดอารยธรรมและวัฒนธรรมของสังคมไทยนั่นเอง

บริษัท ดันอ้อ แกรมมี จำกัด

คำนำ

ในการพิมพ์ครั้งที่ ๒

หนังสือ “ปรัชญาประยุกต์ : ชุดอินเดีย” ที่สำนักพิมพ์เกษมบรรณกิจ โดยคุณสมศักดิ์ เดชเกษม นำไปจัดพิมพ์เผยแพร่ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๑๔ นั้น ได้ขาดตลาดไปกว่า ๒๐ ปีแล้ว

“ปรัชญาประยุกต์ : ชุดอินเดีย” เกิดจากทางมูลนิธิอิทธิธรรม-มหาธาตุวิทยาลัย ได้เชิญข้าพเจ้าไปบรรยาย “กลอนสด” ออกทางสถานีวิทยุยานเกราะ ๗๘๕ และได้บันทึกลงแถบบันทึกเสียง แล้วได้อัดออกเป็นตัวพิมพ์ดีด ส่งไปให้ข้าพเจ้าปรับปรุงแก้ไข ข้าพเจ้าได้ปรับปรุงแก้ไขสำนวนเพียงเล็กน้อย เพื่อผู้อ่านจะได้มีความรู้สึกเหมือนกับฟังข้าพเจ้าบรรยายในห้องเรียน ปรากฏว่ามีผู้นิยมมาก เพราะหนังสือนี้ได้หมดตลาดไปอย่างรวดเร็ว ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากศาสนา ปรัชญา และวัฒนธรรมอินเดียได้เข้ามามีบทบาทอันสำคัญในชีวิตและวัฒนธรรมไทยมาก แต่เราไม่ค่อยทราบความเป็นมาของ

คติความเชื่อที่อยู่เบื้องหลังปรัชญานั้น ๆ มากนัก จึงมีผู้สนใจ
อยากรู้จักกันมาก

ในการจัดพิมพ์ครั้งนี้ คุณวิมล ไทรนิมิตกุล แห่งสำนักพิมพ์
ต้นอ้อ แกรมมี จำกัด ซึ่งมีความสนใจในผลงานทั้งด้านศาสนา
ปรัชญา และภาษาไทยของข้าพเจ้ามาก จึงได้ขออนุญาตจัดพิมพ์ขึ้น
มาใหม่ ข้าพเจ้าได้อนุญาตให้จัดพิมพ์ได้ตามประสงค์ ในด้านการ
พิมพ์ต้นฉบับด้วยคอมพิวเตอร์คือ คุณจวีร์วรรณ เงินพลอย ส่วนการ
พิสูจน์อักษร ตลอดจนการทำตีสานท้ายเล่มนั้น คุณสังวาลย์
มาลัยขวัญ ได้จัดทำให้อย่างเรียบร้อยงดงาม พร้อมทั้งยังให้ข้อ
สังเกตและเสนอแนะพร้อมทั้งตั้งข้อสังเกตหรือข้อสงสัยในอันที่จะ
ทำให้การจัดพิมพ์และการใช้ภาษาเป็นเอกภาพยิ่งขึ้น ข้าพเจ้า
ขอขอบคุณทั้งคุณวิมล ไทรนิมิตกุล และคณะผู้จัดทำทุกท่าน เป็น
อย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้ด้วย

(นายจำนงค์ ทองประเสริฐ)

เลขาธิการราชบัณฑิตยสถาน

๑๖ มกราคม ๒๕๓๙

ราชบัณฑิตยสถาน ในพระบรมมหาราชวัง

โทร. ๒๒๑-๕๘๔๓, ๒๒๒-๕๘๖๔

โทรสาร ๒๒๕๘๙๑๐

คำนำ

ข้าพเจ้าได้รับเชิญจากมูลนิธิอิทธิธรรมมหาธาตุวิทยาลัยให้เป็นผู้บรรยาย “ปรัชญา” ณ สถานีวิทยุยานเกราะเป็นประจำทุกวันจันทร์ เวลา ๑๘:๐๐ – ๑๘:๓๐ น. ตั้งแต่เดือนมกราคม พ.ศ. ๒๕๑๐ เป็นต้นมาจนกระทั่งบัดนี้ รวมเป็นเวลาถึง ๔ ปีแล้ว ซึ่งในการบรรยายนั้น ตามปกติข้าพเจ้าไม่มีต้นฉบับ ต้องไปบรรยายแบบ “กลอนสด” เป็นส่วนมาก และทางมูลนิธิก็ได้ตัดเทปไว้ เมื่อมีโอกาสก็ได้ถอดเทปออกมาอีกทอดหนึ่ง

ในการบรรยายนั้น ในตอนแรกๆ ข้าพเจ้ากำหนดขอบข่ายการบรรยายเป็น ๓ ภาค คือ ปรัชญาตะวันตกภาคหนึ่ง ปรัชญาอินเดียภาคหนึ่ง และปรัชญาจีนอีกภาคหนึ่ง แต่ละภาคบรรยาย

ติดต่อกัน ๒ ครั้ง แล้วก็เปลี่ยนไปภาคอื่น หมุนเวียนอยู่อย่างนี้เรื่อยมา นอกจากบางครั้ง ถ้าบรรยายสองครั้งแล้ว ยังไม่จบเรื่องดี ก็อาจบรรยายในภาคนั้นเป็นครั้งที่ ๓ - ๔ ต่อไปอีก ทั้งนี้เพื่อให้ท่านผู้ฟังที่ฟังติดต่อกันมาจะได้ฟังจบเป็นเรื่องๆ ไป ซึ่งก็ปรากฏว่าท่านผู้ฟังสนใจติดตามรายการนี้อยู่มาก ทำให้ข้าพเจ้ามีกำลังใจที่จะบรรยายต่อไป

วิชาปรัชญาเป็นวิชาที่มีขอบข่ายกว้างขวางยิ่งกว่าวิชาใดๆ ในโลก เพราะวิชาปรัชญาเป็นต้นกำเนิดของศาสตร์ทั้งหลาย แต่การศึกษาปรัชญานั้นค่อนข้างจะยากอยู่สักหน่อย เพราะภาษาที่ท่านใช้ในวิชาปรัชญามักจะเป็นภาษาที่เข้าใจยาก และมีคำเทคนิคมากมาย ยิ่งในการบรรยายทางวิทยุซึ่งผู้ฟังไม่มีโอกาสเห็นคำเหล่านั้น ได้ยินแต่เสียง บางทีก็ยากที่จะกำหนดได้ว่า คำนั้นๆ คืออะไรแน่ เพราะถ้าเรามองเห็นคำที่เขียน บางทียังพอจะเดาความหมายได้บ้าง เพียงแต่ฟังเฉยๆ จึงค่อนข้างจะกำหนดได้ยากสักหน่อย ด้วยเหตุนี้ จึงมีท่านผู้ฟังเป็นจำนวนมากได้เรียกร้องให้จัดตีพิมพ์คำบรรยายนั้นออกมาเป็นรูปเล่มซึ่งจะได้สะดวกแก่ท่านผู้สนใจอยากจะได้คำบรรยายนั้นไว้ศึกษาโดยละเอียดอีกครั้งหนึ่ง เพราะในการบรรยายนั้น ข้าพเจ้าพยายามใช้ภาษาพูดซึ่งเข้าใจง่ายกว่าภาษาเขียน และบางท่านก็ไม่มีโอกาสได้ฟังติดต่อกันโดยตลอด ถ้าหากมีหนังสือไว้อ่าน คงจะทำให้เข้าใจในวิชานี้ดียิ่งขึ้น

โดยทั่วไป ในอารยประเทศทั้งหลาย เขาถือว่าวิชาปรัชญามีความสำคัญต่อชีวิตมาก โดยเฉพาะสำหรับผู้ที่เป็นปัญญาชน เพราะวิชานี้ทำให้เรารู้สึกสนุกในด้านการใช้ความคิด ถ้าใครชอบ

การผจญภัยทางด้านจิตใจอยู่บ้าง หากได้มีโอกาสศึกษาวิชานี้ จะเห็นว่าสนุกจริง ๆ

อย่างไรก็ตาม ในการจัดพิมพ์นี้ ถ้าหากข้าพเจ้าจะจัดตีพิมพ์ครั้งที่ ๑ - ๒ - ๓ ฯลฯ ติดต่อกันไป ก็คงจะทำให้ท่านผู้อ่านเกิดความสับสน เพราะจะมีทั้งปรัชญาตะวันตก ปรัชญาจีน และปรัชญาอินเดีย ปนกันไป เป็นเหมือนไม้เบญจพรรณฉะนั้น ซึ่งคงไม่เหมาะสำหรับการค้นคว้า ข้าพเจ้าจึงตกลงใจแยกพิมพ์ออกเป็น ๓ ภาค คือ ภาคปรัชญาอินเดีย ภาคปรัชญาจีน และภาคปรัชญาตะวันตก แต่ละภาคก็อาจมีเล่ม ๑ - ๒ - ๓ เรื่อยๆ ไป จนกว่าจะจบ ส่วนในการจัดพิมพ์ ข้าพเจ้าต้องขอขอบคุณ คุณสมศักดิ์ เตชะเกษม แห่งสำนักพิมพ์เกษมบรรณกิจ ที่มีความสนใจในวิชาปรัชญาเป็นอย่างมาก และรับเป็นผู้ดำเนินการจัดพิมพ์โดยตลอด โดยจัดพิมพ์ภาคปรัชญาอินเดียก่อน แล้วก็จะได้พิมพ์ภาคปรัชญาจีน และปรัชญาตะวันตกในโอกาสต่อไป

ในการจัดพิมพ์ครั้งนี้ ข้าพเจ้าได้แก้ไขถ้อยคำสำนวนบ้างเพียงเล็กน้อย ส่วนมากก็คงเป็นคำบรรยายที่ออกอากาศแบบ “กลอนสด” จริงๆ นอกจากนั้นก็จัดทำวรรณคดี สำหรับค้นเรื่องที่ ต้องการให้สะดวกแก่การค้นคว้าด้วย ทั้งนี้ก็เพื่อให้หนังสือนี้ใช้เป็นตำราได้ด้วย

ข้าพเจ้าต้องขอขอบพระคุณมูลนิธิธิดาธรรมมหาธาตุวิทยาลัย เป็นอย่างสูงที่ให้โอกาสข้าพเจ้ามาบรรยายวิชานี้ และได้คัดลอกเทปให้ด้วย นอกจากนั้นก็ขอขอบคุณ นายจำนงค์ บุญญพันธ์ และ น.ส. เสาวลักษณ์ บุญเศรษฐ แห่งราชบัณฑิตยสถาน ที่ได้ช่วยในการทำ

ดรรชนีครั้งนี้โดยตลอด ถ้าหากจะมีอะไรขาดตกบกพร่องอยู่บ้าง
ข้าพเจ้าต้องกราบขอภัยไว้ ณ โอกาสนี้ด้วย

จำนงค์ ทองประเสริฐ

๑๔ มิถุนายน ๒๕๑๔

ราชบัณฑิตยสถาน

โทร. ๒๑๔๘๒๒

สารบัญ

	หน้า
คำนำ	๔
๑. ความหมายของคำว่า “ปรัชญา” - ปรัชญา กับ Philosophy เหมือนกันหรือไม่?	๑๓
๒. ปรัชญาในศาสนาเซน - ซื้อมีทั่วไปทุกหนทุกแห่ง - ศาสดาพุทธหรือนิครนังนาฏบุตร	๓๐
๓. ตายแล้วเกิด หรือ ตายแล้วสูญ - กรรมจะให้ผลอย่างไร?	๔๖
๔. ลัทธิจรรยาวัธ หรือ โลกียวัธ - ปรัชญาทางวัตถุนิยมของอินเดีย	๖๒
๕. ลัทธิจรรยาวัธ กับ พระพุทธศาสนา - ลัทธิที่เป็นภัยต่อโลก	๗๗
๖. พระพุทธศาสนาเป็นทุนนิยม?	๘๓
๗. พระพุทธศาสนาสอนขัดแย้งกันเองหรือไม่? - ปรัชญาเรื่องอัตตา - อนัตตา	๑๐๘
๘. อัศจรรย์สูตร - วิวัฒนาการของโลก	๑๒๕

	หน้า
๙. ป่อเกิดสังคมและรัฐตามที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา	๑๔๒
๑๐. เหตุที่ทำให้เกิดอาชญากรรม - ปรัชญาการปกครอง	๑๕๘
๑๑. ความเลื่อมและความเจริญของโลก - หลักสวัสดิภาพสังคม	๑๗๕
๑๒. ปรัชญาทางสังคม - ซาติกำเนิดมิใช่บรรทัดฐาน แห่งการทำความดี	๑๙๑
๑๓. เวสสันดรชาดก กับ ปรัชญาการปกครอง	๒๐๙
๑๔. โอศก : มหาราชผู้ทรงธรรม - ผู้แผ่ธรรมานุภาพ แทนเดชาณุภาพ	๒๒๔
๑๕. อารยันคือใคร? มีลักษณะคือใคร? เทพเจ้าสร้างมนุษย์ หรือมนุษย์สร้างเทพเจ้า? ภาวะกับอภาวะ สัตกกับอัสต อะไรเกิดก่อน?	๒๔๐
๑๖. เทพสร้างมนุษย์ หรือ มนุษย์สร้างเทพ - เรื่องอัคนีเทพ	๒๕๕
๑๗. เรื่องวรุณเทพ - ปรัชญาว่าด้วยกลางวันและกลางคืน	๒๗๐
๑๘. การบุญช้ายัญสมัยดึกดำบรรพ์ - ป่อเกิดของโลก - ไก่เกิดก่อนไข่ หรือว่าไข่เกิดก่อนไข่	๒๘๕
๑๙. พรหมจารีหมายความว่าอะไร - พรหมจารี มีอำนาจแค่ไหนเพียงใด	๓๐๑
๒๐. คัมภีร์อุปนิษัท - คัมภีร์อาร์ณยกะ - คัมภีร์เวททานตะ หนังสือป่าคืออะไร - ทำไมจึงต้องทำพิธีอัศวเมธ	๓๑๖
๒๑. ชีวิตเป็นเพียงภาพมายาคลายภาพยนตร์ - เรื่องเศวตเกตุ - ใช้ผลมะเดื่อและเกลือเปรียบให้เห็นว่าอาตมามันมีจริง	๓๓๓
๒๒. จุดมุ่งหมาย ๔ ประการของมนุษย์ - ธรรมะ อรรถะ กามะ โมกษะ	๓๔๙
๒๓. ความหมายของ "ธรรมะ" ตามที่ปรากฏอยู่ในคัมภีร์ต่างๆ	๓๖๔

หน้า

๒๔. บ่อเกิดและขอบเขตแห่งธรรม - กฤดายุค ไตรดายุค ทวาบรยุค กสิยุค - วรรณธรรม หรือ การจัดตั้ง วรรณะทั้ง ๕	๓๘๐
๒๕. วรรณะสังกร หรือวรรณะผสม - วิวาทแบบต่างๆ : พรหมวิวาท เทพวิวาท ปชาปัตถวิวาท อารุขวิวาท คนธรรพวิวาท อสุรวิวาท ปิศาจวิวาท รากษสวิวาท	๓๘๖
๒๖. คฤหัสถ์ อาศรมที่ ๒ ของฮินดู - สถานะของสตรี ในสังคมฮินดู - เมื่อยกย่องสตรี แม้แต่เทวดาก็ชื่นชมยินดี	๔๑๔
๒๗. ปรัชญาชีวิตเกี่ยวกับการเลือกคู่ครอง - วานปรสถ์ และสันนยาสี อาศรมที่ ๓ - ๔ ของฮินดู	๔๓๒

๑

ความหมายของคำว่า “ปรัชญา” ปรัชญา กับ Philosophy เหมือนกันหรือไม่?

สวัสดีครับ

ผมได้รับเชิญจากอภิธรรมมูลนิธิมหาธาตุวิทยาลัยให้มาบรรยายเกี่ยวกับปรัชญา ณ สถานีวิทย์แห่งนี้ โดยจะให้เป็นการประจำตลอดไป แต่ว่าจะเป็นไปได้แค่ไหนเพียงใดนั้น นี่ก็ขึ้นอยู่กับหลักอนิจจังเหมือนกัน คือว่าถ้าตราบใดที่ผมยังมีชีวิตอยู่ และก็ตราบใดที่อภิธรรมมูลนิธิมหาธาตุวิทยาลัยยังอยู่ และตราบใดที่สถานีวิทย์แห่งนี้ยังทำการอยู่ ถ้าหากว่ามีปัจจัยพร้อมกันทั้ง ๓ อย่าง และผมยังคงได้รับเชิญให้มาพูดอยู่ ผมก็ยังคงพูดที่นี้ต่อไป แต่สำหรับการที่ผมจะมาพูดถึงเรื่องปรัชญานี้ พอพูดถึงเรื่องปรัชญาก็อาจจะทำให้

ป ร ั ช ญา ป ระ ชู ก ต์ ชุ ค อ น เ คี ย

ท่านผู้ฟังเกิดความรู้สึกกังวลงเหงาหวานอนขึ้นมาก็ได้ เพราะว่าเมื่อพูดถึงเรื่องปรัชญาแล้ว มักรู้สึกคล้ายๆว่าเป็นเรื่องที่พูดแล้วฟังกันไม่ค่อยรู้เรื่อง ฉะนั้นบางทีเวลาพูดธรรมะหรือพูดหลักปรัชญาอะไรบางอย่างที่ลึกซึ้ง ผู้ฟังก็บอกว่า แหม พูดเป็นปรัชญา ความจริงทั้งๆที่พูดนั้นก็เป็นเรื่องธรรมะทั่วไป หรือว่าเป็นเรื่องราวชีวิตธรรมดา นี่แหละ เอาความจริงที่พบเห็นกันอยู่ทุกๆวันนี้มาพูด แต่บางทีผู้ฟังฟังแล้วก็ไม่เข้าใจ บอกว่าแหม พูดเป็นปรัชญา ความจริงผู้พูดก็ไม่ได้ตั้งใจจะให้ป็นปรัชญาอะไรหรอก แต่ว่าผู้ฟังบางทีก็มีความรู้มากเกินไป ก็เลยคิดว่าผู้พูดพูดอย่างปรัชญา ทั้งๆที่ผู้พูดหาได้ตั้งใจจะพูดให้เป็นปรัชญาไม่ อย่างเช่นมีคนเคยถามเกี่ยวกับความเป็นไปอะไรต่างๆเหล่านี้ ผมก็เคยบอกว่า ความจริงสิ่งทั้งหลายเหล่านี้มันไม่แน่นอนอะไรหรอก มันเป็นอนิจจัง แต่ว่าในสิ่งที่เป็อนิจจังนี้แหละมันเป็นนิจจัง และที่สิ่งเราคิดว่าเป็นนิจจังนี้มันก็เป็นอนิจจัง เพราะฉะนั้นความเป็นนิจจังมันก็มีอยู่ในอนิจจังและความเป็นอนิจจังมันก็มีอยู่ในนิจจัง หรือพูดอีกแง่หนึ่งก็คือว่าความไม่แน่นอนนั่นแหละแน่นอน เขาบอกว่าฟังไปฟังมาแล้วก็บอกว่าไม่รู้เรื่อง และเขาก็บอกว่าผมพูดเป็นปรัชญา แต่ความจริงในความรู้สึกของผม ผมก็ไม่ได้พูดเป็นปรัชญาอะไรหรอก พูดธรรมดานี้เอง แต่ว่าอาจจะทำให้ท่านผู้ฟังปวดเศียรเวียนเกล้าได้ เพราะฉะนั้นเรื่องของปรัชญานี้ถ้าหากว่าเราไม่มีความเข้าใจอย่างซาบซึ้งจริงๆแล้วอาจจะทำให้เกิดความรู้สึกเบื่อหน่ายเสียก่อนดังแต่ได้ยินชื่อปรัชญาเสียอีก เพราะว่าในความรู้สึกของคนทั่วไปนี้คิดว่า ปรัชญาเป็นเรื่องที่ยาก เป็นเรื่องที่เหนือมนุษย์จะเข้าใจ แต่ความจริงแล้ว ปรัชญานั้นเป็นวิสัยที่

ป ร ั ช ญา ป ระ ยุ ก ต์ ชุ ด อื่น เดี ย

มนุษย์เราจะเข้าใจได้ และบางคนยังเข้าใจหรือมีความเห็นหนักยิ่งไปกว่านั้นอีก บอกว่าปรัชญานี้จะเรียนกันไปทำไม เรียนมาแล้วหากินก็ไม่ได้ จะไปสมัครทำงานที่นั่นที่นี้เขาก็ไม่รับ ถ้าหากว่าเขาจะรับบ้างก็มีเฉพาะในมหาวิทยาลัยที่เขาสอนปรัชญาเท่านั้น จะเอาไปทำงานที่บริษัทห้างร้านอะไรต่างๆก็รู้สึกว่าจะคงจะไม่มีใครเขาจ้างเอาไปเป็นนักคิดเรื่องปรัชญาอะไรต่างๆเป็นแน่ เพราะฉะนั้นชีวิตของผู้ที่ศึกษาปรัชญามา นี้ มองดูคล้ายๆว่าจะมีตม แต่ความจริงการศึกษารัษยานั้น ก็ไม่มีจุดมุ่งหมายที่จะให้เราไปเป็นนักคิดหรือนักเพื่อฝันอะไรต่างๆเหล่านั้น แต่ว่าการศึกษารัษยานั้นเพื่อต้องการให้คนมีประสบการณ์เรื่องเกี่ยวกับชีวิตในหลายๆแง่ หลายๆมุม ทั้งนี้ก็เพราะว่าปรัชยานั้นเป็นเรื่องที่มีมานานนับเป็นเวลาพันๆปีมาแล้ว และจากปรัชญานี้แหละที่ได้วิวัฒนาการมาเป็นความรู้ศาสตร์ต่างๆที่เราศึกษาเล่าเรียนอยู่ในทุกวันนี้ เพราะฉะนั้นการที่เราจะศึกษาถึงเบื้องหลังหรือว่าภูมิหลังของวิชาการต่างๆ ที่เราศึกษากันอยู่ในปัจจุบันนี้ได้ นั่นก็จำเป็นที่จะต้องศึกษารัษญาของวิชาการต่างๆเหล่านั้น เพราะฉะนั้นจึงปรากฏว่าผู้ที่ได้ศึกษารัษยานี้ได้ศึกษากันอย่างกว้างขวาง เราอาจจะศึกษารัษญาการเมือง เราอาจจะศึกษารัษญาทางสังคม เราอาจจะศึกษารัษญาวิทยาศาสตร์ เราอาจจะศึกษารัษญาเศรษฐศาสตร์ หรือปรัชญาการศึกษา หรืออะไรต่างๆอีกมากมาย อะไรๆก็รู้สึกว่ามันรวมประเดอยู่ทีปรัชญาทั้งนั้น เพราะฉะนั้นการศึกษารัษยานั้นจึงไม่ได้ศึกษาแต่เรื่องที่จะไปนอกโลกหรือเรื่องที่พ้นวิสัยของมนุษย์เท่านั้น

แต่คราวนี้ เวลาพูดถึงปรัชญา ถ้าหากว่าเราจะเทียบกัน

ปรัชญา ประชุกต์ ชุตินันต์

ระหว่างตะวันออกกับตะวันตก เมื่อพูดถึงปรัชญาเราก็นึกถึงศัพท์ภาษาอังกฤษที่เรียกว่า Philosophy หรือว่าเมื่อพูดถึง Philosophy เราก็นึกถึงศัพท์ที่เราบัญญัติไว้ว่า ปรัชญา เราก็นึกว่าปรัชญาคือ Philosophy และ Philosophy ก็คือปรัชญา การที่เรามีความเข้าใจว่า Philosophy คือปรัชญา หรือปรัชญาคือ Philosophy อาจทำให้เราเข้าใจอะไรไขว่ไขวไปได้ เพราะฉะนั้นเรื่องการศึกษาปรัชญาให้เข้าใจจริง ๆ นั้น ในเบื้องต้นก็จำเป็นจะต้องทราบความหมายของคำว่าปรัชญาเสียก่อน และก็จำเป็นจะต้องทราบความหมายของคำว่า Philosophy เสียก่อนว่า ทั้ง Philosophy และ ปรัชญานี้มันมีความหมายเหมือนกันหรือต่างกัน มันอาจจะมีความหมายเหมือนกันก็ได้ หรือว่าคำที่เหมือนกัน มันอาจจะมีความหมายต่างกันก็ได้ หรือบางทีคำที่ต่างกัน อาจจะมีมีความหมายต่างกันได้ นี่ขึ้นอยู่กับเหตุหลายอย่าง อย่างเช่นสุนัขกับหมาชื่อต่างกันแต่ความหมายเหมือนกัน ส่วนที่ว่าชื่อต่างกันและความหมายต่างกันนั้นก็รู้สึกว่ามันไม่ค่อยมีปัญหาอะไรนัก เพราะฉะนั้นเมื่อ Philosophy กับปรัชญานี้เรามักจะเอามาตีความหมายเท่ากัน ข้อนี้ก็อาจทำให้เกิดความเข้าใจผิดในบางอย่าง เพราะฉะนั้นผมก็อยากจะพูดถึงความหมายของคำว่า ปรัชญา กับความหมายของคำว่า Philosophy เสียก่อนที่เราจะพูดถึงปรัชญาทั่วไป คำว่าปรัชญานี้เป็นคำที่เกิดมานานแล้วก่อนพุทธกาลหลายพันปี เป็นคำสันสกฤตมาจากคำว่า ปร คำหนึ่ง กับ ชญา คำหนึ่ง ปร แปลว่าประเสริฐ ชญา แปลว่ารู้ เพราะฉะนั้นเมื่อเอามารวมกันเป็น ปรัชญา ก็หมายความว่า ความรู้อันประเสริฐ ตรงกับภาษาบาลีว่า ปัญญา ปัญญาก็

ปรัชญา ประยุกต์ ชุติณ เตีย

แปลว่า รู้ทั่ว รู้ประเสริฐ เพราะฉะนั้นคำว่าปัญญากับปรัชญานี้ความหมายเดิมนั้นก็มีความหมายเท่ากัน แต่เวลาเรามาใช้ในภาษาไทยเรากล่าวว่า ปัญญา กับ ปรัชญา นี้ มีความหมายคนละอย่าง เมื่อพูดถึงปัญญา ถ้าหากว่าเมื่อเทียบกับภาษาอังกฤษ ตรงกับ Wisdom ถ้าหากว่าเราพูดถึงปรัชญาเราก็นึกถึงภาษาอังกฤษว่า Philosophy เพราะฉะนั้น Philosophy กับ Wisdom ความก็ต่างกันอยู่แล้ว เพราะฉะนั้นคำว่าปัญญากับปรัชญาก็มีความหมายคล้ายๆกับว่าต่างกัน แต่ว่าธาตุแท้ของมันแล้วมาจากธาตุเดียวกัน ความหมายเดิมไม่ต่างกันเลย แต่เราเอามาใช้ต่างกันเท่านั้น เพราะฉะนั้นคำต่างๆเหล่านี้มักจะพบในภาษาไทยอยู่มากมาย ที่ว่าคำเดิมมีความหมายเท่ากัน แต่เรามาใช้ในภาษาไทยมีความหมายต่างกัน เช่น อย่างคำว่า วิถถาร กับ พิสถาร วิถถาร เป็นภาษาบาลี พิสถาร เป็นภาษาสันสกฤต ทีนี้เวลาเรามาพูดในภาษาไทยซึ่งความหมายเดิมนั้นคำว่า วิถถาร กับ พิสถาร มีความหมายว่ากว้างขวาง แต่ถ้าหากว่าเราจะมาพูดว่าประวัติศาสตร์ฉบับพิสถาร ก็หมายความว่าประวัติศาสตร์นี้ พูดอธิบายกันอย่างละเอียดลออทุกแง่มุมเป็นเล่มใหญ่ทีเดียว อย่างนี้เราเรียกว่าฉบับพิสถาร แต่ถ้าหากว่าไปเขียนประวัติศาสตร์ฉบับวิถถาร คนไม่ได้คิดว่าเป็นฉบับพิสถารหรอก อาจจะเขียนด้วยสำนวนวิถถารอะไรต่างๆ ซึ่งแปลกไปจากที่เขาพูดหรือว่าหนักไปในทางสัปปัตถนอะไรต่างๆทำนองนั้น เพราะว่าคนที่เล่นอะไรวิถถารนี้มักจะเล่นอะไรผิดปกติจากเพื่อนเขาเล่น หรือว่าถ้าหากว่าไปเดิมบางคำเข้ามาอย่างเป็น วิถถารนัย อย่างนี้ก็พ้นคำว่าวิถถารไป อย่างพระไตรปิฎกฉบับวิถถารนัย คือมีนัยอันพิสถาร

ปรัชญา ประยุกต์ ชุมชน เต็ม

อย่างนี้ก็ฟังได้ แต่ถ้าบอกว่าพระไตรปิฎกฉบับวิมุตตารายานนี้ก็เห็นจะถูกเพ่งเล็งไปในทางที่ไม่ดี เพราะฉะนั้นเราจะเห็นว่าคำที่เดิมมีความหมายเหมือนกันนี้พอมาใช้ในภาษาไทยก็มีความหมายต่างกันก็ได้ เพราะฉะนั้นคำว่าปัญญากับปรัชญาที่เราใช้ในภาษาไทยก็ใช้ในความหมายที่ต่างกัน เมื่อเราพูดถึงปรัชญาเราก็หมายถึง Philosophy ถ้าพูดถึงปัญญาเราหมายถึง Wisdom

คราวนี้ปรัชญาซึ่งแปลว่าความรู้อันประเสริฐนั้นหมายถึงแค่ไหนเพียงไร คำว่าปรัชญาซึ่งแปลว่าความรู้อันประเสริฐ หมายถึงความรู้ที่ได้รับหลังจากที่หมดความสงสัยแล้ว คือว่าถ้าหากว่าเรามีความสงสัยในสิ่งใด เราก็พยายามที่จะค้นคว้าเพื่อให้รู้แจ้งแทงตลอดในสิ่งนั้น ที่นี้ความรู้ที่เราได้รับหลังจากหมดความสงสัยแล้ว ความรู้อันนั้นเป็นปรัชญา เพราะฉะนั้นความรู้อะไรที่ยังอยู่ในขั้นทฤษฎีอะไรที่ยังไม่สามารถทราบอย่างประจักษ์แจ้งว่ามันเป็นอย่างนั้นอย่างนี้จริงๆ เราคาดคะเนเอาว่ามันคงจะเป็นอย่างนั้นเป็นอย่างนี้ ความรู้อย่างนั้นในแง่ของตะวันออกเราไม่ถือว่าเป็นปรัชญา เพราะว่ายังอยู่ในข่ายแห่งความสงสัย แต่ Philosophy มาจากคำภาษากรีกว่า Philos กับ Sophia Philos แปลว่า ความรัก Sophia แปลว่า ความรู้ Philosophy ก็คือ ความรักในความรู้ นั่นเอง เราจะเห็นว่าคำแปลของต้นเค้าเดิมของมันแล้วต่างกัน ปรัชญา แปลว่า ความรู้อันประเสริฐ คือความรู้หลังจากที่ได้พ้นความสงสัยแล้ว ส่วน Philosophy หมายถึง ความรักในความรู้ ความรักในความรู้มันไม่ได้หมายความว่าเรารู้แจ้งแทงตลอดในสิ่งนั้นจริงๆเลย ทั้งนี้ก็เพราะว่าคำว่า Philosophy นี้มันมีความหมายที่ลึกซึ้งดังที่ผมจะได้อธิบาย

ปรัชญา ประยุทธ์ ชุตินธิ์

ต่อไป แต่ทว่าก่อนที่จะได้อธิบายความหมายของคำว่า Philosophy ความหมายของตะวันตกนั้นผมขอพูดถึงคำว่า Philos+sophia ซึ่งเราแปลว่าความรักในความรู้อีกครั้งหนึ่งว่าทำไมเราจะต้องมีความรักในความรู้ด้วย เราจะมีความรู้แจ้งเห็นจริงในความรู้นั้นไม่ได้ หรือ ทำไมจึงเพียงแต่ว่ารักๆเอาเท่านั้น ทั้งนี้ก็เพราะว่าทางตะวันตกเขาถือว่าตัวความรู้หรือ Wisdom นั้นเป็นของพระผู้เป็นเจ้าแต่เพียงพระองค์เดียวเท่านั้น คนอื่นๆจะมี Wisdom จะมีความรู้เหมือนอย่างพระผู้เป็นเจ้าหาได้ไม่ เพราะถ้าหากว่าเรามีความรู้ มี Wisdom จริงๆ ก็จักกลายเป็นพระผู้เป็นเจ้าไป ซึ่งเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ เพราะฉะนั้นเราก็จะมี Wisdom ไม่ได้ เมื่อเรามี Wisdom ไม่ได้ แต่ว่าเรามีสิทธิที่จะรักใน Wisdom ที่จะรักในพระปัญญาของพระผู้เป็นเจ้า เพราะฉะนั้นท่านจึงเปรียบไว้ว่าปรัชญาเมธียนั้นเป็นเหมือนกับผู้ที่รักในความรู้เท่านั้น หาได้เป็นเจ้าของความรู้ เช่นเดียวกับบุรุษที่แสวงหาสตรี หาได้เป็นเจ้าของสตรีจริงๆไม่ เจ้าของสตรีก็คือมารดาบิดาของสตรีนั้น ความรู้ที่ปรัชญาแสวงหาที่นับว่าสำคัญที่สุดก็คือความรู้เกี่ยวกับภาวะและอภาวะ ซึ่งเป็นเรื่องของพระผู้เป็นเจ้าโดยเฉพาะ เพราะฉะนั้นเราจะไปเข้าใจแจ่มแจ้งในพระปัญญาของพระผู้เป็นเจ้านั้น จึงเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ เหมือนกับว่าเราสามารถที่จะรักผู้หญิงนั้น แต่ความจริงนั้นเรามีได้เป็นเจ้าของโดยตรงหรือ แต่ว่าในภายหลังเราอาจจะได้เชื่อว่าเราเป็นเจ้าของสมมุติว่าเราได้แต่งงานกับผู้หญิงคนนั้น เราก็เป็นเจ้าของผู้หญิงคนนั้น แต่ความจริงแล้วเจ้าของจริงๆก็คือบิดามารดาของผู้หญิงต่างหาก เพียงท่านอนุญาตให้เรา เราก็เลยได้เป็นเจ้าของในภายหลัง ฉะนั้น

ปรัชญาประยุกต์สู่ชีวิต

คำว่า Philosophy นั้นจึงเป็นเรื่องที่ไม่ใช่เกี่ยวกับความรู้แจ้งแทงตลอดอะไรอย่างในทางตะวันออก เมื่อเป็นเช่นนี้ก็ทำให้นักปราชญ์ต่างๆได้พยายามหาคำตอบที่ว่า Philosophy นั้นหมายความว่าอะไรแน่ และมันเกิดมาได้อย่างไร ฉะนั้นเมื่อเราแปลตามศัพท์เราก็จะเห็นว่า Philosophy นั้นเป็นเรื่องของความรักในความรู้

เมื่อเป็นเช่นนี้ก็ได้นักปราชญ์บางท่านให้ความเห็นว่าเป็นเช่นนั้น Philosophy นั้นมันเกิดมาได้อย่างไร อะริสโตเติลซึ่งเป็นปราชญ์เมธีผู้ยิ่งใหญ่ที่สุดคนหนึ่งของกรีกในสมัยโบราณได้กล่าวไว้ว่าเนื่องด้วยความประหลาดใจนั่นเองได้เป็นเหตุที่ทำให้มนุษย์ในสมัยก่อนได้นึกตรึกตรองในเชิงปรัชญา เช่นกับมนุษย์ในปัจจุบันนี้เอง สิ่งที่เขาแปลกประหลาดใจในเรื่องแรกก็เกี่ยวกับปัญหาใกล้ๆตัวนี้เอง แล้วต่อมาก็ขยายขอบเขตกว้างขวางออกไปทีละน้อย พร้อมกับเพิ่มความงวยงงสงสัยมากขึ้นทุกทีๆ เช่น ได้ขยายวงกว้างออกไปจนถึงปัญหาเกี่ยวกับปรากฏการณ์ต่างๆของดวงจันทร์ ดวงอาทิตย์ และดวงดาวต่างๆ รวมทั้งการสร้างโลกสร้างจักรวาลด้วย แต่ผู้ที่มีความงุนงงและเต็มไปด้วยความประหลาดใจนั้นจะรู้สึกตนเองว่าตกอยู่ในห้วงอวิชชาเช่นเดียวกับผู้ที่มีความรักมีความสนใจในสิ่งลึกลับมหัศจรรย์ต่างๆ เชื่อว่าตกอยู่ในวิถีเดียวกันกับผู้ที่มีความรักในปรัชญานั้นเอง ทั้งนี้เพราะว่าความลึกลับมหัศจรรย์ทั้งหลายก็ล้วนถูกสร้างขึ้นมาจากสิ่งทีประหลาดมหัศจรรย์ทั้งหลายนั่นเอง ดังนั้น ถ้าหากว่ามนุษย์นึกตรึกตรองเพื่อจะปลีกหนีจากตัวอวิชชาแล้ว ก็ย่อมเป็นที่ประจักษ์ชัดว่าเขาทั้งหลายกำลังแสวงหาตัวปัญญาาก็เพื่อจะได้รู้นั่นเอง หาใช่ว่าปัญญานั้นจะนำความก้าวหน้าใดๆมาให้แก่ตนไม่ นี่คือการจะเห็นได้

ปรัชญาประยุกต์ชุดอินเตีย

ว่าในทฤษฎีของอะริสโตเติลนี้ท่านบอกว่าปรัชญาหรือ Philosophy มันเกิดมาจากความประหลาดใจ เช่น เราได้ยินฟ้าผ่าฟ้าร้อง เราก็เกิดความประหลาดใจว่าทำไมฟ้ามันจึงผ่า ทำไมฟ้ามันจึงร้อง ทำไมฝนจึงตก ทำไมจึงมีกลางวัน ทำไมจึงมีกลางคืน อะไรต่างๆ เหล่านี้ ปัญหาเหล่านี้ทำให้เกิดความประหลาดใจ เมื่อเกิดความประหลาดใจเพราะความสงสัยว่าทำไมจึงเป็นอย่างนั้น ทำไมจึงเป็นอย่างนี้ เราก็พยายามที่จะศึกษาหาความรู้ในเรื่องนั้นๆ เพราะฉะนั้นเราจะเห็นได้ว่าปรัชญานี้มันเป็นเรื่องที่เกิดจากความประหลาดใจ หรือว่ามันเป็นเรื่องที่เกิดจากความสงสัยนั่นเอง เพราะว่าเรามีความสงสัยในสิ่งใด เราจึงพยายามศึกษาค้นคว้าเรื่องราวต่างๆ ในสิ่งนั้นๆ แต่ว่าการที่เรามีความสงสัยนั้นไม่ใช่หมายความว่าเราจะไม่รู้อะไรเลยเลย ความจริงผู้ที่มีความสงสัยนั้นเป็นผู้ที่มีความรู้ คนที่ไม่รู้อะไรเลยจะไม่สงสัย เพราะฉะนั้นคนที่สงสัยนั้นจะต้องมีแง่ที่ตนสงสัย การที่เขา มีแง่ที่เขาตั้งสงสัยนั้น เขาจะต้องมีความรู้ในสิ่งนั้นพอสมควร ถ้าเขา ไม่มีความรู้ในสิ่งนั้นเลย เขาจะสงสัยในสิ่งนั้นไม่ได้ เช่นเดียวกับเรา ไม่เคยเรียนเลขคณิต เราก็ไม่มีปัญหาในเรื่องเลขคณิต เราไม่เคยเรียนเรขาคณิต เราจะไม่มีความรู้ในเรขาคณิต เราไม่เคยเรียน ตรรกศาสตร์ เราก็จะไม่มีความรู้ในเรื่องตรรกศาสตร์ เราไม่ได้เรียน วิทยาศาสตร์ เราก็จะไม่มีความรู้ในวิทยาศาสตร์ เพราะฉะนั้น การที่ไม่รู้อะไรเลยมันก็ไม่เกิดมีปัญหา ก็ไม่เกิดความสงสัยใดๆ แต่ ว่าผู้ที่มีความรู้แจ้งแทงตลอดทุกสิ่งทุกอย่างแล้วก็ไม่สงสัยอีกเหมือนกัน เพราะว่าเมื่อเขาารู้แจ้งแทงตลอดในทุกอย่างแล้ว ความสงสัยทั้งหลายมันก็หมดไป เพราะฉะนั้นคนที่ไม่สงสัยจึงมีอยู่ ๒ พวก

ปรัชญาประยุกต์ชุดอินเดีย

พวกหนึ่งรู้แจ้งแทงตลอดในทุกสิ่งทุกอย่าง ก็ไม่สงสัย อีกพวกหนึ่งไม่รู้อะไรเลย ก็ไม่สงสัย แต่ทั้งนี้ก็หาได้หมายความว่าผู้ที่รู้แจ้ง คือผู้ที่ไม่รู้อะไรเลย หรือผู้ไม่รู้อะไรเลยก็คือผู้รู้แจ้ง หาได้เป็นเช่นนั้นไม่ เราจะเอาความเหมือนกันในแง่หนึ่งแล้วมาสรุปว่าจะต้องเหมือนกันในทุกๆแง่นั้น มันเป็นเรื่องที่เป็นไปไม่ได้ เช่นเดียวกับมนุษย์ก็เป็นสิ่งที่มีชีวิต สุนัขก็เป็นสิ่งที่มีชีวิต โดยเหตุที่เป็นสิ่งที่มีชีวิตเหมือนกัน เราจะสรุปเอาว่ามนุษย์ก็คือสุนัข สุนัขก็คือมนุษย์ ไม่ได้ฉันท เราสรุปเอาว่าคนที่มีความรู้แจ้งแทงตลอดทุกสิ่งทุกอย่างกับคนที่โง่ถึงที่สุดจะเป็นอย่างเดียวกันก็ไม่ได้ฉันท

ที่นี้ปัญหาก็มีต่อไปอีกว่า เมื่อเราถือว่าผู้ที่มีความสงสัยมีความรู้นั้นหมายความว่าอย่างไร อย่างเช่นเรารู้ว่ากระจกนี้ ถ้าหากว่ามันถูกแสงแดดมันสะท้อนแสง เราเห็นอะไรมันสะท้อนแสงอยู่กลางสนามหญ้า เราจะอนุมานได้ทันทีว่ามันคือกระจก ทีนี้ถ้าเราทราบว่าเป็นเพชรที่มันถูกแสงแดดมันจะสะท้อนแสง เราเห็นอะไรที่สนามหญ้ามันสะท้อนแสง เราก็นุมานได้ทันทีว่ามันคือเพชร ถ้าเรามีความรู้ตั้งแต่ ๒ อย่างขึ้นไปว่ากระจกถูกแสงแดดมันก็สะท้อนแสง เพชรถูกแสงแดดมันก็สะท้อนแสง เพราะฉะนั้นเมื่อเราเห็นอะไรเกิดสะท้อนแสงขึ้นมา เราก็คงเกิดความสงสัยขึ้นว่ามันสะท้อนแสงนั้นมันเป็นกระจกหรือเพชร ความสงสัยก็เกิดขึ้น เพราะฉะนั้นเราจะเห็นได้ว่าความสงสัยไม่ใช่ว่าจะเกิดจากความไม่รู้ ความจริงมันเกิดจากความรู้ แต่ว่าชนิดที่ยังไม่เข้าใจแจ่มแจ้ง เพราะฉะนั้นคนที่รู้จักสงสัยนั้นไม่ใช่เป็นคนโง่เลย นั่นคือเป็นคนที่มีแว่แห่งความฉลาด ถ้าหากว่าเขาได้รับการแนะนำที่ถูกต้อง เขาก็จะได้รับความฉลาดได้ ฉะนั้นบุคคล

ป ร ั ช ญ า ป ระ ยุ ก ต์ ชุ ต อ น เ ลื ย

ที่รู้จักสงสัย เข้าใจสงสัย มีวิธีที่จะสงสัยในแง่แปลกๆ นั่นก็แสดงว่าเขามีปัญญามาก เขารู้จักพิจารณาไตร่ตรอง เขาจึงรู้จักแ่งคิด แ่งสงสัยได้ คนอย่างนี้จะได้นักปราชญ์ต่อไปโดยแท้ เพราะว่าเราจะเห็นได้ว่าบุคคลสำคัญๆของโลกในแง่ของศาสนาก็ดี ในแง่ของปรัชญาก็ดี ในแง่ของวิทยาศาสตร์หรืออื่นๆก็ดี ล้วนแต่มาจากผู้ที่สงสัยแ่ง อย่างพระพุทธเจ้า เมื่อยังทรงเป็นเจ้าชายสิทธัตถะอยู่ ก็ทรงสงสัยว่าทำไมเกิดมาแล้วก็ต้องแก่ ทำไมเกิดมาแล้วก็ต้องเจ็บ ด้วย ทำไมเกิดมาแล้วจะไม่แก่ ไม่เจ็บ ไม่ตายไม่ได้หรือ คำตอบที่ทรงได้รับก็คือว่าเป็นธรรมดา ที่นี้ธรรมดานั้นคืออะไร มันเป็นคำตอบที่ทำให้งงกันไป เจ้าชายสิทธัตถะอยากทราบว่าธรรมดาคืออะไร ก็พยายามที่จะศึกษาค้นคว้าว่าอะไรที่เป็นเบื้องหลัง เป็นภูมิหลัง (background) ของการที่คนเราตายแล้วต้องเกิด แล้วก็ต้องแก่ ต้องเจ็บ ต้องตายเช่นนี้ ในที่สุดพระองค์ก็ทรงสละราชสมบัติ สละลูก สละเมีย ออกบวชเพื่อแสวงหาความรู้ ว่าอะไรเป็นเบื้องหลังของคนเราที่เกิดมาแล้วต้องแก่ ต้องเจ็บ ต้องตาย พระองค์ต้องใช้ความพยายามเป็นเวลานานถึง ๖ ปี จึงทรงสามารถรู้แจ้งแทงตลอดว่า การที่คนเราตายแล้วต้องเกิด หรือว่าเกิดแล้วต้องแก่ ต้องเจ็บ ต้องตายนี้ด้วยเหตุผลกลใด ถ้าหากว่าเราไม่ต้องการจะเกิด แก่ เจ็บ ตายอีกจะได้ไหม ซึ่งพระองค์ก็ทรงได้คำตอบที่จะตอบปัญหานี้ด้วยความสามารถของพระองค์ ฉะนั้นการที่พระพุทธเจ้าได้เป็นพระพุทธเจ้าขึ้นมานั้นก็เพราะพระองค์ทรงรู้จักสงสัย และเมื่อพระองค์ทรงสงสัยแล้วก็ทรงพยายามที่จะหาทางที่จะไปให้พ้นจากความสงสัยนั้น ซึ่งพระองค์ก็ทรงสามารถค้น สามารถหาทางที่จะขจัด

ป ร ั ช ญ า ป ร ะ ยুক্ত ชุ ต อ น เ ล ย

ความสงสัยได้แล้ว ความเป็นพระสัมมาสัมพุทธะก็ได้บังเกิดขึ้น พระองค์ก็ได้ชื่อว่าเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า นักปราชญ์อื่นๆก็เช่นเดียวกัน ท่านก็ล้วนแต่เกิดมาด้วยความสงสัยในเรื่องต่างๆ ท่านก็พยายามค้นคิดอะไรต่างๆ อย่างเช่นว่าลูกแอปเปิลมันหล่นลงมา ทำไมจะต้องหล่นลงมาด้วย มันจะกระเด็นขึ้นไปบนอากาศไม่ได้หรือ ทำไมจะต้องตกลงมา ความคิดที่ว่าทำไมจะต้องตกลงมานี้ก็ทำให้ไอแซก นิวตันได้เป็นผู้ค้นพบแรงถ่วงของโลก หรือกฎว่าด้วยความดึงดูดของโลก อะไรต่างๆเหล่านี้ นี่เราจะเห็นได้ว่านักปราชญ์ทั้งหลายก็เกิดมาจากความสงสัยนี้ ไม่ได้เป็นคนโง่เลย เป็นคนมีทางที่จะเป็นนักปราชญ์ได้มากที่สุดทีเดียว เพราะฉะนั้นเรื่องของความสงสัยนี้จึงเป็นเรื่องที่ถ้าหากว่าเรารู้จักหาทางที่จะศึกษาค้นคว้าต่อไปเราก็จะกลายเป็นคนมีปัญญาได้ ฉะนั้นเราจะเห็นได้ว่า เรื่องของ Philosophy เป็นเรื่องที่เกิดจากความประหลาดใจ เกิดจากความสงสัย ความสงสัยและความประหลาดใจนี้จะทำให้นักปราชญ์ทั้งหลายพยายามค้นคว้าและพยายามหาทางที่จะพ้นจากความสงสัยความประหลาดใจนั้นๆ และในที่สุดจากการศึกษาค้นคว้าของท่านนี้ก็ทำให้เกิดศาสตร์ต่างๆขึ้นมา

ในสมัยก่อนนี้นักปราชญ์ในทางปรัชญาไม่ได้รู้เฉพาะในเรื่องศาสนาหรือเรื่องชีววิทยา ในเรื่องฟิสิกส์ ในเรื่องของธรรมชาติ ในเรื่องของรัฐศาสตร์ ในเรื่องวิทยาศาสตร์อะไรต่างๆนานาประการ อย่างเช่นอะริสโตเติลท่านก็ได้คิดค้นดำรับดำราที่เกี่ยวกับศาสตร์ต่างๆเหล่านี้ไว้มากมาย เป็นนักวิทยาศาสตร์โดยแท้ แต่สมัยนั้นวิทยาศาสตร์เขาถือว่าเป็นปรัชญา ฟิสิกส์เคมีนี่ก็เป็นแขนงหนึ่ง

ปรัชญาประยุกต์ชุดอินเตีย

ของปรัชญาทั้งนั้น ต่อมาเมื่อได้มีการศึกษาค้นคว้าในวิชาการต่างๆ เหล่านั้น มีความเข้าใจในสิ่งต่างๆ เหล่านั้นมากขึ้น หาข้อมูลต่างๆ ได้มากขึ้นจนกระทั่งสามารถกำหนดเป็นกฎเกณฑ์ได้ ศาสตร์ต่างๆ ก็ได้เกิดขึ้นมา วิทยาศาสตร์ก็ได้เกิดขึ้นมา คณิตศาสตร์ก็ได้เกิดขึ้นมา ดาราศาสตร์ก็เกิดขึ้นมา ชีววิทยาก็เกิดขึ้นมา ฟิสิกส์ก็เกิดขึ้นมา เคมีก็เกิดขึ้นมา หรือวิชาการอื่นๆ อีกมากมายก็เกิดขึ้นมาตามลำดับ แม้กระทั่งจิตวิทยาเมื่อไม่นานมานี้เรายังถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของปรัชญาหรือ Philosophy แต่เดี๋ยวนี้เราก็คือว่าเป็นวิชาหนึ่งต่างหากแล้ว เพราะเราหาข้อมูลเกี่ยวกับจิตวิทยาได้มากขึ้น จนกระทั่งสามารถที่จะประมวลเป็นวิชาการแขนงหนึ่งได้ คนที่มีความรู้ในวิชาการต่างๆ เหล่านี้ เดิมทีเดียวก็คือนักปรัชญานั้นเอง เพราะฉะนั้นเราจะเห็นได้ว่าในระหว่างตะวันตกกับตะวันออกนี้ มันก็มีอะไรคล้ายๆ กันและต่างกันอยู่บ้าง ถ้าหากว่าเราไปพูดในแง่ของปรัชญาในแง่ของตะวันตกกับ Philosophy ในแง่ของตะวันตกแล้วก็พอจะเทียบได้ว่าความรู้หลังจากที่ได้พ้นความสงสัยเป็นปรัชญา แต่ความรู้ที่จะนำไปสู่การหลุดพ้นจากความสงสัยนั้นเป็น Philosophy ถ้าหากว่าเทียบในแง่นี้ก็เห็นจะพอเทียบได้ว่าเบื้องปลายของ Philosophy ก็คือเบื้องต้นของปรัชญา เพราะว่า Philosophy นั้นยังอยู่ในข่ายแห่งความสงสัย ยังไม่พ้นจากความสงสัย ยังมีความประหลาดใจในสิ่งต่างๆ เหล่านี้อยู่ ยังไม่สามารถที่จะ ช.ด.พ. ลงไปได้ว่ามันจะเป็นอย่างนั้นอย่างนี้ เพราะฉะนั้น Philosophy ยังเป็นเรื่องของความสงสัย แต่ว่าปรัชญานั้นคือตัวปัญญา หมายถึงความรู้ที่รู้แจ้งหลังจากพ้นความสงสัยแล้ว

ปรัชญาประยุกต์ชุดอินเคีย

ถ้าหากจะเปรียบให้เห็นภาพก็ต้องสมมุติว่ามีใครมาเล่าให้เราฟังว่าทุเรียนอร่อย มีรสหวาน รูปร่างของมันเป็นอย่างนั้นอย่างนี้ที่เดียว บางทีเราอยู่ในต่างจังหวัดเราไม่เคยเห็นทุเรียน เพราะว่าแถวบ้านของเรานั้น ในจังหวัดของเรานั้นไม่มีทุเรียนขาย เราก็เพียงแค่ได้ยินชื่อ ถ้าอ่านหนังสืออาจจะเคยได้ยินชื่อทุเรียน แต่ยังไม่รู้จักว่าทุเรียนนี้หน้าตาเป็นอย่างไร รสชาติมันเป็นอย่างไร เขาบอกว่าในบรรดาผลไม้ทั้งหลายละก็ ทุเรียนเป็นผลไม้ที่มีรสชาติพิเศษที่สุด รสชาติก็แพงที่สุด รูปร่างมันเป็นอย่างนั้นอย่างนี้ที่เดียว แม้ว่ารูปร่างของมันจะขรุขระมีหนามมากอย่างไรก็ตาม แต่ว่าข้างในของมันนี้มีรสโอชาเหลือเกิน คราวนี้ถ้าหากว่าเรายังไม่เคยเห็นทุเรียน ไม่เคยรับประทานทุเรียน พอเขามาเล่าให้ฟังเราอาจจะสร้างมโนภาพว่า ทุเรียนคงจะมีรูปร่างอย่างนั้น เขาบอกว่าคล้ายๆขนุนนั่นแหละ แต่ว่าหนามมันแหลมมันคมกว่า อะไรร่างๆเหล่านี้ เราก็นึกเอาลูกขนุนมาเป็นหลักสำหรับสร้างจินตภาพว่า อ้อ ทุเรียนนี่คงคล้ายๆขนุน และก็คงมีหนามออกมา แต่ความคิดของเราไม่เหมือนของจริงหรอก เราอาจจะคิดอย่างไรก็ได้ แต่ว่าที่จริงมันไม่ใช่อย่างที่เราคิด แต่อาจจะใกล้เคียงกันได้ ที่จะให้เหมือนจริงๆมันไม่เหมือน คราวนี้ต่อมาเขาก็อาจจะซื้อทุเรียนให้เราหรือว่าพาเราไปซื้อทุเรียนก็ตาม เมื่อเราได้ทุเรียนไปแล้ว เรายังไม่รู้รสทุเรียน เราจำเป็นจะต้องฉีกทุเรียนเสียก่อน เมื่อเราฉีกออกมาเห็นเป็นพูๆ แล้วเราก็เห็นว่า อ้อ ข้างในทุเรียนเป็นอย่างนี้เองนะ เนื้อทุเรียนนี้ไม่เหมือนกับเนื้อมะม่วงนะ ลูกมะม่วงพอปอกไปแล้วก็ถึงเนื้อ จากเนื้อก็มีเมล็ด ปอกไปแล้วมันมีเมล็ดเดียว แต่ว่าทุเรียนมันมีหลายเมล็ด เพราะฉะนั้นมันจึงมี

ปรัชญาประยุกต์ชุดอินเตีย

เป็นพูๆ แต่ว่าเรายังไม่รู้หรือกว่ารสของทุเรียนเป็นอย่างไร คราวนี้เมื่อเรานึกทุเรียนออกมาแล้วเราได้กลิ่นทุเรียนเราเห็นพูทุเรียนนี้มันก็ยังไม่เป็นตัวความรู้แจ้งเห็นจริง ฉะนั้นยังถือว่าถ้าเปรียบก็เหมือนกับเป็น Philosophy คราวนี้เมื่อเราได้นึกทุเรียนเห็นพูทุเรียนแล้วมันก็ยังเป็น Philosophy คราวนี้เราก็อธิบายทุเรียนขึ้นมาเรารู้ว่าอ้อเนื้อทุเรียนมันนุ่มอย่างนี้ แต่เรายังไม่รู้รส ทุเรียนนี้ก็ยังเป็น Philosophy คราวนี้ละก็เราหยิบทุเรียนนี้ใส่ปาก ตอนที่หยิบทุเรียนเข้าไปปากนี้มันก็ยังเป็น Philosophy ที่นี้พอใส่ปากแล้วเราได้ลิ้มรสทุเรียน รู้แจ้งว่า อ้อ รสชาติทุเรียนมันเป็นอย่างนี้นะ ตอนรู้แจ้งว่าทุเรียนมีรสชาติอย่างนี้แหละ ตอนนี้เป็นแหละที่เป็นปรัชญาตั้งแต่เริ่มต้นได้ยืนยันว่าทุเรียนเป็นอย่างนี้จนถึงฉีกจนกระทั่งเห็นเนื้อจนกระทั่งหยิบยกขึ้นมาจะใส่ปาก นี่เป็น Philosophy เพราะมันยังสงสัย แต่ตอนที่ได้ลิ้มรสรับประทานทุเรียนแล้ว ตอนที่รู้ว่าทุเรียนเป็นอย่างไร หมดความสงสัยในเรื่องทุเรียนเสียที นี่เป็นตัวปรัชญา เพราะฉะนั้นเราจะเห็นได้ว่าถ้าเปรียบกันในเรื่องนี้ก็คือที่สุดของ Philosophy ของตะวันตกนี่ก็เป็นเพียงเบื้องต้นของปรัชญาในทางตะวันออกเท่านั้น เพราะฉะนั้นเมื่อเราเข้าใจความหมายของคำว่า Philosophy คืออะไร ปรัชญาคืออะไรอย่างนี้แล้ว เรา就会有ความเข้าใจในเรื่องปรัชญาที่จะอธิบายง่ายขึ้น

สำหรับปรัชญาที่จะนำมาบรรยายให้ท่านผู้ฟังได้ฟังนั้นก็จะเป็นปรัชญาทั่วไป คือผมจะไม่พูดถึงปรัชญาของใครโดยเฉพาะผมอาจจะใช้วิธีการหมุนเวียนคือพูดถึงปรัชญาตะวันตกบ้าง ซึ่งปรัชญาตะวันตกนี้เราก็ต้องเริ่มตั้งแต่ปรัชญาสมัยโบราณคือปรัชญา

ป ร ั ช ญ า ป ระ ยุ ก ต์ ชู ต อ น เ ตี ย

ของกรีก ต่อมาก็จะถึงปรัชญาสมัยกลาง สมัยใหม่จนกระทั่งถึงสมัยปัจจุบัน และนอกจากที่ผมจะได้พูดถึงปรัชญาของตะวันตกหรือ Philosophy แล้ว ผมก็จะได้พูดถึงปรัชญาตะวันออก ปรัชญาตะวันออกนี้มีเรื่องที่จะต้องพูดอีกมากมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งปรัชญาในพระพุทธศาสนา ปรัชญาในศาสนาเซน และปรัชญาในศาสนาอื่นๆ ในทางตะวันออกข้อนี้หมายถึงปรัชญาอินเดีย แต่ว่าในตะวันออกนี้ไม่ใช่ว่ามีแต่เฉพาะในอินเดียเท่านั้นที่เป็นประเทศที่เจริญในด้านปรัชญา ในประเทศจีนที่ได้เจริญมาเป็นเวลานาน ก็มีปรัชญาของตัวเองเหมือนกัน นั่นคือปรัชญาในลัทธิเต๋า ปรัชญาในลัทธิขงจื้อ หรือในลัทธิอื่นๆ ซึ่งผมจะได้บรรยายสลับกันไป คือพูดถึงปรัชญาตะวันตก ๒ ครั้งแล้ว ก็จะได้พูดถึงปรัชญาตะวันออกคือของจีน ๒ ครั้ง ของอินเดีย ๒ ครั้ง แต่สำหรับของอินเดียนี้ ผมก็อาจจะพูดในศาสนาเซนบ้าง ศาสนาพุทธบ้าง หรือว่าศาสนาอื่นๆบ้าง ในของจีนก็จะได้พูดถึงขงจื้อบ้าง ลัทธิเต๋าของเล่าจื้อบ้าง สลับกันไป โดยวิธีนี้ก็เพื่อให้ท่านผู้ฟังได้เปลี่ยนรสชาติในการรับฟังปรัชญาจะได้ไม่เกิดความเบื่อหน่าย เพราะว่าถ้าผมพูดแต่ปรัชญาตะวันตก ก็อาจจะทำให้ผู้ฟังเกิดความเบื่อหน่าย เพราะบางท่านไม่ได้ศึกษาในเรื่องนี้มากก็อาจจะทำให้เข้าใจผิดไปบ้าง หรือว่าเบื่อไปบ้าง แต่ถ้าหากว่าพูดในทางพระพุทธศาสนาอย่างเดียว ผู้ที่พูดธรรมะในทางพระพุทธศาสนาก็มีอยู่มากแล้วก็อาจจะทำให้เบื่ออีกเช่นกัน ก็จะพูดปรัชญาจีนบ้าง แต่ถ้าหากว่าพูดปรัชญาจีนทั้งหมดก็อาจจะทำให้เบื่ออีกเช่นกัน เพราะฉะนั้นผมก็จะใช้วิธีการสลับกันและการบรรยายปรัชญาที่ผมให้ชื่อว่าเป็น ปรัชญาประยุกต์ คือว่าเราจะพูดในแง่ของภาคปฏิบัติที่

ปรีชา ประยุกต์ชุดอินเดียน

เราเอาผลมาใช้ หรือว่าเท่าที่ปรากฏว่าเขาใช้กันอย่างไร จะไม่พูดในเรื่องทฤษฎีล้วนๆ และจะเป็นการพูดชนิดที่ว่าไม่ให้ละเอียดจนเกินไปนัก ซึ่งอาจจะทำให้ท่านผู้ฟังเบื่อหน่ายก็อาจจะเอาเพียงปรัชญาของนักปราชญ์ทั้งหลายมาพูดในบางแง่เท่านั้น

สำหรับวันนี้เวลาก็หมดลงแล้ว เพราะว่ากำหนดไว้ว่าจะบรรยายครั้งละครึ่งชั่วโมงเท่านั้น สำหรับเนื้อหาของปรัชญาหรือว่าประโยชน์ของปรัชญาเป็นอย่างไรบ้างนั้น ผมก็จะขอนำไปกล่าวในวันจันทร์หน้า* ซึ่งจะได้พูดถึงประโยชน์ของปรัชญาหรือว่าความหมายของคำว่าปรัชญาในทรรศนะของนักปราชญ์ต่างๆ ในทางตะวันตกต่อไป วันนี้ผมขอยุติเรื่องการบรรยายปรัชญาไว้เพียงเท่านี้.

สวัสดิ์ครับ

๑๖ มกราคม ๒๕๑๐

* รายการปรัชญานี้ ท่านผู้สนใจจะรับฟังได้เป็นประจำทางสถานีวิทยุยานเกราะ ทุกวันจันทร์ เวลา ๑๘:๐๐ - ๑๘:๓๐ น.

๒

ปรัชญาในศาสนาเซน ชีวะมีทั่วไปทุกหนทุกแห่ง ศาสตามหาวิระหรือนิครนถ์นาฏบุตร

สวัสดีครับ

วันนี้ก็เป็นวันที่ผมจะมาพูดในรายการปรัชญาเป็นครั้งที่ ๓*
เมื่อ ๒ ครั้งที่แล้วผมได้นำท่านผู้ฟังไปให้ทราบถึงความหมายของ
คำว่า ปรัชญา มีความเหมือนกันหรือมีความต่างกับ Philosophy
ในภาษาอังกฤษอย่างไร และได้พูดถึงปรัชญาเมธีของกรีก คือ
เฮเลส ซึ่งถือว่าเป็นปรัชญาเมธีคนแรกของกรีกในสมัยโบราณซึ่ง

* ครั้งที่ ๒ เป็นการแสดงความคิดของปรัชญาเมธีตะวันตกเกี่ยวกับความหมายของ
คำว่า Philosophy ท่านผู้สนใจโปรดติดตามอ่านในหนังสือปรัชญาประยุกต์ ชุด
ปรัชญาตะวันตก

ป ร ำ ข ำ ป ร ะ ช ู ก ต์ ช ู ด อ น เ ต ย

เป็นที่รู้จักกันดี แต่ที่นี้ในเรื่องของรายการปรัชญาที่ผมจะได้นำท่านผู้ฟังให้ติดตามเกี่ยวกับปรัชญาทั่วไปทั้งในทางตะวันตก ทั้งในทางตะวันออก เพื่อเป็นการศึกษาเปรียบเทียบในระหว่างความคิดเห็นของแต่ละบุคคลพร้อมๆกัน และเพื่อศึกษาว่าในระยะเดียวกันนั้นในสมัยใกล้ๆกันนั้น ในแต่ละประเทศได้มีความคิดเห็นในด้านปรัชญาเหมือนกันและต่างกันอย่างไรบ้าง

สำหรับเรเลสซึ่งผมได้พูดมาเมื่อคราวที่แล้ว ก็เป็นบุคคลที่เกิดในรุ่นราวคราวเดียวกับพระพุทธเจ้า คือท่านได้เกิดก่อนพระพุทธเจ้าของเรา ๑ ปี และได้ถึงแก่กรรมก่อนพระพุทธเจ้า ๒ ปี ในเรื่องบุคคลที่เกิดรุ่นราวคราวเดียวกันกับพระพุทธเจ้าหรือว่าไล่ๆกับพระพุทธเจ้าในฝ่ายตะวันตก ผมก็ได้พูดถึงเรเลสมาแล้ว วันนี้ผมอยากจะนำท่านผู้ฟังกลับมาสู่ตะวันออกคือในฝ่ายบูรพทิศของเราบ้างว่า นอกจากพระพุทธเจ้าของเราแล้ว ยังมีใครบ้างที่ถือว่าเป็นบุคคลสำคัญในรุ่นเดียวกันนั้น บุคคลที่ผมอยากจะนำมาเสนอท่านผู้ฟังให้ทราบไว้บ้างก็คือศาสนamahavira ซึ่งเป็นผู้ให้กำเนิดหรือว่าเป็นศาสดาของศาสนาเซน ซึ่งเป็นศาสนาที่นิยมแพร่หลายศาสนาหนึ่งในประเทศอินเดีย และศาสนานี้เป็นศาสนาที่เป็นคู่แข่งของพระพุทธศาสนามาตั้งแต่สมัยพุทธกาลแล้ว และความเสื่อมของศาสนาเซนนี้ก็มิอะไรที่เหมือนกันและแตกต่างกันกับพระพุทธศาสนาอยู่บ้าง

สำหรับศาสนาเซนเขาเรียกหัวหน้าของศาสนาว่า ดิรถังกร คำว่า “ดิรถังกร” ตามรูปศัพท์ก็แปลว่า ผู้กระทำซึ่งทำ เพราะฉะนั้นบางที่เราเรียกพวกที่เป็นนักบวชนอกศาสนาว่า อัญเดียรถีย์ หรือว่า

ป ร ั ข ญ า ป ระ ชู ก ต์ ชุ ด อื่น เ ตี ย

เดียร์ธีย์ คำว่า เดียร์ธีย์ ที่เรานำมาใช้ในภาษาไทยเราบางทีความหมายก็ซีกจะเพี้ยนๆไป บางทีเราคิดว่าเดียร์ธีย์นี่คือพวกนอกกรีต นอกกรอยอะไรต่างๆเหล่านี้ จะว่าอย่างนั้นก็คงไม่ผิดนัก ถ้าเราถือว่า พระพุทธศาสนาเป็นหลักความจริง คำว่า เดียร์ธีย์ นี่ก็มาจาก คำเต็มๆว่า อัญญเดียร์ธีย์ อัญญะ แปลว่า อื่น เดียร์ธีย์ ก็แปลว่า “ท่า” ซึ่งมาจากคำว่า “ติดถ” ในภาษาบาลี อัญญเดียร์ธีย์ก็คือผู้ที่ถือทำอื่น หมายถึงผู้ที่ถือลัทธิอื่นนอกจากพระพุทธศาสนานั้นเอง เพราะฉะนั้นบุคคลใดก็ตามที่ถือศาสนาอื่นหรือลัทธิอื่น นอกจากพระพุทธศาสนา ก็ถือว่าเป็นอัญญเดียร์ธีย์ในทรรศนะของชาวพุทธ ที่นี้ ถ้าหากว่าเราจะถือศาสนาอื่นเป็นหลักบ้าง ในทรรศนะผู้ที่ถือศาสนา พราหมณ์นั้นเขาจะเห็นว่าพุทธศาสนิกชนก็ดี ผู้ที่นับถือศาสนาเซน ก็ดี หรือว่าผู้ที่นับถือคริสต์ศาสนาก็ดี เป็นอัญญเดียร์ธีย์ในทรรศนะ ของเขาก็ได้ ข้อนี้ก็ขึ้นอยู่กับว่าเราจะเอาอะไรเป็นหลัก เราจะเอา อะไรเป็นฐาน เพราะว่าคำว่าอัญญเดียร์ธีย์ก็หมายถึงว่าผู้ที่นับถือลัทธิ อื่นเท่านั้น

สำหรับศาสนาเซนนี้เป็นศาสนาตรึงกร ที่มีศาสดาถึง ๒๔ องค์ ศาสดามหาวีระซึ่งเป็นตรึงกรรุ่นราวคราวเดียวกับพระพุทธเจ้า นั้น เป็นตรึงกรองค์ที่ ๒๔ หรือเราจะเรียกว่าเป็นศาสดาองค์ที่ ๒๔ ของศาสนาเซนก็คงพอจะได้ ชีวิตประวัติความเป็นไปของศาสดามหาวีระนี้ก็มิอะไรคล้ายๆกับทางพระพุทธศาสนา หรือคล้ายๆกับ พระพุทธเจ้าอยู่มาก คือศาสดามหาวีระผู้นี้เกิดในตระกูลกษัตริย์ หรือว่าเกิดในวรรณะกษัตริย์เช่นเดียวกับพระพุทธเจ้า โดยที่ พระราชบิดาของพระองค์ก็เป็นชนเผ่าเดียวกับพวกลิขฉวี ทรง

ป ร ำ ข ญ ำ ป ร ะ ช ุ ก ต์ ช ุ ด อ น เ ค ย ย

พระนามว่า ลิทธารถ หรือว่าตรงกับภาษาบาลีว่า ลิทธัตถะ เพราะฉะนั้นชื่อพระราชบิดาของมหาวิระก็คือ ลิทธารถหรือลิทธัตถะ ซึ่งเป็นชื่อเดียวกับพระพุทธเจ้า แต่ขออย่าเอาไปปนกัน อย่าไปคิดว่าพระพุทธเจ้ากลายเป็นพระราชบิดาของศาสดามหาวิระเข้า ตระกูลของพระองค์เป็นตระกูลนักฟิออน เพื่อนักรบ พระองค์มีพระชายาก่อนที่จะเสด็จออกผนวชชื่อ ตริสรา พระนางตริสรานี้เป็นน้องสาวของเขฎฐกะซึ่งเป็นหัวหน้าเผ่าลิจฉวีซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับตระกูลของพระองค์ ต่อมาเมื่อมีพระชนมได้ ๓๐ พรรษา พระองค์ก็สละบ้านเรือนออกผนวชจนกระทั่งถึงไกรวัลย์ คำว่า ถึงไกรวัลย์นี้ก็คงมีความหมายเช่นเดียวกับตรัสรู้ของเรานั้นเอง เมื่อพระชนมได้ ๔๒ พรรษา นั่นก็คือหมายความว่าพระองค์ได้เสด็จออกแสวงหาโมกษธรรม คือธรรมที่จะนำไปสู่ความพ้นทุกข์เป็นเวลาถึง ๑๒ ปี จึงได้ตรัสรู้คือถึงไกรวัลย์ เมื่อพระองค์ได้ตรัสรู้หรือถึงไกรวัลย์เมื่ออายุ ๔๒ พรรษา พระองค์ได้ทรงเทศนาสั่งสอนประชาชนอยู่เป็นเวลาถึง ๓๐ ปี เมื่อพระชนมได้ ๗๒ พรรษา ก็เสด็จเข้าสู่ไกรวัลย์หรือเข้าถึงนิพพานอย่างสิ้นเชิง สถานที่ที่ศาสดามหาวิระถึงไกรวัลย์หรือถึงนิพพานนั้น ก็คือที่เมืองปาวาซึ่งไม่ห่างไกลจากเมืองปัตตนา มากนัก

หลังจากที่ศาสดามหาวิระนี้ถึงไกรวัลย์แล้ว คณะสงฆ์ก็ตกอยู่ในความนำของบุคคลสำคัญซึ่งเขาเรียกว่า “คณธร” คณธร นี้เห็นพอจะเทียบกับสังฆราช คือตั้งสังฆราชขึ้นมาเป็นหัวหน้า สังฆราชหรือว่าคณธรนี้ปกครองพวกพระในศาสนาเช่นนี้สืบๆกันมา จนกระทั่งถึงคณธรหรือสังฆราชองค์ที่ ๑๐ ชื่อ ภทรวาฬุ กล่าวกันว่า

ป ร ั ช ฐ า ป ร ะ ยুক্ত ชุ ต อ น เ ต ย

ท่านภัทรพาหุนี้เป็นผู้ที่เห็นเหตุการณ์ล่วงหน้าหรือรู้อะไรล่วงหน้าเสมอ และท่านรู้ว่าในภาคเหนือของอินเดียนี่จะเกิดทุพภิกขภัย ท่านก็ชวนพวกพระทั้งหลายลงไปอยู่ทางใต้ บางพวกก็ไป บางพวกก็ไม่ไป พวกที่อยู่ก็คือพวกสถูลภัทร คือมีท่านสถูลภัทรเป็นหัวหน้า พวกนี้ไม่ไป เมื่อท่านภัทรพาหุไปอยู่ทางภาคใต้จนกระทั่งทุพภิกขภัยนี้หมดไปแล้วท่านก็กลับ ตอนที่กลับมาท่านเห็นว่าได้เกิดมีความคิดผิดพลาด หรือความแตกต่างกันในลัทธิเกิดขึ้น ทั้งนี้ก็เพราะว่าในศาสนาเซนนี้มีอีก ๒ ลัทธิ หรือว่า ๒ นิกาย นิกายหนึ่งเขาเรียกว่า นิกายทิกัมพร นิกายทิกัมพรก็แปลว่าพวกหม่ทศหรือว่าพวกนุ่งลมหม่ฟ้าซึ่งเราเรียกกันว่าพวกชีเปลือย พวกนี้ก็ว่าเป็นพวกที่เคร่งครัดมาก ถือว่าคนเรานี้ถ้าจะสละฆราวาสวิสัยจริงๆ หรือว่าสละโลกจริงๆ นั้น ต้องสละทุกสิ่งทุกอย่างแม้กระทั่งเครื่องแต่งกาย ถ้าหากเรายังมีเครื่องนุ่งห่มอยู่ ยังมีจีวรอยู่ ยังมีสบงอยู่อย่างนี้ เราจะถือว่าเราสละโลกอย่างสิ้นเชิงไม่ได้ ยังมีการติดสบง ติดจีวร ติดบาตร ติดอะไรต่ออะไรต่างๆอีกมากมาย เพราะฉะนั้นต้องสละอย่างสิ้นเชิง ไม่ต้องมีอะไรเหลือ เพราะฉะนั้นก็เลยนุ่งลมหม่ฟ้า ที่นี้ตอนที่สมัยทุพภิกขภัยนั้นในตอนภาคเหนือที่ท่านสถูลภัทรอยู่นั้นปรากฏว่าอากาศหนาวเหลือเกิน ท่านสถูลภัทรเห็นว่า มันลำบากมาก ก็เลยอนุญาตให้ลูกศิษย์รวมทั้งตัวท่านเองนุ่งขาวห่มขาว คนนุ่งขาวห่มขาวนี้ก็เลยกลายเป็นที่ตาดหินดิฉินของพวกทิกัมพร เลยเรียกนิกายของท่านสถูลภัทรนี้ว่า นิกายเศวตัมพร แปลว่า พวกนุ่งขาวห่มขาว หรือเราเรียกกันว่า ชีปะขาว หรือพูดง่ายๆก็คือว่าศาสนาเซนนี้ก็แบ่งเป็น ๒ นิกาย คือนิกายชีเปลือยนิกายหนึ่ง กับนิกายชีปะขาวนิกาย

ป ร ั ษ ญา ป ระ ยุก ต์ ชุ ต อธิ เน เต ย

หนึ่ง นิกายซีเปลือยหรือนิกายทิกัมพรนี้ถือว่าเป็นนิกายที่เคร่งครัด และเป็นนิกายที่เก่าที่สุด ส่วนนิกายเสวตัมพรนี้เรียกว่ามีความเคร่งครัดน้อยหน่อย แต่ถึงกระนั้นพระเซนในสมัยปัจจุบันนี้ก็ยังมีนุ่งผ้าบ้างเล็กน้อยๆ พอปกปิดอวัยวะที่จะทำให้เกิดความละอายได้ ที่นี้โดยเหตุที่เป็นเช่นนี้ถ้าหากว่าเราศึกษาพระพุทธศาสนา เราจะพบชื่อของนิครนถ์นาถบุตรอยู่ตลอดพระไตรปิฎกทีเดียว นิครนถ์นาถบุตรนี้ก็คือศาสดามหาวิระหรือเจ้าชายวรมณเดมิเอง แต่ว่าทำไมเราจึงเรียกนิครนถ์นาถบุตร ก็เพราะว่าท่านเกิดในตระกูลนักฟ้อน เราจึงเรียกว่านิครนถ์นาถบุตร

สำหรับชีวประวัติหรือความเป็นไปต่างๆนี้ ผมก็จะไม่พูดให้มันมากนัก ผมจะรวบรัดมาพูดถึงลัทธิปรัชญาหรือคำสอนที่เป็นหลักสำคัญของลัทธินี้ ซึ่งเป็นที่น่าสนใจอยู่มากเหมือนกัน แต่คิดว่าจะยังไม่จบ แต่ผมก็พยายามจะรวบรัด จะยกตัวอย่างให้เห็นความสำคัญของลัทธินี้ไว้บ้าง ว่าลัทธินี้มีความเชื่อถือในเรื่อง “ชีวะ” คำว่า “ชีวะ” นี้ก็ตรงกับคำว่าวิญญาณบ้าง ตรงกับคำว่า Soul บ้าง หรืออาตมันบ้าง หรืออัตตาบ้าง แต่ว่าในศาสนาเซนเขาเรียกว่าชีวะ ชีวะนี้ถือว่ามีอยู่ในทุกสิ่งทุกอย่าง ในมนุษย์เราก็มีชีวะ ในสัตว์ก็มีชีวะ ในต้นไม้ก็มีชีวะ แม้แต่ในดิน น้ำ ลม ไฟ โตะ ในประตู ในไมโครโฟน ในอะไรต่ออะไรต่างๆ ล้วนแต่มีชีวะหรือมีวิญญาณทั้งนั้น การที่ศาสนาเซนถือว่าทุกสิ่งทุกอย่างมีชีวะนี้ก็เป็นกล่าบบากในการที่จะประพฤติปฏิบัติ เพราะจะทำอะไรก็รู้สึกว่ามีชีวะนี้ไม่พ้น ก็ต้องทำลายชีวะ ฆ่าชีวะนี้อยู่ตลอดเวลา ก็รู้สึกว่าการนี้หนีบาปไม่พ้น เช่น สมมุติว่าการฆ่ามนุษย์ฆ่าสัตว์เป็นบาปนี้ เราก็เห็นว่าเป็นเรื่อง

ปรัชญาประยุกต์ชุดอินเดีย

ธรรมดาคะ แต่ว่าการที่ไปตัดต้นไม้เป็นบาปนี้ก็ดูชอบกลอยู่ ทางศาสนาเซนเขาก็ถือว่าเพราะต้นไม้มีชีวิต เพราะฉะนั้นเราไปตัดต้นไม้ก็เป็นบาป แต่ที่นี้ไปตัดต้นไม้ก็ยังพอทำเนา เพราะเราถือว่าต้นไม้เป็นสิ่งที่มีชีวิต แต่สมมุติว่าถ้าเราไปเตะก้อนหินจะเป็นบาปไหม ศาสนาเซนเขาก็ถือว่าเป็นบาปเหมือนกัน เพราะว่าในก้อนหินนี้ก็มีชีวิต เมื่อเราไปเตะก้อนหินเข้า ก็ถือว่าเป็นบาป ถ้าหากเราไปขุดดินเล่า จะเป็นบาปไหม ศาสนาเซนเขาก็ถือว่าขุดดินก็เป็นบาป เพราะว่าในที่ดินนั้นมีชีวิต ที่นี้เรื่องเหล่านี้ก็ลุลกลามต่อไปอีกจนกระทั่งว่าเราจุดไฟ จุดไฟก็เป็นบาป เพราะเชื้อไฟก็มีชีวิต เวลาเราไปจุดไฟก็ไปทำให้ชีวิตต้องตาย เป็นบาป ที่นี้ถ้าเราดับไฟเป็นบาปไหม ดับไฟก็เป็นบาปอีก เพราะว่าไฟนั้นก็มีชีวิต เราดับไฟก็ไปทำลายชีวิตหรือไปทำลายสิ่งที่มีชีวิต เรียกว่าเป็นบาปทั้งขึ้นทั้งลง ไม่ว่าจะไปทางไหนก็รู้สึกว่ามันบาปไม่พ้น เพราะฉะนั้นศาสนานี้จึงเป็นศาสนาที่ยากต่อการประพฤติปฏิบัติ จึงไม่ปรากฏว่าศาสนานี้ได้แพร่หลายออกนอกประเทศอินเดีย แต่ว่าในประเทศอินเดียนี้มีอะไรแปลกๆ เพราะคนเราชอบอะไรแปลกๆ เมื่อเห็นอะไรแปลกๆ ก็มีคนเคารพนับถือ แต่ว่าในศาสนาเซนนี้ทำอะไรก็เป็นบาป อย่างนี้ยากต่อการปฏิบัติ เมื่อเป็นเช่นนี้จะทำอย่างไร ปรากฏว่าผู้ที่นับถือศาสนาเซนนี้ไม่ใช่พวกชาวประมง ไม่ใช่พวกชาวไร่ชาวนา เพราะพวกเหล่านี้จะต้องฆ่าสัตว์จะต้องเฝ้าอยู่ตลอดเวลา หนีบาปไม่พ้น เพราะฉะนั้นคนส่วนใหญ่ที่นับถือศาสนาเซนมักจะเป็นพวกพ่อค้าซึ่งไม่ต้องไปขุดดิน ไม่ต้องไปตายหญา ไม่ต้องไปตกปลาตกกุ้งอะไรต่ออะไรต่างๆ เหล่านี้ ดังนั้นศาสนิกของเซนส่วนมากจึงเป็นพวกพ่อค้า เพราะฉะนั้นศาสนาเซนนี้

ป ร ั ช ญ า ป ร ะ ยুক্ত ชุ ด อื่น เติ ย

ได้เจริญรุ่งเรืองคู่ๆกันมากับพระพุทธศาสนา ถ้าหากว่าเราไปทางภาคใต้ของอินเดีย เช่น ไมซอร์หรือแคว้นมัทราส เราจะพบว่ามีปูชนียสถานของศาสนาเช่นนี้มากมาย ถ้าหากว่าเราจะพิจารณาดูว่าองค์ไหนเป็นพุทธรูปหรือรูปมหาวิระ เราจะต้องสังเกตดูให้ดี เพราะว่าเขามีรูปของศาสดามหาวิระในทำนองเดียวกับพระพุทธรูป ปางยืนก็มี ปางนั่งก็มี ปางนอนก็มี เพียงแต่ว่ามีความแตกต่างกันหน่อยก็คือว่า ถ้าเป็นพระพุทธรูปเราจะเห็นรวิจิวร แต่ว่าถ้าเป็นศาสดามหาวิระละก็ จิวรไม่มีเลย เปลือยทั้งหมด ถ้าหากว่าเราเห็นผู้ที่ยืนเปลือยอยู่หรือว่านั่งเปลือยอยู่หรือว่านอนเปลือยอยู่อย่างนี้ ขอให้เข้าใจว่าเป็นรูปของศาสดามหาวิระ ไม่ใช่พระพุทธรูป

เมื่อเป็นเช่นนี้ผมอยากจะขอพูดเฉพาะเรื่องที่น่าสนใจสักเรื่องหนึ่ง ซึ่งเป็นหลักปรัชญาสำคัญของศาสนาเซน เขายกเป็นตัวอย่างอยู่ในวรรณคดีของเซนที่นับว่าสำคัญมาก แต่ก่อนที่จะพูดถึงปรัชญานี้ ผมอยากจะพูดในอีกแง่หนึ่ง เพื่อว่าท่านผู้ฟังจะได้กำหนดไว้ เพราะว่าถ้าเราไปพบปรัชญาตะวันตกในสมัยหลังๆ อาจจะมีอะไรหลายอย่างที่เหมือนกับศาสนาเซน อย่างในหนังสือเล่มหนึ่งเรียกว่า อุดรธาณยานสูตร ในอุดรธาณยานสูตรนี้ได้บอกว่าศาสดามหาวิระได้กล่าวว่า ข้าพเจ้าได้รับทุกข์จากไม้กระบองและมีด ไม้ คทาซึ่งทำให้ขาของข้าพเจ้าต้องหักนับครั้งไม่ถ้วน โดยไม่มีความหวังอะไรที่จะทำให้หายเลย หรือข้าพเจ้าเคยถูกฆ่าและ เคยถูกดัดแขนดัดขา ถูกฉีกออกเป็นชิ้นๆ ถูกถลกหนังอะไรต่างๆเหล่านี้ด้วยมีดโกนที่คมกริบบ้าง ด้วยมีดอย่างอื่นบ้าง หรือว่าด้วยกรรไกรบ้าง เมื่อเป็นสัตว์เป็นนกวางก็เคยถูกติดบ่วงติดกับ เคยถูกมัดถูกฆ่า เมื่อเป็นปลา

ป รั ช ญา ป ระ ยุ ก ต์ ชุ ด อี น เติ ย

ก็ถูกฉมวกถูกแหถูกฆ่าถูกครูดถูกผ่าถูกควักดับได้ใส่ฟองอะไรต่างๆ
 เมื่อเป็นนกก็ถูกอีเหยี่ยวจิกโฉบเอาไปบ้าง ไปติดตาข่ายบ้าง ไปติด
 ดั่งเสียบ้าง ถูกฆ่านับครั้งไม่ถ้วน เมื่อเป็นต้นไม้ก็ถูกช่างไม้เอาขวาน
 มาตัดบ้าง เอาฝืนมาถากบ้าง ถูกโค่น ถูกปอกเปลือก ถูกตัดถูก
 เลื่อยเป็นไม้กระดานนับครั้งไม่ถ้วน เมื่อเป็นเหล็กก็ถูกช่างเหล็กเอา
 ค้อนตีบ้าง เอาคีมคีบบ้าง ถูกทุบบ้าง ถูกตัดบ้าง ถูกตะไบบ้าง นี่เรา
 จะเห็นว่าศาสตามหาวิระนี้ท่านเสวยพระชาติเป็นหลายอย่าง นอก
 จากจะเสวยพระชาติเป็นมนุษย์เป็นสัตว์แล้ว บางทีก็เสวยชาติเป็น
 ต้นไม้ บางทีก็เสวยชาติเป็นเหล็ก บางทีก็เสวยชาติเป็นกระดาน ก็
 แสดงให้เห็นว่าในทุกหนทุกแห่ง ในจักรวาลหรือว่าใน Universe นี้
 เต็มไปด้วยชีวิตหรือสิ่งที่มีชีวิตมีวิญญาณทั้งสิ้น เพราะฉะนั้นจึง
 เป็นการยากต่อการปฏิบัติ แต่ว่ามีหลักธรรมอยู่ข้อหนึ่ง ซึ่งท่าน
 เปรียบเทียบให้เห็นว่าชีวิตของมนุษย์เราจะต้องเวียนว่ายตายเกิดอยู่
 ต่างๆเหล่านี้เพราะอะไร ท่านได้มีเรื่องเล่าเป็นทำนองเปรียบเทียบ
 เรียกว่ามนุษย์ในบ่อน้ำ เรื่องมนุษย์ในบ่อน้ำนี้เป็นเรื่องที่มีอยู่ใน
 สมรทิตยกถา นิทานเรื่องนี้เป็นนิทานเปรียบเทียบให้เห็นชีวิตของ
 คนเรา ที่ต้องเวียนว่ายตายเกิดอยู่ในสังสารวัฏนี้ มันมีความยาก
 ลำบากอย่างไร โดยท่านเล่าเป็นทำนองเปรียบเทียบว่ามีชายคนหนึ่ง
 ชายคนนี้ยากจนข้นแค้นมาก ถึงกับต้องทิ้งบ้านทั้งเรือนเดินทางไป
 อีกเมืองหนึ่ง ขณะที่เดินทางไปยังอีกเมืองหนึ่งนั้น ก็ต้องผ่านหมู่บ้าน
 ต้องผ่านท่าเรืออีกมากมายหลายแห่ง ดุหردادดูเห่เรื่อยไป จน
 กระทั่งวันหนึ่งได้เกิดหลงทางเข้าไปในป่าที่ป่านั้นมีต้นไม้ขึ้นหนา
 ทึบไปหมด เต็มไปด้วยสัตว์ป่านานาชนิด แก้กี้เดินซัดเซพเนจร

ป ร ั ช ญา ป ระ ยุ ก ต์ ชุ ด อี น เ ตี ย

อดๆอยากๆ หิวโหยโซซัดโซเซไปทีเดียว มีทั้งความหิว มีทั้งความ
กระหาย ขณะที่กำลังเดินโซซัดโซเซหิวกระหายอยู่นั้น ก็ปรากฏว่ามี
ช้างขับมันตัวหนึ่งร้องแปรแปรนั่น่ากล้ว วิ่งรี่เข้ามาใส่ทีเดียว วิ่งเข้า
มาจะแทงชายคนนั้น ชายคนนั้นพอแกลเห็นช้างวิ่งไล่แรเข้ามา แกล
ก็กลัว แกลก็คิดจะหนี ตอนที่กำลังจะหนีนั้นแกลก็เกิดไปเห็นนาง
ยักษ์ฉนิตนหนึ่ง นางยักษ์ฉนิตนนี้ถือดาบคมกริบหน้าตาถ่มถึง น่า
เกลียดน่ากลัว หัวเราะเสียงดังลั่นทีเดียว เมื่อแกลเห็นช้าง แกลเห็น
ยักษ์ฉนิตซึ่งจะทำร้ายแกลทั้งนั้น แกลก็เกิดความกลัว ขาสั่น กล้วตาย
แกลก็เหลียวหันไปรอบๆตัวก็เห็นว่าที่ทิศหนึ่งคือทิศตะวันออกมีต้น
ไทรใหญ่อยู่ต้นหนึ่ง สูงใหญ่มากทีเดียว แกลก็นึกถึงว่าเออละ เราจะ
พึ่งต้นไทรนี้ แกลก็วิ่งไปโดยรวดเร็ว ไปยังต้นไทรใหญ่นั้น พอไปถึง
ต้นไทรใหญ่แกลก็คิดว่าจะปีนขึ้นไป แต่ก็เห็นว่าต้นไทรใหญ่เหลือเกิน
ไม่มีกิ่งไม่มีปุ่มพอที่จะให้เหนี่ยวหรือโหนขึ้นไปได้เลย เพราะว่า
ขนาดของมันหลายคนโอบ แกลก็โอบไม่ได้ เมื่อโอบไม่ได้ แกลก็ขึ้นต้น
ไทรนั้นไม่ได้ ก็เกิดความตกใจกลัวขาสั่นไปหมด เมื่อมองไปมองมา
อันตรายใกล้ตัวเข้ามาแล้วจะทำอย่างไร ก็พอได้เห็นขอบเห็นบ่อน้ำ
เก่าๆอยู่บ่อหนึ่งมีหญ้าขึ้นปกคลุมเต็มไปหมด อยู่ใกล้ๆต้นไทรนั้น
แกลก็นึกว่าเออละ เอาตัวรอดเสียที แกลก็โดดลงไปในบ่อนั้น ที่นี้ที่บ่อ
นั้นมีต้นอ้อเป็นพื้ขึ้นมาทีเดียว มันขึ้นมาจากผนังของบ่อ เมื่อแกล
กระโจนลงไป แกลก็ตกลงไปบนยอดของกออ้อนั้น แกลก็จับกออ้อนั้น
ไว้มันทีเดียว กออ้อนี้พอมันถูกแรงคนถ่วงมันก็เอนไปเอนมา ชายผู้
นั้นจะตกมิดกແหล่ แกลก็มีความกลัวมาก ขณะที่แกลเกาะต้นอ้ออยู่นั้น
แกลก็มองไปที่ก้นบ่อข้างล่าง แทนที่จะเห็นน้ำ แกลก็เห็นงูให้ยัวเหยีย

ป ร ำ ข ำ ป ร ะ ย ุ ก ต ุ ช ุ ต อ น เ ค ย

เต็มไปหมด แล้วในบรรดาทั้งหลายที่ยัวเยี้ยอยู่นั้น มันต่างก็กำลัง
ส่งเสียงซู่ฟ่อๆทีเดียว นอกจากนั้นยังมีงูใหญ่ งูเหลือมตัวหนึ่งใหญ่
มาก มันก็ซู่ฟ่อๆอยู่ ถัดตกลงไปก็เป็นเหยื่อของงูเหลือมแน่ เขาก็คิด
ว่า เอ, ชีวิตของเรานี้มันขึ้นอยู่กับตัวอันนี้เองแหละ ถ้าหากว่าเรา
ปล่อยตัวอันนี้ เราก็ต้องตกลงไปข้างล่าง คราวนี้เราจะขึ้นไปข้างบน
เราก็ขึ้นไปไม่ได้เสียแล้ว แต่มันเป็นการหนีเสียไปจะระเซ้เข้าให้แล้ว
ทีนี้เมื่อมองไปมองมาที่โคนต้นอ้อนนั้นก็เห็นมีหนูตัวใหญ่มากทีเดียว
๒ ตัว ตัวหนึ่งสีดำ ตัวหนึ่งสีขาว หนู ๒ ตัวนี้กำลังกัดโคนอ้ออยู่
ชายผู้นั้นก็คิดว่าถ้ากัดไปนานๆเข้าต้นอ้อเหล่านี้ก็คงขาด แยกก็คงจะ
ต้องตกลงไปตายอยู่ในบ่อน้ำข้างล่าง และก็จะต้องถูกกัดเป็นแน่
ตอนนี้ซึ่ลำบาก ข้างบนก็มีข้างตุ้ยคอยจะจับ คอยที่จะแทงอยู่ มี
ยักษ์นี่คอยที่จะฆ่าอยู่ ข้างล่างก็มีงูและกิ้งกือที่โคนต้นอ้อนนั้นก็เห็น
กำลังกัดรากอ้ออยู่ คราวนี้พอดีข้างที่มันอยู่ข้างบนมันก็เกิดโกรธเต็ม
กำลังที่มันไล่มาไม่ทันชายคนนั้น มันจึงเอาหัวของมัน เอากระพอง
ของมันชนต้นไทรนั้นด้วยความโกรธ พอดีที่ต้นไทรนั้นมีผึ้งอยู่
รังหนึ่ง ใหญ่มาก เมื่อมันถูกข้างชนกระเทือนมาก รังผึ้งก็แตกร่วงลง
มาถูกชายคนนั้น ผึ้งผึ้งทั้งหลายก็คิดว่าชายคนนี้แหละเป็นคนที่
ทำให้รังผึ้งของมันร่วง มันก็โจมตี ทั้งต่อย กลั้มรุมต่อยชายคนนั้น
แย่งทีเดียว แต่พร้อมกันนั้นรังผึ้งที่มันตกลงมาบนศีรษะของแก ก็มี
ส่วนหนึ่งที่ไหล คือมันมีน้ำผึ้งไหลย้อยลงมากกระทั่งถูกจมูกถูกปาก
ของแก พอถูกปากของแก แกได้ลิ้มรสน้ำผึ้งเข้า แกก็รู้สึกว่ายาก
จะได้หยดที่ ๒ หยดที่ ๓ หยดต่อๆอีก ในเวลานั้นไม่นึกถึงความ
เจ็บปวดอะไรต่างๆที่ถูกผึ้งต่อยเลย ขอให้ได้ลิ้มรสน้ำผึ้งก็แล้วกัน

ป ร ั ฐ ฎ า ป ร ะ ยুক্ত ชุตติ น เติ ช

โดยวิธีนี้เขาก็บอกว่านิทานเรื่องนี้เป็นการเปรียบเทียบให้เห็นชีวิตของคนเราซึ่งต้องเวียนว่ายตายเกิดอยู่ในสังสารวัฏ ชายผู้นั้นท่านเปรียบเหมือนชีวะหรือเหมือนกับวิญญาณ หรือเหมือนอาดมัน หรือเหมือน Soul ที่ท่องเที่ยวอยู่ในกามาวจรภพ คือเกิดในสวรรค์บ้าง เกิดเป็นมนุษย์บ้าง เกิดเป็นสัตว์เดรัจฉานบ้าง หรือตกนรกบ้าง ชีวิตของเราก็เวียนว่ายตายเกิดด้วยอำนาจของกรรม ถ้าหากว่าเราทำกรรมดีก็อาจจะไปเกิดในสวรรค์ ถ้าหากจะไปทำกรรมชั่วก็จะไปตกนรก แต่ว่าเมื่อขึ้นสวรรค์แล้วก็อาจจะกลับเวียนว่ายตายเกิดไปเกิดในที่ต่างๆด้วยอำนาจแรงของกรรม ท่านเปรียบช้างตัวนั้นหรือช้างป่าตัวที่ดุร้ายนั้นเหมือนกับความตาย ชีวะของเราคือชายผู้นั้นกำลังหนีช้างเถื่อนหรือกำลังหนีความตาย แต่ถึงอย่างไรก็ตาม เมื่อหนีความตายมาแล้วก็ยังมีมาเจอยักษ์อีกเข้าอีก ยักษ์ชนิดนี้ท่านเปรียบเหมือนความแก่ คือว่าถูกความตายความแก่นี้คอยเล่นงานอยู่ตลอดเวลา ดันไทรใหญ่ที่ชายคนนั้นเห็น ท่านเปรียบเหมือนความหลุดพ้น ท่านเปรียบเหมือนนิพพาน ท่านเปรียบเหมือนไกรวัลย์ของศาสนาเซน แต่ว่าดันไทรนี้ใหญ่เหลือเกิน ซึ่งน้อยคนนักที่จะปีนขึ้นไปได้ เพราะมันใหญ่มาก คนโง่ๆที่มีสติปัญญาน้อย มีอวิชชา ดันหา อุปาทานมากอย่างนี้ไม่มีทางที่จะปีนดันไทรหรือว่าจะไปถึงนิพพานหรือถึงไกรวัลย์ได้เลย เพราะฉะนั้นผู้ที่ยังตกอยู่ในห้วงของกามคุณนี้ก็ถือว่าไม่อาจปีนดันไทรหรือว่าไม่อาจถึงวิมุตติได้ บ่อน้ำท่านหมายถึงช่วงชีวิตของมนุษย์ ูที่อยู่ข้างล่างนี้ท่านเปรียบเหมือนกิเลส กิเลสนี้คอยจะรัตรึงมนุษย์ คือผู้ชายคนนั้นอยู่ เพราะว่าถ้าตกไปในอำนาจของกิเลส ก็จะถูกกิเลสรัตรึง เพราะฉะนั้นกิเลส

ปรัชญาประยุกต์ชุดอินเตีย

ทั้งหลายนี้ก็รัตรังจิตใจของเราอยู่ตลอดเวลา กออ้อที่บ่อน้ำท่านเปรียบเหมือนชีวิตมนุษย์ กออ้อท่านก็เปรียบเหมือนช่วงชีวิตของมนุษย์ มนุษย์เรานี้มีช่วงชีวิตที่ท่านกำหนดไว้ว่าไม่เกิน ๑๐๐ ปี หรือว่าถ้าหากว่าใครจะอายุเกินร้อยปีก็คงไม่ก็คน มีเป็นส่วนน้อย กออ้อนี้ก็ถูกหนูดำและหนูขาวกัดตลอดเวลา หมายความว่าช่วงชีวิตของมนุษย์เรานี้มันกำลังก้าวไกลเข้าไปสู่ความตาย คือมันกำลังหมดไปทุกวันๆ หนูดำท่านก็เปรียบเหมือนช่วงแรม หนูขาวท่านก็เปรียบเหมือนช่วงขึ้น หรือบางทีเขาก็เปรียบหนูดำเหมือนกลางคืน หนูขาวเหมือนกลางวัน วันเวลาที่ผ่านไปๆนี้มันก็คร่าชีวิตของเราไปทุกๆวัน เรากำลังจะเจริญวัยก็คือเจริญไปหาความเสื่อม ‘วัย’ แปลว่า ความเสื่อม ไกลความตายเข้าไปทุกที ผีทั้งหลายที่กำลังกลุ้มรุมชายผู้นั้น ท่านเปรียบเหมือนโรคภัยไข้เจ็บต่างๆที่ทรมานชายผู้นั้นไม่ให้เกิดความสุข เพราะว่าคนเราที่เกิดมาแล้วมันจะมีโรคภัยไข้เจ็บกลุ้มรุมอยู่ตลอดเวลา ก็ไม่มีความสุข เพราะฉะนั้นพระพุทธเจ้าจึงตรัสว่า “อโรคฺยา ปรมา ลาภ” แปลว่า “ความไม่มีโรคนั้นเป็นลาภอันประเสริฐอย่างยิ่ง” ฐเลือนั้นท่านเปรียบเสมือนนรก ถ้าหากว่าท่านผู้ใดมีความหลงใหลในกามคุณมาก ในที่สุดตายไปก็จะไปตกนรก หยดน้ำผึ้งท่านถือว่าเหมือนความสุขชั่วคราวชั่วยาม ซึ่งมีเพียงส่วนน้อย แม้ว่าเราจะได้ลิ้มน้ำผึ้งคือความสุขนั้น แต่น้ำผึ้งที่ชายผู้นั้นได้ลิ้มกับความเจ็บปวดที่ชายผู้นั้นถูกผึ้งต่อยมันเปรียบเทียบกันไม่ได้เลย เพราะฉะนั้นความสุขแม้ว่าจะได้รับก็เป็นเพียงชั่วคราวชั่วยาม แต่ความทุกข์ที่เราได้รับนั้นมากเหลือเกิน เพราะฉะนั้นพระพุทธเจ้าจึงได้ตรัสว่า กามทั้งหลายหรือว่ากามารมณ์ทั้งหลาย

ป ร ั ข ญา ป ระ ชู ก ต์ ชู ด อ น เ ตี ย

นั้นมีความสุขเพียงเล็กน้อย แต่มันทุกข์มาก ที่นี้ปัญหาก็คือว่าในท่ามกลางแห่งอันตราย และความยากลำบากอย่างนี้ ถ้าหากว่าบุคคลที่เป็นนักปราชญ์ก็คงไม่ปรารถนาน้ำผึ้งแน่ ถ้าหากว่าเพียงแต่ว่าได้น้ำผึ้งเพียง ๒ - ๓ หยด แต่จะต้องไปแลกกับความทุกข์ที่ถูกผึ้งตอมนับเป็นหมื่น ๆ ตัวแสนตัวอย่างนี้คงจะทนไม่ไหว เพราะฉะนั้นนักปราชญ์จึงเลือกเอาในทางที่ว่าจะไม่ลิ้มรสน้ำผึ้งนั้น โดยที่จะต้องถูกผึ้งตอม

ในเรื่องนี้เราจะเห็นได้ว่า เป็นการเปรียบเทียบปรัชญาชีวิตของศาสนาเซนว่าชีวิตของคนเราทุกคนนั้นมันมีอยู่ในวงจำกัด เพราะว่าชีวิตของเรานี้ก็มีประมาณ ๑๐๐ ปี หรือว่าอย่างมากที่สุดก็มากกว่านั้นก็ไม่กี่ปี แต่ว่าส่วนมากไม่ถึง ๑๐๐ ปี อย่างสมัยนี้ถ้าอายุสัก ๘๐ เราก็คือว่าอายุยืนเสียเหลือเกินแล้ว อายุ ๖๐ - ๗๐ ก็รู้สึกว่ายาวมากแล้ว คนเราเมื่อยังท่องเที่ยวอยู่ในสังสารวัฏ ยังต้องเวียนว่ายตายเกิดอยู่ ก็อาจมีทุกข์บ้าง มีสุขบ้าง เกิดในสวรรค์บ้าง เกิดในนรกบ้าง เกิดในโลกมนุษย์บ้าง อาจจะเป็นสัตว์เดรัจฉานบ้าง แต่ไม่ว่าจะเป็นอะไรก็ตาม ในที่สุดก็ต้องเผชิญกับความตายซึ่งเปรียบเสมือนช้างเถื่อน ต้องเผชิญกับความซำซึ่งเปรียบเสมือนกับยักษ์ซึ่งกำลังคอยที่จะคร่าเอาชีวิตของเราอยู่ตลอดเวลา ชีวิตของเรานั้นก็เหมือนกับเราไปกู้เงินธนาคารมา เมื่อเรากู้มาแล้ว เราก็จำเป็นต้องเสียดอกเบี้ย การกู้ก็ให้เวลาจำกัด อย่างชีวิตของเรา ถ้าหากว่าจะให้เรากู้มาเพียง ๖๐ ปี ในระหว่าง ๖๐ ปีนี้เราก็ต้องส่งดอกเบี้ย ส่งดอกเบี้ยก็คือว่าเดี๋ยวเป็นโรคภัยไข้เจ็บ เดียวก็ต้องเสียค่าแต่งงาน ค่ายารักษาโรคอะไรต่าง ๆ เหล่านี้ นี่ภาษีทั้งนั้น เก็บ

ป ร ั ช ญา ป ระ ยุ ก ต์ ชุ ต อ น เ คี ย

ภาษีดอกเบี้ยยเราตลอดเวลา ในที่สุดเราก็ต้องส่งเงินต้นคืนธนาคาร หมายความว่าเราต้องตาย นั่นคือจบเกมชีวิตกันเสียที ทีนี้ต้นไทรนี้ แหมมันช่างใหญ่เหลือเกิน ถ้าหากว่าเป็นต้นมะม่วง ต้นมะปราง ต้นเล็ก ๆ เราก็พอจะป็นไปได้หรอก แต่ต้นไทรนี้ทั้งๆที่จะเป็นที่พักพิงของเราได้แต่มันใหญ่เหลือเกิน โอบไม่รอบ และไม่มีที่เกาะที่ยึด ป็นขึ้นได้ยาก เพราะฉะนั้นทั้งๆที่เราเห็นต้นไทร เราก็ป็นขึ้นไป ได้ยาก เหมือนกับที่เรารู้ว่านิพพานนี้เป็นทางแห่งความดับทุกข์ ถึงกระนั้นเราก็ไม่สามารถจะบรรลุนิพพานได้ เพราะอะไร เพราะเรายังติดน้ำผึ้งเพียง ๒ - ๓ หยด จึงต้องทรมานมากมายเพื่อแลกกับ ความสุขเล็กๆน้อยๆ

นี่เป็นส่วนหนึ่งแห่งปรัชญาในทางตะวันออกซึ่งเป็นปรัชญาของศาสนาเซนซึ่งมีอะไรที่คล้ายคลึงกับทางพระพุทธศาสนาอยู่มาก เพราะตามปกติแล้วในเรื่องเหล่านี้ถ้าหากว่าคิดแล้วเราจะเห็นความจริงว่าชีวิตของเรานี้น้อยเหลือเกิน สมมุติว่าเรามีอายุสัก ๘๐ ปี เราลองคิดดูซิว่าใน ๘๐ ปีนี้เรายังเป็นเด็ก ไม่ได้ทำอะไรเลยเสียกี่ปี เป็นคนแก่ที่ทำอะไรไม่ได้เสียกี่ปี ในระหว่างที่มีอายุสมมุติว่า ๖๐ ปีนี้ ที่เราเป็นเด็กเป็นผู้ใหญ่ที่ทำอะไรไม่ได้ ประมาณว่าสัก ๑๕ ปี หรือ ๒๐ ปี ทีนี้ใน ๔๐ ปี ภายใน ๖๐ ปี เราใช้เวลาเป็นเวลานานอนเสียกี่ปี คืบหนึ่งเรานอนก็ชั่วโง่ เราลองคิดดูซิว่าเรานอนกี่ปี รวมหมดแล้ว เราจะนอนสักกี่ปี เราใช้เวลารับประทานอาหารเสียกี่ปี เราใช้เวลาเข้าห้องน้ำเสียกี่ปี เราใช้เวลาคุยเสียกี่ปี เราใช้เวลาสำมะเลเทเมาที่ไม่ได้ประโยชน์เสียกี่ปี เราใช้ชีวิตจริงๆของเราให้เป็นประโยชน์สักกี่ปี ใน ๖๐ ปีนี้ เมื่อรวมแล้วเราอาจจะใช้ชีวิตเป็นประโยชน์เพียง ๒ - ๓

ป ร ิ ข ญา ป ระ ชู ก ต์ ชู ด อื่น เติ ย

ปีเท่านั้น คิดดูแล้วมันน่าสงสารน่าอนาถ เพราะฉะนั้นท่านจึงให้พิจารณาชีวิตของเราทุก ๆ วันว่าเราทำอะไรอยู่ ถ้าหากว่าเรายังไม่ได้ทำความดี ก็รีบทำความดีเสีย ถ้าเราทำความชั่ว ก็ควรจะละมันเสีย เพราะความชั่วจะนำไปสู่ความหายนะ ความดีจะนำไปสู่ความสุข

สำหรับวันนี้ผมได้นำท่านผู้ฟังมาสู่ปรัชญาตะวันออกคือ ศาสนาเซนด้วยระยะเวลาอันเล็กน้อย และความจริงศาสนาเซนนี้ยังมีอะไรดี ๆ อีกมาก แต่วันนี้ผมขอยุติไว้เพียงแค่นี้ก่อน.

สวัสดี

๓๐ มกราคม ๒๕๑๐

๓

ตายแล้วเกิด หรือ ตายแล้วสูญ กรรมจะให้ผลอย่างไร?

สวัสดีครับ

วันนี้เป็นการบรรยายปรัชญาเป็นครั้งที่ ๔ เมื่อคราวที่แล้วผมได้พาท่านผู้ฟังมาถึงเรื่องของปรัชญาตะวันออกและได้พูดถึงศาสนาเซน ซึ่งเรื่องของศาสนาเซน ที่ผมได้บรรยายไปเมื่อคราวที่แล้วก็ได้พูดถึงผู้ที่เป็นศาสดาให้กำเนิดลัทธินี้หรือศาสนานี้ และหลักปรัชญาบางประการสำหรับดำเนินชีวิตในทรรศนะของผู้ที่ถือศาสนาเซน หรือว่าของศาสดาในศาสนาเซน แต่ความจริงยังมีปรัชญาของศาสนาเซนนี้อีกมากมาย ถ้าหากว่าจะพูดเพียงครั้งเดียวจบก็ยังไม่รู้ลึกว่าขาดตกบกพร่องอะไรอยู่

ป ร ั ช ญา ป ระ ยุ ก ต์ ชุ ต อ น เ ตี ย

สำหรับวันนี้ ผมอยากจะให้ท่านผู้ฟังได้รับทราบปรัชญาของเซนเพิ่มเติมขึ้นอีกสักครั้งหนึ่ง และก็ตั้งใจไว้ว่าในคราวต่อไปก็จะได้พูดถึงปรัชญาของจีนบ้าง คือให้วนกันไป จะได้เปลี่ยนรสเปลี่ยนชาติ ปรัชญาของตะวันตกบ้าง ปรัชญาของจีนบ้าง สำหรับในครั้งนี้ผมก็จะขอพูดถึงปรัชญาของเซน ซึ่งเป็นปรัชญาอินเดียอีกสักครั้งหนึ่ง ความจริงในเรื่องของปรัชญาของศาสนาเซนนี้ก็ไม่ใช่เฉพาะเป็นเรื่องที่ศาสตามหาวิระซึ่งเป็นศาสดาของเซนได้ตรัสไว้เท่านั้น เราคงจะได้ทราบทรรคนะหรือปรัชญาของบรรดาสาวกของศาสตามหาวิระในระยะหลังๆว่า แต่ละท่านได้มีปรัชญาเกี่ยวกับชีวิตหรือว่ามีคติชีวิตหรือว่าปรัชญาต่างๆไปอย่างไรบ้าง ซึ่งเรื่องปรัชญาต่างๆเหล่านี้ก็มีปรากฏอยู่ในคัมภีร์รุ่นหลังๆ เช่น นาลทียารซึ่งเป็นชื่อของคัมภีร์หนึ่งซึ่งได้ประมวลข้อความที่บรรดาพระเถระผู้ทรงคุณวุฒิของศาสนาเซนในระยะหลังๆได้เขียนไว้ ดังที่ผมได้กล่าวมาเมื่อคราวที่แล้วว่าศาสนาเซนนี้ได้เกิดการแตกแยกกันเมื่อคราวที่เกิดทุฬภิกขภัยขึ้นในอินเดียภาคเหนือ และก็มีพระเถระของศาสนาเซนที่สำคัญมากองค์หนึ่งคือท่านภิกขุพาหุได้พาพระไปอยู่ทางภาคใต้ แต่ว่ามีอีกพวกหนึ่งท่านไม่ได้ติดตามไป ซึ่งมีท่านสฤทธภิกขุเป็นหัวหน้า สำหรับผู้ที่ติดตามท่านภิกขุพาหุไปทางภาคใต้นั้นก็ยังคงประกอบวัตรปฏิบัติตามแบบของศาสนาเซนอยู่อย่างเคร่งครัด นั่นคือเป็นพวกที่นุ่งกลมหม่ฟ้าอยู่ตลอดเวลา ส่วนผู้ที่อยู่ทางภาคเหนือ ทนความบีบคั้นของอากาศที่หนาวไม่ไหว ก็นุ่งหม่บ้าง คือนุ่งขาวหม่ขาว เรียกว่านิกายเศวตัมพร สำหรับพวกที่ไปอยู่ทางภาคใต้นั้น ก็ได้รับการอุปถัมภ์จากกษัตริย์ทมิฬทางภาคใต้ เพราะว่าทางภาคใต้ของ

ป ร ั ษ ญา ป ระ ยุ ก ต์ ชุ ด อื่น เ คื ย

อินเดียนั้น เป็นดินแดนที่อยู่ในความปกครองของพวกทมิฬ ซึ่งเราเรียกว่าทราวิเดียนหรือพวกทราวิด พวกทมิฬเหล่านี้ก็มีอยู่ในแคว้นปาณฑยะ แคว้นโจละเป็นต้น เพราะฉะนั้นจึงปรากฏว่าในทางภาคใต้ของอินเดียยังมีผู้ที่นับถือศาสนาเซนอยู่มากทีเดียว สำหรับกษัตริย์ทมิฬที่ได้ให้ความอุปถัมภ์พระในศาสนาเซนที่ไปพำนักอยู่ทางภาคใต้นั้นปรากฏว่า เมื่อทุกข์ภัยทางภาคเหนือหมดไปแล้ว พระภิกษุทั้งหลายโดยความนำของท่านภัทรพาหุก็ได้เดินทางกลับไปทางภาคเหนือ แต่ด้วยการสำนึกถึงความดีที่กษัตริย์ทมิฬได้ทรงให้ความอุปถัมภ์แก่พวกตนในเวลาที่ตกอยู่ในความลำบากยากแค้นในเรื่องการครองชีวิต บรรดาพระเถระทั้งหลายที่เป็นพระเซนเหล่านั้นก็ได้ช่วยกันเขียนโคลก หรือเขียนคาถาเป็นปรัชญาถวายเป็นกษัตริย์ทมิฬนั้นไว้องค์ละโคลก ในบรรดาโคลกต่าง ๆ นั้นมีอยู่มากมายหลายร้อยโคลกด้วยกัน ซึ่งหากว่าจะนำมาพูดเสียทุก ๆ โคลกก็รู้สึกว่าการเวลาของเราไม่เพียงพอและก็คงจะทำให้เสียเวลาไปโดยได้ประโยชน์ไม่มากนัก เพราะว่าบางโคลกก็รู้สึกว่าจะมีข้อความในทางปรัชญาไม่มาก แต่ว่าบางโคลกก็มีเรื่องที่น่าสนใจ อย่างเช่นโคลกหนึ่งคือโคลกที่ ๖ ในบรรดาโคลกเหล่านั้นได้พูดถึงชีวิตของเรานี้ ในที่สุดก็หนีความตายไม่พ้น โดยที่ท่านเขียนไว้ว่า ไม่มีการที่จะต้องผ่านพ้นวันตายที่กำหนดไว้ไปได้เลย “ไม่มีใครในโลกที่จะพ้นจากความตายและก็หนีไปอย่างเสรีได้เลย ท่านผู้ที่สะสมทรัพย์สมบัติอยู่ จงเลิกสะสมเสียเถิด พรุ้งนี้กลองในงานศพก็จะดังอยู่แล้ว” ข้อนี้หมายความว่าคนเราเกิดมาแล้วไม่มีใครหรอกที่จะหนีความตายพ้น จะต้องตายอย่างแน่นอน ไม่วันใดก็วันหนึ่ง เรื่องของความตายนี้

ปรัชญาประยุกต์สู่ชีวิต

ไม่ว่าจะหนีไปในที่ใดก็ตาม จะหนีไปท่ามกลางมหาสมุทรก็ดี จะหนีไปอยู่ในชอกกฎเขาก็คดี หรือว่าจะหนีไปอยู่ในอากาศก็ดี อย่าคิดเลยว่าจะหนีพญามัจจุราชพ้น ในที่สุดเราก็จะต้องตายด้วยกันทั้งสิ้น เพราะฉะนั้นบางคนที่ได้สะสมทรัพย์สมบัติไว้ดูคล้ายๆกับว่าจะไม่ต้องตาย จะสะสมไว้ใช้จนกระทั่งตลอดกาลอวสานของโลก แต่ว่าในที่สุดท่านเหล่านั้นก็ต้องทิ้งทรัพย์สมบัติเอาไว้ บางคนได้สะสมทรัพย์สมบัติไว้ และก็ใช้ทรัพย์สมบัตินั้นไปในทางที่เป็นประโยชน์ เช่น ในการบำเพ็ญการกุศลสาธารณะต่างๆ ซึ่งก็นับว่าเป็นความดี เป็นการสร้างบุญกุศลเอาไว้ แต่บางคนสะสมทรัพย์สมบัติไว้จริง แต่ว่าไม่พยายามใช้ทรัพย์สมบัตินั้นให้เป็นประโยชน์แก่สังคมหรือแม้แต่แก่ตัวเอง อย่างนี้ เมื่อตายไปแล้วทรัพย์สมบัติก็ติดตัวไปไม่ได้ และเวลาที่ยังมีชีวิตอยู่ก็ต้องเผื่อทรัพย์สมบัตินั้นเหมือนอย่างปูโสม เผื่อทรัพย์ด้วยความระมัดระวังด้วยความเป็นห่วงเป็นใย ด้วยความเป็นทุกข์ เพราะฉะนั้นถ้าหากว่าจะสะสมทรัพย์สมบัติไว้ โดยที่ไม่ทำให้เกิดประโยชน์แก่ตัวเองหรือเกิดประโยชน์แก่สังคมนั้นก็ไม่มีประโยชน์อะไร จงเลิกสะสมทรัพย์สมบัติได้แล้ว เพราะว่าพรุ่งนี้กลองในงานศพก็จะตีอยู่แล้ว หมายความว่าในที่สุดเราก็จะต้องตาย และในการตายนั้นเขาก็มักจะมียุติธรรมซึ่งจะมีกลองเข้าช่วย อย่างในบ้านเมืองเราก็มีการประโคม เราก็ต้องใช้กลองประโคม ในที่สุดก็หนีเสียกลองประโคมไปไม่พ้น เพราะฉะนั้นท่านจึงบอกว่าให้เลิกสะสมทรัพย์สมบัติเสียเถิด ความจริงถ้าหากว่ามองในอีกแง่หนึ่งเราจะเห็นได้ว่า มนุษย์ที่เกิดมาในโลกนี้ ที่เรายอมรับว่าผู้นี้เป็นลูกเราก็คดี ยอมรับว่าผู้นี้เป็นน้องเราก็คดี ยอมรับว่าผู้นี้เป็นญาติก็ดี เป็นเรื่องที่

ป ร ั ช ญ า ป ร ะ ยู ก ต์ ชุ ด อี น เติ ย

นำแปลก เพราะว่าบุคคลเหล่านี้ตอนที่เขาเกิดมา เราก็ไม่ได้ไปเชิญ
 เขามา ตอนที่เขาจากไป เขาก็ไม่ได้บอกลาเรา บุบปั๊บเขาก็เข้ามาอยู่
 ในครอบครัวเราในฐานะเป็นญาติของเรา ก็ชอบกลอยู่เหมือนกัน
 เพราะว่าเราก็ไม่รู้ว่เด็กคนนี้มีมาแต่ไหน เมื่อมาปฏิสนธิในท้องแล้ว
 เราก็คิดว่าเด็กคนนี้เป็นลูกของเรา เป็นญาติของเรา คนอื่นๆก็นึกว่า
 เป็นน้องของเรา เป็นหลานของเรา อะไรต่างๆเหล่านี้ ความจริงแล้ว
 บุคคลที่เกิดมาเหล่านี้ก็ไม่ทราบว่าเขามาจากไหน เพราะว่าเวลาที่เขา
 มาเกิด เราก็มไม่ได้เจาะจงว่าให้คนนี้มาเกิดกับฉันนะ มาอยู่กับ
 ฉันนะ ตอนที่เขามาเกิด เราก็มไม่ได้ไปเชิญเขามา และตอนที่เขาไป
 บางทีเขาก็ไม่ได้บอกเรา ไม่ได้บอกเล่าแก่ลืบ ถ้าหากว่าพูดถึงแขก
 ก็เรียกว่าไปไม่ลามาไม่ไหว จะมาก็ไม่มาทำความเคารพเราเสียก่อน
 จะจากไปก็ไม่ได้ลาให้เป็นกิจจะลักษณะ อยากจะมาก็มา อยากจะไป
 ก็ไป ถ้าหากว่าพูดถึงในฐานะเป็นแขกก็เรียกว่าเป็นแขกที่ไม่ค่อยมี
 มารยาท แต่ถึงกระนั้นเราก็มียึดมั่นว่าผู้นี้เป็นลูกเรา ผู้นี้
 เป็นหลานเรา ผู้นี้เป็นพี่เราน้องเรา หรือเป็นปู่ย่าตายายของเรา
 ความจริงถ้าหากว่าเราจะคิดกันในแง่นี้เพียงแต่ว่าเมื่อเขามาเกิด
 ในตระกูลของเรา ในครอบครัวของเรา เราก็มถือว่าป็นญาติ ถ้าหาก
 ว่าเราจะคิดในวงกว้างสักหน่อยเราก็มอาจจะเห็นว่าสังคม หรือ
 ครอบครัวไม่ใช่มีเพียงครอบครัวเล็กๆเพียงครอบครัวหนึ่งเท่านั้น
 ถ้าเรามองในวงกว้างเราก็มจะเห็นว่าในหมู่บ้านหรือตำบลก็เป็นครอบครัว
 คือป็นครอบครัวใหญ่ๆ ซึ่งมีครอบครัวเล็กๆเป็นสมาชิก และใน
 อำเภอก็มีตำบลต่างๆ ซึ่งแต่ละตำบลก็เปรียบเหมือนครอบครัวที่
 ใหญ่ๆขึ้นไปอีกหน่อยเป็นสมาชิกของอำเภอ ในจังหวัดก็จะมีอำเภอ

ปรัชญาประยุกต์สู่ชีวิต

ต่างๆ เป็นสมาชิก และในประเทศก็จะมีจังหวัดต่างๆ เป็นสมาชิก ในโลกก็จะมีประเทศต่างๆ เป็นสมาชิก ถ้าหากว่าโดยวิธีนี้เราจะพิจารณากันในอีกแง่หนึ่ง เราจะเห็นว่าบุคคลที่เกิดมาในสังคมนั้น ล้วนเป็นญาติพี่น้องของเราทั้งสิ้น เพราะว่าบุคคลเหล่านั้นเป็นเพื่อนร่วมเกิด ร่วมแก่ ร่วมเจ็บ ร่วมตาย ของเราทั้งสิ้น หากแต่ว่าบางทีเราก็มองว่าคนคนนั้นไม่ใช่พวกของเรา คนคนนั้นไม่ใช่ญาติของเรา การที่มาก่อการแบ่งแยกอย่างนี้ก็ทำให้เกิดแตกความสามัคคี พระพุทธเจ้าเองก็ทรงเห็นว่าบรรดาบุคคลที่เกิดมาทั้งหลายในโลกนั้น เราก็อาจจะถือได้ว่าเป็นพี่น้องของเราได้ทุกคน เพราะพระองค์ได้ตรัสไว้ว่า วิสสุตาสา ปรมา ญาติ ความคุ้นเคยกันเป็นญาติอย่างยิ่ง หรือว่าจะเรียกว่า ผู้ที่คุ้นเคยกันนั้นนับว่าเป็นญาติอย่างยิ่ง เพราะฉะนั้นการที่เป็นญาติกันไม่จำเป็นที่จะต้องเป็นญาติสายโลหิต แม้ว่า เป็นบุคคลที่เกิดมาภายหลัง สายโลหิตต่างกัน แต่ถึงกระนั้นถ้าหากว่ามีความคุ้นเคยมีความสนิทสนม เราก็นับถือเหมือนญาติ เพราะฉะนั้นจะไปจำกัดว่าจะต้องเกิดในตระกูลเราหรือว่าในครอบครัวเรา จึงจะเป็นญาติพี่น้องของเรา อย่างนี้ก็เรียกว่าถือในวงแคบ บรรดาบุคคลทั้งหลายที่เราถือว่าเป็นญาติเรา นี้ เมื่อมาก็ไม่ได้บอกเรา เมื่อไปก็ไม่ได้บอกเรา ท่านเปรียบเหมือนนกที่บินจากต้นไม้ เมื่อมันบินจากต้นไม้ มันก็กลับไปรังเดิมของมัน มนุษย์เราก็เช่นเดียวกัน เมื่อละร่างว่างเปล่าของตนก็ไปเกิดในหมู่ญาติใหม่ หรือว่าไปเกิดในภพใหม่โลกใหม่ฉะนั้น

การที่คนเราเกิดมาแล้วต้องตายอย่างนี้ โดยเหตุที่ว่าคนเราเกิดมาแล้วต้องตาย ตายแล้วจะต้องไปเกิด นี่ตามคติที่เชื่อถือกัน

ป รั ช ญา ป ระ ยุ ก ต์ ชุ ด อี น เติ ย

ในทางพระพุทธศาสนาและในทางศาสนาอื่น หรือว่าในศาสนาอื่นๆ อีกหลายศาสนา เมื่อเราถือว่าคนเราเกิดมาแล้วก็ต้องตาย และเมื่อตายแล้วก็ต้องไปเกิดใหม่ ส่วนการจะเกิดใหม่นั้นจะเกิดดีหรือไม่ดี จะเกิดในภพดีหรือในภพเลว จะเกิดในสุคติหรือเกิดในทุคติก็ขึ้นอยู่กับอำนาจของกรรมทั้งนั้น เพราะฉะนั้นเราควรพิจารณาทุกสิ่งทุกอย่างให้เป็นประโยชน์ อย่างเช่น บางที่เราเห็นคนตาย เราอาจจะนึกกลัว แต่ความจริงถ้าเราพิจารณาแล้วก็จะเห็นว่าคนตายนั้นแหละ เป็นบทเรียนที่ดีที่จะตักเตือนเรา แม้ว่าจะเป็นการตายใหม่ๆ ก็ตาม หรือว่าจะตายนานแล้วเหลือแต่โครงกระดูกก็ตาม ซึ่งบอกว่าหัวกะโหลกของคนตายพร้อมกับเบ้าตาที่ลึกลงมาสะท้อนสะท้อนนั้นตาแฉะยังยิงฟันนั้น ถ้ามองอีกในแง่หนึ่งก็เหมือนกับหัวกะโหลกเหล่านั้นมันกล่าวกับผู้ที่มีชีวิตว่าจงระมัดระวังนะ จงรักษากุศลไว้นะ เพราะนั่นเป็นบุญที่จะทำให้ร่างกายมีคุณค่า คือเราอย่าประมาท เราเกิดมาแล้วเราจะคิดว่า บางที่เราเกิดมาอยู่ในตระกูลที่มั่งมีเงินทอง เราก็คิดว่าเรามั่งมี มีความสุขแล้ว เราไม่ต้องศึกษาเล่าเรียนก็ได้ หรือบางคนมีอำนาจวาสนาขึ้นมา ก็จะคิดว่าเราจะอยู่ในอำนาจวาสนานั้นได้ตลอดไป ความจริงการมียศการมีศักดิ์ การเสื่อมยศ การเสื่อมศักดิ์ การมีลาภ การเสื่อมลาภ นิินทา สรรเสริญ สุข ทุกข์ เหล่านี้นั่นก็คือโลกธรรม โลกธรรมก็คือธรรมะที่มีประจำอยู่ในโลก เป็นของที่มีการเปลี่ยนแปลง เป็นสิ่งที่ไม่เที่ยงแท้ เมื่อมียศแล้ว อาจจะเสื่อมยศเมื่อไหร่ก็ได้ เมื่อมีลาภแล้วก็อาจจะมีการเสื่อมลาภเมื่อไหร่ก็ได้ วันนี้มีคนสรรเสริญ พรุ่งนี้อาจจะมีคนนิินทา วันนี้มีสุข พรุ่งนี้อาจมีทุกข์ หรือวันนี้มีทุกข์ พรุ่งนี้อาจมีสุขก็ได้ เพราะฉะนั้น

ป ร ั ษ ฎ า ป ร ะ ชุ ก ต์ ชุ ค อ น เ คี ย

เราอย่าไปยึดมั่นว่าถ้าเรามีสุขแล้วเราจะสุขอยู่ตลอดไป ถ้าหากว่าเรามีลาภแล้วเราจะต้องมีลาภอยู่ตลอดไป ถ้าหากมีคนสรรเสริญในวันนี้แล้ว คนจะต้องสรรเสริญอยู่ตลอดไป อะไรต่างๆ เหล่านี้ เพราะว่าสิ่งทั้งหลายเหล่านี้ล้วนแต่เป็นของที่ไม่เที่ยง เป็นของที่ไม่แน่นอน แต่ว่าที่แน่นอนที่สุดก็คือในที่สุดเราก็จะต้องตาย ทีนี้เมื่อเราตายเราก็หวังที่จะเกิดในภพที่ดีกว่านี้ หวังที่จะมีชีวิตที่เจริญอกงามกว่านี้ เพราะฉะนั้นการที่เราจะมีฐานะในการที่จะไปเกิดดีแค่ไหนเพียงไรนั้นมันก็ขึ้นอยู่กับบุญกุศลที่เราได้สร้างไว้ ถ้าเราได้สร้างความดีเข้าไว้มาก บุญนี้ก็ทำให้เราไปเกิดในสุคติ ถ้าเราทำความชั่วเข้าไว้มาก ความชั่วนี้ก็จะทำให้เราไปเกิดในทุคติ เพราะฉะนั้นพระเถระผู้หนึ่งของศาสนาเซนจึงได้กล่าวว่า จงระมัดระวังและรักษาทางกุศลเข้าไว้ นั่นคือจงอย่าประมาท จงบำเพ็ญกุศลคือบำเพ็ญความดีเข้าไว้ เพราะนั่นแหละเป็นบุญที่จะทำให้ชีวิตและร่างกายของเรามีค่า คนเราที่เกิดมาแล้วย่อมมีร่างกายและจิตใจ แต่ว่าร่างกายของเรานี้เราพิจารณาดูให้ดีแล้ว เมื่อตายไปเราจะเห็นว่าไม่เหลืออะไรที่มีค่าไว้เลย ช่างเมื่อตายไปเรากียังได้งา เรายังได้ฟันของมัน เป็นของที่มีค่า วัวควายเมื่อตายไปเรากียังได้หนังของมัน ส่วนมนุษย์เมื่อตายไปแล้ว เราหาส่วนใดที่เป็นประโยชน์หรือมีค่าไม่ได้เลย แต่ว่ามนุษย์เราถือตนว่าเป็นสัตว์ที่ประเสริฐ และผู้ที่ถือว่าเป็นสัตว์ประเสริฐก็คือมนุษย์ด้วยกันนั่นเอง เพราะมนุษย์ยกตนว่าเป็นสัตว์ประเสริฐ แต่ที่นี้มนุษย์เราที่จะประเสริฐกว่าสัตว์ทั้งหลายนั้นด้วยเหตุอะไร ก็ไม่มีอะไรนอกจากคุณความดีหรือว่าความเป็นผู้มีปัญญา ความเป็นผู้มีเหตุผลเท่านั้น ถ้ามนุษย์เราไม่มีคุณความดี ไม่มีสติ

ป ร ั ษ ญา ป ระ ยุ ก ต์ ชุ ต อ น เ ต ย

ปัญญา ไม่เป็นผู้มีเหตุผล มนุษย์เราก็ไม่ดีกว่าสัตว์หรือบางทีอาจจะเลวร้ายกว่าสัตว์เสียด้วยซ้ำไป เพราะฉะนั้นพระเถระเซนรูปหนึ่ง ท่านจึงบอกให้เราสร้างสมบุญกุศลเอาไว้ เพราะว่าบุญกุศลนี้จะทำให้ชีวิตร่างกายของเรามีค่า

โดยเหตุที่ว่าศาสนาเซนนี้มีความเชื่อถือว่าเมื่อเราตายไปแล้ว ถ้าเราทำความดี เราจะไปเกิดในสุคติ ถ้าเราทำความชั่ว ก็จะไปเกิดในทุคติ นั่นก็คือมีความเชื่อถือในเรื่องกรรมเหมือนกัน ทีนี้คนเราเมื่อมีความเชื่อถือในเรื่องกรรมว่าทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว อย่างนั้นก็ ต้องมีความเชื่อถือว่ากรรมนี้จะเป็นเหตุทำให้เราไปเกิดในภพนั้นภพนี้ ในสุคติหรือในทุคติ แต่ทีนี้ก็อาจจะมีความปัญหาขึ้นมาว่ากรรมนี้จะ อำนวยผลให้เราได้อย่างไร มันจะรู้ได้อย่างไรว่าใครเป็นผู้สร้างกรรม นั้น แล้วมันจะได้ไปสนอง หรือว่าใครคนใดที่ทำความดีไว้ ดายไป แล้วจะได้สนองในทางที่ดี หรือว่าใครที่ทำความชั่วไว้มันจะได้สนอง ในทางที่ชั่ว กรรมจะรู้ได้อย่างไรว่ามันจะสนองใครและเมื่อไหร่ ใน เรื่องนี้พระเถระเซนรูปหนึ่งท่านได้กล่าวไว้เป็นคาถาเป็นโคลงที่ ๑๐๗ ในโคลงนั้นท่านบอกว่า ถ้าหากว่าท่านส่งลูกวัวตัวเล็ก ๆ เข้าไปในฝูง แม่วัว มันก็จะค้นหาแม่ของมันได้ด้วยคามชำนาญโดยไม่ลำบากเลย ข้อนี้ฉันใด กรรมเก่าย่อมแสวงหาผู้ทำได้ฉันนั้น และผู้ที่ทำกรรม ต้องได้รับผลของกรรมนั้นอย่างแน่นอน นี่คืความเชื่อถือในเรื่อง กรรมของศาสนาเซน ก็เป็นคติเช่นเดียวกับความเชื่อถือในเรื่อง กรรมของในทางพระพุทธศาสนา ซึ่งถือว่าผู้ใดทำกรรมแล้วจะต้อง เป็นผู้รับผลของกรรมนั้น เป็นกรรมทายาท เป็นทายาทที่จะได้รับ ผลของกรรมนั้น

ป ร ั ษ ฐ า ป ร ะ ยুক্ত ชุ ด อี น เติ ย

ที่นี้การที่กรรมจะให้ผลได้นั้น ก็เปรียบกรรมนี้เหมือนกับลูกวัว ผู้ที่รับกรรมคือแม่วัวนี้ ถ้าหากว่าเราพรากออกมาแล้ว แม้ว่าเราจะเอาแม่วัวนี้ไปรวมกันไว้มากๆ เมื่อเราปล่อยลูกวัวเข้าไปรวมในฝูงของแม่วัว ลูกวัวจะค้นหาแม่ของมันได้โดยไม่ผิดพลาดเลย ข้อนี้ฉันใด กรรมที่เราทำไว้มันก็จะสนองผู้กระทำโดยไม่ผิดพลาดฉันนั้น เพราะฉะนั้นท่านจึงถือว่ากรรมเก่านี้นั้นจะแสวงหาผู้ทำได้อย่างแน่นอนไม่ผิดพลาดเช่นเดียวกับลูกวัวค้นหาแม่ของมันได้ด้วยความชำนาญฉะนั้น

นอกจากศาสนาเซนจะมีความเชื่อถือในเรื่องกรรมแล้ว ศาสนาเซนนั้นยังมีความคิดในด้านสังคมที่นับว่าดีงามมากทีเดียว คือท่านถือว่าในสังคมของเซนนั้นก็เหมือนกับในสังคมของพระพุทธศาสนา คือในพระพุทธศาสนานี้ถือว่า คนเราเมื่อเกิดมาแล้วจะเกิดในวรรณะใดก็ตาม เมื่อเข้ามาบวชในพระธรรมวินัยแล้วก็จะเป็น ศากยบุตรเหมือนกันหมด จะต้องทั้งวรรณะเหมือนกันหมด เหมือนกับน้ำในแม่น้ำต่างๆ ที่ไหลลงสู่ทะเล ไหลลงสู่มหาสมุทร มันก็ย่อมทิ้งชื่อของมันหมดทั้งนั้น อย่างแม่น้ำเจ้าพระยา แม่น้ำท่าจีน แม่น้ำบางปะกง หรือแม่น้ำแม่กลองซึ่งไหลลงสู่อ่าวไทย เมื่อน้ำทั้งหลายเหล่านี้ไหลลงสู่อ่าวไทยแล้วมันก็ทั้งความเป็นเจ้าพระยา ทั้งความเป็นแม่กลอง หรือทั้งความเป็นบางปะกง หรือทั้งความเป็นท่าจีน เหลือแต่น้ำในอ่าวไทยฉันนั้นเหมือนกัน ผู้ที่เกิดในวรรณะต่างๆ เมื่อมาบวชในพระพุทธศาสนาแล้ว ท่านก็ถือว่าเป็นศากยบุตรเหมือนกันหมด และว่ารสของธรรมวินัยนั้นก็วิมุติดีคือความหลุดพ้นเป็นรสอย่างเดียว ในศาสนาเซนท่านก็ถือเช่นเดียวกัน ท่านบอกว่า

ป ร ั ช ฎ า ป ระ ยุ ก ต์ ชุ ต อ น เ ตี ย

ว้าว แม้จะมีรูปร่างและมีสีสันท่างๆ กันมากมาย แต่น้ำนมของมันก็ยังมีสีขาวเหมือนกันเสมอ วิธีทางแห่งคุณความดีก็มีทางเดียวเหมือนกับน้ำนมเหมือนกัน ทั้งๆ ที่ศาสนาต่างๆ จะสอนแตกต่างกันออกไปอย่างมากมายก็ตาม นี่เราจะเห็นได้ว่าความใจกว้างของศาสนาเช่นนี้ ซึ่งบางศาสนาอาจจะไม่มีอย่างนี้ เพราะบางศาสนาอาจจะเห็นว่าผู้ที่ประพฤติปฏิบัติตามหลักธรรมะของศาสนาหนึ่งจะไม่นำไปสู่ความหลุดพ้น นอกจากว่าจะถือศาสนาที่ฉันสอนเท่านั้น แต่ศาสนาเช่นนี้ ท่านถือว่าศาสนาทุกศาสนามีจุดหมายปลายทางที่จะนำบุคคลไปสู่ความพ้นทุกข์ ศาสนาทุกศาสนามีจุดหมายปลายทางที่จะทำให้คนเป็นคนดี แม้ว่าศาสนาเหล่านั้นจะมีศาสดาต่างกัน จะมีลัทธิคำสอนแปลกๆ ต่างกันออกไปบ้าง แต่จุดหมายปลายทางก็อย่างเดียวกัน คือต้องการให้คนทุกคนทำความดี ต้องการให้คนทุกคนละความชั่ว ท่านก็เปรียบเหมือนกันกับว้าว ว่าว้าวนี้แม้จะมีรูปร่างสีสันท่างๆ กัน จะเป็นว้าวกระต๊องหรือว้าวบ้านก็ตาม จะเป็นว้าวสีดำหรือว้าวสีแดง หรือว้าวสีต่างหรือว้าวสีขาวอะไรก็ตาม แต่น้ำนมของว้าวแล้ว มันจะเป็นสีขาวเหมือนกันหมด การที่ว้าวมีสีสันท่างๆ กัน แต่น้ำนมของมันก็ยังมีสีขาวเหมือนกันข้อนี้ฉันใด แม้ว่าศาสนาทั้งหลายจะมีศาสดาต่าง ๆ กัน มีวิธีการเผยแพร่ วิธีการสั่งสอนต่าง ๆ กัน แต่ถึงกระนั้นจุดหมายปลายทางของศาสนาก็เป็นอย่างเดียวกัน นั่นคือสอนให้คนทำความดี สอนให้คนละความชั่ว เพราะฉะนั้นจุดหมายปลายทางของศาสนาในลัทธิศาสนาเช่น ท่านก็ถือว่าเป็นอย่างเดียวกันทั้งสิ้น แต่ว่าคนเราที่เกิดมานั้นบางทีก็มีความคิดว่า ถ้าหากว่าเรามีเงินแล้วเราก็มีความสุข เราก็พอแล้ว บางคนก็ไม่ชวนชวนที่จะศึกษาหาความรู้ที่

ปรัชญาประยุกต์ชุดอินเตีย

จะพัฒนาปัญญาของตนให้เจริญยิ่งขึ้นไป แต่ว่าในศาสนาเช่นนั้น ท่านถือว่าทรัพย์สมบัติต่าง ๆ นั้น แม้ว่าจะเป็นสิ่งสำคัญเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับผู้ครองเรือน แต่ถึงกระนั้นทรัพย์สมบัติเหล่านี้ก็เป็นของที่ไม่เที่ยงแท้แน่นอน บางคนได้มรดกมานับเป็นจำนวนล้าน ๆ บาท แต่ถ้าหากว่าเขาไม่มีสติปัญญาพอที่จะรักษามรดก มรดกนั้น ก็อาจจะสูญสิ้นไปในชั่วระยะเวลาอันรวดเร็ว เพราะฉะนั้นเงินทองต่าง ๆ เหล่านี้ท่านจึงถือว่าเป็นของไม่เที่ยง และเมื่อใครมีไว้ในครอบครองแล้วก็มักจะมีกังวลกลัวว่าขโมยจะมาลักเอาไปบ้าง โจรจะมาปล้นไปบ้าง อะไรต่าง ๆ เหล่านี้ แม้ว่าจะมีเงิน ก็ไม่ใช่ว่าจะมีความสุขอย่างสิ้นเชิง มันก็ยังมีความทุกข์อยู่นั่นแหละ มีความกังวล มีความกระวนกระวายใจ บางทีจะไปไหนก็ต้องหอบไปมาก ๆ หรือบางทีเมื่อหอบเงินไปมาก ๆ ก็ต้องมีอาวุธพกไปป้องกันอะไรต่ออะไรต่าง ๆ อีก ถึงกระนั้นก็ยังถูกโจรทำร้ายถูกฆ่าอะไรต่าง ๆ เหล่านี้ เราจะได้เห็นว่าทรัพย์สมบัติเหล่านี้เป็นของที่ไม่เที่ยง เป็นของที่ไม่แน่นอน เพราะฉะนั้นคนที่คิดว่าตนมีทรัพย์สมบัติ และยกทรัพย์สมบัติเหล่านั้นให้เป็นมรดกของลูกหลานโดยคิดว่า ลูกหลานของตนก็คงจะมีความสุขตลอดชีวิต ซึ่งความจริงก็อาจจะเป็นอย่างนั้น เพราะว่าขุมทรัพย์เหล่านั้นหรือทรัพย์สมบัติเหล่านั้นเป็นของที่ทำให้ความแน่นอนอะไรไม่ได้ ศาสนาเซนจึงบอกว่าการศึกษาเท่านั้นเป็นขุมทรัพย์ที่ไม่ต้องการการการค้ำกัน ไม่มีไฟอันใดที่จะทำให้ลายล้างมันได้ ไม่มีภยันตรายที่รบกวนจิตใจจะถือเอาไปได้ การศึกษาเป็นมรดกที่ดีที่สุดที่มนุษย์จะทิ้งไว้ให้บุตรหลานได้ สิ่งอื่นๆหาใช่ทรัพย์สมบัติอันแท้จริงไม่ เพราะฉะนั้นในบรรดาทรัพย์สมบัติทั้งหลาย ทรัพย์สมบัติ

ป รั ช ญา ป ระ ยุ ก ต์ ชู ต อ น เ ตี ย

คือบุญหรือการศึกษาเป็นทรัพย์สมบัติที่เป็นอมตะ ถ้าหากว่าเราไม่มีเงินทองที่จะให้เป็นทรัพย์มรดกแก่ลูกหลานของเรา เราก็ควรที่จะให้การศึกษาแก่เขา เพราะว่าถ้าหากเราให้การศึกษาแก่เขาแล้ว เขาก็ย่อมมีใช้ความรู้ที่เขาได้ศึกษาเล่าเรียนมานั้นบำเพ็ญชีวิตให้เป็นประโยชน์จะไม่เดือดร้อนในภายหลัง เพราะว่าคนเราถ้ามีสติปัญญา มีความรู้แล้วจะใช้เวลาไปไม่รู้จักหมด แต่ว่าทรัพย์สมบัตินี้ยังใช้ไปยิ่งหมด เพราะฉะนั้นปัญญาความรู้จึงเป็นทรัพย์ที่แปลกประหลาด บรรดาทรัพย์ทั้งหลาย ถ้าหากว่าเรารักษาไว้ก็มีมากขึ้น แต่ถ้าเรายิ่งใช้ไป มันก็ยิ่งหมด แต่ว่าปัญญาหรือความรู้นั้นถ้าเรายิ่งเก็บไว้ก็ยิ่งหายไป แต่ถ้าหากว่าเรายิ่งใช้ปัญญาก็กลับออกงอกงามมากขึ้น เพราะฉะนั้นปัญญาหรือทรัพย์มรดกที่ได้จากการศึกษานี้ จึงเป็นทรัพย์มรดกที่เป็นอมตะไม่รู้จักสูญสิ้น พระพุทธเจ้าพระองค์เองก็ทรงสอนไว้ว่า ปัญญานั้นโจรนำไปไม่ได้ คือว่า โจรลักขโมยหรือปล้นสะดมไปไม่ได้ นั่นเอง แม้ว่าโจรผู้ร้ายจะมาจี้มาปล้น อาจเอาประกาศนียบัตรของเราไป อาจเอาปริญญาบัตรของเราไปได้ แต่ว่าไม่สามารถที่จะเอาความรู้ที่เราได้อยู่แล้วไปได้เลย แม้ว่าเราจะพยายามให้ ความรู้เหล่านั้นก็ไม่มีที่สิ้นสุด ไม่มีหมดเหมือนกับหนทาง หนทางนั้นถ้าเราปล่อยทิ้งไว้มันก็รก แต่ถ้าหากว่าเราเดินทุกวัน มันก็เตียน ความรู้ก็เหมือนกัน ถ้าหากว่าเราใช้มันทุกวัน ใช้มันเสมอๆ ให้เขาเสมอๆ แล้วความรู้เหล่านั้นก็จะนับวันแต่จะงอกงามมากยิ่งขึ้น คราวนี้เมื่อพูดถึงการศึกษา พวกศาสนาเช่นนี้เห็นว่าเป็นเรื่องที่สำคัญมาก เพราะว่าเป็นสิ่งที่เป็นอมตะ เพราะว่าไม่มีไฟใดๆที่จะเผาผลาญมันได้ แม้ว่าจะมีกษัตริย์หรือผู้มีอำนาจคนใดจะอิจฉาริชยาาก็ไม่สามารถ

ป ร ั ช ญ า ป ระ ยุ ก ต์ ชุ ต อ น เ ต ย

จะบีบเค้นเอาปัญญานั้นไปได้ เพราะฉะนั้นจึงเป็นมรดกที่ดีที่สุด ถ้าใครมีบุตรธิดา มีลูกมีหลาน ต้องการให้มรดกแก่ลูกหลานก็ควรให้ปัญญาแก่เขา แล้วลูกหลานเราก็จะเอาความรู้ที่ปัญญาอันนั้นไปใช้ได้จนตลอดชีวิต

คราวนี้เมื่อพูดถึงคุณงามความดี อาจารย์ผู้หนึ่งหรือพระเถระรูปหนึ่งในศาสนาเซนนั้น ท่านถือว่าคนเรานี้ถ้าหากว่าเป็นคนที่มีคุณความดีจริงๆละก็ ความดีนั้นก็ไม่มีการสูญหาย ท่านเปรียบเหมือนกับว่าเวลาเรากัดอ้อย เราหักข้อของมัน เราคั้นเอาน้ำของมัน ถึงกระนั้นซากที่เหลือก็ยังคงมีรสหวานอยู่ คนเราถ้าหากว่าเกิดมาเป็นคนดีแล้ว มีศีลธรรมอันดีแล้ว แม้คนอื่นจะด่าทอเรา รังแกเราก็กตาม ถ้าหากว่าเขายังไม่สูญเสียการเคารพตัวเอง เพราะถ้อยคำของคนพาลเหล่านั้น เขาก็ยังเป็นคนดีอยู่ แต่ว่าคนเรานี้ บางที่ทั้งๆที่มีคุณความดี ได้ศึกษาเล่าเรียนมามาก แต่พอถูกคนนั้นว่าเข้านิดคนนั้นว่าเข้าหน่อย บางทีโทษะที่มีอยู่นั้นมันเก็บไว้ไม่อยู่ ก็เลยแปลงผรุสวาทออกมา ความดีที่เราถืออยู่นั้นมันก็เลยพลอยหายไป แต่ถ้าหากว่าเรารักษาความดีไว้ มาคิดเสียว่าที่เขาด่าเรานั้น ก็ไม่เห็นกระทบกระเทือนอะไรแก่เรา พระพุทธเจ้าทรงเปรียบไว้ว่า สมมุติว่าแขกมาที่บ้านเรา เราเอาน้ำหรือเอาผลไม้ไปต้อนรับแขก ถ้าหากว่าแขกผู้นั้นไม่บริโภคผลไม้ชิ้นนั้นหรือไม่รับประทานน้ำนั้น ปัญหาก็คือว่าน้ำนั้นหรือผลไม้ชิ้นนั้นเป็นของใคร มันก็เป็นของเรา ซึ่งเป็นเจ้าของ แต่ว่าถ้าหากว่าแขกที่มาดื่มดื่มน้ำนั้น หรือรับประทานผลไม้ชิ้นนั้น ก็เท่ากับว่าน้ำและผลไม้ชิ้นนั้นเป็นของแขกผู้นั้น การที่เขา

ป ร ำ ข ญ า ป ระ ชุ ก ต์ ชุ ด อี น เติ ย

เป็นจริงอย่างที่เขาคำ นั่นคือเราเป็นคนเสีย แต่ถ้าหากว่าเราไม่รับ คำตานั้นมันก็ตกอยู่แก่ผู้ตานั้นเอง เพราะฉะนั้นท่านจึงบอกว่า คน เราถ้าหากว่าเป็นคนดีจริงๆแล้ว แม้ใครจะมาตำ ใครจะมาว่า ใคร จะมารังแก เราก็สามารถที่จะควบคุมจิตใจของเราได้ ไม่ปล่อยให้ ความโกรธเข้าครอบงำทำให้เสียไป

นอกจากนั้นในศาสนาเซนยังยกย่องสรรเสริญการถ่อมตนว่า การถ่อมตนนั้นเป็นคุณธรรมที่ต้งามมาก ในพระพุทธศาสนาเราก็มี มงคลข้อหนึ่งคือ นิวาตะ ถือว่าการถ่อมตนเป็นมงคลอันสูงสุด ใน ศาสนาเซนนั้นกล่าวไว้ว่าความยิ่งใหญ่ที่เหนือความยิ่งใหญ่ก็คือ ความถ่อมตน ทรัพย์สินสมบัติของผู้ที่ได้รับก็คือการควบคุมตัวเอง เฉพาะผู้มั่งมีที่บรรเทาความต้องการของเพื่อนบ้านได้เท่านั้นจึงจะ เป็นผู้ที่มีคั่งจริงๆ ท่านบอกว่าความถ่อมตนนี้มีประโยชน์มาก มัน เป็นความยิ่งใหญ่เหนือความยิ่งใหญ่ทั้งหลาย ถ้าเราต้องการที่จะ สร้างความยิ่งใหญ่เหนือความยิ่งใหญ่ทั้งหลาย เราจะต้องเป็นคน ที่รู้จักถ่อมตน คนใดถ้าหากว่าไม่รู้จักถ่อมตน มีแต่ทิฐิมานะอวดตัว และถือตัว เขาก็จะเป็นคนที่ใหญ่โตมีคนเคารพนับถือจริงๆไม่ได้ การถ่อมตนก็คือการไม่แบ่ง นิวาตะก็คือมีลมออกแล้ว คือไม่มีลม ก็คือไม่แบ่งนั่นเอง ขงจื๊อก็เคยกล่าวไว้ว่าตามปกติทะเลที่มันมีน้ำ มากเพราะอะไร ที่ว่าทะเลมีน้ำมากเพราะมันอยู่ในที่ลุ่ม เมื่อมันอยู่ ในที่ลุ่ม น้ำจากแม่น้ำต่างๆก็ไหลลงสู่ทะเล ทำให้ทะเลนั้นมีน้ำมาก ข้อนี้ฉันใด คนที่รู้จักถ่อมตนก็ย่อมเป็นที่รักของคนทั้งหลาย ใครๆก็ ยอยากคบค้าสมาคมด้วย เพราะฉะนั้นควรจะมี ความถ่อมตน เมื่อเรา มีความถ่อมตน เราก็มีความเป็นใหญ่เหนือความยิ่งใหญ่ทั้งหลาย

ป ร ั ช ญ า ป ร ะ ยู ก ต์ ชุ ด อี น เติ ย

เหมือนกับทะเลมหาสมุทร ย่อมเป็นใหญ่เหนือน้ำทั้งหลายฉะนั้น แล้วคนที่มีทรัพย์สมบัติมีความมั่งคั่ง ถ้าหากว่าไม่รู้จักใช้ทรัพย์ สมบัตินั้นเพื่ออำนวยความสะดวกแก่เพื่อนบ้านเสียบ้าง รักษาทรัพย์ สมบัตินั้นไว้เป็นของตัวเอง มีความตระหนี่ถี่เหนียวมากจนเกินไป ก็ ย่อมไม่เป็นที่รักของเพื่อนบ้านทั้งหลาย เพราะฉะนั้นคนเรา ถ้าหาก ว่ามั่งมีเงินทองแล้ว ถ้ารู้จักช่วยเหลือบรรเทาความต้องการความ ทุกข์ของเพื่อนบ้านได้บ้างอย่างนี้ ก็จะได้ว่าเป็นบุคคลที่น่าเคารพ นับถือเป็นอย่างยิ่ง นี่คือผมได้นำปรัชญาของบรรดาพระเถระของ ศาสนาเซนที่ท่านได้เขียนเป็นอนุสรณ์ถวายแก่พระราชอาของพวก ทมิฬทางภาคใต้ ก่อนที่จะเดินทางกลับอินเดียภาคเหนือ ซึ่งโคลก ต่างๆเหล่านี้ เราจะเห็นได้ว่ามีพรรณของอาจารย์แต่ละท่านซึ่งมี ต่างๆกัน พรรณต่างๆเหล่านี้ก็ถือว่าเป็นหลักปฏิบัติอย่างยิ่งของ ศาสนาเซน เป็นเรื่องที่เราน่าจะน้อมนำมาคิดเปรียบเทียบกับในทาง พระพุทธศาสนา ซึ่งผมก็ได้เปรียบเทียบไว้บ้างแล้ว ซึ่งจะเห็นว่า มีอะไรหลายอย่างที่ละม้ายคล้ายคลึงกันมาก วันนี้ผมขอยุติคำ บรรยายเกี่ยวกับศาสนาเซนไว้เพียงเท่านี้.

สวัสดี

๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๐

๔

ลัทธิจารวาก หรือ โลกายัต ปรัชญาทางวัตถุนิยมของอินเดีย

สวัสดีครับ

วันนี้ผมจะได้มาพบกับท่านผู้ฟังในรายการปรัชญาอินเดียซึ่งผมได้เคยพูดถึงปรัชญาอินเดียมา ๒ ครั้งแล้ว และเป็นเรื่องของศาสนาเซนทั้งสองครั้ง วันนี้ผมจะได้นำท่านผู้ฟังไปสู่ปรัชญาอินเดียในแนวใหม่ นั่นคือ ลัทธิจารวาก หรือ ลัทธิโลกายัต ลัทธิจารวากหรือลัทธิโลกายัตนี้นับว่าเป็นลัทธิปรัชญาที่แปลกที่สุดลัทธิหนึ่งในโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสมัยพุทธกาลหรือว่าก่อนพุทธกาล เพราะว่าลัทธินี้ได้มีสั่งสอนกันมาเป็นเวลานานแล้ว ตั้งแต่ก่อนที่พระพุทธเจ้าจะอุบัติขึ้นมาในโลก และลัทธินี้ทางพระพุทธศาสนาถือ

ป ร ั ช ญา ป ร ะ ชู ก ั ช ุ ด อ น เ ตี ย

ว่าเป็นลัทธิที่เป็นภัยอย่างใหญ่หลวงลัทธิหนึ่งในโลก ทั้งนี้ก็เพราะว่าลัทธิจารวากหรือลัทธิโลกายัตซึ่งเราเรียกในภาษาสันสกฤตว่า อารยักษิกวาท เป็นลัทธิที่แปลกจากลัทธิปรัชญาอื่นๆ ทั้งนี้ก็เพราะว่าตามปกติตามธรรมชาติของลัทธิต่างๆของอินเดียนั้น ทุกลัทธิทุกศาสนา มักจะมีจุดหมายปลายทางอย่างเดียวกันคือเพื่อนำผู้ประพฤติปฏิบัติไปสู่โลกุตระธรรมทุกศาสนา ทุกลัทธิมีจุดหมายปลายทางอย่างเดียวกันคือโมกษธรรมความหลุดพ้น แต่สำหรับลัทธิโลกายัตหรือลัทธิจารวากนี้ แก่นของลัทธิก็คือค่านโลกุตระธรรมและก็มีลัทธินี้เพียงลัทธิเดียวเท่านั้นที่ค่านโลกุตระธรรม ทุกศาสนามีจุดประสงค์ที่จะให้บุคคลบรรลุถึงโลกุตระธรรม แต่ลัทธินี้ค่านศาสนาอย่างรุนแรงเพราะลัทธินี้ค่านโลกุตระธรรมนั่นเอง เป็นอันว่าลัทธิโลกายัตนี้ถือกันว่าเป็นลัทธิที่เป็นปรปักษ์ต่อศาสนาทุกศาสนา ลัทธิโลกายัตนี้มีหลักเกณฑ์วิธีดำเนินการของตนแตกต่างไปจากลัทธิอื่นๆ ถ้าจะเรียกตามภาษาสมัยใหม่ก็เรียกว่า ลัทธิวัตถุนิยม หรือว่า Materialism เราจะเห็นว่า Materialism หรือลัทธิวัตถุนิยมนี้ได้มีมาในอินเดียตั้งแต่ก่อนพุทธกาลแล้ว

ตามปกติ โลกายัต ก็แปลว่า “เนื่องกับโลก” มีชื่ออีกอย่างหนึ่งว่า จารวาก คำว่า “จารวาก” นี้ตามศัพท์ก็มาจากคำว่า จาร แปลว่า งาม วาก ซึ่งแปลว่า พูด จารวาก ก็คือเป็นคำพูดที่เพราะ ทั้งนี้ก็เพราะว่าเมื่อผู้ใดฟังคำสอนของลัทธินี้แล้วก็อาจจะมีความรู้สึกเคลิบเคลิ้มเห็นจริงเห็นจังไปตามลัทธิคำสอนนี้ได้ ที่ว่าลัทธินี้ชื่อโลกายัต ก็เพราะว่าลัทธินี้ดำเนินไปตามแนวทางโลกหรือดำเนินการไปแบบโลกๆ เพราะฉะนั้นลัทธิโลกายัตก็คือลัทธิถือเอาโลกเป็นแก่น

ป ร ั ช ญา ป ระ ยุ ก ต์ ชุ ต อ น เ ตี ย

สำคัญ ถือเอาโลกียธรรมเป็นจุดหมายปลายทาง มิใช่โลกุตระธรรมที่เป็นเช่นนี้เราจะเห็นว่าแปลกกว่าปรัชญาหรือลัทธิศาสนาอื่นๆ ที่มีอยู่ในอินเดียในสมัยนั้น ซึ่งล้วนแต่มีจุดหมายปลายทางคือความหลุดพ้นอันได้แก่โมกษธรรมหรือว่าโลกุตระธรรมทั้งนั้น

ก่อนที่จะได้พูดถึงแก่นแท้อันสำคัญของลัทธิจารวากนี้ ผมจะขอเรียนท่านผู้ฟังให้ทราบถึงความเป็นมาของลัทธินี้เสียก่อนว่าลัทธินี้เป็นมาอย่างไร ทั้งนี้ก่อนที่จะทราบว่าจะแต่ละลัทธินี้มีความสำคัญอย่างไรว่านั้นเราควรจะทราบความเป็นมาของลัทธินั้น ๆ ว่ามีความเป็นมาอย่างไร เพราะจำเป็นที่เราจะต้องทราบถึงความเป็นมาของลัทธินี้เสียก่อนนี้เองที่ทำให้จำเป็นต้องค้นคว้าหาที่มาของลัทธินี้สำหรับลัทธินี้ผมก็ได้ศึกษาค้นคว้ามาเท่าที่ทราบก็คือว่าลัทธิโลกายัตหรือว่าลัทธิจารวากนี้ตามคัมภีร์ภาควัตโปปราณได้กล่าวว่า มีเรื่องเล่าว่า ในสมัยหนึ่งเทวดากับอสูรเกิดไม่ชอบใจเกิดขัดใจกันขึ้นมา ก็เกิดรบกันขึ้น เทวดามุ่งจะทำลายความเจริญของพวกอสูรให้เสื่อมไป คือหมายความว่าพวกอสูรนี้ได้เคยมีความเจริญรุ่งเรืองมาก่อนแล้ว และพวกเทวดาก็มีความอิจฉาริษยาในความเจริญรุ่งเรืองของพวกอสูร ก็พยายามที่จะทำลายให้พวกอสูรนี้เสื่อมศักดิ์ศรีลง ที่นี้ก็คิดว่าเทวดากับอสูรนี้หมายถึงใครกันแน่ อสูรนี้หมายถึงพวกยักษ์พวกมาร และเทวดานั้นหมายถึงพวกเทวดาในสวรรค์ชั้นฟ้ากระนั้นหรือ ถ้าเรามองกันในแง่ของพระเวท เราก็อาจจะคิดว่าเทวดาก็เป็นเทวดาจริง ๆ และอสูรเราก็คงคิดว่าเป็นยักษ์จริง ๆ แต่ความจริงเรื่องนี้เป็นเรื่องที่ได้แต่งขึ้นในภายหลัง ทั้งนี้ก็โดยการนำเอาประวัติ-ศาสตร์มาแต่งเป็นเรื่องราวขึ้นเช่นเดียวกับเรื่องรามเกียรติ์หรือเรื่อง

ป ร ั ช ญ า ป ร ะ ยুক্ত ชุ ต อธิ เ ตี ย

มหากาพย์ยท ซึ่ง เป็น เรื่อง ที่ แด่ง จาก คำ ของ ความจริง

เมื่อพูดถึงเรื่องอสูรแล้วก็จำเป็นที่จะต้องนำท่านผู้ฟังไปศึกษาประวัติศาสตร์ของอินเดีย ในสมัยก่อนพุทธกาลสักเล็กน้อย เพื่อจะได้ทำความเข้าใจในเรื่องนี้ดีขึ้น ที่ว่าอสูรนั้นหมายถึงพวกไหน พวกเทวดานั้นหมายถึงพวกไหน เพราะว่าในอินเดียสมัยก่อนพุทธกาลประมาณสัก ๒ - ๓ พันปีมาแล้ว ดินแดนที่เรียกว่าประเทศอินเดียเดี่ยวนี เป็นที่อยู่ของคนพวกหนึ่งหรือหลายพวก ซึ่งได้รับขนานนามว่าเป็นพวก มัลลิกะ บ้าง หรือเรียกว่าพวก ดราวิท หรือ ดราวิเดียน บ้าง ซึ่งแต่ละคำเหล่านี้ก็หมายถึงพวกป่าเถื่อน พวกบาร์บารี (Barbarian) อะไรต่างๆเหล่านี้มันเอง พวกที่เขาเรียกว่ามัลลิกะ หรือดราวิท ดราวิเดียนอะไรเหล่านี้ ความจริงก็เป็นเจ้าของดินแดนต่างๆเหล่านี้ ถ้ามองในแง่เผ่าพันธุ์หรือชาติพันธุ์แล้วก็มีหลายชาติ เขาเรียกกันว่าเป็นพวกออสเตอร์รอยด์ก็มี เป็นพวกมองโกลอยด์ก็มี พวกนี้ยังมีกระจัดกระจายอยู่แม้ในปัจจุบันนี้ ที่นี้ในบรรดาพวกที่พูดภาษาออสเตอร์รอยด์นี้มีหลายพวกด้วยกัน เช่น พวกมุนตะซึ่งอยู่ตอนเหนือของอินเดียหรือพวกกลิงคะซึ่งอยู่ในตอนใต้ซึ่งเราเรียกกันว่าพวกดราวิเดียน และก็มีพวกหนึ่งในอีกหลายสิบพวกนั้น พวกนั้นเรียกว่าพวกอสูร พวกอสูรนี้เป็นเจ้าของถิ่นของอินเดียก่อนที่สมัยพวกอารยันจะเข้ามาปกครอง พวกอารยันซึ่งบุกรุกเข้ามาทางตะวันตกคือเข้ามาจากทางแถบเอเชียกลางและเข้ามาในอินเดีย และเข้ามาเป็นระยะๆ ในระยะแรกนั้นก็เข้ามาเป็นกลุ่มน้อยๆก่อน แต่เมื่อเข้ามาแล้วก็แทรกซึมอยู่กับประชาชนชาวพื้นเมือง เช่น พวกนักบวชของพวกอารยันก็ผสมคลุกเคล้ากับพวกนักบวชของพวกพื้น

ป ร ำ ญ า ป ร ะ ยুক্ত ชุ ด อี น เ ตี ย

เมืองและในที่สุดก็รวมเป็นวรรณะเดียวกัน และในสมัยก่อนนั้น วรรณะทั้ง ๔ นี้ไม่ถือกันรุนแรงนัก คือวรรณะพราหมณ์ วรรณะ กษัตริย์ วรรณะแพศย์ วรรณะศูทรนี้ สมัยก่อนทีเดียวยังไม่ถือกัน รุนแรงเหมือนกับในสมัยหลังๆ แต่ว่าต่อมาเมื่อพวกอารยันนี้ได้บุก รุกเข้ามาในอินเดียเป็นจำนวนมาก และสามารถเอาชนะประชาชน พื้นเมืองได้ ที่เอาชนะได้ก็ไม่ได้หมายความว่าพวกอารยันนั้นมีความ เจริญสูงกว่าชาวพื้นเมือง ไม่ใช่เช่นนั้น เพราะตามปกติ ประวัติศาสตร์ถ้าเรามองดูทุกๆแง่แล้วเราก็จะพบว่าผู้ที่ เป็นฝ่าย ชนนั้นเป็นฝ่ายบุกรุก หรือพวกเร่ร่อนซึ่งเราเรียกกันว่าพวกนอแมด (Nomad) อย่างในยุโรปก็เคยปรากฏ เช่น พวกซีวิโกธ พวกเยอรมัน ชาวป่าได้บุกรุกเข้าไปตีอาณาจักรโรมันแตกนั้น นั่นก็ไม่ใช่หมายความว่าพวกเยอรมันซีวิโกธนั้นเจริญกว่าพวกโรมันทั้งหลาย พวกนี้ เป็นพวกป่าเถื่อนทั้งนั้น

พวกที่อยู่ในเมืองเป็นพวกที่มีความสุข มีความสงบจึงก็ พยายามที่จะสนใจค้นคว้าหาความสุขในด้านจิตใจ มีความเจริญใน ด้านวรรณคดีในด้านศาสนาในด้านปรัชญา การสงครามรบราฆ่าฟัน กันนั้นก็มีน้อย เมื่อพวกนี้มีการศึกสงครามน้อยก็ไม่ค่อยได้สนใจใน ด้านการรบราฆ่าฟันอะไรต่างๆนัก มัวสนใจแต่ในเรื่องอักษรศาสตร์ ในเรื่องวรรณคดี ในเรื่องปรัชญา ในเรื่องศาสนา ก็มีความชำนาญ เฉพาะในด้านทฤษฎีเท่านั้น เพราะฉะนั้นเวลาจำเป็นจะต้องเกิด สงครามจะต้องรบราฆ่าฟันขึ้นมาก็มักจะสู้พวกที่เป็นเผ่า นอแมดซึ่งเป็นพวกที่ต่อสู้อยู่ตลอดเวลาไม่ได้ ความชำนาญในการสงครามจึง ผิดกัน ทั้งนี้เพราะว่าพวกนอแมดแกจะต้องเร่ร่อนอยู่ตลอดเวลา จะ

ป ร ำ ข อ ง ป ร ะ ยู ก ต ุ ด อ น เ ตี ย

ต้องต่อสู้กับธรรมชาติต่างๆ จะต้องต่อสู้กับสิ่งสสารสัตว์ต่างๆ จะต้องต่อสู้กับประชาชนในดินแดนแคว้นต่างๆ เรียกว่าต้องรบอยู่ตลอดเวลา เรียกว่าเป็นนักรบโดยอาชีพ และด้วยความจำเป็น เพราะฉะนั้นพวกนอแมดจึงสามารถพิชิตผู้ที่เป็นเจ้าของถิ่นได้เสมอ หรืออย่างพวกตาดมองโกลซึ่งเอาชนะจีนได้ พวกนี้ก็พวกนอแมด เช่นเดียวกัน ท่องเที่ยวพเนจรเร่ร่อนอยู่แถวเอเชียกลาง จึงได้มีการสงครามขับเคี่ยวกันอยู่ตลอดเวลา เพราะฉะนั้นจึงเก่งในการรบพุ่ง เมื่อมาตีเมืองจีนซึ่งแม้จะเป็นเมืองที่เจริญรุ่งเรืองมาแล้ว แต่ว่าความชำนาญในด้านการสงครามก็แพ้พวกตาดมองโกล ในที่สุดก็ถูกพวกตาดมองโกลรบเอาชัยชนะจนกระทั่งตั้งราชวงศ์หงวนขึ้นมาได้ ในอินเดียก็เช่นเดียวกัน เมื่อพวกเจ้าของถิ่นต้องต่อสู้กับพวกนอแมดซึ่งยกมารุกราน ในที่สุดพวกเจ้าของถิ่นนี้ก็ต้องถอยร่นไปที่ละน้อย ในที่สุดบางพวกก็ยอมอยู่ภายใต้อำนาจของพวกอารยันก็มี พวกที่ไม่ยอมอยู่ใต้อำนาจของอารยันก็ถอยร่นไปอยู่ทางใต้บ้าง หรือว่าเคลื่อนขึ้นไปทางเหนือบ้าง พวกอารยันก็มักจะเข้ามาครอบครองดินแดนลุ่มแม่น้ำคงคา แม่น้ำอะไรต่างๆ เหล่านี้ซึ่งเป็นเดลตา (Delta) หรือดินแดนรูปสามเหลี่ยมตามปากแม่น้ำซึ่งเป็นที่อุดมสมบูรณ์ ส่วนพวกเจ้าของถิ่นก็อพยพถอยร่นไปอยู่ในที่มีความเจริญน้อย เป็นป่า เป็นเขา เป็นทะเลทรายเสียหมด ในหนังสือเล่มหนึ่งชื่อว่า Prehistoric Ancient and Hindu India ของท่าน R.D. Banerji ท่านได้กล่าวถึงพวกอสุรีไว้ว่าก่อนที่จะพวกอารยันจะมาบุกรุกนั้น พวกอสุรีมีความเจริญมานานแล้ว สามารถสร้างเขื่อนกั้นน้ำหรือที่เราเรียกในสมัยนี้ก็คือเขื่อนชลประทานไว้ได้มากมาย และแต่ละ

ป ร ั ช ฐ า ป ร ะ ยুক্ত ชุ ด อี น เติ ย

เชื่อกันสูงมาก เชื่อกันกันน้ำต่างๆเหล่านี้ยังปรากฏมีกระจัดกระจายอยู่ในแถบอาฟกานิสถานหรือปากีสถานอีกมากมาย ซึ่งล้วนแต่เป็นฝีมือของพวกอสูรหรือพวกชาวพื้นเมืองทั้งสิ้น นอกจากนั้นก็ยังมีพวกหม้อไหต่างๆที่ใช้กันมาเป็นเวลาหลายพันปี แสดงให้เห็นว่าพวกอสูรหรือเจ้าของถิ่นได้มีความเจริญรุ่งเรืองมานานแล้ว เมื่อพวกอารยันเข้ามาใหม่ๆ มองเห็นพวกนี้มีความเจริญมากก็พยายามที่จะรวม พยายามที่จะผสมกับชาวพื้นเมืองให้มากที่สุดที่จะทำได้ และก็พยายามกลืน พยายามยอมรับนับถือศาสนาและเทพเจ้าของชาวพื้นเมืองให้มากขึ้น เพราะฉะนั้นถ้าหากว่าเราศึกษาศาสนาพราหมณ์ ศาสนาต่างๆ เราก็จะพบว่านักบวชในศาสนาพราหมณ์นั้นความจริงไม่ใช่พราหมณ์แท้ๆ พราหมณ์แท้ๆไม่มี มีแต่พราหมณ์ผสมทั้งนั้น

ในเรื่องประวัติศาสตร์นี้ผมก็ไม่อยากจะพูดให้มากจนเกินไป จะย้อนมาพูดถึงเรื่องปรัชญาของลัทธิที่ว่าพวกอสูรนี้เป็นพวกเจริญแล้ว พวกเทวดาหมายถึงพวกอารยันที่เข้ามา เมื่อพวกเทวดาที่เข้ามาเห็นพวกอสูรมีความเจริญรุ่งเรืองมากกว่าตนก็คิดว่าทำอย่างไรหนอเราจึงจะพิชิตพวกอสูรนี้ให้ตกอยู่ในอำนาจได้ ก็จำเป็นจะต้องทำให้พวกอสูรเหล่านี้เสื่อมเสียก่อน ทีนี้ทำอย่างไรที่จะให้พวกอสูรนี้เสื่อม ก็ไปหาอาจารย์คนหนึ่งชื่อ พฤห์สบัติ ความจริงผู้ที่ชื่อพฤห์สบัตินี้มีหลายคนด้วยกัน บางคนก็เก่งในการแต่งคัมภีร์ บางคนก็เก่งทางด้านการศึกษาปกครองทางการเมือง แต่ท่านอาจารย์พฤห์สบัติผู้นี้เป็นเจ้าของลัทธิทางปรัชญา เมื่อเทวดาทั้งหลายได้ไปปรึกษาหารือกับอาจารย์พฤห์สบัติว่าทำอย่างไรที่จะทำให้พวกอสูรนี้เสื่อมลงได้ ซึ่ง

ป ร ั ช ญา ป ระ ยุ ก ต์ ชุ ต อ น เ ตี ย

แสดงให้เห็นว่าพฤษภัตตินี่ต้องเป็นพวกอารยัน ท่านพฤษภัตติก็รับรองที่จะทำให้ ท่านจึงได้เดินทางไปยังดินแดนของพวกอสูร เดินทางไปในฐานะปรัชญาเมธินคนหนึ่ง แล้วก็เข้าไปเผยแพร่วัฒนธรรมของตนในหมู่อสูร การพูด การเจรจาของท่านอาจารย์พฤษภัตตินี้ไพเราะจับใจนัก ท่านสรรเสริญยกย่องโลกียธรรมทำให้พวกอสูรทั้งหลายเกิดความซาบซึ้งจับจิตจับใจ ไม่นานก็ยอมตัวเป็นลูกศิษย์ของท่านพฤษภัตติ ดังนั้นแล้วก็เลยดำเนินชีวิตตามแนวทางที่ท่านพฤษภัตติได้สั่งสอน นั่นคือได้หันมาดำเนินชีวิตทางฝ่ายโลกียธรรมล้วนๆ สัมคุณค่าของธรรมะซึ่งเป็นฝ่ายโลกุตระซึ่งตนได้พยายามพัฒนากันมาตามลำดับเป็นเวลาหลายร้อยหลายพันปี ความโน้มเอียงที่จะหันไปทางโลกุตระธรรมก็เสื่อมลงไป เมื่อพวกอสูรหันมาทางโลกียธรรมหรือว่าเรื่องวัตถุนิยมมากขึ้น พวกอสูรก็ค่อยๆ เสื่อมลงไปตามลำดับ พวกอสูรจึงพ่ายแพ้พวกเทวดาอย่างสิ้นเชิง ในที่สุดดินแดนทางภาคเหนือของอินเดียซึ่งเป็นเนื้อที่ที่อุดมสมบูรณ์ด้วยข้าวปลาอาหารต่างๆ ก็ได้ตกอยู่ในอำนาจของพวกเทวดาหรือพวกอารยันแทบทั้งนั้น นี่เป็นเรื่องประวัติย่อๆ ความเป็นมาของลัทธินี้

คำว่า “อารยัน” แปลว่า ผู้ประเสริฐ เพราะฉะนั้นพวกที่เป็นฝ่ายชนะที่บุกรุกเข้ามาแล้วเอาชนะได้เป็นผู้ที่มีความรู้ในด้านต่างๆ น้อย เพราะเหตุว่าตัวเองเป็นผู้ที่มีปมด้อยเช่นนี้จึงพยายามยกตนเองว่าเป็นผู้ที่ประเสริฐว่าเป็นผู้ที่เจริญ จึงเรียกตนเองว่า อารยัน และก็ถูกเหยียดหยามผู้อื่นซึ่งไม่ใช่พวกของตนซึ่งเป็นเจ้าของเดิมซึ่งพ่ายแพ้นั้นว่าเป็น พวกมิลักกะ พวกบาร์บาเรียน พวกอนารยชน พวกป่าเถื่อน ความจริงแล้วพวกมิลักกะเหล่านี้ได้เจริญรุ่งเรือง

ป ร ั ฐ ฐ า ป ร ะ ฎ ก ต์ ชุ ด อี น เ ตี ย

มาก่อนพวกอารยันด้วยซ้ำไป

จุดสำคัญของลัทธิจารวากหรือลัทธิโลกายัตน์ก็เพื่อที่จะมีจุดมุ่งหมายในอันที่จะขจัดหรือเพื่อจะประหารโลกุตรธรรมซึ่งเป็นจุดหมายปลายทางของลัทธิศาสนาต่างๆที่มีคนยกย่องนับถือกันโดยทั่วไป ลัทธิจารวากหรือลัทธิโลกายัตน์นี้เกิดมาไม่ใช่เพื่อมุ่งหมายที่จะบรรลุโลกุตรธรรม แต่มีจุดมุ่งหมายจะค้ำค้านโลกุตรธรรม คือมีจุดมุ่งหมายที่จะค้ำค้านศาสนา ไม่ต้องการให้คนดำเนินไปสู่ความพ้นทุกข์ ต้องการให้คนหมกมุ่นอยู่ในโลกียสุขหรือโลกียวิสัย เพราะฉะนั้นลัทธิโลกายัตน์จึงเป็นลัทธิที่ค้ำค้านต่อศาสนาทุกศาสนาที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อโลกุตรธรรม เพราะฉะนั้นในลัทธิโลกายัตน์จึงมีจุดประสงค์ในการที่จะสถาปนาโลกียธรรมขึ้นเป็นตัวแทนศาสนาและลัทธินี้ก็มักจะเจริญในสมัยที่ศาสนา กำลังเสื่อม เพราะเมื่อศาสนา กำลังเสื่อม คนกำลังเหินห่างศาสนา ลัทธินี้ก็เกิดทันที และก็จะฉวยโอกาสหรือว่าเอาจังหวะนั้นเข้าแทรกลัทธิคำสอนของตนเข้าไป อย่างในปัจจุบันนี้เราจะสังเคราะห์ลัทธิวัตถุนิยมว่าเป็นพวกลัทธิจารวากหรือลัทธิโลกายัตน์ในสมัยนั้นก็เห็นพอจะได้ ทั้งนี้ก็เพราะเป็นที่น่าสังเกตก็คือว่าลัทธิโลกายัตน์มักเจริญในสมัยที่คนทางศาสนา เห็นเรื่องสำคัญคือจิตใจว่าไม่สำคัญเสียแล้ว ในที่สุดโลกก็ยุ่งยาก อย่างในปัจจุบันนี้เราจะเห็นได้ว่าคนส่วนมากหันมาหาความสุขสบาย ในทางวัตถุ เราเห็นว่าวัตถุนิยมมีความสำคัญต่อชีวิตเหนือสิ่งอื่นใด ถ้าหากว่าเรามีวัตถุมากเท่าไร เรามีบ้าน เรามีรถยนต์ เรามีทรัพย์สินเงินทอง เรามีอนุภริยา หรืออะไรต่างๆมากเท่าไร ก็รู้สึกว่าเป็นเรื่องของความสุขมากเท่านั้น รู้สึกว่าจุดหมายปลายทางของชีวิตก็คือหา

ป ร ั ษ ฎ า ป ร ะ ยুক্ত ชุ ต อ น เ ตี ย

ความสุขทางด้านโลกีย์เหล่านี้เอง ความคิดที่ว่า จะหาความสุขด้วยการพ้นทุกข์หรือว่าในชั้นโลกุตระธรรมหรือเรื่องนิพพานนั้นรู้สึกว่าน้อยลงไป จะมีอยู่บ้างก็ในเฉพาะผู้เฒ่าผู้แก่ซึ่งมีเป็นจำนวนน้อย สำหรับผู้ที่เกิดมาใหม่ๆ รุ่นหลังๆ นี้ก็มีความคิดโน้มเอียงในทางด้านวัตถุมากกว่าที่จะเอาดีในด้านการพัฒนาจิตใจ

อันที่จริงตามธรรมดานั้น ศาสนาเรามองไม่เห็นหรอก แม้แต่พระพุทธศาสนาเราก็มองไม่เห็น แต่ที่เรามองเห็น เรามองเห็นเฉพาะพุทธศาสนิกชนหรือว่าผู้แทนของศาสนาเท่านั้น ตัวศาสนาไม่มี มีแต่ผู้แทนของศาสนา มีแต่ศาสนิกชน เราลองนึกดูว่าพุทธศาสนายู่ตรงไหน อะไรเป็นพุทธศาสนา เราจะถือว่าพระเป็นตัวแทนพุทธศาสนาหรือ ความจริงพระก็เป็นเพียงตัวแทนของศาสนาเท่านั้น เราจะถือว่าอุบาสกอุบาสิกาเป็นตัวแทนพุทธศาสนาหรือ ความจริงอุบาสกอุบาสิกาเป็นเพียงศาสนิกชน ไม่ใช่ตัวศาสนาที่แท้ เพราะฉะนั้นเหตุนี้ความดีความชั่วของศาสนาจึงปรากฏแก่โลกนี้โดยทางชีวิตจิตใจของผู้ถือศาสนา ในเมื่อตัวศาสนาไม่ปรากฏ เราก็ต้องพิจารณาความดีความชั่วของผู้ที่ถือศาสนา ลัทธิโลกายต์นี้ก็ถือแบบนี้ เมื่อเห็นว่าผู้ที่ถือศาสนาหรือศาสนิกชนเป็นคนไม่ดี ประพฤติไม่ดี ก็ว่าศาสนานั้นไม่ดีด้วย เหมือนกับว่าในเมืองไทยเวลานี้มีพุทธศาสนิกชนมากมาย แต่ก็มีพุทธศาสนิกชนไม่น้อย หรือเป็นจำนวนมากไม่เข้าใจเรื่องพระพุทธศาสนาหรือเข้าใจเพียงผิวเผินหรือประพฤติดีผิดจากคำสอนในพระพุทธศาสนา เช่น ชอบตีรันฟันแทงกันบ้าง ชอบดื่มสุรายาเมาบ้าง ชอบลักขโมยบ้าง นิสัยต่างๆ เหล่านี้ ความจริงศาสนาไม่ได้สอนให้ประพฤติปฏิบัติอย่างนั้น แต่ว่าคน

ป ร ั ช ญา ป ระ ยุ ก ต์ ชุ ด อื่น เ ลี ย

ทั้งหลายเป็นจำนวนมากที่ชอบทำอย่างนั้น ทั้งๆที่คนเหล่านั้นบอกว่าเป็นพุทธศาสนิกชน เมื่อเราไม่เห็นตัวศาสนา เราจะประเมินผลว่า ศาสนานี้ดีหรือไม่ดี เราก็จะต้องประเมินผลจากพุทธศาสนิกชน เมื่อลัทธิจรรยาเห็นว่าศาสนิกชนไม่ดี ก็เลยสรุปว่า เพราะฉะนั้น ศาสนานี้ก็ไม่ได้ หรือว่าพุทธศาสนิกชนประพฤติไม่ดี เพราะฉะนั้น ก็เลย ช.ด.พ. เอาว่าพระพุทธศาสนาไม่ดี การที่เราจะพิจารณาอย่างนี้ ในทางตรรกศาสตร์แล้วถือว่า เป็นการพิจารณาจากส่วนย่อยไปหาส่วนรวม เมื่อเราถือว่าส่วนย่อยเป็นอย่างนี้ เราจะถือว่าส่วนรวมเป็นอย่างนั้นด้วยอาจจะถูกก็ได้ อาจจะผิดก็ได้ เช่น นาย ก. เกิดมาแล้วก็ตาย นาย ข. เกิดมาแล้วก็ตาย นาย ค. เกิดมาแล้วก็ตาย อีกก็สิบคนที่เราเห็นเกิดมาแล้วก็ตายทั้งนั้น เพราะฉะนั้นเราจะสรุปว่าคนทุกคนเกิดมาแล้วก็ตายในแง่นี้ก็รู้สึกถูกต้อง แต่ว่าถ้าหากว่าเราเข้าไปที่สถานีวิทย์หรือว่าที่กรมทหาร เราเห็นว่านาย ก. เป็นทหาร นาย ข. เป็นทหาร นาย ค. เป็นทหาร คนทั้งหลายที่เราเห็นในกรมทหารสัก ๒๐ คน ล้วนแต่เป็นทหารทั้งนั้น เพราะฉะนั้นเราจะสรุปว่าคนทุกคนในกรมทหารนี้เป็นทหารทั้งหมดอย่างนี้ก็คงไม่แน่ว่า เพราะว่าบางทีก็เป็นลูกทหาร บางทีก็เป็นภริยาทหาร เราจะไม่ว่า คนเหล่านี้เป็นทหารด้วยก็เห็นจะไม่ชอบ เพราะฉะนั้นการอนุมานแบบนี้หรือว่าการให้เหตุผลที่ดำเนินการจากส่วนย่อยไปหาส่วนรวมอย่างนี้ในทางตรรกศาสตร์ท่านถือว่าเป็นแบบ Induction หรือแบบอุปนัย การให้เหตุผลนี้ถือเอาเป็นประมาณไม่ได้ เพราะฉะนั้นการที่ศาสนาหรือลัทธิโลกายัตหรือว่าลัทธิจรรยาถือว่าเมื่อพุทธศาสนิกชนจำนวนมากประพฤติไม่ดี เพราะฉะนั้นพระพุทธศาสนาก็ไม่ดีด้วย

ป ร ิ ข ญา ป ระ ยุ ก ต์ ชุ ด อื่น เ ตี ย

อย่างนี้ถือว่าเป็นการประเมินในทางที่ผิดหรือว่าเป็นการอนุมานที่ผิด เรามักถือเอาชีวิตจิตใจของพุทธศาสนิกชนหรือศาสนาจารย์เป็นเครื่องวัดศาสนานั้นว่าจะมีความดีความเลวแค่ไหนเพียงไร ด้วยเหตุนี้แหละลัทธิจารวากจึงชี้จุดที่จะโจมตีศาสนาได้ไม่ยาก เช่น ศาสนาสอนว่าการที่จะบรรลุโลกุตระธรรมจะต้องปฏิบัติอย่างนั้นๆ ที่เดียว แล้วก็สามารถเป็นพระอรหันต์ได้ แต่ว่าเมื่อไม่เห็นมีพระอรหันต์สักคนหนึ่งในที่นี้ เพราะฉะนั้นก็เลย ช.ด.พ. เอาเลย ว่าเพราะฉะนั้นลัทธิที่สอนนี้ใช้ไม่ได้ เพราะสอนแล้วคนก็ไม่เป็นพระอรหันต์ เพราะฉะนั้น คำสอนที่ว่ามากีสอนมาโก้ๆเท่านั้นเอง ไม่มีความหมายอะไรหรอก เพราะไม่เห็นมีใครบรรลุพระอรหันต์เลย ทั้งนี้ก็เป็นเพราะว่าเรื่องของศาสนานั้นเรามักจะมีความเห็นว่าสิ่งใดที่ประจักษ์แก่เรา สิ่งที่เรามองเห็นได้ สิ่งนั้นไม่จริง เป็นมายา นี่เป็นเรื่องของศาสนาซึ่งมักจะถือว่าสิ่งทั้งหลายเป็นอนิจจังเป็นทุกข์ เป็นสิ่งที่ เป็นมายา เป็นสิ่งที่ลวงตาทั้งนั้น ที่เราเห็นว่าเป็นคนนั้น คนนี้ เสียงคนนั้นเสียงคนนี้ ความจริงสิ่งเหล่านี้ล้วนแต่เป็นมายา ทั้งสิ้น เพราะว่าภาพที่เราได้เห็นนั้นได้ดับไปแล้ว ทุกสิ่งทุกอย่างเกิด แล้วก็ดับไปแล้ว เพราะทุกสิ่งทุกอย่างเกิดดับอยู่ตลอดเวลา ภาพที่เราเห็นนั้น ไม่ใช่ภาพที่มีอยู่จริงๆ หรือเสียงที่เราได้ยินนั้น ไม่ใช่เสียงที่มีอยู่จริงๆ เพราะว่าเสียงที่เราพูดไปนั้นก็เกิดดับอยู่ตลอดเวลา กว่าที่จะเข้าถึงประสาทหูของผู้ฟัง เสียงเดิมก็ดับไปแล้ว เสียงที่เข้าประสาทหูของผู้ฟังเป็นอีกเสียงหนึ่ง แต่มันสืบต่อกัน เพราะฉะนั้น ทั้งๆที่คนพูดคนเดียวกัน แต่คนฟังอาจจะฟังได้ไม่เหมือนกัน เพราะเสียงที่เข้าประสาทหูของผู้ฟังนั้นเป็นไปต่างๆกัน นี่ก็แสดงให้เห็นว่า

ป ร ิ ข ญา ป ระ ยุ ก ต์ ชุ ต อ น เ ต ย

สิ่งที่เราคิดว่าจริงนั้น ความจริงไม่จริงหรอก มันเป็นเพียงมายาเท่านั้นเอง ท่านบอกว่า สิ่งที่จริงแท้นั้นมองไม่เห็นหรอก ท่านก็เปรียบว่าเวลาเราเห็นควัน ควันนี้มาจากปล่องไฟ เมื่อเราเห็นควันว่ามาจากปล่องไฟ เราก็อนุมานว่าที่ปล่องไฟนั้นมีไฟ เพราะว่ามันมีควัน เราอนุมานถึงสิ่งที่ไม่เห็นจากสิ่งที่เห็น การอนุมานคือการคาดคะเนเอา เรื่องของศาสนาต้องใช้หลักอนุมานคือการคาดคะเนเอา เราเห็นควันเราจึงอนุมานเอาคาดคะเนเอาว่าในปล่องนั้นจะต้องมีไฟ ทีนี้โลกายัตเขาก็คัดค้านโดยบอกว่าสิ่งที่มองเห็นทางศาสนาบอกว่าไม่จริงแล้วเราจะอนุมานจากสิ่งที่ไม่จริงไปหาสิ่งที่จริงได้อย่างไร ในเมื่อถือสิ่งที่ปรากฏอยู่แก่ตาว่าเป็นมายา เพราะฉะนั้นควันที่ปรากฏแก่ตาของเราก็เป็นมายาด้วย ทีนี้เมื่อควันเป็นมายาแล้ว เราจะถือเอาสิ่งที่เป็นมายาอนุมานไปหาไฟซึ่งเป็นของจริงได้อย่างไร นี่เป็นการอนุมานจากสิ่งซึ่งไม่จริงไปหาสิ่งที่จริงเป็นไปไม่ได้ ผิดหลัก เพราะฉะนั้นคำสอนในศาสนาจึงใช้ไม่ได้

ตามหลักของศาสนาโดยทั่วไปก็ต้องมีการตรัสรู้ของผู้ตั้งศาสนาอย่างเช่นพระพุทธศาสนามีพระพุทธเจ้าเป็นผู้ตรัสรู้ หรือในศาสนาอิสลามเขาก็ถือว่ามีพระมุฮัมมัดเป็นผู้ตรัสรู้เป็นต้น เพราะฉะนั้นการที่เราจะพิสูจน์ความจริงแท้ของศาสนานั้น เราจะอนุมานหรือคาดคะเนเอา เป็นเรื่องที่ยาก เป็นเรื่องทีลำบาก ในพระพุทธศาสนาเองก็บอกว่า ปจจุตต์ เวทิตพฺโพ วิญญูติ ธรรมะหรือสังขารมนีผู้รู้ทั้งหลายจะรู้ได้เฉพาะตัวเท่านั้น ส่วนผู้ที่ไม่รู้ถึงจะบอกอย่างไรก็ไม่รู้ เช่นเดียวกับปลากับเต่า เต่าเป็นสัตว์ครึ่งน้ำครึ่งบก อยู่ในน้ำก็ได้ อยู่บนบกก็ได้ แต่ว่าปลานั้นเป็นสัตว์น้ำ เมื่อปลาเป็น

ป ร ิ ข ฎ า ป ร ะ ยুক্ত ชุ ต อธิ เน ย

สัตว์น้ำก็มีประสบการณ์เฉพาะในน้ำ ส่วนเดานั้นเป็นสัตว์ครึ่งน้ำ ครึ่งบก มันก็มีประสบการณ์ทั้งในน้ำและบนบก ถ้าหากว่าปลาจะถามว่าบกที่เดาเคยไปเห็นมานั้นเป็นอย่างไร แม้แต่จะอธิบายอย่างไร ปลาก็คงไม่เข้าใจอยู่นั่นเอง ทั้งนี้เพราะปลาไม่รู้จักบก จะถามว่าบกนี้คือน้ำหรือ ก็ไม่ใช่ จะว่าเป็นฟองน้ำหรือ ก็ไม่ใช่ จะว่าเป็นสาหร่ายหรือ ก็ไม่ใช่ จะว่าอย่างนั้นอย่างนี้เท่าที่ปลา มีประสบการณ์ก็ไม่ใช่บกทั้งนั้น เมื่อเป็นเช่นนั้นปลาจะถือว่าบกไม่มี กระนั้นหรือ ความจริงเดารู้ว่าบกมี แต่ถึงกระนั้นเดาก็ไม่สามารถจะอธิบายให้ปลาฟังได้ว่าบกนั้นเป็นอย่างไร ข้อนี้ฉันใด สัจธรรมนั้น เป็นเรื่องที่เรไม่สามารถจะอธิบายให้ผู้หนึ่งผู้ใดเข้าใจได้ นอกจาก ผู้นั้นจะบรรลุถึง หรือเข้าใจด้วยตนเอง การใช้เหตุผลหรือการ อนุมานตามหลักตรรกศาสตร์นี้จึงเป็นการอนุมานที่ไม่ชอบ เป็นการ อนุมานที่ใช้ไม่ได้เสมอไป เพราะว่าอนุมานแล้วอาจจะผิดจากข้อเท็จจริงเช่นเดียวกับที่บางคนพูดว่ากุสลา ธมมา กุศลก็เป็นธรรมะ อกุสลา ธมมา อกุศลก็เป็นธรรมะ อพยากตา ธมมา อัพยากฤต ก็เป็นธรรมะ เพราะฉะนั้นจะสรุปว่ากุศลก็คืออกุศล หรือว่าอกุศล ก็คืออัพยากฤตอย่างนี้ไม่ถูก ผิดหลักตรรกศาสตร์ ในทางลัทธิ จารวาก็เช่นเดียวกัน เพราะฉะนั้นลัทธิจารวากนี้จะอ้างสิ่งโน้นสิ่งนี้ มาเป็นเหตุผลเพื่อหักล้างความมีอยู่ของศาสนา เพียงเพราะว่าผู้ ประพฤติปฏิบัติในทางศาสนาไม่ปฏิบัติในทางที่ดี ไม่ปฏิบัติในทาง ที่ชอบ ไม่เป็นพระอรหันต์ เพราะฉะนั้นสัจธรรมหรือว่าโลกุตระธรรม หรือว่าโมกษธรรมในศาสนาไม่มี ข้อนี้ไม่ถูก ที่คนไม่บรรลุเป็น พระอรหันต์หรือไม่บรรลุโลกุตระธรรมตามจุดหมายของศาสนานั้น

ป ร ำ ข ญ า ป ระ ยุ ก ต์ ชุ ด อี น เติ ย

ไม่ใช่ว่าเพราะโลกุตรธรรมหรือโมกษธรรมนั้นไม่มี เพียงแต่ว่าไม่มีผู้ประพฤติตามเท่านั้น เช่นเดียวกับว่าน้ำมีอยู่ แต่ว่าผู้กระหายที่จะบริโภคน้ำนี้ไม่ไปตักน้ำมากิน จะให้น้ำมาเข้าปากเอง อย่างนี้เมื่อน้ำไม่มาเข้าปาก เราจะโทษว่าน้ำไม่ดีกระนั้นหรือ เมื่ออะไรเปรอะเปื้อนเรา น้ำมีอยู่ แต่เราจะไม่ชำระล้างแล้วเราจะโทษน้ำไม่ได้ เราต้องโทษตัวเราเองเท่านั้น เพราะฉะนั้นเราจะเห็นว่าเรื่องของคำสอนในทางศาสนาหรือในทางปรัชญานี้มีอะไรที่น่าคิด สำหรับจรรวากนี้ยังมีอะไรที่ผมจะต้องนำมาเล่าให้ท่านผู้ฟังต่อไปอีก

สำหรับวันนี้เวลาก็ได้สิ้นสุดลงแล้ว กระผมขอยุติการบรรยายลัทธิโลกายัตหรือลัทธิจรรวากคราวนี้ไว้เพียงเท่านี้ คราวหน้าผมจะได้บรรยายลัทธิโลกายัตหรือจรรวากต่อไป.

สวัสดี

๑๓ มีนาคม ๒๕๑๐

๕

ลัทธิจารวาก กับ พระพุทธศาสนา
ลัทธิที่เป็นภัยต่อโลก

สวัสดีครับ

สำหรับการบรรยายปรัชญาในครั้งนี้ก็คงจะเป็นเรื่องที่สืบเนื่องมาจากคราวที่แล้ว เมื่อคราวที่แล้ว ผมได้พูดถึงลัทธิโลกายัตหรือจารวากยังไม่จบ วันนี้ผมจะได้พูดถึงลัทธิโลกายัตหรือจารวากต่อจากคราวที่แล้ว และพร้อมกันนั้นก็จะได้เปรียบเทียบกับหลักธรรมบางอย่างในทางพระพุทธศาสนาเพื่อให้ท่านผู้ฟังได้มีโอกาสศึกษาเปรียบเทียบระหว่างลัทธิปรัชญาอื่น ๆ กับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปพร้อม ๆ กันด้วย

สำหรับลัทธิจารวากดังที่ผมได้กล่าวมาแล้วว่าเป็นลัทธิที่

ป ร ำ ข ญ า ป ระ ยุ ก ต์ ชุ ต อ น เ ลื ย

ส่งเสริมโลกียธรรม เป็นลัทธิที่ค่านโลกุตระธรรม เพราะฉะนั้นลัทธิ
 นี้จึงถือว่าโลกหน้าไม่ใช่เป็นเรื่องสำคัญ และถือว่าชีวิตในโลกนี้เป็น
 ชีวิตที่สำคัญที่สุด โลกหน้าไม่มี เพราะฉะนั้นอย่าไปเชื่อตามที่
 ศาสนาต่างๆสอนไว้ว่า ถ้าหากว่าทำความดีแล้วจะไปเกิดในสวรรค์
 หรือทำความชั่วแล้วจะต้องตกนรกเลย พุดง่าย ๆ ก็คือว่า ลัทธินี้
 ปฏิเสธผลของกรรมในชาติหน้า การที่ศาสนาต่างๆเอาสวรรค์มาล่อ
 กิติ เอานรกมาขู่กิติ เป็นเรื่องที่เชื่อไม่ได้ เพราะฉะนั้นลัทธินี้จึงสอน
 ไม่ให้คนเชื่อศาสนาต่างๆ ทั้งนี้เพราะว่าเรื่องต่างๆเหล่านี้เป็นเรื่องที่
 พิสูจน์ให้เห็นจริงไม่ได้ การที่พิสูจน์ให้เห็นจริงไม่ได้นี้เขาถือว่าเป็น
 ประเด็นสำคัญในการปฏิเสธเรื่องโลกหน้า ปฏิเสธเรื่องสวรรค์
 ปฏิเสธเรื่องนรก สำหรับลัทธิจารวากนี้สอนว่านรกสวรรค์ไม่มี ตาย
 ไปแล้วไม่ต้องเกิดอีก การที่คนเรามีชีวิตเกิดมาได้นั้นก็เพราะธาตุน้ำ
 ธาตุดิน ธาตุลม ธาตุไฟผสมกันเข้า มันก็เกิดมีชีวะหรือมีชีวิตขึ้นมา
 เหมือนกับการที่เราเอาแป้งเช่นแป้งข้าวหมากหรือเอาแป้งเหล้ากับ
 ข้าวเหนียวมาคลุกเคล้าแล้วหมักไว้และในที่สุดมันก็เกิดมีความเมาขึ้นมา
 ความเมานั้นไม่ใช่อยู่ที่แป้ง ความเมานั้นไม่ใช่อยู่ที่ข้าว ความเมานี้
 เกิดจากการผสม ชีวิตที่เกิดขึ้นมาก็เป็นการบังเอิญที่ธาตุต่างๆนี้ผสม
 เข้าด้วยกันจึงได้มีชีวิตเกิดขึ้นมา นี่ท่านจะเห็นได้ว่าลัทธิจารวากนี้
 เขาเข้าใจเปรียบเทียบ เพราะว่าลัทธินี้หนักไปในทางวัตถุนิยม ได้
 ปฏิเสธเรื่องจิตใจ ปฏิเสธเรื่องวิญญาณ เพราะฉะนั้นก็ปฏิเสธเรื่อง
 กรรมด้วย ลัทธิจารวากถือว่า การที่เรามีชีวิตจิตใจขึ้นมาเป็นการ
 บังเอิญของธาตุทั้งหลายที่มีมาผสมกัน แล้วก็เกิดมีชีวิตเกิดมีความ
 รู้สึกขึ้นมาคล้ายๆกับว่าการที่เขาเอาข้าวเหนียวไปคลุกกับแป้งเหล้า

ป ร ั ษ ฎ า ป ระ ยุ ก ต์ ชุ ค อ น เ ค ย

แล้วเกิดความเมา ถ้าหากว่าเราจะไปหาในแง่เหล่านั้นก็ไม่มี จะไปหาในข้าวเหนียวก็ไม่มี แต่เมื่อหมักขึ้นมาแล้วมันก็กลายเป็นเหล้ามีความเมาขึ้นมาได้ นี่ฉันทาตุดิน ตาตุน้ำ ตาตุไฟ ตาตุลม เมื่อเกิดมีการผสมได้สัดได้ส่วนมันก็เกิดมีชีวิตชีวาขึ้นมาได้ฉันทันั้น เพราะฉะนั้นชีวิตนี้เมื่อธาตุทั้งหลายมาผสมกันพอดีบพอดี ก็จะกลายเป็นชีวิตชีวาขึ้นมา เมื่อธาตุต่างๆเหล่านี้แยกออกจากกัน ก็เรียกว่าตาย หรือเรียกว่าดับสูญไป การตายหรือดับสูญไปก็ไม่มีอะไร นอกจากธาตุมันแยกออกจากกันเท่านั้น และเราก็สมมุติว่า อย่างนี้เรียกว่าตาย อย่างนี้เรียกว่ามันแตกสลายไปนะ มันแตกทำลายไปนะ ความจริงก็ไม่มีอะไร ถ้าพิจารณาจากเขาวงกตอย่างนี้ ที่เชื่อว่ามียาอดมัน มีปรมาตมันหรือว่าพระพรหมเป็นผู้สร้างโลก และเราเป็นส่วนหนึ่งของปรมาตมันและเรียกว่าอาตมันนั้น ความจริงไม่มีหรอก ความจริงที่ว่าอาตมันจะไปเกิดใหม่ ล่องลอยไปจากร่างแล้วจะไปเข้าที่โน่นที่นี่ ไม่มีทั้งนั้น เมื่อเป็นเช่นนี้เราจะไปวิตกกังวลทำไมในเรื่องชาติหน้า เรื่องนรกไม่ต้องไปกลัว เรื่องสวรรค์ก็ไม่ต้องไปหวัง เขาหลอกเราทั้งนั้น เพราะฉะนั้นเราควรที่จะแสวงหาความสุขสบายในชีวิตให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ ความสุขสบายที่เราจะหาได้ในชีวิตนี้ก็คือความสุขสบายที่มีอยู่ในร่างกายนี้แหละ นี่เป็นวัตถุประสงค์ของคนทั่วไป เพราะว่าคนเราที่เกิดมาแล้ว ต่างก็หวังความสุข ต้องการมีทรัพย์สินเงินทอง ต้องการมีสิ่งทั้งหลายที่จะบำเรอความสุขของเรา ตามที่ชาวโลกเขาต้องการทุกอย่าง เพราะฉะนั้นในบรรดาความสุขอันเกิดทางร่างกายนั้น ลัทธินี้เขาก็บอกว่าความสุขในการบริโภคอาหารมรณจากเพศตรงกันข้ามนั้นแหละเป็นความสุขที่สูงสุดที่ควร

ป ร ิ ข ญา ป ระ ยุ ก ต์ ชุ ต อ น เ ตี ย

จะทำให้เกิดให้มากยิ่งขึ้น เพราะฉะนั้นในเรื่องของการแสวงหาความสุขทางกามารมณ์โดยการบริโภคเพศตรงกันข้ามนั้นจึงถือว่าเป็นจุดมุ่งหมายอันประเสริฐสุดของมนุษย์ แม้ว่ามันจะมีความยากลำบาก แม้ว่ามันจะมีความทุกข์อย่างไรก็ตามแต่ ถ้าหากว่าเรารู้จักหลีกเลี่ยงความลำบากเหมือนกับเวลาที่เรารับประทานอาหาร ถ้าหากว่าในอาหารนั้นมันมีปลา ก็จำเป็นที่จะต้องรับประทานทิ้งไปด้วยหรือ เขาก็บอกว่า เราเลือกเฟ้นเอาแต่เนื้อซี่ เอาก้างออกเสีย แล้วเราก็บริโภคเนื้อซี่ ถ้าหากว่าเราแยกเอาก้างออกและเราก็บริโภคเนื้อซี่แล้ว เราก็จะมีความสุขเอร็ดอร่อย แต่ถ้าบริโภคปลาทั้งก้างมันก็เป็นทุกข์เวทนา ซอนี้ฉันใด การบริโภคกามารมณ์จากเพศตรงกันข้ามก็ฉันนั้น ถ้าหากไม่รู้จักบริโภค ก็จะได้รับทุกข์เช่นเดียวกับเรา รับประทานปลาทั้งก้างนั่นเอง แต่ถ้าหากว่ารู้จักบริโภคก็มีความสุข เพราะฉะนั้นเรื่องกามารมณ์ในทรรศนะของลัทธิจาร์วากนี้ก็คือการบริโภคเพศตรงกันข้ามซึ่งจำเป็นที่เราจะต้องรู้จักวิธีแสวงหาเฉพาะแต่ความยั่ววนความร่าเริงความบันเทิงใจเท่านั้นจึงจะเรียกว่าเป็นผู้ฉลาด รู้จักหาความสุขในทางโลก นี่เป็นเรื่องของลัทธิจาร์วาก เราลองคิดถึงชีวิตลัทธินี้เป็นลัทธิที่ถูกใจคนทุกคน เพราะว่าคนเรานี้ ความรู้สึกมักจะหันเหไปในทางวัตถุ พวกที่หันไปทางจิตนิยมนั้นมีน้อย ส่วนมากมักต้องการหาความสุขในทางวัตถุ เพราะว่าความสุขในทางวัตถุนี้เป็นความสุขที่เรามองเห็นได้ง่ายและทุกคนก็ต้องการ เป็นของที่เห็นได้ง่าย เป็นของที่เห็นได้ชัด เพราะฉะนั้นท่านพหูสบัติซึ่งเป็นอาจารย์ของลัทธิจาร์วาก จึงนับว่าท่านพูดได้ เพราะ หาเหตุผลโอโลมจิตใจของท่านผู้ฟังให้เห็นคล้อยตามไปได้

ป ร ั ช ญา ป ระ ยุ ก ต์ ชุ ด อื่น เ ค ย

การที่ท่านพหุสัปปได้แนะนำสั่งสอนพวกอสุรอย่างนี้ก็ทำให้พวกอสุรทั้งหลายมีความเห็นพ้องกับอาจารย์พหุสัปปผู้นี้ เมื่อพวกอสุรทั้งหลายเห็นพ้องกับท่านพหุสัปป ก็เลยเลิกละการบำเพ็ญเพื่อหวังโลกุตระธรรมหรือเพื่อต้องการความสุขในชาติหน้าอะไรต่างๆเหล่านี้ พวกนี้ก็เลิกละหมด คิดแต่จะเอาความสุขในโลกนี้ และก็พยายามที่จะหาความสุขในทางกามารมณ์ให้มากที่สุดที่จะทำได้ เพราะฉะนั้นก็ก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่สังคม เพราะว่าใครมีอำนาจก็พยายามที่จะใช้อำนาจของตัวเองที่มีอยู่นั้นซื้อบุคคลต่างๆที่ตนปรารถนาหรือที่ตนเห็นว่าสวयว่างามเอามาเป็นกรรมสิทธิ์ของตน ก็ทำให้เกิดการพราดลูกพราดเมียเขาบ้าง ทำให้เกิดอำนาจในการบังคับขู่เอามาเป็นบาทบริจาริกาของตน เป็นนางบำเรอของตนบ้าง ก็ทำให้เกิดความหมกมุ่นในทางกามารมณ์ ซึ่งในทางพระพุทธศาสนาถือว่าเป็นอบายมุข เพราะว่าสิ่งที่เราหมกมุ่นในทางกามารมณ์มากจนเกินไปนั้นถือว่าเป็นทางนำไปสู่ความเสื่อม อดายมุขเป็นทางแห่งความเสื่อม ถ้าหากว่าไม่รู้จักประมาณก็เป็นโทษเหมือนกัน

นอกจากนั้นลัทธิโลกายัตเขายังบอกต่อไปอีกว่าพระผู้เป็นเจ้า (God) ไม่มีหรอก ทำไมจึงว่าพระผู้เป็นเจ้าไม่มี ลัทธิเขาบอกว่าที่ว่าพระผู้เป็นเจ้าไม่มีก็เพราะเหตุผลว่า ถ้าหากว่าพระผู้เป็นเจ้ามีจริง พระผู้เป็นเจ้าก็ต้องทรงไว้ซึ่งความยุติธรรม เมื่อใครทำดีก็ต้องได้ผลดี ถ้าใครทำชั่วก็ต้องได้รับผลชั่ว แต่คนมากมายในโลกนี้ได้ทำความชั่วก็ไม่เห็นพระผู้เป็นเจ้าลงโทษ แล้วจะว่าพระผู้เป็นเจ้ามีอยู่อย่างไรเล่า ถ้าพระผู้เป็นเจ้ามี ก็ไม่ได้ความอะไรเลย เพราะฉะนั้นพระผู้เป็นเจ้า

ป ร ั ช ญ า ป ร ะ ยুক্ত ชุ ด อี น เติ ย

ที่แท้จริงควรจะเป็นรัฐบาลมากกว่า ทำไมลัทธิโลกาปัตติจึงถือว่าพระผู้เป็นเจ้า ถ้าหากว่าจะมีจริง ควรเป็นรัฐบาลมากกว่าที่จะเป็นพระผู้เป็นเจ้าในสรวงสวรรค์ ทั้งนี้ก็เพราะว่าลัทธินี้เขาไม่เชื่อโลกหน้า ไม่เชื่อเรื่องเทวดา ไม่เชื่อเรื่องสวรรค์ เพราะฉะนั้นเขาเชื่อเฉพาะโลกนี้ ผู้ที่จะลงโทษหรือว่าให้ความดีความชอบได้เห็นประจักษ์ชัดในภพนี้ ในชาตินี้ในโลกนี้ก็คือรัฐบาลนั่นเอง เพราะรัฐบาลสามารถที่จะให้รางวัลใครก็ได้ สามารถที่จะลงโทษใครก็ได้ จะเอาใครไปติดคุกก็ได้ แต่พระผู้เป็นเจ้าทำไม่ได้ รัฐบาลทำได้ ฉะนั้นพระผู้เป็นเจ้าจึงไม่ควรที่เราจะไปนับถือเลย เราอย่านับถือท่านเลย ถ้าหากว่าเราจะนับถือท่านละก็ นับถือรัฐบาลดีกว่า เชื่อฟังรัฐบาลท่านแล้วไม่ติดคุก ลัทธิจารวากสอนไว้อย่างนี้ เพราะฉะนั้นอำนาจของพระผู้เป็นเจ้ากับอำนาจรัฐบาลนั้นจึงแตกต่างกัน พระผู้เป็นเจ้ามีอำนาจที่ไม่ปรากฏ แต่รัฐบาลมีอำนาจที่ปรากฏ ถ้าไม่เชื่อก็คงทำผิดดูซิ จะได้รับผลทันที เราไปขโมยเขา ไปปล้นเขา ดำรวจก็จับ ถ้าหากว่าเราไปคดโกงหรือไปกระทำผิดกฎหมายเข้า ดำรวจก็จับ พระผู้เป็นเจ้าลงโทษไม่ได้ แต่รัฐบาลลงโทษได้ เพราะฉะนั้นรัฐบาลมีอำนาจยิ่งกว่าพระผู้เป็นเจ้าเสียอีก จะไปนับถือพระผู้เป็นเจ้าทำไม นับถือรัฐบาลเคารพเชื่อฟังรัฐบาลดีกว่า แล้วเราก็ไม่ติดคุก เราจะเห็นว่าลัทธิจารวากเขาถือเรื่องของชีวิตนี้เป็นเรื่องที่สำคัญ เป็นสิ่งที่เราจะทำประโยชน์ได้จากชีวิตนี้ชีวิตเดียว ชาติหน้าไม่ต้องไปพูดถึงดอก เพราะเขาถือว่าไม่มี เมื่อเป็นเช่นนี้เราก็ควรที่จะอยู่ร่วมกันอย่างสามัคคี มีดีอยู่จุดเดียวเท่านั้นเองสำหรับลัทธินี้ จุดที่เราควรจะอยู่ร่วมกันอย่างสามัคคี แต่ว่าจิตที่อยู่ร่วมกันโดยสามัคคีนั่นไม่ใช่

ปรัชญาประยุกต์สู่ชีวิต

เพราะความเมตตาสงสารผู้อื่นดอกนะ สำหรับลัทธินี้ที่คิดจะอยู่ร่วมกันด้วยความสามัคคี ไม่ใช่เพราะความเมตตาสงสารผู้อื่นดอกนะ แต่ว่าเพื่อหวังที่ตัวเองจะได้มีความสุขเท่านั้น เพราะว่าถ้าหากว่าเราไม่ไปรังแกคนอื่น คนอื่นเขาก็จะไม่มารังแกเรา เพราะฉะนั้นจึงต้องการให้มีความสงบเรียบร้อย ให้มีความสมัครสมานสามัคคีกัน ต่างคนต่างแสวงหาเอาตามความชอบใจของตัวเอง

ลัทธิที่สอนแบบนี้จะเห็นได้ว่าเป็นอันตรายต่อสังคมมาก เพราะคนเราถ้าหากว่ามีความเห็นแก่ตัวอย่างนี้ พยายามที่จะหาความสุขสำราญให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ คนอื่นจะเดือดร้อนอย่างไรก็ช่างเขาเป็นไร อย่างนี้ใครมีอำนาจมากมีอิทธิพลมาก มีกำลังมากก็จะข่มเหงผู้ที่มีอิทธิพลน้อย มีอำนาจน้อย มีกำลังน้อย สังคมก็จะเป็นสุข แม้ว่าศาสนาหรือลัทธินี้จะสอนให้คนมีความสามัคคีกันอยู่บ้าง แต่จิตใจที่สอนให้คนสามัคคีกันนั้นก็ไม่ใช่เป็นจิตใจที่เป็นกุศลอะไรหรอก แต่ว่าที่ต้องการสอนให้คนเรามีเมตตาสงสารผู้อื่นนั้นก็เพื่อหวังจะให้ผู้อื่นมาสงสารเรา เราจะได้ไม่รังแกเราเท่านั้นเอง เพราะฉะนั้นจุดสำคัญของศาสนาหรือลัทธินี้แม้จะมีส่วนดีอยู่บ้างก็เป็นส่วนน้อยเหลือเกิน

หลักของลัทธิจักรวาลดังที่ได้กล่าวมาแล้วในตอนต้นว่าเป็นลัทธิที่ถือเรื่องสัสตทิฐิและลัทธิที่ว่าด้วยอุจเฉททิฐิคือในบางส่วนก็ถือว่าเที่ยง บางส่วนก็ถือว่าไม่เที่ยง แต่ว่าลัทธินี้ส่วนใหญ่ก็หนักไปในทางอุจเฉททิฐิ หรืออุจเฉทวาท นี่ก็คือความเห็นที่ว่าชาติสูญตายแล้วไม่เกิด เพราะฉะนั้นลัทธินี้กับอุจเฉททิฐิจึงมีความละเอียดคล้ายคลึงกันมาก เพราะลัทธิอุจเฉททิฐิหรือความเห็นที่ว่าโลกนี้ตาย

ป ร ั ช ญา ป ระ ยุ ก ต์ ชุ ต อ น เ ต ย

แล้วขาดสูญอะไรต่างๆ เหล่านี้ก็เป็นลัทธิที่ค่านโลกุตรธรรมเช่นเดียวกับลัทธิโลกายัต นอกจากจะค่านโลกุตรธรรมแล้ว แม้โลกียธรรม อุดมคติก็ค่าน เพราะว่าพวกอุดมคติก็คือพวกที่มีความเห็นว่ายตายแล้วสูญ นี่เขาถือว่าโลกนี้ไม่เป็นนิรันดร์หรอก เพราะว่าโลกนี้มีการเปลี่ยนแปลง ไม่คงที่ มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มีการเกิดการดับไปทุกขณะ ร่วมกันไม่ได้ เพราะฉะนั้นโลกจริงๆ ไม่มี เมื่อโลกนี้จริงๆ ก็ไม่มี เพราะฉะนั้นพวกอุดมคติก็เชื่อว่าโลกหน้าไม่มีด้วย ปัญหาข้อนี้เราจะพบว่าในสมัยพุทธกาลก็มีพระเจ้าแผ่นดินองค์หนึ่ง คือพระเจ้าปายาลิ พระเจ้าปายาลินี้ได้เคยมีความคิดว่าโลกอื่นไม่มี โลกหน้าก็ไม่มี ยตายแล้วสูญ บุญกรรมที่ทำไว้แล้วก็ไม่ให้ผล ไม่ได้อำนวยความสะดวกอะไร แล้วพระเจ้าปายาลินี้ ต่อมาก็ได้มาสนทนากับพระกุมารกัสสปซึ่งเป็นพระเถระที่สำคัญองค์หนึ่งในบรรดาพระมหาสาวกของพระพุทธเจ้า แต่ว่าในที่สุดก็สามารถถอนมิจฉาทิฐิของตนได้ การที่พระเจ้าปายาลิหันมานับถือพระพุทธศาสนาในภายหลังนั้นมีประวัติที่น่าสนใจอยู่มากเหมือนกัน เรื่องนี้ก็มีอยู่ในปายาลิสสูตร ซึ่งผมจะขอนำมากล่าวพร้อมกันไปกับลัทธิโลกายัตนี้เสียเลย เพราะว่านี่เป็นลัทธิที่มีความละม้ายคล้ายคลึงกันเป็นอุดมคติเหมือนกัน

สำหรับพระกุมารกัสสปผู้นี้เป็นพระเถระที่สำคัญองค์หนึ่งในพระพุทธศาสนา ท่านเป็นผู้ที่มีความเฉลียวฉลาด เก่งในการเทศนาให้คนเลื่อมใส วันหนึ่งท่านได้พบกับพระเจ้าปายาลิ พระเจ้าปายาลินี้เป็นกษัตริย์ที่ครองเมืองที่ เสตัพพนคร เมื่อพระกุมารกัสสปได้พบกับพระเจ้าปายาลิแล้ว พระเจ้าปายาลิก็บอกให้ทราบว่าพระองค์มี

ป ร ั ช ญา ป ระ ยุ ก ต์ ชุ ต อ น เ ต ย

ทริฐ ๓ อย่าง คือ มีความเห็นว่าโลกหน้าไม่มีอย่างหนึ่ง ตายแล้วสูญอย่างหนึ่ง ความดีความชั่วที่ทำไปแล้วไม่มีผลอย่างหนึ่ง พระกุมารกัสสปก็ถามว่าทำไมพระองค์จึงคิดอย่างนั้น? พระเจ้าปายาสีก็บอกว่าก็เพราะพระองค์มีญาติสายโลหิต มีอำมาตย์ข้าราชการบริพารมากมาย ซึ่งได้ทำความชั่วเข้าไว้ ซึ่งถ้าว่าตามหลักศาสนาแล้ว คนพวกนี้เมื่อตายไปแล้วก็ต้องตกนรก ฉะนั้นจึงได้บอกไว้ตั้งแต่ต้น บอกเขาหลายคนทีเดียวว่า ถ้าหากว่าตายไปเกิดในนรกละก็ให้มาบอกด้วยนะ ว่าที่ทำความชั่วไปเกิดในนรกจริงๆ แต่ว่าเมื่อส่งไปก็คนๆ ก็แล้ว ไม่เห็นมีใครกลับมาบอกสักคน แล้วจะให้เชื่อได้อย่างไรว่าตายแล้วจะต้องเกิด พระกุมารกัสสปก็ทูลว่า มหาบพิตร อาตมาจะสมมุติให้ฟัง สมมุติว่าพระองค์มีนักโทษประหารคนหนึ่ง พระองค์สั่งให้เพชรฆาตเอานักโทษคนนี้ไปประหารชีวิต ถ้าหากว่านักโทษเขาจะมาทูลขออนุญาตไปร่ำลาญาติพี่น้องของเขาเสียก่อนเกิด แล้วจะกลับมาให้ประหาร พระองค์จะยอมไหม พระเจ้าปายาสีก็บอกว่ายอมได้หรือ ประเดี๋ยวก็จะหนีไปเท่านั้นเอง เพราะขนาดที่ไม่ยอมยังแหกคุกหนีไปได้ก็มี พระกุมารกัสสปทูลว่านี่ขนาดเป็นคนด้วยกันแล้วยังไม่ยอม นั้นไม่ใช่คน เป็นพญายม เขาจะยอมได้อย่างไร ปัญหานี้ก็เป็นอย่างนั้น

พระเจ้าปายาสีก็ตรัสต่อไปอีกว่า พระองค์มีญาติพี่น้องเพื่อนฝูงอีกเยอะแยะ เสนาข้าราชการทั้งหลายที่ได้ทำบุญทำทานไว้ก็มาก ตามหลัก คนเหล่านี้ตายไปแล้วก็ต้องไปเกิดในสวรรค์ ก่อนตายพระองค์ก็สั่งไว้ว่าถ้าไปเกิดในสวรรค์ก็ให้กลับมาบอกด้วยนะ แต่ว่ารอๆ ไปก็ไม่เห็นมีใครกลับมาบอกสักที แล้วจะให้เชื่อได้

ป ร ั ษ ฎ า ป ร ะ ยุก ต์ ชุ ต อ น เ ต ย

อย่างไรว่าโลกหน้ามี สวรรค์มี พระกুমารกัสสปก็ทูลให้ฟังว่า สมมุติว่าคนไปตกในหลุมคูหลุมอุจจาระ แล้วก็มีคนช่วยเอาขึ้นมาจากหลุมนั้นได้ ก็เอาไปอาบน้ำชำระล้างร่างกายจนสะอาด ประพรมน้ำอบน้ำหอมแล้ว เขายังอยากจะกลับลงไปในหลุมนั้นอีกไหมเล่า พระเจ้าปายาสก็ตรัสว่า ไม่อยาก พระกুমารกัสสปก็บอกว่า นี่ก็เช่นเดียวกัน ผู้ที่เกิดในสวรรค์เขาก็ไม่อยากจะลงมาในเมืองมนุษย์หรอก เพราะว่าโลกมนุษย์นั้นเหมือนสาปไปจนกระทั่งร้อยโยชน์ กลิ่นของมนุษย์นี้เหมือนสาปส่งกลับไปได้ตั้งร้อยโยชน์ทีเดียว เพราะฉะนั้นถ้าเทวดาจะมาเมืองมนุษย์ก็มาด้วยเหตุจำเป็นจริงๆ เท่านั้น ขนาดที่เรียกว่าพระแท่นกระด้างดังศิลาประหลาดใจนั้นแหละจึงจะลงมา ถ้าปกติแล้วไม่ค่อยลงมาหรอก เพราะว่าเขาเหมือนสาป เวลาพวกเทวดาเหล่านี้มาก็มักจะมากกลางคืน เช่น มาเฝ้าพระพุทธเจ้า หรือมาหาพระสารีบุตรอะไรต่างๆ เหล่านี้ มากกลางคืน เรียกว่าที่มา นี่เพราะเห็นประโยชน์จริงๆ ถึงมาหรอก ไม่ใช่อยากมาเพราะว่าเทวดาเหล่านี้เวลามาเฝ้าพระพุทธเจ้าหรือมาเฝ้าพระสารีบุตรหรือพระเถระที่เป็นพระอรหันต์ทั้งหลายมักจะมาเฝ้า ไม่นั่งหรอก เรียกว่าทูลเสร็จแล้วรีบกลับ เพราะเหมือนสาปมนุษย์ แต่มานี้เพราะกลิ่นศีลของพระอรหันต์เหล่านั้น นี่แสดงให้เห็นว่าพวกเทวดาเขาไม่อยากมาเมืองมนุษย์ ที่นั่นนอกจากนั้น เรื่องสวรรค์เขายกบอกว่าวันเวลาในเมืองสวรรค์ต่างกับมนุษย์ ร้อยปีมนุษย์เท่ากับวันหนึ่งกับคืนหนึ่งในเมืองสวรรค์เท่านั้น ที่นี้ ๗ วันสวรรค์ก็เท่ากับสัปดาห์หนึ่ง ๔ สัปดาห์ก็เป็นเดือนหนึ่ง เหมือนกับปฏิทินในโลกมนุษย์เรานี่เหมือนกัน เพียงแต่ว่าร้อยปีของเราเป็นวันกับคืนของเขา ท่านลอง

ป ร ั ช ญา ป ระ ยุ ก ต์ ชุ ด อี น เติ ย

คิดดูซิว่าคนที่ได้ทำความดีจนกระทั่งไปเกิดในสวรรค์ สมมุติว่าไปเสวยความสุขในสวรรค์เพียงวันเดียวก็เท่ากับว่าร้อยปีในเมืองมนุษย์แล้ว แม้เขาจะลงมาบอกก็คงลงไม่ทัน พระองค์ก็คงจะสิ้นพระชนม์เสียก่อน เพราะฉะนั้นจึงปรากฏว่าไม่มีใครลงมา หรือบางที่เขาไปเสวยความสุขใหม่ๆ ใครเขาจะอยากมา เขาก็ไม่มา แต่ว่ากว่าจะมา พระองค์ก็สวรรคตไปเสียแล้ว ปัญหานี้ก็ตกไป

พระเจ้าปายาสีก็บอกว่า พวกสมณพราหมณ์ทั้งหลายที่บำเพ็ญบุญกุศลที่ทำความดีไว้มาก พวกนี้รู้ตัวดีว่าถ้าตายไปแล้วจะต้องไปเกิดในสวรรค์ แล้วทำไมจะต้องมานั่งทนทุกข์อยู่ในเมืองมนุษย์เล่า มาตัวตายเสียไม่ดีกว่าหรือ จะได้ไปเกิดในเมืองสวรรค์ พระกุมารกัสสปเห็นว่า พระเจ้าปายาสีนี้ทรงดื้อเหลือเกินก็ยกนิทานเปรียบเทียบต่อไปอีกว่า สมมุติว่าชายคนหนึ่งแกลมีภริยา ๒ คน ภริยาหลวงนั้นมีลูกชายอายุ ๑๐ ขวบอยู่คนหนึ่ง ภரியาน้อยหรืออนุภริยานั้นกำลังตั้งครรภ์ แล้วชายผู้นั้นก็ตายจากไป ที่นี้ลูกชายของภริยาหลวงก็มาพูดกับแม่เลี้ยงว่า แม่ ทรพัสสมบัตินี้มันเป็นของฉันหมดแล้วนะแม่ แม่เลี้ยงก็บอกว่ายังดอกหนู น้องในท้องของเจ้านี้ยังไม่รู้ว่าเป็นผู้หญิงหรือผู้ชาย ถ้าหากว่าน้องของเจ้าที่เกิดมาเป็นผู้ชาย เขาจะต้องได้มรดกครึ่งหนึ่ง ถ้าหากว่าเขาเป็นผู้หญิง แม่จะยกให้เป็นภริยาของเจ้า ทั้งนี้ก็เพราะว่าในทางอินเดียเขาถือว่าผู้หญิงไม่มีสิทธิที่จะได้รับทรัพย์มรดก ที่นี้เด็กคนนี้เป็นบุตรเราเข้าชี้แม่เลี้ยงอยู่เรื่อย สองวันมาถามที สามวันมาถามที แม่เลี้ยงหรืออนุภริยาของชายคนนั้นก็เกิดรำคาญขึ้นมา อยากจะรู้ว่าในท้องนั้นเป็นผู้หญิงหรือผู้ชาย จะได้รู้แล้วรู้รอดไปเสียที แก่เอามีดมารีดท้อง จะได้รู้เสียทีว่าเป็น

ป ร ั ข ญา ป ระ ยุ ก ต์ ชุ ด อื่น เดี ย

ผู้หญิงหรือผู้ชาย ในที่สุดตัวเองก็ตาย ลูกก็ตาย ทรัพย์สมบัติก็ตกไปเป็นของบุคคลอื่น ไม่ได้อะไร ชื่อนี้อุปมาฉันใด สมณพราหมณ์หรือบุคคลทั้งหลายที่ได้สร้างบุญสร้างกุศลไว้มาก ถ้าคิดว่าตัวตายจะไปเกิดในสวรรค์ รีบฆ่าตัวตายเสียก่อนก็จะเหมือนหญิงคนนี้อีก เป็นการชิงสุกก่อนห่าม จะต้องไปเกิดในนรก เพราะว่าการฆ่าตัวตายจะต้องตกนรก ไม่ใช่ไปเกิดในสวรรค์

พระเจ้าปายาสีก็ทรงบอกต่อไปอีกว่า พระองค์ทรงรับสั่งให้จับนักโทษประหารใส่หม้อ แล้วรับสั่งเอาหนังมาซึ่งปิดปากหม้อให้มิดชิดแล้วยาเสียให้หนาแน่นทีเดียว เพื่อดูซิว่าชีวะหรืออาดมันมันออกไปทางไหน แต่ก็ไม่เห็นไม่รู้มันออกไปทางไหน พยายามพลิกดูแล้วพลิกดูอีกก็ไม่เห็น แล้วจะเชื่อได้อย่างไรว่าคนเราตายไปแล้วจะต้องไปเกิด พระกุมารกัสสปก็บอกว่า ชายคนหนึ่งแกลไปในชนบท เป็นพวกร้องรำขับร้อง แกลเอาหอยสังข์ไปด้วย เมื่อไปถึงแล้วแกลก็เป่าสังข์ได้ไพเราะทีเดียว ชาวบ้านแตกตื่นกันมาฟัง แกลก็วางสังข์เสีย พอคนไปดูและจับสังข์พลิกไปพลิกมาคิดว่าเสียงมันเพราะ เสียงที่เพราะมันอยู่ตรงไหน หาไปหามาก็หาเสียงไม่พบ แล้วชาวบ้านก็บอกว่าเสียงนั้นมันอยู่ที่ไหน เมื่อก็นั่งได้ยินเสียงมันเพราะเหลือเกิน ชายคนนั้นก็หยิบเอาสังข์มาเป่าให้ดูอีก ได้ยินเสียงเพราะ อ้อ เสียงนี้เป็นอย่างนี้เอง แต่ว่าพลิกไปมากก็ไม่เห็น ก็เหมือนกับพระองค์นั่นแหละ พยายามจะเอาคนใส่หม้อแล้วจะให้วิญญาณมันออกมา มันจะออกมาได้อย่างไร การที่คนเกิดมามีวิญญาณนั้น มันเกิดมาจากปัจจัย ไม่ใช่อาดมัน มันมีเหตุปัจจัยให้เกิด สังขารเป็นเหตุให้เกิดวิญญาณ วิญญาณเป็นเหตุให้เกิดนามรูป นามรูปเป็นเหตุให้

ป ร ั ษ ฎ า ป ร ะ ฎ ก ฎ ุ ด อ น เ ตี ย

เกิดวิญญาน วิญญานไม่ได้เกิดขึ้นมาเอง ไม่มีเทพเจ้าหรือใคร
สร้างสรรค์ มันเกิดมาจากเหตุจากปัจจัย พระองค์จะไปหาตัวต้น
เหตุได้อย่างไร ถ้าหากว่าพระองค์ไปหาอย่างนี้ก็เท่ากับว่าพระองค์
ได้ไปหาเสียงสังขันธ์เอง

พระเจ้าปายาสีกียังไม่ท้อ ก็รับสั่งเรื่องใหม่ต่อไปอีก คราวนี้
บอกว่ามีนักโทษประหารอีกเหมือนกัน นักโทษประหารของพระองค์
มีเยอะ พระองค์บอกว่าเวลาจะเอาไปประหารชีวิตก็พยายามเอามิด
เดือนเนื้อออกทีละนิดๆ ดูซิว่าชีวะหรืออาดมันอยู่ตรงไหน แต่ก็มอง
ไม่เห็นสักที พระกุมารกัสสปก็เปรียบว่าเหมือนนักบวชของค์หนึ่ง วัน
หนึ่งได้เข้าไปในป่า พบเด็กเล็กๆนอนแบบเบาะอยู่ ซึ่งมีผู้เอามาทิ้งไว้
ท่านก็เอามาเลี้ยงจนกระทั่งเด็กนี้เจริญเติบโตอายุสัก ๗ - ๘ ขวบ
วันหนึ่งท่านจะต้องเดินทางไปตามจังหวัดไกล ก็ส่งเด็กคนนี้ไว้ว่า
อ้ายหนู เจ้าต้องพยายามอย่าให้ไฟนี้มันดับนะ เพราะว่าอาจารย์ผู้
ท่านบูชาไฟ จึงให้ระวังไฟอย่าให้มันดับได้ คอยเอาเชื้อไฟใส่เข้าไป
บอกว่า นี่มีดินะ นี่ไม้สีไฟนะ นี่ฟืนนะ แล้วก็จากไป เด็กคนนี้ก็เล่น
ไปตามประสาของเด็ก ที่นี้เล่นเพลินไปจนกระทั่งไฟดับ ไม่รู้จะทำ
อย่างไร ก็นึกในใจว่า อ้อ อาจารย์บอกเราไว้ว่านี่มีดินะ นี่ไม้สีไฟนะ
นี่ฟืนนะ ไม้สีไฟก็อยู่นี่เอง มีดก็อยู่ที่นี่ ก็เอามิดมาถากไม้สีไฟออก
เป็นชิ้นๆ ในที่สุดก็หาไฟไม่พบ ถากจนกระทั่งไม้หมด ไฟก็ไม่มี
จนกระทั่งอาจารย์กลับมา ก็เห็นว่าไฟดับ เด็กผู้นั้นก็รีบไปบอก
อาจารย์เพราะกลัวว่าอาจารย์จะเฆี่ยน สารภาพกับอาจารย์ว่าผม
เล่นเพลินไป ไฟดับเสียแล้ว ผมก็เอามิดมาถากไม้สีไฟแต่ก็หาไม่พบ
ฟืนจนกระทั่งเป็นชิ้นเล็กชิ้นน้อย เอามาดำก็แล้ว เอามาโปรยก็แล้ว

ป ร ั ช ฎ า ป ร ะ ยุก ต์ ชุ ต อ น เ ต ย

ก็ไม่เห็นไฟอยู่นั่นเอง อาจารย์ก็นึกว่า เออ เด็กคนนี้นั่นเอง ก็ไม่รู้จะว่าอะไร จึงเอาไม้สีไฟมาสีให้ดูแล้วไฟก็เกิดขึ้น ไฟมันเกิดขึ้นเพราะการเสียดสีของไม้ ไม่ใช่ว่าไปตากๆเอาแล้วจะไปพบไฟเหมือนกับพระองค์นั้นแหละเอามีดไปเช็ดเชือนเนื้อให้มันออกมาทีละชั้นๆ เพื่อหาวิญญูณนั้นหาไม่ได้หรอก เพราะวิญญูณเกิดมาจากเหตุปัจจัยเช่นเดียวกับไฟที่เกิดจากเอาไม้มาสีกันฉะนั้น ในที่สุดพระกุมารกัสสปก็แก้ปัญหานี้ตกไป

พระเจ้าปายาสีก็บอกว่า แม้ท่านจะแก้อย่างไร ผมก็ยังไม่เชื่อ ยิ่งทั้งลัทธิเดิมไม่ได้ เพราะพระเจ้าปเสนทิโกศลทรงทราบดีว่าผมมีความเชื่ออย่างนี้ มีลัทธิอย่างนี้ ใครๆเขาก็รู้ว่าผมมีความเห็นอย่างนี้ทั้งนั้น แล้วผมจะไปทั้งลัทธิเดิมเสียได้อย่างไรเล่า ถ้าทิ้งเสีย ก็เสียเหลี่ยมเสียकुหมตซี ใครๆเขาจะมานับหน้าถือตา เพราะฉะนั้นผมไม่ทิ้งหรอก พระกุมารกัสสปก็เปรียบเทียบให้ฟังว่าเหมือนชายคนหนึ่ง แกเลี้ยงหมู วันหนึ่งแกก็ไปหาอาหารให้หมู วันหนึ่งไปเจออุจจาระแห้งก็นึกว่า อ้อ เจ้าอุจจาระนี้หมูมันชอบ ก็เอาผ้าขาวม้าวาง แล้วก็เก็บอุจจาระแห้งนั้นใส่ผ้าขาวม้าห่อมา ตั้งใจว่าจะเอาไปเป็นอาหารของหมู พอมากลางทางเกิดฝนตกขึ้นมา อุจจาระก็ละลาย แกก็ไม่ทิ้ง เพราะว่าแกละเอาไปให้หมู แม้ร่างกายแปดเปื้อนอย่างไร แกก็ไม่ยอมทิ้ง เพราะแบกมาไกลแล้ว อุจจาระก็ไหลเลอะเประตัวไปหมด นี่พระองค์เปรียบเหมือนชายเลี้ยงหมูนั่นแหละ คือว่าติดในสิ่งที่ไม่ควรจะติด แต่ถึงกระนั้นพระเจ้าปายาสีก็ยังไม่ยอมเข้าใจเหตุผลต่างๆนานา พระกุมารกัสสปก็เลยยกตัวอย่างอีกหลายตัวอย่างมาให้ฟัง ในที่สุดก็ยกตัวอย่างสุดท้ายว่าเหมือนชายคนหนึ่งจะไปแสวง

ป ร ั ช ญ า ป ร ะ ชุ ก ต์ ชุ ด อี น เติ ย

หาสมบัติ ลาลูกลาเมีย ลาพี่น้องว่าจะไปแสวงหาสมบัติด้วยกัน
วันหนึ่งเข้าไปในป่า ไปเจอปอเข้า เพราะว่าปอขายได้ ก็เลยตัดปอกัน
แบกปอมาคนละมัดๆหวังว่าจะกลับบ้าน แต่ว่าต่อมาก็เจอป่า คน
หนึ่งบอกว่าปอนี้ราคาถูกกว่าป่าอื่น ทั้งปอเสียเถิด เอาป่าอื่นดีกว่า อีก
คนหนึ่งบอกว่าทั้งไม่ได้ดี แบกมาตั้งไกลแล้วแบกต่อไปอีก ฝ่ายหนึ่ง
ก็แบกปอไป อีกฝ่ายหนึ่งก็แบกป่าต่อไปอีก ต่อไปก็ไปเจอผ้าตั้งพับ
คนแบกป่าก็บอกว่าป่านี้มันถูก สู้ผ้าไม่ได้ ทั้งป่าเอาผ้าดีกว่า
เพื่อนอีกคนหนึ่งก็บอกว่าไม่เอาละ ปอนี้แบกมานานแล้วจะแบกปอ
ต่อไปอีก ที่นี้แบกไปก็ไปเจอเงินบ้าง เจอทองบ้าง คนหนึ่งก็เปลี่ยน
เรื่อย เจอของดีกว่าก็ทิ้งของเก่า เอาของใหม่ แต่อีกคนบอกว่าปอนี้
ตัดลำบากและแบกมาตั้งแต่ต้นแล้วจึงไม่ยอมทิ้งปอ ในที่สุดคนหนึ่ง
ก็แบกทองกลับบ้าน อีกคนหนึ่งแบกปอกลับบ้าน พอกลับบ้านคนที่
แบกทองมา ญาติพี่น้องก็ตลกดีใจเลี้ยงฉลองเป็นการใหญ่ แต่คนที่
แบกปอมาเหนื่อยๆ ถูกเมียตำว่าโง่และสงสัยว่าคืนนั้นคงจะต้องอยู่
นอกห้องเสียด้วย เป็นการลงโทษ พระเจ้าปายาสินีพระองค์ทรง
เจตนาจริง แต่ว่าถึงจะสอนอย่างไรพระองค์ก็มีชีวิตอยู่แต่
ในที่สุดพระเจ้าปายาสินีก็ทูลว่าความจริงพระองค์ทรงเชื่อพระกุมาร
กัศสพมาแต่ต้นแล้ว แต่เห็นว่าพระกุมารกัศสพนี้มีวาทะเย็บแหลม
คมคาย อุปมาอุปไมยน่าฟัง เพราะฉะนั้นท่านจึงกลายเป็นไม่เชื่อ
ซักถามเรื่อยเพื่อจะฟังคารมของพระกุมารกัศสพ ในที่สุดพระเจ้า
ปายาสินีทรงเลื่อมใสในพระกุมารกัศสพ

นี่ก็แสดงให้เห็นว่าลัทธิจารวากนี้เป็นพวกอุจเจททิฐิ เป็น
เรื่องที่เป็นอันตรายต่อโลก แต่ว่าพระพุทธศาสนาได้พยายามชี้ให้

ป รัช ญา ป ระ ยุ ก ด์ ชุ ด อี น เ ตี ย

เห็นว่าความยึดถือในสิ่งต่างๆ เหล่านี้ต้องใช้ปัญญา ต้องใช้เหตุผล
พิจารณา การที่จะให้คนบางคนมีความเชื่อถืออะไรต่างๆ เหล่านี้ก็
ต้องใช้อุปมาอุปไมยเปรียบเทียบ สำหรับเรื่องลัทธิโลกายัต ท่าน
วิทูรบัณฑิตได้เคยกล่าวไว้ในวิทูรชาตกมีข้อความตอนหนึ่งว่า

น สาธารณการุสส น ภุชเช สาธุเมกโก

น เสเว โลกายตกัม เนตฺตํ ปญญาเย วฑฺฒนํ ฯ

ซึ่งแปลความว่า ผู้ครองเรือนไม่ควรคบหญิงสาธารณะเป็นภริยา ไม่
ควรบริโภคอาหารดีมีรสอร่อยแต่คนเดียว ไม่ควรเชื่อลัทธิโลกายัต
ซึ่งจะเป็นทางนำไปสู่ความหายนะ ทำให้โลกบั่นป่วน เพราะว่าเรื่อง
เช่นนั้นหาบำรุงปรีชาให้จำเริญได้ไม่ นี่คือโทษของลัทธิโลกายัตที่
ปรากฏอยู่ในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา

สำหรับความคิดเห็นกับลัทธิโลกายัตหรือลัทธิจารวากพร้อม
กับคำเปรียบเทียบคำสอนในพระพุทธศาสนา ผมเห็นว่าพอสมควร
แก่เวลา ขอยุติการบรรยายปรัชญาในวันนี้ไว้เพียงเท่านี้.

สวัสดี

๒๐ มีนาคม ๒๕๑๐

๖

พระพุทธศาสนาเป็นทุณิยม?

สวัสดีครับ

วันนี้ผมจะได้บรรยายปรัชญาในเรื่องเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา เพราะว่าเวียนมาบรรจบครบรอบถึงพระพุทธศาสนาบ้าง สำหรับในทางพระพุทธศาสนาที่ผมได้เคยกล่าวไว้แล้วว่าพระพุทธศาสนานั้น เป็นสัจธรรมเป็นตัวปรัชญาหรือเป็นตัวปัญญา เป็นเรื่องที่ได้ค้นพบหลังจากที่ได้หมดความสงสัยแล้ว แต่จะอย่างไรก็ตาม ในเรื่องของพระพุทธศาสนานั้น ระหว่างที่คำสอนของพระพุทธเจ้าได้รับการพัฒนาอยู่ทั่วไปในทุกทิศทุกทาง ผู้ที่ได้นำคำสอนของพระพุทธศาสนาไปประพจน์ปฏิบัติแล้ว บางทีก็มีการตีความหมายแห่ง

ป ร ิ ข ญา ป ระ ยุ ก ต์ ชุ ด อื่น เ ลี ย

พระพุทธศาสนานั้นไปต่างๆกัน ก็จะทำให้เกิดมีความเข้าใจผิดแผกแตกต่างกันไปบ้าง ทั้งๆที่เป็นเรื่องเดียวกัน ที่นี้ก็ก่อให้เกิดเป็นปรัชญาในแง่ของ philosophy ในทางตะวันตกขึ้นมา แต่ว่าโดยเหตุที่ว่าปรัชญาในทางพระพุทธศาสนาหรือว่าตัวปรัชญาธรรมหรือตัว wisdom ในทางพระพุทธศาสนานั้นเป็นเรื่องที่ลึกซึ้ง เพราะฉะนั้น บางทีก็ยากที่เราจะอธิบายออกมาให้เข้าใจได้ นอกจากจะต้องมีอุปมาอุปไมยหรือยกตัวอย่างเปรียบเทียบเท่านั้น

สำหรับเรื่องที่เป็นปัญหาที่สำคัญปัญหาหนึ่งที่เผชิญหน้าเรา อยู่ก็คือปัญหาที่มักจะมีผู้คิดว่าพระพุทธศาสนานี้แหละเป็นเหตุหนึ่ง ที่ทำให้ประเทศชาติไม่เจริญก้าวหน้า ทั้งนี้ก็เพราะเขาถือว่าคำสอนของพระพุทธเจ้านั้นเป็นคำสอนที่ทำให้บุคคลเกิดความท้อถอย ขาดความกระตือรือร้นในการที่จะสร้างประเทศชาติให้เจริญรุ่งเรืองต่อไป และบุคคลมักจะนำมาอ้างเสมอว่าพระพุทธศาสนานั้นสอนแต่เรื่องอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ซึ่งเป็นเรื่องเกี่ยวกับความไม่แน่นอน ความ เป็นทุกข์ ความไม่มีตัวตนอะไรต่างๆเหล่านี้ เมื่อคนมีความเข้าใจใน เรื่องอนิจจัง ทุกขัง อนัตตาขึ้นมา ก็จะทำให้เกิดความเบื่อหน่าย ไม่อยากจะทำอะไร เพราะว่าสิ่งทั้งหลายเหล่านั้นเป็นของไม่เที่ยง เป็นทุกข์ ล้วนแต่เป็นอนัตตาทั้งสิ้น ปัญหาอย่างนี้ผมได้เผชิญมาเป็นเวลานาน แม้กระทั่งในปัจจุบันนี้ก็ยังมีเผชิญปัญหาอย่างนี้อยู่ ผมอยากจะพูดถึง ปัญหาเรื่องนี้ซึ่งผมเคยถูกถามมาอย่างหนักคราวหนึ่งก็คือหลังจาก ที่ผมได้เดินทางออกจากสหรัฐอเมริกาไปดูการศึกษาในทวีปยุโรป ได้ไปเยี่ยมมหาวิทยาลัยหลายแห่ง และส่วนมากที่ไปก็เพื่อเป็นการ สอบถามหรือว่าสนทนาปราศรัยกับบรรดาศาสตราจารย์ที่มีความ

ป ร ั ช ญ า ป ร ะ ยুক্ত ชุ ต ธิ น เ ค ย

สนใจในทางปรัชญาโดยเฉพาะ สำหรับปัญหาหนึ่งที่ผมได้ไปพบที่มหาวิทยาลัยเจเนปหรือเราเรียกว่ามหาวิทยาลัยเจนีวา เพราะศาสตราจารย์ที่นั่นเป็นผู้ที่มีความสนใจในทางปรัชญาตะวันออกอยู่มาก แต่ความจริงผมตั้งใจจะไปถามปรัชญาท่าน ต้องการทราบทรรศนะของท่านเกี่ยวกับปรัชญาโดยทั่วไป แต่ว่าเมื่อไปเข้าจริงๆทำให้ผมประสบความสำเร็จผิดหวังอยู่บ้าง ก็เพราะว่าท่านได้ทราบที่ผมเป็นชาวพุทธ ท่านก็เลยไม่ค่อยให้ความสนใจเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา คือท่านคิดว่าผมเข้าใจพระพุทธศาสนาดีกว่าท่าน ท่านก็เลยชวนทำที่ คือว่าท่านกลับเป็นผู้ตั้งปัญหาถามผมเสียเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งปัญหานั้นก็เป็นปัญหาที่ว่าพระพุทธศาสนานี้มีคตินำสอนหนักไปในทางบุญหรือว่าในทาง Negative คือเป็นไปในทางปฏิเสธหรือว่าในทางลบมากกว่าที่เป็นไปในทางบวก คำสอนใดๆก็ตาม ถ้าหากว่าเป็นไปในทางลบแล้วจะทำให้เกิดความมมงาย ทำให้เกิดการเบื่อหน่ายต่อชีวิต ไม่อยากทำอะไร ทำให้เกิดความเกลียดคร้าน ซึ่งผิดกับคำสอนที่เป็นไปในเชิงบวกหรือในทาง Positive คำสอนนั้นเมื่อฟังแล้วจะทำให้เกิดความกระตือรือร้นในอันที่จะกระทำสิ่งต่างๆ ทำให้อยากแสวงหาความรู้ อยากสร้างความก้าวหน้าให้แก่ชีวิต สร้างความเจริญให้แก่ประเทศชาติ ฉะนั้นผมก็ถามศาสตราจารย์ผู้นั้นว่า ที่ท่านมีความเห็นว่าพระพุทธศาสนาเป็นไปในเชิงลบหรือในเชิง Negative นั้นมีความหมายว่าอะไร ท่านก็บอกว่าพระพุทธเจ้าสอนว่าสิ่งทั้งหลายไม่เที่ยง สิ่งทั้งหลายเป็นทุกข์ แล้วอย่างนี้ไม่ให้ท่านเข้าใจว่าพระพุทธศาสนาสอนไปในเชิงลบได้อย่างไร เพราะว่าสิ่งที่พระพุทธเจ้าสอนว่าอะไรก็เป็นทุกข์เสียหมด

ป ร ั ช ญา ป ระ ชู ก ฎ ชุ ด อื่น เ คื ย

อะไรๆก็ไม่เที่ยงเสียหมด ก็จะทำให้คนเกิดความท้อถอย เกิดความ
 หดหู่ใจ เราจะทำไปทำไม เพราะอะไรมันก็ไม่เที่ยงทั้งนั้น ทำไปแล้ว
 เราก็ไม่รู้ว่ามันจะได้ผลตอบแทนหรือไม่ เพราะว่ามันไม่เที่ยงด้วยกัน
 ทั้งนั้น ก็จะทำให้เกิดความท้อแท้ เกิดความเบื่อหน่ายที่จะทำ ผม
 ก็ได้ถามท่านว่าที่ท่านมีความเข้าใจว่าพระพุทธศาสนาสอนในแง่
 Negative หรือในเชิงลบนั้น เพราะท่านมาติดใจในคำสอนที่ว่าทุกสิ่ง
 ทุกอย่างเป็นของที่เที่ยงเป็นทุกข์เท่านั้นหรือ ท่านก็บอกว่าจุดใหญ่
 อยู่ที่นี่ ผมก็เลยต้องชี้แจงให้ทราบว่า ความจริงพระพุทธศาสนานั้น
 ไม่ได้สอนไปในเชิง Negative หรือในเชิง Positive ไม่ใช่สอนเพียง
 ในเชิงลบหรือในเชิงบวกอย่างใดอย่างหนึ่ง แต่ว่าพระพุทธศาสนานั้น
 เป็นสังฆธรรมที่สอนทุกสิ่งทุกอย่างตามความเป็นจริง พระพุทธเจ้าเอง
 พระองค์ก็ทรงเคารพธรรมะ พระพุทธเจ้าทรงเป็นผู้พบธรรมะ
 ธรรมะมีอยู่ก่อนแล้ว ไม่ว่าพระพุทธเจ้าจะอุบัติขึ้นมาในโลกนี้หรือไม่
 ก็ตาม ธรรมะก็ยังคงเป็นธรรมะ สังฆธรรมก็คงเป็นสังฆธรรม ไม่ใช่ว่า
 พอพระพุทธเจ้าอุบัติขึ้นมาในโลกแล้ว สังฆธรรมจึงเกิดขึ้น หรือว่า
 ไม่ใช่พระพุทธเจ้าอุบัติขึ้นมาในโลกแล้ว สิ่งทั้งหลายจึงไม่เที่ยง สิ่ง
 ทั้งหลายจึงเป็นทุกข์ ความจริงพระพุทธเจ้าจะอุบัติขึ้นมาในโลกหรือ
 ไม่อุบัติขึ้นมาในโลกก็ตาม สิ่งทั้งหลายสังขารทั้งหลายล้วนแต่เป็น
 ของไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา คือไม่มีตัวตนด้วยกันทั้งสิ้น ถ้า
 หากว่าเรามองในแง่ที่ว่าพระพุทธเจ้าทรงสอนอริยสัจ ๔ คือที่พระ-
 องค์ทรงสอนว่าชาติปิ ทุกขา ชราปิ ทุกขา มรณัมปิ ทุกขํ เป็นต้น
 ซึ่งแปลว่า การเกิดก็เป็นทุกข์ การแก่ก็เป็นทุกข์ การตายก็เป็นทุกข์
 การได้ประสบสิ่งที่ไม่ชอบใจก็เป็นทุกข์ การที่ไม่ได้พบสิ่งที่ชอบใจก็

ป ร ั ช ญา ป ระ ชู ก ติ ชุ ต อ น เ ตี ย

เป็นทุกข์ อยากได้อะไรแล้วไม่ได้ก็เป็นทุกข์ ถ้าหากว่าพระพุทธเจ้าทรงสอนอย่างนี้เราก็จะมองเห็นได้ว่าพระพุทธเจ้าทรงสอนในทางลบหรือในทางทวนิยม หรือว่าในทาง Negative แต่ว่าพระพุทธเจ้าไม่ได้ทรงสอนอริยสัจอย่างเดียวนะว่าอะไรคือทุกข์ ไม่ได้ทรงสอนเพียงการเกิด การแก่ การเจ็บ การตาย การประสบต่อสิ่งที่ไม่เป็นที่ปรารถนา การไม่ได้ประสบสิ่งที่น่าปรารถนา อะไรต่างเหล่านี้ ล้วนเป็นทุกข์ พระองค์มิได้ทรงสอนเพียงแง่เดียวเท่านั้น พระองค์ยังสอนในแง่ที่ ๒ ต่อไปอีกว่า สิ่งทั้งหลายเหล่านั้นเป็นทุกข์ก็เพราะว่าเป็นผลเท่านั้น การที่มีผลออกมาเป็นทุกข์อย่างนี้ ก็จะต้องมีเหตุ เพราะสิ่งทั้งหลายย่อมเกิดมาจากเหตุ เมื่อมีผลก็ต้องมีเหตุ จะมีผลโดยไม่มีเหตุไม่ได้ เพราะฉะนั้นพระองค์ก็ทรงสอนต่อไปอีกว่าอะไรเป็นเหตุที่ทำให้เกิดความทุกข์ จากการตรัสรู้ปัจจุสมุปบาทได้ พิสูจน์ถึงความเป็นเหตุเป็นผลของกันและกัน ซึ่งภาษาอังกฤษเรียกว่า Law of Causation หรือกฎแห่งความเป็นเหตุเป็นผลนั้น ทำให้พระองค์ทรงสามารถทราบต่อไปอีกว่า อะไรคือเหตุแห่งทุกข์ พระองค์ทรงบอกว่า ตัณหาอันได้แก่ความต้องการ ความทะยานอยากนั้นแหละเป็นเหตุแห่งทุกข์ ตัณหานี้พระองค์ทรงจำแนกออกไปอีกเป็นสามตัณหา ภวตัณหา วิภวตัณหา กามตัณหา ก็คือความปรารถนา ความอยากได้ในกามคุณ คือรูป รส กลิ่น เสียง สัมผัสที่เป็นที่น่ารัก น่าชอบใจ ภวตัณหา คือความปรารถนาอยากเป็นอย่างนั้นอยากเป็นอย่างนี้ วิภวตัณหา คือความอยากไม่เป็นอย่างนั้น อยากไม่เป็นอย่างนี้ หรือว่าไม่อยากเป็นอย่างนั้น ไม่อยากเป็นอย่างนี้ ความอยากได้ในเรื่องรูป รส กลิ่น เสียงก็ดี ความอยากเป็นนั่นเป็นนี่

ป ร ำ ญ า ป ร ะ ชุ ก ต์ ชุ ด อี น เ ตี ย

เป็นคุณหญิงเป็นคุณนาย เป็นรัฐมนตรี เป็นนายอำเภอ เป็นข้าหลวง
อะไรต่างๆเหล่านี้ก็ดี การไม่อยากเป็นนั่น ไม่อยากเป็นนี่ เช่น
ไม่อยากเป็นทหาร ไม่อยากเป็นคนใช้ ไม่อยากเป็นขอทาน ไม่
อยากเป็นคนง่อยเปลี้ยเสียขา ไม่อยากเป็นคนมีโรคภัยไข้เจ็บอย่างนี้
ก็ดี ล้วนแต่เป็นตัณหาทั้งนั้น เราก็รู้สึกว่าเป็นของไม่แปลกอะไร
แต่ว่าการไม่อยากเป็นนี้ ทำไม่ถึงเรียกว่าเป็นตัณหาด้วย เช่น
ไม่อยากเป็นขอทาน อย่างนี้ทำไม่ถึงเรียกว่าเป็นตัณหา นั่นน่าจะ
จะเรียกว่าไม่ใช่ตัณหา แต่ความจริงถ้าพิจารณาโดยรอบคอบแล้ว
ความไม่อยากเป็นก็เป็นตัณหาอย่างหนึ่ง เพราะความไม่อยากเป็น
นั่นก็คือความอยากชนิดหนึ่งนั่นเอง คือความอยากไม่เป็นนั่นเอง
ความอยากไม่เป็นก็คือความไม่อยากเป็น ความไม่อยากเป็นก็คือ
ความอยากไม่เป็น เพราะฉะนั้นความอยากไม่เป็นหรือความไม่
อยากเป็นมันก็อย่างเดียวกัน คือเป็นเรื่องของตัณหาด้วยกัน เมื่อ
เรามีตัณหา มันก็ทำให้เกิดทุกข์ ทำไม่ถึงจึงทำให้เกิดทุกข์ เพราะว่า
เมื่อมีตัณหาในสิ่งใด มีความอยากได้ในสิ่งใด เมื่อเราได้สิ่งนั้นก็ไม่ใช้
ว่าเราสมความปรารถนาแล้วเราจะเป็นสุข ความจริงเราก็กังเป็น
ทุกข์อยู่ ทำไม่ถึงว่าเมื่อเราได้สมปรารถนาแล้วเราจึงยังเป็นทุกข์ ที่
ว่าเป็นทุกข์นั้นก็เพราะเราเกรงว่าของนี้มันจะสูญหายไป ของนี้มัน
จะชำรุดทรุดโทรมไป ของนี้มันจะหายไป มันก็ทำให้เกิดทุกข์ ทีนี้
ถ้าเราปรารถนาแล้วเราไม่ได้สมความปรารถนา มันก็เป็นทุกข์อีก
เหมือนกัน เพราะฉะนั้นเมื่อเราอยากได้อะไรก็ตาม เมื่อเราไม่ได้
ก็เป็นทุกข์ เราอยากได้ แม้เราได้มันก็ยังเป็นทุกข์ เราอยากเป็น
แล้วได้เป็น ก็เป็นทุกข์ เราอยากเป็น แต่ไม่ได้เป็น ก็เป็นทุกข์อีก

ปรัชญาประยุกต์สู่ชีวิต

เหมือนกัน ที่ว่าอยากเป็นแล้วไม่ได้เป็นก็เป็นทุกข์นั้น สมมุติว่าเราอยากเป็นรัฐมนตรี การอยากเป็นรัฐมนตรีก็ถือว่าเป็นค้นหา เป็นภวตัณหา ที่นี้เมื่อไม่ได้เป็นก็เป็นทุกข์แน่ ที่นี้เมื่อได้เป็นแล้วจะทุกข์อย่างไร ถึงจะได้เป็นรัฐมนตรีแล้วยังมีทุกข์ ทุกข์ในฐานะที่ได้เป็นรัฐมนตรี เพราะว่าเมื่อเป็นรัฐมนตรีก็จะต้องมีการรับผิดชอบต่อหน้าที่การงานต่างๆ ต่อการที่จะบำบัดทุกข์บำรุงสุขของประชาชน ถ้าหากว่าเราไม่สามารถทำได้ดังที่เรามุ่งมาดปรารถนาไว้ ทุกข์มันก็เกิดขึ้น เช่นจากถูกคนวิพากษ์วิจารณ์โจมตีบ้าง ความทุกข์มันก็เกิดขึ้น เพราะฉะนั้นเราจะเห็นได้ว่าตัณหานี้เป็นเหตุให้เกิดทุกข์ นี่แสดงให้เห็นว่าการที่พระพุทธเจ้าทรงสอนเรื่องทุกข์ แล้วพระองค์ยังทรงสอนว่าอะไรเป็นเหตุทำให้เกิดทุกข์อีกด้วย แล้วพระองค์ก็มิได้ทรงสอนอยู่เพียงแค่นั้น เรื่องความทุกข์นั้นเป็นสิ่งที่ทุกคนไม่ปรารถนา เป็นสิ่งที่ทุกคนรังเกียจ เป็นสิ่งที่ทุกคนไม่อยากจะเจอ ไม่พอใจที่จะมีความทุกข์ หรือที่จะเผชิญกับความทุกข์ ที่นี้เมื่อเราทราบต้นเหตุของทุกข์ว่าทุกข์มันเกิดมาจากที่ไหนแล้ว พระองค์ก็ยังทรงสอนเราอีกว่าควรดับทุกข์เสีย เมื่อเราไม่ต้องการทุกข์แล้วเราก็ควรจะดับทุกข์เสีย ทางที่เราจะดับทุกข์เราจะดับที่ไหน เราจะดับที่ตัวทุกข์กระนั้นหรือ การที่ดับที่ตัวทุกข์นั้นเป็นการดับที่ปลายเหตุ การดับปลายเหตุนี้ไม่สามารถที่จะกำจัดทุกข์ให้หมดไปอย่างสิ้นเชิงได้ ที่นี้เมื่อเราดับปลายเหตุ เราไม่สามารถที่จะดับทุกข์ให้สิ้นเชิงได้ เราจะทำอย่างไร เราก็ต้องดับที่ต้นเหตุ อะไรเป็นต้นเหตุของทุกข์ เมื่อเรารู้แล้วว่าอะไรเป็นต้นเหตุของทุกข์ การที่จะดับทุกข์ได้สิ้นเชิงมันก็ดับได้ง่าย นั่นคือการดับที่ต้นเหตุของมัน คือดับที่ตัวตัณหา เช่น

ป ร ั ช ญ า ป ระ ชุ ก ต์ ชุ ด อี น เดี ย

เกี่ยวกับยุงนี้มันเป็นสัตว์ที่เราไม่ปรารถนาเลย เพราะมันกัดเราอยู่เสมอ ทั้งกลางวันกลางคืน เดี่ยวกั๊ดๆ ดูคล้ายๆกับว่าเราเป็นคนมีอยู่ไม่สุข ต้องคอยดบอยู่เรื่อย แต่ว่ายุงนี้มันมาช่วยให้เราดบ มันได้มากัดเราอยู่เสมอ แม้ว่าบางทีเราจะมีสติระลึกได้ เราก็นึกว่าอย่าไปทำมันเลยนะ แต่ว่าบางทีมันก็เผลอสติไปดบมันบ้างเหมือนกัน แต่ว่าการที่เราดบยุงอยู่ทุกวัน มันทำให้ยุงหมดไปจากโลกนี้หรือไม่ อย่างในกรุงเทพฯ นี่ สมมุติว่าเราดบยุงตายไปสักร้อยตัว เราคิดว่าเราสามารถกำจัดยุงได้หมดหรือ เพียงแต่เราดบยุงทุกวัน ไม่มีทางที่จะทำให้ยุงหมดไปได้เลย เพราะว่าจำนวนยุงที่มันเกิดขึ้นมากับจำนวนยุงที่เราดบตายนั้นไม่ได้สัดส่วนกัน ถ้าเราดบตายไปสมมุติว่าสัก ๑๐ ตัว แต่มันเกิดมาอีกพันตัว เพราะอย่างนี้มันจึงมีมาก และรู้สึกว่ามันจะมากขึ้นทุกที แม้ว่าเราจะมีวิธีป้องกัน เช่น เรามีมดดีสำหรับฉีดยุง เรามียากันยุง แต่ถึงกระนั้นก็ปรากฏว่ายุงหมดไปกระนั้นหรือ การที่เราจะหายามาทำลายยุง มาฉีดยุงอะไรต่างๆเหล่านี้ มันไม่มีทางที่จะกำจัดยุงให้หมดไปได้เลย นี่เพราะอะไร เพราะว่าเรากำจัดที่ปลายเหตุ คือกำจัดที่ยุง ยุงมันกัดเรา เราก็กินยุง นี่เป็นการดับปลายเหตุ เราจึงไม่สามารถที่จะกำจัดยุงให้หมดไปได้ การที่เราจะกำจัดยุงให้หมดไปได้นี้ เราจะต้องหาสาเหตุว่าอะไรเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดยุง เพราะเราก็กินยุงกันตั้งอยู่แล้วว่าสถานที่เช่นแม่น้ำลำคลอง หรือว่าที่มีน้ำขังอยู่และมีน้ำเน่า นี่แหละเป็นสาเหตุทำให้เกิดยุง อย่างตามท่อข้างถนนทั้งหลาย โดยปกติ น้ำไหลไปไหนมาไหนไม่ค่อยได้ ตามลำคลองต่างๆซึ่งมีน้ำเน่าเหม็นอยู่ตลอดเวลา และน้ำก็ไม่ค่อยได้มีการถ่ายเท หรือตามใต้ถุนบ้านที่

ป ร ั ช ญ า ป ร ะ ยู ก ต์ ชุ ด อี น เ ลี ย

มีน้ำคร่ำอยู่บ้าง สถานที่ต่างๆเหล่านี้ล้วนแต่เป็นแหล่งเพาะยุงทั้งนั้น เรากำจัดแต่ตัวมันซึ่งมันเป็นปลายเหตุ เราไม่ได้กำจัดที่ต้นเหตุของมัน เพราะฉะนั้นจึงปรากฏว่ามียุงทั่วไปทุกหนทุกแห่ง ในกรุงเทพฯ นี้มีมากที่สุด ไม่ว่าจะไปอยู่ที่ไหนมักจะหนียุงไม่พ้น นี่ก็เพราะว่าเราไปดับที่ปลายเหตุ เราไม่ได้ดับที่ต้นเหตุ ข้อนี้ฉันใด เราจะดับทุกข์ พระพุทธเจ้าไม่ได้ทรงสอนให้เราดับที่ปลายทุกข์คือดับที่ชาติขรา ไม่ใช่ที่เราดับทุกข์แล้วเราฆ่าตัวตายแล้วเราก็กินทุกข์อย่างนี้ยังไม่พ้น เพราะว่าแม้ว่าเราตายไปแล้ว ก็จะต้องเกิดอีก เพราะว่าการที่เป็นเหตุทำให้เราเกิดหรือว่าเป็นเชื้อทำให้เราเกิดนั้นมันยังมีอยู่ ตราบใดที่เรายังมีกิเลส ตราบนั้นก็เท่ากับว่าเรามีเชื้อทำให้เราเกิดอยู่ เมื่อเชื้อเหล่านี้ยังไม่หมดไป แม้ว่าเราจะฆ่าตัวตายไปแล้ว เราก็คงต้องเกิดอีก และเมื่อเราเกิดขึ้นมาใหม่ก็ไม่ใช่ว่าเราจะต้องดีขึ้นกว่าเดิมไป ถ้าหากว่าการเกิดมานั้นเป็นการเกิดมาด้วยอำนาจของแรงกรรม การฆ่าตัวต่อนั้นถือว่าเป็นกรรมหนัก เพราะฉะนั้นเมื่อเกิดมาใหม่ก็จะได้รับกรรมใหม่ยิ่งไปกว่าเดิม อย่างนี้เรียกว่าเป็นการดับปลายเหตุไม่สามารถจะดับทุกข์ได้สิ้นเชิง หรือว่าบางคนที่ไม่ค่อยจะมีสตางค์ สมมุติว่าวันนี้มีสตางค์เหลืออยู่เพียง ๑๐ บาทเท่านั้น สำหรับค่ากับข้าววันนี้ก็จะหมดเสียแล้ว พรุ่งนี้เราจะเอาที่ไหนมาเป็นค่ากับข้าว คิดไปคิดมาก็กลุ้ม ก็หันเข้าร้านเหล้า กินเหล้าดับกลุ้มหรือแก้กลุ้มหรือว่าดับทุกข์ไปเสียก่อนเถิด โดนค่าเหล้า ๑๐ บาทนั้นก็หมดไป แทนที่ ๑๐ บาทจะใช้สำหรับค่าอาหารในมือเย็นอีกมือหนึ่งได้ มือเย็นกลับไม่มีค่าอาหารเสียอีก แล้วอย่างนี้ไม่ใช่วิธีแก้ทุกข์ มันเป็นวิธีปลดทุกข์ประเดี๋ยวเดียวเท่านั้น แล้วใน

ป ร ิ ข ญา ป ระ ษุ ก ์ ชุ ด อี น เ คี ย

ที่สุดทุกขใหญ่ที่มันเกิดขึ้นจะยิ่งหนักกว่าเดิม อย่างนี้แกไม่ถูกจุด พระพุทธเจ้าจึงทรงสอนวิธีดับทุกข์ว่าไม่ใช่ดับที่ปลายเหตุหรือว่าดับที่ตัวทุกข์ แต่ว่าดับที่ต้นเหตุของทุกข์นั้นแหละ คือจะต้องดับต้นเหตุ เพราะว่าต้นเหตุเป็นเหตุให้เกิดทุกข์ พระพุทธเจ้าทรงสอนว่าต้องดับที่ตัวต้นเหตุ เมื่อเราดับตัวต้นเหตุที่เป็นเหตุแห่งทุกข์ได้แล้ว เราก็สามารถที่จะดับตัวทุกข์ได้ เช่น เราสามารถกำจัดแหล่งที่ทำให้เกิดยุ่งแล้ว เราก็สามารถกำจัดยุ่งได้ฉะนั้น นี่เรียกว่าเป็นการดับทุกข์

ทีนี้การที่เราจะดับทุกข์นี้เราจะทำอย่างไรนั้น สมมุติว่าเรารู้ว่านี่เป็นทุกข์ นี่เป็นเหตุให้เกิดทุกข์ แล้วเรานึกว่าเราดับทุกข์ เราต้องดับที่ต้นเหตุของมัน แต่ว่าเราไม่รู้จักวิธีที่จะดับทุกข์ มันก็ลำบาก เหมือนกับว่าไฟไหม้บ้าน เรารู้ว่าไฟไหม้นี้เป็นของไม่ดี ก่อให้เกิดความเดือดร้อน เราต้องการจะดับไฟ เรารู้เหมือนกันว่าจะต้องเอาน้ำไปดับ เพราะว่าถ้าหากว่าเอาเชื้อเพลิงเอาน้ำมันก๊าดไปดับ เอาน้ำมันเบนซินไปดับ หรือว่าจะเอาเศษไม้ไปดับ ด้วยคิดว่ามันจะดับไฟได้ มันกลับจะก่อให้เกิดไฟลุกลามไหม้มากขึ้น คราวนี้เรารู้ต่อไปว่า ถ้าหากว่าเราจะดับไฟ เราก็ต้องใช้น้ำ สมมุติว่าเรารู้ว่าเราจะดับไฟ เราจะต้องใช้น้ำ แต่ว่าถ้าหากเราไม่รู้จักวิธีดับ เราจะถือถังน้ำวิ่งเข้าไปในกองไฟ แล้วก็เอาน้ำนั้นไปเทดับไฟ อย่างนี้เราคิดว่าเราจะดับไฟได้หรือไม่ นอกจากเราจะดับไฟไม่ได้แล้ว ตัวเราคือตัวของผู้ดับเองก็อาจจะได้รับความเจ็บปวดหรือว่าถึงแก่ความตายไปได้ อย่างนี้ถ้าหากว่าไม่รู้จักวิธีดับก็ลำบาก ทุกสิ่งทุกอย่างก็เช่นเดียวกัน เช่น ปัญหาแต่ละอย่างเราก็ต้องรู้จักวิธีที่จะแก้ปัญหาด้วยกันทั้งนั้นแหละ ปัญหาแต่ละอย่างก็มีวิธีแก้ต่าง ๆ กัน ในการแก้ทุกข์ก็เช่นเดียวกัน

ป ร ั ช ญา ป ร ะ ยুক্ত ชุตติ น เติ ย

ในการที่จะดับทุกข์ก็เช่นเดียวกัน วิธีที่จะดับทุกข์นั้น พระพุทธเจ้าทรงสอนว่ามีอยู่ทางเดียวเท่านั้นที่จะดับทุกข์ได้ นั่นคือ มัชฌิมา-ปฏิบัติ คือ ทางสายกลาง ทางสายกลางนี้เป็นทางสายเดียวเท่านั้นที่จะนำไปสู่ความดับทุกข์หรือว่าสู่ความพ้นทุกข์ แล้วทางสายกลางนั้นก็เป็ทางที่ประกอบด้วยองค์ประกอบที่สำคัญๆถึง ๘ อย่าง นั่นคือจะต้องมีความเห็นชอบ ในความเห็นว่าจะอะไรเป็นทุกข์ อะไรเป็นเหตุให้เกิดทุกข์ อะไรเป็นการดับทุกข์ อะไรเป็นทางที่จะนำไปสู่ความดับทุกข์ จะต้องรู้จักอดีต รู้จักอนาคต รู้จักปัจจุบัน รู้จักปัจจุสมุปบาท จึงเรียกว่า สัมมาทิฐิ คือความเห็นชอบ สัมมาสังกัปปะ คือความดำริชอบ คือดำรินั่นที่จะออกจากกาม ดำริในการที่จะออกจากพยาบาท อะไรต่างๆเหล่านี้ถือว่าเป็น สัมมาสังกัปปะ สัมมาวาจา คือการเจรจาชอบ คือจะต้องเว้นวจีหุจรีต ประกอบด้วยวจีสจรีต สัมมากัมมันตะ คือจะต้องทำกงานชอบ เว้นจากกายหุจรีต ประกอบกายสจรีต สัมมาวายามะ คือความพยายามชอบ พยายามในการที่จะละความชั่ว พยายามกันความชั่วที่ยังไม่เกิด ไม่ให้เกิดขึ้นได้ พยายามสร้างควมดี พยายามรักษาความดี นี่เป็นความพยายามชอบ สัมมาอาชีวะ คือการเลี้ยงชีวิตที่ชอบ ไม่หลอกลวงเขาเลี้ยงชีวิตหรือหากินในทางที่ทุจริต สัมมาสติ คือความระลึกชอบ สัมมาสมาธิ คือความตั้งใจชอบ ถ้าหากว่าเราประกอบด้วยสัมมาทิฐิจนถึงสัมมาสมาธิ ๘ อย่างนี้แล้วก็ถือว่าเรากำลังดำเนินตามทางสายกลาง ทางสายกลางเป็นทางสายเดียวเท่านั้นที่จะนำไปสู่ความพ้นทุกข์ ซึ่งทางสายกลางนี้บางคนเรียกว่า มรรค ๘ ซึ่งไม่ถูกต้อง เพราะจะทำให้เข้าใจว่ามีทาง

ป ร ั ช ญา ป ระ ชู ก ต์ ชู ด อ น เ ตี ย

๘ สาย ความจริงเป็นทางสายเดียว แต่เป็นทางที่ประกอบด้วยองค์ ๘ คือ จะต้องมีความเห็นชอบจนถึงสัมมาสติ ความระลึกชอบ สัมมาสมาธิ ความตั้งใจชอบ โดยวิธีนี้เท่านั้นที่จะนำเราไปสู่ความพ้นทุกข์ได้ นี่แสดงให้เห็นว่าพระพุทธเจ้านั้นทรงสอนว่าอะไรคือทุกข์ อะไรเป็นเหตุให้เกิดทุกข์ อะไรคือการดับทุกข์ อะไรคือวิถีทางที่จะนำไปสู่ความดับทุกข์

เมื่อพระพุทธเจ้าทรงสอนอย่างนี้ ผมก็บอกศาสตราจารย์ผู้นั้นว่า เมื่อพระพุทธเจ้าทรงสอนอย่างนี้ เราก็คือว่าพระพุทธเจ้านั้นมองโลกในแง่ร้ายในทางสุนิยมหรือในทาง Negative เพียงอย่างเดียวไม่ได้ เพราะถ้าพระพุทธเจ้าจะมองโลกในแง่ร้าย พระองค์จะทรงสอนเพียงว่าทุกสิ่งทุกอย่างเป็นทุกข์ไม่เที่ยงเท่านั้น พระองค์จะไม่ทรงสอนถึงสาเหตุของทุกข์ พระองค์จะไม่ทรงสอนการดับทุกข์ พระองค์จะไม่ทรงสอนถึงวิธีที่จะนำไปสู่ความดับทุกข์ การที่พระองค์ทรงสอนเหตุที่ทำให้เกิดทุกข์ การดับทุกข์ และวิถีทางที่จะนำไปสู่ความดับทุกข์เหล่านี้แหละที่พระพุทธเจ้าทรงเป็น Positive คือทรงมองโลกในแง่ดีในด้านของสุนิยมหรือในเชิงบวก

เมื่อพระพุทธเจ้าทรงสอนอริยสัจ ๔ คือทรงสอนถึงทุกข์ ทรงสอนถึงเหตุให้เกิดทุกข์ การดับทุกข์ และวิถีทางที่จะนำไปสู่ความดับทุกข์ ก็ใช้ว่าพระพุทธเจ้าทรงสอนในแง่ของ Negative คือในเชิงลบ หรือว่าแง่ Positive คือในเชิงบวกแต่อย่างใดอย่างหนึ่งไม่ แต่ว่าพระองค์ทรงสอนสัจธรรมคือความเป็นจริงตามความเป็นจริง เพราะฉะนั้นในแง่นี้เราจะเห็นได้ว่าพระพุทธเจ้านั้นทรงสอนทุกสิ่งทุกอย่างตามความเป็นจริง ไม่ใช่พระองค์ทรงสอนแบบสุนิยม คือ

ป ร ั ช ญ า ป ร ะ ยุก ต์ ชุ ต อ น เ ตี ย

มองโลกในแง่ร้าย หรือว่าพระองค์สอนแบบสุนิยม คือมองโลกในแง่ดีโดยสิ้นเชิง แต่ว่าเป็นสัจนิยมคือมองโลกตามความเป็นจริง อะไรเป็นทุกข์ พระองค์ก็ทรงบอกว่าเป็นทุกข์ อะไรเป็นเหตุทำให้เกิดทุกข์ พระองค์ก็ทรงบอกว่าเป็นเหตุให้เกิดทุกข์ และพระองค์ยังทรงบอกวิธีการดับทุกข์ให้ด้วย นี่แสดงให้เห็นว่าพระองค์เป็นผู้ประเสริฐจริงๆ ล้ำเลิศจริงๆ ผมได้อธิบายให้ศาสตราจารย์ผู้นั้นได้เข้าใจว่า พระพุทธศาสนานั้นไม่ได้มองโลกในแง่ร้ายหรือว่าไม่ได้สอนคนให้มองโลกในแง่ร้ายเพียงอย่างเดียว พระองค์ทรงสอนวิธีที่จะแก้ปัญหาต่างๆ ที่จะทำให้ชีวิตของเรามีดมนที่ทำให้ชีวิตของเราเป็นทุกข์ และทำให้ชีวิตของเราหลุดพ้นอีกด้วย เพราะฉะนั้นในแง่นี้จึงชื่อว่าพระพุทธศาสนาพ้นจากการที่จะถูกประณามว่าเป็นทุนนิยมหรือมองโลกในแง่ร้ายได้

มีบุคคลบางคนเข้าใจว่าพระพุทธศาสนาเป็นทุนนิยม เพราะมองโลกในแง่ร้ายจึงทำให้คนเกิดทุกข์ เกิดความเกียจคร้าน เกิดความท้อถอย นี่เป็นการตีความหมายไปในทางที่ผิดต่างหาก ไม่ใช่ว่าพระพุทธศาสนาไม่ดี ไม่ใช่พระพุทธศาสนาสอนผิดๆ แต่เพราะว่าคนที่จะไปตีความหมายพระพุทธศาสนา หรือว่าคนที่จะไปศึกษาพระพุทธศาสนาเข้าใจพระพุทธศาสนาไม่ถูก คนบางคนเข้าใจพระพุทธศาสนาไม่ถูก แล้วโจมตีหรือกล่าวร้ายพระพุทธศาสนา อย่างนั้นอย่างนี้จะมีความชอบธรรมแล้วหรือ สำหรับในทรรศนะนี้ ผมเองก็มีความเห็นว่าพระพุทธศาสนานั้นเป็นศาสนาแห่งสัจธรรม เป็นศาสนาที่สอนทุกสิ่งทุกอย่างตามความเป็นจริงว่าต้นเหตุที่พระพุทธศาสนาสอนทุกสิ่งทุกอย่างตามความเป็นจริงเช่นนี้แหละ จึงมีหลักอยู่ว่า พระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้านั้นพระองค์ตรัส

ป ร ั ช ญา ป ระ ะ ชุ ก ต์ ชุ ด อี น เติ ย

ไว้ดีแล้ว พระองค์ตรัสไว้ชอบแล้ว เราสามารถที่จะพิสูจน์ให้เห็นได้จริงและเป็นความจริงที่ไม่ประกอบด้วยกาลเวลา เพราะว่าเป็นความจริงชนิดที่เป็นความจริงตลอดกาล คงทนต่อการพิสูจน์ ถ้าหากว่าใครไม่เชื่อก็มาพิสูจน์มาทดลองได้ทุกเมื่อ แล้วเมื่อเป็นเช่นนี้ ถ้าหากว่าใครได้ศึกษามาก ๆ จนเข้าใจซาบซึ้งในพระพุทธศาสนาแล้วก็จะทำให้เกิดศรัทธา อยากจะประพฤติ อยากจะปฏิบัติ อยากจะศึกษาให้มากยิ่งขึ้น และธรรมคุณหรือว่าคุณของพระธรรมนั้นเป็นเรื่องที่ลึกซึ้งเหมือนกับมหาสมุทรซึ่งค่อย ๆ ลาดลุ่มลึกไปตามลำดับปกติชายฝั่งของมหาสมุทรนั้นย่อมตื้น แต่เมื่อเราเดินไป เราก็รู้สึกว่ามันค่อย ๆ ลึกลงไปทุกที จนกระทั่งยังไม่ถึง จนกระทั่งเขาบอกว่ามหาสมุทรลึกถึง ๘ หมีนโยชน์อย่างนี้ก็แสดงให้เห็นว่ามหาสมุทรนั้นลาดและลุ่มลึกไปตามลำดับฉับฉับใด ธรรมะของพระพุทธเจ้าก็ย่อมมีลักษณะลาดลุ่มลึกไปตามลำดับฉับฉับนั้น เมื่อเราศึกษาในเบื้องต้นก็เห็นว่าธรรมะนั้นเป็นของง่าย เป็นของไม่ยากลำบากอะไร แต่เมื่อเราศึกษามาก ๆ เข้า เราก็รู้สึกว่าธรรมะนั้นมันยากเหลือเกิน ตำราของเรามีเพียงแค่นี้ เราก็อ้างใจเพียงเท่านั้น ถ้าตำราของเรามีมากขึ้น ความรู้ความเชี่ยวชาญประสบการณ์ของเราก็มากขึ้น เราก็จะรู้จะเข้าใจธรรมะมากยิ่งขึ้นตามลำดับด้วย

โดยเหตุที่ธรรมะของพระพุทธเจ้าเป็นธรรมะที่ลึกซึ้งอย่างนี้ บางแง่หรือบางอย่างของธรรมะนั้นยากที่จะอธิบาย บางทีผู้ใดต้องการที่จะเข้าใจ ก็จะต้องมีความเข้าใจแจ่มแจ้งในธรรมะข้อนั้นด้วยตนเอง อย่างเช่นว่านิพพานนั้นเราไม่สามารถที่จะอธิบายกันได้ว่านิพพานนั้นเป็นอย่างไร รสชาติของนิพพานเป็นอย่างไร นอกจาก

ป ร ั ช ญ า ป ระ ยุ ก ต์ ชุ ด อี น เ ตี ย

ผู้ นั้น จะ ได้ บรรลุ ถึง นิพพาน ด้วย ตน เอง แล้ว จึง จะ เข้า ใจ ว่า นิพพาน นั้น มี รัช ชาติ เป็น อย่าง ไร เช่น เดียว กับ การ ที่ เรา รับ ประ ทาน อะไร ก็ ตาม เช่น สมมุติ ว่า เรา รับ ประ ทาน ทุเรียน เรา ก็ รู้ ว่า รัช ชาติ ของ ทุเรียน นั้น เป็น อย่าง ไร แต่ ว่า อีก คน หนึ่ง ไม่ เคย รับ ประ ทาน ทุเรียน เลย เรา จะ อธิบาย ให้ เขา ฟัง ว่า ทุเรียน มี รส อย่าง นั้น อย่าง นี้ แม้ เขา ฟัง ไป แล้ว เขา ก็ ไม่ ทราบ ว่า รัช ชาติ ของ ทุเรียน มี รส ที่ แท้ เป็น อย่าง ไร ก็ เพียง แต่ เดา ๆ เอา ว่า มัน คง จะ เป็น อย่าง นั้น มัน คง จะ เป็น อย่าง นี้ เพราะ ฉะนั้น เรื่อง อย่าง นี้ จึง รู้ ได้ เฉพาะ ตัว ธรรมะ ของ พระ พุทธ เจ้า ก็ เหมือน กัน ผู้ รู้ เท่า นั้น ที่ จะ รู้ ได้ รู้ ได้ เฉพาะ ตัว ไม่ สามารถ ที่ จะ อธิบาย ให้ คน อื่น รู้ และ ชาติ ซึ่ง ใน บาง สิ่ง บาง อย่าง ได้

สำหรับ ธรรมะ หรือ ว่า พุทธ ปรัชญา นี้ มี เรื่อง ที่ ผม อยาก จะ นำ มา เสนอ ต่อ ท่าน ผู้ ฟัง อีก มาก มาย แต่ โดย เหตุ ที่ ว่า วัน นี้ เวลา ได้ สิ้น สุด ลง แล้ว ผม ขอ ยุติ การ บรรยาย ปรัชญา ใน เรื่อง เกี่ยว กับ ทาง พระ พุทธ ศาสนา ไว้ เพียง เท่า นี้

สวัสดี

๑ เมษายน ๒๕๑๐

๓)

พระพุทธศาสนาสอนขัดแย้งกันเองหรือ?

ปรัชญาเรื่องอัตตา - อนัตตา

สวัสดีครับ

วันนี้ผมจะได้พูดถึงปรัชญาของอินเดีย โดยเฉพาะปรัชญาทางพระพุทธศาสนาอีกครั้งหนึ่ง สำหรับปรัชญาในทางพระพุทธศาสนานั้นมีมากเหลือเกิน เมื่อคราวที่แล้วผมได้พูดไปในแง่หนึ่ง ในวันนี้ผมจะพูดถึงปรัชญาทางพระพุทธศาสนาในบางแง่ซึ่งคิดว่าคงจะเป็นประโยชน์แก่ท่านผู้ฟังบ้างตามสมควร

สำหรับปรัชญาในทางพระพุทธศาสนาที่ผมจะนำมาบรรยายในวันนี้ก็เป็นเรื่องเกี่ยวกับที่มีบุคคลบางท่านที่ได้ให้ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาว่า ในพระพุทธศาสนานั้นได้มีคำสอนที่ขัดแย้ง

ป ร ั ช ญ า ป ร ะ ยুক্ত ชุตติ น เติ ย

กันอยู่ในตัว ปัญหาข้อนี้ผมได้เคยถูกซักถามมาเหมือนกัน เขาบอกว่าในพระพุทธศาสนานี้มีคำสอนที่ขัดแย้งกันอยู่ในตัวที่เขาเรียกว่า paradox คือมันเป็นการที่ขัดแย้งกันอยู่ ถ้าหากว่ามองอย่างผิวเผินหรือว่าเราไม่ศึกษากันให้ละเอียดแล้วเราก็นึกว่ามันเป็นการขัดแย้งกันจริงๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคำสอนในเรื่องอนัตตาในทางพระพุทธศาสนา เพราะว่าพระพุทธเจ้าทรงสอนว่า สังขารทั้งหลายเป็นของไม่เที่ยง สังขารทั้งหลายเป็นทุกข์ ธรรมทั้งหลายเป็นอนัตตา สำหรับที่ว่าธรรมทั้งหลายเป็นอนัตตานี้หมายถึงทั้งสังขารและที่ไม่ใช่สังขารคือรวมทั้งนิพพานด้วย ก็เป็นอนัตตา แต่สำหรับที่ว่าเป็นอนิจจังเป็นทุกขังนั้น เฉพาะที่เป็นสังขารเท่านั้น สิ่งใดก็ตามที่เป็นสังขารสิ่งนั้นย่อมไม่เที่ยง และสิ่งใดที่ไม่เที่ยง สิ่งนั้นก็ทุกข์ หรือเราจะพูดกลับกันว่าสิ่งใดเป็นทุกข์ สิ่งนั้นก็ไม่ใช่ และสิ่งใดที่ไม่เที่ยงและเป็นทุกข์ สิ่งนั้นก็เป็อนัตตา แต่ว่าสิ่งที่เป็อนัตตานี้เราจะไปกลับว่าเป็นของไม่เที่ยงและเป็นทุกข์ด้วย ข้อนี้ไม่ถูก เพราะว่าคำว่าสิ่งที่เป็อนัตตานี้ท่านใช้คำว่า ธรรมะ ท่านไม่ใช้คำว่า สังขาร คำว่าธรรมะในที่นี้รวมทั้งสังขารและที่ไม่ใช่สังขาร แต่ว่าที่เป็นอนิจจังนั้นเฉพาะสังขารเท่านั้น ที่เป็นทุกข์ก็เฉพาะสังขารเท่านั้น เพราะฉะนั้นสิ่งใดที่เป็นอนัตตาส่งนั้นอาจจะเป็อนิจจังคือไม่เที่ยงเป็นทุกข์ก็ได้ อาจจะไม่ใช่อนิจจัง ไม่ใช่ทุกข์ก็ได้ เพราะวานิพพานเป็อนัตตา เราจะถือว่านิพพานไม่เที่ยง นิพพานเป็นทุกข์ก็ไม่ถูก เพราะวานิพพานเป็นที่ดับทุกข์ ไม่ใช่ว่าเป็นตัวทุกข์ ถ้าหากวานิพพานนี้เป็นตัวทุกข์แล้ว นิพพานก็ไม่ใช่การดับทุกข์ ด้วยเหตุนี้ นิพพานท่านก็ถือว่าเป็นอนัตตา เพราะฉะนั้นอนัตตาอาจจะเป็ของ

ปรัชญาประยุกต์ชุดอินเดีย

ที่เที่ยงก็ได้ อาจจะเป็นของที่ไม่เที่ยงก็ได้ อาจจะเป็นทุกข์ก็ได้ อาจจะไม่เป็นทุกข์ก็ได้

การที่พระพุทธเจ้าทรงสอนว่า ธรรมทั้งหลายหรือว่าสิ่งทั้งหลายจะเป็นสังขารหรือไม่ใช่สังขารก็ตาม ล้วนแต่เป็นอนัตตาเช่นนี้ แต่ว่าในอีกแห่งหนึ่งพระพุทธเจ้าทรงสอนว่า อตฺตา หิ อตฺตโน นาโถ ตนแลเป็นที่พึ่งของตนหรือว่าตนเท่านั้นเป็นที่พึ่งของตน ก็ในเมื่อแห่งหนึ่งพระพุทธเจ้าทรงสอนว่าทุกสิ่งทุกอย่างเป็นอนัตตา ในอีกแห่งหนึ่งพระพุทธเจ้าทรงสอนว่าให้เอาตนเป็นที่พึ่ง เอาอัตตาเป็นที่พึ่งอย่างนี้มีเป็นการสอนที่ขัดแย้งกันหรือ เพราะว่าในที่หนึ่งพระองค์ทรงสอนว่าที่เป็นอัตตานั่นไม่มี ล้วนแต่เป็นอนัตตาทั้งนั้น แต่ในอีกแห่งหนึ่งพระองค์กลับทรงสอนว่าให้ยึดอัตตาเป็นที่พึ่งของอัตตา ถ้าหากว่าเราพิจารณาอย่างผิวเผิน เราก็จะเห็นได้ว่าคำสอนนี้มันขัดแย้งกันแน่ เพราะในแห่งหนึ่งทรงสอนเรื่องอัตตา ในอีกแห่งหนึ่งทรงสอนเรื่องอนัตตา ก็เมื่อพระองค์ทรงสอนว่าทุกสิ่งทุกอย่างเป็นอนัตตาแล้ว เราจะเอาอัตตาที่ไหนเล่าเป็นที่พึ่งของอัตตา ก็รู้สึกว่าเป็นปัญหาที่ออกจะลำบากอยู่ แต่ว่าการศึกษาธรรมะนั้นถ้าหากว่าเราศึกษาอย่างผิวเผิน ก็อาจจะทำให้การตีความหมายของธรรมะคลาดเคลื่อนหรือเข้าใจไม่ถึงรสของภาษาเช่นเดียวกับในการเล่นละคร ผู้ที่จะไปแสดงละครนั้น ถ้าหากว่าจะเป็นตัวละครที่ดีได้ก็จะต้องสามารถตีบทที่ตนจะแสดงได้แตก ถ้าหากว่าผู้ที่เล่นละครคนใดไม่สามารถตีบทของตนให้แตก เขาก็ย่อมไม่สามารถที่จะแสดงละครนั้นได้ดี ย่อมไม่ซาบซึ้งถึงใจผู้ดู และตัวเองก็ไม่เกิดอารมณ์เพียงพอ แต่ว่าผู้แสดงละครคนใดตีบทแตก เขาย่อมสามารถแสดง

ป ร ั ษ ฐ า ป ร ะ ยুক্ত ชุ ต ธิ น เติ ย

ได้อย่างเต็มที่และจะทำให้ผู้ฟังผู้ดูเกิดอารมณ์คล้อยตามไปกับ
 การแสดงของเขาด้วย ข้อนี้ฉันใด การศึกษาธรรมะ ถ้าเราจะศึกษา
 ให้เข้าใจก็จำเป็นจะต้องตีธรรมะนั้นให้แตก หมายความว่าจะต้อง
 พยายามหาความเข้าใจในเนื้อหาของธรรมะนั้นด้วย เพราะว่าในพระ
 พุทธศาสนามีคำสอนที่ลึกซึ้ง ท่านเปรียบลักษณะแห่งความลึกซึ้ง
 ของธรรมะไว้เหมือนกับมหาสมุทร ตามปกติมหาสมุทรนี้ย่อมมี
 ความลุ่มลึกไปตามลำดับ ถ้าหากว่ายอยู่ตามชายฝั่งมันก็ตื้น เราอาจ
 จะเดินลุยลงไปได้ แต่ว่าเมื่อเดินลุยลงไปในมหาสมุทรหรือว่าทะเล
 มันจะค่อยๆ ลุ่มลึกลงไปทุกทีๆ จนกระทั่งถึงที่ที่เราหยังไม่ถึง จน
 กระทั่งถึงที่ที่มันลึกนับเป็นพันๆ ฟุตหรือว่าเป็นหมื่นๆ ฟุต ข้อนี้ฉันใด
 ธรรมะของพระพุทธเจ้าก็ฉันนั้น ธรรมะในบางแง่ เราอาจจะคิดว่า
 เป็นของง่ายๆ เช่น ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว เราพึงรู้สึกว่ายเข้าใ้ง่าย
 แต่ถ้าเราจะพิจารณาให้ลึกซึ้งแล้วเราจะรู้สึกว่าเป็นเรื่องเข้าใจยาก นี่
 ก็ขึ้นอยู่กับสติปัญญาของคน ถ้าคนมีสติปัญญาสูงก็จะตีความหมาย
 หรือเข้าใจความหมายนั้นได้หลายแง่หลายมุม แต่ว่าถ้ามีปัญญาน้อยก็อาจจะตีความหมายได้เพียงแง่เดียวหรือนัยเดียว หรือ
 อาจจะตีความหมายไม่ได้เลย เหมือนกับเป็นคนไทยเราก็ตูตภาษา
 ไทยได้ เราจึงรู้สึกว่าภาษาไทยนี้เป็นภาษาที่ง่ายสำหรับเรา เพราะ
 ว่าพอพูดได้ เราก็มารู้ภาษาไทยแล้ว แต่ว่าเราคิดว่าภาษาไทย
 นั้นง่ายจริงๆ หรือถ้าหากว่าเราเรียนภาษาไทยไปเรื่อยๆ เราจะรู้สึก
 ว่าภาษาไทยเป็นเรื่องที่ยาก กลับกลายเป็นเรื่องที่ยากกว่าวิชาอื่นๆ
 เสียอีกด้วย เพราะฉะนั้นในเมืองไทยเรานี้จึงหาคนไทยที่สอนภาษา
 ไทยได้ยาก เพราะว่าคนไทยที่จะเข้าใจภาษาไทยจริงๆ นั้นมีน้อย แต่

ป ร ั ษ ฐ า ป ร ะ ยুক্ত ชุ ด ฉิน เติ ย

ว่าหาคนไทยสอนภาษาอังกฤษนั้นหาได้ง่ายเหลือเกิน แต่ว่าจะให้พูดภาษาอังกฤษ พูดไม่ได้ แต่ว่าสอนภาษาอังกฤษได้ ทำไม่จึงเป็นเช่นนั้น ถ้าเรามองในแง่ของปรัชญาเราก็จะเห็นได้ว่าคนที่รู้ภาษาไทยแต่ว่าสอนภาษาไทยไม่ได้ก็คล้ายๆกับว่าเรื่องภาษาไทยนี้มันง่ายเสียจนสอนไม่ได้ แต่ว่าภาษาอังกฤษมันยากจริง แต่เราก็พอสอนได้ ทำไม่เราจึงสอนภาษาอังกฤษได้ แต่กลับสอนภาษาไทยไม่ได้ นี่ก็จะพอเปรียบเทียบได้เหมือนกับว่าจะให้เราวาดภาพคนสี่หัวกับรูปสุนัข ถ้าหากว่าเราจะวาดรูปคนสี่หัวออกไป คนก็ติเรายาก เพราะว่าคนที่จะติว่าเราวาดไม่ดีวาดไม่ถูก คนนั้นจะต้องรู้จักคนสี่หัว แต่ว่าคนส่วนใหญ่ไม่เคยพบ หรือว่าคนทั้งหลายนี้ไม่เคยเห็นคนสี่หัวเลย เขาจะเอาอะไรมาติ แต่ถ้าเราวาดรูปสุนัข ใครก็รู้จักสุนัข คนนั้นจะว่านี่ปากไม่เหมือนสุนัข หูไม่เหมือนสุนัข หางไม่เหมือนสุนัข เขาจะต้องติไปต่าง ๆ นานา เพราะว่าสุนัขนี้เป็นสัตว์ที่คนรู้จักกันไป เพราะฉะนั้นวาดรูปสุนัขนี้ยากกว่าคนสี่หัวฉันใด ภาษาไทยก็เป็นภาษาที่คนไทยทั้งหลายรู้ เพราะฉะนั้นภาษาที่คนทั้งหลายรู้อยู่นี้ เราสอนยาก เพราะว่าถ้าหากว่าสอนดีไม่ดี เขาก็รู้ว่าเราสอนผิด พอเราสอนภาษาอังกฤษ คนส่วนมากไม่ค่อยเข้าใจ เพราะฉะนั้นเขาก็ไม่รู้ บางทีเราสอนผิดสอนถูกก็ไม่เป็นไร ยิ่งสอนภาษาฝรั่งเศส สอนภาษาเยอรมัน สอนภาษาสเปนยิ่งง่ายใหญ่ พอรู้นิดหน่อยเราก็สอนได้ และเขาก็คิดว่าเรานี้เป็นผู้รู้เสียเหลือเกิน นี่เป็นเรื่องธรรมดาของโลก เราจะเห็นได้ว่าอะไรก็ตาม ถ้าเราจะศึกษากันจริงๆจังๆ หรือรู้อย่างลึกซึ้งแล้วมันยาก แต่ถ้าเราจะศึกษารูกันอย่างผิวเผินมันง่าย ธรรมะก็เช่นเดียวกัน คำสอนของพระพุทธเจ้า

ป ร ั ช ญ า ป ระ ยุ ก ต์ ชุ ต อ น เ ต ย

ที่ว่า ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว นี่มันก็ไม่ใช่ว่าเรื่องที่ฟังยาก แต่ว่าการที่จะให้เข้าใจจริงๆนั้นยาก เพราะว่าบางคนเขาอาจจะตั้งปัญหาถามว่า เอ คนนั้นโกงเขามาก็ไม่เห็นเป็นไรนี่ นี่ทำชั่วกลับได้ดี บางคนทำดีแทบล้มแทบตายไม่เห็นมีตำแหน่งใหญ่โตอะไรเลยนี่ เรียกว่าทำดีไม่ได้ดี ถ้าอย่างนี้ปัญหามันก็เกิดขึ้นมา อันนี้ก็เป็นเรื่องของปรัชญาทางพระพุทธศาสนาที่เราจำเป็นจะต้องเข้าใจ แต่ว่าสำหรับในแง่นี้ผมจะยังไม่พูดถึง

ผมจะพูดถึงปัญหาที่ได้ถูกซักถามมาก็คือปัญหาในเรื่องอัตตากับอนัตตา ที่ว่าในที่หนึ่งพระพุทธเจ้าทรงสอนอนัตตา แล้วในอีกที่หนึ่ง ทำไมพระพุทธเจ้าจึงทรงสอนให้เรายึดถืออัตตาเป็นที่พึ่งของเราเล่า นี่เป็นปัญหาที่ลำบากอยู่สักหน่อย แต่ว่าถ้าหากว่าเราได้พิจารณาธรรมะของพระพุทธเจ้า เราจะเห็นว่าพระพุทธเจ้าทรงทราบดีว่าบุคคลในโลกนี้ที่จะหลุดพ้นเป็นอรหันต์ได้มีน้อยเหลือเกิน ส่วนมากก็ยังติดอยู่ในกิเลสด้วยกันทั้งนั้น ท่านเปรียบเหมือนกับบนกกระเจา ซึ่งนายพรานเอาดาช่ายดัก ถูกดาช่ายครอบคลุมอยู่ คงจะมีนกกระเจาเพียงไม่กี่ตัวที่จะหลุดรอดดาช่ายเหล่านั้นไปได้ ส่วนนกกระเจาส่วนมากก็ติดอยู่ในดาช่ายนั่นเอง ข้อนี้ฉันใด บุคคลที่พระพุทธเจ้าได้ทรงสอนว่าอะไรคือทุกข์ อะไรเป็นเหตุให้เกิดทุกข์ อะไรคือการดับทุกข์ อะไรคือวิถีทางที่จะนำไปสู่ความดับทุกข์ แม้พระองค์ทรงสอนอย่างนี้ แต่ก็น้อยคนที่จะข้ามห้วงทุกข์คือวัฏสงสารไปได้ เราก็คงเวียนว่ายตายเกิด เพราะว่าเรามองเห็นความสุขเฉพาะหน้ามากกว่าความสุขที่เรามองไม่เห็น เพราะฉะนั้นเราต้องการที่จะกอบโกยหรือแสวงหาความสุขที่เราจะได้เห็นกันชัดๆ

ป ร ั ฐ า ป ร ะ ยুক্ত ชุ ด อื่น เ ค ย

ในชีวิตนี้มากกว่าที่เราจะต้องการหาความสุขในภพหน้าซึ่งบางคนบอกว่าไม่มี หรือว่าปฏิเสธเด็ดขาดเลย บางคนก็แบ่งรับแบ่งสู้ โดยไม่แน่ว่าชาติหน้าเราจะมีความสุขอย่างที่เราคิดหรือเปล่า เพราะฉะนั้นในชาตินี้จึงกอบโกยให้มากเถิด อย่างไรก็ตามก็ให้มันรู้รสชาตินี้ก็แล้วกัน เมื่อเป็นอย่างนี้ ที่พระพุทธเจ้าทรงสอนก็เช่นเดียวกัน ในแง่หนึ่งพระองค์ทรงสอนเรื่องอัตตา ในอีกแง่หนึ่งพระองค์ทรงสอนเรื่องอนัตตา เปรียบง่าย ๆ ก็คือพูดถึงเอาตัวเราเองเป็นหลักก็แล้วกัน ในแง่หนึ่งตัวเราก็เป็นอัตตา ในแง่หนึ่งตัวเราเป็นอนัตตา ในแง่ที่ว่าตัวเราเป็นอัตตาก็คือว่าเหมารวม ๆ กัน ทั้งตัวเรานี้เป็นอัตตาคือเป็นตัวของเรา แต่ถ้าเราจะแยกพิจารณาให้ละเอียดไปว่า ตรงไหนที่เป็นตัวเรา หูหรือเป็นตัวเรา จมูกหรือเป็นตัวเรา ตาหรือเป็นตัวเรา ผมหรือเป็นตัวเรา ถ้าหากว่าเราวิเคราะห์แยกออกไปแล้ว เราก็จะพบว่า ตัวตนของเราไม่มี หูนี้ก็ไม่ใช่เรา จมูกนี้ก็ไม่ใช่เรา ปากนี้ก็ไม่ใช่เรา ผมนี้นี้ก็ไม่ใช่เรา แต่ว่ารวม ๆ กันหมดนี้แหละเรา คราวนี้ที่ว่าพระพุทธเจ้าทรงสอนว่า ตนเป็นที่พึ่งของตนนั้น นี่หมายถึงถึงตัวตนสมมุติ อย่างที่พระพุทธเจ้าทรงสอนว่า สิ่งทั้งหลายเป็นอนัตตา นั่นคือความจริงโดยปรมาตถ์คือขั้นสูงสุด เพราะว่าตัวเราเมื่อเวลาแยกแยะออกไปแล้ว ตัวเราไม่มี ผม ขน เนื้อ หนัง ฟัน กระดูกนี้สมมุติทั้งนั้น ทำไมพระองค์จึงบอกว่าตัวตนไม่มี เพราะว่าถ้าตัวตนมีจริง ๆ เราจะต้องบังคับมันได้ ทำให้มันอยู่ในอำนาจของเราได้ว่า เราอย่าแกล้งนะ เราอย่าเจ็บนะ เราอย่าตายนะ ผมอย่าหงอกนะ ฟันอย่าหักนะ อะไรต่าง ๆ เหล่านี้ เราต้องบังคับมันได้ เพราะว่ามันมีตัวตนจริง ๆ แต่นี้เราบังคับมันไม่ได้ เราเอาไว้ในอำนาจของเรา

ปรัชญาประยุกต์ชุดอินเตีย

ไม่ได้ นั่นก็เพราะตัวตนจริงๆ ของมันไม่มี เมื่อเป็นเช่นนี้โดยความจริงคือโดยขั้นปรมาตมแล้ว มันจึงเป็นอนัตตา ตัวตนจริงๆ ไม่มี แต่โดยทั่วไปแล้วเราสมมุติตัวตนว่ามีอยู่ เหมือนกับโตะ โตะนี้เราก็คิดว่ามันเป็นของแท้ มันเป็นของจริง แต่ความจริงโตะนี้มันก็ไม่จริง โตะจริงๆ ไม่มี เราสมมุติมันต่างหากว่าโตะ ความจริงนี้ก็คือไม้เดิม ก็เป็นแผ่นกระดาน เป็นไม้ท่อนนี้เอง ไม้ท่อนนี้ก็ตัดมาจากต้นไม้ แล้วเราก็นำมาเลื่อย อย่างนี้เรียกว่าท่อนไม้ละ อย่างนี้เรียกว่าแผ่นกระดานนะ มันก็ยังเป็นแผ่นกระดาน ยังเป็นท่อนไม้อยู่ แต่ว่าเมื่อเราเอาแผ่นกระดานเอาท่อนไม้นี้มาประกอบกันในรูปแบบลักษณะอย่างนี้ เราก็นำมาเรียกว่าเป็นโตะ แต่เราพิจารณาดูซิว่าตรงไหนเป็นโตะ ขามันเป็นโตะหรือว่าแผ่นกระดานข้างบนเป็นโตะ ถ้าเราถอดขาออกหมดแล้ว เราจะเรียกว่าโตะได้ไหม เราก็นำไม้ไม่ได้ เหลือแต่แผ่นกระดานแผ่นเดียว เราจะเรียกว่าโตะได้ไหม เราก็นำไม้ไม่ได้ โตะจริงๆ ไม่มี แต่ว่าถึงกระนั้นเรารู้ว่ามันเป็นโตะ นี่เป็นเก้าอี้ ขอนี้ฉันใด ในเรื่องอัตตาเรื่องอนัตตาก็เช่นเดียวกัน มันเป็นเรื่องของสมมุติกับเป็นเรื่องของความจริงแท้ เราจะต้องแยกออกจากกัน ถ้าเรามองในแง่ของวิทยาศาสตร์ โตะนี้ก็ประกอบด้วยอนุต่างๆ อนุต่างๆ มารวมกันเป็นโตะ เพราะว่าอนุทั้งหลายเหล่านี้ตามปกติเรามองไม่เห็น แต่ว่าถ้าเราจะใช้การสังเกต เราก็นำมาเห็นว่าอนุทั้งหลายเหล่านี้มันจะมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ซึ่งในทางพระพุทธศาสนาเรียกว่าเป็นอนิจจัง ทางฝรั่งเขาก็เรียกว่า Change คือมันเปลี่ยนแปลงคือเป็นอนิจจัง อนิจจังแปลว่าเปลี่ยนแปลง ไม่คงที่ มันก็มีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ โดยเหตุที่โตะนี้ประกอบด้วยไม้ต่างๆ อนุของมันมีการ

ป ร ั ช ญา ป ระ ยุ ก ต์ ชุตินิ เต ย

เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา เมื่อมันมีการเปลี่ยนแปลงมีการเคลื่อนไหว ในที่สุดมันก็เก่าไปทุกวัน ร่างกายของเราก็มเหมือนกัน ร่างกายของเราก็ประกอบด้วยเซลล์ต่างๆ ผมนของเราก็ประกอบด้วยเซลล์ต่างๆ กระดูกของเราก็ประกอบด้วยเซลล์ต่างๆ เนื้อหนังมังสาของเราก็ประกอบด้วยเซลล์ต่างๆ แล้วเซลล์เหล่านี้มันก็มีการเกิดๆดับๆ เปลี่ยนแปลงกันอยู่ตลอดเวลา เพราะฉะนั้นผมจึงหงอก ฟันจึงหัก ผิวน้ำจึงย่น อะไรต่างๆเหล่านี้ นี่ก็คือชรา นั่นเอง ชรานี้มันมีอยู่ตลอดเวลา เราอย่าไปนึกว่าเราเป็นสาวเป็นหนุ่มอยู่ ความจริงเราเป็นคนแก่คือเป็นเด็กแก่นั่นเอง คือแก่จากความเป็นเด็ก เราก็กลัวว่าเราจะแก่ไป เรียกว่าเราเป็นสาวเป็นหนุ่ม ความจริงปลอมใจตัวเองทั้งนั้น เราก็คือเด็กแก่ ทีนี้เมื่อเด็กแก่เราเรียกว่าเป็นหนุ่มเป็นสาว ทีนี้ความเป็นหนุ่มเป็นสาวนี้เมื่อเราเป็นหนุ่มเป็นสาวขึ้นมา เราจะคิดว่าลักษณะความเป็นหนุ่มเป็นสาวนี้มันคงที่หรือ ความจริงเราก็คือหนุ่มน้อยลงไป เป็นสาวน้อยลงไปทุกวันๆ ในที่สุดความเป็นหนุ่มก็ติดลบความเป็นสาวก็ติดลบ เราก็คือเรียกว่าคนแก่ แต่ว่าคนแก่นี้บางทีมันฟังบาดหู เราก็คือเปลี่ยนเสีย เรียกว่าเป็นผู้สูงอายุ รู้สึกว่าฟังแล้ว มันก็ยังกระปรี้กระเปร่าอยู่ ถ้าจะบอกว่าแก่ มันก็จะทำให้หมดกำลังใจ คอเขียวแห้งไปทีเดียว เราก็คือเรียกว่าผู้สูงอายุ ความจริงก็เป็นการสมมุติ แต่ความจริงที่มันค่อยๆแก่ไป นี่ก็คือชรา นั่นเอง และในที่สุดก็จะตายไปสลายไป นี่เป็นมรณะ เราจะเห็นว่าสังขารทั้งหลายเหล่านี้ไม่ใช่ตัวตนจริงๆ แต่ว่าเราสมมุติว่าเป็นตัวตนขึ้นมาเท่านั้นเอง

เมื่อเป็นเช่นนี้พระพุทธเจ้าจึงทรงสอนว่า อตตตา หิ อตตโน

ป ร ำ ข ญ า ป ร ะ ย ุ ก ต์ ข ุ ด อ น เ ต ย

นาโถ นี่ทรงสอนสำหรับคนชาวบ้าน คนที่ยังไม่พ้นทุกข์ ยังไม่หมดกิเลส เราก็ต้องเอาตัวตนเป็นที่พึ่งของเรา คราวนี้การที่เราจะเอาตัวเราเป็นที่พึ่งนี้มันก็ลำบากเหมือนกัน เพราะว่าคนบางคนพึ่งตัวเองไม่ได้ แต่คราวนี้เราจะเอาคนอื่นเป็นที่พึ่งหรือ มันก็ลำบากเช่นกัน บิดามารดาเป็นที่พึ่งของเราได้ไหม บิดามารดาก็เป็นที่พึ่งของเราได้ ครูอาจารย์เป็นที่พึ่งของเราได้ไหม ก็เป็นที่พึ่งของเราได้ มิตรสหายเป็นที่พึ่งของเราได้ไหม ก็เป็นที่พึ่งของเราได้ สามเณรเป็นที่พักพึ่งของเราได้ไหม ก็เป็นที่พึ่งของเราได้ ลูกหลานเป็นที่พึ่งของเราได้ไหม ก็เป็นที่พึ่งของเราได้ บุคคลเหล่านี้ล้วนแต่เป็นที่พึ่งของเราได้ทั้งนั้น แต่ว่าความเป็นที่พักพึ่งของบุคคลเหล่านั้นไม่ใช่เป็นที่พึ่งนิรันดร์ เพราะว่าบิดามารดาในที่สุดท่านก็ต้องจากเรา ท่านจะมาให้ความอุปถัมภ์บำรุงเราอยู่ตลอดเวลา ๒๔ ชั่วโมงได้อย่างไร ครูบาอาจารย์ก็เช่นเดียวกัน ท่านเป็นที่พึ่งของเราได้ แต่ไม่ใช่ที่พึ่งอันถาวร มิตรสหาย บุตร ภรรยา สามเณร หรือว่าใครต่อใครก็ตาม ล้วนแต่เป็นที่พึ่งของเราได้ แต่ที่พึ่งเหล่านี้ไม่ใช่ที่พึ่งนิรันดร์ ไม่ใช่ที่พึ่งตลอดกาล ในที่สุดเราก็ต้องจากกัน เพราะฉะนั้นที่พึ่งที่จะเป็นที่พึ่งของเราได้จริงๆ คือตัวเรา ที่นี้ตัวเราอย่างไรที่จะเป็นที่พึ่งได้ ถ้าเราสามะเลเทเมาจะเป็นที่พึ่งของเราได้ไหม เราโง่เขลาเบาปัญญาจะเป็นที่พึ่งของเราได้ไหม เรามีความประพฤติเหลวแหลกจะเป็นที่พึ่งของเราได้ไหม ไม่ได้ทั้งนั้น เพราะว่าเมื่อเราไม่มีความรู้ความสามารถ เราไม่มีคุณธรรม ความดีงาม เราจะเป็นที่พึ่งของเราได้อย่างไร เพราะฉะนั้นคำว่า อุดดา หิ อุดฺโด นนาโถ ซึ่งแปลว่าตนเท่านั้นที่จะเป็นที่พึ่งของตนได้ ถ้าหากว่าไปเปิดหนังสืออรรถกถาหรือพวก Commentary ดู จะ

ป ร ั ฐ ฐ า ป ร ะ ยুক্ত ชุ ด อื่น เ ลื ข

พบว่าท่านได้อธิบายขยายความของคำนี้เข้าว่า อัตตา ตัวแรกที่ว่า
 ตนเท่านั้น อัตตา ที่ ๒ ที่ว่าของตนนั้น อัตตาตัวแรกกับอัตตาตัว
 ที่สองนี้มันก็ยังมีความหมายต่างกัน อัตตาตัวแรกที่ว่าเราจะยึดเป็น
 ที่พึ่งนั้นหมายถึงอะไร สำหรับอัตตาตัวที่จะเกาะนี้ไม่ยากหรอก
 สมมุติว่าตัวเรานี้จะเป็นที่พึ่งของเรา ตัวตนที่จะเป็นที่พึ่งของเรานี้
 ตัวตนชนิดไหน ในมหาปริณีพพานสูตรก่อนที่พระพุทธเจ้าจะ
 ปริณีพพานพระองค์ได้ทรงสอนภิกษุทั้งหลายและพระอานนท์ว่า ขอ
 ให้เธอทั้งหลายจงมีตนเป็นที่พึ่ง มีธรรมะเป็นที่พึ่ง นี่เป็นการ
 ไขความไปในตัวแล้วว่า คำว่า ตน นี้หมายถึง ธรรมะ ตน ชนิดที่ว่า
 มีเพียงอาการ ๓๒ แต่ว่าไม่มีความรู้ ไม่มีความสามารถ ไม่มี
 คุณธรรมความดีจะเป็นที่พึ่งของตัวเราไม่ได้ ต้องเป็นตัวตนที่มี
 ธรรมะ คำว่าธรรมะในที่นี้ก็ควรจะหมายถึงมีวิชาความรู้ มีความ
 สามารถ มีความประพฤติที่ดีงาม ถ้าหากว่าคนใดมีวิชาความรู้
 มีความสามารถ มีความประพฤติที่ดีงาม เขาย่อมเป็นที่พึ่งของตัว
 เองและก็สามารถที่จะเป็นที่พึ่งของคนอื่นได้อีกด้วย แต่ว่าถ้าคนใด
 ไม่มีความรู้ ไม่มีความสามารถ ความประพฤติก็เหลวไหล อย่างนี้
 จะเป็นที่พึ่งของตัวได้ยากหรือว่าได้เลย ดังที่เราเคยมีคติ หรือว่า
 ที่เป็นภาษิตที่โบราณจารย์ท่านสอนไว้ว่า ความรู้ท่วมหัวเอาตัว
 ไม่รอด บุคคลเช่นไรที่เรียกว่ามีความรู้ท่วมหัวเอาตัวไม่รอด เรา
 อย่าไปคิดว่าเรามีความรู้มีดีกรีสูงๆ เราจะเอาตัวรอด คนเรานั้น
 แม้ว่าจะมีความรู้สูงๆ มีดีกรีมาก แต่ว่าดีกรีเท่านั้นยังไม่พอ ถ้าหาก
 ว่าคนคนนั้นมีความประพฤติเหลวไหล มีความประพฤติเสื่อมเสีย
 เช่น เป็นนักเลงเหล้า นักเลงเล่นการพนัน นักเลงผู้หญิง เป็นผู้

ป รั ช ญา ป ระ ยุ ก ต์ ชุ ต อ น เ ตี ย

ประพุดิในทางมิจฉาซีพ คนอย่างนี้มีความประพุดิไม่ดี แม้จะมี
 ความรู้มากเพียงไรก็ตาม จะไปทำงานที่ไหนก็ทำไม่ยิด เพราะพอ
 เขารู้ว่าเป็นคนโกงเป็นคนมีความประพุดิเหลวไหลอะไรต่างๆเหล่านี้
 เขาก็เกิดความเบื่อหน่าย ไม่มีใครที่อยากจะคบค้าสมาคมด้วย
 เพราะฉะนั้นคนที่จะเป็นที่พึ่งของตัวเองต้องมีวิชาความรู้ และมีวิชา
 อย่างเดียวยังไม่พอ คนที่มีวิชาความรู้บางคนก็เอาวิชามาใช้ให้เป็น
 ประโยชน์ไม่ได้ เขาเรียกว่าขาดวิสัยสามารถ ขาด Capacity ใน
 การที่จะเอางานเหล่านั้นหรือเอาความรู้เหล่านั้นมาใช้ให้เป็น
 ประโยชน์ อย่างนี้เรียกว่ามีวิชาความรู้จริง แต่ว่าขาดความสามารถ
 คราวนี้มีความรู้แล้วและมีความสามารถที่จะใช้ความรู้นั้นด้วย แต่ว่า
 ความประพุดิเสีย เช่น เป็นนักเลงมั่ว นักเลงเล่นการพนัน เทียว
 กลางค้ำกลางคืนดึกๆตื่นๆ อย่างนี้ก็ไม่เป็นที่ไว้วางใจของเพื่อนฝูง
 และสังคม บุคคลเหล่านี้ก็เอาตัวรอดได้ยากเหมือนกัน เพราะว่า
 ใครคบค้าสมาคมก็มักจะไมยิด ในที่สุดก็เกิดความเบื่อหน่าย
 เพราะฉะนั้นการที่พระพุทธเจ้าทรงสอนว่า อตฺตา หิ อตฺตโน นาโถ
 จึงหมายถึงว่าตัวตนที่ประกอบด้วยความรู้ความสามารถและคุณธรรม
 อันดีเท่านั้นจึงจะเป็นที่พึ่งของเราได้ หรือว่าบางทีพระองค์ทรง
 สอนว่า อตฺตนา โจทยตฺตานํ จงเตือนตนด้วยตนเอง ถ้าหากว่า
 ตัวเรานี้มันเหลวไหลแล้วมันจะเตือนตนได้อย่างไร เพราะฉะนั้นคนที่
 จะเตือนตนได้จะต้องเป็นคนที่มีความรู้ มีความสามารถ มีคุณธรรม
 สูงจึงจะสามารถเตือนตนได้ การที่พระพุทธเจ้าทรงสอนอย่างนี้ เรา
 จะเห็นได้ว่าเป็นการสอนสำหรับชาวโลกที่จะเอาไปใช้ได้โดยทั่วไป
 แล้วนอกจากนั้นพระองค์ทรงสอนให้คนเป็นตัวของตัวเอง คนเราถ้า

ป ร ั ช ญา ป ร ะ ชู ก ต์ ชู ต อ น เ ตี ย

ตราบิเดยยังไม่รู้จักเป็นตัวของตัวเองแล้วก็เอาตัวรอดได้ยาก เพราะว่าจะต้องพึ่งพ่อแม่ครูบาอาจารย์อยู่ตลอดเวลาเหมือนกับว่าเป็นเด็กอยู่ตลอดเวลา เลี้ยงไม่โต แล้วอย่างนี้จะเป็นที่พึ่งของคนอื่นได้อย่างไร การที่พระพุทธเจ้าทรงสอนว่าให้เอาตัวเราเป็นที่พึ่งของเรา ถ้ามองในอีกแง่หนึ่งจะเห็นว่าเป็นคำสอนที่มีใจกว้างของพระพุทธเจ้า เพราะว่าถ้าพระองค์ทรงสอนว่าจงเอาอาตมาเป็นที่พึ่งนะ จงเอาตถาคตเป็นที่พึ่งนะ ไปพึ่งคนอื่นไม่ได้ ไปพึ่งอย่างอื่นไม่ได้ อย่างนี้ก็ชื่อว่าพระพุทธเจ้าทรงเห็นแก่ตัว พระพุทธเจ้าไม่ทรงต้องการที่จะผูกมัดคนทั้งหลายให้ยึดมั่นในพระองค์ เพราะพระองค์ก็หนีความตายไม่พ้น สังขารของพระองค์ในที่สุดก็ล่วงลับดับไป แต่ว่าธรรมะของพระองค์ยังอยู่ นี่แหละเราก็ใช้ธรรมะของพระองค์นี้แหละมาเป็นแนวทางสำหรับประพฤติปฏิบัติ

ในอีกแง่หนึ่ง การที่พระพุทธเจ้าทรงสอนให้เราเป็นตัวของตัวเอง มีอิสระในการที่จะคิดในการที่จะทำในการที่จะพูดนี้ก็เพื่อให้เราไม่ต้องเป็นเมืองขึ้นของผู้อื่นหรือของเทพเจ้าหรือของใครๆทั้งสิ้น เรียกว่าสอนให้เราเป็นอิสระอยู่ตลอดเวลา เพราะฉะนั้นการที่เราจะทำความดีหรือการที่เราทำความชั่วนั้นก็ขึ้นเป็นเสรีภาพของเรา เมื่อเราทำความชั่วเราก็ต้องเสวยผลของความชั่ว เมื่อเราทำความดีเราก็ต้องเสวยผลของความดี เพราะนั่นเป็นเจตจำนงเสรีของเรา เรามีอิสระในการที่จะทำ เมื่อเรารู้ว่ามันชั่ว เราก็ควรหลีกเลี่ยงเสีย เมื่อเรารู้ว่านี่ดี เราก็ควรจะทำ แต่ว่าเมื่อเรารู้ว่านี่ชั่วแล้ว เรายังขึ้นทำอยู่แล้ว เราก็จะต้องได้รับผลกระทบอันนั้น ได้รับความทุกข์ร้อนต่างๆ เราจะโทษใครไม่ได้ ต้องโทษตัวเราเอง เพราะคำสอนของพระ

ปรีชญา ประยุกต์ ชุติน เตีย

พุทธเจ้า นั้นเป็นคำสอนกลางๆ ซึ่งผู้ฟังจะต้องเอาไปประพฤติปฏิบัติ
 เอาเอง ธรรมะนั้นจึงจะคุ้มครองหรือจะตอบแทนได้ ถ้าเราไม่
 ประพฤติไม่ปฏิบัติตามธรรมะนั้น เราจะอ่อนวอนกราบไหว้ให้
 พระพุทธเจ้าช่วย ให้ธรรมะช่วย เป็นไปไม่ได้ เราต้องช่วยตัวเราเอง
 ด้วยการประพฤติปฏิบัติตามธรรมะ ถ้าหากว่าเราไม่เอาธรรมะ
 มาปฏิบัติ เราจะสวดอ่อนวอนอย่างไรก็ตาม ธรรมะก็ช่วยเราไม่ได้
 แล้วเราจะดิศยน โทษธรรมะก็ไม่ได้ โทษพระพุทธเจ้าก็ไม่ได้ เช่น
 เดียวกับว่าเมื่อหอมมืออยู่ เราเจ็บไข้ได้ป่วย เราไม่ไปหาหมอ ไม่ให้
 หมอรักษา แล้วเมื่อเราตายหรือเราเป็นอะไรขึ้นมา เราจะดิศยน
 หมอก็ไม่ถูก เมื่อเราหิวมีความกระหายอยากจะดื่มน้ำ น้ำก็มีอยู่
 แต่เราไม่ยอมยกน้ำมาดื่ม เราจะให้น้ำวิ่งมาหาเรา แล้วเราไม่ได้
 ดื่มน้ำ เราจะโทษว่าเป็นความผิดของน้ำ อย่างนี้ก็ไม่ถูก เราจะต้อง
 พิจารณาตัวเองด้วยความรอบคอบ

นอกจากนั้นหลักคำสอนในเรื่องอนัตตานี้ ถ้าหากว่ามองในแง่ของจริยศาสตร์หรือในด้าน Ethics เราจะเห็นว่าคำสอนในเรื่องอนัตตานี้มีคุณประโยชน์ต่อโลกอย่างไพศาล เพราะว่าถ้าตราบใดที่มนุษย์ยังยึดถือว่าเป็นตัวเรา ความยึดถือหรือความคิดที่ว่า นี่เป็นของของเราก็จะเกิดขึ้น ถ้ามนุษย์มีกิเลส เรื่องอหังการคือการยึดมั่นถือมั่นว่านี่เป็นตัวเรา กิเลสเรื่องมมังการคือการยึดมั่นถือมั่นว่าเป็นของของเรา มันก็ตามมา อย่างที่ท่านพุทธทาสท่านใช้คำว่า ตัวกู ของกู ถ้าหากว่าเรามีความยึดมั่นว่านี่เป็นตัวกู ความคิดที่ว่า นี่เป็นของของกูมันก็ติดตามมาด้วย เรามีความยึดมั่นว่าตัวเรามากเพียงใด เราก็มีความยึดมั่นว่าเป็นของเรามากเพียงนั้น

ป ร ั ช ญ า ป ร ะ ชุ ก ต์ ชุ ด อี น เ ตี ย

การที่บ้านเมืองเดือดร้อนหรือว่าสังคมไม่เจริญเท่าที่ควรนั้น เพราะคนเราไม่ค่อยเข้าใจในหลักอนัตตาและไม่ได้เอาหลักอนัตตา มาใช้ในทางที่ถูกต้อง ถ้าหากว่าคนในโลกนี้เข้าใจหลักอนัตตาของ พระพุทธเจ้าจริงๆแล้ว ก็จะหมดความยึดมั่นถือมั่นว่านี่ตัวเรา เพราะตัวเราจริงๆไม่มี ผม ขน เล็บ ฟัน เนื้อ หนัง เอ็น กระดูก อะไรต่างๆเหล่านี้ไม่ใช่ตัวเราทั้งนั้น เป็นของขอยืมเขามาทั้งสิ้น เรา จะต้องเสียตอกเสียภาษีอยู่ตลอดเวลาเหมือนกับไปกู้เงินธนาคาร ตัวเรานี้คือเงินกู้ ในที่สุดเราก็จะต้องเสียตอกเบี้ยผ่อนส่งอยู่เรื่อยๆ เสียค่าอาหารบ้าง เสียค่ายารักษาโรคบ้าง เสียผมหงอก เสียฟัน หัก อะไรต่างๆเหล่านี้ เราเสียภาษีอยู่ตลอดเวลา นานๆเข้าเจ้าของ เขาก็ทวงต้นทุนคืน นั่นคือเก็บเข้าโลงกันเสียที นี่คือเขาเรียกเอาทั้ง ตอกเอาทั้งเงินต้นกลับคืนไปหมดแล้ว เพราะฉะนั้นเราจะยึดมั่นถือ มั่นสิ่งต่างๆเหล่านี้ว่าเป็นตัวเราเป็นของของเรา มันไม่เหมาะ หรือ ว่าไม่สมควร ถ้าเราเข้าใจว่าตัวเราจริงๆไม่มี ความเชื่อต่อไปที่ว่า ของของเรามันก็ไม่มีด้วย เพราะเมื่อตัวเราไม่มี ของของเราจะมีได้ อย่างไร เมื่อตัวกูไม่มีแล้ว ของของกูจะมีได้อย่างไร

ถ้าหากว่าคนเรามีความเข้าใจในเรื่องอนัตตาอย่างถ่องแท้แล้ว ก็จะหมดความยึดมั่นถือมั่นว่านี่เป็นของของเรา เมื่อคนเราไม่มี ความยึดมั่นถือมั่น มีความเข้าใจในเรื่องตัวตนว่าตัวตนของเรานี้ไม่มี ของของเราก็ไม่มี เมื่อคนมีความเข้าใจในเรื่องนี้ ความไม่เห็นแก่ตัว มันก็เกิดขึ้น คนเราที่มีความเห็นแก่ตัวเพราะยึดมั่นว่านี่ตัวเราต่าง หาก เมื่อมีความยึดมั่นว่านี่เป็นตัวเราก็พยายามอ้างว่านั่นก็เป็นของ เรา นี่ก็เป็นของเรา ความยึดมั่นว่านี่เป็นของของเรามันก็ตามมา

ป ร ิ ข ฎ า ป ร ะ ชุ ก ต์ ชุ ต อ น เ ตี ย

เมื่อความยึดมั่นถือมั่นในเรื่องว่าเป็นของของเราตามมา ความเห็น
 แก่ตัวความโลภมันก็เกิดขึ้น ถ้าหากว่าคนทุกคนมีความเข้าใจใน
 เรื่องอนัตตาแล้วเขาก็จะเลิกความยึดมั่นถือมั่นว่านี่เป็นตัวเรา ก็
 เท่ากับว่าเป็นการเลิกความยึดมั่นถือมั่นว่านี่เป็นของของเราด้วย
 เมื่อคนเราส่วนใหญ่มีความเข้าใจในเรื่องอนัตตา หมดความยึดมั่น
 ถือมั่นว่านี่เป็นตัวเรา นี่เป็นของของเราเสียแล้ว เขาก็จะเป็นคนที่
 ไม่เห็นแก่ตัว เมื่อเป็นคนไม่เห็นแก่ตัว ก็จะมีจิตใจกว้าง มีจิตใจ
 โอบอ้อมอารี มีความเมตตากรุณาต่อบุคคลอื่นๆ ความรักใคร่กัน
 ในฉันทันหนึ่งหรือแบบภราดรภาพก็จะเกิดขึ้น เพราะว่าคนต่างๆ เหล่านี้
 ความจริงก็เป็นเพื่อนร่วมทุกข์ร่วมแค้นร่วมเจ็บร่วมตายด้วยกันทั้งนั้น
 ถ้าความสุขทั้งหลายเหล่านี้ซึ่งพอจะเฉลี่ยไปให้แก่คนทุกคนได้ แต่
 เรากลับกอบโกยเอาไว้เป็นของเราคนเดียว คนอื่นๆ ก็จะขาดดุล
 เมื่อคนอื่นขาดดุล ก็จะเกิดความยุ่งยาก เกิดความลำบากขึ้นใน
 สังคม เพราะฉะนั้นถ้าหากว่าคนเรามีความเข้าใจในหลักอัตตาหรือ
 หลักอนัตตาของพระพุทธเจ้าโดยซาบซึ้งแล้ว ความเข้าใจในกัน
 และกัน ความรักใคร่กันในฉันทันหนึ่งคือเพื่อนร่วมทุกข์ร่วมสุข เพื่อน
 ร่วมเกิดร่วมแค้นร่วมเจ็บร่วมตายก็จะเกิดขึ้น โลกนี้ก็จะมิแต่สันติสุข
 มีแต่ความสงบ การรบราฆ่าฟันต่างๆ ก็จะหมดไป การที่มนุษย์เรา
 ยังมีการรบราฆ่าฟันกันอยู่ตลอดเวลานี้ก็เพราะการยึดมั่นว่านี่เป็น
 ตัวเรา นี่เป็นของของเรา นี่เป็นตัวกู นี่เป็นของของกูทั้งนั้น เพราะ
 ฉะนั้นถ้าหากว่ามนุษย์มีความเข้าใจแจ่มแจ้งในหลักอนัตตาของ
 พระพุทธเจ้าแล้วโลกก็จะประสบสันติสุข นี้ผมก็ได้บรรยายเปรียบ
 เทียบในแง่อัตตาและแง่ของอนัตตาว่า ในที่ใดที่พระองค์ทรงสอนให้

ป ร ั ช ญ า ป ระ ยุ ก ต์ ชุ ด อี น เ คี ย

ยึดถือว่ามีอัตตา ในที่ใดที่พระองค์ทรงสอนเรื่องอนัตตา ข้อนี้เราจะต้องเข้าใจว่ามันมีความเหมือนกันและมีความต่างกันอย่างไร ถ้าเรามองในแง่สมมุติ อัตตามี ถ้าเรามองในแง่ปรมาตม์ อัตตาไม่มี มีแต่อนัตตา วันนี้ผมขอยุติการบรรยายปรัชญาในทางพระพุทธศาสนาไว้เพียงแค่นี้.

สวัสดี

๘ พฤษภาคม ๒๕๑๐

๘

อัครัญญสูตร
วิวัฒนาการของโลก

สวัสดีครับ

วันนี้ผมจะได้บรรยายปรัชญาในภาคพระพุทธศาสนา คือ ปรัชญาของอินเดีย แต่ในเรื่องเกี่ยวกับพระพุทธศาสนานี้ผมก็ได้เคยบรรยายมาหลายครั้ง ก็ล้วนแต่เป็นธรรมะและรู้สึกว่าเป็นธรรมะชั้นสูง อาจจะทำให้ท่านผู้ฟังคิดว่าในพระพุทธศาสนานี้มีแต่เรื่องธรรมะ มีแต่เรื่องที่จะนำไปสู่ความพ้นทุกข์หรือเรื่องนิพพาน ฝ่ายเดียว รู้สึกว่าเรื่องเกี่ยวกับโลกๆนี้ไม่ค่อยจะมี แต่ความจริงในพระพุทธศาสนานั้นเราอาจจะหาหลักธรรมในทุกแง่ทุกมุม ธรรมะสำหรับผู้ที่ต้องการจะพ้นทุกข์คือไปนิพพานก็มี ธรรมะสำหรับผู้ที่จะ

ป ร ั ช ฎ า ป ระ ยุ ก ต์ ชุ ต อ น เ ตี ย

ครองเรือนอยู่ต่อไปก็มี ธรรมะสำหรับที่จะใช้ในครอบครัวก็มี ธรรมะสำหรับที่จะใช้ในประชาชาติก็มี เพราะฉะนั้นธรรมะของพระพุทธเจ้านี้มีมากมายหลายอย่างด้วยกัน แต่ว่าเมื่อเราพูดถึงธรรมะที่ใ้เราก็นึกถึง อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา นึกถึงนิพพาน อยู่เรื่อยไป บางทีก็เลยทำให้เกิดความรู้สึกเบื่อสำหรับคนบางคน ที่ห่างวัด แต่ความจริงเรื่องพระพุทธศาสนานั้นได้พูดถึงเรื่องการปกครอง ได้พูดถึงเรื่องสังคมและรัฐต่างๆอยู่มากเหมือนกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนาซึ่งมีอยู่มากมายนั้น ถ้าเราได้พิจารณากันด้วยความเป็นธรรมแล้ว เราก็จะเห็นได้ว่าส่วนใหญ่เป็นเรื่องเกี่ยวกับธรรมะล้วนๆ เป็นเรื่องที่เกี่ยวกับพระ เป็นเรื่องที่เกี่ยวกับการที่จะไปนิพพานเป็นส่วนใหญ่ ถ้าหากว่านึกถึงพระไตรปิฎก ๔๕ เล่มแล้วเรื่องเกี่ยวกับสังคมก็ดี เกี่ยวกับเรื่องของรัฐในทางโลกๆก็ดี รู้สึกว่ามีน้อยมาก แต่อย่างไรก็ตาม ในทางพระพุทธศาสนาก็ได้พูดถึงเรื่องสังคมและเรื่องรัฐไว้บ้างเหมือนกัน ทั้งนี้ก็เพราะว่าเรื่องของศาสนากับเรื่องของรัฐนั้นเป็นเรื่องที่แยกกันไม่ออก ถ้าหากว่าเราจะศึกษาพระพุทธศาสนาให้ลึกซึ้งแล้ว เราจะเห็นได้ว่าพระพุทธศาสนาได้ให้ข้อคิดเกี่ยวกับเรื่องสังคมและเรื่องรัฐไว้มาก ดังในพระไตรปิฎกโดยเฉพาะสูตรตันต-ปิฎกได้มีเรื่องเกี่ยวกับรัฐและสังคมอยู่ไม่น้อย

ในเรื่องเกี่ยวกับรัฐและสังคมนี้ ทางพระพุทธศาสนาถือว่าเป็นเรื่องที่ไม่ค่อยอยากจะไปเกี่ยวข้องมากนัก ทั้งนี้ก็เพราะว่าการทำงานของพระพุทธเจ้านั้นเป็นการทำงานที่ช่วยให้คนพ้นทุกข์ ถ้าพระองค์จะไปแสดงความคิดเห็นอะไรเกี่ยวกับการเมืองมากเกินไป

ป ร ั ช ญา ป ระ ชู ก ต์ ชู ด อธิ เ ฉีย

ก็อาจจะทำให้เกิดอันตรายแก่พระพุทธศาสนาอันเป็นประโยชน์ส่วนรวมได้ อาจจะทำให้ผู้ปกครองบ้านเมืองต่างๆเกิดความระแวงสงสัยว่าพระพุทธเจ้านี้จะเป็นนักการเมืองหรืออย่างไร หรือพระพุทธเจ้านี้ อาจจะซ่อนสมุญคนเพื่อคิดจะแย่งราชสมบัติแย่งราชบัลลังก์ก็ได้ แต่อย่างไรก็ตาม ก็มีธรรมะหรือมีพระสูตรอยู่หลายพระสูตรซึ่งมีข้อความที่เกี่ยวกับรัฐและสังคมอยู่ ซึ่งก็เป็นการแสดงให้เห็นว่าในเรื่องเกี่ยวกับรัฐและสังคมนั้นก็เข้าไปในเชิงสร้างสรรค์ คือต้องการให้ผู้ปกครองหรือว่าสังคมนั้นเป็นสังคมที่ดี การที่จะมีสังคมที่ดีตามทฤษฎีในทางพระพุทธศาสนานั้น พระพุทธเจ้าทรงมีความคิดเห็นอย่างไรก็เป็นเรื่องที่เราคงจะศึกษา พระพุทธศาสนาดูเหมือนว่าจะยอมรับความมีอยู่ของสังคมนี้นั้นเป็นเรื่องธรรมดาสามัญและสังคมในสมัยนั้นก็ผิดกับสังคมในบ้านเมืองที่เรารู้จักกันอยู่ในสมัยนี้ ทั้งนี้ก็เพราะว่าสังคมในอินเดียในยุคนั้นเป็นสังคมที่มีการแบ่งชั้นวรรณะกันอย่างเด็ดขาด โดยมีการโจมตีในเรื่องวรรณะกันอย่างซึ่งๆหน้า ในวรรณคดีในทางพระพุทธศาสนา แม้ว่าพระพุทธเจ้าจะไม่ได้ส่งเสริมในเรื่องของวรรณะ แต่พระพุทธเจ้าก็ต้องยอมรับในเรื่องวรรณะของสังคม พระพุทธเจ้าไม่เคยเทศนาโจมตีในเรื่องระบอบวรรณะ แต่พร้อมกันนั้นพระพุทธเจ้าก็ไม่ต้องการให้มีวรรณะในพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในวงการคณะสงฆ์ พระพุทธเจ้าก็ได้ทรงทำตัวอย่างให้ปรากฏว่า คนเราแม้ว่าจะมีวรรณะต่างกัน แต่ความเป็นคนดีเป็นคนเลวนั้นไม่ได้ขึ้นอยู่กับชาติกำเนิด ไม่ได้ขึ้นอยู่กับวรรณะ แต่ขึ้นอยู่กับความประพฤติของแต่ละบุคคล เพราะฉะนั้นเมื่อบุคคลใดเข้ามาบวชในพระพุทธศาสนาแล้ว พระพุทธเจ้าก็ถือว่าเป็นศากย-

ป ร ั ช ญา ป ระ ยุ ก ต์ ชุ ด อ น เ คี ย

บุตร คือบุตรของพระพุทธเจ้าที่เป็นศากยะเหมือนกันหมด ความเป็นกษัตริย์ก็ดี ความเป็นพราหมณ์ก็ดี ความเป็นแพศย์ก็ดี ความเป็นศูทรก็ดี ไม่มีเหลืออยู่เลย เช่นเดียวกับแม่น้ำสายต่างๆเมื่อไหลลงสู่ทะเลแล้ว ความเป็นเจ้าพระยาาก็ไม่มี ความเป็นแม่กลองก็ไม่มี ความเป็นบางปะกงก็ไม่มี หรือความเป็นท่าจีนก็ไม่มีเป็นต้น เมื่อลงไปสู่อ่าวไทยแล้ว น้ำก็เป็นน้ำในอ่าวไทยเหมือนกันหมด ข้อนี้ฉันใด ผู้ที่เกิดในวรรณะต่างๆเมื่อเข้ามาบวชในพระพุทธศาสนาแล้วก็ย่อมทิ้งวรรณะกษัตริย์ วรรณะพราหมณ์ วรรณะแพศย์ วรรณะศูทรทั้งสิ้น ย่อมเป็นศากยบุตรคือลูกของพระพุทธเจ้าเหมือนกันหมด นี่ก็เป็นตัวอย่างว่าวรรณะที่ถือๆกันนี้ ความจริงถ้าหากว่าจะรวมกันจริงๆแล้วก็รวมได้ พระพุทธเจ้าได้ทำตัวอย่างให้ดู ซึ่งพระทั้งหลายที่มาบวชในพระศาสนาแล้ว ก็ไม่ปรากฏว่ารังเกียจในเรื่องวรรณะกันเลย แต่ทำไมในโลกภายนอก ในโลกศฤงษณ์นั้นยังมีความรู้สึกรุนแรงในเรื่องวรรณะ มีการดูถูกเหยียดหยามอะไรต่างๆเหล่านี้เป็นต้น ในเรื่องอย่างนี้พระพุทธเจ้าได้ทรงแสดงความคิดเห็นอย่างไรไว้บ้าง นี่ก็มีปรากฏอยู่ในพระสูตรซึ่งท่านผู้ฟังก็จะได้พบในโอกาสต่อไป

ในด้านการเมือง พระพุทธศาสนาก็ได้คัดค้านการที่พวกกษัตริย์อวดอ้างว่าตนมีฐานะเป็นเทพเจ้าหรือกึ่งเทพเจ้า ทั้งนี้ก็เพราะว่าพวกกษัตริย์ทั้งหลาย ก็มักจะคิดว่าตนเป็นผู้ที่เกิดมาจากสรวงสวรรค์ เกิดมาจากเทพเจ้า อย่างเช่นโคดมโคตรก็ถือว่าสืบเชื้อสายมาจากพระอาทิตย์อย่างนี้เป็นต้น ความเข้าใจว่าตนเป็นโอรสของเทพเจ้า โอรสของสวรรค์อะไรต่างๆนี้ก็เป็นคติ ความเชื่อถือที่มีกันในสังคมทั่วไป จะเป็นในอินเดียก็ตาม ในจีนก็ตาม ในอียิปต์หรือ

ปรัชญา ประยุกต์ ชุมชน

ในประเทศใดก็ตาม เขาก็รู้สึกว่าเขาได้สืบเชื้อสายมาจากเทพเจ้า หรือกึ่งเทพเจ้าด้วยกันทั้งนั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งพวกฮินดูหรือพวกพราหมณ์มีความเชื่อถือในเรื่องเหล่านี้มาก เพราะพราหมณ์ทั้งหลายเขาก็ถือว่าเขาสืบเชื้อสายมาจากพระพรหมผู้สร้างโลก พวกกษัตริย์ก็มีความเข้าใจว่าตนเป็นเทพเจ้า จึงพยายามร่ำใจประชาชนให้ความเชื่อถือว่าเป็นเทพเจ้าด้วย แต่ว่าคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนานั้นได้อธิบายให้เห็นว่ากษัตริย์นี้เกิดขึ้นมาได้อย่างไร พราหมณ์นี้เกิดขึ้นมาได้อย่างไร ซึ่งถ้าหากว่าเราพิจารณาตามคำสอนทางพระพุทธศาสนาแล้วก็จะเห็นว่า ความเป็นกษัตริย์ ความเป็นพราหมณ์ ความเป็นแพศย์ ความเป็นศูทร มันเป็นเรื่องธรรมดาสามัญ ไม่ใช่เป็นเรื่องวิเศษวิโสหรือว่ามีกรณีพิเศษอะไรต่างๆเกิดขึ้นเลย ความจริงการที่เรามีกษัตริย์ก็ดี มีผู้ปกครองบ้านเมืองก็ดี ก็เป็นบุคคลที่ประชาชนได้เลือกตั้งขึ้นมาั่นเอง ประชาชนประชุมเลือกตั้งขึ้นมาเพื่ออะไรเล่า? ก็เพื่อจะให้ช่วยพิทักษ์รักษาทรัพย์สมบัติด้วยการที่จะให้ผู้ที่ดินเลือกตั้งขึ้นมาเป็นผู้พิทักษ์รักษาทรัพย์สมบัตินั้น เราก็จำเป็นที่จะต้องจ่ายเงินเดือนให้หรือว่ามอบทรัพย์สมบัติส่วนหนึ่งให้เพื่อที่เขาจะได้มีความเป็นอยู่ที่สะดวกสบาย จะได้เอาเวลาว่างนั้นตรวจตราราชการบ้านเมือง บริหารบ้านเมืองให้มีความสุขความเจริญ ไม่ต้องกังวลในเรื่องการทำมาหากิน ไม่ต้องกังวลต่อการเพาะปลูก อะไรต่างๆ โดยทั่วไป

นิทานต่างๆเหล่านี้มีอยู่ในชาดกก็มาก ทั้งนี้ก็เพราะว่าถ้าหากปรากฏว่ากษัตริย์องค์ใดเป็นกษัตริย์ที่ชั่วช้าโหดเหี้ยม ประชาชนก็จะโค่นลงจากราชบัลลังก์ ประชาชนก็จะเป็นกบฏ ประชาชนก็จะถอด

ป ร ั ช ญา ป ระ ยุ ก ต์ ชุ ด อื่น เ ลี ย

จากตำแหน่ง ดังนั้นพระพุทธศาสนาจึงมีทำที่และมีเหตุผลเกี่ยวกับ
 รัฐนั้นอยู่มากเหมือนกัน และนอกจากนั้นธรรมนูญของคณะสงฆ์ซึ่ง
 แต่ละวัดก็ถือว่าเป็นกฎหมายของตัวเองในอันที่จะตัดสินเรื่องต่างๆ
 ที่เป็นเรื่องสำคัญๆ ก็ได้เปิดให้มีการอภิปรายกันอย่างเสรีในหมู่
 ภิกษุทั้งหลายที่มาประชุมกัน ไม่มีการที่จะตัดสินอะไรกันแบบ
 Absolute แบบ Dictator หรือแบบเผด็จการอะไรทำนองนั้น ใน
 คณะสงฆ์นี้ถ้าหากว่ามีกรณีพิพาทเกิดขึ้น เช่น มีอธิกรณ์เกิดขึ้น
 ก็จำเป็นจะต้องเรียกจำเลยมาให้การในที่ประชุมสงฆ์ เมื่อจำเลยได้
 ให้การแล้ว ก็จะพิจารณาเป็นเรื่องๆ ไป ถ้าที่ประชุมเห็นว่าไม่ชอบ
 ก็จะประกาศห้ามต่อไป อะไรต่างๆ เหล่านี้ นี่แสดงให้เห็นว่าความ
 เป็นประชาธิปไตยในคณะสงฆ์ และนอกจากนั้นการที่คณะสงฆ์ได้
 ดำเนินการอย่างนี้หรือว่าพระพุทธเจ้าได้ดำเนินการอย่างนี้ ถ้าหาก
 ว่าเราพิจารณาถึงการปกครองในสมัยนั้นเราก็จะพบว่าในสมัยนั้น
 มีการปกครองอยู่ ๒ แบบ แบบหนึ่งเรียกว่าสมบูรณาญาสิทธิราชย์
 หรือ Absolute Monarchy คือกษัตริย์มีอำนาจเด็ดขาดในการที่
 จะทำอะไรก็ได้ แต่ว่าในบางแห่งหรือบางรัฐก็มีการปกครองแบบ
 รีพับลิก (Republic) หรือสาธารณรัฐ คือจะต้องมีผู้แทนจาก
 ตระกูลใหญ่ๆ เข้ามาเป็นสมาชิก และเมื่อมีการประชุมก็จะมีการ
 เลือกประธานาธิบดีขึ้น ซึ่งก็คงจะเทียบกับประธานาธิบดีสมัยนี้
 เป็นหัวหน้าในที่ประชุมนั้น ก็คล้ายๆ กันว่าเป็นกษัตริย์ชั่วคราว แต่
 ว่าการเป็นหัวหน้าหรือเป็นประธานหรือเป็นประธานาธิบดีนี้ไม่ใช่ว่า
 เป็นตำแหน่งถาวรเป็นนิรันดร์ ไม่ใช่เป็นตำแหน่งที่จะดำรงอยู่จน
 กระทั่งตาย ย่อมมีการถอดถอน ย่อมมีการเปลี่ยนแปลงไปตามยุค

ป ร ั ช ฐ า ป ร ะ ยুক্ত ชุ ต อธิ เน ติ ย

ตามสมัย ตามยุคตามโอกาสอันสมควร เพราะฉะนั้นเราจะเห็นได้ว่าการปกครองนี้มี ๒ แบบ แต่พระพุทธเจ้านี้เป็นผู้ที่เกิดในแคว้นลัทธิของพวกสากยะซึ่งมีการปกครองแบบสาธารณรัฐ (Republic) การปกครองแบบสาธารณรัฐนั้นมีอยู่หลายรัฐด้วยกัน เช่นในรัฐของพวกลัทธิของพวกเจ้าลิจฉวี ของพวกมัลละ อะไรต่างๆ เหล่านี้ ก็มีการปกครองแบบสาธารณรัฐทั้งสิ้น พระพุทธเจ้าได้ผ่านระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยมาแล้ว เพราะฉะนั้นเมื่อพระองค์มาเป็นหัวหน้าคณะสงฆ์หรือว่าเป็นผู้ตั้งพระพุทธศาสนาขึ้นมา พระองค์ก็พยายามที่จะดำเนินการให้เป็นแบบประชาธิปไตยให้มากที่สุด ก็นับว่าเป็นการเลียนแบบการปกครองแบบสาธารณรัฐ หรือว่าการปกครองแบบประชาธิปไตยในทางโลก และพระองค์ก็ทรงนำมาใช้กับคณะสงฆ์ในอย่างเดียวกันนั่นเอง ทั้งนี้เพื่อที่จะให้สงฆ์ทั้งหลายมีความคิดเป็นเสรีเป็นตัวของตัวเองยิ่งขึ้น และต้องการที่จะลดอำนาจแบบอิตาธิปไตย หรือแบบที่เห็นตนเป็นใหญ่ ตนชอบใจจะทำอะไรก็ทำ ไม่ชอบใจอะไรก็ไม่ทำ อย่างนี้ให้น้อยลง

ถ้าพูดถึงในด้านของการสงคราม ในทางพระพุทธศาสนาก็มีพูดถึงเหมือนกัน แต่ว่าพระพุทธศาสนานั้นไม่ได้มีจุดมุ่งหมายในเรื่องเกี่ยวกับของโลกมากนัก เพราะฉะนั้นพระพุทธศาสนาก็จะไม่พยายามพูดถึงเรื่องนี้ นอกจากเท่าที่จำเป็น เพราะฉะนั้นเรื่องราวต่างๆ ที่เกี่ยวกับการสงครามก็มีปรากฏบ้างประปราย แม้ว่าจะไม่มากนัก แต่ถ้าหากว่ามีประโยชน์ในการที่จะนำมาพิจารณาศึกษา และนอกจากนั้นในทางพระพุทธศาสนาก็เอาความคิดต่างๆ ที่พวกพราหมณ์ได้เคยมีอยู่แล้ว ความคิดอันนั้นเป็นคติของการปกครอง

ป ร ั ช ญา ป ระ ยุ ก ต์ ชุ ด อี น เ คี ย

ว่าการปกครองที่ดีนี้ควรจะมีกษัตริย์อย่างไร กษัตริย์ที่ดีถือว่าเป็นกษัตริย์ในอุดมคตินั้นเขาถือว่าได้แก่พระเจ้าจักรพรรดิหรือ Universal Monarch คือเป็นกษัตริย์สมบูรณ์แบบ หมายความว่า กษัตริย์ที่จะพิชิตโลกทั้งโลก และกษัตริย์ที่เป็นพระเจ้าจักรพรรดินี้จะต้องเป็นกษัตริย์ที่ทรงธรรม ตั้งอยู่ในทศพิธราชธรรมอะไรต่างๆ เหล่านี้ ในทางพระพุทธศาสนาเราก็มีกษัตริย์ที่สำคัญๆ ในทำนองนี้หลายองค์ แต่ว่าไม่ถึงขั้นเป็นพระเจ้าจักรพรรดิ แต่ว่าเป็นกษัตริย์ในอุดมคติ อย่างเช่นพระเจ้าอโศกมหาราช พระเจ้ากนิษกะอย่างนี้เป็นต้น กษัตริย์เหล่านี้ล้วนแต่เป็นผู้นับถือพระพุทธศาสนาและได้ส่งเสริมพระพุทธศาสนาให้มีความเจริญรุ่งเรืองมากมายทีเดียว โดยเฉพาะอย่างยิ่งพระเจ้าอโศกนี้ได้ทรงสร้างคุณงามความดีให้ปรากฏแก่พระพุทธศาสนา มาก ซึ่งถ้าหากว่าเราได้ศึกษาเรื่องนี้ไปเรื่อยๆ เราก็จะพบคุณความดีของพระองค์มากทีเดียว และนอกจากนั้น การที่เราได้ทราบถึงคุณความดีของบรรดาผู้นำในทางพระพุทธศาสนาเหล่านี้ ก็เนื่องมาจากบันทึกของหลวงจีน เช่น หลวงจีนฟาเหียนบ้าง หรือบันทึกของชาวกรีก เช่น เมกัสเธเนสเป็นต้นบ้าง ท่านเหล่านี้ได้พูดถึงเหตุการณ์ต่างๆ ที่เป็นมาแล้ว ทำให้เราพอที่จะหลับตามองเห็นภาพวิวัฒนาการในการศาสนาและการปกครองที่มีความสำคัญเป็นอย่างไร เป็นการที่เอาหลักของศาสนาพราหมณ์บ้าง เอาหลักของพระพุทธศาสนาบ้าง เอามาประยุกต์ใช้กันได้อย่างไร ซึ่งก็นับว่าเป็นประโยชน์อยู่ เพราะว่าการที่จะเอาพระพุทธศาสนาล้วนๆ ไปใช้ในสังคมของศาสนาพราหมณ์นั้น ถ้าหากว่าไม่มีการประยุกต์ก่อน เอาพุทธศาสนาต่างๆ ไปใช้ก็ลำบาก พระพุทธศาสนาก็ไม่มีนโยบาย

ป ร ั ช ญา ป ระ ยุ ก ต์ ชุ ต อ น เ ต ย

ในการที่จะรุกรานหรือที่เรียกว่าก้าวร้าว (Aggressive) ใคร เพราะฉะนั้นพระพุทธศาสนาจึงสามารถที่จะทำตัวให้เข้ากับสังคมต่างๆได้เป็นอย่างดี โดยไม่มีการกระทบกระเทือนจิตใจกันมากนัก

ในทางพระพุทธศาสนานี้ได้พรรณนาถึงความเป็นมาของโลก หรือเราจะเรียกว่าวิวัฒนาการของโลกไว้ด้วยเหมือนกัน เพราะการที่โลกเราเป็นมาจนกระทั่งถึงปัจจุบันนี้ เราได้มีกษัตริย์ เราได้มีพราหมณ์ เราได้มีแพศย์ เราได้มีศูทร ความเป็นมาของโลกนี้เป็นอย่างไร ซึ่งความคิดต่างๆเหล่านี้ก็เป็นความคิดที่มีอยู่ทั่วไป ทั้งในอินเดียก่อนสมัยพุทธกาลหรือในยุโรปก็มีความคิดเกี่ยวกับโลกอย่างนี้เหมือนกันว่า โลกคืออะไร เกิดมาได้อย่างไร เราเกิดมาได้อย่างไร แล้วก็มีความคิดเห็นต่างๆ เช่น เขาถือว่าพระพรหมเป็นผู้สร้างบ้าง God เป็นผู้สร้างบ้าง อะไรต่างๆเหล่านี้ ที่นี้เราลองมาพิจารณาความคิดเห็นในทางพระพุทธศาสนาดูบ้าง ว่าในทางพระพุทธศาสนานั้นได้มีความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องนี้ไว้อย่างไรบ้าง ในทางพระพุทธศาสนาก็มีความเชื่อถือว่าโลกเรานี้ได้ผ่านความเจริญและความเสื่อมมาหลายยุคหลายสมัยเช่นเดียวกับที่พวกศาสนาอื่นๆมีการเชื่อถือเหมือนกัน ทั้งๆที่พระพุทธศาสนา ความจริงก็ได้ปฏิเสธเรื่องเทพเจ้า แต่ว่าก็ได้ปฏิเสธว่าเทพเจ้าหาได้มีผลต่อกระบวนการของจักรวาลนี้ เพราะว่าที่บางคนเข้าใจว่าเทพเจ้าเป็นผู้สร้างโลก เทพเจ้าเป็นผู้กำหนดชะตาชีวิตอะไรต่างๆของเรานี้ ข้อนี้ทางพระพุทธศาสนาปฏิเสธ พระพุทธศาสนาไม่ได้ปฏิเสธว่าเทพเจ้าไม่มี พระพุทธศาสนายอมรับว่าเทพเจ้ามี แต่ว่าไม่ได้ยอมรับว่าเทพเจ้าจะมีอำนาจดลบันดาลอะไรต่างๆเหล่านี้ เพราะว่าคติความ

ป ร ั ษ ฎ า ป ร ะ ยุก ต์ ชุ ต อ น เ ค ย

เชื่อถือของประชาชนสมัยนั้น และแม้แต่ประชาชนชาวพุทธในสมัยนั้นก็ยังมีความเชื่อถือในเรื่องพรหมลิขิต ถือว่าชีวิตของเราที่เกิดมานี้ พระพรหมท่านลิขิตไว้ว่าเราจะต้องเป็นอย่างนั้น เราจะต้องเป็นอย่างนี้ ถ้าหากว่าเราเชื่อว่าพระพรหมลิขิตแล้ว เราจะต้องมาเรียนหนังสือทำไม เราจะต้องมาทำการงานทำไม เพราะว่าถึงเวลาเราก็จะต้องมีความรู้มาเอง เราจะต้องเป็นบัณฑิต เราจะต้องเป็นมหาบัณฑิต เราจะต้องเป็นดุष्ฎีบัณฑิตขึ้นมาเอง ถึงเวลาเราก็จะได้เป็นข้าราชการ เป็นนายกรัฐมนตรี เป็นพระราชอำนาจขึ้นมาเอง ไม่ต้องไปทำอะไรหรอก แต่ว่าที่เราทำเพราะอะไร ผู้ที่มีความเชื่อถือในพรหมลิขิตเขาบอกว่า นั่นแหละพระพรหมท่านลิขิตไว้ให้เราต้องศึกษาเล่าเรียนเป็นต้น

พระพุทธศาสนาได้พูดถึงเรื่องวิวัฒนาการของโลกไว้ดังที่ปรากฏอยู่ใน อัคคัณณสูตร ซึ่งนับว่าเป็นสูตรที่สำคัญสูตรหนึ่งในคัมภีร์ที่มณีกาย ในสูตรนั้นความจริงมีรายละเอียดอยู่มาก ผมก็จะไม่นำมากกล่าวโดยละเอียด แต่จะสรุปย่อๆ แม้ชนิดที่ย่อแล้วก็ยังยาวอยู่ เพราะว่าสูตรนี้เป็นสูตรที่ยาว ที่มณีกายเป็นเรื่องที่ยาวๆ ทั้งนั้น ในสูตรนี้ก็มีข้อความในตอนต้นๆ ว่า

“มีสมณพราหมณ์บางพวกประกาศว่าได้รับคำสั่งสอนมาจากอาจารย์ของตนว่า การเริ่มต้นของสิ่งทั้งปวงเป็นงานของพระพรหม เราได้ไปถามสมณพราหมณ์เหล่านั้นว่า เขายืนยันความเห็นเช่นนั้นจริงหรือไม่ สมณพราหมณ์เหล่านั้นก็ตอบว่าจริง แต่เมื่อเราขอให้สมณพราหมณ์เหล่านั้นอธิบายว่าการเริ่มต้นของสิ่งทั้งหลายเป็นงานของพระพรหมนั้นอย่างไร สมณพราหมณ์เหล่านั้นก็ตอบไม่ได้

ป ร ั ช ญ า ป ระ ยุ ก ต์ ชุ ต อ น เ คี ย

แล้วก็กลับมาย้อนถามเราอีก แล้วเราก็อธิบายให้แก่สมณพราหมณ์เหล่านั้นฟัง”

นี่เป็นข้อความที่พระพุทธเจ้าได้ทรงเล่าให้ฟัง ว่ามีสมณพราหมณ์เป็นจำนวนมากมีความเชื่อถือตามที่ครูอาจารย์ได้สั่งสอนว่าการที่สิ่งต่าง ๆ มันเกิดขึ้นมานี้เป็นงานของพระพรหม พระพรหมท่านสร้างขึ้นมาทั้งนั้น แต่ว่าเมื่อพระพุทธเจ้าถามว่าที่เขาว่าอย่างนั้นเขายืนยันอย่างนั้น เขาอธิบายได้ไหมว่าการที่สิ่งต่างๆ เริ่มต้นขึ้นมาั้นพระพรหมท่านทำอย่างไร พวกสมณพราหมณ์เหล่านั้นก็ตอบไม่ได้ แต่เมื่อตอบไม่ได้ก็เลยย้อนถามพระพุทธเจ้าอีก ว่าพระองค์ทรงคิดอย่างไร พระพุทธเจ้าก็ทรงตอบพวกสมณพราหมณ์เหล่านั้นว่า

ท่านทั้งหลาย มาถึงสมัยหนึ่ง (นี่เป็นการรวบรัด) เมื่อโลกดับสูญ สัตว์ทั้งหลายก็ไปบังเกิดในชั้นอาภัสสรพรหม นี่แสดงว่าเราถือว่าโลกเรามีวิวัฒนาการ มีการเจริญ มีการเสื่อม เดียวก็ดับสูญ เดียวก็เกิดขึ้นมาอีก เมื่อโลกถึงซึ่งการดับอย่างสิ้นเชิง สัตว์ทั้งหลายในโลกนี้ก็ไม่มี สัตว์เหล่านี้ก็ไปเกิดในชั้นอาภัสสรพรหมทั้งหมด เมื่อสัตว์เหล่านั้นจะอยู่ในชั้นอาภัสสรพรหม เป็นรูปพรหม มีปิตีเป็นอาหาร รุ่งเรืองด้วยรัศมีของตนเอง เพราะว่า อาภัสสร ก็แปลว่า รัศมีสว่างไป เพราะฉะนั้นคำว่า อาภัสสรา ก็แปลว่า ผู้ที่มีรัศมีสว่างไปเหมือนกัน แต่อาภัสสรานี้จะมาจากอาภัสสรพรหมหรือเปล่าผมก็ไม่ทราบ แต่ได้ทราบที่เกิดในเมืองไทยนี้เอง เพราะฉะนั้นเราก็ไม่ใช่ว่าหมายความว่าถ้าเธอชื่ออาภัสสราแล้วจะต้องเป็นอาภัสสรพรหม อาภัสสรพรหมนี้เป็นรูปพรหม มีปิตีเป็นอาหาร ไม่ต้องบริโภค

ปรีชาญาณยุคสุดท้าย

อาหารอย่างที่เรabriโภคกันอยู่เดี๋ยวนี เพราะเป็นผู้ที่รุ่งเรืองด้วยรัศมี รัศมีนี้ก็เกิดในตัวเอง ไม่ต้องไปขโมยที่ไหนมาหรือไม่ต้องไปเอา ที่ไหนมาสาตได้ตัวให้มีแสงขึ้นเหมือนกับตามร้านถ่ายรูปอะไรต่างๆ เหล่านั้น พวกอภัสสรพรหมเหล่านี้ก็เหาะไปเหาะมาอยู่ในอากาศ เสดยสุขอยู่ชั่วกาลนาน

ต่อมาเมื่อโลกเริ่มวิวัฒนาการอีก พรหมโลกก็จะปรากฏว่าว่างเปล่า และมีเทพบางองค์จะเป็นเพราะสิ้นอายุหรือสิ้นบุญก็ตาม ได้จัดจาก ชั้นอภัสสรพรหมไปเกิดในชั้นมหาพรหมที่ว่างเปล่า ที่นี้จะพูดถึง พรหมโลก พรหมโลกชั้นมหาพรหม ในตอนแรกทีเดียวไม่มีใครอยู่ หรือคน แต่บังเอิญว่ามีเทพเจ้าในชั้นอภัสสรพรหมบางองค์ท่านจัด จากชั้นอภัสสรพรหมไปเกิดในชั้นมหาพรหม เมื่อไปเกิดในชั้นมหา พรหมนี้เพียงองค์เดียวก็อยู่ในที่นั้นเป็นเวลานาน เมื่อท่านอยู่ในที่นั้น เป็นเวลานานก็คงจะรู้สึกเบื่อหน่าย รู้สึกเหงา เพราะว่าต้องไปอยู่ องค์เดียวในโลกที่กว้างขวางชั้นมหาพรหมนี้องค์เดียวจะมีความสุข ได้อย่างไร จะคุยกับใครก็ได้ จะทำอะไรก็ได้ ไม่มีความสุข ก็เลยคิดว่า ถ้าเรามีเพื่อนสักคนก็จะดีนะ ขณะที่ท่านมีความคิดมี ความปรารถนาอยากจะให้สัตว์อื่นๆ ไปเกิดอยู่กับท่าน อีกไม่นานนัก ก็ปรากฏว่ามีเทพเจ้าชั้นอภัสสรพรหมองค์อื่นๆ จัดไปเกิดในชั้นมหา พรหมบ้างเหมือนกัน เทพที่เกิดในชั้นมหาพรหมก่อนเป็นองค์ แรกก็คิดว่าเราเป็นมหาพรหม เป็นผู้พิชิตที่ไม่มีใครพิชิตได้ เป็นผู้ เห็นแจ้งทุกสิ่งทุกอย่าง เป็นใหญ่ เป็นผู้สร้างสรรค์ เป็นผู้มี อำนาจสูงสุด เป็นผู้กำหนด เป็นผู้ควบคุม และเป็นผู้ให้กำเนิดของ ทุกสิ่งทุกอย่าง ไม่ว่าจะเป็นสิ่งที่มีอยู่หรือไม่มีอยู่ก็ตาม เราได้สร้าง

ปรัชญาประยุกต์ชุดอินเตีย

สัตว์เหล่านี้ขึ้นมา ก็เพียงเพราะเราปรารถนาว่าสัตว์ทั้งหลายควรมาเกิด และบัดนี้ก็ได้มาเกิดที่นี่แล้ว คือพระพรหมนี้ท่านคิดว่า ถ้ามีใครอื่น มาเกิดในที่นี้บ้างก็คงจะดี ขณะที่ท่านคิดก็พอดีเทวดาชั้นอาภัสสร พรหมบางองค์ก็ไปเกิดจริงๆ ท่านก็เลยคิดว่า อ้อ พวกนี้ที่มาเกิดก็ เพราะเราคิด ถึงได้มาเกิด เพราะฉะนั้นพวกนี้ก็เหมือนเป็นลูกๆ ของ เรานั่นเอง ท่านก็ถือว่าท่านเป็นบิดา เป็นผู้สร้างสรรค์ พวกเทพ อื่นๆ ก็คิดเช่นเดียวกันว่า เพราะมหาพรหมองค์นั้นเกิดก่อนและพวก ตนเกิดทีหลัง และเทพผู้เกิดก่อนย่อมมีชีวิตอยู่นานกว่า ย่อมงาม สง่ากว่า และมีอำนาจกว่าเทพอื่นๆ พวกเกิดในภายหลังก็พลอยคิด ในทำนองเดียวกันคือคิดว่าตนเองที่เกิดมานี้เพราะมหาพรหมผู้นั้น เป็นผู้สร้าง เป็นผู้ให้ชีวิต ก็เลยมีความเคารพนับถือมหาพรหมนั้น เมื่อต่างคนต่างเคารพนับถือกัน คนหนึ่งนับถือว่าคุณนี้เป็นผู้ที่ สร้างสรรค์ขึ้นมา อีกคนหนึ่งยอมรับว่าคุณเป็นผู้ที่ตนสร้าง อย่างนี้ ก็อยู่ด้วยกันได้ คือยอมลงกันเสียบ้างอย่างนี้ก็ได้ไปกันได้ ถ้าหากว่าคิด ว่าต่างคนต่างใหญ่ก็ยิ่งยุ่งกันใหญ่ อาจจะเป็นว่าเทพเจ้าบางองค์คง จะจุติจากพรหมโลกนั้นมาเกิดในโลกนี้ เขาอาจสละบ้านเพื่อไปดำรง ชีวิตแบบอนาคาริก คือไม่มีบ้านและเพื่อความมุ่งมั่นอย่างแรงกล้า โดยอาศัยความพยายาม ความขะมักเขม้น ความตั้งใจและความคิด ที่สุขุมรอบคอบ เขาก็อาจบรรลุฌานขั้นที่จะทำให้เขาสามารถระลึก ชาติก่อนได้ แต่ระลึกชาติก่อนหน้านั้นขึ้นไปอีกไม่ได้ ดังนั้นเขาก็อาจ คิดว่า “เราถูกสร้างขึ้นมาโดยพระพรหมผู้เป็นนิรันดร์ ส่วนเราที่พระ พรหมสร้างขึ้นมาเป็นอนิจจัง ไม่นั่นคง มีอายุสั้น และก็จะต้อง ตายไปเป็นธรรมดา” คือพวกที่เกิดภายหลังนี้บางองค์ท่านเคยเป็น

ป ร ั ฐ ญา ป ระ ษ ุ ก ธ์ ช ุ ค อ น เ คี ย

นักบวชเป็นอนาคาริก คือว่าเคยเป็นบรรพชิตมาแล้ว และได้เคย
 เข้าฌานสมาบัติสูง เมื่อท่านสามารถเข้าฌานสมาบัติ ท่านก็จะลึก
 ชาติได้ แต่ว่าการระลึกชาติได้ของท่านนี้เป็นการระลึกได้ที่จำกัด
 เพราะฉะนั้นสมมุติว่าท่านระลึกชาติไปได้เพียงชาติเดียวหรือสองชาติ
 ท่านก็อาจจะคิดว่าชาตินั้นเป็นชาติที่สุดแล้ว ท่านคิดไปไกลกว่านั้น
 อีกไม่ได้ ท่านก็เลยคิดว่าเรานี้ได้ถูกสร้างขึ้นมา และพระพรหม
 นั้นแหละเป็นผู้สร้างเรา และพระพรหมผู้นั้นเป็นผู้นิรันดร คือว่า
 ไม่มีเกิด ไม่มีตาย เป็นนิรันดร มั่นคง ยั่งยืน ไม่เปลี่ยนแปลง แต่ว่า
 พวกเราเป็นผู้ที่พระองค์ทรงสร้างขึ้นมา เพราะฉะนั้นพวกเรานี้ก็
 เป็นอนิจจัง ไม่มั่นคง มีอายุสั้น และก็ต้องตายไปเป็นธรรมดา นี่
 คือลัทธิคำสอนในข้อที่ว่า การเริ่มต้นของสิ่งทั้งหลายเป็นงานของ
 พระพรหมดังที่คนทั้งหลายเข้าใจว่าพระพรหมเป็นผู้ลิขิต พระพรหม
 เป็นผู้สร้าง ก็เพราะมีความเข้าใจอย่างนี้ ความเข้าใจอย่างนี้ก็เป็น
 ความเข้าใจสืบ ๆ กันมาตั้งแต่เทวดาชั้นอาภัสสรพรหมไปเกิดในชั้น
 มหาพรหมที่หลังก็มีความคิดเห็นอย่างนั้นแหละ ความคิดเหล่านี้
 ได้รับการถ่ายทอดสืบ ๆ กันมา นอกจากนั้นในทางพระพุทธศาสนา
 โดยเฉพาะในอัครคัมภีร์สูตรนี้ก็ยังได้พูดถึงวิวัฒนาการของโลกในส่วน
 ที่เป็นมนุษย์อีกเหมือนกัน ซึ่งมีข้อความตอนหนึ่งว่า

ต่อมานับเป็นเวลานานทีเดียวก็มาถึงเวลาที่โลกนี้จะดับสูญ
 และสัตว์ส่วนมากก็ไปเกิดในชั้นอาภัสสรพรหมและก็อยู่ที่นั่น มีจิต
 มีปิติ มีอาหาร ช่วงโชติ มีรัศมีของตนเอง เหาะไปเหาะมาในอากาศ
 เสวยสุขอย่างมั่นคงเป็นเวลานานทีเดียว ต่อมาก็ถึงสมัยที่โลกเริ่ม
 วิบัติอีกครั้งหนึ่ง และสัตว์ทั้งหลายก็จะจุติจากชั้นอาภัสสรพรหมมา

ป ร ั ช ญ า ป ระ ยุ ก ต์ ชุ ด อื่น เ ลี ย

เกิดในโลกนี้เช่นเคย แต่ก็ยังมีจิตอยู่และยังเสวยสุขอย่างมั่นคงอยู่เป็นเวลานาน

ในฝ่ายของโลกพวกเทวดาชั้นอาภัสสรพรหมนี้ พวกหนึ่งได้ขึ้นไปเกิดในพรหมโลก อีกพวกหนึ่งเมื่อโลกวิวัฒนาการสูงขึ้นเจริญขึ้นก็มาเกิดในมนุษย์โลกนี้ เพราะฉะนั้นเราจะเห็นได้ว่า อาภัสสรพรหมนี้คล้ายๆเป็นตัวกลาง เป็นมีเดียม (medium) ระหว่างการที่จะไปเกิดในชั้นสูงขึ้นไปหรือว่าจะมาเกิดในมนุษย์โลก เมื่อโลกวิวัฒนาการขึ้น พวกเทวดาชั้นอาภัสสรพรหมนี้ก็จุติจากชั้นอาภัสสรพรหมมาเกิดในมนุษย์โลก แต่ว่าตอนที่มาเกิดในมนุษย์โลกใหม่ๆนี้ มีแต่จิตเหมือนกับอยู่ในชั้นอาภัสสรพรหมเหมือนกัน ร่างกายยังไม่ปรากฏ ยังเสวยสุขเช่นเดียวกับที่เสวยสุขในชั้นอาภัสสรพรหม ในสมัยนั้นโลกเต็มไปด้วยน้ำ มีแต่คือไม่เห็นดวงอาทิตย์ ไม่เห็นดวงจันทร์ ไม่เห็นหมู่ดวงดาวทั้งหลาย ไม่มีกลางวัน ไม่มีกลางคืน ไม่มีข้างขึ้น ไม่มีข้างแรม ไม่มีเดือน ไม่มีฤดู ไม่มีปี ไม่มีผู้ชาย ไม่มีผู้หญิง เพราะสัตว์ที่มีชีวิตอยู่ในโลกก็เป็นเพียงสัตว์เท่านั้นเอง ต่อมาอีกนานจึงได้มีสัตว์เหล่านั้นขึ้น นี่ก็แสดงให้เห็นว่าในตอนเริ่มแรกที่เดียว ในตอนเริ่มโลกทีเดียว พวกเพศหญิงเพศชายอะไรต่างๆนี้ยังไม่ปรากฏ ดูคล้ายๆกับว่าอาภัสสรพรหมนี้ที่กำเนิดนี้เป็นกะเทยอย่างนั้น ผู้หญิงก็ไม่ใช่ ผู้ชายก็ไม่ใช่ แต่ที่นี้ผู้หญิงผู้ชายนี้มาเกิดตอนไหน ท่านก็เล่าต่อไปอีกว่า

โอชะดินซึ่งเราเรียกว่าจวันดินอันอาจจะเป็นคำที่ออกจะเป็นบ้านนอกๆสักหน่อย คนกรุงเทพฯ อาจจะไม่ค่อยรู้จักจวันดิน เขาถือว่าเป็นโอชะของดิน บางทีถ้าหากว่าเราไปตามทุ่งไร่นาเวลาเขา

ปรัชญาประยุกต์ชุดอินเตีย

เก็บเกี่ยวเสร็จแล้ว บางทีเราอาจจะพบดินที่มันแตกกระแหง และเมื่อ ดินนี้กะเทาะขึ้นมา ถ้าเอามารับประทาน แล้วจะรู้สึกว่ามีรสชาติ มันๆอยู่ บางทีคนที่แพ้ท้องเขาก็ชอบรับประทานดินที่เป็นวันดินนี้ ผมสมัยเป็นเด็กๆ ผมเคยเห็นผู้ใหญ่เขารับประทานวันดิน ผมก็ เคยรับประทานวันดินเหมือนกัน รู้สึกว่าแก้หิวได้เหมือนกัน และก็ มีรสชาติดี แต่ว่าในสมัยก่อนวันดินไม่สกปรกอย่างเดี๋ยวนี้ รสชาติ มันหอม เพราะฉะนั้นท่านจึงบอกว่าโอชะดินหรือวันดินนี้ได้ระเหย ออกมาและก็ลอยอยู่เหนือน้ำ ไม่ได้อยู่ที่ดินหรอก ลอยอยู่เหนือน้ำ ท่านเปรียบเหมือนผ้าที่อยู่บนผิวนมร้อน ตอนที่มันเย็นลง คือผมนี้ ถ้าเราเอามาเคี้ยวให้ร้อนแล้วเอามาทิ้งไว้นานๆ เมื่อมันเย็นลง ช่าง บนก็มีผ้าของนม ท่านบอกว่าโอชะดินก็เหมือนอย่างนั้น คือว่ามัน ลอยอยู่เหนือน้ำอย่างนั้นเหมือนกัน โอชะดินนี้มีสี กลิ่นหอม บอก ว่าสีเหมือนเนยที่วิเศษสุดและหวานเหมือนน้ำผึ้งที่ดีที่สุดฉะนั้น ทำให้นึกอยากรับประทานวันดินสมัยนั้นขึ้นมาบ้าง ที่นี้ก็มีสัตว์คน หนึ่งคือพวกชั้นอาภัสสรพรหมที่มากิดนั้นเอง คือมีอยู่ผู้หนึ่งมี ความกระหายมาตั้งแต่ชาติก่อนแล้ว พอมาเห็นเข้าก็ถามว่านี่อะไรกัน แล้วก็ลองเอานิ้วมือแตะโอชะดินนั้นลองชิมดู ก็รู้สึกว่าร่อย จึงเกิด ความติดใจซาบซึ่งในรสนั้น ก็เกิดมีตัณหาเข้าครอบงำ และสัตว์ อื่นๆหรือคนอื่น ๆเห็นคนนั้นเอามือไปจิ้มที่วันดินแล้วก็เอามา รับประทานร่อย ก็ลองเอามือไปจิ้มตามอย่างกัน ลืมรสดิน ไปตามๆกัน ก็รู้สึกเอร็ดร่อย จนกระทั่งสัตว์เหล่านั้นบริโภคโอชะ ดินเหล่านั้นทุกคน ต่อมาก็เอามือไปจิ้มวันดินนั้นออกมาเป็นชิ้นๆ แล้ว ก็ทำเช่นนี้อยู่บ่อยๆ เมื่อรับประทานวันดินนานๆเข้า รัศมีก็หายไป

ปรัชญาประยุกต์ชุดอินเตีย

รักมีค่อยๆหมดไป พอรักมีของสัตว์พวกนั้นหมดไปก็ต้องมีดวงอาทิตย์ ดวงจันทร์ โผล่ขึ้นมาพร้อมกับหมู่ดาว ทั้งนี้ก็เพื่อให้แสงสว่างแทนแสงสว่างของสัตว์เหล่านั้น ทีนี้ก็เลยเกิดมีดวงดาวต่างๆ มีกลางวันมีกลางคืน มีข้างขึ้นมีข้างแรม มีเดือน มีฤดูและมีปีขึ้น แต่ว่าสัตว์ต่างๆก็คงจะมีชีวิตอยู่เรื่อยมา บริโภคโอชะดินมาเป็นเวลานานทีเดียว ยิ่งเขาบริโภคโอชะดินมากเท่าไร ร่างกายของเขาก็กระด้างมากขึ้นเท่านั้น บางคนก็สวยงาม บางคนก็น่าเกลียดน่าชัง ผู้ที่สวยงามก็เยาะเย้ยผู้ที่รูปร่างน่าเกลียด คุยโอ้อวดความงามของตน และเพราะพวกเขามีความภาคภูมิใจในตัวเอง และทะนงในความงามของตน โอชะดินที่หอมหวานก็หายไป เรื่องอัคคัญญ์-สูตรยังไม่จบครับ แต่เวลาหมดแล้ว ผมต้องขอยุติเรื่องนี้ไว้เพียงแค่นี้ก่อน เอาไว้ต่อคราวหน้า.

สวัสดี

๑๙ มิถุนายน ๒๕๑๐

๙

บ่อเกิดสังคมและรัฐตามที่ปรากฏ ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา

สวัสดีครับ

วันนี้ผมจะได้บรรยายปรัชญาทางตะวันออก โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาซึ่งเมื่อคราวที่แล้วผมได้บรรยายมาครั้งหนึ่งแล้ว และเมื่อคราวที่แล้วก็เป็นการบรรยายถึงเรื่องระบบของสังคมหรือบ่อเกิดของสังคมและรัฐในทางพระพุทธศาสนา ซึ่งในทางพระพุทธศาสนาี้ตามปกติเรามักจะคิดว่าไม่ค่อยได้มีการกล่าวถึงระบบสังคม หรือการจัดรัฐอะไรต่างๆเหล่านั้น ความจริงในพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวกับสังคมและรัฐนี้มีอยู่มากมายหลายแห่งด้วยกัน แม้ว่าจะไม่มากมายจนเกินไปแต่ก็มากพอสมควรที่เราจะ

ป ร ำ ข ญ ำ ป ร ะ ย ุ ก ต์ ช ุ ค อ น เ ตี ย

เอามาศึกษาหรือถือเป็นแบบอย่างได้

เมื่อคราวที่แล้วผมได้พูดถึงวิวัฒนาการในทางสังคม และรัฐ
ในทางศาสนาโดยยกเอา อัคคัณณสูตร ขึ้นมากล่าว และที่ผมได้นำ
มากล่าวในคราวที่แล้วยังคงกล่าวไม่จบ ได้เริ่มต้นไปได้เพียงเล็กน้อย
เท่านั้น เมื่อคราวที่แล้วผมได้พูดว่าสัตว์ทั้งหลายยังคงมีชีวิตอยู่เรื่อย
มา หมายถึงชั้นอาภัสสรพรหมที่มากเกิดในโลกนี้และก็อาศัยโอชะดิน
หรือวันดินบริโภค และก็ในที่สุดด้วยการบริโภคโอชะดินนี้ ต่อมา
รัศมีก็ค่อยๆ หายไป เมื่อรัศมีหายไป ดวงจันทร์ ดวงอาทิตย์ก็เกิด
ขึ้นมา มีดวงดาวขึ้นมาแทนที่ เกิดมีกลางวันกลางคืน มีข้างขึ้น
ข้างแรม มีฤดูต่างๆ มีปีต่างๆ เหล่านั้น สัตว์ทั้งหลายเหล่านี้ก็มีชีวิต
อยู่เรื่อยมา บริโภคโอชะดินมาเป็นเวลานาน เมื่อบริโภคโอชะดิน
หรือวันดินมากขึ้นเท่าไร ร่างกายก็ยิ่งกระด้างมากขึ้นเท่านั้น เมื่อ
ร่างกายเกิดกระด้างขึ้นมา รูปร่างของเขาก็เปลี่ยนแปลงไป บางคนก็
สวยงาม บางคนก็น่าเกลียดน่าชัง ทั้งนี้ก็คงจะเป็นเพราะปริมาณ
ของโอชะดินที่แต่ละคนบริโภคเข้าไป ปริมาณไม่เท่ากัน คนที่บริโภค
มากเกินไปอาจจะมามีรูปร่างไม่สวยงาม เทอะทะไปบ้าง หรือว่าน้อย
เกินไปก็อาจจะผอม คนที่รับประทานพอเหมาะพอดีก็อาจจะมามีรูป
ร่างสวยงามอะไรต่างๆ เหล่านี้ นี่ก็คงจะเนื่องมาจากการบริโภคที่
รู้จักประมาณหรือไม่รู้จักประมาณ นี่เป็นเรื่องธรรมดาซึ่งเดี๋ยวนี้
ก็เหมือนกัน พระพุทธเจ้าเองพระองค์ก็ทรงสอนว่า โภชนะ มัตตัญญุ
ตา ให้รู้จักประมาณในการบริโภค ไม่ใช่เราไม่มีเงินมีทอง เราก็จะ
ซื้ออะไรมารับประทาน อยากกินอะไรเราก็กิน อยากซื้ออะไรก็ซื้อ
อย่างนี้บางทีรูปร่างก็ดูเทอะทะ ดูไม่ได้ แต่ว่าบางคนไม่มีจะกิน ไม่มี

ป ร ั ช ญา ป ระ ชู ก ต์ ชุ ต อ น เ ค ย

จะรับประทานก็ผอมโซ ก็ดูไม่ได้อีกเหมือนกัน ความพอเหมาะพอดี เดินสายกลางนี้ดีจริงๆ ที่พระพุทธเจ้าทรงสอน รู้สึกว่าเอาไปใช้ได้ทุกอย่าง ไม่ใช่เฉพาะว่าในการปฏิบัติเพื่อถึงนิพพานเท่านั้น แม้ในการดำรงชีวิตก็เหมือนกัน ให้รู้จักพอดีพอดี รู้จักประมาณอะไรต่างๆ ก็ดีด้วยกันทั้งนั้น แม้การที่เราจะมีรูปร่างสวยงามหรือน่าเกลียดน่าชังอะไรต่างๆ เหล่านี้ก็ขึ้นอยู่กับมารู้จักประมาณในการบริโภคเหมือนกัน

เมื่อบุคคลต่างๆ หรือว่าสัตว์ทั้งหลายเหล่านั้นบริโภคโอชะ งามดีแล้วเกิดมีรูปร่างต่างๆ กัน สวยบ้าง ไม่สวยบ้าง เมื่อมองกันไปมองกันมากก็เห็นว่าคนนั้นไม่สวย สู้ฉันไม่ได้ ฉันสวยกว่า คนที่สวยกว่าก็เฝ้ายามตาถากถางคนที่รูปร่างไม่สวย ชอบโอ้อวดในความงามของตนว่าฉันนี้สวย เธอไม่สวย อะไรต่างๆ เหล่านี้ นี่ก็เป็นวิสัยของคนที่มีกิเลส พวกที่มีรูปร่างสวยรูปร่างงามก็มีความภาคภูมิใจในตัวเอง ทะนงในความงามของตัวเอง คล้ายๆ กับว่าความงามทั้งหลายเหล่านี้มันไม่รู้จักหมด ไม่รู้จักสิ้น เรียกว่างามจนกระทั่งตาย อะไรต่างๆ เหล่านั้น คนเหล่านั้นหาคิดไม่ว่าความงามต่างๆ นี้เป็นของชั่วคราว แต่ว่าในสมัยนั้นเมื่อเกิดมีความงามขึ้นมา เขาก็ไม่รู้ว่าจะเป็นนิรันดร์ต่อไปหรือไม่ หรือมันจะมีการเปลี่ยนแปลง แต่ในเบื้องต้นเขาก็รู้สึกว่าการภาคภูมิใจว่าฉันนี้สวย ฉันนี้เลอเลิศ ฉันนี้เป็นนางสาว อภัสสรา เพราะว่าเป็นพวกอภัสสรพรหม มีแสงสว่างรัศมีอันสุกใส อะไรต่างๆ เหล่านี้ เมื่อสัตว์ทั้งหลายเหล่านี้มีกิเลสมากขึ้น สิ่งต่างๆ ที่งอกขึ้นมาจากพื้นดินก็เกิดมีขึ้นมา เช่น มีสิ่งที่ยงอกขึ้นมา คล้ายๆ เห็ด มีสี มีกลิ่นหอมตลบ คล้ายกับโอชะดิน สัตว์ก็เลิก

ป ร ั ช ญา ป ระ ยุ ก ต์ ชุ ต อ น เ ค ย

บริโภคนิเวศดิน ก็หันมาบริโภคสิ่งทีคล่ายเห็ดนี้ ก็ดำเนินชีวิตอยู่เรื่อย ๆ มา นาน ๆ เข้าสิ่งทีมีลักษณะคล้ายเห็ดนั้นก็หายไป ก็มีพวกไม่เลี้ยงเกิดขึ้นมา เจริญเติบโตขึ้นมา ซึ่งมีลักษณะคล้าย ๆ หวาย สัตว์ทั้งหลายก็ดำรงชีวิตอยู่ด้วยพืชเหล่านั้นจนกระทั่งพืชเหล่านั้นก็หมดไป พวกสัตว์เหล่านี้ร้ายเหลือเกิน มีอะไรเกิดขึ้นมากินเรียบ ไม่มีเหลือ รู้สึกว่าเป็นพวกชอบกินเสียเหลือเกิน ทีนี้พวกไม่เลี้ยงอะไรต่าง ๆ พวกไม่ล้มลุกอะไรต่าง ๆ นี้มันหมดไป แล้วก็เกิดมีข้าวขึ้นมา ข้าวก็ผุดขึ้นมาในดินโดยทีไม่ต้องมีใครไปคราดไปไถ ในสมัยนี้ข้าวทีจะเกิดขึ้นมาสำหรับให้เรารับประทานบริโภค จะต้องมีการไถ มีการคราด มีการหว่าน มีการดำ มีการเก็บเกี่ยว แต่สมัยนั้นโลกกำลังวิวัฒนาการใหม่ ๆ เพราะพวกนี้เป็นพวกมีบุญมาเกิด เพราะฉะนั้นเมื่อพืชต่าง ๆ เหล่านั้นหมดไป พวกข้าวต่าง ๆ ก็เกิดขึ้นมาโดยทีไม่ต้องไปลำบากตรากตรำกับการคราด การไถอะไรต่าง ๆ และเมล็ดข้าวทีออกมานี้ก็ไม่มีแกลบ ไม่มีรำ ไม่เหมือนสมัยนี้ สมัยนี้มันมีแกลบ มีรำ สมัยนั้นออกมาเป็นเมล็ดข้าวเลย บริโภคได้ทันที สมัยนั้นเมล็ดข้าวมีกลิ่นหอมมาก และเป็นเมล็ดข้าวบริสุทธิ์ สัตว์ทั้งหลายเก็บไปในดอนเย็นและเอาไปทำอาหารคั่ว และพอรุ่งขึ้นเข้าข้าวนี้ก็ออกมาใหม่อีก ไม่รู้จักหมด สัตว์เหล่านั้นก็เก็บไปบริโภคในตอนเช้า พอถึงดอนเย็นก็เก็บไปบริโภคทำอาหารเย็นแล้วมันก็ออกมาใหม่ออย่างนี้ไม่รู้จักหมด ก็เป็นอันว่าดอนนี้พวกสัตว์ทั้งหลายก็ดำรงชีวิตอยู่ด้วยอาศัยข้าว

เมื่อกาลเวลาผ่านไปนาน ๆ เข้า เพราะการบริโภคข้าวนี้เอง ร่างกายของเขาก็แข็งแรงขึ้นทุกที ความละเมียดละไม ความ

ป ร ะ ญ า ป ร ะ ญู ต์ ชุ ด อื่น เติ ย

อ่อนนุ่ม ความอ่อนสลายต่าง ๆ ก็ค่อยหมดไป ร่างกายก็แข็งแรงกระตังมากขึ้น เมื่อร่างกายแข็งแรงกระตังมากขึ้น ความงามต่าง ๆ ก็แตกต่างกันออกไป นี่ก็ตามปริมาณของอาหารที่บริโภคนี้เหมือนกัน พวกบริโภคอาหารข้าวมาก ๆ ก็อาจจะมีรูปร่างไม่สวยหรือว่าบริโภคน้อยไปก็อาจจะไม่สวย บริโภคพอดีจึงจะสวย อะไรต่าง ๆ เหล่านี้ สำเนียงที่พูดก็แตกต่างกันออกไป ที่นี้ก็เริ่มมีสตรีนิยม มีนิมิตหญิงปรากฏ ในบุรุษก็มีนิมิตชายปรากฏ ตอนนี่เกิดมีเพศหญิงเพศชาย ตอนก่อนนั้นไม่มีเพศ ไม่เป็นผู้หญิง ไม่เป็นผู้ชายทั้งนั้น จะว่าเป็นผู้หญิงก็ไม่ใช่ เป็นผู้ชายก็ไม่ใช่ แต่ว่าตอนนี้เมื่อได้บริโภคข้าวเข้าไปมาก ๆ เข้า ร่างกายแข็งแรงกระตังขึ้น อะไรต่าง ๆ เหล่านี้ อะไรในร่างกายก็เกิดการเปลี่ยนแปลง เกิดเป็นเพศหญิง เพศชายขึ้นมา ผู้หญิงก็มองดูผู้ชาย ผู้ชายก็มองดูผู้หญิง แลดูกันอะไรเหล่านี้ ในที่สุดก็เกิดความรัก ความใคร่ขึ้นมา ไฟราคะก็เกิดขึ้นในร่างกายของเขา ในที่สุดเขาก็จับคู่กัน เมื่อประชาชนเหล่านั้นเห็นเขาจับคู่กันเช่นนั้น ประชาชนทั้งหลายไม่เคยเห็น ก็รู้สึกว่าเป็นภาพที่บัดสีบัดเถลิง เขาก็เลยเอาหินขว้างบ้าง เอาซีเถ่าขว้างบ้าง เอามูลโคขว้างบ้าง อะไรต่าง ๆ เหล่านี้ เอาถ้ำโน่นเอาถ้ำนี่ขว้าง และก็ตะโกนด่าว่า คนชั่วจงพินาศ อะไรต่าง ๆ อย่างนี้ ลักษณะที่ปฏิบัติกันอย่างนี้เขาบอกว่าในหมู่บ้านบางแห่งในประเทศอินเดีย ในเวลาที่เขานำเจ้าสาวไป หลังจากที่ผ่านมาพิธีวิวาห์แล้ว คือว่าระหว่างที่แต่งงานกันแล้ว เมื่อนำเจ้าสาวไปส่งนี้เขาบอกว่าจะมีพิธีอย่างนี้เหลืออยู่ เช่น มีประชาชนเอาฝุ่นขว้างบ้าง เอาซีเถ่าขว้างบ้าง เอามูลโคขว้างบ้าง นี่การปฏิบัติอย่างนี้ พวกเหล่านี้เขาไม่รู้ว่าจะทำกันทำไม แต่ว่ามันเป็นประเพณีที่เขาเคย

ปรัชญาประยุกต์ชุดอินเดียน

ปฏิบัติกันสืบๆมา ที่เป็นอย่างนี้พระพุทธเจ้าตรัสว่ามันเป็นมาแต่อดีต เคยทำกันมาแล้ว แต่คนสมัยนี้ไม่รู้ว่าเขาทำกันเพราะอะไร แต่ว่าเคยถือกันเรื่อยมา และปฏิบัติสืบๆมา เดียวนี้ยังปรากฏในที่ทุกหนทุกแห่งอยู่ สิ่งทีในสมัยนั้นถือว่าไร้ศีลธรรมนั้นบางทีในสมัยนี้เราเห็นว่ามีศีลธรรม เพราะในสมัยนั้นประชาชนที่จะไปร่วมช่งเสพในทางกามารมณ์ เรื่องประเวณี อะไรต่างๆเหล่านั้นเขาถือว่าเป็นสิ่งที่น่ารังเกียจ ไม่ได้ได้รับอนุญาตให้มาประกอบในหมู่บ้านหรือว่าในเมือง เพราะฉะนั้นพวกนี้ถ้าหากว่าจะไปหาความสนุกหรือว่าความสุขในทางนี้ ก็ต้องออกจากบ้านจากเมืองไปอยู่ตามป่าตามเขาอะไรต่างๆเหล่านี้ เมื่อเป็นเช่นนี้ คือถูกคนโน้นตีเตือน ถูกคนนี้ตำว่าอะไรต่างๆ เขาก็คิดหาที่กำบัง เขาก็เลยสร้างกระท่อมขึ้นมา การที่เขาสร้างกระท่อมขึ้นมาในสมัยแรกนั้นอย่าไปคิดว่าเขาสร้างขึ้นมากเพื่ออยู่อาศัย เพื่อกันฝนกันแดดอะไรต่างๆเลย ความจริงก็เพื่อปิดบังการอยู่ร่วมกันฉันสามีภริยาเท่านั้น เพราะฉะนั้นสิ่งที่ทำให้เกิดสร้างที่อยู่อาศัยนี้จุดเริ่มแรกทีเดียวที่สร้างขึ้นมาก็เพื่อการอยู่ร่วมกันในฐานะสามีภริยาเท่านั้น เมื่อคนเหล่านี้ได้มีชีวิตอยู่ร่วมกันแบบสามีภริยาหรือแบบผัวแบบเมียอะไรต่างๆเหล่านี้แล้ว ความรู้สึกเกียจคร้าน มันก็ชักครอบงำ อยู่ในบ้านดีกว่า สบายกว่า ประเดี๋ยวจะต้องกังวลไปเอาข้าวมาหุงกิน เขาก็ต้องไป เย็นก็ต้องไป รู้สึกว่าเป็นเรื่องยุ่งยากเหลือเกิน อย่างกระนั้นเลย เราจะต้องไปลำบากกับเก็บเกี่ยวข้าวในตอนเช้าบ้าง ตอนเย็นบ้างอย่างนี้ทำไม เก็บมาในตอนเย็นก็เลยเอาไว้ในตอนเช้าเสียเลย เอาไว้สักมือหนึ่ง แทนที่เราจะเก็บทุกมือ เก็บมาก็ได้ทีละสองมือ พอไปตอนเช้าก็เก็บมาสำหรับ

ป ร ั ช ฎ า ป ระ ยุ ก ต์ ชุ ค อ น เ ลื อ

อาหารค่ำ ที่นี้อีกคนหนึ่งเห็นคนนั้นทำอย่างนั้น ก็เอาอย่างบ้าง
 อ้าวพวกเราไปเอากันเถิด เราไปเก็บมาบ้าง คนแรกก็บอกว่ำนั่น
 เก็บมาเข้าแล้วไปถึงเย็น ที่นี้เราเก็บมาเย็นก็อย่าให้ถึงเพียงเช้า
 เท่านั้นเลย ให้มันไปถึงเย็นพรุ่งนี้บ้างเถิด เอาเสีย ๓ มื้อ คนต่อไป
 ก็เอา ๓ มื้อ เราเอาเสีย ๒ วันดีกว่า จะได้ไม่ต้องไปเอาบ่อยๆ ที่นี้
 ก็ทำต่อๆกันมา บางคนก็เก็บเอามาสดอีกไว้ ๓ วัน ๔ วัน ๕ วัน
 ๖ วัน ๗ วัน ๘ วัน ในคราวเดียว การที่ประชาชนต่างๆมีกิเลส
 มากขึ้น เห็นแก่ความสะดวกของตัวมากขึ้น เห็นแก่ตัวมากขึ้น คน
 อื่นจะมีกินหรือไม่มีกินไม่สำคัญหรอก ฉันทก็พยายามเก็บมาไว้ให้
 มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ จะได้ไม่ต้องไปเอาบ่อยๆ การที่ประชาชน
 ทั้งหลายในสมัยนั้น หรือสัตว์เหล่านั้นได้เห็นแก่ตัวมากขึ้น เห็นแก่
 ประโยชน์สุขส่วนตัวมากขึ้น และก็ไม่ปฏิบัติเหมือนเดิม ด้วยเหตุ
 เช่นนี้เมื่อสัตว์ที่ไม่เคยมีเกลบบมีรา ก็เกิดมีเกลบบมีราหุ้มห่อขึ้นมา
 รวงข้าวที่เก็บเกี่ยวมาแล้วก็ไม่งอกขึ้นมาใหม่เหมือนเดิม มีการหยุด
 เจริญเติบโต กระทั่งข้าวก็ตั้งอยู่เป็นกองๆ คือว่าข้าวตอนนี้เริ่มมี
 เกลบบมีราแล้ว สมัยก่อนพอเก็บมาแล้วก็งอกขึ้นมาใหม่ ตอนนี้
 คนมีกิเลสมากขึ้น เมื่อเก็บมาแล้วก็ไม่ยอมงอกขึ้นมาใหม่ ไม่งอก
 เสียแล้ว เหลือแต่กระซังเป็นกองๆอยู่ เมื่อประชาชนทั้งหลายเห็น
 เช่นนั้นก็พากันร้องห่มร้องไห้คร่ำครวญ บอกว่าที่เราเคยมีความสุข
 สบายต่างๆนั้น เวลานี้เราเริ่มไม่มีความสุขแล้ว เพราะว่าข้าวที่เคย
 เก็บแล้วเคยงอกก็ไม่งอก ข้าวที่ไม่เคยมีเกลบบมีรา บัดนี้ก็มีเกลบบ
 มีราขึ้นมา ที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะประเพณีชั่วร้ายที่เกิดขึ้นในหมู่พวกเรา
 นั้นเอง ครั้งหนึ่งเรามีแต่ความสุขอย่างมั่นคงเป็นเวลานาน บัดนี้

ป ร ำ ข ุ ฑ ำ ป ร ะ ช ุ ค ์ ช ุ ค ์ อ น เ ตี ย

เพราะการประพุดในทางที่ชั่วร้าย ในทางที่ไม่มีศีล ไม่มีธรรม
เราก็เลยมีรูปร่าง มีร่างกายแข็งกระด้างมากขึ้น เมล็ดข้าวที่ไม่เคย
มีเกล็ดมีรำก็มีเกล็ดมีรำขึ้น มีกระซังข้าวชูเป็นกอๆ ก็เลยคิดว่าจะ
ทำอย่างไรดีเล่า เมื่อเป็นเช่นนี้ก็คิดว่าเรามาแบ่งที่นากันเถิด เมื่อ
แบ่งที่นาไปแล้วเราก็กักปันเขตกันเถิด ของใครของมัน ทำกันเอง
ก็แล้วกัน บางคนก็มีความโลภ บางคนก็ไม่มีความโลภ คนที่มีความ
โลภ ทั้งๆที่เผื่อจะวังเขตนาของตนก็ยังอุตสาหุกรุกที่นาของคนอื่น
และฉวยเอาประโยชน์จากนาของผู้อื่น นี่เรียกว่าพวกเห็นแก่ตัว
ความจริงก็แบ่งกันพอดิบพอดิแล้ว คนหนึ่งเท่านั้นไร เท่านี้ไร
อยู่ๆไปก็คิดว่า เอ ๓ ไร่ของเรานี้ไม่พอเสียแล้ว คนนั้นก็ไ้ ๓ ไร่
เหมือนกัน เจ้าของไม่อยู่ก็ไปหยิบของเข้างัดเถิด ก็อาศัยที่เจ้าของ
เผลอ นี่ก็เป็นการเดือนสติว่าแกอย่าเผลอ เผลอฉันก็ไปหยิบเอามา
ใส่นาของฉันบ้าง ด้วยวิธีนี้แกก็ฉวยเอาประโยชน์จากนาของผู้อื่น
เมื่อแกทำอย่างนี้บ่อยๆเข้า เจ้าของเขาก็คอยระมัดระวังก็ปรากฏว่า
ในที่สุดประชาชนก็จับได้ว่า นายคนนั้นไปเกี่ยวลักข้าวในนาของ
คนอื่น ก็บอกว่าท่านนี้ได้ทำความชั่ว ได้ถือและได้ใช้นาที่มีไซ่ของตน
เป็นประโยชน์แก่ตน ท่านได้ฉวยเอาสิ่งของคนอื่นมาเป็นประโยชน์
ของตนอย่างนี้ ต่อไปอย่าให้เรื่องอย่างนี้เกิดขึ้นอีกนะ นายคนนั้นแก
ก็บอกว่าครับ ต่อไปผมจะไม่ปฏิบัติอย่างนี้อีก แต่ว่าพอเจ้าของ
เผลอก็ขโมยข้าวเข้างัด เป็นครั้งที่ ๒ ครั้งที่ ๓ ประชาชนจับได้ก็
ดักเดือนอย่างเดิมอีก แต่คราวนี้เขาไม่ดักเดือนเฉยๆ ดีเสียอีก
เพราะว่าสองสามครั้งแล้วบอกกันไม่หลาบจำ ไม่เชื่อไม่ฟังก็ต้องดี
กันเสียบ้าง เอาก้อนอิฐก้อนหินต่างๆขว้างบ้าง เอาไม้ตีบ้าง ที่นี้ก็

ปรัชญาประยุกต์ชุดอินเตีย

เกิดความชั่วร้าย คือเกิดมีขโมยขึ้นมา มีการดำเนินโทษขึ้นมา มีการพูดโกหกขึ้น มีการลงโทษเกิดขึ้นมา นี่เราจะเห็นได้ว่า อาชญากรรมมันเริ่มเกิดขึ้นมาแล้ว เพราะมนุษย์มีกิเลสเพิ่มขึ้น อาชญากรรมก็ตามมา ที่นี้ประชาชนทั้งหลายก็ร้องห่มร้องไห้ วิถีทางต่างๆอะไรต่างๆเหล่านี้ได้เกิดขึ้น มีทั่วไปในหมู่มนุษย์เราแล้ว มีการขโมย มีการดำเนินโทษ มีการโกหก มีการลงโทษในหมู่พวกเรา เมื่อเป็นเช่นนี้มันก็ลำบาก การที่พวกเราจะมาคอยจับคนโน้นคนนี้ คอยลงโทษคนโน้นคนนี้ ก็ไม่เป็นอันทำมาหากิน อย่างกระนั้นเลย เรามาเลือกใครคนใดสักคนหนึ่งเถิด เลือกขึ้นมาเพื่อที่จะได้ทำหน้าที่คอยลงโทษหรือดำเนินโทษ หรือจะเนรเทศคนที่ประพฤติผิดต่างๆ ถ้าหากว่าคนเหล่านั้นหรือว่าคนใดกระทำความผิด ประพฤติไม่เหมาะสมเราก็เอามาลงโทษเสีย เมื่อเราจะเลือกคนคนนี้ ขึ้นมาทำหน้าที่แทนเราเช่นนี้ ถ้าจะให้เขาไปทำมาหากินแล้ว เขาจะเอาเวลาที่ไหนมาพิจารณาตัดสินลงโทษ มาตัดสินโทษอะไรต่างๆ เหล่านี้ เพื่อจะให้เขาดำรงชีวิตด้วยความสะดวกสบาย เราก็ควรจะแบ่งข้าวของเรานี้ให้เป็นการตอบแทนแก่เขา เพื่อเขาจะได้ไม่ต้องกังวลต่อการที่จะต้องหาอาหารมาบริโภคอะไรต่างๆเหล่านี้ เพื่อเขาจะได้ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเที่ยงธรรม ด้วยความยุติธรรม ทุกคนก็ต้องเสียสละยอมแบ่งส่วนของตนให้เป็นการตอบแทน แต่ว่าการที่จะเลือกใครขึ้นมา นั้น ตอนนั้นก็ต้องเลือกคนที่สง่างามที่สุด ดึงดูดตาที่สุด มีความสามารถที่สุด และให้มีหน้าที่ลงโทษดำเนินโทษ หรือเนรเทศผู้ที่ประพฤติผิด เมื่อเขาผู้นั้นเต็มใจรับหน้าที่นั้น ประชาชนก็แบ่งข้าวของตนให้เป็นส่วนของเขา ที่นี้คำว่า มหาสมมุติ ก็เกิดขึ้น

ป ร ำ ข ญ ำ ป ระ ยุก ต์ ชู ค อ น เ ตี ย

มหาสมมุติก็แปลว่ามหาชนสโมสรสมมุติ คือมหาชนร่วมกันแต่งตั้งสมมุติขึ้นมาให้เป็นใหญ่เป็นโต เราก็เรียกว่า “มหาสมมุติ” คำว่า “มหาสมมุติ” นี้ ได้เกิดขึ้นเป็นชื่อเรียกผู้ที่ได้รับแต่งตั้งให้เป็นกษัตริย์ปกครองบ้านเมือง มหาสมมุตินี้เป็นเจ้าเหนือท้าว เพราะว่า เป็นใหญ่ในหมู่ประชาชนแล้ว ประชาชนถือว่าการทำนาเป็นกระดูกสันหลังเป็นอาชีพที่สำคัญที่สุดในเวลานั้น เพราะฉะนั้นผู้ที่ได้รับยกย่องนี้ก็ได้ชื่อว่าเป็นผู้ที่มีอำนาจเหนือบรรดาที่นาหรือที่ดินทั้งหลาย เพราะฉะนั้นเขาก็เรียกชื่อหนึ่งว่า กษัตริย์ คำว่า กษัตริย์ ก็เกิดขึ้นในตอนนี้ เพราะว่าท่านเป็นใหญ่ในบรรดาที่นาทั้งหลาย เมื่อท่านเป็นกษัตริย์ขึ้นมาแล้ว ต่อไปท่านก็บำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม ได้ทำให้ผู้ที่อยู่ในความปกครองมีความชื่นชมยินดีในความเที่ยงธรรม ตั้งอยู่ในทศพิธราชธรรม เพราะฉะนั้นคำว่าราชา ก็เกิดขึ้น “ราชา” แปลว่าผู้ที่ทำให้ประชาชนโปรดปรานชื่นชมยินดีมีความภูมิใจภูมิใจ ไม่ได้รับความทุกข์ยากอะไรต่างๆ เราจะเห็นว่าคำว่า มหาสมมุติ ก็ดี กษัตริย์ ก็ดี ราชา ก็ดี ซึ่งเป็นชื่อของกษัตริย์นั้นก็มีการเกิดมาอย่างนี้ นี่เป็นเรื่องกำเนิดของกษัตริย์ตามขั้นตอน ตามเรื่องเล่ามานมนานแล้ว กษัตริย์ความจริงก็เกิดจากพวกประชาชนอย่างเดียวกันนี้เอง ไม่ใช่วิเศษวิโสหรือมาจากสวรรค์หรือกึ่งเทพเจ้าอะไรหรอก เป็นผู้ที่ประชาชนสมมุติเลือกตั้งขึ้นมาเป็นกษัตริย์เท่านั้น ใครก็ตาม ถ้าหากว่ามีคุณสมบัติความสามารถที่จะสร้างประโยชน์ให้แก่ประชาชนให้แก่ประเทศชาติ กอบกู้เอกราชอะไรต่างๆ เราก็ยกย่องให้เป็นกษัตริย์ ซึ่งประวัติศาสตร์ไทยเราก็มีเยอะแยะที่สามัญชนได้เป็นกษัตริย์ อย่างพระร่วง ท่านก็มาจาก

ป ร ำ ญ า ป ระ ยุ ก ต์ ชุ ด อื่น เดี ย

สามัญชน พระเจ้าอยู่ทองท่านก็สามัญชน พระเจ้าตากสินท่านก็สามัญชน หรือว่าแม้แต่พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าฯ ผู้ตั้งราชวงศ์จักรี พระองค์ก็ทรงเป็นสามัญชนมาก่อน เมื่อได้รับการสมมุติ เพราะเป็นผู้มีความรู้ความสามารถที่จะปกครองไพร่ฟ้าข้าแผ่นดินได้ เราภิสมมุติให้เป็นกษัตริย์ สมมุติให้เป็นราชา เพราะฉะนั้นนี้เป็นสมมุติทั้งนั้น ถ้าหากว่าเราจะถือว่าเป็นเทพเจ้า เขาก็เรียกว่า เทพสมมุติ หรือว่า สมมุติเทพ เป็นเทวดาโดยสมมุติ ไม่ใช่เทวดาจริงๆหรอก แต่ว่าคนก็ไปคิดว่าเป็นกึ่งเทพเจ้าบ้าง เป็นเทพเจ้าบ้าง ความจริงบ่อเกิดของกษัตริย์ก็คนธรรมดาสามัญนี่เอง ไม่มีอะไรยิ่งไปกว่านี้ นี่ตำนานในอัครคัมภีร์สูตร ท่านบอกไว้อย่างนี้

ต่อมาก็บังเกิดมีคนบางคนคิดว่า วิธีทางชั่วร้ายมีอยู่ในหมู่มนุษย์มีอยู่ในหมู่ประชาชนมาก เราควรมาช่วยกันกำจัดวิธีทางที่ชั่วร้ายทั้งหลายและที่ไม่ดีทั้งหลายให้หมดไปเกิด คราวนี้คำว่า พราหมณ์ ที่ไปถึงผู้ที่ห้ามวิธีทางที่ชั่วร้ายและไม่ดีเสียได้ ก็เกิดขึ้นมา คำว่า “พราหมณ์” นั้นหมายถึงผู้ที่อบรมสั่งสอนหรือว่าเป็นนักบวชก็คอยที่จะแนะนำว่าอะไรเป็นทางชั่วร้ายก็ห้ามเสีย อะไรที่เป็นทางดีก็แนะนำให้กระทำ คำว่า พราหมณ์ ก็กลายเป็นชื่อแรกที่สุดสำหรับพวกเขา พวกพราหมณ์ก็ได้สร้างกระท่อมบ้าง สร้างด้วยใบไม้ในป่าให้แก่ตัวเอง แล้วก็นั่งเจริญภาวนาอยู่ในกระท่อมนั้น พวกเขาไม่ต้องใช้ถ่านหรือฟืนหุงหาอาหารอีกต่อไป ไม่ต้องใช้สากหรือครกอีกต่อไป แต่พวกเขาจะเข้าไปยังหมู่บ้านเข้าไปยังเมืองเข้าไปยังนครเพื่อบิณฑบาต ดอนเียนก็ขออาหารค่า ดอนเช้าก็ขออาหารเช้า เมื่อได้อาหารมาบริโภคแล้ว เขาก็จะกลับมาเจริญภาวนา

ป ร ั ช ญา ป ระ ภู ก ต์ ษุ ด อ น เ ลื ข

ในป่าในกระท่อม เพราะฉะนั้นพวกพราหมณ์เหล่านี้จึงได้ซื้ออีกชื่อ
หนึ่งว่า ฉายกะ แปลว่าผู้เข้าฉาน เพราะมีหน้าที่บำเพ็ญเพียร
เมื่อบำเพ็ญเพียรได้รู้อะไรแล้วก็แนะนำสั่งสอนผู้อื่นต่อไป บางท่าน
ก็เกิดความเบื่อหน่ายในการที่จะเจริญภาวนาอยู่ในกระท่อมแล้ว
ท่านก็ออกจากกระท่อมไปตั้งหลักแหล่งอยู่ชายหมู่บ้านและชน
เมือง แล้วก็แต่งคัมภีร์ขึ้น เมื่อประชาชนเห็นเช่นนั้นก็กล่าวว่าคน
ดีๆ เหล่านี้ยังไม่สามารถเจริญภาวนาได้ คือว่าขนาดที่เรียกว่าสละ
โลกไปแล้ว ในที่สุดก็หนี คือเจริญภาวนาอยู่ไม่ไหว โดดเดี่ยวอยู่ใน
ป่านานๆ ก็เหงาเหมือนกัน เข้าบ้านเข้าเมืองดีกว่า พารสเค็มรส
เปรี้ยวรับประทานดูบ้าง พวกนี้ก็เลยมาอยู่ตามชายบ้านชายเมือง
เลิกเจริญภาวนาอยู่ในป่าแล้ว ที่นี้เมื่ออยู่ชายบ้านชายเมืองจะทำ
อย่างไรถึงจะมีผู้นำเอาอาหารมาให้บริโภค เพราะฉะนั้นพวกนี้ก็ต้อง
ทำหน้าที่เป็นครูอาจารย์ สั่งสอนคนทั่วไปว่าอะไรเป็นความชั่ว
อะไรเป็นความดี เขาก็เรียกว่า อัชฌายกะ หมายถึงว่าเป็นครู ใน
สมัยนั้นเขาถือว่าครูเป็นพราหมณ์ชั้นต่ำที่สุดในบรรดาพราหมณ์
ทั้งหลาย ในสมัยนี้เขากลับถือเป็นตรงกันข้าม เพราะเขาถือครูเป็น
พราหมณ์ชั้นดีที่สุด เพราะเขาถือว่าได้ทำประโยชน์ให้กับสังคมมาก
นี่เราจะเห็นได้ว่าเรื่องดีเรื่องชั่วนี้เป็นเรื่องสมมุติ สมัยหนึ่งเราอาจจะ
บอกว่าดี แต่มาอีกสมัยหนึ่งเราจะเห็นว่าสิ่งที่เคยถือว่าเป็นดีกลายเป็น
ชั่วไปเสียแล้ว เพราะฉะนั้นเรื่องความดีความชั่วจึงเป็นเรื่องสมมุติ
ทั้งนั้น ถ้าเราชอบใจ เราก็มว่าดี ถ้าเราไม่ชอบใจ เราก็มว่าไม่ดี เพราะ
ฉะนั้นความดีความไม่ดีมันขึ้นอยู่กับบุคคล เราไปคิดว่ามันดี มันก็ดี
คิดว่ามันไม่ดี มันก็ไม่ดี เป็นเรื่องสมมุติทั้งสิ้น

ป ร ะ ญ า ป ระ ยุ ก ต์ ชุ ด อ น เ ต ย

ในเรื่องกำเนิดวรรณะ สำหรับวรรณะพราหมณ์ พวกพราหมณ์ก็ถือกำเนิดขึ้นมาตามปกติธรรมดาตัวเอง ไม่ได้วิเศษวิโสอะไร ไม่ได้เกิดมาจากพรหมอย่างที่พวกพราหมณ์คิดว่าตนเกิดมาจากพรหมอะไรหรอก ความจริงก็คือประชาชนสมมติขึ้นมา เรียกชื่อขึ้นมา เพราะว่าทำหน้าที่อย่างนี้เขาก็สมมติเรียกชื่ออย่างนี้ เพราะฉะนั้นเราจะเห็นได้ว่าที่กษัตริย์อ้างตัวว่ามาจากเทพเจ้าก็ดี พวกพราหมณ์อ้างตัวว่ามาจากพรหมก็ดี เป็นเรื่องเหลวไหลทั้งนั้น ความจริงก็เป็นเรื่องที่เกิดขึ้นมาอย่างปกติทั้งนั้นแหละ แต่ก็แสดงให้เห็นคนอื่นเห็นว่าฉันนี่เป็นผู้วิเศษ ก็พยายามที่จะแสดงว่าฉันนี่ไม่ใช่คนธรรมดาสามัญนะ เป็นพวกเทพเจ้าจุติหรือว่าเป็นผู้ถือกำเนิดมาจากพวกพรหม พวกเทวดา อะไรต่างๆเหล่านั้น ต่อมาเมื่อประชาชนอื่นๆได้แต่งงาน ได้ประกอบอาชีพการค้าทุกชนิดขึ้นมาแล้ว เพราะว่าเวลานั้นไม่ได้มีเฉพาะการทำไร่ทำนาเท่านั้น เมื่อคนมีมากขึ้นก็มีการแลกเปลี่ยนสินค้ากัน คนหนึ่งเมื่อมีข้าวก็ไปแลกอย่างโน้น แลกผักแลกผ้า คนมีผักมีผ้าก็เอามาแลกข้าว ต่างคนต่างแลกกันไปแลกกันมาอย่างนี้ก็เป็นเหตุทำให้การค้าเกิดขึ้น เพราะเหตุที่คนทั้งหลายเหล่านั้นประกอบอาชีพและประกอบการค้าทุกชนิด คือ วิสสะ นี่เองก็ทำให้มีพวกวรรณะ เวสสะ หรือพวก ไวศยะ หรือพวก แพศย์ ขึ้น ความจริงพวกแพศย์ก็เกิดขึ้นมาตามปกติธรรมดาตัวเอง เพราะทำหน้าที่ทำมาค้าขาย เขาก็เลยเรียกว่าแพศย์ ไม่ใช่ขายแพथย์ที่รักษาโรค แพศย์มาจากคำว่า วิสสะ หมายถึงพวกการค้า เพราะฉะนั้นวรรณะแพศย์ก็ไม่ได้วิเศษวิโสอะไรเลย ที่นี้ยังมีบางพวกซึ่งเป็นพวกนายพรานซึ่งทำมาหากินเลี้ยงชีวิตด้วยการฆ่าสัตว์ การฆ่าสัตว์นี้

ป ร ั ช ญา ป ระ ยุ ก ต์ ชุ ต อ น เ ต ย

ทางภาษาบาลีท่านเรียกว่า ลุททะ ก็มีการค้าขายอยู่ เรียกว่า ชุททะ คือว่าเมื่อได้สัตว์มาแล้วก็เอาสัตว์นี้ไปค้าขาย ชุททะ แปลว่า เล็กๆ น้อยๆ เมื่อเอาพวกสัตว์ต่างๆไปแลกเปลี่ยนกับข้าวบ้าง แลกเปลี่ยนกับผ้าบ้าง อะไรต่างๆเหล่านี้ พวกนี้เขาก็เรียกว่า ลุททะ บ้าง ชุททะ บ้าง คำว่า ลุททะ กับ ชุททะ นานๆเข้าก็เพี้ยนกลายเป็น สุธทะ หรือว่าพวก ศูทร กำเนิดของพวกศูทรก็มีมาอย่างนี้ นี่เราจะเห็นว่าอัคคัญญสูตรนี้พระพุทธเจ้าได้เทศนาสอนและอธิบายให้เห็นว่า สังคมได้วิวัฒนาการมาอย่างไร ทำไมจึงเกิดมีวรรณะกษัตริย์ วรรณะพราหมณ์ วรรณะแพศย์ วรรณะศูทรขึ้น พระพุทธองค์ก็ได้อธิบายถึงกำเนิดของวรรณะต่างๆว่ามีความเป็นมาอย่างนี้

ต่อมาสมัยหนึ่งที่กษัตริย์องค์หนึ่งดำเนินชีวิตวิบัติของพระองค์ จึงได้เสด็จออกจากวังไปดำเนินชีวิตเป็นอนาคาริกจะเป็นนักบวช แล้วแพศย์คนหนึ่ง พราหมณ์คนหนึ่ง ศูทรคนหนึ่งก็ดำเนินวิธีปฏิบัติอย่างเดียวกัน จากคนทั้ง ๔ วรรณะนี้เองก็เกิดชนชั้นนักบวชขึ้น และพวกนักบวชนี้ก็เกิดขึ้นมาตามปกติธรรมดานี้เอง ไม่มีอะไรที่วิเศษวิโสกว่านี้ เพราะฉะนั้นในสมัยเดิมทีเดียว การที่จะเป็นนักบวช ไม่จำกัดว่าเฉพาะวรรณะพราหมณ์เท่านั้น จะเป็นวรรณะกษัตริย์ ก็ตาม วรรณะพราหมณ์ก็ตาม วรรณะแพศย์ก็ตาม วรรณะศูทรก็ตาม ใครก็ตาม จะเป็นวรรณะใดก็ตาม มาบวชได้ทั้งนั้น เมื่อมาบวชแล้ว ก็ถือว่าเป็นนักบวชเหมือนกันหมด ที่นี้ต่อมากษัตริย์องค์หนึ่งทรงประพฤตชั่วทั้งทางกายกรรม วาจกรรม และมโนกรรม มีทรศนะผิดๆเกี่ยวกับโลก เพราะความเห็นและการกระทำของตนนี้เอง เมื่อสิ้นพระชนม์แล้วก็ไปเกิดในอบายคือในนรก พราหมณ์คนหนึ่ง

ป ร ั ษ ฎ า ป ร ะ ชุ ก ต์ ชุ ด อี น เติ ย

แพศย์คนหนึ่ง ศุภรคนหนึ่ง ก็ดำเนินชีวิตแบบเดียวกัน ได้ส่วยผลกรรมอย่างเดียวกันคือ ก็ไปเกิดในอบายเหมือนกัน ถ้าหากว่าเขาดำเนินชีวิตในทางที่ชอบทั้งในทางกายกรรม วจีกรรม และมโนกรรม มีความเห็นเกี่ยวกับโลกอย่างถูกต้องก็จะไปเกิดในสุคติคือโลกสวรรค์ ถ้าการดำเนินชีวิตและความเห็นของเขามีดีบ้างชั่วบ้างปนกันก็จะไปเกิดในสถานะที่มีทุกข์บ้าง มีสุขบ้าง อย่างเช่นในมนุษยโลก มีทั้งสุขทั้งทุกข์ เพราะฉะนั้นการที่มาก่อเกิดในมนุษยโลกนี้ความจริงก็มีบุญอย่างหนึ่ง ถ้าไปเกิดในสวรรค์มีแต่สุข ไม่มีทุกข์ ถ้าไปเกิดในนรกมีแต่ทุกข์ ไม่รู้จักสุข ถ้าเกิดในมนุษยโลกนี้ดีจริง ๆ นรกก็อยู่ที่นี้ สวรรค์อยู่ที่นี้ พระพุทธเจ้าก็ต้องมาตรัสรู้ในมนุษยโลก ไม่ได้ตรัสรู้ในสวรรค์ เพราะสวรรค์มีแต่สุข ไม่มีการเปรียบเทียบ นรกก็มีแต่ทุกข์ ไม่มีการเปรียบเทียบ การที่เราจะเข้าใจสังขารที่แท้จริงจะต้องศึกษาเปรียบเทียบ มนุษยโลกนี้เป็นสถานที่ที่มีทั้งความดีความชั่ว มีทั้งบุญทั้งบาป เพราะฉะนั้นมนุษยโลกจึงเหมาะสำหรับเป็นที่ตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า การที่เราได้เกิดเป็นมนุษย์ในโลกนี้นับว่าวิเศษจริง ๆ นับว่าบุญเหลือเกิน ผู้ที่มาก่อเกิดในมนุษยโลกนี้ ถ้าหากว่ารู้จักควบคุมตัวเองทั้งในด้านกายทวาร วจีทวาร มโนทวารได้แล้ว ในที่สุดเขาก็อาจจะบรรลุถึงนิพพานได้แม้ในชาตินี้ การบรรลุถึงนิพพานนี้ ตามปกติเราบรรลุถึงในมนุษยโลก ถ้าไปนิพพานในโลกอื่นก็ต้องไปเกิดในชั้นสุทธาวาส แต่ว่าปกติส่วนใหญ่ก็นิพพานในมนุษยโลกทั้งนั้น การตรัสรู้ก็ตรัสรู้ในมนุษยโลก การนิพพานก็นิพพานในมนุษยโลก ใครก็ตามจากวาระทั้ง ๔ นี้ เมื่อได้มาบวชเป็นภิกษุ และต่อมาได้สำเร็จเป็นพระอรหันต์ ทำลายอาสวะได้หมดสิ้น เชื่อว่า

ป ร ำ ข ญ ำ ป ร ะ ย ุ ก ต์ ข ุ ด อ น เ ตี ย

ได้ทำกิจที่ควรทำเสร็จเรียบร้อยแล้ว ปลงภาระลงได้แล้ว บรรลุถึง
 วิมุตติความหลุดพ้นแล้ว ทำลายพันธะที่จะทำให้ไปเกิดใหม่ได้แล้ว มี
 อิสระในปัญญาที่สมบูรณ์ เชื่อว่าเป็นผู้สูงสุดกว่าคนทั้งปวงโดยธรรม
 ไม่ใช่กิจอื่นใด เพราะธรรมเป็นสิ่งที่สูงสุดที่มนุษย์อาจมีได้ ทั้งใน
 ชีวิตนี้และชีวิตหน้า เราจะเห็นได้ว่าในพระพุทธศาสนาที่เราไม่ได้ถือว่า
 ต้องเกิดมาในวรรณะโน้นวรรณะนี้ จึงจะเป็นพระอรหันต์ได้ ในพระ
 พุทธศาสนาถือว่าวรรณะทั้ง ๔ นี้จะเป็นคนในวรรณะใดก็ตาม ถ้าได้
 มาบวชในพระพุทธศาสนา เป็นภิกษุและได้บำเพ็ญเพียรดังที่ปฏิบัติ
 กันโดยการเจริญทางสายกลางด้วยการเข้าสมาธิอะไรต่างๆ เหล่านี้แล้ว
 ในที่สุดก็จะได้บรรลุคุณวิเศษเป็นขั้นๆ จนกระทั่งถึงเป็นพระอรหันต์
 สามารถทำลายกิเลสได้ เมื่อทำลายกิเลสเหล่านี้ได้แล้วก็เป็นอันชื่อ
 ว่าปลงภาระได้แล้ว หลุดพ้นจากกิเลสต่างๆ แล้วก็เป็นอย่างสิ้นสุด
 ยุติภาระต่างๆ ทั้งในชีวิตนี้และในชีวิตหน้า ความคิดเห็นเกี่ยวกับรัฐ
 และสังคมในสมัยพระพุทธเจ้าหรือในสมัยพุทธกาลหรือในพระพุทธ-
 ศาสนาก็เป็นอันว่ายุติลงด้วยเวลาเพียงเท่านั้น.

สวัสดี

๒๖ มิถุนายน ๒๕๑๐

๑๐

เหตุที่ทำให้เกิดอาชญากรรม
ปรัชญาการปกครอง

สวัสดีครับ

วันนี้เป็นรายการเกี่ยวกับปรัชญาในทางพระพุทธศาสนา เมื่อคราวก่อนผมได้พูดถึงเรื่องปรัชญาในทางพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกี่ยวกับเรื่องการปกครอง เพราะตามปกติคนทั่วไปมักจะคิดว่าพระพุทธศาสนานี้เป็นเรื่องเกี่ยวกับธรรมะไม่ได้ประโยชน์ในด้านเกี่ยวกับการปกครองหรืออะไรต่างๆทำนองนั้น ผมก็ได้ยกตัวอย่างเกี่ยวกับเรื่องพระสูตรที่พูดถึงเรื่องการปกครองมาแล้ว และวันนี้ผมก็ยังอยากจะพูดถึงเรื่องเกี่ยวกับอุดมคติในเรื่องเกี่ยวกับการบริหารบ้านเมือง เกี่ยวกับรัฐบาล เกี่ยวกับเรื่องความเสื่อมและความเจริญ

ปรัชญาประยุกต์สู่ชีวิต

เกี่ยวกับเรื่องอารยธรรมอีกสักเล็กน้อย เพราะว่าเรื่องนี้เป็นเรื่องที่มีข้อความคิดต่อกันหรือว่ามีเค้าเรื่องที่พาดพิงกันอยู่ ถ้าหากว่าจะพูดในเรื่องต่าง ๆ เหล่านี้ให้ปะติดปะต่อกันไปเสียก็คงจะเป็นประโยชน์ต่อท่านผู้ฟังเป็นอย่างมาก ซึ่งพระสูตรที่ผมจะนำมากล่าวในวันนี้ ก็ถือว่าเป็นพระสูตรที่ได้พยายามอธิบายถึงบ่อเกิดของอาชญากรรมและบรรดาความชั่วทั้งหลาย แต่ก็ได้ให้คำตอบเรื่องนี้ไว้ต่าง ๆ กัน

ข้อความในตอนแรกๆ ถือว่าอาชญากรรมที่เกิดขึ้นในรัฐ หรือว่าในแว่นแคว้นนั้นเป็นไปตามธรรมดาตามธรรมชาติแล้วก็เป็นเหตุชักนำให้มีกษัตริย์ขึ้นมาปราบปรามอาชญากรรมนั้น เมื่อมีกษัตริย์ขึ้นมาปราบปรามอาชญากรรมแล้ว ตอนนี้รัฐบาลก็เกิดขึ้น รัฐบาลก็มีความสำคัญต่ออาชญากรรม สมัยนี้ก็เป็นสมัยยุคทองคือว่ามีรัฐบาลและก็มีกษัตริย์ แต่การพิชิตต้องไม่ใช่เป็นการพิชิตด้วยคมดาบ ไม่ใช่เป็นการพิชิตด้วยอาวุธ ดูเหมือนเรื่องการที่ว่าองค์จักรพรรดิราชมีชัยชนะโดยสันติเหนือประเทศบ้านใกล้เรือนเคียงทั้งปวง และในบางแห่งก็จะเกี่ยวข้องกับแผนกรรมวิชัยของพระเจ้าอโศกอยู่มาก และเราก็มีความเห็นโน้มเอียงไปในฐานะที่จะเชื่อว่าข้อความนี้ได้มีการแต่งเติมขึ้นมาภายหลังสมัยพระเจ้าอโศก ขอให้ท่านผู้ฟังได้สังเกตเรื่องบาปและอาชญากรรมและผลที่ทำให้มาตรฐานแห่งอารยธรรมและสถานะของมนุษย์โดยทั่วไปให้เป็นอย่างนั้นด้วย

กล่าวกันว่าเนื่องมาจากขาดกษัตริย์และโดยเฉพาะก็คือการที่บรรพบุรุษต้องประสบความล้มเหลวในการที่จะดำเนินนโยบายดูแลคนยากจนต่อไป ดังนั้นจึงได้เกิดมีอาชญากรรมขึ้น ศีลธรรมก็เสื่อมลง ฉะนั้นมาตรฐานแห่งชีวิตก็เสื่อมทรามลงไปด้วย จนกระทั่งถึง

ป ร ั ฐ ฐ า ป ร ะ ยุก ต์ ชุ ต อ น เ ต ย

ยุคอนาธิปไตยเต็มที่อยู่ชั่วระยะเวลาหนึ่ง ต่อมาความรักมนุษยชาติ และมิตรภาพก็เกิดมีทั่วไปอีก และค่อยๆ พื้นฟูยุคทองนี้ขึ้นมาใหม่ สิ่งที่น่าสนใจก็คือการอ้างพระศรีอริยเมตไตรยเป็นผู้ที่จะมาตรัสรู้ เป็นพระพุทธเจ้าในอนาคตกาล ซึ่งข้อนี้ย่อมแสดงว่าสูตรนี้เมื่อเทียบกับสูตรอื่นๆ แล้วนับว่าเป็นสูตรที่เกิดขึ้นในภายหลัง ข้อความที่ผมจะได้นำมาเล่าให้ท่านผู้ฟังได้ฟังนี้เรียกว่า จักรวรรดิสูตร มีอยู่ในคัมภีร์ที่มณิกาย ปาฏิกวรรค ในเรื่องของจักรวรรดิสูตรนี้ก็มีข้อความที่ผมจะขอย่นย่อมากล่าว เพราะว่าการที่จะนำมากล่าวโดยละเอียดนั้นก็อาจจะทำให้ท่านผู้ฟังเกิดความเบื่อหน่าย เพราะบางทีก็มีข้อความที่ซ้ำๆ กันอยู่ เพราะฉะนั้นผมจะรวบรัดนำมากล่าวโดยย่อๆ ดังต่อไปนี้

ในจักรวรรดิสูตรนี้ได้กล่าวว่า ในอดีตกาลมีกษัตริย์องค์หนึ่ง ทรงพระนามว่า ทัพพะเนมิ พระองค์ทรงเป็นจักรพรรดิราช คือเป็นพระเจ้าจักรพรรดิครองโลก เป็นกษัตริย์ผู้ทรงธรรม เป็นผู้พิชิตทั้ง ๔ ทิศ เป็นผู้คุ้มครองประชาชน เป็นผู้ครองครอบดินะทั้ง ๗ คือ จักรวรรณะ หัตถิวรรณะ อัสสรวรรณะ มณีวรรณะ อิตถิวรรณะ คหปติวรรณะ และปริณายกวรรณะ หรือถ้าพูดตามแบบไทยๆ ก็คือว่าพระองค์มีจักรแก้ว มีช้างแก้ว มีม้าแก้ว มีมณีแก้ว มีนางแก้ว มีคฤหาสน์แก้ว และมีขุนพลแก้ว พระเจ้าจักรพรรดิพระองค์นี้ทรงมีโอรสกว่าพันองค์ โอรสทั้งปวงล้วนเป็นวีรบุรุษผู้กล้าหาญสามารถทำลายกองทัพข้าศึกได้ทั้งนั้น พระองค์ทรงพิชิตโลกจากมหาสมุทรหนึ่งไปตกอีกมหาสมุทรหนึ่ง มิได้ทรงปกครองโลกโดยอาชญาหรือคัสตรา แต่ทว่าทรงปกครองโดยธรรม ท่านผู้ฟังอาจจะสงสัยว่าพระเจ้าจักรพรรดิราช

ป รัช ญา ป ระ ยุ ก ต์ ชุ ด อื่น เ ตี ย

องค์นี้ทำไมมีโอรสตั้งพันกว่า เราก็คงไม่เคยพบเลยในประวัติศาสตร์ที่พระเจ้าแผ่นดินจะมีโอรสเป็นพันๆ ถ้าหากว่าเป็นจำนวนร้อยเราก็คงจะพบบ้าง แต่ความจริงก็ไม่น่าแปลกอะไรในเมื่อพระเจ้าจักรพรรดินี้ท่านเป็นผู้มีอำนาจครอบครองโลกทั้งหมดจะมีสักกี่พันก็เห็นจะไม่น่ามีอะไร และนอกจากนั้นท่านมีได้มีอายุเพียง ๑๐๐ ปี เหมือนอย่างเราท่านทั้งหลาย พระองค์ทรงมีอายุนับเป็นจำนวนพันปี เพราะฉะนั้นเวลาอันยาวนานและอำนาจวาสนาของพระองค์ก็อาจทำให้พระองค์ทรงมีโอรสมิติดาสัก ๒ - ๓ พันคนก็เห็นจะพอได้ และก็ไม่ต้องเป็นห่วงว่าจะไม่มีข้าวรับประทาน หรือว่าจะไม่มีที่อยู่อาศัยหรือไม่ เพราะว่าพระองค์ทรงพิชิตโลก จะให้ไปอยู่ที่ไหนก็ได้ จะให้ครอบครองที่ไหนก็ได้

เมื่อกาลเวลาผ่านไปหลายพันปีแล้ว นี่ก็แสดงว่าพระเจ้าทัฬหะเนมินี้มีพระชนมายุนับเป็นพันๆ ปีทีเดียว ทำไมตลอดชีวิตพระองค์จึงมีโอรสตั้งพันองค์มิได้ คิดแล้วถ้าหากว่าเฉลี่ยปีละ ๑๐ คน ร้อยปีก็พันคน ทีนี้ถ้าหากว่าไปมีโอรสตอนที่อายุ ๒๐ ก็ต้องเฉลี่ยปีหนึ่งก็ต้อง ๗๐ กว่าคน กว่าจะได้พันคน เมื่อกาลเวลาผ่านไปตั้งหลายพันปี พระเจ้าทัฬหะเนมิก็คงรับสั่งกับราชบุรุษผู้หนึ่งว่า ถ้าหากว่าเจ้าเห็นจักรแก้วจมลงหรือว่าเลื่อนมาจากที่ของมันเมื่อไรละก็จงมาบอกเรานะ เมื่อกาลเวลาผ่านไปอีกหลายพันปี บุรุษผู้นั้นก็เห็นจักรทิพย์นั้นจมลงๆ ไปทุกที จึงได้ไปกราบทูลพระเจ้าจักรพรรดิราชทัฬหะเนมิทรงทราบ แล้วพระเจ้าทัฬหะเนมิทรงส่งบุรุษผู้นั้นไปตามพระโอรสองค์ใหญ่มา และก็รับสั่งว่า “ลูกรัก จักรทิพย์ได้จมลงแล้ว และพ่อได้เคยบอกลูกแล้วว่า เมื่อจักรทิพย์ของพระเจ้าจักรพรรดิจม

ป ร ำ ข ญ ำ ป ร ะ ช ุ ก ต์ ช ุ ด อ น เ คี ย

ลง พระเจ้าจักรพรรดิก็จะดำรงชีวิตต่อไปไม่ได้นาน พอได้มีความสุขแบบมนุษย์สมบูรณ์แล้ว บัดนี้ถึงเวลาที่พ่อจะไปหาความสุขอันเป็นทิพย์ต่อไป มาซิลูกรัก ลูกจะต้องรับภาระในโลกต่อไปแล้ว” แล้วพระเจ้าทัฬหะเนมิก็ได้ทรงตั้งราชโอรสองค์ใดไว้ในราชสมบัติ ทรงปลงพระเกศาและพระมัสสุ ทรงครองผ้ากาสาวพัสตร์ออกจากพระราชวังไปดำเนินชีวิตเป็นอนาคาริกคือผู้ไม่ครองเรือนแล้ว

เมื่อราชฤๅษีทัฬหะเนมิได้ออกจากพระราชวังไปได้ ๗ วัน จักรทิพย์ก็หายไป ตามปกติจักรทิพย์นี้เป็นจักรของพระเจ้าจักรพรรดิราชโดยเฉพาะ ไม่ใช่สำหรับผู้อื่น และตามปกติจักรทิพย์นี้จะตั้งอยู่ที่ประตูพระราชวัง ดราบดีที่พระเจ้าจักรพรรดิยังทรงราชสมบัติอยู่ยังไม่สิ้นพระชนม์ จักรทิพย์นี้ก็จะเปลี่ยนคล้ายๆกับว่าเป็นองค์รักภักษาเมืองอยู่ แต่ถ้าหากว่าพระเจ้าจักรพรรดิจะสิ้นพระชนม์นั้นจักรทิพย์จะค่อยๆจมหายไป ถ้าหากว่าจมหายมิดไปก็หมายความว่าพระองค์จะสิ้นพระชนม์แล้ว เมื่อพระเจ้าทัฬหะเนมิได้ทรงทราบว่าจักรทิพย์นี้ค่อยๆจมลง ก็ทรงคิดว่า นี่เป็นเวลาที่พระองค์จะต้องสวรรคตแล้ว พระองค์ทรงตั้งอยู่ในความไม่ประมาท เพราะตามปกติพระองค์ก็เป็นผู้ทรงธรรมอยู่แล้ว จึงได้ปลงพระเกศา ปลงพระมัสสุ ปลงหนวด ปลงเคราหมด เสร็จแล้วก็ทรงห่มผ้ากาสาวพัสตร์ออกบวช

คราวนี้มีบุรุษผู้หนึ่งไปเฝ้าพระราชวังซึ่งได้รับการอภิเษกแล้ว และกราบทูลว่า จักรทิพย์นั้นได้หายไปแล้ว หมายความว่าราชบุรุษไปเฝ้าพระราชวังองค์ใหม่ ซึ่งเป็นโอรสของพระเจ้าจักรพรรดิและได้ทูลให้ทรงทราบว่าจักรทิพย์บัดนี้ได้หายไปแล้ว พระราชวังองค์ใหม่นี้ก็ทรงเสียพระทัยมากและก็เสด็จไปเฝ้าราชฤๅษีผู้เป็นพระราชบิดา

ป ร ั ช ญา ป ระ ชู ก ต์ ชู ด อ น เ ค ย

และกราบทูลให้ทรงทราบ ราชยาษีผู้เป็นราชบิดาก็ตรัสว่า “ลูกอย่าได้ทรงเศร้าโศกเสียใจว่าจักรทิพย์ได้หายไปเลย จักรทิพย์มิได้เป็นมรดกนะลูก ลูกจะต้องปฏิบัติตามวิถีทางอันประเสริฐขององค์จักรพรรดิราช ถ้าลูกปฏิบัติธรรมแล้วสมาทานอุโบสถศีลในวันเพ็ญบนปราสาทชั้นบนแล้ว จักรทิพย์ก็จะปรากฏให้เห็นอีกพร้อมทั้งกำแพงหนึ่งแล้วก็คุ้มและกงสวนอื่นๆทั้งปวง”

พระราชซึ่งเป็นราชโอรสของพระเจ้าทัฬหเสนมิพทราบบว่า จักรทิพย์หายไปก็ทรงเสียพระทัยมาก จึงได้ไปทูลพระราชบิดาซึ่งเป็นราชยาษีให้ทรงทราบ ราชยาษีก็ทรงปลอบว่าอย่าเศร้าโศกเสียใจไปเลย เพราะว่าจักรทิพย์นั้นไม่ได้เป็นมรดกที่จะตกทอดถึงใครใคร่ที่สามารถจะปฏิบัติตามจักรพรรดิราชและสมาทานอุโบสถศีล จักรทิพย์นั้นก็จะปรากฏมาเอง พร้อมทั้งซี่ พร้อมทั้งกำแพง พร้อมทั้งกงต่างๆบริบูรณ์

พระราชโอรสก็กราบทูลว่า “ขอเดชะ แล้วอะไรเล่าคือวิถีทางที่ประเสริฐขององค์จักรพรรดิราช”

ราชยาษีทัฬหเสนมิก็รับสั่งว่า “ลูกรัก วิถีทางที่ประเสริฐสำหรับองค์จักรพรรดิราชก็คือความขีดยึดมั่นในธรรม ลูกจะต้องให้เกียรติเคารพยกย่องและบูชาธรรม ลูกควรจะเป็นประมุขผู้ทรงธรรม มีธรรมเป็นเครื่องหมาย มีธรรมเป็นใหญ่ ลูกจะต้องดูแลคุ้มครองและเอาใจใส่รอบคอบและประชาชนทั้งหลาย จะต้องเอาใจใส่ดูแลกองทัพอหหาร ข้าราชการ นักบวช และผู้ครองเรือน ชาวเมืองชาวนคร สมณพราหมณ์ สัตว์ป่าและนกโดยธรรม ทัวทั้งอาณาจักรก็ไมควรมีการทำบาป ถ้าในประเทศของลูก ใครยากจนก็ควรให้

ป รัช ญา ป ระ ยุ ก ต์ ชุ ต อ น เ ต ย

ทรัพย์สมบัติแก่เขา ทรงหลีกเลี่ยงความชั่วและทรงปฏิบัติความดี
นั่นคือวิถีทางที่ประเสริฐขององค์จักรพรรดิราช”

เมื่อราชาฤาษีทัพพนมได้รับสั่งกับราชาโอรสเช่นนั้นแล้ว พระ
ราชาก็ได้กราบทูลว่า “ขอเดชะ ทางนี้ประเสริฐจริง” แล้วพระองค์
ก็ทรงปฏิบัติตามวิถีทางที่ประเสริฐขององค์จักรพรรดิราชจนกระทั่ง
วันหนึ่งจักรทิพย์ก็ค่อยๆปรากฏขึ้นมาเองสมบูรณ์ทุกอย่าง พระองค์
ก็ทรงพระดำริว่ากษัตริย์ที่ชื่อว่ามีจักรทิพย์ปรากฏออกมาชื่อว่าเป็น
จักรพรรดิราช ดังนั้นเราก็ชื่อว่าเป็นจักรพรรดิราชด้วยเหมือนกัน
พระองค์ทรงทำผ้าฉะวียงอังสา ถือพระदैตถ์ด้วยพระหัตถ์ซ้ายแล้วเอา
พระหัตถ์ขวาจุ่มน้ำพรมจักรทิพย์ตรัสว่า “จักรประเสริฐ ขอท่านจง
หมั่นต่อไปเถิด ขอจงไปพิชิตนะจักรประเสริฐ” แล้วจักรทิพย์ก็หมุน
ไปทางทิศตะวันออก แล้วพระราชาร่วมด้วยจตุรงค์เสนาาก็เสด็จ
ตามไป เมื่อจักรทิพย์หยุดลง ณ ที่ใด พระราชาก็ตั้งค่ายพักกับกอง
ทหาร ณ ที่นั้น แล้วกษัตริย์ทางทิศตะวันออกทั้งหมดก็มาเฝ้าพระ
องค์แล้วกราบทูลว่า “ขอเดชะ ข้าแต่มหाराชาเจ้า ขอพระองค์จง
รับสั่งแก่พวกข้าพระองค์ทั้งหลายเถิด” แล้วองค์จักรพรรดิราชก็
รับสั่งว่า “ท่านทั้งหลายจงอย่าฆ่าสัตว์ จงอย่าถือเอาสิ่งของที่มีได้
เป็นของของตน อย่าประพฤติดิฉินในกามารมณ์ อย่าพูดเท็จ อย่าดื่ม
สุราเมรัย ท่านทั้งหลายจงเสวยสุขของท่านในอาณาจักรอย่างเดิมเถิด”
แล้วกษัตริย์ทางทิศตะวันออกทั้งหมดก็ยอมอยู่ใต้อำนาจของพระองค์
แล้วจักรทิพย์นั้นก็ได้หมุนไปทางทะเลทิศตะวันออกแล้วก็หมุนไป
ทางทิศใต้แล้วจักรทิพย์ก็พิชิตทิศตะวันตก และทิศเหนือจนกระทั่ง
พิชิตโลกได้ทั้งหมดจากทะเลหนึ่งไปอีกทะเลหนึ่ง แล้วก็กลับเข้า

ป ร ั ษ ฎ า ป ร ะ ยুক্ত ชุ ต อ น เ ต ย

เมืองหลวงแล้วตั้งอยู่ที่พระทวารห้องส่วนพระองค์ขององค์จักรพรรดิราช หันไปทางห้องประชุมคล้ายกับว่ากำหนดให้อยู่ตายตัว ณ ที่นี้เป็นการประดับปราสาทชั้นในไปในตัว

กษัตริย์องค์อื่น ๆ ก็เจริญรอยตามที่กษัตริย์พระองค์นี้ได้ปฏิบัติมาแล้วและก็กลายเป็นจักรพรรดิราชอยู่เป็นเวลาหลายพันปี นอกจากพระราชโอรสของราชธานีที่พหุเนมิแล้ว โอรสองค์ต่อๆมาก็ได้ปฏิบัติเจริญรอยกันอย่างนี้เรื่อย ๆ มา เพราะฉะนั้นความเป็นจักรพรรดิราชก็เป็นสืบ ๆ กันมาเป็นเวลาหลายพันปี สิ่งทั้งปวงก็ปฏิบัติกันอย่างที่ได้เคยปฏิบัติมาแล้ว แต่ว่าวันหนึ่งเมื่อจักรพรรดิราชองค์หนึ่งออกจากพระราชวัง ได้ทรงผนวช และโอรสที่สืบราชสมบัติต่อจากพระองค์ก็ทรงทราบว่าจักรกัปปะหายไปแล้ว แม้จะเสียพระทัยที่จักรกัปปะหายไปแล้ว ก็มิได้ไปเฝ้าพระราชบิดา ซึ่งเป็นราชธานีเพื่อทูลถามวิถีทางที่ประเสริฐขององค์จักรพรรดิราชเลย พระองค์ทรงปกครองแผ่นดินตามความคิดของตนเอง ประชาชนก็ไม่ได้รับการปกครองเหมือนดังในอดีต ประชาชนก็ไม่สมบูรณ์มั่งคั่งเหมือนสมัยการปกครองของกษัตริย์องค์ก่อน ๆ ซึ่งเจริญรอยตามวิถีทางอันประเสริฐขององค์จักรพรรดิราช แล้วพวกเขาสืบมาตามยถากรรมทั้งหลาย ราชวงศ์ครุฑ พันทิณเฝ้าประดุ และมายากรทั้งปวงก็ได้มาเฝ้าพระราชบิดา และกราบทูลว่า “ขอเดชะ ประชาชนมิได้มั่งคั่ง เพราะพระองค์ทรงปกครองประชาชนตามใจชอบ บัดนี้พวกข้าพระองค์ทั้งหลายยังจำวิถีทางอันประเสริฐของจักรพรรดิราชได้อยู่ ขอให้พระองค์ได้ถามพวกข้าพระองค์เถิด แล้วพวกข้าพระองค์ทั้งหลายจะกราบทูลให้ทรงทราบ” พระราชาได้ทรงทราบถึงวิถีทางอันประเสริฐ

ป ร ะ ช ญา ป ร ะ ช ุ ก ต์ ช ุ ด อ น เ ค ย

ขององค์จักรพรรดิราชที่พวกเสนาอำมาตย์ราชเสวกเป็นต้นเหล่านั้น กราบทูลให้ทรงทราบ แต่เมื่อพระองค์ได้ทรงสดับแล้ว ก็ทรงเอาใจใส่ดูแลพิทักษ์รักษาประเทศ แต่มิได้ทรงพระราชทานทรัพย์ให้แก่คนยากจน ดังนั้นความยากจนก็แพร่ไปทั่ว ต่อมาก็มีผู้ถือเอาสิ่งของที่เจ้าของเขาไม่ได้ให้และที่เรียกกันว่าลักขโมย คนทั้งหลายจับเขาได้และก็ได้ทูลฟ้องต่อพระราชา พระราชารับสั่งถามว่า “เจ้าถือเอาของที่เจ้าของเขาไม่ได้ให้จริงหรือ?”

ชายผู้นั้นก็กราบทูลว่า “ขอเดชะ จจริงพระเจ้าข้า”

พระราชาก็รับสั่งถามว่า “แล้วทำไมเจ้าจึงทำอย่างนั้นเล่า?”

ชายผู้นั้นก็กราบทูลว่า “ขอเดชะ เพราะข้าพระองค์ไม่มีอะไรจะบริโภคพระเจ้าข้า”

พระราชาก็พระราชทานเงินทองให้พลางก็รับสั่งว่า “เจ้าจงใช้เงินนี้เลี้ยงตัว เลี้ยงบิดามารดา บุตร ภรรยา ทำการค้าขาย ถวายทานแก่สมณพราหมณ์และเพื่อทำทางให้ตัวเองเพื่อจะได้ไปเกิดในสวรรค์”

ชายผู้นั้นก็กราบทูลว่า “ขอเดชะ ข้าพระองค์จะปฏิบัติตามนั้น”

แล้วต่อมาก็มีชายอีกผู้หนึ่งก็เอาอย่าง คือลักขโมยเขาบ้าง เพราะว่าเห็นชายคนนั้นลักขโมยไปแล้วเห็นพระราชาพระราชทานทรัพย์สินเงินทอง คิดว่า เออ วิธีนี้มันสบายดี เพราะฉะนั้นเราจะเอาเป็นตัวอย่างบ้าง ก็ไปลักขโมยเขาบ้าง เพื่อจะให้เขาจับเอาไปถวายพระราชา เมื่อตำรวจเขาจับไป พระราชาก็ทรงพระราชทานทรัพย์ให้โดยนัยตามที่พระราชทานแก่คนก่อนมาแล้ว ประชาชนเมื่อได้ยินเช่นนั้นก็คิดว่า เออ เราควรทำอย่างเดียวกันนั้นแหละ เพื่อที่จะได้

ป ร ั ช ฎ า ป ร ะ ยู ก ต์ ชุ ค อ น เ ตี ย

รับพระราชทรัพย์จากพระราชาบ้าง เห็นว่าวิธีนี้ดี ถ้าหากว่าเรา
ขโมยบ้าง ถูกจับไป พระราชาก็พระราชทานทรัพย์สินเงินทอง
สำหรับมาเลี้ยงตัวเลี้ยงครอบครัว เลี้ยงบุตรภริยาอะไรต่างๆเหล่านี้
วิธีนี้ง่ายดี ก็เห็นว่าควรจะทำเอาอย่างกัน แต่ว่าเมื่อชายคนที่ ๓
ได้ถูกคุมตัวไปเฝ้าพระราชาในข้อหาขโมย พระราชาก็มีพระราช-
ดำริว่า ถ้าเราให้เงินทองแก่ทุกๆคนที่ถือเอาทรัพย์สินที่เจ้าของเขา
ไม่ได้ให้ การลักขโมยก็จะทวีมากขึ้น เราจะต้องทำให้การลักขโมย
นั้นหมดไป เราจะตัดสินลงโทษประหารชีวิตเขา แล้วจึงทรงรับสั่งให้
ตัดศีรษะชายผู้นั้นเสีย

นี่เราจะเห็นว่าวิธีการแบบนี้มันเป็นวิธีการหาเงินที่ง่าย ๆ
เพราะว่าการที่เราซื้อเกี้ยวทำมาหากินแล้วก็เที่ยวไปขอเขา เขาก็ให้
วิธีนี้มันง่ายดี ขอคนนี้แล้วไปขอคนอื่นต่อไปอีก เขาก็ให้ ยิ่งในเมือง
ไทยเรานี้เราจะเห็นว่า พุทธศาสนิกชนคนไทยเราเป็นคนใจบุญ ใคร
มาขอเงินขอทอง เราก็ให้ไป แต่ว่าการให้ทานนี้ท่านก็บอกไว้ว่า ความ
จริงมันก็เป็นการดีหรืออก แต่ว่าถ้าหากว่าไม่รู้จักให้ มันก็เป็นภัย
แก่สังคม เพราะว่าคนเราบางคนก็เป็นบุคคลที่ควรให้อย่างยิ่ง อย่าง
เช่นคนง่อยเปลี้ยเสียขามือขาดเท้าขาดอะไรต่างๆเหล่านี้ บุคคล
เหล่านี้ทำมาหากินได้ด้วยความสามารถ เพราะฉะนั้นก็เป็นบุคคลที่
ควรแก่การสงเคราะห์ แต่บุคคลที่มีร่างกายแข็งแรง รูปร่างก็ดี ไม่ใช่
เป็นบุคคลซึ่งโรคอะไร แต่ว่าแกซื้อเกี้ยวทำมาหากิน แกก็เที่ยวไปขอ
คนนั้นคนนี้ ขอบ้านนั้นบ้านนี้บ้าง ก็รู้สึกวิธีนี้วันหนึ่งๆก็หาเงินได้
มาก ดีกว่าไปรับจ้างทำงานวันหนึ่ง ๑๐ บาท ๑๕ บาท การขอทาน
อย่างนี้เพียงวันหนึ่งได้ ๒๐ บาท ๓๐ บาท บางทีมีเงินฝากธนาคาร

ปรัชญาประยุกต์ชุดอินเตีย

เป็นหมื่นๆ ซึ่งแม้แต่ผู้ที่ให้ตนเองก็ยังไม่เห็นเงินฝากธนาคาร แต่ขอทานกลับมีเงินฝากธนาคาร มีเงินให้กู้ นี่แสดงให้เห็นว่าขอทานบางคนก็เป็นขอทานบรรดาศักดิ์ ได้เงินได้ทองมาโดยวิธีนี้แก็เก็บหอมรอมริบ ซึ่งก็ดีหรอก แต่ว่าวิธีการหาเงินของแก็ไม่ดีทำให้คนอื่น ๆ เอาอย่าง เพราะฉะนั้นในการที่เราจะช่วยเหลือคนนั้นเราก็ควรพิจารณาดูให้เหมาะสมเหมือนกับการหว่านพืช ถ้าหากว่าเราหว่านพืชในที่ที่ดี มันก็เจริญงอกงาม แต่ว่าหว่านพืชลงไปในที่ที่ไม่ดี เช่นหว่านไปในที่ที่มีกรดมีทรายในที่ที่มีหนาม ในที่ที่เป็นโคลนอย่างนี้ มันก็ได้ผลน้อยหรือว่ามันอาจจะไม่ได้ผลอะไร หรือว่าบางทีมันอาจจะเป็นโทษก็ได้ เพราะฉะนั้นในการให้ทานนี้เราก็ต้องพิจารณาเหมือนกัน

พระราชพงศาวดารก็เช่นเดียวกัน พระองค์ทรงเห็นว่าชายคนแรกเมื่อลักขโมยจับมาได้แล้วก็พระราชทานทรัพย์ไปให้ คนที่ ๒ ก็เอาอย่าง พอคนที่ ๒ ถูกจับมาอีกก็พระราชทานทรัพย์ไปอีก คนที่ ๓ ก็เอาอย่าง เพราะฉะนั้นคนอื่น ๆ ก็เอาอย่างตามกันไปหมด โดยวิธีนี้ก็เลยทำให้มีการลักขโมยกันไม่มีที่สิ้นสุด เพราะฉะนั้นก็จะต้องลงโทษเสียบ้าง จึงทรงตัดสินลงโทษประหารชีวิตโดยการตัดศีรษะ คนอื่นจะได้ไม่เอาเยี่ยงอย่าง แล้วพระองค์ก็มีรับสั่งให้ราชบุรุษเอาเชือกเหนี่ยวมามัดมือผู้ร้ายคนนั้นไว้หลังแล้วก็เอามัดโคนศีรษะพาเดินประจานไปตามถนนต่างๆ จากทางแยกนี้ไปสู่ทางแยกนั้นพร้อมกับตีกลองประกาศจนแสบแก้วหู แล้วก็ให้พาออกจากประตูเมืองทางด้านทิศใต้ เอาไปตัดศีรษะ ณ ที่นั้น ราชบุรุษเหล่านั้นก็ปฏิบัติตามพระบรมราชโองการ

ป ร ำ ข ญ า ป ระ ทุ ก ต์ ชุ ด อื่น เติ ย

เมื่อประชาชนได้ทราบว่าคุณลักขโมยถูกประหารชีวิตแล้ว ก็พากันคิดว่า เราจะต้องดีมีดีให้คม และเมื่อเราขโมย เราก็จะตัดศีรษะผู้ที่เราขโมยเสีย แล้วเขาก็ทำเช่นนั้น นอกจากจะปล้นสะดมตามทางหลวงแล้ว ยังปล้นสะดมตามหมู่บ้าน อำเภอและในเมืองอีกด้วย การขโมยครั้งแรกนี้เป็นการขโมยสมัครเล่น คือถ้าเห็นว่าเป็นการแก้ปัญหาเรื่องความไม่มีเงินใช้ก็ไปลักขโมยเขามา เมื่อเขาจับได้ เขาก็เอาไปถวายพระราชา พระราชาก็พระราชทานทรัพย์ให้ นี่ก็สบายดี แต่ว่าคราวหลังนี้พอถูกจับไปก็เลยถูกประหารชีวิต ก็เลยมาคิดว่าต่อไป เราลักขโมยเขา อย่าให้เขาจับได้เลย การที่จะไม่ให้เขาจับได้ เราจะทำอย่างไร เราก็ต้องฆ่าเจ้าของทรัพย์เสีย เพราะฉะนั้นวิธีที่จะฆ่าเจ้าของทรัพย์ก็ต้องมีศัสตรา นั่นคือวิธีที่จะต้องดีมีดีให้คมทีเดียว สมัยนี้ก็ต้องมีปืน พอไปปล้นสะดมที่ไหนแล้ว ก็ต้องยิงทิ้งเสีย นี่วิธีแบบเดียวกัน สมัยนั้นพอขโมยแล้วก็ตัดศีรษะเจ้าของทรัพย์ที่ตนขโมยเสีย นอกจากนั้นก็ยังมีการปล้นสะดมตามทางหลวงบ้าง มีปล้นสะดมตามหมู่บ้าน ตามอำเภอ ตามเมืองบ้าง นี่ก็คล้ายๆกับเหตุการณ์ในสมัยนี้มากขึ้น เช่น มีการบุกจับบรรดเมล์ บ้าง รถบรรทุกบ้าง มีการเข้ามาปล้นตามหมู่บ้านบ้าง ตามอำเภอ บ้าง หรือว่าแม้แต่กลางเมืองหลวง บางทีก็มีการปล้นการจี้กลางวัน แสกกๆ อย่างเช่นปล้นร้านทองบ้าง อะไรบ้าง อย่างนี้เป็นต้น นี่เหตุการณ์ก็คล้ายๆกันกับในสมัยของพระเจ้าทัฬหเนมิเหมือนกัน หรือในสมัยหลังชั้นลูกๆหลานๆของพระเจ้าทัฬหเนมิเหมือนกัน เพราะฉะนั้นในที่ใดที่พระราชกษัตริย์พระราชทานทรัพย์สินเงินทองให้แก่คนยากจนมาก่อน ในที่นั้นความจนก็กลับมีแพร่หลายโดยทั่วไป

ป ร ั ษ ฎ า ป ร ะ ชู ก ต์ ชู ต อ น เ คี ย

แล้วก็เกิดมีการลักขโมย และก็มีตาบเกิดขึ้น แล้วก็มีการฆาตกรรม
 ดังนั้นช่วงชีวิตก็สั้นลง มนุษย์ก็สูญเสียความสวยงามไป จนกระทั่ง
 ในที่ใดมีอายุ ๘ หนึ่งปี ในที่นั้นจะมีอายุเพียง ๔ หนึ่งปีเท่านั้น
 การที่มนุษย์เรามีการลักขโมยมีการฆ่าฟันกันเช่นนี้ทำให้ช่วงชีวิต
 ของมนุษย์ซึ่งตามปกติก็จะอยู่กันตลอดชีวิต เรียกว่าถ้ามีอายุพัน ๆ ปี
 ก็อยู่ถึงพัน ๆ ปี ถ้ามีอายุ ๘ หนึ่งปี ก็อยู่ถึง ๘ หนึ่งปี แต่การที่มี
 การฆ่าฟันอะไรกันต่าง ๆ เหล่านี้ แทนที่จะอยู่ถึง ๘ หนึ่งปี ก็เหลือเพียง
 ๔ หนึ่งปีบ้าง ๕ หนึ่งปีบ้าง อายุของคนก็สั้นลง รูปร่างของคนก็ลด
 ความสวยงามลงไป เพราะในสมัยก่อนเราก็อยู่กันอย่างมีความสุข
 หน้าตาก็แจ่มชื่นเบิกบาน ยิ้มแย้มผ่องใส แต่ว่าเมื่อเกิดมีการลัก
 ขโมยกัน ฆ่าฟันกันต่าง ๆ เกิดขึ้นมา เราก็อยู่ด้วยความหวาดเกรง
 การที่เราอยู่ด้วยความหวาดเกรงนี้ จิตใจมันก็ไม่ผ่องใส เมื่อจิตใจ
 ไม่ผ่องใส ไม่แจ่มชื่น หน้าตาก็ไม่เบิกบาน เมื่อหน้าตาไม่เบิกบาน
 ความสวยงามมันก็ลดลงไป เพราะฉะนั้นความสวยงามที่มันหายไป
 นี้ประการหนึ่งเนื่องจากว่าจิตใจของเราไม่ผ่องใส จิตใจของเราไม่
 เป็นสุขนั่นเอง

ต่อมามีชายคนหนึ่งไปลักขโมยและก็ถูกนำมาฟ้องร้องต่อ
 พระราชา เมื่อพระราชาทรงถามว่าเขาลักขโมยจริงหรือเปล่า เขาก็
 กราบทูลว่า เปล่า ดังนั้นการโกหกก็มีแพร่หลายขึ้นมา ในที่ที่บิดามี
 อายุ ๔ หนึ่งปี บุตรก็จะมีอายุเพียง ๒ หนึ่งปีเท่านั้น

การลักขโมยในสมัยแรก ๆ นั้น เมื่อจับมาได้ก็สารภาพ การ
 สารภาพนั้น ทำให้พระราชาพระราชทานทรัพย์ แต่ว่าต่อมาเมื่อถูก
 จับได้แล้วรับสารภาพ เขาก็เอาไปประหารชีวิต เพราะฉะนั้นถ้าหาก

ป ร ำ ญ า ป ระ ญ ก ์ ชุ ต อ น เ ตี ย

ว่าเขาจับได้ ก็อย่าไปสารภาพเลย การโกหกมันก็เกิดขึ้น เพราะคนเราเริ่มโกหกกันนี้เอง คนที่เคยมีอายุถึง ๕ หมื่นปี ต่อมาก็เหลือเพียง ๒ หมื่นปี นอกจากนั้นเมื่อชายคนนั้นถือเอาสิ่งของที่เขาไม่ได้ให้ แล้วคนหนึ่งก็มาเฝ้าพระราชากราบทูลว่าคนชื่อนั้นๆได้ถือเอาสิ่งของที่เขาไม่ได้ให้ เขาได้ทำการขโมย เขาก็ได้ชื่อว่าได้พุดถึงความชั่วของการขโมย การพุดถึงความชั่วของคนอื่นแบบนี้ก็เกิดมีแพร่หลายขึ้นจนกระทั่งในที่ที่บิดามีอายุ ๒ หมื่นปี บุตรจะมีอายุเพียงหมื่นปีเท่านั้น

เมื่อมีการโกหกแล้วต่อมาก็จะมีการคล้ายๆกันว่าไปแจ้งความ มีการไปนินทาคนนั้นคนนี้ มีการไปกล่าวพรณนาถึงความชั่วของคนนั้นคนนี้ลับหลัง อะไรต่างๆเหล่านี้ การที่คนเรารู้จักซุบซิบกันมากขึ้นนี้ทำให้อายุของคนเกิดลดน้อยลงจาก ๒ หมื่นปีก็มาเหลือเพียงหมื่นปี

ประชาชนบางคนก็รูปร่างสวยงาม บางคนก็น่าเกลียด คนที่มีรูปร่างหน้าตาชั่วร้ายก็อีกจำพวกคนที่มีรูปร่างสวยงาม และก็ประพฤติดุเดือดในกามารมณ์กับภริยาของชายอื่น เพราะฉะนั้นความประพฤติผิดในกามทั้งหลายก็แพร่ไปทั่ว ช่วงชีวิตและความสวยงามของมนุษย์ก็เสื่อมลงอีก จนกระทั่ง ณ ที่ที่บิดามีอายุหมื่นปี บุตรก็จะมีอายุเพียง ๕ พันปีเท่านั้น นี่เราจะเห็นได้ว่าการโกหกเกิดขึ้นมา การซุบซิบนินทา หรือว่าการฟ้องร้องอะไรเกิดขึ้นมา รูปร่างของคนก็เลวลงไป ความงามก็น้อยลง คนไหนที่มีรูปร่างงามก็เยาะเย้ยคนที่รูปร่างไม่งาม คนที่มีรูปร่างไม่งามก็อีกจำพวกคนที่มีรูปร่างงาม บางคนมีภริยาแล้วก็เห็นภริยาของคนอื่นสวยกว่าภริยาของตน ก็

ป ร ั ช ญา ป ระ ชู ก ต์ ชู ด อ น เ ต ย

ประพตติผิตในกามารมณในภริยาของผู้อื่น ความประพตติผิตในทางกามารมณก็มีแพร่หลายขึ้นมากทำให้อายุของมนุษย์เสื่อมลงจากหมื่นปีเหลือเพียง ๕ พันปี เมื่อเกิดมีการประพตติผิตในกามารมณเกิดขึ้นมา แล้วต่อมาก็เกิดมีผรุสวจา มีการกล่าวคำหยาบ มีการนินทาแบบโจ่งแพร่หลาย ณ ที่ที่บิดามีอายุ ๕ พันปี บุตรก็จะมีอายุเหลือ ๒,๕๐๐ ปี บางคนก็มีอายุเหลือเพียง ๒ พันปีเท่านั้น แล้วความโลภ ความโกรธก็ทวีมากขึ้น ช่วงชีวิตก็เหลือเพียงพันปี และเมื่อเกิดมีความเห็นผิดขึ้นมา ช่วงอายุก็ลดเหลือน้อยลงมาเพียง ๕๐๐ ปี และต่อมาก็มีการร่วมประเวณีกับญาติที่ใกล้ชิดที่ถือว่าเป็น อธรรมราคะ ความโลภอย่างประพตติผิตปกติธรรมดาซึ่งเรียกว่า วิสมโลก และราคะที่เกิดผิตปกติธรรมดาเรียกว่า มิจฉาธรรมะ ได้แพร่หลายไปทั่ว

เมื่ออธรรมราคะ วิสมโลก และมิจฉาธรรมะได้แพร่หลายกันทั่วไปเช่นนี้ ช่วงชีวิตของคนเราก็ตกลงมาเหลือ ๒๕๐ ปี เหลือ ๒๐๐ ปี ในที่สุดความชั่ว ๓ ประการ คือการไม่เคารพบิดามารดา การไม่เคารพสมณพราหมณ์ และการไม่เอาใจใส่ต่อหัวหน้าครอบครัวก็ทำให้ช่วงชีวิตมนุษย์เราลดลงมาเรื่อยๆ ในที่สุดเหลือเพียง ๑๐ ปีเท่านั้น และเด็กหญิงเมื่อโตขึ้นมามีอายุเพียง ๕ ขวบก็เรียกว่าเป็นสาวแล้ว พอสมัยคนที่มีอายุลดลงเหลือ ๑๐ ปี ก็เรียกว่า ๕ ขวบนี้เป็นสาวแล้ว ๗ - ๘ ขวบก็เรียกว่าแก่เฒ่าแล้ว นี่เราจะสังเกตว่าคนในสมัยนี้ก็เช่นเดียวกัน ในสมัยคุณปู่คุณย่าหรือคุณตาคุณยายของเราเนี่ย คนเราอายุร้อยปีเนี่ยก็ยังพอหาได้ หรือ ๘๐ ปีก็ยังมียากเดี๋ยวนี้คนอายุ ๘๐ ปีก็ชักมีน้อยลง ต่อไปคนที่เรียกว่าอายุมากก็จะ

ป ร ั ช ญ า ป ร ะ ยুক্ত ชุ ต อธิ เ ตี ย

มีประมาณสัก ๘๐ ปี และความมีอายุน้อยลงๆนี้เอง ความเป็นหนุ่ม เป็นสาวก็มีเร็วขึ้น สมัยก่อนอายุถ้าหากว่าต่ำกว่า ๒๕ ปีไปแต่งงาน เข้าก็รู้สึกว่ามีสามี่เร็วเกินไป เดียวนี้แต่งงานอายุ ๑๕ - ๑๖ ปีก็คง จะไม่เป็นไร ดังนี้เราจะเห็นว่าประเพณีต่างๆเหล่านี้มันก็ลดน้อย ลงมาๆตามเกณฑ์ของอายุซึ่งมีช่วงระยะสั้นเข้า เมื่ออายุของคนเรา มีอายุน้อยลงๆ จนถึง ๑๐ ปีเช่นนี้ ตอนนั้นคัมภีร์บอกว่าไม่มีแม่แต่ รสน้ำมันเนย เนยแข็ง น้ำมันงา น้ำตาล และเกลือ อาหารที่วิเศษ ที่สุดสำหรับมนุษย์ในตอนนั้นก็จะเป็นเพียงข้าวฟ่างและลูกเดือยเท่านั้น ทั้งๆที่ในบัดนี้มีทั้งข้าวและแกง อุตสาหกรรมก็จะหายไปอย่างสิ้นเชิง อกุลศลกรรมก็จะรุ่งเรืองมาอย่างมากมาย จะไม่มีแม่แต่คำพูดที่เพราะๆ คนที่จะทำความดียังมีน้อยเข้าไปอีก คนที่ไม่เคารพบิดามารดา ไม่ เคารพสมณพราหมณ์ ไม่เอาใจใส่ต่อหัวหน้าครอบครัว จะได้รับคำ ยกย่องเช่นเดียวกับในเวลานี้ที่เราเคารพยกย่องผู้ที่เคารพบิดามารดา สมณพราหมณ์ และเอาใจใส่หัวหน้าครอบครัว ฉะนั้น เรียกว่า มิจฉาธรรมะและการประพฤติผิดธรรมะนี้ก็จะมีมากขึ้น และคนก็ยัง เคารพนับถือบุคคลเหล่านี้อยู่ ซึ่งนับว่าเป็นการผิดปกติวิสัย สำหรับ เรื่องเกี่ยวกับการปกครองหรือเกี่ยวกับรัฐบาลหรือความดีความชั่ว ที่มันเกิดขึ้นมานี้ เท่าที่ปรากฏในจักรวรรดิสูตรยังไม่จบ แต่ว่าเวลา สำหรับวันนี้ก็หมดเพียงแค่นี้ ผมจึงขอยุติการบรรยายปรัชญาใน วันนี้ไว้เพียงแค่นี้.

สวัสดี

๓๑ กรกฎาคม ๒๕๑๐

๑๑

ความเสื่อมและความเจริญของโลก
หลักสวัสดิภาพสังคม

สวัสดิ์ครับ

วันนี้ผมจะได้นำพุทธปรัชญาเกี่ยวกับการปกครองมาบรรยายต่อจากคราวที่แล้ว เมื่อคราวที่แล้วผมได้พูดถึงเหตุที่ทำให้โลกมีความเสื่อมว่าโลกเรานี้ได้มีความเสื่อมมาตามลำดับ เพราะโลกขาดศีลธรรม เมื่อคราวสุดท้ายผมได้พูดมาถึงตอนนี้ อายุของคนเรานี้ได้ลดน้อยลงมาตามลำดับจนกระทั่งมีอายุเพียง ๑๐ ปีเท่านั้น ในสมัยที่มีอายุเพียง ๑๐ ปีนั้น พ่อเด็กหญิงอายุสัก ๕ ขวบก็ถือว่าเป็นสาวแล้ว เมื่อเหตุการณ์เป็นไปเช่นนี้ ความยุ่งยากต่างๆมันก็เกิดขึ้นมา ในสังคมในหมู่ประชาชนนั้นจะไม่มีแตกต่างใดๆ ใน

ป ร ำ ข ญ า ป ร ะ ยুক্ত ชุ ต อธิ เน ย

ระหว่างน้ำสะเภาหรือภริยาของครูอาจารย์เลย คือสังคมจะล่าสอน
 ดุจแพะแกะและเปิดไถ่สุนัขบ้านและสุนัขป่า หมายความว่าในเรื่อง
 เกี่ยวกับการครองชีวิตในทางเพศนั้นไม่มีการที่จะเคารพในสิทธิของ
 กันและกัน การประพฤติดของมนุษย์ในตอนนั้นก็ไม่มีผิดอะไรกับแพะ
 แกะหรือว่าสัตว์เดรัจฉานอื่นๆ คือมันล่าสอนกันจนไม่รู้ว่าอะไรเป็น
 อะไร ประชาชนก็จะเป็นศัตรูกัน มุ่งร้ายหมายขวัญต่อกัน เกลียดชัง
 กัน คิดประทุษร้ายกัน บิดามารดาก็จะมีความรู้สึกอย่างนั้นต่อบุตร
 ธิดา บุตรธิดาก็จะมีความรู้สึกเช่นนั้นต่อบิดามารดา พี่น้องก็จะมี
 ความรู้สึกเช่นนั้นต่อกันและกันดูจนายพรานมีความรู้สึกต่อกวาง
 ฉะนั้น คือบิดามารดามีความจงเกลียดจงชัง เห็นว่าบุตรธิดาเป็น
 ศัตรูของตน บุตรธิดาก็มีความจงเกลียดจงชัง เห็นว่าบิดามารดา
 เป็นศัตรูของตน พี่น้องทั้งเดียวกันก็มีความรู้สึกเช่นนั้นต่อกัน
 เหมือนกับพรานที่มีความรู้สึกต่อกวางนั้น คือพอนายพรานเห็น
 กวางก็อยากจะฆ่าอยากจะแกง บิดามารดากับบุตรธิดาหรือว่าบุตร
 ธิดากับบิดามารดาหรือระหว่างพี่น้องก็มีความรู้สึกต่อกันเช่นนั้น
 แล้วก็จะถึงระยะเวลาที่จะต้องใช้ดาบประหัตประหารกันอยู่ถึง ๗ วัน

ในระหว่างนี้มนุษย์ทั้งหลายจะมองเห็นกันและกันเป็นดุจผักปลา
 จะใช้ดาบอันคมกล้าที่มีอยู่ในมือประหัตประหารกัน แต่ว่าในหมู่
 มนุษย์ที่มีการประหัตประหารกันเช่นนั้น ก็มีอยู่เป็นบางคนซึ่งก็ไม่มี
 มากนักที่มีความคิดว่า “เราไม่ต้องการให้ใครมาฆ่าเราและเราก็ไม่
 ต้องการไปฆ่าใคร ขอให้เราไปซ่อนตัวอยู่ในป่าในโพรงไม้ในหนองน้ำ
 หรือตามโขดเขาเถิด เราจะดำรงชีวิตอยู่ด้วยรากไม้และผลไม้
 อยู่ในป่า” บุคคลเหล่านี้ที่มีความคิดเช่นนี้ก็หนีออกจากสังคมไปอยู่

ป ร ำ ข ญ า ป ร ะ ย ุ ก ต์ ช ุ ต อ น เ ต ย

ตามป่าเขาตามหนองตามบึงอะไรต่างๆ เหล่านี้พวกนี้ก็มีชีวิตรอดมาได้ ส่วนพวกที่ประหัดประหารกันก็ล้มตายไปเสียมากต่อมากจนบอกว่าตลอดระยะเวลา ๗ วันนั้นเขาได้ล้มหายตายจากไปจากโลกนี้เกือบทั้งหมด เหลือแต่บุคคลบางคนที่พอหลบหนีไปอยู่ตามป่าตามเขาดำรงชีวิตอยู่ด้วยผลไม้นั้น

เมื่อการรบราฆ่าฟันกัน การประหัดประหารกันเป็นเวลา ๗ วันนี้ได้ผ่านพ้นไปแล้ว พวกที่ยังเหลืออยู่เหล่านี้ก็จะออกมาและเข้ามาออกตรัดซึ่งกันและกัน และมีความชื่นชมยินดีต่อกันและกันที่ยังมีชีวิตอยู่มาได้ นี่เป็นบุญเป็นกุศลของเราเหลือเกิน และคนเหล่านั้นก็มาคิดรำพึงว่าที่เรามาสู้เสียชีวิตพี่น้องไปเป็นจำนวนมากก็เพราะว่าเราดำเนินชีวิตในทางที่ผิด ที่นี้เราต้องดำเนินชีวิตในทางที่ดีบ้างละ แต่ว่าความดีอะไรเล่าที่เราควรจะกระทำก่อน เราต้องเลิกฆ่าฟันกัน ประเพณีอันดีงามก็ได้เริ่มเกิดขึ้น นี่เราจะเห็นได้ว่าบางคนนี้จะกลัวจะสำนึกในความผิดของตน กว่าจะสำนึกกว่าที่ดำเนินมานั้นผิด บางทีก็จะสิ้นเนื้อประดาตัวหรือว่าหมดตัวเลยก็มี บางทีก็สายเกินไปที่จะแก้ แต่ว่ายังดีที่ยังระลึกถึงความชั่วต่างๆ เหล่านี้ได้ก็มากกลับใจได้ในภายหลังซึ่งท่านเรียกว่า แม้ว่าจะมีตมแต่ก็สว่างไป หรือว่าذنคตปลายตรง อย่างนี้ก็พอใช้ได้

เมื่อพวกเขาทั้งหลายมีความประพฤติปฏิบัติต่อกันฉันญาติพี่น้อง มีความรักมีความเมตตากรุณาต่อกัน คนเหล่านั้นก็มีอายุยืนขึ้น ความสวยงามก็ปรากฏขึ้น เพราะว่าคนเราเมื่อจิตใจผ่องแผ้ว จิตใจเบิกบาน สง่าราศีความงามต่างๆ มันก็มีตามมา เมื่อไม่ทำร้ายเบียดเบียนกัน อายุก็ค่อยๆ ยืนจนถึง ๘ หมื่นปี เมื่อมนุษย์ทั้งหลาย

ป ร ั ษ ฐ า ป ร ะ ชู ก ต์ ชู ต อ น เ ต ย

มีอายุยืนมาถึง ๘ หมื่นปี ตอนนี้นั้นเราจะเป็นหนุ่มเป็นสาวเมื่อไร ท่านบอกว่าคนเราจะเป็นหนุ่มเป็นสาวเมื่ออายุ ๕๐๐ ปี ถ้าหากว่าเราคิดถึงสมัยนี้อายุ ๑๐๐ ปี เราเป็นสาวก็อายุประมาณสัก ๑๔ - ๑๕ เราก็เรียกว่าเป็นสาวแล้ว แต่สมัยอายุที่ว่า ๘ หมื่นปีนี่กว่าจะเป็นสาวก็อายุตั้ง ๕๐๐ ปี ท่านบอกว่าตอนนั้นประเทศอินเดียจะมั่งคั่งอุดมสมบูรณ์ จะมีด้าบล อำเภอกและเมืองต่างๆอยู่ใกล้ชิดติดกัน เป็นพืดไปหมด จนกระทั่งไ้สามารถบินจากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่งได้ บินจากหลังคาหนึ่งไปอีกหลังคาหนึ่งได้ แสดงว่าบ้านเรือนทั้งหลายนี้ปลูกติดต่อกันไม่ห่างนัก ขนาดที่ว่าไ้บินไปถึง ท่านบอกว่าในตอนนั้นประเทศอินเดียก็จะมีประชาชนอยู่หนาแน่นเหมือนกับในนรกที่มีสัตว์อยู่หนาแน่นอยู่ในบัดนี้ ฉะนั้น นี่แสดงว่าในเวลานั้นรรมกมีสัตว์หนาแน่นเหลือเกิน เพราะว่าคนทำความชั่วมากกว่าคนทำความดี แต่ถึงกระนั้นในสวรรค์ท่านก็ยังบอกว่ามีนางฟ้าเป็นหมื่นๆ แสนๆ ท่านบอกว่าในประเทศอินเดียก็มีคนอยู่เต็มไปหมด เหมือนกับหมู่มดที่เต็มไปด้วยดินอ้อยบ้างดินอ้อบ้าง เมืองพาราณสีซึ่งถือว่าเป็นเมืองสำคัญ เพราะเวลาเราอ่านชาดกท่านจะบอกว่าในสมัยที่พระเจ้าพรหมทัตครองเมืองพาราณสี เมืองพาราณสีถือว่าเป็นเมืองที่สำคัญอย่างยิ่งในประวัติศาสตร์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในอดีต เมืองพาราณสีก็จะเป็นเมืองหลวงที่มั่งคั่ง ร่มรวย เต็มไปด้วยผู้คน มีประชาชนอยู่หนาแน่น รุ่งโรจน์ และจะมีพระเจ้าจักรพรรดิพระนามว่า สังขะ พระเจ้าสังขะนี้จะมีลักษณะคล้ายๆกับพระเจ้าท้าวหนมิตังที่ได้เคยกล่าวมาแล้ว พระองค์จะทรงเป็นผู้พิชิตโลกจากทะเลหนึ่งไปยังอีกทะเลหนึ่ง จะปกครองโลกโดยธรรม เพราะว่าใน

ป ร ั ช ญา ป ระ ยุ ก ต์ ชู ด อื่น เติ ย

ขึ้นไปได้อีก ความเป็นไปของโลกหรือวิวัฒนาการของโลกก็มีลุ่มๆ ดอนๆ อย่างนี้ ชีวิตของคนเราก็คงเช่นเดียวกัน ย่อมมีลุ่มๆ ดอนๆ ไปตามแรงกรรม ด้วยอำนาจของกรรม

เมื่อพระพุทธเจ้าได้ตรัสถึงวิวัฒนาการของโลกถึงเหตุที่ทำให้เกิดอาชญากรรมต่างๆ ถึงความดีความชั่วทั้งหลายของโลกแล้ว พระพุทธเจ้าก็ยังได้ทรงแนะนำเกี่ยวกับเรื่องสวัสดิภาพสังคมอีกด้วย เพราะว่าเป็นที่ได้รับความสนใจมาหนาหูทีเดียวคล้ายๆ ว่าพระพุทธศาสนาไม่ได้มีบทบาทในการที่จะช่วยสังคมเสียเลย หรือว่ามีบทบาทในการช่วยสังคมน้อยเกินไป แต่ความจริงพระพุทธศาสนานั้น ได้มีบทบาทในการที่ช่วยสังคมมานานแล้ว ตั้งแต่สมัยพุทธกาลและจุดมุ่งหมายของพระพุทธเจ้าที่บำเพ็ญเพียรมาเพื่อตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้านั้น นอกจากจะช่วยพระองค์ให้พ้นทุกข์แล้ว จุดมุ่งหมายที่สำคัญก็คือต้องการช่วยพระประยูรญาติทั้งหลายและช่วยชาวโลกทั้งมวลให้พ้นทุกข์ด้วย เพราะฉะนั้นเราจะเห็นได้ว่า ในเงื่อนไขเกี่ยวกับการที่จะสร้างสวัสดิภาพให้เกิดแก่สังคมนั้น พระพุทธเจ้าก็ได้ทรงแนะนำไว้ เรื่องนี้พระองค์ได้ทรงแนะนำพวกภิกษุแห่งแคว้นวัชชีไว้ เพราะฉะนั้นจึงปรากฏว่าข้อความนี้มีอยู่ในมหาปรินิพพานสูตร ซึ่งเป็นสูตรสุดท้ายก่อนที่พระพุทธเจ้าจะปรินิพพาน ซึ่งพระอานนท์ได้รวบรวมเรียบเรียงมาแสดงตอนทำปฐมสังคายนาซึ่งในหลัก อปริหานิยธรรม นั้น พระองค์ได้ตรัสกับพระอานนท์ถึงเรื่องที่พวกเจ้าภิกษุแห่งแคว้นวัชชีทั้งหลายได้ประพฤติดุปฏิบัติอปริหานิยธรรมซึ่งแปลว่าธรรมที่จะทำไม่ให้เสื่อม ถ้าหากว่าใครประพฤติดุปฏิบัติตามธรรมเหล่านั้นแล้วเขาก็ไม่เสื่อม

ป ร ั ช ญ า ป ระ ยุ ก ต์ ชุ ด อี น เ ตี ย

ถ้าหากว่าสังคมใดปฏิบัติตามธรรมะนั้นแล้ว สังคมนั้นก็จะไม่เสื่อมประเทศชาติได้รับเอาธรรมะทั้ง ๗ ข้อนั้นไปประพฤติปฏิบัติแล้วประเทศชาตินั้นก็จะไม่เสื่อม แต่ว่าการที่พวกเจ้าลิจฉวีทั้งหลายต้องสูญเสียเอกราชให้แก่พระเจ้าอชัตศัตรูแห่งแคว้นมคธนั้น ก็เพราะว่าเจ้าลิจฉวีทั้งหลายไม่ประพฤติตามหลักปฏิบัติตามหลักการบริหารธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนไว้นั่นเอง ในสมัยที่พวกเจ้าลิจฉวีปฏิบัติอธิปหานิยธรรมอย่างเคร่งครัดนั้น ก็ปรากฏว่าไม่มีใครสามารถที่จะพิชิตแคว้นวัชชีของเจ้าลิจฉวีได้เลย พระเจ้าอชัตศัตรูได้พยายามที่จะยกกองทัพไปตีแคว้นวัชชีหลายครั้งหลายหน ในที่สุดก็ต้องพ่ายแพ้กลับมาทุกครั้ง ไม่สามารถที่จะพิชิตแคว้นวัชชีซึ่งเป็นแคว้นที่เล็กกว่ามคธได้ ทั้งนี้ก็เพราะว่าพวกเจ้าลิจฉวีแห่งแคว้นวัชชีทั้งหลายนั้นมีการปกครองกันแบบประชาธิปไตยหรือเราเรียกกันในสมัยนี้ว่าเป็นการปกครองแบบสาธารณรัฐหรือ Republic การปกครองแบบสาธารณรัฐนั้นก็หมายความว่าพวกเจ้าลิจฉวีทั้งหลายเหล่านี้เป็นวาระณะกษัตริย์ทั้งนั้น คำว่า กษัตริย์ ในที่นี้ไม่ใช่หมายถึงพระเจ้าแผ่นดิน ไม่ใช่หมายถึง King คำว่ากษัตริย์หมายถึงผู้ที่มีฐานะเป็นนักปกครอง ผู้ที่มีอำนาจในการปกครองบ้านเมือง ซึ่งการที่มีอำนาจจะมาปกครองบ้านเมืองนี้ก็ได้หมายความว่าความเป็นผู้ที่มีอำนาจเด็ดขาดอย่างที่เราเรียกว่าสมบูรณาญาสิทธิราชย์ แต่เป็นการปกครองในระบบที่ว่าอำนาจอยู่กับคนกลุ่มหนึ่งเป็นจำนวนมากซึ่งคนต่างๆเหล่านี้จะได้รับการคัดเลือกมาจากตระกูลต่างๆ เมื่อได้รับคัดเลือกมาจากตระกูลต่างๆแล้วก็จะมียศเข้ามานั่งในสภา ซึ่งท่านเรียกว่า สันฐาคาร คำว่า “สันฐาคาร” ก็คือที่

ป ร ั ช ญ า ป ระ ยุ ก ต์ ชู ด อี น เ ตี ย

ประชุมสมานันเอง พวกเจ้าลิจฉวีนี้มีจำนวนเป็นพันๆ เพราะฉะนั้น การที่ประเทศเดียวจะมีกษัตริย์เป็นจำนวนพันๆจึงเป็นไปไม่ได้ ปกติ เราก็มีกษัตริย์องค์เดียว เพราะฉะนั้นคำว่า กษัตริย์ ในที่นี้ เราจะ ไม่ใช้หมายถึงพระเจ้าแผ่นดิน เราหมายถึงผู้ที่อยู่ในวาระกษัตริย์ คือว่าพวกขัตติยะ พวกนักรบ พวกนักปกครอง การที่พวกเจ้าลิจฉวี ทั้งหลายได้รับการรักษาเอกราชของแคว้นวัชชีมาได้เป็นเวลานานจน กลายเป็นประเทศมหาอำนาจประเทศหนึ่งในสมัยนั้นก็เพราะว่า พวกเจ้าลิจฉวีทั้งหลายได้ประพฤติตามปฏิบัติตามวัชชีธรรมซึ่งเป็น หลักธรรมที่ได้สั่งสอนกันสืบๆมา และพระพุทธเจ้าก็ได้ทรงแนะนำ สั่งสอนพวกเจ้าลิจฉวีเหล่านั้นไว้ เมื่อเจ้าลิจฉวีทั้งหลายได้ประพฤติ ปฏิบัติตามหลักอปริหานิยธรรมเหล่านั้น เจ้าลิจฉวีทั้งหลายก็มีความสมัคสมานสามัคคีกัน แม้จะมีข้าศึกมาโจมตีเพียงไรก็ตาม พวกเจ้าลิจฉวีเหล่านี้จะพร้อมเพรียงกันปรึกษาหารือช่วยเหลือ ซึ่งกันและกันได้กองทัพของข้าศึกแตกพ่ายไปทุกครั้ง จนกระทั่ง พระเจ้าอชาตศัตรูหมดทางที่จะพิชิตแคว้นวัชชีให้ได้ ในที่สุดพระเจ้า อชาตศัตรูนี้ก็ต้องหาเล่ห์อุบายในการที่จะพิชิตแคว้นนี้ให้ได้ เพราะ ว่าแคว้นวัชชีนี้ก็เหมือนกับหอกข้างแคร่เพราะเป็นแคว้นที่ยิ่งใหญ่ แคว้นหนึ่งในสมัยนั้น การที่มีมหาประเทศหลายๆประเทศพร้อมๆ กันนั้นมันก็ทำให้ความเป็นมหาประเทศของตนด้อยค่าลงไป พระ เจ้าอชาตศัตรูต้องการจะเป็นประเทศมหาอำนาจเพียงประเทศเดียว เท่านั้นในโลกหรือในชมพูทวีป เพราะฉะนั้นพระองค์จึงต้องหาทางที่ จะจัดหรือว่าทำลายแคว้นวัชชีนั้นให้หมดไปเช่นเดียวกับที่พระองค์ ได้สามารถผนวกเอาแคว้นโกศลซึ่งเป็นแคว้นมหาอำนาจแคว้นหนึ่ง

ป ร ั ษ ฎ า ป ร ะ ยুক্ত ชุ ต อ น เ ต ย

ในสมัยนั้นมาไว้ในอำนาจในอิทธิพลของพระองค์ได้ แต่ในการที่จะเอาชนะแคว้นวัชชีนั้นพระองค์ไม่สามารถที่จะเอาชนะได้ด้วยกองทัพ ด้วยการรบ เพราะฉะนั้นพระองค์จึงได้ใช้เล่ห์เหลี่ยม นั่นคือใช้ วัสการพราหมณ์ซึ่งถือว่าเป็นมหาอำมาตย์เจ้าเล่ห์เจ้ามารยาคนหนึ่งของพระเจ้าอชาตศัตรูไป วัสการพราหมณ์นี้ตามปกติถือว่าเป็น อัครมหาเสนาบดี เป็นเสนาบดีผู้ใหญ่ของแคว้นมคธ เป็นเสนาบดีที่มีปรีชาเฉลียวฉลาด เมื่อวัสการพราหมณ์รู้ว่าการที่เจ้าลิฉฉวีทั้งหลายสามารถรักษาเอกราชของแคว้นวัชชีไว้ได้นั้นก็เพราะว่าพวกเขาเหล่านี้มีความสามัคคี มีความสมัคสมานสามัคคีกันเป็นอย่างดี เพราะฉะนั้นการที่จะพิชิตแคว้นวัชชีก็จำเป็นที่จะต้องทำลายความสามัคคีของพวกนี้ลงให้ได้ เพราะฉะนั้นวัสการพราหมณ์นี้จึงได้ทูลอาสาพระเจ้าอชาตศัตรูหาเรื่องที่จะทำให้พวกกษัตริย์ลิฉฉวีทั้งหลายแตกกัน ซึ่งในการนี้วัสการพราหมณ์จะต้องลงทุนอย่างมาก หมายทีเดียว และต้องถือว่านโยบายนี้เป็นนโยบายลับ รู้กันเฉพาะ วัสการพราหมณ์กับพระเจ้าอชาตศัตรูเท่านั้น นั่นคือคราวหนึ่งพระเจ้าอชาตศัตรูได้เรียกประชุมเสนาอำมาตย์ราชบริพารทั้งหลาย รวมทั้งพวกแม่ทัพนายกองทั้งหลาย และทรงปรึกษาวางแผนจะไปพิชิตแคว้นวัชชีต่อไปอีก ซึ่งพวกอำมาตย์แม่ทัพนายกองทั้งหลายเหล่านั้นก็เห็นดีเห็นชอบด้วยคือว่า เมื่อเจ้าเห็นดีก็ต้องดีไปตามเจ้า ก็ใครเล่าจะไม่ตามเสด็จ อะไรทำนองนั้น เจ้าว่าทางไหนก็จะไปทางนั้น พวกลูกขุนพลอยพยักนี้มีมาก แต่ว่าในกลุ่มนั้นมีวัสการพราหมณ์คนเดียวเท่านั้นที่คัดค้านไม่เห็นด้วย โดยกราบทูลว่าพระองค์เคยยกกองทัพไปตีแคว้นวัชชีตั้งหลายครั้งหลายหนแล้วก็ไม่สามารถที่จะตี

ป ร ั ช ญา ป ระ ยุ ก ต์ ชุ ต อ น เ ต ย

แคว้นวัชชีได้ พระองค์อย่าเสด็จไปอีกเลย ไปรบอีก มันก็แพ้กลับมาอีก ทหารจะต้องล้มตายอีกมากมาย พระเจ้าอชาตศัตรูก็ทำเป็นทรงพระพิโรธ ทรงกริ้วว่าสงครามพราหมณ์มาก หาวว่าสงครามพราหมณ์นี้ชี้ขาดดาชาว ไม่สมควรอยู่ในบ้านเมืองของเรา เมื่อแกลเห็นว่พวกเขาเจ้าลิจฉวีเก่ง ก็ไปอยู่กับพวกเขาเจ้าลิจฉวีชิต แล้วก็เลยทรงขับไล่ไสส่งสงครามพราหมณ์ ถอดออกจากตำแหน่ง นอกจากจะถอดตำแหน่งแล้วยังโดนผมเสียอีก แล้วก็โยนและขับไล่ออกจากแคว้น ในสมัยนั้นเขาถือว่าเรื่องการไ้ผมนี้โดยเฉพาะพวกพราหมณ์ การไ้ผมนี้สำคัญมาก ถ้าหากว่าใครถูกโดนผมถือว่ามิโทษอย่างร้ายแรง เป็นเสนียดจัญไรอย่างที่สุด เพราะฉะนั้นบรรดานักบวชทั้งหลายที่ปลงผมที่เขาเรียกว่าสมณะไ้ผมนั้น บางพวกเขาก็โดนกล้ายๆว่าเป็นบุคคลที่ถูกขับไล่ออกจากสังคม สงครามพราหมณ์นี้ยอมทำตัวเป็นเหมือนกับว่าถูกขับไล่ออกมา คือว่าลงทุนถึงขนาดเพื่อที่จะให้บุคคลอื่นเชื่อว่าตัวนี้มีความเห็นขัดแย้งกับพระเจ้าอชาตศัตรูอย่างรุนแรง สงครามพราหมณ์ก็ยอมรับโทษทัณฑ์ต่างๆเหล่านั้น และในที่สุดสงครามพราหมณ์ก็ระเหเร่รอนเข้าไปยังแคว้นวัชชี เมื่อพวกราชบุรุษในแคว้นวัชชีพบเห็นท่าทางพิรุณแปลกอย่างนั้นก็จับสงครามพราหมณ์ไปถวญพวกเขาเจ้าลิจฉวีทั้งหลาย เมื่อพวกเขาเจ้าลิจฉวีทั้งหลายสอบถามอะไรต่างๆ ในที่สุดก็รู้ว่าแตกสามัคคีกับพระเจ้าอชาตศัตรูจึงถูกไ้มา ครั้งแรกก็ไม่ค่อยจะไว้ออกไว้ใจอะไรหรอก แต่ว่าโดยเหตุที่ว่าเขาถือว่าสงครามพราหมณ์ซึ่งเป็นพราหมณ์ คงจะไม่พูดปดอะไร แต่นี้เป็นพราหมณ์การเมือง เพราะฉะนั้นสงครามพราหมณ์ก็มีโกหกได้บ้างตามวิถีทางของการเมือง เพราะนักการ

ป ร ั ช ญา ป ระ ยุ ก ต์ ชุ ด อี น เ ตี ย

เมืองนี้เราจะเอาข้อสัจสุจริตออกจะลำบาก เหมือนแบบนักการทูตเหมือนกัน ก็จะต้องพูดอะไรชนิดที่ว่ามีพลิกแพลงอยู่บ้าง ทั้งนี้เพื่อจะให้อีกฝ่ายหนึ่งหลงเชื่อ ในที่สุดเจ้าลิจฉวีทั้งหลายก็หลงเชื่อเห็นจริงตามนั้นไปด้วย เพราะว่าถึงขนาดลงทุนโกนหัวแล้ว ก็แสดงว่าขัดกันอย่างรุนแรง คงจะไม่ใช้เป็นกลศึกเป็นแน่ ในที่สุดเมื่อเอาวัสการพราหมณ์เข้ามาแล้วก็เห็นว่าวัสการพราหมณ์นี้เป็นคนที่มีความรู้ความสามารถ ก็เลยให้พวกลูกๆ มาศึกษาเล่าเรียนกับวัสการพราหมณ์ วัสการพราหมณ์ก็ทำตัวเป็นคนดี เป็นอาจารย์ที่ดี แนะนำสั่งสอนให้พวกกุมารของเจ้าลิจฉวีทั้งหลายเป็นจำนวนมาก เป็นเวลาส่งมานับเป็นประมาณ ๒ หรือ ๓ ปี นี่เรียกว่าต้องกินเวลานานมากทีเดียว ต้องมีน้ำอดน้ำทน ถ้าหากว่าใจร้อน ทำงานไม่สำเร็จ ก็จะถูกเขาจับได้ วัสการพราหมณ์ก็ทำให้พวกเจ้าลิจฉวีทั้งหลายเหล่านี้ตายใจ ในที่สุดพวกเจ้าลิจฉวีทั้งหลายเหล่านี้ก็ไว้วางใจใจอย่างเต็มที่ มอบลูกหลานให้มาเป็นลูกศิษย์ลูกหาอย่างเต็มที่ ที่นี้วัสการพราหมณ์ก็เริ่มแสดงบทบาทการเป็นนักการเมืองเจ้าเล่ห์ของตนต่อไป

วันหนึ่งวัสการพราหมณ์ได้เรียกเจ้าลิจฉวีเล็กๆ เหล่านั้นมาคนหนึ่ง มาซักถามเรื่องที่ไม่เป็นเรื่องแถมเอาไปถามกันในที่ลับสองต่อสองทีเดียวว่า วันนี้หนูรับประทานข้าวกับอะไร เด็กก็บอกว่า วันนี้ผมรับประทานข้าวกับไก่ครับ หรือกับไขครับท่านอาจารย์ อะไรก็ว่ากันไป ที่นี้พ้อออกมา เพื่อนๆ ก็จะถามว่า เมื่อไหร่อาจารย์เรียกไปถามว่าอะไร คนนั้นก็บอกว่าเมื่อไหร่อาจารย์ถามว่า เมื่อเข้านี้กินข้าวกับอะไร บุคคลเหล่านั้นก็ไม่มีใครเขาจะเชื่อ ใครจะเชื่อว่าจะ

ปรัชญาประยุกต์ชุดอินเตีย

ถามว่ากินข้าวกับอะไรจะต้องไปถามกันในที่ลับสองต่อสองด้วยหรือ ก็ชักกระวางแล้วว่าเจ้าคนนี่มันไม่เชื่อต่อเราเสียแล้ว นี่คงจะมีความล้มเหลวในกับวัตรการพราหมณ์กับครูอาจารย์เป็นแน่ พวกกุมารเหล่านี้ก็ไปบอกบิดามารดาของตัวถึงเหตุการณ์ต่างๆเหล่านั้น พออีกวันสองวันวัตรการพราหมณ์ก็เรียกอีกคนหนึ่งไปถามว่าเป็นอย่างไร เมื่อคืนนอนหลับดีหรือ ถามเรื่องที่ไม่เป็นสาระต่างๆเหล่านี้ เสร็จแล้วเมื่อเด็กคนนั้นออกมา เพื่อนอื่นๆก็ถามอีก เด็กก็บอกตามตรง แต่ว่าก็ไม่มีใครเชื่อ เพราะเรื่องจิตปาละอย่างนี้ทำไมจะต้องไปแอบซุบซิบถามกันในที่ลับด้วย ต่างคนต่างก็รู้สึกไม่ไว้วางใจซึ่งกันและกัน เมื่อลูกๆไม่ไว้วางใจซึ่งกันและกัน พวกพ่อๆก็เลยไม่ไว้วางใจซึ่งกันและกันด้วย นี่ก็ก่อให้เกิดความแตกร้างกันในพวกเจ้าลิจฉวีได้สำเร็จ ต่างคนก็ตำหนิติเตียนดิฉินนินทาซึ่งกันและกัน เฟงโทษกล่าวโทษซึ่งกันและกัน นี่ก็โดยวิธีการของวัตรการพราหมณ์นั่นเอง แล้วในที่สุดเจ้าลิจฉวีก็แตกสามัคคีกัน เมื่อเจ้าลิจฉวีแตกสามัคคีกัน วัตรการพราหมณ์ก็อยากจะลองดูว่าแตกกันจริงหรือไม่ วันหนึ่งก็ตีกลองเรียกประชุม ก็ไม่มีใครมาประชุม ต่างคนก็เกียจกัน แยกไปซิจฉินไม่ไปปรอ กคนนั้นก็บอกว่า แยกไปซิจ ฉินไม่ไปปรอ ก ต่างคนก็ไม่มีใครไป ทุกๆที่ที่มีการประชุมก็เคยพร้อมเพรียงกันประชุม แต่คราวนั้นเมื่อเรียกประชุม กลับไม่มีใครมาประชุม วัตรการพราหมณ์ทดลองอย่างนี้แล้วเห็นว่าได้ผล ในที่สุดก็เขียนสารไปทูลพระเจ้าอชาตศัตรูว่า นโยบายที่เราได้ทำมานั้นบัดนี้สำเร็จแล้ว ขอพระองค์ได้รับยกกองทัพมาเถิด ถ้าหากว่าพระองค์มาเวลานี้ ดีแคว้นวัชชีเมื่อไหร่ ก็จะได้เมื่อนั้น ในที่สุดพระเจ้าอชาตศัตรูก็กองทัพมา

ป ร ั ษ ฐ า ป ร ะ ชุ ก ต์ ชุ ด อ น เ ลี ย

วัสการพราหมณ์ก็ตีอินทรีกลองศึกเป็นอาณัติสัญญาณประชุม พวกเจ้าลิจฉวีก็ไมมาประชุม เกียวกััน บอกว่าแกใหญ่ แกก็ไปเถิด ฉันไม่ไปหรอก ฉันอยู่ตามลำพังของฉันดีกว่า พระเจ้าอชาตศัตรูก็รุกแบบสายฟ้าแลบ ในที่สุดก็สามารถพิชิตแคว้นวัชชีได้ เพราะเจ้าวัชชีทั้งหลายหรือเจ้าลิจฉวีทั้งหลายแตกความสามัคคีด้วยเล่ห์กลหรือว่ากลอุบายของวัสการพราหมณ์นั่นเอง

ที่ว่าเจ้าลิจฉวีได้รักษาเอกราชมาเป็นเวลานาน เพราะยึดหลักอภิปรานีธรรมทั้ง ๗ นี้ หลักอภิปรานีธรรมทั้ง ๗ นั้นมีว่าอย่างไร หลักอภิปรานีธรรมทั้ง ๗ นี้ของพระท่านก็มี ของคฤหัสถ์ก็มี ของคฤหัสถ์ก็คือหมายถึงอภิปรานีธรรมสำหรับเป็นหลักในการปกครองของพวกเจ้าลิจฉวีทั้งหลาย คือเจ้าลิจฉวีทั้งหลายนี้ได้ยึดหลักอภิปรานีธรรมทั้ง ๗ ดังนี้

ข้อที่ ๑ ก็คือว่า พวกเจ้าลิจฉวีจะประชุมกันอยู่เสมอเป็นนิจ พระพุทธเจ้าก็ได้ตรัสว่าถ้าตราบใดที่พวกเจ้าลิจฉวีทั้งหลายนี้ยังมีการประชุมกันบ่อยๆ ยังมีการประชุมสม่ำเสมอเป็นนิจอย่างนี้ เจ้าลิจฉวีทั้งหลายเหล่านี้จะไม่มีเสื่อม มีแต่ความเจริญอย่างเดียว นี้เป็นหลักอภิปรานีธรรมข้อแรก

ข้อที่ ๒ ก็คือว่า พวกเจ้าลิจฉวีทั้งหลายจะพร้อมเพรียงกันประชุม เมื่อเลิกประชุมก็พร้อมเพรียงกันเลิก และช่วยกันดำเนินตามนโยบายของตนอยู่เสมอ หมายความว่าเวลาเรียกประชุมทีไรก็มาประชุมโดยพร้อมเพรียงกัน พอถึงเวลาเลิกประชุมก็เลิกโดยพร้อมเพรียงกัน ไม่ใช่ว่าแกเลิกไปก่อน ฉันยังไม่เลิก อะไรต่างๆ เหล่านี้ เมื่อเลิกก็เลิกพร้อมกัน และเมื่อได้ตกลงกันว่าจะทำอะไร

ป ร ำ ข ญ ำ ป ร ะ ย ุ ก ต์ ช ุ ด อ น เ ลื อ

แล้ว ก็ช่วยกันดำเนินตามนโยบายของตนอยู่ตลอดเวลา ช่วยกัน
คนละไม้คนละมือ คนละเรียวคนละแรง อะไรต่างๆ กิจการทั้งหลาย
มันก็สำเร็จไปด้วยดี

ข้อที่ ๓ ก็คือว่า พวกเจ้าลิจฉวีทั้งหลายไม่บัญญัติสิ่งที่
บรรพบุรุษมิได้บัญญัติ และไม่เลิกในสิ่งที่บรรพบุรุษได้บัญญัติไว้แล้ว
ยึดมั่นในจารีตประเพณีที่คนโบราณได้กำหนดไว้ หมายความว่า การ
ที่บรรพบุรุษบัญญัติไว้ ไม่ใช่ว่าคนใดคนหนึ่งบัญญัติ บัญญัตินั้น
หมายถึงว่าที่ประชุมของพวกเจ้าลิจฉวีในอดีตนั้นท่านได้บัญญัติไว้
อะไรที่ที่ประชุมบัญญัติเป็นกฎหมายไว้ นั้นพวกเจ้าลิจฉวีทั้งหลาย
ก็ต้องประพฤติปฏิบัติต่อไป อะไรที่ท่านบัญญัติไว้แล้วก็ไม่เลิก
อะไรที่ท่านยังมีได้บัญญัติก็ไม่ได้บัญญัติขึ้น มีความยึดมั่นในจารีต
ประเพณีที่บรรพบุรุษทั้งหลายได้ประพฤติปฏิบัติสืบๆ กันมา เมื่อ
เจ้าลิจฉวีทั้งหลายได้มีความคิดความเห็นอย่างนี้ ไม่ทำลายข้อ
บัญญัติต่างๆ ที่บรรพบุรุษได้กำหนดไว้ ไม่ทำลายจารีตประเพณีที่
บรรพบุรุษได้ประพฤติปฏิบัติมา อย่างนี้ก็จะมีความเจริญ ไม่มี
ความเสื่อม

ข้อที่ ๔ ก็คือว่า เจ้าลิจฉวีจะให้การเคารพนับถือ
และสนับสนุนผู้เฒ่าของชาววัชชีและปฏิบัติตามคำแนะนำของผู้เฒ่า
ผู้เจริญเหล่านั้นเสมอ นี่ก็หมายความว่าพวกเจ้าลิจฉวีนี้เป็นผู้ที่ให้
การเคารพนับถือสนับสนุนผู้เฒ่าผู้แก่ที่เป็นชาววัชชี เพราะท่าน
เหล่านั้นเป็นผู้ที่มีอายุมากกว่า ได้มีประสบการณ์แห่งชีวิตมากกว่า
ได้เห็นโลกมากกว่า เพราะฉะนั้นท่านจะต้องให้คำแนะนำแก่เราใน
ทางที่ถูกในทางที่ชอบได้ ถ้าหากว่าเรายังเคารพนับถือสนับสนุนท่าน

ป ร ั ษ ฐ า ป ร ะ ยุก ต์ ชุ ต อ น เ ต ย

ท่านก็จะให้ความเจริญแก่เรา จะได้ให้คำแนะนำแก่เรา ถ้าเราประพฤติปฏิบัติในทางที่ผิด ท่านก็จะคอยตักเตือนให้ ถ้าเราประพฤติปฏิบัติในทางที่ถูก ท่านก็จะสนับสนุน และพวกเจ้าลิจฉวีทั้งหลายนี้เมื่อผู้เฒ่าผู้แก่ท่านประพฤติปฏิบัติมาอย่างไรรู้ก็จะประพฤติปฏิบัติตามท่าน ท่านแนะนำอย่างไรก็ประพฤติตามคำแนะนำเหล่านั้น เมื่อเป็นอย่างนี้พวกเจ้าลิจฉวีก็จะมี ความเจริญ ไม่มีความเสื่อม

ข้อที่ ๕ ก็คือว่า พวกเจ้าลิจฉวีทั้งหลายจะไม่ใช้กำลังจูดคร่า ช่มชืนสตรีหรือเด็กหญิง นี่หมายความว่าในแคว้นวัชชีนี้พวกเจ้าลิจฉวีทั้งหลายจะไม่ใช้อำนาจจูดคร่าช่มชืนสตรีหรือว่าเด็กหญิงผู้ใดผู้หนึ่งทั้งสิ้น นี่ท่านแยกเป็นสตรีกับเด็กหญิง หมายความว่าผู้ที่ เป็นสาวแล้วก็ไม่ควรที่จะมาจูดคร่า ถ้ายังเป็นเด็กอยู่ก็ไม่ควรที่จะช่มชืน การประพฤติดูดคร่าช่มชืนนี้มันแสดงถึงความเป็นนิสัยกักขะพะยาบคายเหมือนสัตว์ป่า พวกเจ้าลิจฉวีเป็นผู้ที่มีความเจริญ มีอารยธรรมสูง เพราะฉะนั้นย่อมไม่กระทำในอาการที่สัตว์ทั้งหลายกระทำกัน เพราะฉะนั้นถ้าหากว่าในสังคมใดไม่มีการจูดคร่า ไม่มีการช่มชืนสตรีหรือเด็กทั้งหลายอยู่ สังคมนั้นก็จะเป็นสังคมที่ดีมีความเป็นระเบียบ ไม่มีการใช้อำนาจจริงแก่ซึ่งกันและกัน เพราะเราก็ตราบดีอยู่แล้วว่า สตรีเป็นเพศที่อ่อนแอ ก็ไม่ควรที่จะใช้กำลังช่มชืนเขา

ข้อที่ ๖ ก็คือว่า พวกเจ้าลิจฉวีนี้จะเคารพบนอบบูชาคุณแลเจตียสถานของพวกเจ้าลิจฉวีทั้งหลาย ไม่ว่าจะอยู่ในแคว้นแคว้น ไม่ว่าจะอยู่ในเมืองหรือนอกเมือง ไม่ละเลยต่อการให้ทานหรือการประกอบพิธีกรรมที่ได้ปฏิบัติกันมาแต่ในอดีต ปุชนียสถานต่างๆ

ป ร ิ ข ญา ป ระ ยุ ก ต์ ชุ ด อื่น เดี ย

เป็นสถานที่ควรแก่การเคารพบูชา จึงไม่ควรจะดูถูกเหยียดหยาม ควรจะเคารพบูชาดังที่บรรพบุรุษทั้งหลายเคารพบูชา ดังที่ประชาชนทั้งหลายบูชา สถานที่ศักดิ์สิทธิ์เหล่านี้ไม่ควรที่จะดูถูก แม้แต่ศาลพระภูมิก็ไม่ควร เพราะว่าเป็นสถานที่ที่เฝ้าเคารพบูชากันอยู่ การกระทำใดๆที่เป็นการละเมิดหรือว่าเป็นการลบหลู่ย่อมเป็นการกระทำที่ก่อให้เกิดความแตกแยก ก่อให้เกิดการทะเลาะวิวาทไม่ใช่เป็นทางแห่งความเจริญ เป็นทางแห่งความเสื่อม

ข้อที่ ๗ อปริหานิยธรรมข้อสุดท้าย ก็คือว่า พวกเจ้าลิจฉวีให้ความคุ้มครองให้ความเคารพให้ความสนับสนุนแก่พระอรหันต์ และอธิษฐานให้พระอรหันต์จากที่ไกลมาสู่แคว้นของตนอย่างผาสุก ทั้งนี้ก็เพราะว่าพระอรหันต์เป็นผู้ที่บริสุทธิ์ เป็นผู้ชี้ทางสวรรค์ให้ เป็นผู้แนะนำในทางที่ชอบ เพราะบุคคลเหล่านี้เป็นบุคคลที่ไม่มีเวรไม่มีภัยแก่ใครๆ เพราะฉะนั้นพวกเจ้าลิจฉวีทั้งหลายยอมให้ความคุ้มครอง ให้ความเคารพ ให้การสนับสนุน เมื่อเป็นเช่นนี้พระอรหันต์ทั้งหลายก็อยากจะมาแคว้นแคว้น เมื่อมีคนดีมาสู่แคว้นมากๆ ก็ย่อมนำความสุขความเจริญ นำสันติสุขนำความสงบมาให้แก่บ้านเมือง ผิดกับคนพาล เพราะถ้าคนพาลพากันมามากๆ ก็จะก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่สังคม

นี่คืออปริหานิยธรรม เป็นธรรมที่จะไม่ทำให้เสื่อมทราม เพราะฉะนั้นพวกเจ้าลิจฉวีทั้งหลายจึงถือธรรมเหล่านี้เป็นหลักในการสร้างสวัสดิภาพให้แก่สังคมของพวกตน และการที่พวกเจ้าลิจฉวีปฏิบัติธรรมเหล่านี้ พวกเจ้าลิจฉวีก็ไม่มี ความเสื่อม แคว้นวัชชีก็มีความเจริญรุ่งเรือง แต่ว่าในตอนหลังพวกเจ้าลิจฉวีได้ละเลย

ป ร ำ ข ญ ำ ป ร ะ ย ุ ก ต์ ช ุ ค อ น เ คี ย

ไม่ปฏิบัติตามอภิธานิธรรมเหล่านี้ ไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขเพื่อ
สวัสดิภาพสังคมทั้ง ๗ ประการนี้ ในที่สุดเจ้าลิจฉวีก็แตกสามัคคีกัน
ในที่สุดเจ้าลิจฉวีก็ถึงซึ่งความพินาศ แคว้นวัชชีก็ถึงซึ่งความหายนะ
และตกเป็นเมืองขึ้นของแคว้นมคธตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา ในวันนี้
การบรรยายพุทธปรัชญาก็หมดเวลาพอดี ผมขอยุติการบรรยาย
พุทธปรัชญาสำหรับในคราวนี้ไว้เพียงเท่านี้ครับ.

สวัสดิ์

๗ สิงหาคม ๒๕๑๐

๑๒

ปรัชญาทางสังคม ชาติกำเนิดมิใช่บรรทัดฐานแห่งการทำความดี

สวัสดีครับ

วันนี้ผมจะได้บรรยายถึงปรัชญาในทางตะวันออกคือทางพระพุทธศาสนา เมื่อคราวที่แล้วผมได้บรรยายปรัชญาเกี่ยวกับการปกครองตามแบบของพระพุทธศาสนา เพราะว่าคนทั่วไปเข้าใจว่าพระพุทธศาสนานี้มักจะสอนให้ไปนิพพานอย่างเดียว เรื่องเกี่ยวกับสังคมหรือการบ้านการเมืองอะไรต่างๆพระพุทธศาสนาไม่ได้กล่าวถึงเลย อะไรทำนองนั้น แต่ความจริงแล้วพระพุทธศาสนาก็ได้มีกล่าวถึงระบบการปกครองอะไรต่างๆอยู่บ้างเหมือนกัน ดังเช่นที่ผมได้บรรยายมาแล้วเมื่อคราวก่อนเกี่ยวกับอภิธานิยธรรมหรือว่า

ป ร ั ช ญา ป ระ ยุ ก ต์ ชุ ด อี น เติ ย

หลักสวัสดิภาพของสังคมที่พระพุทธเจ้าได้เทศนาโปรดพวกเจ้า
 ลิจฉวีซึ่งมีปรากฏอยู่ในมหาปริณีพพานสูตรแล้ว สำหรับวันนี้ผม
 ก็จะพูดถึงเรื่องปรัชญาเกี่ยวกับสังคมในอีกแง่หนึ่ง เพราะว่าอินเดีย
 นี้มีการแบ่งวรรณะและมีการถือวรรณะกันอย่างรุนแรงจะถือว่าเป็น
 วรรณนิยมหรืออะไรทำนองนั้นก็ได้อีก และโดยเหตุที่ประเทศ
 อินเดียซึ่งเป็นประเทศที่ใหญ่โต มีประชาชนหลายร้อยล้านคน แต่ว่า
 ความรู้สึกในเรื่องวรรณะอันรุนแรงนี้ทำให้มีการดูถูกเหยียดหยาม
 ซึ่งกันและกัน การดูถูกเหยียดหยามซึ่งกันและกันนี้ก็มักเป็นเหตุที่ทำให้
 เกิดการแตกแยกแตกความสามัคคี เพราะฉะนั้นเมื่ออินเดียขาด
 เอกภาพของประชาชนหรือของสังคมแล้วจึงเป็นเหตุที่ทำให้อินเดีย
 ไม่เจริญก้าวหน้าเท่าที่ควร และในที่สุด อินเดียทั้งๆที่มีประชาชน
 มากมายหลายร้อยล้านก็ตกเป็นเมืองขึ้นของอังกฤษซึ่งมีพลเมือง
 เพียงไม่กี่สิบล้าน นี่ย่อมแสดงให้เห็นว่าหลักปรัชญาบางอย่างนี้ก็มี
 ผลสะท้อนในทางที่ติดต่อกับสังคม บางอย่างก็มีผลสะท้อนในทางที่เสีย
 แก่สังคมเหมือนกัน

สมัยก่อนพุทธกาลนั้น อินเดียถือมั่นในระบบวรรณนิยมอย่าง
 รุนแรง โดยเขาถือการที่มีชาติกำเนิดที่แตกต่างกันเป็นวรรณะต่างๆนี้
 ก็ด้วยอำนาจที่พระพรหมทรงบันดาลให้เป็นไป การที่คนทั้งหลายมี
 วรรณะต่างๆนี้เป็นพระประสงค์ของพระผู้เป็นเจ้า อะไรทำนองนั้น
 แต่หลักการนี้เมื่อพระพุทธเจ้าได้ตรัสรู้ในโลกแล้ว พระองค์ได้
 ประกาศลบล้างความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องวรรณนิยม ทรงถือว่าชาติ
 กำเนิดมิใช่บรรทัดฐานแห่งความดีดั่งที่คนส่วนมากที่นับถือศาสนา
 พราหมณ์เข้าใจ แม้ว่าในด้านภาคปฏิบัติจะดูเหมือนว่าพุทธศาสนิก-

ปรัชญาประยุกต์ชุดอินเดีย

อินเดียจะยังยึดมั่นในระบบวรรณะอยู่ แต่พระพุทธศาสนาก็มีท่าทีไปในทางสร้างความเสมอภาคอยู่ดังที่เราได้เห็นมาแล้ว การแบ่งวรรณะออกเป็น ๔ วรรณะนั้น ชาวพุทธเชื่อว่าเป็นการแบ่งตามหน้าที่ หาได้เป็นเทวานุมติไม่ หาใช่เป็นเรื่องที่พระผู้เป็นเจ้าทรงกำหนดให้เป็นไปอย่างนั้นไม่ ทรรศนะทางพระพุทธศาสนาได้มีกล่าวสรุปไว้ในคาถาในสุดตนิบาตว่า

บุคคลจะเป็นพราหมณ์เพราะชาติก็หาไม่

บุคคลจะเป็นคนนอกวรรณะเพราะชาติก็หาไม่

บุคคลจะเป็นคนนอกวรรณะก็เพราะกรรม

บุคคลจะเป็นพราหมณ์ก็เพราะกรรม

ข้อความต่อไปนี้เป็นข้อความที่พระพุทธเจ้าทรงให้เหตุผลสนับสนุนทรรศนะนี้ไว้อย่างมากมายด้วยกัน แม้ว่าจะมีอยู่หลายแห่งที่พุทธศาสนิกชนที่เป็นคฤหัสถ์ได้รับการเข้าใจให้ปฏิบัติต่อพวกพราหมณ์ด้วยความเคารพก็ตาม แต่ว่าผมก็จะได้นำมาเพียงบางสูตรเท่านั้น เพื่อชี้ให้เห็นว่า เรื่องคติความเชื่อถือในเรื่องวรรณะนี้มีผลร้ายอย่างไร และพระพุทธเจ้าทรงปฏิเสธระบบการถือวรรณะนี้ไว้อย่างไรบ้าง การที่ชาวอินเดียถือว่าพราหมณ์เป็นผู้ที่ประเสริฐอะไรต่าง ๆ นี้ ก็เพราะเป็นผู้ที่เกิดในวรรณะสูง แต่พระพุทธเจ้าทรงถือว่าบุคคลจะเป็นพราหมณ์ไม่ใช่เพราะชาติกำเนิด พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้หลายแห่งในคัมภีร์ธรรมบทว่า คำว่า พราหมณ์ ในความหมายของพระพุทธเจ้านั้นไม่ใช่หมายความว่าเกิดจากวรรณะพราหมณ์ ถ้าหากว่าคนใดเกิดในวรรณะพราหมณ์ แต่ยังไม่สามารถลอยบาปคือกิเลสได้ ผู้นั้นก็ยังหาชื่อว่าเป็นพราหมณ์ที่แท้จริงไม่ ส่วน

ป ร ะ ญ า ป ระ ยุ ก ต์ ชุ ต อ น เ ค ย

บุคคลใดจะเกิดในวรรณะใดก็ตาม ถ้าหากว่าสามารถลอยบาปได้แล้ว คือว่ากำจัดกิเลสได้หมดแล้ว บุคคลเหล่านี้แหละชื่อว่าเป็นพราหมณ์โดยแท้ และการที่พระพุทธเจ้าได้ทรงแถลงหรือชี้แจงให้เห็นว่าเรื่องชาติกำเนิด ไม่ใช่เป็นเหตุสำคัญเป็นบรรทัดฐานแห่งการทำความดีอะไรต่างๆหรอก นี่ก็เป็นเรื่องที่พระพุทธเจ้าได้ทรงอธิบายหรือได้กับพวกพราหมณ์นั่นเอง ซึ่งปรากฏใน อัสสายนสูตร ในคัมภีร์มัชฌิมนิกาย มัชฌิมปัณณาสก์ แห่งพระสุตตันตปิฎก ซึ่งข้อความในอัสสายนสูตรย่อๆก็มีความว่า

ในสมัยหนึ่งพระผู้มีพระภาคเจ้าเมื่อพระองค์ประทับอยู่ที่เมืองสาวัตถี มีพราหมณ์ ๕๐๐ คนจากคามนิคมชนบทต่างๆ ภายในเมืองมีความคิดว่าพระสมณะโคดมนี้สอนว่าวรรณะทั้ง ๔ บริสุทธิทั้งนั้น ใครจะสามารถคัดค้านพระองค์ได้บ้าง คือพวกพราหมณ์ทั้งหลายซึ่งเป็นพวกวรรณนิยมอย่างรุนแรง เห็นว่าการที่พระพุทธเจ้ามาทรงสอนว่าวรรณะทั้ง ๔ บริสุทธิเหมือนกันหมดนี้ ทำให้วรรณะพราหมณ์ซึ่งถือตนว่าสูงส่ง ต้องถูกลดฐานะลงไปเสมอด้วยวรรณะอื่นๆ เช่น วรรณะศูทร ที่พวกนี้เดือดร้อนมากก็เพราะว่าในพระพุทธศาสนานั้นพระพุทธเจ้าได้ทรงรับคนทุกวรรณะเข้ามาบวช ไม่ว่าจะเป็นวรรณะพราหมณ์ วรรณะกษัตริย์ วรรณะแพศย์ หรือวรรณะศูทรก็ตาม เข้ามาบวชในพระพุทธศาสนาได้ และเมื่อเข้ามาบวชในพระพุทธศาสนาแล้ว ก็ไม่มีการถือชั้นวรรณะ ทุกคนเมื่อเข้ามาบวชแล้วจะต้องมีการเคารพกันตามลำดับอาวุโส อันนับอายุพรรษาในพระธรรมวินัย ไม่ใช่ถือด้วยวุฒิโดยกำเนิดเป็นใหญ่เป็นหลัก แต่ว่าถือด้วยวุฒิในทางศาสนาเป็นหลัก บุคคลใดที่เข้ามาบวชแล้ว แม้บุคคล

ป ร ั ช ญา ป ระ ยุ ก ต์ ชุ ต อ น เ ตี ย

นั้นจะเป็นวรรณะศูทร ถ้าบวชก่อน ผู้ที่เข้ามาบวชในภายหลัง แม้จะเกิดในวรรณะกษัตริย์หรือวรรณะพราหมณ์ก็ต้องเคารพผู้ที่เกิดในวรรณะศูทรเช่นเดียวกัน ฉะนั้นเราจะเห็นอย่างคราวที่พระพุทธเจ้าได้บวชพวกศากยะ มีพระอานนท์ พระอนุรุทธ พระภุค พระกิมพิละ พระภัททิยะ และพระเทวทัต คราวนั้นมีช่างตัดผมคนหนึ่งคืออุบาสี ขอบวชตาม และพวกราชกุมารศากยะทั้งหลายเหล่านั้นเห็นว่าถ้าหากว่าตนบวชก่อน ให้อุบาสีบวชทีหลัง ที่ฐิมานะเดิมก็อาจจะมียู่ เพราะว่าอุบาสีเป็นช่างตัดผมประจำพระองค์ ก็เหมือนกับว่าเป็นคนใช้ คราวนี้เมื่อสมัยที่เป็นฆราวาสด้วยกัน อุบาสีก็ต้องทำความเคารพเจ้าชายทั้งหลายเหล่านั้น ถ้าหากว่าเจ้าชายเหล่านั้นบวชก่อน อุบาสีก็ต้องเคารพอยู่อีก ก็คล้ายๆกับว่าทำให้รู้สึกว่ายูบาสีนี้ก็ยังเป็นลูกน้องอยู่ เพราะฉะนั้นเพื่อจะทำลายที่ฐิมานะของตน เพราะว่ากษัตริย์นี้มีมานะมากซึ่งเราเรียกว่ามานะกษัตริย์เช่นนี้รุนแรงมาก เพราะฉะนั้นเจ้าชายเหล่านั้นจึงให้อุบาสีบวชเสียก่อน ที่ให้อุบาสีบวชก่อนก็เพื่อว่าตนจะได้ทำความเคารพอุบาสี โดยที่ว่ามีชีวิตที่ยูบาสีอีกต่อไป นี่แสดงให้เห็นว่าในพระพุทธศาสนานั้น ไม่มีการถือวรรณะ ไม่ใช่ว่าจะเอาความเป็นเจ้าความเป็นพราหมณ์เข้ามาอวดพิเศษในวงการศาสนา เมื่อมาบวชแล้วต้องถือว่าเหมือนกันหมด แต่ว่าที่เปลี่ยนแปลงไปตอนหลังๆนี้ นี่มีโชคคิดความเชื่อถือเดิม แต่เป็นเรื่องของสังคมในตอนหลังที่ผันแปรไปต่างหาก เพราะฉะนั้นเมื่อบุคคลทั้งหลายเข้ามาบวชในพระพุทธศาสนาแล้ว พระพุทธเจ้าก็ทรงถือว่าเป็นศากยบุตร เป็นลูกของศากยะคือเป็นลูกพระพุทธเจ้าเหมือนกันหมด พระองค์ตรัสว่าคนในวรรณะทั้งหลายเหล่านี้เมื่อเข้า

ป ร ั ช ฐ า ป ระ ยุ ก ต์ ชุ ต อ น เ ต ย

มาบวชในพระศาสนาแล้วก็รวมเป็นวรรณะเดียวกันเหมือนกับแม่น้ำสายต่างๆ เมื่อไหลลงสู่ทะเล ไหลลงสู่มหาสมุทร มันย่อมทิ้งชื่อของมันเสียหมด แม่น้ำเจ้าพระยา แม่น้ำท่าจีน แม่น้ำแม่กลอง แม่น้ำบางปะกง เมื่อไหลลงสู่อ่าวไทยแล้วก็ป็นน้ำในอ่าวไทย ในอ่าวไทยไม่มีความเป็นเจ้าพระยา ไม่มีความเป็นแม่กลอง ไม่มีความเป็นบางปะกง ไม่มีความเป็นท่าจีน ฉะนั้น ผู้ที่เข้ามาบวชในพระธรรมวินัยแล้ว ย่อมเป็นศากยบุตรเหมือนกันหมด พระธรรมวินัยมีรสเดียวคือวิมุติรสเท่านั้น ฉะนั้นการที่พระพุทธเจ้าทรงสอนอย่างนี้ ทรงยอมรับวรรณะต่างๆ ให้เข้ามาบวชและมีสิทธิเสมอภาคกันอย่างนี้ ย่อมทำความเดือดร้อนให้แก่ผู้ที่มีความเยอหยิ่งในวรรณะคือพวกพราหมณ์เป็นอย่างมาก เพราะฉะนั้นพวกพราหมณ์ประมาณ ๕๐๐ คนในเมืองสาวัตถีจึงได้มารวมกันและคิดว่าใครจะสามารถคัดค้านที่พระพุทธเจ้าทรงสอนว่าวรรณะทั้ง ๔ บริสุทธิ์ได้

ในสมัยนั้นที่เมืองราชคฤห์นั่นเอง มีพราหมณ์หนุ่มคนหนึ่งชื่อ อัศลายนะ พราหมณ์ผู้นี้มีอายุประมาณ ๑๖ ปี เรียกว่าเป็นคนหนุ่มมากทีเดียว มีความเชี่ยวชาญในพระเวทและการศึกษาในแบบพราหมณ์ทั้งปวงคือ เพียงอายุ ๑๖ ก็มีความรู้ความเข้าใจเชี่ยวชาญในเรื่องศาสนาพราหมณ์เป็นอย่างดี พวกพราหมณ์ทั้งหลายก็คิดว่าเขาคงทำได้ เขาคงจะไปช่วยคัดค้านพระพุทธเจ้าได้ จึงได้เข้าไปแล้วก็ขอให้พราหมณ์หนุ่มผู้นี้ทดลองดู แต่พราหมณ์หนุ่มผู้นี้ก็รู้จักพระพุทธเจ้าดี ได้ยินชื่อเสียงของพระพุทธเจ้าเป็นอย่างดี พราหมณ์หนุ่มอัศลายนะจึงได้ตอบว่า พระสมณะโคดมเป็นธรรมวาที เป็นผู้กล่าวตามธรรม พระศาสดาเช่นนั้นยากที่จะคัดค้านได้ ข้าพเจ้าทำ

ป ร ำ ข ญ ำ ป ร ะ ย ุ ก ต์ ช ุ ด อ น เ ตี ย

ไม่ได้หรอก ข้าพเจ้าคัดค้านไม่ได้หรอก พรหมณ์ทั้งหลายก็อ่อนวอน
เขาเป็นครั้งที่ ๒ เขาก็ปฏิเสธ พรหมณ์ก็อ่อนวอนต่อไปอีกเป็น
ครั้งที่ ๓ เพราะไม่มีใครอีกแล้วที่จะสามารถเสมอด้วยอัสลายนะ
พรหมณ์เหล่านั้นก็ต้องหาเหตุผลชี้แจงให้เห็นว่า เขาไม่ควรจะยอม
รับความพ่ายแพ้โดยไม่ทันได้ต่อสู้เสียก่อน คนเราเมื่อยังไม่ได้ต่อสู้
ทำไมจะไปกลัวเขาด้วย ต้องต่อสู้กันให้เห็นฝีมือเสียก่อนซิ ถ้าสู้
ไม่ได้ เราถึงค่อยยอมแพ้เขา นี่ยังไม่ทันอะไรเลย ก็ยอมแพ้เสียแล้ว
เหมือนกาหาวดนุ เพราะฉะนั้นควรจะไปสู้กับพระพุทธเจ้าดู ใน
ที่สุดพรหมณ์หนุ่มผู้นั้นเสียอ่อนวอนไม่ได้ก็ตกลง เพราะฉะนั้นพวก
พรหมณ์ ๕๐๐ ก็แวดล้อมอัสลายนะไปหาพระพุทธเจ้า หลังจาก
ที่ได้กล่าวทักทายด้วยสัมโมทนียกถา คือถามทุกข์สุขกันดีแล้ว ก็ได้
นั่งลง ณ ที่อันสมควร

อัสลายนะหนุ่มนั้นก็กราบทูลว่า “พวกพรหมณ์ทั้งหลาย
ยืนยันว่าพวกเขาเป็นวรรณะที่สูงสุดและวรรณะอื่นๆ เลวกว่าต่ำกว่า
พวกพรหมณ์เป็นพวกขาว พวกอื่นๆ เป็นพวกดำ พวกพรหมณ์
เท่านั้นเป็นผู้บริสุทธิ์ พวกอื่นไม่บริสุทธิ์ พวกพรหมณ์เท่านั้นเป็น
บุตรที่บริสุทธิ์ของพรหม พรหมณ์เท่านั้นเกิดจากโอษฐ์ของพระ
พรหม เกิดจากพระพรหมสร้างสรรค์ เป็นพรหมทายาท ที่นี้พระ
สมณะโคดมจะตรัสเป็นประการใดเล่าพระเจ้าข้า”

พระผู้มีพระภาคก็ตรัสถามอัสลายนะว่า “พวกพรหมณ์เขา
ยืนยันดังนี้จริงๆ หรือ ว่าเมื่อเขาเกิดจากสตรีคล้ายๆ คนอื่นนั้น เขา
เกิดจากพรหมณ์ผู้มีประจำเดือนและตั้งครรภ์ให้กำเนิดและเลี้ยงดู
บุตรดุจเดียวกับสตรีคนอื่น ๆ”

ป ร ะ ญ า ป ร ะ ญ ก ษ์ ทุ ต อ น เ ต ย

อัสลายนาก็กราบทูลว่า “ทั้งหมดที่พระองค์ตรัสนั้นตรงกับที่พราหมณ์ทั้งหลายคิดพระเจ้าข้า” นี่ก็เพื่อแสดงให้เห็นว่าพราหมณ์เมื่อเวลาเกิดนั้นเกิดผิดมนุษย์อื่นใหม่ เกิดจากผู้หญิงหรือเปล่า เกิดจากนางพราหมณ์หรือเปล่า และนางพราหมณ์นี้เป็นหญิงมีประจำเดือนใหม่ เพราะผู้ที่มีประจำเดือนก็ถือว่าสกปรก แม้แต่ผู้หญิงเองเขาก็รู้ตัวและนางพราหมณ์ก่อนที่จะให้กำเนิดนี้ต้องตั้งครรรค์เหมือนผู้หญิงอื่นๆใหม่ และก็ต้องเลี้ยงดูบุตรที่เกิดมาแล้วเหมือนสตรีคนอื่นๆหรือเปล่า อัสลายนาก็ยอมรับว่าพวกพราหมณ์ทั้งหลายก็ยืนยันว่าเป็นอย่างนั้น ก็แสดงว่าระหว่างคนที่เกิดจากนางพราหมณ์กับคนที่เกิดจากสตรีในวรรณะอื่นๆก็เหมือนกัน คือเป็นผู้หญิงก็ต้องมีประจำเดือน มีการตั้งครรรค์ มีการคลอดบุตร และก็ต้องมีการเลี้ยงดูบุตรเหมือนกัน ไม่ใช่ว่าลูกชาวบ้านกินนม แต่ว่าลูกพราหมณ์กินข้าวทิพย์อะไรทำนองนั้น มันก็เหมือนกันนั่นแหละ

พระผู้มีพระภาคเจ้าก็ทรงถามต่อไปว่า “ท่านเคยได้ยินว่าในดินแดนของชาวกรีกและกัมโพชะและประชาชนอื่นๆตามชายแดนนั้นมีประชาชน ๒ ชั้นเท่านั้น คือนายกับบ่าว และนายอาจกลับเป็นบ่าวและบ่าวอาจกลับเป็นนายได้บ้างไหม”

อัสลายนาก็กราบทูลว่า “ข้าพระองค์เคยได้ยินพระเจ้าข้า” คือว่านอกอินเดียออกไป เช่น ในประเทศกรีซหรือในแคว้นกัมโพชะหรือว่าในประเทศอื่นๆ เขาแบ่งคนออกไปเป็น ๒ ชั้นเท่านั้น ไม่ใช่ ๔ วรรณะ คือว่าเป็นนายกับบ่าว ผู้ปกครองกับผู้ถูกปกครอง ผู้ปกครองอาจจะกลับไปเป็นผู้ถูกปกครองและผู้ถูกปกครองอาจจะกลับไปเป็นผู้ปกครองก็ได้ นายอาจจะกลับไปเป็นบ่าวและบ่าวอาจ

ป ร ั ช ญ า ป ร ะ ยู ก ต์ ชุ ต อ น เ ตี ย

จะกลับไปเป็นนายก็ได้ ถ้าหากว่านายมีความประพฤติไม่ดี ยากจนลงไป แต่ว่าบ่าวนี้รู้จักเก็บหอมรอมริบขยันหมั่นเพียร ในที่สุดก็อาจจะเจริญรุ่งเรืองมีเงินมีทอง นายอาจจะต้องไปเป็นลูกน้องของบ่าวก็ได้เหมือนกัน เดียวนี้คนที่เคยเป็นผู้บังคับบัญชา ต่อไปบางทีอาจจะกลายเป็นลูกน้องของบุคคลที่อยู่ใต้บังคับบัญชามาก่อนก็ได้ อย่างนี้เคยได้ยินไหม ซึ่งอัสลายนาก็กราบทูลว่าเคยได้ยิน

พระผู้มีพระภาคก็ตรัสถามว่า “แล้วมีข้อเท็จจริงอะไรที่จะเป็นหลักฐานและสนับสนุนข้ออ้างของพวกพราหมณ์บ้างไหม”

อัสลายนาก็กราบทูลว่า “นั่นเป็นสิ่งที่พวกพราหมณ์คิดพระเจ้าข้า”

พระผู้มีพระภาคก็ตรัสว่า “อีกประการหนึ่ง ถ้าหากว่ามนุษย์เป็นผู้ที่อดอยาก เป็นขโมย เป็นผู้ประพฤติดีตกาม และกระทำความบาปหนาอื่นๆ ถ้าหากว่าเขาเป็นกษัตริย์เป็นแพศย์เป็นศูทรเมื่อแตกกายทำลายชั้นวรรณะแล้วยอมไปเกิดในนรก แต่ถ้าเป็นพราหมณ์ไม่ต้องตกนรกกระนั้นหรือ”

อัสลายนาก็กราบทูลว่า “ข้าแต่พระสมณะโคตม หากได้เป็นเช่นนั้นไม่ ในกรณีเช่นนั้น คนทั้งปวงจะต้องได้รับกรรมอย่างเดียวกันไม่ว่าเขาจะอยู่ในวรรณะใดก็ตาม” คือถ้าหากว่าทำความชั่วประพฤติดีตกามเป็นอาชญากร ฆ่าคนโน้นคนนี้ ลักขโมย ประพฤติดีตกามหรือทำบาปอื่นๆ ตายไปก็ต้องตกนรกเหมือนกัน ไม่ว่าคนนั้นจะเกิดในวรรณะพราหมณ์หรือในวรรณะอื่นก็ตาม นี่แสดงว่าเมื่อทำความชั่วแล้วจะอยู่ในวรรณะไหนก็ต้องตกนรกเหมือนกัน ต้องได้รับผลแห่งความชั่วเช่นเดียวกัน

ป ร ั ช ญา ป ระ ยุ ก ต์ ชุ ต อ น เ ค ย

พระผู้มีพระภาคก็ตรัสถามต่อไปอีกว่า “ถ้าเขาหลีกเลี่ยงจากบาปกรรมที่หนักได้แล้ว ถ้าหากว่าเขาเป็นพราหมณ์เขาก็จะได้ไปเกิดในสวรรค์ แต่ถ้าหากว่าเขาเกิดในวรรณะที่ต่ำกว่าอื่นๆ เขาจะไม่ไปเกิดในสวรรค์อย่างนั้นหรือ” เอาละ ถ้าคนเรานี้หลีกเลี่ยงจากการทำความชั่ว ถ้าหากว่าเป็นพราหมณ์ต้องไปเกิดในสวรรค์แน่ แต่ถ้าหากว่าเกิดในวรรณะอื่นและเขาไม่ได้ทำความชั่ว เขาจะไม่ไปเกิดในสวรรค์ใช่ไหม

อัสสายนะก็กราบทูลว่า “ข้าแต่สมณโคตมผู้เจริญ หาได้เป็นเช่นนั้นไม่พระเจ้าข้า ในกรณีเช่นนั้น รางวัลย่อมมอบคนทั้งปวงอยู่ไม่ว่าเขาจะอยู่ในวรรณะใดก็ตาม” คือถ้าหากว่าทำความดีแล้วไม่ว่าจะอยู่ในวรรณะใด เขาย่อมได้รับผลดี ตายไปแล้วเขาย่อมไปเกิดในสวรรค์เหมือนกัน ไม่ใช่ว่าจะเกิดในสวรรค์เฉพาะคนวรรณะพราหมณ์เท่านั้น แม้วรรณะอื่นๆ ถ้าทำความดีก็ได้ไปเกิดในสวรรค์ด้วยกันทั้งนั้น

พระผู้มีพระภาคก็ตรัสถามว่า “พราหมณ์เท่านั้นมีความสามารถที่จะพัฒนาจิตให้มีความรักโดยไม่มีความเกลียดชังหรือเจตนาร้ายเลย แต่คนในวรรณะอื่นๆ ไม่มีความสามารถที่จะพัฒนาจิตให้มีความรักได้กระนั้นหรือ”

อัสสายนะก็กราบทูลว่า “ข้าแต่พระสมณะโคตมผู้เจริญ หาได้เป็นเช่นนั้นไม่พระเจ้าข้า คนทั้ง ๔ วรรณะสามารถพัฒนาจิตให้มีความรักได้ทั้งนั้น” การที่เราจะพัฒนาจิตใจของเราให้เจริญยิ่งขึ้น ให้มีความรักไม่มีความเกลียดชัง ไม่มีเจตนาร้าย นอกจากพวกพราหมณ์แล้ว วรรณะอื่นๆ ก็ทำได้เหมือนกัน ไม่ใช่ทำได้เฉพาะพวก

ป ร ั ช ญ า ป ร ะ ยুক্ত ชุตติ น เติ ย

พราหมณ์เท่านั้น เพราะฉะนั้นผู้ที่พัฒนาจิตใจไม่จำเป็นที่จะต้องอยู่ในวรรณะใด ไม่จำเป็นจะต้องอยู่ในวรรณะพราหมณ์ แม้จะอยู่ในวรรณะใดวรรณะหนึ่ง เขาก็สามารถพัฒนาจิตใจได้ทั้งนั้น

พระผู้มีพระภาคจึงตรัสถามว่า “เฉพาะพราหมณ์เท่านั้นจึงจะสามารถลงไปแม่น้ำและชำระล้างเหงื่อโคลนออก ส่วนคนอื่นๆ วรรณะอื่นๆ ทำไม่ได้กระนั้นหรือ”

อัสถายณะก็กราบทูลว่า “ข้าแต่สมณะโคดมผู้เจริญ หาได้เป็นอย่างนั้นไม่พระเจ้าข้า คนทั้ง ๔ วรรณะย่อมสามารถลงแม่น้ำและชำระล้างเหงื่อโคลนออกได้ทั้งนั้นพระเจ้าข้า” คนเราเมื่อลงน้ำอาบ น้ำก็ย่อมชำระล้างเหงื่อโคลนได้ ใช่ว่าเฉพาะพราหมณ์เท่านั้น จึงจะลูบโคลนออก ถ้าคนวรรณะอื่นลูบโคลนไม่ออก ความจริงเมื่ออาบน้ำแล้ว ก็ย่อมลูบโคลนออกด้วยกันทั้งนั้น ไม่ว่าจะอยู่ในวรรณะใดก็ตาม

พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงได้ตรัสว่า “ทีนี้สมมุติว่ามีพระราชาองค์หนึ่งทรงรับสั่งว่า ให้คนในวรรณะต่างๆ สัก ๑๐๐ คนมารวมกัน แล้วทรงสั่งให้พวกพราหมณ์และพวกกษัตริย์ เอาไม้สาละ ไม้สน หรือไม้จันทน์มาสีไฟ ส่วนชนวรรณะต่ำก็สั่งให้เอาไม้ธรรมดามาสีไฟ ท่านคิดไหมว่าจะอะไรจะเกิดขึ้น ไฟของคนที่เกิดในวรรณะสูงจะลุกโชติช่วง แล้วไฟของคนในวรรณะต่ำด้วยจะไหมไปอย่างนั้นหรือ”

อัสถายณะก็กราบทูลว่า “ข้าแต่พระสมณะโคดมผู้เจริญ หาได้เป็นเช่นนั้นไม่พระเจ้าข้า ไฟทั้งของคนที่อยู่ในวรรณะสูงและของคนที่อยู่ในวรรณะต่ำก็เหมือนกันทั้งนั้นแหละพระเจ้าข้า” คือไฟทุกชนิดย่อมมีเปลวไฟช่วงโชติเช่นเดียวกัน ไม่ใช่ว่าวรรณะสูงเอาไม้ดี ๆ มาสีไฟแล้ว ไฟจะวิเศษ ไฟจะดีกว่า ลุกโผลงกว่า ร้อนกว่า ส่วนพวกที่

ป ร ั ษ ฐ า ป ร ะ ญ ก ์ ชุ ด อื่น เ ตี ย

เป็นศุภรเอาไม่ไผ่มาสีแล้วไฟจะไม่รุ่งเรือง จะไม่ร้อน ความจริงก็ รุ่งเรืองเหมือนกัน โชติช่วงเหมือนกัน ร้อนเหมือนกัน ไม่ว่าคน ในวาระใดเอาไม้อะไรมาสีไฟ เมื่อมันเกิดเป็นไฟขึ้นมาแล้ว มันก็ โชติช่วงเหมือนกัน เพราะลักษณะไฟนั้นต้องมีการลุกไหม้และต้องม ี ความร้อน ไม่ใช่ว่าไฟของพราหมณ์เท่านั้นถึงจะร้อน ส่วนไฟของ คนวาระอื่นๆไม่ร้อน อะไรต่างๆเหล่านั้น

พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสถามต่อไปอีกว่า “สมมุติว่ามีพราหมณ์ ฝ่ ี น ึ่ง ๒ คน คนหนึ่งเป็นผู้คงแก่เรียน แต่อีกคนหนึ่งเป็นผู้ที่ไม่ได้ รับการศึกษา เมื่อเวลามีนงานเลี้ยงเป็นที่ระลึก งานนักขัตฤกษ์ งาน เช่นสรงหรือว่ามีการเลี้ยงดูแขก ควรจะรับใช้พราหมณ์คนใดก่อน” คือในพราหมณ์ฝ่ ี น ึ่งสองคนนี้ คนหนึ่งเป็นคนคงแก่เรียน คนหนึ่ง ไม่ได้รับการศึกษาเลย ถ้าหากว่ามีนงานสำคัญๆอย่างนี้ ถ้าหากว่า เราจะรับใช้พราหมณ์สองคนนี้คนใดคนหนึ่ง จะรับใช้คนไหน

อัสลายนะก็กราบทูลว่า “ควรรับใช้พราหมณ์ที่คงแก่เรียน ก่อนพระเจ้าข้า เพราะจะไม่เกิดประโยชน์ที่ยิ่งใหญ่ใดๆจากการรับ ใช้ พราหมณ์ที่ไม่ได้รับการศึกษาเลย” ในระหว่างคนที่ได้รับการศึกษา กับคนที่ไม่ได้รับการศึกษา ถ้าหากว่าเราจะรับใช้ใครคนใดคนหนึ่ง ก่อนเราก็ควรจะรับใช้คนที่ได้รับการศึกษาเสียก่อน เพราะถือว่าการ เข้าไปนั่งใกล้ผู้ที่มีความรู้ ผู้ที่เป็นนักปราชญ์นั้น ย่อมเป็นมงคล ต่อชีวิต เพราะจะทำให้เราได้รับความรู้จากท่าน ทำให้ท่านเกิด ความเมตตากรุณา ส่วนคนที่ไม่ได้รับการศึกษานั้นย่อมเป็นคนโง่ การเข้าไปหาคนโง่คนพาลนั้นย่อมไม่ได้รับประโยชน์อะไร บางทีก็ กลับจะมีอันตรายแก่ตัวเองด้วยซ้ำ

ป ร ั ข ญา ป ระ ยุ ก ต์ ชุ ค อ น เ คี ย

พระผู้มีพระภาคก็ตรัสถามต่อไปอีกว่า “แต่ถ้าสมมุติว่า พราหมณ์ผู้คงแก่เรียนมีความประพัตติธรรมเป็นคนคดโกง ส่วน พราหมณ์ที่ไม่ได้รับศึกษา มีความประพัตติดีและมีคุณธรรมแล้ว ควรจะรับใช้ใคร”

อัสถายนะก็กราบทูลว่า “ควรรับใช้พราหมณ์ที่ไม่ได้รับการ ศึกษาก่อนพระเจ้าข้า เพราะจะเกิดประโยชน์อะไรเล่าต่อการรับใช้ พราหมณ์ที่มีความประพัตติไม่ดีและเป็นคนคดโกง” คือในระหว่าง คนที่คงแก่เรียนแต่ความประพัตติไม่ดี กับคนที่ไม่ได้รับการศึกษา แต่ว่ามีความประพัตติดี มีคุณธรรมสูง ในสองคนนี้เราควร จะรับใช้ใคร

อัสถายนะก็กราบทูลว่า “ในคนสองคนนี้ เราก็คควรรับใช้ พราหมณ์ที่ไม่ได้รับการศึกษา แต่มีความประพัตติดี มีคุณธรรมสูง” เพราะฉะนั้นเรื่องของความประพัตติเรื่องของคุณธรรมนี้จึงสำคัญ กว่าการศึกษา เพียงแต่การศึกษาอย่างเดียวไม่ใช่จะต้องเป็นคนดี เสมอไป เพราะการศึกษานั้นเป็นเหตุแห่งการทำความดีจริง แต่ว่า คนที่มีการศึกษาแล้วไม่ประพัตติปฏิบัติตนตามที่ได้ศึกษาเล่าเรียนมา ก็หาใช่ชื่อว่าเป็นคนดีไม่ เพราะฉะนั้นในระหว่างคนดีกับคนชั่ว แม้ว่า คนชั่วจะมีการศึกษาสูง คนดีจะไม่มีการศึกษามากนัก เราก็คควร รับใช้คนดี เพราะการรับใช้คนดีนั้นย่อมเป็นสิริมงคลแก่ตัว ส่วนการ รับใช้คนชั่วนั้นย่อมเป็นอันตรายทั้งแก่ตัวและแก่ผู้อื่น

พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงได้ตรัสว่า “ดูก่อนอัสถายนะ ประการ แรกท่านอ้างชาติกำเนิดเป็นหลัก แต่แล้วท่านก็ว่าการศึกษามีสำคัญ กว่าชาติกำเนิด แล้วท่านก็มาเห็นชอบกับแนวความคิดเห็นของเรา

ปรัชญาประยุกต์ยุคอินเตีย

ที่ว่าวาระทั้ง ๔ บริสุทธิ์เท่าๆกัน”

ข้อนี้จะเห็นได้ว่าเป็นความฉลาดของพระพุทธเจ้าที่มีวิธีที่จะให้อัสลายนะยอมรับตามความเห็นของพระองค์ซึ่งการบังคับให้อีกฝ่ายหนึ่งยอมเชื่อถือตามความเห็นของตนโดยความสมัครใจนั้นเป็นการทำได้ยาก แต่พระพุทธเจ้ามีวิธีการซักถาม ซึ่งการซักถามแบบนี้ในแถบตะวันตกเขาเรียกว่า Dialogues คือเป็นการซักถามให้อีกฝ่ายหนึ่งเกิดความรู้ เกิดความเข้าใจเอาเอง และก็เป็นการจูงใจให้อีกฝ่ายหนึ่งมีความเชื่อและมีความเห็นคล้อยตามความเห็นของตนและให้เป็นการเชื่อด้วยอาศัยความรู้หรือความคิดของตัวเองเป็นใหญ่

จากที่กล่าวมาแล้วทั้งหมดเราจะเห็นได้ว่าเรื่องชาติกำเนิดนี้เมื่อเทียบกับการศึกษาแล้วถือว่าการศึกษาคrucialกว่าชาติกำเนิด แต่ว่าเมื่อเพ่งในด้านการศึกษากับคุณธรรมแล้ว เราถือว่าคุณธรรมสำคัญกว่าการศึกษา คนเราแม้จะมีความรู้ แต่ไม่มีคุณธรรมก็สู้คนที่มีความรู้ แต่ไม่มีความรู้ไม่ได้ เพราะฉะนั้นเราไปคบคนที่มีความรู้ดี แต่มีความประพฤติเลวทราม เราจะเดือดร้อน เราไปคบคนที่ตั้งอยู่ในธรรมแม้ท่านจะไม่มีความรู้อะไรมากมาย แต่ถึงกระนั้นก็ทำให้เราสบายใจ ไม่ต้องวิตก ไม่ต้องกังวล เพราะคนเหล่านี้ไม่ใช่คนพาล เพราะฉะนั้นเราจะเห็นได้ว่า คุณธรรมนั้นสำคัญกว่าการศึกษา นอกจากนั้นอัสลายนะยังได้ยอมรับว่าวาระทั้ง ๔ นี้บริสุทธิ์เหมือนกัน เพราะว่าคนเรานั้นถ้าหากว่าทำความดี ไม่ว่าจะเกิดในวาระใด ก็ย่อมไปเกิดในสุคติ แต่ถ้าทำความชั่ว ไม่ว่าจะอยู่ในวาระใดก็ย่อมไปเกิดในทุคติทั้งนั้น ไม่ใช่ว่าถ้าเป็นวาระ

ปรัชญาประยุกต์ชุดอื่น

พรหมณ์แล้วไม่ต้องดกนรก ถ้าวรรณะศุภรจะไม่ได้ขึ้นสวรรค์ ไม่ใช่
 อย่างนั้น ถ้าหากว่าใครก็ตาม ทำความดีก็ถือว่าจะได้ไปเกิดใน
 สวรรค์หรือไปเกิดในสุคติเหมือนกัน ถ้าหากว่าทำความชั่วไม่ว่า
 จะอยู่ในวรรณะใดก็ล้วนแต่จะทำให้ไปเกิดในทุคติหรือในภพที่ชั่ว
 เช่นเดียวกัน เพราะฉะนั้นคติความเชื่อถือว่าชาติกำเนิดเป็นหลัก
 อันสำคัญนั้นจึงเป็นความเชื่อนิตที่เห็นว่าเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัว ทั้งนี้
 ก็เพราะพรหมณ์ต้องการที่จะยกวรรณะของตัวเองให้เป็นวรรณะที่สูง
 เเด่นเหนือวรรณะอื่นๆ เป็นการยกตนเพื่อที่จะข่มวรรณะอื่นๆ ให้
 ดำด้อยลงไป แต่ว่าในทางพระพุทธศาสนา พระพุทธเจ้าได้ทรงมอง
 เห็นว่าถ้าหากว่าวรรณะทั้งหลายเหล่านี้ยังมีการยึดถือกันแน่นแฟ้น
 อยู่ในสังคมแล้ว สังคมจะไม่พัฒนา สังคมจะไม่เจริญ เพราะจะ
 เป็นเหตุก่อให้เกิดการแตกแยก ทำให้เกิดการแตกความสามัคคี
 ประเทศชาติใดก็ตาม แม้ว่าจะมีพลเมืองมาก แต่ถ้าหากว่า
 ประชาชนไม่มีความสามัคคีสามัคคีกัน เต็มไปด้วยการแตกแยก
 การแข่งดีอะไรต่างๆ เหล่านี้ สังคมนั้นประเทศชาตินั้นก็ย่อมไม่มี
 ความเป็นปึกแผ่นย่อมเป็นอันตราย ถ้าหากว่ามีศัตรูภายนอก
 มารุกรานก็ย่อมสามารถจะพิชิตได้โดยง่าย เพราะฉะนั้นในสังคม
 พระพุทธศาสนาจึงพยายามที่จะทำตัวอย่างให้เห็นว่า วรรณะต่างๆ นี้
 ถ้าหากว่าได้รับการศึกษา ได้รับการอบรม ย่อมเป็นคนดีได้
 เหมือนกัน ไม่ใช่เฉพาะวรรณะพรหมณ์เท่านั้นจึงจะเป็นพระ
 อรหันต์ได้ แม้วรรณะศุภรก็เป็นพระอรหันต์ได้เช่นกัน ถ้าเขา
 ประพฤติปฏิบัติตามหลักที่พระพุทธเจ้าได้ทรงสั่งสอนไว้หรือว่า
 ถ้าเขาประพฤติปฏิบัติตามมัชฌิมาปฏิปทาทางสายกลางก็ย่อมไปสู่

ป ร ำ ข ญ า ป ร ะ ยุก ต์ ชุ ด อี น เ คี ย

มรรคผลและนิพพานเหมือนกัน เพราะฉะนั้นเราจะเห็นได้ว่าหลักสำคัญในทางพระพุทธศาสนานี้ก็เป็นหลักที่ต้องการให้คนทั้งหลายเลิกการถือชั้นวรรณะและคนใดถือพระพุทธศาสนาได้เข้ามาบวชในพระพุทธศาสนาแล้วก็เลิกชั้นวรรณะไปในตัว หรือแม้ผู้ที่ยังไม่มาบวชในพระพุทธศาสนา ถ้ามีความเข้าใจในคำสอนของพระพุทธเจ้าแล้วก็ย่อมเลิกวรรณะไปในตัวอีกเหมือนกัน แต่ทำไมพระพุทธเจ้าจึงมิได้ทรงประกาศให้ชาวโลกทั้งหลายเลิกระบบชั้นวรรณะอย่างเด็ดขาด นี่ก็เนื่องมาจากพระพุทธเจ้านั้นเป็นนักศาสนา พระองค์ไม่ต้องการเข้าไปก้าวก่ายยุ่งเกี่ยวอยู่ในวงการเมือง พระพุทธเจ้าไม่ได้ทำงานในด้านการเมือง เพราะฉะนั้นพระองค์จึงไม่ทรงหาเสียงด้วยการยุให้ประชาชนวรรณะศูทรทำลายล้างพวกวรรณะพราหมณ์ แต่ว่าพระองค์พยายามที่จะสร้างสังคมที่เป็นแบบอย่างว่า ในสังคมของพระพุทธศาสนาโดยเฉพาะในสังคมของพระนั้น วรรณะต่างๆก็อาจจะอยู่รวมกันด้วยปกติสุข ด้วยความสงบสุข โดยไม่มีการแก่งแย่ง ไม่มีการยกตนข่มท่าน ไม่มีการดูหมิ่นดูแคลนซึ่งกันและกัน ซึ่งพระพุทธเจ้าทรงทำได้สำเร็จ การที่พระพุทธเจ้าทรงทำได้สำเร็จเช่นนี้ก็เพราะพระองค์พยายามที่จะชี้แจงให้คนทั้งหลายเหล่านั้นเห็นคุณค่าของความสามัคคี ชี้ให้เห็นโทษของความแตกแยก และการที่คนเราเกิดในวรรณะต่าง ๆ กันก็ไม่ใช่อำนาจที่ว่าพระพรหมทรงกำหนดให้เป็นบันดาลให้เป็นอย่างนั้น แต่เป็นด้วยอำนาจของกรรมที่แต่ละคนได้สร้างไว้ คนใดที่ทำกรรมดีก็ย่อมไปเกิดในที่ดี ในตระกูลที่สูง ผู้ใดทำความชั่วไว้ ผู้นั้นก็ย่อมไปเกิดในตระกูลที่ต่ำ นี่เป็นความเชื่อตามหลักกรรมในทางพระพุทธศาสนา เพราะฉะนั้นคนที่เกิดในวรรณะ

ปรัชญาประยุกต์อินเดีย

สูตร ถ้าหากว่าได้รับการพัฒนาในทางที่ดีในทางที่ชอบแล้วก็อาจจะ
เป็นพระอรหันต์ เป็นพระอรหันต์ได้เหมือนกัน แต่ผู้ที่เกิดใน
วาระพราหมณ์ ถ้าหากว่าไม่ได้รับการศึกษาที่ดี ไม่ได้รับการ
อบรมที่ดี ก็อาจจะต้องไปเกิดในอบายในทุคติได้เหมือนกัน เพราะ
ฉะนั้นหลักสังคมสงเคราะห์หรือว่าปรัชญาในทางสังคมของพระพุทธ-
ศาสนานี้จึงนับว่าเป็นประโยชน์ต่อสังคมเป็นอันมาก โดยเหตุที่ชาว
อินเดียส่วนใหญ่ยังมีความยึดมั่นในศาสนาพราหมณ์ ยังมีความ
ยึดมั่นในวรรณนิยมนามากจนเกินไป เพราะฉะนั้นเมื่อพระพุทธเจ้า
ปรินิพพานแล้ว ระบบวรรณนิยมของอินเดียก็กลับฟื้นคืนชีพขึ้น
มาอีก และก็เป็นเหตุทำให้อินเดียแตกแยกมีการแบ่งชั้นวรรณะจน
กระทั่งถึงเดี๋ยวนี้ และนี่ก็เป็นเหตุหนึ่งที่ทำให้อินเดียไม่สามารถจะ
เจริญก้าวหน้าไปเท่าที่ควร เพราะฉะนั้นเราจะเห็นได้ว่าพระพุทธ-
ศาสนานั้นถ้าหากว่าเรารู้จักนำมาคิด นำมาประยุกต์ เอามาใช้ให้
เป็นประโยชน์แล้ว พระพุทธศาสนาก็จะอำนวยประโยชน์ให้แก่เราใน
ทุกๆด้าน ไม่เฉพาะในด้านศีลธรรม ในด้านศาสนาหรือในด้าน
ปรัชญาเท่านั้น แม้ในด้านสังคม การเมือง การเศรษฐกิจหรืออะไร
ต่างๆ พระพุทธศาสนาก็ได้มีแนวทางที่จะให้เราเอามาประยุกต์
ปฏิบัติ หรือเอามาใช้ได้ พระพุทธเจ้าจึงถือว่าเป็นนักปฏิรูปสังคม
ชั้นเยี่ยม ซึ่งหาผู้เสมอเหมือนได้ยาก และเป็นนักปฏิรูปที่ทำงานได้
อย่างเรียบร้อย ไม่มีการเสียเลือดเนื้อ พร้อมกันนั้นก็เอาบุคคล
สำคัญๆในวาระพราหมณ์มาช่วยประกาศพระศาสนาด้วยซ้ำ นี่
เป็นเทคนิคหรือว่าเป็นจิตวิทยาในสังคมที่พระพุทธเจ้าได้รู้จักนำมา
ใช้กับชาวโลกเมื่อ ๒,๕๐๐ ปีที่ผ่านมาแล้ว จึงควรที่จะเป็นอนุสติ

ป ร ั ช ญ า ป ระ ยุ ก ต์ ชุ ต อ น เ ตี ย

สำหรับเราที่เป็นชาวพุทธจะได้นำเอาศาสนามาดัดแปลงแก้ไขให้
ถูกต้องกับความเป็นไปของสังคมในปัจจุบัน

สำหรับการบรรยายปรัชญาในทางพระพุทธศาสนาในวันนี้ก็
สมควรแก่เวลา ผมขอยุติการบรรยายวันนี้ไว้เพียงแค่นี้.

สวัสดิ์

๑๔ สิงหาคม ๒๕๑๐

๑๓

เวสสันดรชาดก กับ
ปรัชญาการปกครอง

สวัสดีครับ

วันนี้ผมจะได้นำท่านผู้ฟังไปสู่ปรัชญาทางพระพุทธศาสนา สำหรับเรื่องปรัชญาทางพระพุทธศาสนาในวันนี้จะได้พูดถึงปรัชญาในบางแง่ซึ่งปรัชญานี้ก็รู้สึกว่ามีผลกระทบกระเทือนต่อความรู้สึกนึกคิดของนักศึกษาและนักเรียนในประเทศบ้านเมืองของเราอยู่มาก ทั้งนี้ก็เพราะว่าในการศึกษาเล่าเรียนนี้เราได้มีหนังสือบางเล่มที่เอาไปใช้ในหลักสูตรในชั้นมัธยมชั้นสูงหรือมัธยมตอนปลาย นั่นคือหนังสือเรื่อง “เวสสันดรชาดก” ผมได้เคยได้รับคำขอร้องจากครูอาจารย์และนักเรียนหลายแห่งว่าขอมาชี้แจงเกี่ยวกับหนังสือเรื่อง

ป ร ั ช ญ า ป ร ะ ยู ก ต์ ชุ ต อี น เ ตี ย

มหาเวสสันดรชาดกนี้ว่าจะเหมาะสำหรับเด็ก ๆ หรือเยาวชนของเราได้ศึกษากันหรือไม่ ทั้งนี้ก็เพราะว่าเมื่อได้อ่านหนังสือเวสสันดรชาดกแล้ว ได้มีนักศึกษาหรือนักเรียนเป็นจำนวนมากที่มีแนวโน้มเอียงไปในทางที่เห็นว่าพระเวสสันดรนั้นเป็นผู้ที่เห็นแก่ตัว และเป็นผู้ทำลายสิทธิมนุษยชน คติความเชื่อถืออย่างนี้ ถ้าหากไม่ได้รับการแก้ไขให้ถูกต้องแล้ว ก็อาจจะทำให้เยาวชนของชาติมีความโน้มเอียงไปในทางที่ดำหนิตีเดีย่นพระพุทธเจ้าหรือพระเวสสันดรไปในทางที่ไม่ดีไม่งาม และก็รู้สึกว่าจะไม่เป็นมงคลแก่พุทธศาสนิกชนนัก

เรื่องนี้ความจริงผมได้เคยไปบรรยายหรือไปพูดตามโรงเรียนบางแห่งที่ขอร้องให้ไปอธิบายเกี่ยวกับเรื่องนี้ และก็คิดว่าอาจจะเป็นข้อคิดประการหนึ่งสำหรับที่พุทธศาสนิกชนทั้งหลายจะได้เอาไปคิด ผมไม่รับรองว่าความคิดเห็นของผมจะต้องเป็นความคิดเห็นที่ถูกต้อง แต่ก็อาจมีแนวคิดอะไรบางอย่างที่จะเป็นประโยชน์ต่อท่านผู้ฟังบ้างไม่มากนักน้อย สำหรับความคิดเห็นของครูอาจารย์บางท่านหรือว่าของเด็กบางคนหรือว่าอาจจะหลาย ๆ คนที่มีความคิดเห็นหรือว่ามีแนวโน้มไปในทางที่เห็นว่าพระเวสสันดรเป็นกษัตริย์ที่ขาดมนุษยธรรม เป็นผู้ที่เห็นแก่ความสุขส่วนตัว ไม่คำนึงถึงความทุกข์ยากของผู้อื่น เพราะฉะนั้นก่อนที่จะได้พูดถึงปรัชญาในเวสสันดรชาดกหรือมหาเวสสันดรชาดกนี้ก็ขอเรียนให้ทราบว่า

พระเวสสันดรทรงเป็นกษัตริย์หรือว่าเป็นทนายาของกษัตริย์แห่งเมืองสีพี ซึ่งเป็นเมืองหนึ่งที่ไม่สู้จะมีชื่อเสียงอะไรนักในประเทศอินเดีย พระเวสสันดรเป็นพระโพธิสัตว์ที่ได้ทรงบำเพ็ญบารมีมาเป็นเวลาหลายแสนกัปหลายแสนกัลป์ ที่พระองค์ทรงบำเพ็ญบารมี

ป ร ั ฐ ฐ า ป ระ ยุ ก ต์ ชุ ด อี น เ ตี ย

มานั้น ก็โดยหวังจะช่วยพระองค์ให้พ้นทุกข์ หวังที่จะช่วยพระญาติทั้งหลายให้พ้นทุกข์ หวังที่จะช่วยให้ประชาชนชาวโลกและสรรพสัตว์ทั้งหลายให้พ้นทุกข์ จุตม่งหมายที่พระโพธิสัตว์ได้ทรงบำเพ็ญบารมีมานั้นก็เพื่อช่วยตนเองและช่วยสังคมให้พ้นทุกข์ แต่ว่าการที่จะช่วยสังคมในโลกให้ถึงซึ่งความสุขเกษม พ้นจากความทุกข์ยาก ด้วยประการทั้งปวงนั้น ก็จำเป็นที่จะต้องบำเพ็ญบารมีนาน แม้แต่คนเราที่ศึกษาเล่าเรียนเพียงจบแค่ประถม ๔ แล้วคิดจะไปบำเพ็ญประโยชน์ให้แก่สังคมก็คงจะบำเพ็ญประโยชน์ได้เหมือนกัน แต่ว่าได้ในวงแคบ แต่ถ้าหากว่าเรามีความรู้ถึงชั้น ม. ๖ หรือ ม.ศ. ๓ แล้วไปบำเพ็ญประโยชน์แก่สังคม ก็อาจจะเป็นประโยชน์ได้มากขึ้น แต่ก็ยังอยู่ในวงแคบคือได้ไม่มากนัก ถ้าหากว่าจบการศึกษาถึงชั้น ม.ศ. ๕ หรือมัธยม ๘ เราก็จะบำเพ็ญประโยชน์ได้มากขึ้น ถ้าหากว่าทนศึกษาจนกระทั่งจบเป็นบัณฑิตเป็นมหาบัณฑิตหรือว่าได้ดุษฎีบัณฑิต ขอบเขตที่จะบำเพ็ญประโยชน์แก่สังคมก็จะมีมากขึ้นตามความรู้ความสามารถของแต่ละบุคคล การบำเพ็ญบารมีเพื่อความพ้นทุกข์นี้ก็เช่นเดียวกัน ถ้าจะพ้นทุกข์ในฐานะที่เป็นสาวกผู้ใหญ่ เช่นเป็นมหาสาวก เป็นอัครสาวก ก็ต้องบำเพ็ญบารมีมาก ถ้าหากว่าการบำเพ็ญบารมีเพื่อเป็นปัจเจกพระพุทธเจ้า ก็ต้องบำเพ็ญบารมีมากยิ่งขึ้นไปอีก และถ้าต้องการที่จะบำเพ็ญบารมีเพื่อเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็ย่อมบำเพ็ญบารมีหนักยิ่งกว่าทุก ๆ กรณีทุก ๆ คน เพราะฉะนั้นการที่พระพุทธเจ้าซึ่งเสวยพระชาติเป็นพระเวสสันดรซึ่งเกือบจะถือว่าเป็นการบำเพ็ญบารมีครั้งสุดท้ายแห่งการที่พระองค์จะได้ตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า คือทรงบำเพ็ญปรমัตถทาน

ปรีชาญาณประยุตต์ชุดอินเตีย

บารมี ความจริงเรื่องศีลเรื่องทานนี้เป็นเรื่องที่สำคัญที่สุด เป็นเด่นที่สุด ความจริงพระองค์ทรงบำเพ็ญบารมีอื่นๆเหมือนกัน ไม่ใช่เฉพาะทานบารมีเท่านั้น แต่ถือว่าทานบารมีเป็นอันดับแรก และถือว่าเป็นเด่นที่สุด เราก็อธิว่าพระองค์ทรงบำเพ็ญทานบารมี

พระเวสสันดรนั้นเมื่อพระองค์ได้ประสูติมาแล้วตั้งแต่ทรงพระเยาว์มาทีเดียว พระองค์เป็นผู้มีพระทัยโน้มเอียงไปในทางเสียสละที่จะบริจาคให้ทานแก่คนผู้ยากจนคนผู้ขัดสน และพระองค์เป็นผู้ที่มีบุญมาก คือเมื่อพระองค์ได้ประสูตินั้นก็ได้มีช้างคู่พระบารมีเกิดขึ้น ซึ่งเราเรียกว่าเป็นช้างมิ่งมงคลประจำเมือง สำหรับช้างมิ่งมงคลตัวนี้ ถ้าหากว่าอยู่ในบ้านเมืองใด ฝนฟ้าในบ้านเมืองนั้นก็จะต้องตามฤดูกาล ไม่มีการตกมากจนเกินไปหรือว่าไม่มีฝนแล้ง คือเรียกว่าน้ำก็ไม่ท่วม ฝนก็ไม่แล้ง พอดิบพอดีอยู่เสมอ เพราะฉะนั้นก็ทำให้แคว้นสี่พื้มีความอุดมสมบูรณ์ แม้ว่าจะเป็นแคว้นเล็กๆ แต่ก็มี ความอุดมสมบูรณ์มากกว่าแคว้นใหญ่ๆบางแคว้น เพราะฉะนั้นประชาชนชาวเมืองสี่พื้ก็อยู่กันด้วยความสงบสุข และในแคว้นสี่พื้เป็นแคว้นที่รู้สึกรว่าจะให้สิทธิแก่ประชาชนที่จะออกเสียงออกความเห็นได้มากกว่าในแคว้นอื่นๆที่มีการปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ต่อมาปรากฏว่าอีกแคว้นหนึ่งที่อยู่ทางภาคใต้คือแคว้นกสิงคราษฎร์ แคว้นกสิงคราษฎร์นี้ได้เกิดฝนแล้งมาหลายปี ประชาชนอดอยากเมื่อเป็นเช่นนี้ก็ทำให้เกิดความเดือดร้อน เพราะเขาถือว่าการที่บ้านเมืองตกอยู่ในความลำบาก เกิดขาดกภัย เกิดอุทกภัยหรือว่าเกิดข้าวยากหมากแพงอะไรนี้ เนื่องจากกษัตริย์ผู้ปกครองบ้านเมืองไม่ตั้งอยู่ในทศพิธราชธรรม บ้านเมืองก็มักจะได้รับความเดือดร้อน

ปรีชาญาณประยุทธ์อินเตีย

เมื่อเป็นเช่นนั้นกษัตริย์ที่ครองแคว้นกลิงคราษฎร์นี้ก็ทรงรู้สึกหนักพระทัย เพราะว่าถ้าหากว่าจะปล่อยให้สถานการณ์เป็นอย่างนี้เรื่อย ๆ ไป ประชาชนเดือดร้อนมากมายเข้า การปกครองก็ชักจะยุ่งยากลำบาก บ้านเมืองก็จะไม่เจริญรุ่งเรือง เห็นว่าแคว้นสีพีนี้มีช่างคูบ้านช่างคูบารมี และเมื่อทราบว่ถ้าหากว่าช่างตัวนี้อยู่ในที่ใดก็จะมีฝนฟ้าตกต้องตามฤดูกาล จึงคิดว่าถ้าหากว่าเราได้ช่างนี้มาโดยการขอยืมหรือโดยวิธีใดก็ตาม ก็จะทำให้แคว้นกลิงคราษฎร์นี้มีฝนตกต้องตามฤดูกาลยิ่งขึ้น และก็คงจะทำให้ประชาชนมีความสุขสมบูรณ์พูนสุขมากยิ่งขึ้น ความเดือดร้อนก็จะหมดไป พระองค์จึงได้ส่งพราหมณ์เป็นทูตไปเฝ้าพระเจ้ากรุงสีพีเพื่อเจรจาขอช่างเชือกนั้นไปเป็นศรีแก่แคว้นกลิงคราษฎร์ ซึ่งในการนี้จำเป็นที่จะต้องชี้แจงกันให้รอบคอบเสียสักเล็กน้อย คือแคว้นกลิงคราษฎร์ที่ส่งทูตมาขอช่างนี้ความจริงก็ส่งมาในฐานะเป็นมิตรไมตรีก่อน เพราะว่าอย่างไรก็ตาม แคว้นกลิงคราษฎร์มีความมุ่งหมายที่จะเอาช่างเผือกนี้ไปได้ จะโดยวิธีสันติหรือโดยวิธีมิตรก็ต้องเอา ดังนั้นถ้าหากว่าไม่ให้โดยสันติ ก็เห็นจะต้องทำสงครามแย่งชิงกันเป็นแน่ ความจริงพระเวสสันดรพระองค์ทรงรู้กำลังของแคว้นสีพีที่ตัวกำลังของแคว้นสีพีนี้เมื่อเทียบกับแคว้นกลิงคราษฎร์แล้ว ไม่สามารถจะสู้ได้ และเกือบจะพุดได้ว่าในทางภาคใต้ของอินเดียแล้ว กลิงคราษฎร์นี้เป็นแคว้นที่เรื่องอำนาจมากที่สุด เราจะเห็นได้จากในประวัติศาสตร์เมื่อสมัยพระเจ้าอโศกมหาราชทรงยกกองทัพไปตีแคว้นกลิงคราษฎร์นั้น พระองค์ต้องสูญเสียทหารในการสงครามเป็นจำนวนมาก ทั้งของพระองค์เองและของแคว้นกลิงคราษฎร์นับเป็นจำนวนแสน นี่ก็ต้อง

ป ร ั ษ ฎ า ป ร ะ ยุก ต์ ชุ ต อธิ น เติ ย

ทুমกำลังทั้งสองฝ่ายรบพุ่งกันอย่างที่เราเรียกว่าชนประชิดตัว และนอกจากทหารจะล้มตายแล้ว ประชาชนลูกเด็กเล็กแดงทั้งหลายที่รู้อิโหนอิเหนด้วยเลยก็พลอยล้มหายตายจากไปด้วย ทำให้พระองค์ทรงสังเวชพระทัย แล้วในที่สุดก็ทรงวางดาบ เลิกทำสงครามเผยแพร์เดชานุภาพอีกต่อไป นี่เราจะเห็นว่าแคว้นกลิงคราชฏรนี้เป็นแคว้นที่ยิ่งใหญ่เกรียงไกรมาตั้งแต่ไหนแต่ไรแล้ว แคว้นสีพีรูกำลังของตนคิดว่าไม่สามารถที่จะเข้าสู้รบดบมือกับแคว้นกลิงคราชฏรได้ แต่ถ้าหากว่าเกิดการสงครามขึ้นมา ผู้ที่เดือดร้อนมากที่สุดก็คือประชาชน ประชาชนทั้งหลายจะต้องเดือดร้อน เด็กเล็กทั้งหลายจะต้องได้รับอันตรายถึงแก่ชีวิตและเดือดร้อนอะไรต่างๆ ถ้าหากว่าจะต้องทำสงคราม แม้ก็จะต้องเป็นม่าย ลูกก็จะต้องเป็นกำพร้า พลเมืองก็จะเดือดร้อนเพียงเพราะข้างตัวเดียว แต่ถ้าหากว่าพระองค์ทรงให้ข้างนี้ไปเสีย การศึกสงครามก็จะหมดไป และพระองค์ก็ทรงรู้ว่าข้างนี้เป็นข้างคู่บารมีคู่บ้านคู่เมือง ประชาชนย่อมมีความหวงแหนในข้างนี้มาก ประชาชนแม้ว่าจะอยู่ในประเทศที่เล็ก แต่ความรู้สึกรักชาติหรือว่าชาตินิยมนี้ก็มิอยู่ด้วยกันทุกชาติ แต่ว่าชาตินิยมที่เป็นไปโดยที่ไม่ได้พิจารณาเหตุผลให้รอบคอบเสียก่อนนั้นก็อาจจะนำชาติไปสู่ความหายนะ นำชาติไปสู่ความวิบัติ เพราะฉะนั้นความเป็นชาตินิยมนี้เราก็คงต้องรู้จักผ่อนหนักเป็นเบา ถ้าหากว่าเรานึกถึงประวัติศาสตร์ไทยของเราในสมัยรัชกาลที่ ๕ เราต้องเสียดินแดนไปเป็นจำนวนมาก เราคิดหรือว่าพระปิยมหาราชเจ้าของเรานั้นพระองค์จะทรงอยากเสียดินแดน ความจริงพระองค์ต้องทรงสูญเสียดินแดนเหล่านั้นไปด้วยน้ำเนตรนองพระพักตร์ทีเดียว ก็หมายความว่า

ป ร ั ช ญา ป ระ ยุ ก ต์ ชุ ด อื่น เ ล ย

ว่าพระองค์นี้จะต้องตัดสินพระทัยยกดินแดนให้เขาไปด้วยความ
เศร้าโศกเสียพระทัยอย่างสุดซึ้ง ซึ่งไม่ใช่พระองค์ยินดี แต่เราก็คง
ยอมรับว่าพระองค์ทรงยอมเสียสละบางส่วนเพื่อรักษาส่วนรวมไว้
พระพุทธเจ้าเคยสอนไว้ว่าให้เรายอมเสียทรัพย์เพื่อรักษาชีวิต ถ้า
หากว่าพูดถึงเรื่องชีวิตแล้วก็เป็นที่ยรักของคนทุกคน ถ้าเขาจะมาเอา
ทรัพย์สมบัติของเราไป ถ้าหากว่าเราไม่ให้ เขาก็จะต้องฆ่า อย่างนี้
บางทีเราก็คงต้องยอมให้เขาไป เพราะว่าถ้าหากว่าร่างกายของเรายัง
มีอยู่ เราก็คงอาจจะหาทรัพย์ได้ต่อไปอีก เพราะว่าในเรื่องของร่างกาย
นี้ถ้าหากว่าเราจะต้องเสียอวัยวะเพียงบางส่วนไปเพื่อรักษาร่างกาย
ส่วนใหญ่ไว้ เราก็คงยอมเสีย บางทีเราอาจจะถูกตัดนิ้วไปสักนิ้ว
หนึ่ง ถ้าหากว่าเราไม่ตัดเราอาจจะตาย อย่างนี้เราก็คงจะต้องยอม
ตัดนิ้วมือเพื่อรักษาร่างกายของเราไว้ แต่เรื่องสำคัญก็คือว่าเรายอม
เสียสละชีวิตเพื่อธรรมะ เรายกษัตริย์จะจนสุดความสามารถ พระ
เวสสันดรพระองค์ทรงทราบดีว่ากำลังของแคว้นสีพีสู้ไม่ได้ ถ้าหาก
ว่าจะเอาลัทธิชาตินิยมเข้ามาทำให้เกิดมีทริฐมากขึ้นแล้ว แคว้นสีพี
ก็อาจจะถึงซึ่งความย่อยยับ ถ้าหากว่าพระองค์ยอมเสียสละข้าง
เผือกไป พระองค์ก็ทรงทราบดีว่า ประชาชนคงจะไม่พอใจพระองค์
และเมื่อประชาชนไม่พอใจพระองค์ก็อาจลงประชามติขับไล่พระองค์
หรือขอให้ลงโทษประหารชีวิตก็เป็นได้ พระองค์ทรงรู้และเข้าใจจิตใจ
ของประชาชนเป็นอย่างดี แต่พระองค์ในฐานะที่เป็นผู้จะปกครอง
บ้านเมืองต่อจากพระราชบิดา เพราะฉะนั้นก็ต้องทรงแสดงให้เห็น
ว่าพระองค์ทรงมีความรักชาติ รักประชาชน ยอมเสียสละทุกสิ่ง
ทุกอย่างแม้ชีวิตเพื่อให้ประชาชนทั้งหลายมีความสุขมีความสงบ

ป ร ั ช ญ า ป ร ะ ยুক্ত ชุ ต อ น เ ต ย

เท่านั้นก็พอแล้ว ในการที่พระองค์ทรงยอมเสียช้างเผือกมิใช่พระองค์เสียไปด้วยความเต็มพระทัย แต่ทรงคิดแล้วว่าผู้เสียช้างเผือกตัวเดียวดีกว่าเสียบ้านเมือง ดีกว่าที่จะทำให้ประชาชนที่รักของพระองค์มีความเดือดร้อนไปทุกหย่อมหญ้า เพราะฉะนั้นพระองค์จึงทรงยอมเสียสละช้างคู่บ้านคู่เมืองไป และผลก็ปรากฏว่าประชาชนเรียกร้องให้ประหารชีวิตพระเวสสันดร นี่ย่อมแสดงให้เห็นว่าประชาชนในแคว้นสีพันนั้นเป็นประชาชนที่มีสิทธิเสรีภาพ สามารถแสดงมติของตนได้อย่างเต็มที่ ซึ่งพระเจ้าสีฟ้าเองก็ต้องยอมรับมติมหาชนนั้น แต่ว่าโดยเหตุที่พระเวสสันดรเป็นผู้ที่ทรงไว้ซึ่งคุณงามความดีเป็นที่รักของประชาชนเหมือนกัน เพียงแต่เพียงจะทำให้เกิดความรู้สึกในสิ่งที่ตรงกันข้ามกับประชาชนเป็นครั้งแรก เพราะฉะนั้นการที่จะถึงกับลงโทษด้วยการประหารชีวิตก็จะรุนแรงไปสักหน่อย ในที่สุดก็ลดโทษลงมาคือเพียงเนรเทศออกไปจากบ้านจากเมือง ซึ่งพระเวสสันดรก็ยอม แม้ว่าจะประหารชีวิตพระองค์ก็ยอม แต่ว่าเมื่อเขาลดโทษมาเพียงให้เนรเทศพระองค์ก็ยอมไป แต่ก่อนที่จะไป ก็ขอให้พระองค์ได้เสียสละบำเพ็ญทานบารมีเสียก่อนเถิด ทั้งนี้ก็เพื่อจะได้สงเคราะห์คนยากจนต่อไป เพราะถ้าหากว่าพระองค์ทรงออกจากเมืองไปแล้ว พระองค์ก็ยังเป็นห่วงคนยากจนเหล่านี้ว่าจะไม่มีใครสงเคราะห์ เพราะฉะนั้นจึงขอสงเคราะห์อนุเคราะห์เป็นครั้งสุดท้ายเสียก่อนแล้ว พระองค์ก็จากบ้านจากเมืองไป

การจากบ้านจากเมืองไปนั้นก็ปรากฏว่าพระนางมัทรีก็ขอติดตามไปด้วย กัณหา-ชาลีซึ่งเป็นโอรสและธิดาก็ติดตามไปด้วย ทำไมพระนางมัทรีจึงไม่ยอมอยู่ในเมือง? ทั้งนี้ก็เพราะเป็นคติความเชื่อถือ

ป ร ิ ข ญา ป ระ ยุ ก ต์ ชุ ด อี น เ คี ย

ของชาวอินเดียเป็นวัฒนธรรมของเขาว่า หญิงม่ายนี้เป็นหญิงที่ไร้เกียรติ เป็นหญิงที่ไม่มีราคาค่างวดอะไร ถ้าหากว่าเป็นหญิงที่สามีทิ้งไป ถือว่าเสียเกียรติมาก แสดงว่าเป็นหญิงที่ไม่ดี สามีจึงหนีทิ้งไปได้ เพราะฉะนั้นพระนางมัทรีจึงทรงคิดว่า ถ้าจะอยู่ในบ้านในเมือง ถ้าหากว่าพระนางจะทรงตบแต่งร่างกาย เขาก็จะคิดว่านี่คงจะตบแต่งเพื่อหาสามีใหม่กระมัง ถ้าหากว่าไม่ตบแต่งร่างกายเมื่อสามีจากไป เขาก็ว่าปล่อยตัวเป็นแร้งที่อะไรต่างๆเหล่านี้ เขาก็จะดำเนินได้ เพราะเรื่องของคนที่จะดินั้น ย่อมหาเรื่องดีได้วันยังค่ำ เพราะฉะนั้นไหนๆเราก็คงได้ร่วมทุกข์ร่วมสุขกันมาแล้ว ไม่ใช่ว่าร่วมแต่สุขเท่านั้น เมื่อสามีทุกข์ก็ต้องร่วมทุกข์ด้วย เพราะฉะนั้นพระนางจึงขอติดตามพระราชสวามีไป เมื่อพระนางขอติดตามพระราชสวามีไปแล้ว ลูกชายลูกสาวก็ตามไปด้วย เพราะว่าไหนๆเขาจะขับไล่แล้ว ก็ไม่ควรจะขับไล่เฉพาะพ่อ ลูกก็ต้องเอาไปด้วย ไม่ใช่ว่าเกลียดตัวกินไข่ ตัวไม่ชอบ แต่ว่าใช้กิน อย่างนี้ไม่ได้ ไหนๆจะไปก็ต้องอพยพไปทั้งครอบครัวเลย

ต่อมาอีกคนก็คือชูชก ชูชกนี้คนฟังแล้วก็รู้สึกที่ไม่ชอบหน้าชูชก และแม้แต่เทศน์มหาชาติ กัณฑ์ชูชกก็ไม่ค่อยจะมีใครรับเป็นเจ้าของกัณฑ์ ยิ่งพวกสุภาพสตรีทั้งหลายแล้วไม่รับกัณฑ์นี้ ทำไมจึงไม่รับกัณฑ์ชูชก ชูชกนั้นเป็นคนเลวอย่างไร เรามองในแง่เลว ชูชกก็เลว แต่ว่าชูชกนี้เป็นคนดีในวรรณคดีหรือในความคิดของนักปราชญ์ ถ้าหากว่าชูชกไม่มีอะไรดีเสียเลยมันก็นิดคนไปละ เพราะคนเราจะมีแต่ชั่วอย่างเดียวไม่ได้ ชูชกแกก็ต้องมีความดีอยู่บ้าง อย่างน้อยก็เป็นผู้เสริมบารมีพระเวสสันดร ถ้าไม่มีชูชก พระเวสสันดรก็ไม่ได้

ป ร ำ ข ญ า ป ร ะ ย ุ ก ต์ ขุ ต อ น เ ต ย

บำเพ็ญบารมีเต็มทีหรือ เหมือนกับพระเอก ถ้าไม่มีผู้ร้าย พระเอก จะมีได้อย่างไร และเมื่อผู้ร้ายยิ่งเก่งมากเท่าไร พระเอกปราบได้ พระเอกยิ่งก็มีชื่อเสียงมากขึ้นเท่านั้น ถ้ามีแต่ตำรวจ ไม่มีผู้ร้าย ตำรวจก็ไม่มี ความหมายอะไร การที่มีตำรวจก็เพื่อปราบผู้ร้าย เพราะฉะนั้นผู้ร้ายจึงเท่ากับเป็นผู้เสริมบารมีตำรวจ เวลาผู้ร้าย เก่งๆที่ตำรวจปราบไม่ค่อยได้ ถ้าตำรวจคนไหนปราบผู้ร้ายนี้ได้ละก็ มีชื่อเสียงขึ้นมาก็เดียว หรือในการสงคราม จะมีวีรบุรุษเกิดขึ้นมา เสมอ นี่ก็เช่นเดียวกัน พระเวสสันดรก็มีมารตามมาผจญคือชูชก ชูชกนี่ก็เป็นเรื่องของคนที่ไปได้เมียสาวเข้าก็ต้องเอาอกเอาใจเขา จะไม่เอาใจเขาก็ไม่ได้ เขาจะหนีไปเสียอะไรต่างๆเหล่านี้ ว่าอย่างไรก็ เอากัน เขาจะดูเขาจะว่าเขาจะกล่าวอะไรก็ยอมเขา นี่ลักษณะของ คนแกล้มเมียสาวเดือตร้อนอย่างนี้ ไปแข่งข้อกับเขาก็ไม่ได้ เขาบอก ให้หาคนไขมาให้ก็ต้องไป แล้วจะไปหาที่ไหน ในเมื่อไม่มีเงินมีทอง ไปจ้าง เขาก็ต้องบอกว่าไปเอามาฟรีๆซิ ไม่ต้องเสียค่าจ้างอะไร แล้วจะเอาที่ไหน ก็ให้ไปขอพระเวสสันดร พระเวสสันดรอยู่เขาวงกต ที่ไกลลิบและไปก็ยาก แต่ถึงกระนั้นเพราะความหลงเมีย รักเมียสาว นี่แหละชูชกก็ยอมทรมานสังขารถ่อร่างกายไปจนกระทั่งถึงเขาวงกต นี่เราจะเห็นว่าอำนาจของราชา อุดสาห์ไปจนกระทั่งถึงพระเวสสันดร และก็ไปขอลูก ในที่สุดพระเวสสันดรก็ต้องยอมยกลูกให้ แต่เราคิด หรือว่าที่พระเวสสันดรยอมให้ลูกนี้ พระเวสสันดรทำลายสิทธิ มนุษยชน นี่เป็นข้อสำคัญที่เขาตำหนิพระเวสสันดรว่ากัณหา-ชาลีนี้ เป็นเด็กเล็กๆ ทำไมพระเวสสันดรจึงยกให้เขาไปได้ คล้ายๆกับว่า ไม่มีใจเมตตากรุณาต่อลูกเลย เป็นการบังคับขู่เข็ญอะไรต่างๆเหล่านี้

ปรัชญาประยุกต์ชุดอินเตีย

ถ้าหากว่าเราอ่านหนังสือนี้โดยพินิจพิเคราะห์แล้วเราจะเห็นว่าพระเวสสันดรกับกัณหา-ชาลีนี้เป็นคู่บารมีกันจริงๆ กัณหา-ชาลีเป็นเด็กก็จริง แต่ไม่ใช่เด็กโง่ เมื่อรู้ว่าพราหมณ์เฒ่าชูชกจะมาขอตัวเป็นคนรับใช้ ไปเป็นทาส ก็รู้ที่เดียวว่าตัวจะต้องจากพ่อจากแม่ เด็กสองคนนี้ก็จะต้องเตรียมหนีด้วยความกลัวที่จะต้องตกไปเป็นทาสเขา จึงหนีลงสระ แต่ว่าการหนีลงสระของกัณหา-ชาลีมีวิธีสยเด็กทั้งหลาย คือแทนที่จะเดินลงสระกลับถอยหลังลงสระ ไปหลบซ่อนอยู่ในสระน้ำ เอาใบบัวมาปิดเสีย เมื่อพระเวสสันดรได้ออกปากพระราชทานกัณหา-ชาลีให้แก่ชูชก พระเวสสันดรก็มองหาลูกไม่พบ แล้วชูชกก็ต่อว่าหาว่าพระเวสสันดรสลับปัด นี่คงจะพูดทางนี้ แต่ว่ายกคิ้วหรือพยักหน้าให้ลูกหนีอะไรต่างๆ เหล่านี้ พระเวสสันดรไม่เคยมีใครมาดูถูกอย่างนั้น พระองค์ก็ทรงบอกว่าจะติดตามให้เมื่อไปเห็นรอยเท้าของกัณหา-ชาลี พอเห็นรอยเท้าก็ทรงทราบทันทีว่าลูกของเราไม่ใช่ขึ้นจากสระหรอก ตามปกติดูรอยสันจะคิดว่าขึ้นมาจากสระ เพราะสันหันไปทางสระซึ่งแสดงว่าเด็กสองคนนี้ขึ้นมาจากสระ แต่ว่าพระเวสสันดรรู้ว่านี่เด็กถอยหลังเดิน ทำไมล่ะ เพราะว่าถอยหลังนี้สันลงหนัก พอเห็นสันจึงรู้ว่าลูกเดินถอยหลัง เพราะฉะนั้นก็เรียกลูกขึ้นมาบอกว่าขอให้ขึ้นมาเถิด พอรู้ว่าพ่อรู้ทันลูกก็ขึ้นมา เมื่อลูกขึ้นมาแล้ว เราคิดหรือว่าเด็กสองคนนี้เป็นเด็กโง่ๆ เด็กนี้ฉลาด แต่ว่าพระเวสสันดรก่อนที่จะยกลูกให้ก็เกลี้ยกล่อมลูกเสียก่อน อ้างเหตุอ้างผลให้ลูกเห็นว่าพ่อให้ไปนี้ไม่ใช่พ่อเกลียด ให้ไปทั้งๆ ที่พ่อรัก แต่ว่าสิ่งที่พ่อรักมากกว่านั้นก็คือการเป็นพระสวามีสัมฤทธิ์เจ้า พระองค์ต้องการที่จะช่วยชาวโลกให้

ป ร ั ษ ฐ า ป ระ ชุ ก ต์ ชุ ต อ น เ ตี ย

พันทุกซ์ แม้ชีวิตของพระองค์ก็ยังยอมเสียสละได้ แล้วทำไมลูก
พระองค์จึงจะเสียสละไม่ได้ แล้วก็บอกว่าลูกนี้เหมือนกับสำเภาทอง
ที่จะทำให้พ่อนี้ข้ามพ้นจากห้วงสังสารวัฏ ถ้าหากว่าพ่อจะข้ามทะเล
มหาสมุทร ถ้าพ่อไม่มีพาหนะ มีเรือ พ่อจะข้ามไปได้อย่างไร
และพาหนะคือเรือก็จะนำไปสู่ฝั่งแห่งอมตมหานิพพานนั่นก็คือลูก
เท่านั้น ลูกนี้เหมือนกับสำเภาทองที่จะทำให้พ่อนี้ไปถึงฝั่งอมตะ
มหานิพพาน ถ้าขาดลูกเสียแล้ว พ่อไปไม่ถึงหรอก นี่พ่อชี้ให้
เห็นว่าลูกมีความสำคัญต่อพระโพธิญาณเพียงใด ชี้ให้เห็นว่าลูกนี้ม
ีความสำคัญต่อทุกสิ่งทุกอย่างที่พระองค์ได้บำเพ็ญบารมีมา ลูกนี้
เป็นลูกที่รักของพ่อ จนกระทั่งกันหา-ชาลีมองเห็นซึ่งเหมือนกันว่า
ที่พ่อให้ไปนี้ไม่ใช่เพราะพ่อเกลียด ในที่สุดกันหา-ชาลียอมตามที่
พ่อขอร้อง นี่เราจะสังเกตเห็นได้ตอนชูชกเอากันหา-ชาลีไปนั้น
กันหา-ชาลีทั้งๆที่ยอมตามที่พ่อขอร้อง แต่ความรักพ่อรักแม่มี
มีด้วยกันทุกคน เมื่อจากพ่อจากแม่ก็ต้องร้องไห้ร้องไห้ ยิ่งชูชก
ไปจุดกระซากลากไปอย่างนั้น ยิ่งร้องไห้ใหญ่ พระเวสสันดรพอ
เห็นชูชกจุดกระซากลากลูกของตัวไปก็เกิดความโกรธขึ้นมาทันที
ทรงชักพระขรรค์ขึ้นมาจะฟันพราหมณ์เสียให้ได้ แต่ว่าด้วยอำนาจ
ของธรรมะที่พระองค์ได้ทรงบำเพ็ญมา จะมาผิดหวังพระโพธิญาณ
เพียงเพราะว่าชูชกมาทำผิดพลาดอะไรต่างๆ โดยการเสียนลูก
นิดๆหน่อยๆนั้นอย่างนี้จะเป็นเหตุทำลายพระโพธิญาณบารมีที่
บำเพ็ญมากระนั้นหรือ เมื่อคิดไปอย่างนี้ พระองค์ก็ต้องทำเป็นวาง
อุเบกขาทั้งๆที่พระองค์มีเมตตากรุณาต่อลูกเหลือเกิน แล้วในที่สุด
พระองค์ก็ปล่อยให้ชูชกเอาลูกไป

ป ร ั ช ญา ป ระ ยุ ก ต์ ชุ ต อ น เ ต ย

เมื่อพระนางมัทรีกลับมา พระเวสสันดรทรงรู้ว่าถ้าเล่าเรื่องนี้ให้พระนางมัทรีฟังละก็ไม่ได้เรื่อง เพราะผู้หญิงนี้เป็นคนเจ้าอารมณ์ เมื่อมีอารมณ์รุนแรงโดยเฉพาะอารมณ์แม่ที่มีความรักต่อลูก เมื่อรู้ว่าต้องเสียลูกอย่างนี้ ความเสียอกเสียใจก็มีมาก พูดกันไม่รู้เรื่อง เพราะฉะนั้นพระเวสสันดรจึงทรงขู่เสียก่อนว่าที่มาหานี้ก็คงจะไปคบขู้ขี้ชายกระมัง นี่เขาเรียกว่าเปลี่ยนอารมณ์เสีย แทนที่จะพูดเรื่องลูก ก็ไม่พูดละ เปลี่ยนอารมณ์เสีย นี่วิธีการแก้ เป็นการใช้จิตวิทยาที่สำคัญมาก โดยเปลี่ยนอารมณ์เสียก่อน เมื่อเปลี่ยนอารมณ์แล้วก็ไม่ทรงพูดด้วยจนกระทั่งพระนางมัทรีมีสติฟื้นขึ้นมาแล้ว จึงได้เจรจากันด้วยเหตุด้วยผลให้เข้าใจ ซึ่งพระเวสสันดรก็ชี้แจงให้ฟัง พระนางมัทรีก็ไม่ขัดข้องอะไร และพลอยทรงเห็นว่าพระเวสสันดรทำนั้นถูกแล้ว

ต่อมาพระอินทร์ก็มาขอพระนางมัทรีอีก พระเวสสันดรก็ยกพระนางมัทรีให้พระอินทร์อีกเหมือนกัน ดูๆก็เหมือนกับว่าขาดการเคารพในสิทธิมนุษยชน แต่ความจริงพระนางมัทรีเป็นชายาของพระเวสสันดรหรือว่าเป็นภริยาของพระเวสสันดร ตามหลักของศาสนาพราหมณ์หรือคติของอินเดียนั้น เขาถือว่าสตรีนี้เป็นทรัพย์สินสมบัติอย่างหนึ่งเท่านั้น ไม่สามารถที่จะปกครองตัวเองได้ เมื่อเป็นภริยาก็หมายความว่า เป็นผู้ที่มีจะต้องเลี้ยง สามีเป็นเจ้าของ คำว่า สามี แปลว่าเป็นเจ้าของอยู่แล้ว เพราะฉะนั้นเมื่อเราเป็นเจ้าของอะไร เราต้องการให้อะไรแก่ใคร เราก็ให้ได้ นี่ว่าโดยสิทธิ พระเวสสันดร มีสิทธิที่จะยกพระนางมัทรีให้แก่ใครก็ได้ การที่พระเวสสันดรยกพระนางมัทรีให้แก่พราหมณ์คือพระอินทร์แปลงนั้นพระองค์ก็ขอ

ปรัชญาประยุกต์สู่ชีวิต

ความเห็นชอบจากพระนางมัทรีเสียก่อน นี่พระนางเป็นผู้หลักผู้ใหญ่ ผู้เป็นแม่ เข้าใจง่าย พระนางมัทรีก็ยอม เพื่อเห็นแก่บาร์มี พระนางก็ยอม และในที่สุดพระอินทร์ก็คืนให้

นี่เป็นคติหรือเป็นหลักปรัชญาในด้านการปกครองที่สำคัญในฐานะที่พระเวสสันดรเป็นนักปกครอง เพราะฉะนั้นลักษณะของนักปกครองที่ดีจะต้องเป็นนักเสียสละ ต้องไม่เห็นแก่ชีวิต ไม่เห็นแก่ตัว ไม่เห็นแก่ลูก ไม่เห็นแก่เมีย การที่พระเวสสันดรได้ยอมสละลูกสละเมียนั้นเราอาจจะมองในแง่ของสิทธิมนุษยชน เมื่อว่าในแง่ของสิทธิมนุษยชนแล้ว พระเวสสันดรก็ได้บังคับขู่เข็ญ พระองค์ทรงขอความเห็นชอบจากพระนางมัทรีเสียก่อนแล้วจึงได้ยกให้ แต่ว่าในแง่ของความเชื่อที่นิยมในสมัยนั้น พระเวสสันดรก็มีสิทธิที่จะให้ลูกให้เมียแก่ใครก็ได้ แต่ว่าถ้ามองในแง่ของปรัชญาแล้วก็ชี้ให้เห็นว่าพระเวสสันดรเป็นนักปกครองจริงๆ ถ้านักปกครองยังเป็นคนเห็นแก่ตัว ยังเป็นคนเห็นแก่ลูกเห็นแก่เมีย เห็นแก่ญาติ เห็นแก่พี่น้อง ไม่เห็นแก่ประชาชนแล้ว การคอร์รัปชันการคดโกงต่างๆก็จะเกิดขึ้น การคดโกงการคอร์รัปชันทั้งหลายเกิดขึ้นเพราะอะไร ส่วนมากก็เพราะเห็นแก่ตัว เห็นแก่ลูก เห็นแก่เมียทั้งนั้น ถ้าหากว่านักปกครองบำเพ็ญตนอย่างพระเวสสันดร คือเป็นนักปกครองที่เห็นแก่ประโยชน์สุขของประชาชนเป็นใหญ่เหนือกว่าประโยชน์ของตัวเหนือประโยชน์สุขของลูกของเมียของญาติพี่น้องแล้ว ผู้นั้นก็จะ เป็นนักปกครองที่แท้จริงสมกับที่ว่าเป็นนักปกครองในแง่ของพระพุทธศาสนาซึ่งจะต้องเป็นนักปกครองที่ไม่เห็นแก่ความลำบาก ไม่เห็นแก่ความเดือดร้อน แม้ชีวิตของตนก็เสียสละได้ เพื่อความผาสุกของ

ปรัชญาประยุกต์ชุดอื่น

ประชาชนและประเทศชาติ นี่เป็นลักษณะที่สำคัญ ถ้าหากว่าเราศึกษาเรื่องพระเวสสันดรให้รอบคอบ ผมก็คิดว่าการศึกษาเรื่องพระเวสสันดรนี้ไม่ได้เป็นภัยต่อความคิดหรือความรู้สึกของเยาวชนอย่างใดเลย ข้อสำคัญก็คือว่าเราจะต้องพยายามตีความหมายของธรรมะหรือตีความหมายของปรัชญาที่มีแฝงอยู่ในชาดกหรือเรื่องราวต่างๆ เหล่านั้นให้ตลอด ถ้าเราสามารถตีความหมายของธรรมะหรือปรัชญาต่างๆ เหล่านี้ได้ ผมก็คิดว่าการศึกษาเรื่องพระเวสสันดรนี้จะทำให้เยาวชนของชาติเป็นคนที่มีน้ำใจเสียสละเป็นคนที่ไม่เห็นแก่ตัว เป็นคนที่ไม่เห็นแก่ลูกแก่เมียอะไรต่างๆ ต่อไปอีกจะเป็นกำลังอันสำคัญของประเทศชาติที่ยิ่งใหญ่ไพศาลต่อไปในภายหน้า

สำหรับในวันนี้เวลาก็หมดลงแล้ว ผมขอยุติคำบรรยายเกี่ยวกับพุทธปรัชญาในวันนี้ไว้เพียงแค่นี้.

สวัสดิ์

๑๘ กันยายน ๒๕๑๐

๑๔

อโศก : มหาราชผู้ทรงธรรม
ผู้แผ่ธรรมานุภาพแทนเดชาณุภาพ

สวัสดีครับ

วันนี้ ผมจะได้พูดถึงปรัชญาการเมืองอีกสักครั้งหนึ่ง คราวนี้จะพูดถึงเรื่องหลังสมัยพุทธกาลบ้าง เราคงจะทราบกันดีแล้วว่า ในสมัยหลังพุทธกาลนี้มีกษัตริย์องค์หนึ่งซึ่งทรงเป็นพุทธศาสนิกชน และทรงเป็นผู้มีบทบาทอันสำคัญในการที่ทำให้พระพุทธศาสนาแพร่หลายออกไปทั่วโลก กษัตริย์องค์นี้ก็คือ พระเจ้าอโศกมหาราช พระนามว่า อโศกมหาราช นี่เป็นที่รู้จักกันแพร่หลายทั่วโลก ในสมัยก่อนนั้นพระเจ้าอโศกเป็นกษัตริย์ที่ทารุณโหดร้าย เพราะพระองค์ยังไม่เคยนับถือศาสนาใดๆมาก่อน พระองค์ชอบการสงครามและได้

ป ร ั ช ญ า ป ระ ยุ ก ต์ ชุ ต อ น เ ตี ย

ฆ่าฟันญาติพี่น้องเสียมากมาย เพราะเกรงว่าจะมาแย่งราชสมบัติ แล้วก็เที่ยวทำสงครามรุกรานประเทศนั้นเมืองนี้เพื่อจะแผ่เดชานุภาพ แต่ในที่สุดพระองค์ก็ทรงเกิดความท้อถอยเบื่อหน่าย เกิดความสลดสังเวชพระทัยในการที่มนุษย์ทั้งหลายจะต้องถูกฆ่าตาย ชีวิตของมนุษย์ต้องสังเวยต่อความใฝ่สูงของพระองค์ที่อยากจะเป็นจักรพรรดิ ผู้พิชิตโลกด้วยอำนาจของเดชานุภาพ เมื่อพระองค์ทรงรู้สึกเศร้าสลดพระทัยจากที่ไปตีแคว้นกลิงคราษฎร์ได้แล้ว พระองค์ก็ตัดสินใจพระทัยเลิกการทำสงครามแผ่เดชานุภาพ ทรงหวังที่จะแผ่ธรรมานุภาพแทน เรียกว่าเป็นการวางแผน “ธรรมวิชัย” พระองค์ต้องการที่จะเอาชนะชาวโลกด้วยธรรมะ แต่ว่าพระเจ้าอโศกไม่ได้เป็นกษัตริย์ที่ทรงมีความสนพระทัยในธรรมะมาก่อน ไม่ได้ทรงสนพระทัยในศาสนามาก่อน และอินเดียก็มีศาสนาอยู่มากมายหลายศาสนาด้วยกัน ถ้าหากว่าพระองค์จะทรงใช้ศาสนาเป็นอาวุธในการเผยแพร่ชื่อเสียงของพระองค์แล้ว พระองค์ก็ควรจะเอาศาสนาใดศาสนาหนึ่งมาเป็นเครื่องมือสำหรับการเผยแพร่ และในที่สุดพระองค์ก็ตัดสินใจพระทัยเลือกเอาพระพุทธศาสนาซึ่งเป็นคำสอนที่ออกจะเป็นสากล และมีเหตุผลเหนือศาสนาอื่นๆ เป็นหลัก เมื่อพระองค์ทรงมีพระดำริเช่นนั้นแล้ว พระองค์ก็ทรงวางแผน “ธรรมวิชัย” โดยวางแผนส่งพระสงฆ์ออกประกาศพระศาสนาหลังจากที่ได้ทำตบิยสังคายนาแล้ว การที่พระองค์ทรงส่งพระสงฆ์ออกประกาศศาสนาไปยังเมืองต่างๆ ภายนอกประเทศนั้น ก็นับว่าเป็นการดำเนินงานธรรมทูตที่ส่งพระออกประกาศศาสนา นำศาสนาไปเผยแพร่ในต่างประเทศเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์ เราจะพูดได้ง่ายๆ ว่า การส่งมิชชันนารีหรือว่า

ป ร ั ช ญ า ป ระ ยุ ก ต์ ชู ต อ น เ ตี ย

พระธรรมทูตออกประกาศศาสนา ในพระพุทธศาสนาเราได้เคยปฏิบัติมาก่อนศาสนาอื่นๆทั้งสิ้น เพราะฉะนั้นการที่ได้มีพระสงฆ์ออกประกาศศาสนาทั่วไปทุกหนทุกแห่งนี้ก็ไ้เป็นผลสืบเนื่องมาจากการที่พระเจ้าอโศกได้ทรงวางโครงการไว้ ผมจะไม่พูดถึงเรื่องงานเผยแพร่ศาสนาในต่างประเทศของพระเจ้าอโศก แต่ผมจะมุ่งไปพูดในแง่ปรัชญาการเมืองที่พระเจ้าอโศกได้ทรงเอาธรรมะมาใช้ในการบริหารประเทศว่าพระองค์ทรงปฏิบัติอย่างไร

ในดินแดนของพระเจ้าอโศกมหาราชนี้พระองค์ได้ทรงเอาใจใส่ในการบำบัดทุกข์บำรุงสุขของประชาชนอยู่มาก ได้ทรงมีความเมตตา มีความสงสารประชาชนในแว่นแคว้นทั้งสัตว์ที่อยู่ในแว่นแคว้นของพระองค์ รวมทั้งประชาชนที่อยู่นอกแว่นแคว้นของพระองค์ออกไป พระองค์ก็ทรงเป็นห่วงใย พระองค์ต้องการที่จะให้คนทั้งหลายมีความสุข ต้องการที่จะให้สัตว์ทั้งหลายมีความสุข มีความเมตตา กรุณาต่อกัน ไม่เบียดเบียนกัน เพราะฉะนั้นพระองค์จึงทรงรับสั่งให้ตัดถนนหนทาง ปลุกต้นไม้ไว้สองฟากถนน เพื่อว่าคนและสัตว์ทั้งหลายจะได้พักพิงอาศัยร่มเงาในเวลาร้อน ทรงให้ขุดสระน้ำไว้ตามทางเป็นระยะๆ เพื่อมนุษย์และสัตว์ทั้งหลายจะได้ใช้สอยและดื่มกินตามความปรารถนา นอกจากนั้นพระองค์ยังทรงสร้างโรงพยาบาลสำหรับมนุษย์ และสำหรับสัตว์กระจัดกระจายทั่วไปในราชอาณาจักรของพระองค์ ในที่ห่างไกลที่ไม่สามารถจะสร้างโรงพยาบาลได้ทั่วถึง พระองค์ก็ทรงรับสั่งให้ปลุกสมุนไพรรักษาโรคที่จะใช้ในการบำบัดโรคไว้ทั่วไปทุกหนทุกแห่ง ที่ใดไม่มีสมุนไพรรักษาโรค พระองค์ก็จะส่งสมุนไพรรักษาโรคไปปลูกในที่นั้นๆ พระเจ้าอโศกทรงมีความรู้สึกผิดชอบใน

ป ร ั ษ ฐ า ป ร ะ ชุ ก ต์ ชุ ด อี น เ ตี ย

ด้านศีลธรรมไม่เฉพาะแต่ประชากรของพระองค์เท่านั้น แต่ทว่า
ต่อมนุษย์ทั้งหลายทั้งปวงด้วย และทรงตระหนักดีว่าทวยราษฎร์จะ
ครองชีวิตอย่างมีศีลธรรมและสร้างกุศล เพื่อไปเกิดในสวรรค์ไม่ได้
นอกเสียจากว่าเขาเหล่านั้นจะมีความสุขและได้รับการดูแลในด้าน
วัตถุเป็นอย่างดีเสียก่อน เพราะคนเราถ้าหากว่าไม่มีความสุข ท้อง
ยังไม่อิ่มแล้ว จะเอากำลังใจที่ไหนไปประพฤติปฏิบัติ ในเมื่อท้องยัง
ร้องจ๊อกๆอยู่ตลอดเวลา เพราะฉะนั้นคนที่ประพฤติธรรมปฏิบัติ
ธรรมได้ดี มีศีลธรรมนั้นก็หมายความว่าต้องหมดปัญหาเรื่องท้อง
จะต้องมีพอกินพอใช้ จะต้องมีความสุขอิ่มหนำสำราญ จะต้องมีเครื่อง
นุ่งห่มสำหรับป้องกันพวกเหลือบยุง สำหรับกันร้อนกันหนาว จะ
ต้องมีที่อยู่อาศัย เพราะฉะนั้นในเรื่องต่างๆเหล่านี้เป็นเรื่องสำคัญ
เป็นอันดับแรก ถ้าเราสามารถแก้สิ่งต่างๆเหล่านี้ได้แล้ว ศีลธรรม
นั้นก็เป็นเรื่องที่ไม่ยากนัก

ในศิลาจารึกแผ่นที่ ๖ ของพระเจ้าอโศกนั้น พระองค์ได้รับสั่ง
ให้จารึกไว้ว่า “เราไม่มีความพอใจง่ายๆเพียงที่มีงานหนักหรือการ
รับภารกิจของประเทศชาติเลย เพราะเราพิจารณาเห็นว่างานของ
เราเป็นไปเพื่อสวัสดิภาพของโลกทั้งปวง ซึ่งงานหนักและการ
ดำเนินการกิจของชาตินั้นเป็นมูลฐานแห่งสวัสดิภาพของโลกทั้งปวง
ไม่มีการกระทำใดๆจะวิเศษยิ่งไปกว่างานเพื่อสวัสดิภาพของโลกทั้ง
มวลเลย และความพยายามทั้งหมดที่เราได้ทำลงไปก็เพื่อเราจะได้
ใช้หนี้สัตว์ทั้งปวงนั่นเอง เราทำให้สัตว์ทั้งหลายมีความสุขในที่นี้และ
ในเดี๋ยวนี้ ก็เพื่อว่าสัตว์เหล่านั้นจะได้ไปเกิดในสวรรค์ในชาติหน้า
แต่ถ้าหากว่าปราศจากความพยายามอย่างจริงจังเสียแล้วก็จะ

ป ร ั ช ญา ป ระ ยุ ก ต์ ชุ ด อ น เ ต ย

เป็นการยากอยู่ที่จะไปเกิดในสวรรค์กัน” นี่แสดงให้เห็นว่าแม้พระองค์จะทรงทำงานหนัก ถึงกระนั้นพระองค์ก็ยังไม่ทรงพอพระทัยในงานหนักๆ ที่พระองค์กระทำอยู่ ยังทรงตั้งพระทัยจะทำให้มันหนักยิ่งไปกว่านั้นอีก ที่พระองค์ทำเช่นนี้ก็ไม่ใช่เพื่อสวัสดิภาพเพื่อความสุขของประชาชนในประเทศของพระองค์เท่านั้น แต่จุดใหญ่ก็คือว่า เพื่อสวัสดิภาพของชาวโลกทั้งมวล เพราะฉะนั้นถ้าหากว่าเราสามารถช่วยชาวโลกทั้งมวลให้มีความสุขได้เราก็ควรจะพยายามทุกวิถีทาง แม้เราจะลำบากบ้างก็ถือว่าเป็นเพียงส่วนน้อย ถ้าหากว่าประชาชนส่วนใหญ่มีความสุขแล้ว แม้ว่าเราจะลำบากก็คงจะพอใจในผลงานของเราในผลความดีที่เราได้กระทำ

โดยอาศัยพระบรมราชโองการของพระเจ้าเทวานัมปิยทัสสี ซึ่งเป็นพระนามหนึ่งของพระเจ้าอโศก พระองค์ได้ทรงรับสั่งแก่พวกข้าราชการที่ปฏิบัติหน้าที่อยู่ที่เมืองโศสารีว่า “ขอให้เราจงชนะจิตใจของคนทั้งหลายทั้งปวง คนทั้งปวงเป็นลูกเรา เราปรารถนาสวัสดิภาพเพื่อความสุขในโลกนี้และโลกหน้าเพื่อบุตรธิดาฉันใด เราก็ปรารถนาสวัสดิภาพและความสุขเพื่อคนทั้งหลายฉันนั้น แต่พวกเจ้ามิได้ตระหนักว่ามันจะเกิดอะไรขึ้น ข้าราชการคนหนึ่งอาจเข้าใจนี้บ้าง โน่นบ้าง เป็นบางส่วน ไม่ใช่ทั้งหมด” นี่แสดงให้เห็นว่าพระองค์ได้ทรงเอาใจใส่ประชาชน ทรงเป็นห่วงประชาชนมาก เพราะฉะนั้นพระองค์จึงได้รับสั่งกับพวกข้าราชการที่เมืองโศสารีว่า ขอให้ข้าราชการทั้งหลายนี้จงพยายามเอาชนะจิตใจของประชาชนทั้งปวง และขอให้ถือว่าคนทั้งปวงนี้เป็นเหมือนลูกของเรา ถ้าเรามีความปรารถนาสวัสดิภาพ ปรารถนาความสุขทั้งในโลกนี้และโลก

ป รัช ญา ป ระ ยุ ก ต์ ชุ ต อ น เ ต ย

หน้าเพื่อบุตรธิดาของเราฉันใด เราก็ควรจะปรารถนาสวัสดิภาพและความสุขเพื่อคนทั้งหลายทั้งปวงฉันนั้น ไม่ใช่ตัวรักแต่ลูกเรา ส่วนบุคคลอื่นหรือลูกคนอื่นข้างเขา ในฐานะที่เราเป็นผู้รับผิดชอบต่อความสุขความเจริญของประเทศชาติ เราก็ควรทำนุบำรุงให้คนทั้งหลายในประเทศชาติมีความอุดมสมบูรณ์มีความสุขเช่นเดียวกับที่เราทำนุบำรุงลูกหลานของเรา ไม่ใช่ถือว่าลูกคนอื่นข้างหัวเขา เขาจะเป็นอย่างไรก็ช่าง ขอให้ลูกหลานของเราสบายเท่านั้นก็พอ อย่างนี้ไม่ใช่หลักของนักการเมืองที่ดี ไม่ใช่หลักของนักการปกครองที่ดี นักปกครองที่ดีจะต้องรักบุคคลทุกคนเหมือนญาติพี่น้องเหมือนลูก จะต้องเอาใจใส่ทุกคนเหมือนกับเอาใจใส่ลูกหลานของตน เพราะฉะนั้นพระมหากษัตริย์ในปางก่อนจึงเปรียบเสมือนกับว่าเป็นพ่อปกครองลูก ถ้าหากว่าพระมหากษัตริย์ทรงปกครองบ้านเมืองเหมือนกับพ่อปกครองลูกหรือรัฐบาลปกครองประชาชนเหมือนกับพ่อแม่ปกครองลูกหลาน ประชาชนก็จะมีความสุข

พระเจ้าอโศกได้ทรงรับสั่งไว้ว่า “บ่อยทีเดียวที่คนที่ถูกติดคุกและถูกทรมานอย่างปราศจากความยุติธรรม แล้วเขาก็ถูกปล่อยไปโดยไม่มีเหตุผลที่ประจักษ์แจ้งเลย ประชาชนอื่นๆอีกมากมายที่เดือดร้อนอันเนื่องมาจากผลของความอยุติธรรมนี้ ดังนั้นเราจึงปรารถนาให้ท่านทั้งหลายปฏิบัติหน้าที่โดยปราศจากความลำเอียงแต่จะเป็นไปไม่ได้เลย นอกจากท่านจะลดนิสัยริษยาคุณเฉียวหยาบ ขำหุ่นหันพลันแล่นหัวดี้อเกียจคร้านหรือความเฉื่อยชาลงบ้างเท่านั้น เราไม่ต้องการให้ท่านทั้งหลายมีนิสัยเหล่านี้้อยู่เลย” มูลฐานแห่งนิสัยทั้งปวงนี้ก็คือการหลีกเลี่ยงความฉุนเฉียว หุนหันพลันแล่นใน

ป ร ั ช ญา ป ระ ยุ ก ต์ ชุ ต อ น เ ต ย

หน้าที่การงานได้เสมือนนั่นเอง เราจะเห็นได้ว่าคนเรานี้บางคนทั้งๆที่
 ว่าไม่ได้ทำความผิดอะไร บางทีก็ถูกแกล้งถูกใส่ความต้องติดคุกติด
 ตระรางก็มี คนที่ถูกติดคุกติดตะรางอย่างนี้ถือว่าต้องได้รับโทษโดยที่
 ไม่ได้รับความยุติธรรมเลย แล้วบางทีท่านอยากจะปล่อยก็ปล่อยไป
 เสียอย่างนั้น และไม่มีเหตุผลเท่าที่ควร ถ้าหากว่าเป็นอย่างนี้
 ประชาชนก็เดือดร้อนไม่รู่ว่าจะทำอะไร เพราะว่าผู้ปกครองตั้งอยู่
 ในความลำเอียงไม่มีความยุติธรรม ที่ผู้ปกครองบ้านเมืองเป็นอย่าง
 นี้ก็เนื่องมาจากความริษยา นิสสัยจนเฉียวหยาบข้าพหุนหันพลันแล่น
 หัวดื้อ เกียจคร้านหรือเฉื่อยชาไม่ได้ตั้งอยู่ในความยุติธรรม มีความ
 ลำเอียงอยู่ตลอดเวลา เพราะฉะนั้นมูลฐานแห่งนิสสัยเลวๆทั้งหลาย
 เหล่านี้ก็ควรจะขจัดให้หมดไปเพื่อที่การปฏิบัติหน้าที่จะได้เป็นไป
 โดยธรรม จะได้มีประสิทธิภาพ จะได้ทำให้ประชาชนทวยราษฎร์ทั้ง
 หลายมีความสุข

พระองค์ได้ทรงรับสั่งไว้อีกว่า “ที่ให้จารึกข้อความนี้ไว้ก็เพื่อว่า
 ข้าราชการที่อยู่ในเมืองจะได้เห็นเธออยู่เสมอๆ ซึ่งจะทำให้ไม่มีใคร
 ถูกจองจำหรือถูกทรมานโดยไม่มีเหตุผล เพื่อให้แน่ใจ ทุกๆ ๕ ปี
 เราจะส่งเจ้าหน้าที่เดินทางไปสอบสวนดูว่าเจ้าหน้าที่คนใดบ้างไม่
 เกรงกลัวหรือยังหยาบข้าอยู่ เจ้าชายแห่งเมืองอุซเซินจะต้องปฏิบัติ
 อย่างเดียวกันนี้ไม่เกินทุกๆ ๓ ปีและเจ้าชายแห่งเมืองดักศิลาก็จะ
 ต้องปฏิบัติเช่นเดียวกับเจ้าชายแห่งเมืองอุซเซิน” เมื่อพระองค์ทรง
 ออกคำสั่งอะไรไปแล้ว พระองค์จะทรงติดตามคำสั่งนั้นดูว่า
 ข้าราชการทั้งหลายในได้บังคับบัญชานี้ปฏิบัติหน้าที่ตามที่ได้มอบ
 หมายหรือเปล่า เพราะฉะนั้นทุกๆ ๕ ปีพระองค์ก็จะส่งคนออกไป

ป ร ั ฐ ฎ า ป ร ะ ชุก ต์ ชุ ด อื่น เดี ย

สำรวจ ส่งเจ้าหน้าที่ออกไปสอบสวนว่าเขาทั้งหลายได้ปฏิบัติตามหน้าที่ที่ได้มอบหมายไปหรือไม่ เขาได้ละนินัยหยาบช้าทารุณได้หรือไม่ เขาเกรงกลัวพระบรมราชโองการหรือไม่ แต่ว่าอย่างเมืองเล็กๆอย่างอุษะนีหรือดักศิลาเหล่านี้จะต้องส่งเจ้าหน้าที่ออกไปสอบสวนทุกๆ ๓ ปี เพื่อว่าเมื่อทางเมืองหลวงส่งเจ้าหน้าที่ไปสอบสวนจะได้รายงานได้ถูกต้อง นี่แสดงให้เห็นว่าพระเจ้าอโศกนั้นทรงเป็นห่วงใยประชาชนมากและเมื่อพระองค์ทรงออกคำสั่งอะไรไปแล้วพระองค์ก็พยายามติดตามคำสั่งนั้น ไม่ใช่ว่าออกคำสั่งไปแล้วเขาจะปฏิบัติตามหรือไม่ช่างเขา อะไรต่างๆเหล่านี้ นี่ไม่ถูกต้อง

นอกจากนั้น ในศิลาจารึกข้อหนึ่งที่เสาศิลาจารึกต้นหนึ่ง พระองค์ได้รับสั่งไว้ว่า “เราได้ตั้งผู้ว่าราชการจังหวัดขึ้นหลายคนเพื่อดูแลประชาชนซึ่งมีจำนวนอยู่หลายแสน บางคนเหล่านั้นมีอำนาจที่จะพิจารณาตัดสินและลงโทษแทนเราได้ จะต้องปฏิบัติหน้าที่อย่างสุขุมและรอบคอบโดยไม่ต้องเกรงกลัวอะไรทั้งสิ้น จะต้องนำสวัสดิภาพและสันติสุขมาสู่ประชาชนในจังหวัดต่างๆ และจะต้องช่วยเหลือประชาชนเหล่านั้น ผู้ว่าราชการทั้งหลายจะต้องทราบว่าจะอะไรจะนำสุขมาให้และอะไรจะนำทุกข์มาสู่และจะต้องปฏิบัติตามธรรมด้วย ผู้ว่าราชการทั้งหลายจะต้องอบรมสั่งสอนประชาชนในจังหวัดว่าพวกเขาอาจได้รับความสุขทั้งในโลกนี้และโลกหน้า และเมื่อเราได้มอบความไว้วางใจให้นางพยาบาลที่ชำนาญดูแลบุตรของเรา เราก็มีความเชื่อมั่นว่านางพยาบาลจะต้องเอาใจใส่ดูแลเป็นอย่างดีฉันใด เราแต่งตั้งผู้ว่าราชการก็เพื่อสวัสดิภาพและสันติสุขของประชาชนก็ฉันนั้น พวกเขาจะต้องปฏิบัติหน้าที่ที่เรามอบหมายให้ใช้ปัญญาของ

ป ร ำ ข ญ า ป ร ะ ย ุ ก ต์ ช ุ ด อ น เ ตี ย

ตนเองพิจารณาตัดสิน และลงโทษโดยไม่ต้องเกรงกลัวอะไร เรามีความปรารถนาว่าควรจะมีกฤษฎีธรรมและการลงโทษให้เป็นแบบเดียวกัน” นี่พระองค์ได้ทรงชี้แจงให้เห็นว่าที่พระองค์ได้ทรงตั้งผู้ว่าราชการจังหวัดขึ้นมาเป็นจำนวนมากเพื่อไปดูแลจังหวัดต่าง ๆ นั้นเพื่ออะไร ก็เพื่อจะดูแลประชาชน ประชาชนมีจำนวนหลายแสน ผู้ว่าราชการเหล่านั้นจะต้องมีอำนาจ เมื่อพระองค์ทรงแต่งตั้งใครให้ไปทำงานอะไร พระองค์ก็ต้องมอบอำนาจให้เขา เพราะถ้าไม่มอบอำนาจให้เขา เขาก็จะปฏิบัติหน้าที่ได้โดยยาก ดังนั้นพระองค์ก็มอบอำนาจแก่ผู้ว่าราชการจังหวัดเหล่านั้นในการที่จะพิจารณาดำเนินการลงโทษแทนพระองค์ได้ แต่ว่าข้าราชการหรือผู้ว่าราชการจังหวัดนั้นจะต้องปฏิบัติหน้าที่อย่างสุจริตรอบคอบและก็ไม่ต้องเกรงกลัวต่ออิทธิพลใดๆทั้งสิ้น ต้องซื่อตรงต่อหน้าที่ ทั้งนี้จุดมุ่งหมายก็เพื่อจะได้มีสวัสดิภาพและสันติสุขมาสู่ประชาชน จังหวัดต่างๆจะต้องช่วยเหลือประชาชนเหล่านั้น จะต้องพิจารณาว่าอะไรเป็นเหตุสร้างความสุขมาให้เขา ก็ต้องหามาให้เขา อะไรที่จะเป็นเหตุนำทุกข์มาสู่เขา ก็ต้องพยายามขจัดออกไป จะต้องปฏิบัติทุกอย่างด้วยความเป็นธรรมเช่นเดียวกับเวลาที่เรามอบลูกของเราให้แก่นางพยาบาลดูแล นั่นคือเราต้องมอบความไว้วางใจให้แก่นางพยาบาล เราจะต้องมีความเชื่อมั่นว่านางพยาบาลเหล่านั้นจะต้องเอาใจใส่ดูแลลูกของเราเป็นอย่างดีฉันใด การที่พระองค์ทรงแต่งตั้งผู้ว่าราชการจังหวัด พระองค์ก็มีความเชื่อมั่นว่า ผู้ว่าราชการจังหวัดเหล่านี้เมื่อได้รับมอบหมายไปแล้วเขาจะต้องปฏิบัติหน้าที่ได้ดีจะต้องเอาใจใส่ดูแลทุกข์สุขของประชาชนตามที่ได้ทรงมอบหมาย

ป ร ั ช ญา ป ระ ยุ ก ต์ ชุ ต อ น เ ตี ย

ถ้าหากว่ามีอำนาจแล้วอย่างนี้ก็ต้องใช้อำนาจโดยยุติธรรม ถ้าประชาชนผิดก็ต้องลงโทษ ถ้าหากว่าประชาชนประพฤติดีประพฤติชอบก็ต้องให้รางวัล ก็ต้องให้กำลังใจ นี่แสดงให้เห็นว่าในข้อความต่างๆนี้มีอยู่หลายแห่งที่พระเจ้าอโคได้ทรงเน้นถึงงานนโยบายของพระองค์ พระองค์ทรงต้องการสละเลิกความสุขสำราญหลายประการที่กษัตริย์อินเดียได้รับสืบกันมาเป็นประเพณี เช่น การไปล่าสัตว์เป็นต้น ทั้งนี้ก็เพื่อจะเอาเวลามาใช้ให้เป็นประโยชน์แก่ประชาชนให้มากยิ่งขึ้น ดังที่พระองค์ได้จารึกไว้ในศิลาจารึกแผ่นที่ ๘ ว่า “ในอดีตกษัตริย์ทั้งหลายจะเสด็จประพาสป่าหาความรื่นรมย์ ออกล่าสัตว์ด้วยความสนุกสนานในแบบที่คล้ายๆกันนั้นอีก แต่หลังจากที่ได้ทรงราชาภิเษกแล้ว ๑๐ ปี พระเจ้าเทวานัมปิยทัสสีก็เสด็จไปยังสถานที่ตรัสรู้ เมื่อพระองค์เสด็จประพาสทางไกล พระองค์ก็ทรงสนทนาปราศรัยและพระราชทานเงินทองแก่คนเฒ่าคนแก่ พระองค์ทรงสนทนากับประชาชนตามเมืองต่างๆ และทรงรับสั่งถามปัญหาเกี่ยวกับธรรมะ แล้วความสุขที่พระเจ้าเทวานัมปิยทัสสีทรงได้รับจากการประพาสนั้นดีเท่าๆกับภาณิรายได้” นี่แสดงให้เห็นว่าหลังจากที่พระเจ้าอโคได้หันมานับถือพระพุทธศาสนา แล้วพระองค์ได้เสด็จธรรมยาตราไปยังสังเวชนียสถานต่างๆ และระหว่างทางพระองค์ก็ทรงมีโอกาสได้พบปะข้าราชการและประชาชน พระองค์ทรงถามทุกข์สุขของประชาชน ทรงเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าเฝ้า และเมื่อประชาชนเข้าเฝ้าแล้วพระองค์ก็จะทรงซักถามความทุกข์สุขของประชาชน เรียกว่าทรงเอาใจใส่ในทุกข์สุขของประชาชน

พระเจ้าอโคนี้ทั้งๆที่พระองค์นับถือพระพุทธศาสนา แต่พระ

ป ร ั ษ ญา ป ระ ญู ก ์ ชุ ต ธิ น เ ตี ย

องค์ที่ทรงยังให้ความเคารพแก่ศาสนาอื่นๆ ให้ความเคารพแก่พวกพราหมณ์ ให้ความเคารพแก่นักบวชในลัทธิศาสนาอื่น และทรงเรียกร้องให้ประชาชนทั้งหลายได้ประพฤติปฏิบัติตามพระองค์ตามที่ศิลาจารึกแผ่นที่ ๑๒ ได้จารึกไว้ว่า “พระเจ้าเทวานัมปิยทัสสีทรงยกย่องให้เกียรติสมาชิกของทุกลัทธิ ไม่ว่าเขาจะเป็นคฤหัสถ์หรือนักบวชก็ตาม โดยได้ประทานวัตถุสิ่งของและเกียรติยศต่างๆ ให้ แต่พระองค์มิได้ทรงเห็นว่าไทยธรรมหรือเกียรติยศมีความสำคัญเท่ากับการส่งเสริมคำสอนที่เป็นสาระสำคัญของลัทธิทั้งปวงเลย คำสอนที่เป็นสาระสำคัญนี้แต่ละลัทธิก็แตกต่างกันออกไป แต่ก็มีมูลฐานที่เป็นธรรมดาสามัญอยู่อย่างหนึ่งก็คือคนเราควรระมัดระวังปากของตนในอันที่จะไม่ยกย่องลัทธิของตน และเหยียดหยามลัทธิอื่นในโอกาสผิดๆ ทั้งในบางโอกาสคนเราก็คควรปฏิบัติอย่างสุภาพอ่อนโยนและในบางโอกาสก็ควรยกย่องลัทธิของผู้อื่นบ้าง โดยการปฏิบัติเช่นนี้เราย่อมทำลัทธิของตนเองให้มั่นคงและช่วยลัทธิอื่นๆ ด้วย แต่ในการปฏิบัติที่ตรงกันข้ามย่อมถือว่าทำลัทธิของตนให้เดือดร้อนและไม่เป็นคุณประโยชน์แก่ลัทธิอื่นๆ ใครก็ตามที่ยกย่องลัทธิของตนและเหยียดหยามลัทธิของผู้อื่น ไม่ว่าจะเป็นเพราะความจงรักภักดีต่อลัทธิอย่างมงายหรือเพราะต้องการจะแสดงลัทธิของตนให้ปรากฏก็ตาม ก็ถือว่าทำลายลัทธิของตนเองทั้งนั้น การมาประชุมกันนั้นดีที่สุด ซึ่งทำให้แต่ละคนได้ฟังและเคารพลัทธิคำสอนของผู้อื่น”

พระเจ้าเทวานัมปิยทัสสีทรงมีพระราชประสงค์ว่าสมาชิกของทุกลัทธิควรจะได้รับการศึกษาร้อยอย่างดีและควรจะสอนความดี มี

ป ร ั ช ฎ า ป ร ะ ชุ ก ต์ ชุ ด อ น เ ลื ย

ข้าราชการเป็นจำนวนมากที่มีหน้าที่เกี่ยวกับเรื่องนี้ และผลก็คือ ความเจริญก้าวหน้าในลัทธิของตนเองและเป็นการทำธรรมะให้ เจริญรุ่งเรือง นี่ก็เป็นหลักสำหรับการที่เราจะอยู่ร่วมกัน คนทั้งหลายจะนับถือลัทธิต่างๆ ศาสนาต่างๆ ถ้าเราจะยกย่องว่าศาสนาของเราดี ศาสนาของคนอื่นไม่ดี ก็จะเป็นการทำลายความสามัคคี เพราะใครนับถือศาสนาใดเขาก็ถือว่าศาสนาของเขาดี คำสอนของเขาดี อาจารย์ของเขาดีด้วยกันทุกคน เพราะฉะนั้นถ้าหากว่าเราไป ยกย่องศาสนาของตัวเองแล้วไปเหยียดหยามศาสนาอื่น เขาก็จะปฏิบัติ ในทำนองเดียวกัน ทุกคนก็就会有ความรังเกียจกัน เกลียดชังกัน เป็น คัดรูกัน และนอกจากนั้นก็เท่ากับว่าเป็นการลบหลู่ศาสนาของตัวเอง เพราะเท่ากับว่าศาสนาของเราดีสอนให้เราเป็นคนดีชั่ว สอนให้เรา เป็นคนจิตใจคับแคบ ฉะนั้นคนทุกคนควรจะยกย่องศาสนาของตัวเอง แต่ไม่ควรจะเหยียดหยามศาสนาอื่น นอกจากจะไม่เหยียดหยาม ศาสนาอื่นแล้วก็ควรจะศึกษาในลัทธิศาสนาของผู้อื่นด้วย ทั้งนี้ก็เพื่อ ความเข้าใจดีในระหว่างกัน เพราะว่าปรัชญาชีวิตของแต่ละคนนั้นมี พื้นฐานมาจากลัทธิมาจากศาสนาที่เขา นับถือ การที่เราจะหยั่ง ทราบความคิดของใครว่าเป็นอย่างไรนั้นจำเป็นจะต้องทราบลัทธิ ความเห็นของเขาด้วย ทั้งนี้ก็เพื่อที่จะได้ทำความเข้าใจให้ถูกต้อง คนทุกคนควรมีจิตใจกว้างขวางอย่างเช่นพระเจ้าอโศก พระองค์ ทรงสอนให้คนทุกคนนี้ นอกจากจะศึกษาลัทธิของตนแล้วก็ควรจะ ศึกษาลัทธิอื่นๆ ทั้งนี้ก็เพื่อที่จะได้ดำรงชีวิตอยู่ในโลกหรือในสังคม ด้วยความเป็นสุขด้วยความสามัคคีธรรมด้วยความไม่แตกแยก เพราะฉะนั้นพระเจ้าอโศกจึงชื่อว่าทรงเป็นผู้นิยมเหตุผลโดยแท้ แต่ก็

ป ร ั ช ญา ป ระ ยุก ต์ ชุ ด อี น เดี ย

ปรากฏว่าพระองค์ได้ทรงคิดถึงพิธีรีตองต่างๆเป็นจำนวนมาก ที่เกี่ยวกับชีวิตภายในบ้านของอินเดียเหมือนกัน ทั้งๆที่พระองค์ทรงนับถือพระพุทธศาสนา ทรงมีเหตุผล แต่ถึงกระนั้นเรื่องพิธีรีตองหรือลัทธิประเพณีต่างๆที่ประชาชนเขาเคารพนับถือ นั้น พระองค์ก็ไม่ถึงกับทำลายลัทธิประเพณีเหล่านั้น เพราะลัทธิประเพณีทั้งหลายย่อมเป็นจุดหนึ่งที่ประสานสามัคคีของประชาชนอย่างเช่นเวลาแต่งงาน ประชาชนก็จะไปรวมกันกับญาติพี่น้อง ก็จะมีโอกาสมาพบปะสนทนากัน เวลามีนงานโกนจุกหรือเวลาเผาศพก็จะมีญาติพี่น้องต่างๆมาสนทนากัน นับว่าเป็นจุดหนึ่งที่จะทำให้เราได้มีโอกาสมาพบปะกัน ซึ่งปกติเรามักจะไม่ได้พบกัน แต่ทั้งนี้ก็ได้หมายความว่าพิธีรีตองทั้งหลายจะดีทั้งนั้น ข้อนี้ก็ต้องพิจารณาดูว่าพิธีรีตองใดที่มีประโยชน์ก็ควรจะรักษาไว้ แต่พิธีรีตองใดที่ไม่มีประโยชน์เราก็ควรจัดให้หมดไปเสีย ดังที่พระองค์ได้ทรงจารึกไว้ในศิลาจารึกแผ่นที่ ๙ ซึ่งมีข้อความว่า “ประชาชนประกอบพิธีต่างๆในเวลาแต่งงานลูกชายและลูกสาว ในเวลาที่ลูกเกิด ในเวลาที่จะออกเดินทางหรือในโอกาสอื่นๆ... ในโอกาสเช่นนั้น สตรีจะประกอบพิธีมากเป็นพิเศษและมีต่าง ๆ กัน ซึ่งเป็นการกระทำที่ไม่มีเหตุผลและไร้สาระ พิธีรีตองเช่นนั้นมิมีประโยชน์น้อยมาก แต่พิธีรีตองต่างๆที่เกี่ยวกับธรรมะนั้นมีประโยชน์อย่างใหญ่หลวง นั่นคือการเลี้ยงดูทาสและคนใช้ให้ดี การเคารพนบนอบต่อผู้หลักผู้ใหญ่ การควบคุมตัวเองได้ในเวลาที่มีความสัมพันธ์กับสัตว์อื่นๆ การให้ทานแก่สมณะและพราหมณ์และอื่นๆ แต่สำหรับในด้านความสำเร็จอื่นๆนั้น ทุกคนมีบิดามารดา บุตร นาย เพื่อน คนคุ้นเคย และเพื่อนบ้านจะต้อง

ปรัชญาประยุกต์สู่ชีวิต

เห็นพ้องต้องกันว่าสิ่งเหล่านี้ดีทั้งนั้น! สิ่งเหล่านี้เป็นพิธีที่ต้องที่เราควรปฏิบัติ” เพราะฉะนั้นเราจะเห็นได้ว่าการที่เราจะปฏิบัติพิธีใด พิธีใดนั้นจะต้องเป็นไปเพื่อประโยชน์สุขของทุกคน ต่างๆในทางที่ดีงาม จะต้องเป็นพิธีที่มีประโยชน์ ไม่ใช่จะไปไหนก็ต้องทำพิธีจนกระทั่งเกินพอดี เพราะฉะนั้นการกระทำต่างๆนี้ บางทีก็ทำไปเพื่อหวังความสำเร็จในภารกิจของเรา เมื่อคนทั้งหลายเขาเห็นว่ากระทำเหล่านี้เป็นการกระทำที่ดี และเมื่อทำไปแล้วก็เป็นพิธีที่เป็นธรรมประกอบด้วยธรรม อย่างพิธีวิสาขบูชา พิธีมาฆบูชา พิธีอาสาฬหบูชา หรือพิธีลอยกระทงเหล่านี้ เป็นพิธีที่ประกอบด้วยธรรม เป็นขนบธรรมเนียมที่เราควรประพฤติควรส่งเสริม เพราะพิธีใดเหล่านี้มีประโยชน์มาก แต่ว่าพิธีใดบางอย่างไม่มีประโยชน์อะไร เราก็ควรจัดให้หมดไป เพราะฉะนั้นเราจะเห็นได้ว่าพระองค์ได้ทรงพยายามทุกวิถีทางที่จะทำให้ประชาชนมีความสุข มีความสามัคคี เราอาจจะสรุปข้อความจากศิลาจารึกของพระเจ้าอโศกที่คัดมาด้วย ซึ่งเป็นศิลาจารึกที่สำคัญมาก แผ่นสุดท้ายซึ่งในศิลาจารึกนี้จะทำให้เราทราบว่าหลังจากพระเจ้าอโศกได้ทรงจารึกแล้ว ๑๘ ปี ก็ได้สำรวจตรวจตราการปกครองของพระองค์ได้ดังนี้

“ในอดีตกษัตริย์ทั้งหลายทรงหาวิธีที่จะทำให้ประชาชนเจริญก้าวหน้าในธรรมะ แต่ประชาชนก็ได้ก้าวหน้าเลย แล้วเราก็ได้ถามตัวเองว่าเราจะทำให้เขาเจริญก้าวหน้าในธรรมะได้อย่างไร ดังนั้นเราจึงตัดสินใจให้เขาได้รับการศึกษาในธรรมะและก็ออกคำสั่งที่ประกอบด้วยธรรมเพื่อว่าเมื่อประชาชนได้ฟังอย่างนั้นแล้วจะได้ปฏิบัติตามและจะทำให้ธรรมะเหล่านั้นเจริญรุ่งเรืองและตัวเอง

ปรีชาญาณประยุक्तุดินเตีย

ก็จะก้าวหน้ามาก ด้วยวัตถุประสงค้อย่างนี้เอง เราจึงสร้าง
 ข้าราชการเป็นจำนวนมากเพื่อสั่งสอนประชาชนในเรื่องธรรมะและ
 อธิบายธรรมะแก่ประชาชนของเรา ในเมื่อเราหวังให้ประชาชนมี
 ความสุข มีความเจริญ มีความก้าวหน้า" ไม่ใช่เฉพาะว่ามีอาหาร
 การกินอุดมสมบูรณ์ มีเครื่องนุ่งห่ม มีที่อยู่อาศัยเท่านั้น เท่านั้น
 ยังไม่พอ เขายังไม่ก้าวหน้า เขายังไม่เป็นมนุษย์ที่แท้ มนุษย์จะต้อง
 เป็นผู้ที่มีจิตใจสูง จะต้องมีใจเจริญก้าวหน้ายิ่งกว่าสัตว์ทั้งหลาย
 เพราะฉะนั้นจิตใจจะเจริญก้าวหน้าได้ด้วยอะไร ก็ด้วยธรรมะ พระ
 องค์จึงดัดสันพระทัยให้ประชาชนทั้งหลายได้มีโอกาสศึกษาธรรมะ
 ทรงออกคำสั่งที่ประกอบด้วยธรรมเพื่อว่าประชาชนได้ฟังคำสั่งเหลา
 นั้นแล้วจะได้เอาไปประพฤติปฏิบัติตาม เมื่อเขาประพฤติปฏิบัติตาม
 ก็จะทำให้ธรรมะรุ่งเรือง ตัวเขาก็เจริญก้าวหน้า วัตถุประสงค์ข้อนี้
 แผลงที่พระองค์ทรงสร้างข้าราชการขึ้นมา เพื่อให้ข้าราชการทั้ง
 หลายที่ต่างพระเนตรพระกรรณของพระองค์ ชี้แจงให้ประชาชนได้
 เข้าใจว่า อะไรคือความดี อะไรคือความชอบ อะไรคือความงาม เมื่อ
 ข้าราชการทั้งหลายมีความเข้าใจในธรรมะ เขาก็จะสอนประชาชนให้
 เข้าใจในธรรมะ ที่เป็นปัญหาก็คือว่าเมื่อข้าราชการไม่รู้จักรัศธรรมะ ไม่
 รู้จักศาสนาแล้ว เขาจะสอนให้ประชาชนมีธรรมะมีศาสนาได้อย่างไร
 ในเมื่อตัวเขาเองก็ไม่มีศาสนา ไม่มีธรรมะประจำใจ เพราะฉะนั้นการ
 ที่จะทำให้ประชาชนมีธรรมะขึ้นมาได้นั้น ข้าราชการทั้งหลายที่จะ
 เป็นแบบอย่างของประชาชน จะเป็นผู้นำของประชาชนก็จะต้องตั้ง
 อยู่ในธรรมะ มีศีลธรรมด้วย เพราะถ้าหากว่าประชาชนเห็นว่า ผู้
 หลักผู้ใหญ่ข้าราชการทั้งหลายเป็นผู้มีธรรมะ ประชาชนก็จะมีธรรมะ

ปรัชญาประยุกต์ชุดอินเตีย

ตาม ถ้าหากว่าประชาชนประพฤติในทางที่ไม่ดีไม่งาม เราจะไปโทษประชาชนอย่างเดียวไม่ได้ เราก็ต้องโทษตัวเราด้วย ในฐานะที่เราเป็นผู้นำของประชาชน เราเป็นคนดีแล้วหรือ ถ้าหากว่าเราเป็นคนดีประชาชนก็อาจจะดีเอง ถ้าหากว่าประชาชนไม่ดี ก็ต้องพิจารณาตัวเหมือนกันว่าเราดีแค่ไหนเพียงใด ถ้าไม่ดีก็ต้องปรับปรุงตัวเองเสียใหม่ ให้มีธรรมะขึ้นในใจให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ เมื่อบรรดาข้าราชการทั้งหลายมีธรรมะประจำใจมากขึ้น ประชาชนทั้งหลายก็จะมีธรรมะประจำใจด้วย นี่เป็นหลักของปรัชญาในด้านการเมืองที่พระเจ้าอโศกได้ทรงนำเอาพระพุทธศาสนามาใช้สำหรับการปกครองของพระองค์ซึ่งได้ผลดีมาแล้ว.

สวัสดิ์

๒๕ กันยายน ๒๕๑๐

๑๕

อารยันคือใคร? มิลักเซคือใคร?
เทพเจ้าสร้างมนุษย์ หรือ มนุษย์สร้างเทพเจ้า?
ภาวะกับอภาวะ สัตกับอสัต อะไรเกิดก่อน?

สวัสดีครับ

วันนี้ผมจะได้บรรยายปรัชญาอินเดียต่อไป คราวก่อนๆนั้น
ผมได้บรรยายปรัชญาอินเดียเกี่ยวกับศาสนาเชนและพระพุทธศาสนา
มาแล้ว ความจริงเรื่องของศาสนาเชนก็ดี เรื่องของพระพุทธศาสนา
ก็ดี มีอยู่มากมายที่ควรจะนำมากล่าวถึง แต่มันจะกลายเป็นเรื่อง
ของพุทธปรัชญาโดยเฉพาะไป เพราะฉะนั้นผมก็อยากจะให้ท่านผู้ฟัง
ได้มีโอกาสรับฟังปรัชญาของอินเดียในแง่อื่นๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง
ปรัชญาของอินเดียในสมัยก่อนที่พระพุทธศาสนาจะอุบัติขึ้นมาในโลก
นั่นคือจะจับความกันมาตั้งแต่ต้น คือ ตั้งแต่สมัยยุคพระเวททีเดียว

ปรีชาญาณประยุทธ์อินเตีย

สำหรับประชาชนชาวอินเตียซึ่งเข้ามาปกครองดินแดนที่เป็นประเทศอินเตียเดียนั้น เขาเรียกตัวเองว่า อารยัน และเรียกพวกเจ้าของถิ่นเดิมว่า มิลักกะ คำว่า “อารยัน” นั้นแปลว่า ผู้ประเสริฐ พวกอารยันเหล่านี้หาใช่เป็นชาวพื้นเมืองของอินเตียโดยตรงไม่ แต่ที่พวกนี้ได้อพยพบุกรุกเข้ามาจากทางอาฟกานิสถานและทางช่องแคบไคเบอร์ (Kaibar Pass) แต่นักปราชญ์บางพวกก็คิดว่า พวกอารยันที่บุกรุกเข้ามาในอินเตียนั้นคงจะเข้ามาสองครั้งสองคราวด้วยกัน ครั้งหนึ่งก็คงจะบุกรุกผ่านอาฟกานิสถานและช่องแคบไคเบอร์เข้ามาสู่อินเตีย และอีกครั้งหนึ่งเรียกว่ามาในทางที่ทุรกันดารสักหน่อยหนึ่ง นั่นคือมาทางที่ราบสูงพามเมอร์ (Pamirs) และดาร์ดิสถาน (Dardistan) มายังภาคเหนือของแคชเมียร์ ที่เข้าใจว่ามีการอพยพเข้ามาเป็นสองครั้งสองคราวและสองทางนี้ ก็โดยใช้หลักฐานในทางภาษาศาสตร์หรือที่เขาเรียกว่าลึงกวิสติก (linguistic) เป็นสำคัญ ในตอนแรกๆที่พวกนี้ได้อพยพหรือว่าได้บุกรุกเข้ามาในอินเตียนั้นก็เรียกเข้ามายึดครองดินแดนในประเทศที่เรียกว่าแคว้นปัญจาบเดียนั้น ความจริงแคว้นปัญจาบนี้เขาเรียกกันอีกอย่างหนึ่งว่า สัปตตี หรือ สัปตสินธวะ คำว่า สัปตตี หรือแม่น้ำ ๗ สายนี้ ถือว่าเป็นดินแดนที่อุดมสมบูรณ์ เพราะว่าในถิ่นใดก็ตามถ้าหากว่ามีแม่น้ำหลายสายมาบรรจบกัน ดินแดนถิ่นนั้นย่อมเป็นดินแดนที่อุดมสมบูรณ์ เพราะทำให้เกิดมีที่ราบสามเหลี่ยมลุ่มแม่น้ำที่เขาเรียกว่า เดลตา (Delta) มาก ที่ใดมีที่ราบสามเหลี่ยมลุ่มแม่น้ำหรือเดลตามาก ที่นั่นก็จะเป็นที่ที่อุดมสมบูรณ์มาก จะสังเกตเห็นได้ว่า เดลตาต่างๆนี้มักจะเป็นที่ที่มั่งคั่งอุดมสมบูรณ์ไปด้วยพืชพันธุ์ธัญญาหาร

ป ร ั ข ญ า ป ระ ยุ ก ต์ ชุ ต อ น เ ต ย

ต่างๆ อย่างที่ราบสามเหลี่ยมลุ่มแม่น้ำโขง หรือว่าที่ราบลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา เป็นที่ที่มีน้ำพัดผ่านและก็มีน้ำท่วมถึงเป็นครั้งคราวซึ่งได้รับปุ๋ยได้รับโอชะอะไรต่างๆมากมาย ทำให้ดินอุดมสมบูรณ์ตลอดเวลา ปัญญาที่เขาเรียกว่าเป็นดินแดนแห่งสัปดาห์หรือสัปดาห์สิบวันหรือสัปดาห์สิบวันนี้ ก็เนื่องมาจากว่าที่ปัญญานี้มีแม่น้ำสำคัญถึง ๗ สายด้วยกัน แต่ว่าชื่อของแม่น้ำทั้ง ๗ นี้รู้สึกรู้ว่าออกจะสับสนกันอยู่ เพราะว่าชื่อไม่ค่อยจะตรงกันนัก ในตำราต่างๆให้ชื่อไว้ไม่เหมือนกันเท่าที่ทราบก็มี แม่น้ำคงคา แม่น้ำยมุนา แม่น้ำสร้อยดี แม่น้ำสุทธรี แม่น้ำปุระนี แม่น้ำมรุทวฤธา และ แม่น้ำอารชีกียา มี ๗ สาย และ ๗ สายนี้เราก็ไม่ค่อยรู้จักชื่อเสียหลายสาย ที่เรารู้จักกันมาก ก็คือ แม่น้ำคงคาและแม่น้ำยมุนา ส่วนแม่น้ำสร้อยดีนั้นก็พอจะได้ยินชื่อบ้าง แต่ว่าไม่ค่อยนัก

คัมภีร์มหาภารตะซึ่งถือว่าเป็นคัมภีร์ที่สำคัญในด้านวรรณกรรมหรือวรรณคดีของพวกอารยันคู่กับคัมภีร์รามายณะ เวลาพูดถึงคัมภีร์รามายณะเราอาจจะไม่คุ้นหู ถ้าเราพูดว่ารามเกียรติ์เราก็รู้จักกันดี ความจริงเรื่องรามเกียรติ์ก็คือรามายณะของเขา หรือว่ามหาภารตะเราก็รู้จักในนามมหาภารตยุทธ์ ในคัมภีร์มหาภารตะหรือในมหากาพย์มหาภารตะนั้นก็ได้อธิบายถึงสัปดาห์ที่ไว้เหมือนกันว่า สัปดาห์นี้มีชื่อ ๗ อย่าง มี ๗ สาย คือ วสวโกสรา สายหนึ่ง หลินี สายหนึ่ง ปาวนี สายหนึ่ง คงคา สายหนึ่ง ลีดา สายหนึ่ง ลินธุ สายหนึ่ง และ ชัมพูหนที สายหนึ่ง แต่ในคัมภีร์มหาภารตะอีกแห่งหนึ่งบอกว่ามี แม่น้ำคงคา แม่น้ำยมุนา แม่น้ำรัธธา แม่น้ำปลักศกา แม่น้ำสรุย แม่น้ำโคมตี และ แม่น้ำคันทาที่มี ๗ สาย

ป ร ำ ญ า ป ระ ยุ ก ต์ หุ ต อ น เ ต ย

ส่วนในคัมภีร์รามายณะและคัมภีร์ปุราณะบอกว่า แม่น้ำทั้ง ๗ สายนี้ได้แยกไปจากแม่น้ำคงคา หลังจากที่แม่น้ำคงคานี้ไหลตกมาจากพระเคียรของพระศิวะแล้วก็มี ๗ สายด้วยกันคือ แม่น้ำสินธุ แม่น้ำหุลาทินี และ แม่น้ำปาวนี สามสายนี้ไหลลงไปทางตะวันออก แม่น้ำจักษุ แม่น้ำสีตา และ แม่น้ำสินธุ สามสายนี้ไหลไปทางตะวันตก แต่แม่น้ำคงคา ซึ่งบางทีเขาเรียกว่า ภาคีรตี ได้ไหลไปทางใต้ นี่เราจะเห็นได้ว่าชื่อแม่น้ำทั้ง ๗ หรือลัปตนที่ที่อยู่ในเขตของปัญจาบนี้ก็มีชื่อต่าง ๆ กัน เราจึงไม่สามารถจะตัดสินให้เด็ดขาดลงไปได้ว่ามีแม่น้ำอะไรบ้าง บางสายก็จะซ้ำกัน แต่ทุกคัมภีร์ก็จะพูดถึงแม่น้ำคงคากันทุกคัมภีร์ และนอกจากแม่น้ำคงคาแล้ว ที่พูดถึงมากในหลายแห่งก็คือแม่น้ำสินธุ แต่ว่าไม่ใช่ทุกแห่ง หรือแม่น้ำยมุนาก็มีกล่าวถึงหลายแห่ง แต่ไม่ใช่ทุกแห่ง พวกประชาชนที่เข้ามาอยู่ในปัญจาบก่อนนี้ต่อมาก็ค่อยแผ่อำนาจไปยังส่วนต่างๆ ของอินเดีย ถ้าหากว่าเราจะพูดในแง่ที่ว่าพวกชาวปัญจาบ ก่อนที่พวกอารยันจะบุกรุกเข้ามานี้เป็นคนเผ่าไหน ตามหลักฐานในทางภูมิศาสตร์และในทางมานุษยวิทยาเขาบอกว่า พวกปัญจาบนี้เดิมเป็นพวกมีผิวคล้ำ และก็มีจมูกแพบๆ ไม่ใช่มีจมูกโด่ง ไม่เหมือนอารยัน พวกอารยันนี้จมูกโด่งและก็มีผิวขาว แต่ว่าพวกพื้นเมืองนี้มีผิวคล้ำค่อนข้างดำ และจมูกแพบลง เมื่อพวกอินโด - อารยันหรือว่าพวกอารยันเข้ามาสู่ดินแดนที่เป็นประเทศอินเดียเดี๋ยวนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในตอนแคว้นปัญจาบ พวกนี้จะต้องเผชิญกับข้าศึกที่สำคัญๆ อยู่ ๒ พวก คือ พวกกฤตะ พวกหนึ่ง กับ พวกทาสะ หรือ ทัสย อีกพวกหนึ่ง พวกกฤตะนี้หมายถึงพวกข้าศึกที่มีอารยธรรมแล้ว พวกทาสะหรือ

ป ร ั ช ญา ป ระ ยุ ก ต์ ชู ด อ น เ ต ย

ทศยุนี้หมายถึงข้าศึกที่ไม่ใช่พวกอารยัน พวกที่ชาวอินโด - อารยัน หรือพวกอารยันมาพบครั้งแรกก็คือ ในดินแดนดังที่ได้กล่าวมาแล้ว คือลุ่มแม่น้ำทั้ง ๕ หรือว่าบางแห่งก็ลุ่มแม่น้ำทั้ง ๗ ที่เป็นดินแดนของปัญจาบ นอกจากพวกนี้แล้ว ก็มีพวกอื่นๆอีกมากมายซึ่งเขาถือว่าเป็นพวกชีวิไลซ์แล้ว ที่เขาถือว่าเป็นชีวิไลซ์แล้วก็เพราะว่าพวกชาวพื้นเมืองต่างๆนี้ก่อนที่พวกอารยันจะบุกรุกเข้ามานั้น ไม่ใช่เป็นคนที่ไม่ป่าเถื่อน ความจริงพวกนี้อยู่กันเป็นหลักเป็นแหล่งแล้ว นับว่าเป็นข้าศึกที่น่าเกรงขาม เป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถ มีดีกรามบ้านช่องอยู่ เรียกว่ามีที่อยู่กันเป็นหลักเป็นฐาน บางแห่งก็สร้างด้วยหิน บางแห่งก็สร้างด้วยอิฐอะไรต่างๆนี้ และพวกต่างๆเหล่านี้เป็นข้าศึก หรือว่าเป็นฝ่ายตรงกันข้ามกับพวกอารยัน มีชื่อเรียกต่างๆกัน บางพวกก็เรียกว่า พวกอสูร คำว่า อสูร นี้เดิมเราเข้าใจว่าเป็นพวกยักษ์เป็นมาร แต่ความจริงแล้วอสูรไม่ใช่ยักษ์ไม่ใช่มารหรอก อสูรนี้เป็นชนเผ่าหนึ่งเป็นเผ่าพื้นเมืองของอินเดียและเป็นพวกที่เคยเจริญมาแล้ว ถ้าหากว่าเราศึกษาในคัมภีร์อรรถกถาทางพระพุทธศาสนา เราจะพบว่าเรื่องราวเทวาสุรสงครามคือสงครามระหว่างพวกเทวดากับพวกอสูร ความจริงเทวดานี้ไปรุกรานที่อยู่ของอสูร ไปแย่งที่ของพวกอสูร อสูรนี้มีปราสาทราชวัง มีวิมานของตัวอยู่แล้ว เทวดานี้ไปรุกรานเขา ความจริงเทวดานี้เขาหมายถึงอารยัน อสูรนี้เขาหมายถึงคนพื้นเมือง คำว่า อสูร แปลว่าไม่กล้า ที่พ่ายแพ้ก็เพราะว่าไม่กล้า ความจริงอสูรนี้เป็นผู้ที่มีบ้านมีเมืองเป็นหลักฐาน เมื่อมีบ้านมีเมืองเป็นหลักฐาน อยู่กันด้วยความสงบ เมื่ออยู่ด้วยความสงบ ก็พยายามศึกษาค้นคว้าในวรรณคดีในด้านวรรณกรรม ในด้านศาสนา

ปรีชาญาณยุคหิน

ในด้านปรีชาญาณ แต่พวกอารยันซึ่งเขายกย่องตัวเองว่าเป็นอารยัน หรือผู้ประเสริฐนั้น ความจริงยังเป็นผู้ที่ทอ้งเที่ยวพเนจร ยังเป็น พวกจรจัด ว่าง่ายๆก็คือยังจรจัดอยู่ พวกที่จรจัดหรือที่เขาเรียกว่า นอแมด (Nomad) นี้ยังไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง เราจะถือว่าคน จรจัดนี้เป็นคนเจริญได้อย่างไร แต่ว่าคนจรจัดหรือพวกนอแมด (Nomad) ทั้งหลายเหล่านี้ต้องต่อสู้กับธรรมชาติอยู่ตลอดเวลา ต้อง รบราฆ่าฟันกับประชาชนในแคว้นต่างๆที่ตนผ่านมา จะต้องต่อสู้กับ ธรรมชาติ ต้องต่อสู้กับดินฟ้าอากาศ อย่างเช่นความหนาว ความ ร้อนในทะเลทรายอะไรต่างๆเหล่านี้ ทำให้พวกนี้มีความแข็งแกร่ง มี ความอดทน เพราะฉะนั้นเมื่อมาทำสงครามกับพวกที่อยู่ประจำใน บ้านในเมืองซึ่งไม่เคยได้มีการรบ นอกจากจะมีการล้อมรบบ้าง อะไรบ้าง ไม่ได้รบจริงจัง จะสู้พวกที่เขารบจริงจังเป็นอาชีพไม่ได้ เพราะฉะนั้นเมื่อทำสงครามกันขึ้น พวกไม่เจริญเหล่านี้ พวกนอแมด เหล่านี้แหละก็สามารถเอาชนะพวกชาวเมืองได้ นี่ไม่ใช่เป็นเรื่อง แปลกอะไรเลย เพราะถ้าหากว่าเราศึกษาประวัติศาสตร์ทั่วๆไป เรา จะเห็นว่าในสมัยที่อาณาจักรโรมันศักดิ์สิทธิ์เจริญรุ่งเรืองนั้น ในที่สุด อาณาจักรโรมันศักดิ์สิทธิ์ก็ต้องตกอยู่ภายใต้การยึดครองของพวก ดาตซึ่งเขาถือว่าเป็นพวกที่ยังไม่เจริญ เป็นพวกป่าเถื่อน เป็นพวก นอแมด ยิ่งร่ร้อน ต้องตกอยู่ในอำนาจของพวกโกธ (Goths) ซึ่ง ถือว่าเป็นพวกป่าเถื่อนอีกเหมือนกัน ฉะนั้นคนที่ป่าเถื่อนไม่มีหลัก แหล่งเหล่านี้ มีแต่กำลัง มีแต่อาวุธ มีแต่การต่อสู้อะไรต่างๆ เพราะฉะนั้นบางทีก็สามารถเอาชนะผู้ที่ตั้งตัวเป็นหลักแหล่งได้

พวกอสุรทั้งหลายเหล่านี้ เป็นพวกที่มีหลักมีฐานมีที่อยู่เป็น

ป ร ะ ช ู ก ต ุ ช ุ ด อ น เ ลื อ

หลักแหล่ง มีบ้านมีเมืองอะไรต่างๆแล้ว แต่ว่าในที่สุดก็พ่ายแพ้พวก
 อารยัน เพราะฉะนั้นเราจะเห็นได้ว่าพวกทาสยุคที่ดี พวกทาสที่ดี พวก
 อสูรที่ดี พวกท้าวที่ดี พวกเหล่านี้ล้วนแต่เป็นชาวเผ่าพื้นเมืองทั้ง
 ล้นและนอกจากนั้นก็ยังมีพวกนาค พวกนาคนี้ก็ถือว่าเป็นประชาชน
 เผ่าที่มีความเจริญ มีอารยธรรมแล้ว เมื่อพวกอารยันได้พิชิต และ
 สามารถทำดินแดนที่อยู่ในแถบลุ่มแม่น้ำสินธุและบริเวณใกล้เคียง
 หรือตามลุ่มแม่น้ำคงคาให้ตกอยู่ในอำนาจของตนได้ จนกระทั่งถึง
 เมืองพาราณสีแล้ว ตอนนั้นก็เท่ากับว่าตกอยู่ในวงล้อมของพวกอสูร
 อสูรนี้ยังมีดินแดนอยู่อีกมากมาย อย่างเช่นแคว้นมคธก็ยังอยู่ใน
 อำนาจของพวกอสูร หรือว่าราชปุถุชนในสมัยนั้นก็ยังเป็นของพวก
 ชาวพื้นเมืองอยู่ เพราะฉะนั้นเราจะเห็นได้ว่า ตามหลักฐานที่ปรากฏ
 นี้ เมืองต่างๆที่พวกอสูรได้สร้างไว้เป็นเมืองใหญ่ๆ อย่างเช่นเมือง
 ปาตาลีหรือบาดาล เมืองเสาะกะ เมืองปราศชโยดิษ เมืองหิรัณย-
 ประ และเมืองตักษศิลาหรือดักศิลาเป็นต้น เพราะฉะนั้นเราจะ
 เห็นได้ว่า ดินแดนต่างๆที่พวกอสูรปกครองนี้ความจริงมีมากมาย
 เหลือเกิน แต่ต่อมาก็ถูกรุกรานย่ำยี ในที่สุดก็ต้องถอยลงมาจาก
 ภาคใต้บ้าง ถอยขึ้นไปในทางตะวันออกบ้าง พวกที่มาอยู่ทางใต้ๆนี้
 ต่อมาก็ยังตั้งตัวเป็นเอกราชเป็นใหญ่เป็นโตอยู่หลายแคว้น อย่างเช่น
 แคว้นกลิงคราชฎร์ แคว้นโจละ แคว้นปาณฑยะ แคว้นเกราสะ เมื่อ
 พวกอารยันทั้งหลายได้เข้ายึดครองดินแดนที่เป็นของพวกชาวพื้น
 เมืองเหล่านี้ แล้วก็ยกย่องตัวเองว่าเป็นอารยัน แปลว่า ผู้เจริญ ผู้
 ประเสริฐ ส่วนพวกที่พ่ายแพ้ก็เลยเรียกว่าเป็นพวกทาส พวกทาส
 พวกมิลักกะ คล้ายๆว่าเป็นพวกป่าเถื่อน นี่ก็เป็นความรู้สึกของ

ป ร ำ ข ำ ป ร ะ ย ุ ก ต ุ ด อ น เ ตี ย

พวกที่มีปมด้อยว่าตนนี้เป็นพวกป่าเถื่อน แต่ว่าเป็นพวกชนะ ก็เลยถือว่าตัวเป็นผู้ประเสริฐ ส่วนผู้แพ้เป็นพวกที่ป่าเถื่อนอะไรต่างๆ เหล่านี้ นี่เป็นการสร้างความรู้สึกขึ้นมาใหม่ สร้างปมเด่นขึ้นมาชมปมด้อยที่ตนมีอยู่

พวกอารยันทั้งหลายเหล่านี้ ในสมัยก่อนนั้นเมื่อยังท่องเที่ยวพเนจรอยู่ พวกนี้ยังมีความเคารพบูชา โดยเฉพาะอย่างยิ่งบูชาไฟ เพราะว่าพวกนี้เวลาเดินทางต้องอาศัยไฟ ต้องอาศัยแสงสว่างจากดวงอาทิตย์กับต้องอาศัยแสงสว่างในเวลากลางวันอะไรต่างๆ เหล่านี้ ถือว่าไฟมีความจำเป็นมาก เพราะฉะนั้นเขาจึงได้บูชาไฟกัน พวกอารยันในสมัยพระเวทได้เริ่มต้นแต่งบทโคลกและมนตร์ที่เกี่ยวกับศาสนาของตน ก่อนที่พวกเขาจะเข้ามาสู่ประเทศอินเดียเป็นเวลานานทีเดียว เราจะพิจารณาตัดสินคุณลักษณะของศาสนานี้ได้ก็โดยอาศัยแบบชีวิตที่พวกเขาดำรงอยู่ในขั้นแรกๆ แห่งประวัติศาสตร์วัฒนธรรมของพวกเขานั้นเป็นหลัก พวกอารยันยุคพระเวทดำรงชีวิตอยู่ใกล้ชิดกับธรรมชาติมาก คือ ดำรงชีวิตอยู่ในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติมากกว่าที่จะดีดตัวออกจากธรรมชาติเสียหมด เพราะฉะนั้นความมโหฬารและความแจ่มใสสดชื่นของธรรมชาติ พรและคำสาปแช่งของธรรมชาติ และที่สำคัญที่สุดก็คือกฎที่ปฏิบัติงานอย่างไร้ความเมตตากรุณาและอย่างละเอียด ซึ่งจะทำให้การปรากฏของมันเป็นไปอย่างละเอียดลออนี้แหละที่ได้เป็นใหญ่เหนือลัทธิศาสนาของพวกอารยันยุคพระเวทเหล่านั้น ดังนั้นบทโคลกแบบเก่าแก่ที่สุดของยุคอารยันยุคพระเวทจึงเกี่ยวกับศาสนาของจักรวาลนี้ ซึ่งศาสนานี้แหละที่พวกอารยันได้แสดงความคิดออกมาเป็นถ้อยคำ

ป ร ั ช ญ า ป ระ ชุ ก ต์ ชุ ด อี น เ ลี ย

ทางมโนภาพเกี่ยวกับเทพนิยาย เช่น มโนภาพเกี่ยวกับเทพบิดร เทพมารดา คือสวรรค์และโลก กฎจักรวาลหรือฤๅษีและผู้ค้ำจุนกฎ จักรวาลนั้นซึ่งได้แก่วรเทพ

พวกอารยันยุคพระเวทได้พัฒนาการบูชาไฟชนิดหนึ่งซึ่ง คู่เคียงไปกับศาสนาแห่งจักรวาลนี้ ศาสนาแห่งจักรวาลของพวก อารยันสมัยพระเวทมีความโน้มเอียงไปในทางลัทธิอิมมนุษย์เป็น เกณฑ์ แต่เมื่อได้เป็นศาสนาที่เกี่ยวกับการบูชาไฟ เพราะฉะนั้นจึง ถือว่าไฟเป็นสื่อระหว่างเทวดากับมนุษย์ การบูชาพระอาทิตย์ซึ่งมี ปราภฏชัดอยู่ในคัมภีร์พระเวทก็เป็นเพียงการบูชาไฟในแง่หนึ่งเท่านั้น แต่ทว่าเมื่ออิทธิพลอย่างใหญ่หลวงต่อมโนภาพที่เกี่ยวกับเทพนิยาย ในคัมภีร์พระเวทที่มีอยู่เป็นจำนวนมากซึ่งก่อให้เกิดเป็นผลลัพธ์ขึ้น มาว่า เทพทั้งหลาย เช่น พระวิษณุ ซึ่งเดิมทีเดียวก็มีความเกี่ยว ข้องกับปราภฏการณ์ในทางสุริยคติเล็กน้อยนั้น ก็มาถึงกันว่าเป็น พวกสุริยเทพในวิวัฒนาการแห่งคุณลักษณะของเทพเหล่านั้นใน บางชั้น ในเรื่องเกี่ยวกับเวลาก็ปรากฏว่ามีการเปลี่ยนแปลงอย่าง หนึ่งในเงื่อนไขชีวิตของพวกอารยันยุคพระเวท ดังนั้นก็ย่อมมีความ เปลี่ยนแปลงในลัทธิศาสนาของพวกอารยันเหล่านั้นด้วย พวกอารยัน เหล่านี้ได้มุ่งตรงมายังอินเดียในการรณรงค์เพื่อพิชิตศึก และ ทำให้อินเดียกลายเป็นอาณานิคม พวกอารยันได้ต่อสู้สะทางเรื่อย มาโดยต้องทำสงครามกับชนเผ่าต่างๆที่เป็นฝ่ายตรงกันข้ามเป็น ระยะๆไป ชนเผ่าต่างๆเหล่านี้ พวกอารยันเรียกรวมๆกันว่าพวก ทาส หรือพวก ทัลยู และในที่สุดพวกอารยันผู้ที่กำชัยชนะก็อพยพ เข้ามาตั้งถิ่นฐานในอินเดียดังที่ได้กล่าวมาแล้ว คือเอาตั้งแต่แคว้น

ปรัชญาประยุทธ์อินเตีย

ปัญญาซึ่งเป็น ดินแดนแห่งสัจพจน์ที่ เรื่อยมาจนกระทั่งถึงดินแดน
อื่นๆที่อุดมสมบูรณ์

การลงทุนทำสงครามเพื่อสร้างยุคใหม่ขึ้นมานี้ก็ปรากฏว่า
พวกอารยันยุคพระเวทมีพระอินทร์เป็นวีรบุรุษเป็นหัวหน้า เรื่อง
พระอินทร์นี้ความจริงก็มีความเกี่ยวข้องกับพระพุทธรูปศาสนาอยู่ แต่
ว่าพระอินทร์ที่เรารู้จักกันในพระพุทธรูปศาสนาไม่ใช่พระอินทร์ในแง่
ที่พวกอารยันนับถือ ในสมัยนั้นพระอินทร์นี้เขาถือว่าเป็นวีรบุรุษ
เป็นหัวหน้าที่ทำให้พวกอารยันสามารถพิชิตอินเดียได้ พระอินทร์นี้
ความจริงเดิมก็เป็นบุคคลที่มีตัวตนจริงๆ เป็นมนุษย์จริงๆ แต่ว่า
โดยอาศัยวีรกรรมของท่าน จึงทำให้พวกอารยันประสบผลสำเร็จใน
การต่อสู้ซึ่งชัย ทำให้พวกอารยันมีความเคารพนับถือวีรบุรุษของตน
มาก เมื่อพระอินทร์ถึงแก่กรรมไปแล้ว ต่อมาบุคคลรุ่นหลังๆก็ยัง
ระลึกถึงคุณงามความดีความสามารถต่างๆของท่านอยู่ ก็ยกย่อง
บูชากันเรื่อยมา ในที่สุดก็กลายเป็นเจ้าอย่างที่ศาลเจ้า ต่อมาก็กลายเป็น
เทพเจ้า นี่เราจะพบโดยทั่วไปในประวัติศาสตร์ทุกๆชาติ แม้แต่
ของเราเอง เช่น พระมหากษัตริย์องค์ใดที่เป็นที่เคารพนับถือ ทรง
สร้างชื่อเสียงสร้างความเจริญรุ่งเรืองให้แก่ประเทศชาติ เมื่อสวรรคต
ไปแล้ว เราก็มักจะทำศาลบูชา ในที่สุดก็เป็นศาลเทพารักษ์ เป็น
เทพเจ้าอย่างพ่อขุนรามคำแหง สมเด็จพระนเรศวรมหาราช สมเด็จพระ
นารายณ์มหาราช สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชเป็นต้น เหล่านี้
แม้กระทั่งบางทีแม้ไม่ได้เป็นพระเจ้าแผ่นดิน แต่ว่ามีชื่อเสียงต่างๆขึ้นมา
ก็มีศาลขึ้นมาอย่างเช่น ศาลกรมหลวงชุมพรฯ ศาลเจ้าแม่ดุสิตเป็นต้น
นี่ก็เป็นคติความเชื่อถือที่ปฏิบัติกันสืบ ๆ มาตั้งแต่สมัยยุคพระเวท

ป ร ำ ข ญ า ป ร ะ ย ุ ก ต์ ข ุ ด อี น เ ตี ย

เรื่อยมาจนกระทั่งถึงเดี๋ยวนี้ นอกจากนั้นพระอินทร์ซึ่งเป็นวิรูปบุรุษผู้เป็นหัวหน้าของพวกอารยันนี้ต่อมาก็ได้รับการแต่งตั้งเป็นเทพเจ้าขึ้นมา เราจะเห็นได้ว่าเทพเจ้านี้ไม่ใช่เป็นผู้สร้างมนุษย์หรือคน แต่มนุษย์เป็นผู้สร้างเทพเจ้าต่างหาก เราอยากจะสร้างเทวดา เราอยากจะลดอันดับเทวดา อะไรต่างๆ เหล่านี้ เป็นเรื่องของมนุษย์ทั้งนั้น ประวัติศาสตร์ก็เลยค่อยๆ กลายเป็นรูปเทพนิยายมากขึ้นทุกที ในกระบวนการเปลี่ยนรูปประวัติศาสตร์เป็นเทพนิยายนี้ ชาติมูลต่างๆ มากหลายก็มาจากนิทานเก่าแก่ที่เกี่ยวกับวิรูปบุรุษและพระยานาค เรื่องหนึ่งนั่นเอง ต่อมาเทพเจ้าแห่งสงครามของพวกอารยันยุคพระเวทก็ได้รับการเสริมแต่งให้มีคุณลักษณะเป็นสากลจักรวาลอย่างหนึ่ง ศาสนาที่ถือวิรูปบุรุษนี้ ในที่สุดก็มีอำนาจเหนือบทโคลงทั้งหลายที่กวีและพวกพระและนักรบในสมัยพระเวทได้แต่งขึ้นมาทั้งหมด บางทีพวกกวีและพวกพระยุคพระเวทที่มีทรรศนะที่จะขัดขวางอิทธิพลแห่งเทพนิยายซึ่งเจริญรุ่งเรืองขึ้น ซึ่งยกย่องความกล้าหาญทางด้านทางทหารนี้แหละ ที่ทำให้ศักยภาพที่น่าอัศจรรย์เกี่ยวกับการสวดอันวอน และอุบายของตนเป็นเทพขึ้นมาในรูปของ พระพรหมณ์สบัติ ซึ่งในบางแง่ก็สร้างขึ้นตามแบบพระอินทร์และอาจจะซึ่งเป็นเทพีแห่งวาจาหรือถ้อยคำที่ศักดิ์สิทธิ์ ข้อนี้เราจะเห็นได้ว่าเรื่องเกี่ยวกับเทพเจ้าต่างๆ เหล่านี้มนุษย์เราก็คือเป็นผู้ที่ช่วยกันสร้างสรรค์ขึ้นมา เมื่อเรายกย่องใครขึ้นเป็นเทพเจ้า คนนั้นในที่สุดก็กลายเป็นเทพเจ้าขึ้นมาจริงๆ พระพรหมณ์สบัตินี้ได้ทำให้บทสวดคือ พรหมัน เอง และการประกอบพิธีรีตองโดยทั่วไปเป็นดัวเป็นตนเป็นเรื่องเป็นราวขึ้นมา อีกประการหนึ่ง ในตัวบุคคลของพระพรหมณ์สบัตินั้น

ป ร ั ช ญ า ป ร ะ ยুক্ত ชุ ด อื่น เดี ย

ลักษณะท่าทีทางด้านพิธีรีตองและทางด้านจักรวาลวิทยาก็ได้ถูกนำมาผสมผสานเข้าด้วยกัน พระพรหมณ์สัปตัมก็จะมีความสัมพันธ์กับพระอัคนี ซึ่งเป็นการเช่นสรวงที่จะทำให้เป็นบุคคลขึ้นมาฝ่ายหนึ่ง กับพระอินทร์ซึ่งต่อมาเป็นผู้เป็นใหญ่ในการสร้างสรรค์ (ตท เอกม) ฝ่ายหนึ่ง ดังนั้นโคลกที่แต่งอุทิศให้แก่เทพองค์นี้ จึงเป็นตัวแทนการอุบัติขึ้นแห่งบทสวดพรหมันในฐานะที่เป็นมโนภาพที่สำคัญอย่างที่สุด ในความคิดยุคพระเวทสมัยแรกๆ ไม่น่าแปลกอะไรเลยที่ว่าความสัมพันธ์ของพิธีรีตอง ในศาสนาพระเวทควรจะก่อให้เกิดมโนคติกลางเกี่ยวกับความนึกฝันในด้านปรัชญายุคพระเวท ในเมื่อคำนึงถึงธรรมชาติที่แท้จริงแห่งมโนภาพทางด้านจักรวาลวิทยา อันได้แก่พรหมันและการที่มโนภาพทางด้านจักรวาลวิทยามีความสัมพันธ์กับตัวมนุษย์ เพราะฉะนั้นเรื่องของสิ่งที่เราจะเคารพนับถือเทพเจ้าอะไรต่างๆ เหล่านี้ เพื่อที่จะให้เป็นเทพเจ้านี้มีความศักดิ์สิทธิ์ยิ่งขึ้น ก็จำเป็นที่จะต้องมีบทโคลกบทสวดเพื่อเป็นการสรรเสริญ เป็นการยกย่องและใช้สำเนียงหรือท่วงทำนองที่ไพเราะเพราะพริ้ง ทำให้เกิดความสนใจ ทำให้เกิดความชื่นชมยินดี ทำให้เกิดความน่าสะพรั่งกลัวอะไรต่างๆ เหล่านี้ นี่เป็นวิธีหนึ่งที่เราจะทำให้คนทั้งหลายมีความเคารพนับถือในพระเวทหรือว่าในคัมภีร์ศักดิ์สิทธิ์อื่นๆ

พวกอารยันยุคพระเวทก็คล้ายๆ กับประชาคมดั้งเดิมอื่นๆ อีกมากมาย คือมีความเชื่อว่าการสร้างสรรค์จักรวาลและการให้กำเนิดมนุษยชาตินั้นเป็นผลลัพธ์จากการเช่นสรวงแต่ดั้งเดิม นั่นคือเป็นผลลัพธ์ที่เกิดจากการสังเวदनเอง ของเทพของสัตว์ในจักรวาล

ป ร ั ช ญา ป ระ ยุ ก ต์ ชุ ต อธิ น เติ ย

ผู้หนึ่ง สัตว์ในจักรวาลนั้นในคัมภีร์พระเวทก็หมายถึงผู้ชายคือ **บุรุษ** หรือว่า **บุรุษ** นอกจากมนโคติเกี่ยวกับการสังเวชนะสรวงจักรวาลแบบมนโคติ แบบดั้งเดิมในฐานะเป็นจุดเริ่มต้นแห่งการสร้างสรรคแล้ว ในคัมภีร์พระเวทก็มีแต่ตัวแทนกระแสดความคิดเกี่ยวกับการสร้างสรรคที่สำคัญๆ อย่างอื่น ๆ อยู่อีก ตามกระแสดความคิดหนึ่งที่ว่า เราเข้าใจว่าแหล่งกำเนิดแห่งอำนาจและความมีเป็น ทั้งที่เป็นทิพย์ และทั้งที่เป็นแบบโลกๆ ทั้งปวงนั้นเป็น **หิรัณยครรณ** ซึ่งเป็นแบบฟอร์มที่เทพเจ้าผู้นิรนามครองอยู่ หิรัณยครรณนี้เป็นสิ่งแสดงว่าจะมี **พรหมานตะ** อันหมายถึงไขจักรวาลแห่งการสร้างสรรคจักรวาลในสมัยต่อมา ทฤษฎีเกี่ยวกับการสร้างสรรคจักรวาลอีกทฤษฎีหนึ่งที่ลึกซึ้งยิ่งกว่านี้มาก ทฤษฎีหลังนี้แสวงหาวิถีที่จะแย้งทรรศนะที่ว่าโลกได้วิวัฒนาการมาจาก **อัสต** หรือ **Non - being** พร้อมกันนั้นทฤษฎีนี้ก็ยืนยันว่า เมื่อพูดให้กระชับแล้ว เราไม่ถือว่าบ่อเกิดแห่งโลกนี้มีลักษณะเป็น **สัต** คือเป็น **Being** ในตอนเริ่มต้นไม่มีทั้ง **อัสต** และ **สัต** อยู่เลย เพราะว่าสิ่งหนึ่งนั้นคือ **ตฤ เอกม** แม้จะไม่มีลมหายใจ ก็หายใจออกทางอำนาจที่มีประจำตัวของตน นอกจากนี้ก็ไม่มีอะไรอยู่เลย มโนคตินี้ได้เสนอแนะเกี่ยวกับเรื่อง การสร้างสรรคโลกตามเทพนิยายโดยพระอินทร์ผู้เป็นเอกเทวะ ซึ่งทำลายล้างอสูรจักรวาล ชื่อว่า **ฤตระ** ได้ ประการสุดท้ายในคัมภีร์อาถรรพเวททั้ง **สัต** และ **อัสต** ต่างก็มี **พรหมัน** เป็นบ่อเกิดด้วยกันทั้งคู่ ปัญหาเรื่อง **สัต** **อัสต** หรือว่าปัญหาเรื่อง **being** และ **non - being** ภาวะ - อภาวะ เหล่านี้ เป็นปัญหาใหญ่ที่นักศาสนาทั้งหลายได้ขบคิดกันมาตั้งแต่สมัยดึกดำบรรพ์ จนกระทั่งถึงเดี๋ยวนี้

ปรัชญาประยุกตฺสูตอินเดีย

ก็ยังไม่สามารถจะตัดสินได้ เช่น เราจะมีปัญหาว่าในเรื่องสัดกับ
 อสัดนี้ อะไรเกิดก่อนกัน อสัดเกิดก่อนสัด หรือสัดเกิดก่อนอสัด
 non - being เกิดก่อน being หรือ being เกิดก่อน non - being
 ภาวะเกิดก่อนอภาวะ หรือว่าอภาวะเกิดก่อนภาวะ ทุกคนต่างก็มี
 เหตุผลด้วยกัน คนที่ว่ภาวะเกิดก่อนอภาวะก็มีเหตุผล พวกที่ว่
 อภาวะเกิดก่อนภาวะก็มีเหตุผล พวกที่ว่อสัดเกิดก่อนสัดก็มีเหตุผล
 พวกที่ว่สัดเกิดก่อนอสัดก็มีเหตุผล แต่ว่าในที่สุดพอที่จะตัดสิน
 หรือประนีประนอมไม่ให้ใครวิเศษกว่ากัน ไม่ให้ใครเหนือกว่ากันก็
 บอกว่ทั้งสัดและอสัดนี้เกิดมาจากสิ่งหนึ่ง ซึ่งสิ่งหนึ่งนั้นเรียกว่
 ตฤ เอกม ตฤ เอกม นี้ในที่สุดเขาก็หมายถึงพระพรหมคือ
 พรหมัน ซึ่งเป็นบ่อเกิดทั้งของสัดและอสัด ทั้งของภาวะและอภาวะ
 ทั้งของ being และ non - being

สำหรับคำบรรยายเกี่ยวกับปรัชญาของอินเดียนี้ยังไม่จบ แต่
 ว่าวันนี้ก็พอสมควรแก่เวลา ผมขอยุติการบรรยายไว้เพียงเท่านี้ และ
 จะได้บรรยายปรัชญาของอินเดียต่อในคราวหน้าอีกครั้งหนึ่ง.

สวัสดี

๖ พฤศจิกายน ๒๕๑๐

๑๖

เทพสร้างมนุษย์ หรือ มนุษย์สร้างเทพ
เรื่องอัคนีเทพ

สวัสดีครับ

วันนี้ผมจะได้นำปรัชญาอินเดียมาบรรยายต่อจากคราวที่แล้ว เมื่อคราวที่แล้วผมได้บรรยายถึงความเป็นมาของพวกอารยันที่ได้บุกรุกเข้ามาในประเทศอินเดียและได้ยึดประเทศอินเดียไว้และได้มีการผสมผสานระหว่างความคิดเห็นระหว่างปรัชญาของอินเดียกับปรัชญาของพวกอารยันซึ่งเวลานั้นเราเรียกว่าเป็นสมัยพระเวท โดยเหตุที่ว่าพวกอารยันนี้มีความนับถือในพระอินทร์มาก ถือว่าพระอินทร์เป็นวีรบุรุษ และต่อมาก็ได้รับการยกย่อง จนกระทั่งพระอินทร์กลายเป็นเทพเจ้าไป สำหรับเรื่องประวัติพระอินทร์มีความเป็นมา

ป ร ำ ญ า ป ระ ชู ก ต์ ชู ต อ น เ ตี ย

อย่างไรนั้น ผมจะได้นำมากล่าวในภายหลัง

วันนี้ผมจะได้พูดถึงเทพซึ่งมีผู้ที่เคารพนับถือกันมากที่สุดองค์หนึ่งคือ พระอัคนีเทพ โดยเหตุที่พวกอารยันทั้งหลายนิยมบูชาไฟ เพราะฉะนั้นเรื่องการบูชาไฟต่อมาก็ได้กลายเป็นเรื่องบุคลาธิษฐาน คือได้มีการสร้างไฟให้กลายเป็นบุคคลขึ้นมาคือเป็นพระอัคนีเทพ คำว่า อัคนี แปลว่า ไฟ เป็นภาษาสันสกฤตตรงกับ อัคคี ซึ่งเป็นภาษาบาลี เขาถือว่าไฟนั้นเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่สุดและโบราณที่สุด สิ่งหนึ่งที่ก่อให้เกิดความหมายสำคัญในประวัติศาสตร์อารยธรรมของมนุษย์ และมีได้เป็นเรื่องผิดปกติธรรมดาเลย ที่ว่ามนุษย์ควรจะถือว่าไฟเป็นสิ่งที่น่าเกรงขามยิ่งมาตั้งแต่สมัยแรกๆแล้ว อย่างไรก็ตาม พวกอารยันได้พัฒนาการบูชาพระอัคนีหรือไฟไปจนถึงขั้นเหนือปกติธรรมดา ทั้งนี้ก็เพราะว่ามนุษย์เรานี้เดิมก็ยังไม่รู้จักในการหาไฟ ปกติตอนแรกๆมนุษย์เราก็ดำเนินชีวิตตามธรรมชาติอยู่ตามถ้ำตามเขา ยังไม่มีเสื้อผ้าสวมใส่ หนาวขึ้นมาก็เอาใบไม้มาประดับร่างกายหรือว่าปกปิดร่างกาย บางทีก็เอาหนังสัตว์มาทำเป็นเครื่องนุ่งห่ม เมื่อสัตว์ก็รับประทานกันดิบๆ แต่ต่อมาบังเอิญเกิดพบไฟขึ้น ซึ่งการพบไฟนี้จะพบโดยวิธีใดเราก็ไม่ทราบแน่นอน แต่ว่าโดยอาศัยการสันนิษฐานอย่างเช่นเวลาที่เกิดมีไฟไหม้ป่าอยู่เสมอๆ ครั้งแรกๆก็ไม่เข้าใจว่าทำไมไฟจึงไหม้ป่า ก็คิดว่าการที่ไฟไหม้ป่านั้นอาจจะเป็นเพราะเทพเจ้าท่านลงโทษอะไรต่างๆเหล่านี้ได้ แต่ว่าเมื่อมนุษย์เรารู้จักสังเกตมากขึ้น ต่อมาก็จะพบว่าการที่เกิดไฟไหม้ขึ้นมา นั้นก็เนื่องมาจากว่าต้นไม้มันเสียดสีกันอย่างไม่รวกที่เกิดตามภูเขา ซึ่งมักจะมีมากตามภูเขาหรือว่าไม้อื่นๆ เมื่อมันถูกลม มันก็เสียดสี

ป ร ั ช ญ า ป ระ ยุ ก ต์ ชุ ด อี น เ ตี ย

กันไปเสียดสีกันมา ยิ่งในฤดูร้อนซึ่งมีอากาศร้อนจัดอยู่แล้ว เมื่อมาเสียดสีกันมากๆ เข้า ก็เกิดการลุกไหม้เป็นไฟไหม้ป่าขึ้นมาหรืออาจจะเป็นเพราะว่ามนุษย์ซึ่งเวลานั้นเราถือว่าเป็นมนุษย์สมัยหินหรือยุคหิน มนุษย์ก็มักจะใช้หินนี้ขว้างสิ่งสารพัดเอามาเป็นอาหาร บางทีเวลาที่ขว้างก้อนหินไป หินอาจจะไปกระทบกันกับหินก้อนอื่น ก็อาจเกิดเป็นประกายไฟคล้ายๆ ไฟที่มันลุกไหม้ป่าอยู่ ก็เลยคิดว่าไฟนี้เกิดมาจากหินนี้ก็ได้

เมื่อปัญญาของมนุษย์มีมากขึ้น ก็อาจจะเอาหินนี้มาทำเป็นหินเหล็กไฟตีกันให้เกิดเป็นไฟขึ้นมาก็ได้ เมื่อเป็นเช่นนี้ก็เรียกว่ามนุษย์เราได้พบไฟขึ้นมาโดยบังเอิญเหล่านี้ ก็เลยนำไฟเหล่านั้นมาใช้ให้เป็นประโยชน์ การที่จะนำไฟมาใช้ให้เป็นประโยชน์นี้ ในตอนแรกอาจจะเป็นเพราะว่าไฟไหม้ป่านั้นมันไหม้ไป สัตว์บางตัวหนีไม่พ้นมันก็อาจจะตายในกองไฟ มนุษย์เหล่านั้นไปเห็นซากสัตว์เหล่านั้นเข้า ก็อาจจะเก็บเอา และบางทีมันไม่ถึงกับไหม้เป็นตอตะโก บางทีก็ไหม้นิดๆ หน่อยๆ เมื่อเอามาทกิน แล้วรู้สึกว่ามันมีรสชาติดี ต่อมาก็เลยคิดปรุงอาหาร เผาพวกสัตว์เหล่านี้ให้มันสุกเสียก่อน แล้วเอามารับประทานอะไรต่างๆ เหล่านี้ การที่เขาเห็นว่าไฟเป็นสิ่งที่ศักดิ์สิทธิ์ ต่อมาจึงมีการเคารพนับถือไฟ ถือว่าไฟเป็นเทพเจ้า ถือว่าเป็นอัคนีเทพ ต่อมาก็มีการบูชาซึ่งผิดปกติธรรมดาอยู่มาก พระอัคนีซึ่งมนุษย์เราได้แต่งตั้งเป็นเทวดาขึ้นมาคือแต่งตั้งไฟเป็นเทวดาขึ้นมา นี้พระอัคนีเทพก็คือการทำไฟที่ใช้ในการบูชาให้กลายเป็นบุคคลและเป็นเทพขึ้นมานั่นเอง นับว่าเป็นกรณีพิเศษ

พระอัคนีเป็นพระของเทพเจ้าและเป็นเทพของพวกพระทั้ง

ป ร ิ ช ฎ า ป ระ ยุ ก ต์ ชุ ต อ น เ ต ย

หลายในคัมภีร์ฤคเวท และพระอัคนีมีความเด่นเป็นที่ ๒ รองจากพระอินทร์องค์เดียวเท่านั้น พระอัคนีมี ๓ ชื่อ หรือว่า ๓ ลักษณะ คือในโลกมีรูปเป็นไฟธรรมดานี้เอง ในบรรยากาศมีรูปเป็นแสงสว่างเป็นฟ้าแลบ ในสวรรค์มีรูปเป็นดวงอาทิตย์ ดังนั้นหน้าที่ของพระอัคนีในฐานะที่เป็นไฟบูชาของพวกพระจึงทำหน้าที่เป็นสื่อกลางระหว่างมนุษย์กับเทพบนสรวงสวรรค์ โดยเฉพาะพระอัคนีเทพจะถือสิ่งของที่พวกพราหมณ์ได้เทลงไปในไฟเพื่อถวายทวยเทพ ดังนั้นการประจบพระอัคนีเทพตามพิธีรีตองซึ่งมีปรากฏอยู่ในคัมภีร์พระเวทจึงนับว่ามีความสำคัญต่อพวกอารยันอย่างใหญ่หลวงทีเดียว พระอัคนีนี้นับว่าเป็นเทพที่สำคัญองค์หนึ่งในคัมภีร์พระเวท ดังที่ได้กล่าวมาแล้วก็เป็นเรื่องเฉพาะพระอัคนีเท่านั้น มิใช่ลोकที่พรรณนาถึงพระอัคนีอยู่มากมาย มากกว่าที่พรรณนาถึงเทพองค์อื่นๆทั้งสิ้น พระอัคนีเป็นเทพที่สำคัญ ๑ ใน ๓ ซึ่งได้แก่พระอัคนีองค์หนึ่ง พระวายูหรือบางทีก็พระอินทร์องค์หนึ่ง และสุรียเทพอีกองค์หนึ่ง คือพระอัคนีเป็นใหญ่เหนือโลก พระวายูหรือพระอินทร์เป็นใหญ่เหนืออากาศ และสุรียเทพเป็นใหญ่เหนือท้องฟ้า ทั้งสามองค์นี้มีศักดิ์ศรีพอๆกัน ถือว่าพระอัคนีเป็นสื่อกลางระหว่างมนุษย์กับเทวดา เป็นผู้ทรงคุ้มครองพวกมนุษย์และที่อยู่อาศัยของมนุษย์ และทรงเป็นพยานรู้เห็นในการกระทำต่างๆของมนุษย์ เพราะเหตุนี้พระอัคนีจึงทรงปรากฏในการอ้างถึงพิธีที่สำคัญเช่นในพิธีสมรสและพิธีอื่นๆทุกชนิด ไฟนี้หมดความหมายในฐานะที่เป็นวัตถุที่คนบูชา แต่ก็ได้รับการยกย่องในฐานะที่มีส่วนร่วมในยัญพิธีทั้งหลาย พระอัคนีมี ๗ ลี้นแต่ละลี้นมีนามต่างกัน ทั้งนี้ก็เพื่อทรงแลเปลี่ยนยศที่ใช้ในยัญพิธี

ป รั ช ญา ป ระ ชู ถ์ ชู ด อธิ น เติ ช

พระอัครนีเป็นผู้พิทักษ์ทิศอาคเนย์ ดังนั้นคำว่า *อาคเนย์* นี้จึงมาจากคำว่า *อัครนี* คือเนื่องจากอัครนีก็เลยกลายเป็นอาคเนย์ เพราะเป็นทิศที่พระอัครนีรักษาอยู่ พระองค์ทรงเป็น ๑ ในท้าวโลกบาลทั้ง ๘ หมายความว่าผู้ที่เฝ้าโลกนี้แทนที่จะเป็นท้าวจาดูโลกบาล กลายเป็นท้าวโลกบาลทั้ง ๘ คือเฝ้าทั้ง ๘ ทิศ ไม่ใช่ทั้ง ๔ ทิศ และอาณาจักรที่พระอัครนีประทับอยู่ชื่อ *ปุรุโษยดิ*

ในบทโคลงในคัมภีร์ฤคเวทซึ่งกล่าวกันว่าวสิษฐะเป็นผู้แต่ง ก็มีการทูลอัญเชิญพระอินทร์และเทวดาองค์อื่นๆ มาทำสายลวง พวกกระวยากคือพวกกินเนื้อสัตว์ หรือพวกรากษสที่เป็นศัตรูของพวกทวยเทพ พระอัครนีเองก็ทรงเป็นกระวยากองค์หนึ่งเหมือนกัน แต่ทรงมีคุณลักษณะที่แตกต่างออกไปจากพวกกระวยากอย่างสิ้นเชิง พระองค์ทรงมีรูปร่างน่าขยะแขยงเช่นเดียวกับสัตว์ที่เขานำมาถวายให้พระองค์เสวย พระองค์ทรงลับเขี้ยวเหล็กของพระองค์ทั้งสองข้าง จนคม ทรงจับเข้าคิกใส่เข้าไปในปากและก็ทรงกลืนเข้าไปในท้อง พระองค์ทรงทำคมหลาว ลูกศรของพระองค์ให้ร้อน แล้วแทงเข้าไปในหัวใจของพวกรากษส

ในการสร้างพระอัครนีหรือไฟให้เป็นเทวะในเทพนิยายขึ้นมา นั้นเขาถือว่าพระองค์ทรงเป็นโอรสของพระอังคิรส เป็นราชาของพวกเปรต เป็นมารุต เป็นนัสดาของสัณทิละ เป็นหนึ่งในฤๅษีทั้ง ๗ ในรัชสมัยของพระเจ้าตามะสะ พระมณูองค์ที่ ๔ และทรงเป็นดวงดาวในมหากาพย์มหาภารตะ พระอัครนีทรงมีความเข้มแข็งน้อยลง เพราะได้เสวยพลีกรรมมากไป เรียกว่าใครเขาอะไรให้เสวย เป็นเสวยหมด เมื่อเสวยมากไป ก็ไม่ไหวเหมือนกัน กลิ้งไปกลิ้งมา

ป ร ิ ข ฎ า ป ร ะ ยুক্ত ชุ ด อื่น เถี ย

แบบหมู่ กินอ่อมมากเข้าก็เลยทำอะไรไม่ได้ คนเรากินมากไปก็ไม่ได้ เพราะฉะนั้นพระพุทธเจ้าจึงทรงสอนให้มี โภชนะ มัตตัญญูตา คือ รู้จักประมาณในการบริโภค บริโภคมากไปก็ทำให้ท้องอืด เมื่อท้องอืด ก็เกิดความง่วงนอน เมื่อหนึ่งท้องตึงหนึ่งตาก็หย่อน เพราะฉะนั้น นี่ต้องระวังเหมือนกัน คนกินไม่เป็นก็กินจนท้องแตก ได้รับอันตราย หรือความอภัยศอดสู่มากเหมือนกัน พระอัครนีนี้นี้ทรงปรารภจะ เสวยป่าชาณทวะทั้งหมดเพื่อที่จะได้ทรงมีผละกำลังกลับมาอีก เพราะว่าเสวยพลีกรรมมากจนเกินไป เรียกว่ากินสินบนมากเกินไป จนกระทั่งเดือดร้อนก็อยากจะกินป่าชาณทวะเพื่อที่จะให้กลับมีกำลัง ขึ้นมาอีก แต่ว่าพระอินทร์ทรงขัดขวางไว้ พระอัครนีนี้นี้ทรงได้รับความ ช่วยเหลือจากพระกฤษณะและพระอรชุน จึงทรงสามารถต่อสู้กับ พระอินทร์ได้และก็ทรงประสบผลสำเร็จตามที่มุ่งหมาย ในคัมภีร์ วิษณุปุราณะพระองค์ทรงมีพระนามว่า อภิมานี เป็นโอรสองค์โต ของพระพรหม มีชายาพระนามว่า สวาहा ทรงมีโอรส ๓ องค์ คือ ปาวกะ ปาวมานะ และศุจิ และโอรสทั้ง ๓ องค์ก็มีโอรสอีก ๔๕ องค์คือว่าองค์ละ ๑๕ ทั้งหมดจึงรวมเป็น ๔๕ เท่ากับไฟ ๔๔ ชนิด และไฟทั้ง ๔๔ ชนิดนี้แหละที่วิษณุปุราณะได้พยายามชี้ให้เห็นว่า แตกต่างกันอย่างไรร คัมภีร์หริวงค์พรรณนาไว้ว่า พระอัครนีนี้นี้ทรงฉลอง พระองค์สีดำ มีควนเป็นมงกุฎ และทรงถือโดมรที่ลูกโซน ทรงมี ๔ หัตถ์ และทรงเกิดบนรถที่เทียมด้วยม้าสีแดง มีลมทั้ง ๗ เป็นล้อรถ มีแเกะตัวหนึ่งตาม บางทีก็ทำพระองค์ให้เป็นรูปร่างบนหลังแเกะ

พระอัครนีนี้นี้มีหลายพระนามชื่อว่า วุหนี อนละ ปาวกะ ไวศ-
วานร โอรสของวิศวานร พระอาทิตย์ อัปษหัสต์ คือมีดอกบัว

ป ร ั ช ญา ป ระ ยุ ก ต์ ชุ ต อ น เ ต ย

ในมือ ฐมเกตุคือมีควันเป็นธง หุดาสะหรือหุดาษคือผู้เสวยพลีกรรม
ศุจิหรือศุกระเป็นผู้ขาวหรือแจ่มใส โรหิตาสะวะ แปลว่า ผู้มีม้าแดง
จุหาครถ แปลว่า ผู้ขี่แกะ ขาตเวทัส สัปตชีวหา ผู้มี ๗ ลิ่น และ
โตมรรธคือผู้ถือโตมรเป็นต้น โดยเหตุที่พระอัคนีมีความสำคัญเป็น
ที่เคารพนับถือของพวกอารยันมาก เพราะฉะนั้นพวกอารยันนี้จึงมัก
จะแต่งโคลกเพื่อเป็นการสดุดีหรือเป็นการยกย่องพระอัคนีมาก
กว่าเทพเจ้าองค์อื่นๆ

ยังมีความเบื้องต้นในคัมภีร์พระเวท ได้มีข้อความที่กล่าวถึง
พระอัคนีไว้ว่า

“ข้าพเจ้าขอนอบน้อมมองค์พระอัคนีเทพ ผู้เป็นพระประจำ
ครอบครัว เป็นเทพผู้เป็นใหญ่ในการบูชาัญญ เป็นหัวหน้านักพรต
เป็นผู้ประทานพร

“ขอพระอัคนีเทพผู้หนักปราษฎ์ทั้งในอดีตและปัจจุบันเคารพ
นบนอบ โปรดแนะทางแก้ทวยเทพทั้งหลายในที่นี้ด้วยเถิด

“ด้วยอำนาจของพระอัคนีเทพนี้ ขอให้เรามีความมั่งคั่งอุดม
สมบูรณ์ และขอให้เรามีความสุขความเจริญยิ่งขึ้นไปทุกวันและ
พร้อมด้วยบุตรชายผู้กล้าหาญ

“ข้าแต่พระอัคนี การบูชาและพิธีที่ต้องที่พระองค์ทรง
ห้อมล้อมอยู่ทุกๆ ด้านนั้นได้ไปถึงทวยเทพจริงๆ

“ขอพระอัคนีเทพซึ่งเป็นนักพรตผู้ใหญ่ซึ่งทรงมีความเห็นแจ้ง
ของนักปราษฎ์ เป็นผู้มิว่างจาสดัย เป็นผู้มิมีชื่อเสียงบันลือโลก เป็นที่
รู้จักกันอย่างกว้างขวางและเป็นทิพย์ ได้เสด็จมาสู่สถานที่นี้พร้อม
ด้วยทวยเทพทั้งหลายเถิด

ปรีชาญาณประจักษ์ชัดขึ้นเสีย

“ข้าแต่พระอัครบิดร ข้าแต่พระอัครมาร (ทูตสวรรค์) ความมั่งคั่งอุดมสมบูรณ์อันใดก็ตาม ที่พระองค์ทรงนำมาประทานแก่ผู้ใจบุญสุนทานทั้งหลายนั้นช่างสอดคล้องต้องกันกับหน้าที่ของพระองค์ที่แท้จริงเสียจริงๆ

“ข้าแต่พระอัครบิดรผู้ทำความมืดให้กลับสว่างไสวทุกวัน พวกเราได้เข้าหาพระองค์ด้วยความคิดที่บริสุทธิ์ เพื่อนำความเคารพนบถมาสู่พระองค์ผู้ซึ่งทรงเป็นประธานในตำแหน่งหน้าที่เกี่ยวกับพิธีรีตอง เป็นผู้อารักขาระบบจักรวาล (ฤๅษี) ที่ส่องแสงจ้า เป็นผู้ทรงเจริญรุ่งเรืองอยู่ในอาณาจักรของพระองค์เอง

“ข้าแต่พระอัครบิดร ขอพระองค์จงเสด็จมาหาพวกเราบ้าง เช่นเดียวกับบิดาไปหาบุตรของตนเถิด ขอพระองค์จงมีส่วนร่วมในความอยู่ดีกินดีของเราด้วยเถิด”

ด้วยเหตุที่ว่าพระอัครบิดรเป็นผู้ที่มีฤทธานุภาพมาก เป็นผู้ที่ยารยันทั้งหลายนับถือมาก เพราะว่าไฟนี่เป็นสิ่งที่สามารถเผาสิ่งทั้งหลายให้ไหม้ บุหรี่กันเดียวก็อาจจะเผาเมืองไปทั้งเมืองให้เสียหายตั้ง ๓๐ ล้าน ๕๐ ล้านได้ ฉะนั้นเราจะเห็นว่าไฟแม้แต่ชนิดเดียวอย่าไปดูถูกไฟว่าเป็นกองน้อยว่ามีปริมาณน้อย ไฟที่มีปริมาณน้อยนั้นแหละอาจจะเผาผลาญเมืองทั้งเมืองได้ เพราะฉะนั้นการที่เคารพบูชาไฟนี่ก็นับว่าเป็นประโยชน์อยู่เหมือนกัน คืออย่างน้อยก็ทำให้เรามีความระมัดระวังไฟ ถ้าเรามองในอีกแง่หนึ่ง การเคารพบูชาไฟหรือว่าอะไรต่างๆ เหล่านี้ก็เท่ากับว่าเป็นการที่จะต้องเพ่งดูไฟอยู่เสมอๆ ก็คือมีการระมัดระวังไฟ การที่ไฟไหม้เพราะเราไม่เคยบูชาไฟเราไม่ค่อยระมัดระวังไฟ มักจะเผอเรอทิ้งบุหรี่เอาไว้บนพื้นบ้าง

ป ร ั ช ญ า ป ร ะ ยুক্ত หุ ต อธิ น เติ ย

ตามเศษกระตาดต่างๆบ้าง ทำให้เกิดการลุกไหม้ขึ้นมา ทำให้เกิด
 ความเดือดร้อนทั่วไป จะโดยเจตนาหรือไม่ก็ตาม เพราะฉะนั้นถ้า
 หากว่าเราเคยบูชาพระอัครนีหรือว่ามีสติคอยเฝ้าดูพระองค์อยู่เสมอ
 ละก็ รับรองได้ว่าไฟไม่ไหม้แน่ โดยเหตุที่พระอัครนีนี้ถือว่าเป็นพระ
 ประจำครอบครัว ถือว่าเป็นเทพผู้เป็นใหญ่ในการบูชาด้วย เป็น
 หัวหน้านักพรตและเป็นผู้ที่สามารถประทานพรต่างๆให้ นี่เป็นการ
 ประจบของมนุษย์ เพราะฉะนั้นพวกมนุษย์ทั้งหลายนี้จึงบอกว่า ขอ
 ให้พระอัครนีเทพซึ่งนักพรตทั้งอดีตและปัจจุบันเคารพนบถนอบนี้โปรด
 เน้นแนวทางให้ช่วยเหลือทั้งหลายในที่นี้ด้วยเถิดว่าควรจะทำอย่างไรดี
 และด้วยอำนาจของพระอัครนีเทพนี้ก็ขอให้พวกเราได้มีความมั่งคั่ง
 อุดมสมบูรณ์ มีความสุขความเจริญยิ่งๆขึ้นทุกวันและเพียบพร้อม
 ไปด้วยบุตรชายผู้กล้าหาญ เพราะว่าคนเราถ้าหากว่ามีบุตรชายแล้ว
 ก็ถือว่าเป็นมงคล ถ้าตระกูลใดครอบครัวใดไม่มีลูกชายเลย ก็ถือ
 ว่าเป็นไม่มงคล ตายไปแล้วก็จะตกนรกขุม “ปุตตะ” เพราะฉะนั้น
 คนใดที่มีลูกชายก็ภูมิใจได้เกิด อย่างน้อยก็ผ่านนรกไปขุมหนึ่งคือ
 ขุมปุตตะ แต่ว่าขุมอื่นๆไม่รับรอง สำหรับคนที่ยังไม่มีบุตรนี้ ยังไม่แน่
 แต่ที่ว่าแน่คือตกนรกขุมปุตตะแน่ นรกขุมอื่นๆก็ยังไม่ทราบเหมือนกัน
 ว่าจะต้องไปตกด้วยหรือเปล่า แต่ว่าคนที่ไม่มีบุตรแล้วยังน้อยก็
 พันไป ๑ ขุม แต่ขุมอื่นๆก็ไม่รับรองอีกเหมือนกัน เพราะฉะนั้นเขา
 จึงอยากจะให้พระอัครนีนี้ประทานบุตรให้ แล้วขอให้บุตรของเขานี้
 เป็นคนที่กล้าหาญ เพราะการที่มีลูกชายแต่เป็นคนชั่วลาดตาขาว
 หรือเป็นคนโง่เง่าก็ไม่มีประโยชน์อะไร เป็นการทำให้วงศ์ตระกูลเสื่อม
 เสียเหมือนกัน เพราะฉะนั้นเมื่อจะได้บุตรชายทั้งที่ก็ขอให้บุตร

ปรัชญาประยุกต์ชุดอินเตีย

ชายที่เฉลียวฉลาด มีความกล้าหาญเกิด

แล้วมนุษย์ทั้งหลายก็ยังได้ยกย่องพระอัคนี ประจบพระอัคนีว่า การบูชาและพิธีต่างๆที่พระองค์ทรงล้อมอยู่ทุกด้านนั้นก็หมายความว่า ไฟซึ่งมีล้อมรอบอยู่ในพิธีรีตองทุกด้านนั้นได้ไปถึงทวยเทพจริง ๆ นี่เราจะเห็นได้ว่า มนุษย์ทั้งหลายนี้ได้พยายามที่จะประจบประแจงพระอัคนีเทพเพื่อจะให้ท่านโปรดประทานพรให้จึงยกย่องท่าน ชมเชยท่าน สรรเสริญท่าน ยกยอท่าน บางทีก็เกินความจริงไป พร้อมกันนั้นในการประกอบพิธีรีตองต่างๆนี้ยังขอให้พระอัคนีเทพเสด็จมาร่วมในพิธีรีตองนั้นๆด้วยเกิด แปลว่าการที่พระองค์จะเสด็จมานี้เป็นความปรารถนาของมนุษย์อย่างยิ่ง เพราะว่าการให้พระองค์ทรงเป็นประธานในพิธีรีตองทุกๆพิธี เพราะฉะนั้นเขาจึงนับถือเคารพพระองค์เหมือนกับว่าบุตรเคารพบิดามารดาของตน เพราะฉะนั้นถ้าหากว่ามีการบวงสรวง มีการอ้อนวอนในพิธีรีตองแล้ว ก็ขอให้พระอัคนีเทพนี้ได้เสด็จมาหาพวกเราง่าย ๆ อย่างถึงกับต้องไปคะยั้นคะยอกันต่างๆ อย่าได้เล่นเนื้อเล่นตัวเลย จงเป็นเสมือนกับว่าบิดามารดาบุตรของตนเกิด ขอให้พระองค์จงมาหาพวกเราเหมือนพ่อที่อยากจะพบลูก ขอพระองค์จงมีส่วนร่วมในความอยู่ดีกินดีของเราด้วยเกิด เมื่อเรามีความเจริญรุ่งเรือง มีการอยู่ดีกินดีแล้ว ก็ขอพระองค์จงมีส่วนร่วมในความอยู่ดีกินดีของเราด้วยเกิด

นอกจากความคิดเห็นในเรื่องเกี่ยวกับพระอัคนีเทพแล้วก็ยังมีความคิดเห็นในเรื่องเกี่ยวกับเรื่องสวรรค์และโลก ในฐานะที่เป็นเทพบิดรและเทพมารดา สวรรค์และโลกจึงเป็นสิ่งที่ เป็นสัญลักษณ์ของ

ป ร ั ช ญา ป ระ ยุ ก ต์ ชุ ด อี น เติ ย

ความมั่งคั่ง ความสุขใสดุของธรรมชาติ เพราะเราถือว่าสิ่งทั้งหลายที่เกิดขึ้นในโลกนี้ ก็ล้วนแต่เกิดมาจากบิดามารดาซึ่งเป็นเทพ ถือว่าสวรรค์และโลกนี้เป็นเสมือนเทพบิดรและเทพมารดา เพราะว่าสวรรค์ได้หลั่งอุทกธารมายังโลกเหมือนกับบิดาได้หลั่งเชื้อลงสู่มารดาฉะนั้น จึงทำให้เกิดสิ่งทั้งหลายขึ้นมา เพราะฉะนั้นสวรรค์และโลกจึงนับว่าเป็นสัญลักษณ์ของความมั่งคั่ง เพราะว่าโลกใหญ่โตมีความสุขและความกรุณาของธรรมชาติ นิยายที่เกี่ยวกับสวรรค์และโลกสมรสกันนั้นมีอายุมาตั้งแต่ครั้งอินโด-ยูโรเปียน สมัยตั้งแต่ดั้งเดิมมาที่เดียวและบางทีก็จะเป็นตัวแทนโนภาพเกี่ยวกับการสั่งสมตามคัมภีร์พระเวท สมัยแรกที่สุด ซึ่งถือว่าโลกทั้งสอง คือโลกสวรรค์และโลกมนุษย์มีความเกี่ยวพันกันอย่างที่จะลบล้างไม่ได้เป็นมูลฐาน เพราะฉะนั้นก็ขอให้เราสังเกตข้อความต่างๆที่ปรากฏเกี่ยวกับเรื่องสวรรค์และโลกที่มีในคัมภีร์ฤคเวทด้วยว่า ในคัมภีร์ฤคเวทได้กล่าวถึงเรื่องเกี่ยวกับสวรรค์และโลกไว้อย่างไรบ้าง ในคัมภีร์ฤคเวทตอนหนึ่งได้กล่าวถึงโลกและสวรรค์ไว้ว่า

“สวรรค์และโลกอุดมสมบูรณ์ด้วยน้ำมันเนย คือเนยที่ทำให้ใสซึ่งถือว่าเป็นน้ำฝนที่จะทำให้มีปุ๋ยอุดมสมบูรณ์ เป็นผู้ที่รุ่งโรจน์ก้าวล่วงสิ่งที่มีชีวิตทั้งปวง กว้างใหญ่ไพศาล เป็นผู้ประสิทธิ์ประสาทมธุรส มีรูปร่างสวยงาม เมื่อกล่าวตามกฎจักรวาลหรือธรรมชาติของวรุณเทพแล้ว สวรรค์และโลกย่อมถือพิชที่มีอยู่ชั่วกาลปาวสานและที่อุดมสมบูรณ์ไว้คนละทาง

“สวรรค์และโลกที่ไม่รู้จักหยุดยั้ง มีลัษณามากหลายเต็มไปด้วยน้ำมัน เต็มไปด้วยกฎเกณฑ์ที่บริสุทธิ์นั้น ได้ประสิทธิ์ประสาท

ป ร ำ ข ญ า ป ระ ยุ ก ต์ ชุ ด อี น เ ลี ย

น้ำมันเนยแก่ผู้ที่โง่เขลา ข้าแต่สวรรค์และโลก พระองค์ทั้งสองทรงเป็นใหญ่ในการสร้างสรรค์นี้ ทรงหลังพิชผลที่เป็นประโยชน์ต่อมนุษยชาติทั้งปวงมาให้พวกเรา”

เราถือว่าในโลกนี้มีลัทธิมากมาย ในสวรรค์ก็มีลัทธิเหมือนกัน แต่ว่าลัทธิของสวรรค์และโลกนี้มีลัทธิที่เต็มไปด้วยน้ำมันและเต็มไปด้วยกฎเกณฑ์ที่บริสุทธิ์ซึ่งจะประสิทธิ์ประสาทน้ำมันเนยแก่ผู้โง่เขลา เพราะว่าอินเดียนั้นเขาถือว่าเป็นเรื่องสำคัญ แต่เราอาจจะถือว่าน้ำมันเนยนี้ไม่มีความสำคัญอะไรสำหรับเรา แม้เราจะไม่รับประทานน้ำมันเนยหรือไม่ใช้น้ำมันเนยเลย ก็ไม่เป็นไร ในคัมภีร์ฤคเวทได้กล่าวต่อไปอีกว่า

“ข้าแต่สวรรค์และโลก ข้าแต่พระองค์ผู้เป็นดุจภาษาสำหรับรองรับการสังเวทยมรรตย สัตว์ที่ได้ทำการบูชาเช่นสรวงพระองค์เพื่อจะให้มีชีวิตยืนยาวต่อไปนั้น เขาก็ได้ประสบความสำเร็จ เขาได้เกิดใหม่โดยอาศัยลูกหลานของเราเองตามกฎจักรวาล กาโมทกที่พระองค์ได้ทรงหลังลงมานั้นได้กลายเป็นสัตว์ที่มีรูปร่างต่างๆ แต่ละชนิดก็ทำหน้าที่ของตนอย่างเต็มเปี่ยม”

นี่เขาถือว่าสวรรค์และโลกนี้เป็นดุจภาษาสำหรับรองรับการสังเวตต่างๆ ที่มนุษย์ทั้งหลายได้กระทำ มรรตยหมายความว่าสัตว์ที่ต้องตายได้ทำการบูชาเช่นสรวงพระองค์เพื่อให้มีชีวิตยืนยาวต่อไป และเมื่อเขาได้ทำการเช่นสรวงสังเวแล้ว เขาก็ได้ประสบผลสำเร็จ เขาได้ไปเกิดใหม่ การเกิดใหม่นี้ก็โดยอาศัยลูกหลานของเรานั้นเอง ตามกฎของจักรวาลนั้นก็คือนั่น เมื่อเรามีลูก ในที่สุดเราก็จะต้องตายไป ลูกของเราที่เกิดทีหลังก็จะมีชีวิตต่อไป ต่อไปเราอาจจะไปเกิด

ป ร ั ฐ ญา ป ระ ยุ ก ต์ ชุ ด อื่น เ ตี ย

เป็นลูกหลานของลูกหลานของเราต่อไปก็ได้ ดังที่เขาพูดกันว่า “แม่ฉันตายตั้งแต่ยายฉันยังไม่เกิด คิดดูเถิดฉันเกิดก่อนยาย” นี่ก็เข้าหลักอันนี้ คือว่าแม่ฉันตายตั้งแต่ยายฉันยังไม่เกิด คือว่ายายฉันตายไปก่อนแล้ว และแม่ฉันตายทีหลัง คิดดูเถิดว่าฉันเกิดก่อนยาย เพราะฉะนั้นเมื่อฉันเกิดมานั้น ยายยังไม่เกิด เพราะฉะนั้นก็เหมือนกับว่าฉันเกิดก่อนยาย ถ้าเราฟังในแง่หนึ่ง เราก็อาจจะเห็นว่าไม่จริง แต่ในอีกแง่หนึ่ง มันก็อาจจะเป็นความจริง เพราะฉะนั้นการที่เขาได้เกิดขึ้นมานั้นก็เพราะอาศัยลูกหลานของเขานั้นเอง นี่ว่ากันตามกฎจักรวาลซึ่งมีการหมุนเวียนกันอย่างนั้น เพราะฉะนั้นจึงพูดถึงกาโมทกคือน้ำกามที่สวรรค์ได้หลั่งลงมานั้นจึงทำให้เกิดเป็นสัตว์มีรูปร่างต่างๆ แต่ละชนิดก็ทำหน้าที่ของตนไป ที่ว่าสวรรค์และโลกเต็มไปด้วยน้ำมันเนย รุ่งเรืองไปด้วยน้ำมันเนย ระคนไปด้วยน้ำมันเนย เจริญเติบโตไปด้วยน้ำมันเนย คือน้ำมันเนยนี้เป็นยาตาแทรกไปทุกหนทุกแห่ง สวรรค์และโลกซึ่งกว้างใหญ่ไพศาลนี้ได้มีอยู่ก่อน ในสมัยที่จะเลือกพระเจ้าปฏิบัติหน้าที่เป็นทางการ นักปราชญ์ทั้งหลายได้อุทธรณ์ต่อสวรรค์และโลกทั้งสองด้วยมีทรรคนะเพื่อทูลขอให้สวรรค์และโลกประทานพรให้

“ขอให้สวรรค์และโลกหลั่งมธุรส ประสิทธิ์ประสาทมธุรส และมีวิถีทางที่หวานปานน้ำผึ้ง ได้หลั่งมธุรสที่นำเครื่องสังเวยและความมั่งคั่งสมบูรณ์ไปสู่ทวยเทพทั้งหลายมายังพวกเราด้วยเถิด และโปรดประทานความรุ่งโรจน์ รางวัล และความเข้มแข็งอย่างวีรบุรุษมาให้เราด้วยเถิด

“ขอสวรรค์และโลกทั้งสอง ผู้เป็นเทพบิดร และเทพมารดา

ป ร ิ ข ญา ป ระ ยุ ก ต์ ชุ ด อื่น เ ดี ย

ของเรา ผู้ทรงรู้แจ้งทุกสิ่งทุกอย่าง ทรงทำงานที่มหัศจรรย์ ได้โปรด
เพิ่มพูนอาหารให้แก่พวกเราด้วยเถิด ขอสวรรค์และโลกผู้ตรงไป
ตรงมาและเป็นประโยชน์ต่อสรรพสัตว์ทั้งปวง ได้โปรดนำพืชพันธุ์
ธัญญาหาร รางวัด และความมั่งคั่งมาสู่พวกเราด้วยเถิด”

นี่แสดงให้เห็นว่ามนุษย์ในสมัยนั้น เขาถือว่าสวรรค์และโลกนี้
เป็นบ่อเกิดของสรรพสิ่งทั้งหลาย สิ่งต่างๆในโลกนี้จะเป็นมนุษย์ก็ดี
เป็นสัตว์ก็ดี เป็นพืชก็ดี หรือว่าเป็นอะไรก็ตาม ซึ่งเกิดขึ้นมาในโลก
การที่สิ่งต่างๆเกิดขึ้นมาในโลกนี้ เจริญเติบโตขึ้นมานี้ก็เพราะว่าได้
อาศัยน้ำ น้ำก็มาจากน้ำฝน น้ำฝนซึ่งหลั่งมาจากอากาศ เพราะ
ฉะนั้นการที่น้ำฝนหลั่งมาจากอากาศนี้ เขาจะต้องถือว่ามิใครเป็นผู้
หลั่งน้ำฝนลงมา ผู้ที่หลั่งน้ำฝนลงมาก็คือฟ้า ซึ่งเป็นสวรรค์ เขาไม่
ได้ถือว่าน้ำนี้เกิดมาจากน้ำในทะเล เมื่อถูกความร้อนมันระเหย
กลายเป็นไอลอยขึ้นไปในอากาศ เมื่อถูกความเย็นข้างบน ก็กลายเป็น
หยดน้ำขึ้นมาอะไรเหล่านี้ เขาไม่ได้คิดอย่างนั้น เพราะฉะนั้นเขา
จึงถือว่าน้ำฝนนี้เป็นเหมือนกาโมทกของสวรรค์ที่ได้หลั่งมายังโลก
ซึ่งเป็นเทพมารดา จึงทำให้สิ่งทั้งหลายในโลกนี้มีความเจริญ เพราะ
ฉะนั้นมนุษย์จึงขอร้องให้สวรรค์และโลกที่หลั่งมธุรสได้ประสิทธิ์
ประสาทมธุรส คือว่าในฐานะที่สวรรค์และโลกนี้มีอำนาจที่จะหลั่ง
มธุรสได้ก็ขอให้สวรรค์และโลกนี้ได้ประสิทธิ์ประสาทมธุรสให้ และมี
วิถีทางที่หวานน่าประคองน้ำผึ้งนี้ ได้โปรดหลั่งมธุรสน่าเครื่องสังเวย
และความมั่งคั่งที่ไปสู่ทวยเทพทั้งหลายกลับมาให้พวกเราด้วย ขอ
ให้ประทานความรุ่งโรจน์ รางวัด และความเข้มแข็งอย่างวีรบุรุษมา
ให้พวกเราด้วย นั่นคือมนุษย์เราซึ่งต้องการความรุ่งโรจน์ ต้องการ

ป ร ำ ข ญ ำ ป ร ะ ช ุ ก ฎ ุ ช ุ ด อ น เ ต ย

รางวัล ต้องการสิ่งต่างๆ เหล่านี้ก็คิดว่าสวรรค์และโลกเท่านั้นที่จะ
 ประทานให้ได้ เพราะฉะนั้นจึงไปอ้อนวอนขอจากสวรรค์และโลก
 และถือว่าสวรรค์นี้เป็นเหมือนเทพบิดร โลกเป็นเหมือนเทพมารดา
 และถือว่าสวรรค์และโลกนี้เป็นผู้รู้แจ้งทุกสิ่งทุกอย่าง ทรงทำงานที่
 มหัศจรรย์ได้ เพราะฉะนั้นจึงขอร้องให้สวรรค์และโลกนี้ได้เพิ่มพูน
 อาหารให้แก่พวกเราเถิด อย่าให้เราต้องอดอยากเลย เพราะอินเดีย
 เป็นประเทศที่อดคัดในเรื่องอาหารการกินอยู่มาก เพราะฉะนั้นเมื่อ
 ไม่รู้จะพึ่งพาอาศัยใคร ก็ต้องขอร้องต่อสวรรค์หรือโลกซึ่งเป็นเทพ
 บิดรและเทพมารดาของเขา ก็ขอให้ช่วยเพิ่มพูนอาหารให้แก่พวก
 เขาด้วย เขาถือว่าสวรรค์และโลกนี้เป็นผู้ที่ตรงไปตรงมาและเป็นผู้ที่
 ยุติธรรม และได้อำนวยประโยชน์ให้แก่สรรพสัตว์ เพราะฉะนั้นก็ขอ
 ให้สวรรค์และโลกนี้ได้นำพืชพันธุ์ธัญญาหาร นำรางวัล นำความ
 มั่งคั่งอุดมสมบูรณ์มาสู่พวกเราด้วย นี่เป็นเรื่องของชีวิต ซึ่งเรื่อง
 ของชีวิตนั้นก็เต็มไปด้วยความหวัง คนเรานั้นถ้าปราศจากความหวัง
 เสียแล้ว ชีวิตของเราก็กร่อย ชีวิตของเราก็จืดชืด การที่ชีวิตของเรา
 ยังมีความกระปรี้กระเปร่า ยังมีความเข้มแข็งอยู่ ยังมีความกระตือ
 รือร้นอยู่นี้ก็เนื่องมาจากว่า มนุษย์เรามีความหวัง เช่น เราหวังว่า
 เราจะมีหน้าที่การงานสูงๆ เราจึงต้องศึกษาเล่าเรียน ที่ตั้งอกตั้งใจ
 ศึกษาเล่าเรียนก็เพื่อที่ว่าจะได้มีความรู้ความสามารถในการที่จะ
 ประกอบชีวิตให้เจริญรุ่งเรืองต่อไป ถ้าหากว่าเราคิดว่าชีวิตในภาย
 ภาคหน้าของเรานั้นจะไม่ได้ดิบได้ดีอะไร การที่จะต้องมานั่งก้มหน้าก้ม
 ตาศึกษาเล่าเรียนต่างๆ เหล่านี้ จะศึกษาไปทำไม เพราะฉะนั้นการที่
 เราทำอะไรล้วนแต่มีความหวังด้วยกันทั้งนั้น แต่คนเราจะสมหวัง

ป ร ั ช ญา ป ระ ษ ฏ ก ติ ช ุ ต อ น เ ตี ย

หรือไม่เพียงใดนั้นก็ขึ้นอยู่กับว่าเราจะพยายามทำตัวเพื่อจะได้ประสบผลสำเร็จในความหวังของเราได้แค่ไหนเพียงใดด้วย ไม่ใช่สักแต่ว่าหวัง ไม่ใช่สักแต่อ้อนวอนบวงสรวงเท่านั้น เมื่อเราอ้อนวอน เราบวงสรวง เราตั้งอกตั้งใจอย่างไรแล้ว เราก็ต้องประพฤติปฏิบัติตามที่เรามุ่งมาดปรารถนาตามที่เรที่ตั้งใจไว้ ถ้าเราทำได้อย่างนี้ เราก็ย่อมประสบผลสำเร็จในชีวิต เราต้องการอะไร สิ่งที่เราต้องการนั้นก็จะสัมฤทธิ์ผลโดยแท้ ไม่ใช่เพียงแค่ไปอ้อนวอนขอให้คนนั้นช่วย ขอให้คนนี้ช่วย ถ้าหากว่าเราไม่ช่วยตัวเองแล้ว ผู้อื่นใครเล่าจะช่วยเราได้ คำอธิบายนี้อธิบายเกี่ยวกับปรัชญาอินเดียสำหรับในวันนี้ก็เห็นว่าสมควรแก่เวลา ผมขอยุติคำบรรยายไว้เพียงแค่นี้

สวัสดี

๑๓ พฤศจิกายน ๒๕๑๐

๑๗

เรื่องวรรณคดี

ปรัชญาว่าด้วยกลางวันและกลางคืน

สวัสดีครับ

วันนี้ผมจะได้บรรยายปรัชญาอินเดียเป็นรายการส่งท้ายปีเก่าสำหรับเรื่องปรัชญาอินเดียที่ผมจะนำมาบรรยายในวันนี้ก็คงเป็นปรัชญาในสมัยพระเวท ดังที่ได้เคยบรรยายมาแล้วในครั้งก่อน

สำหรับปรัชญาในพระเวทนี้ในตอนแรกนั้นก็เป็นเรื่องที่หนักไปในทางบุคลาธิษฐานคือเราพยายามสร้างธรรมะขึ้นมาเป็นบุคคลซึ่งผมได้เคยบรรยายเมื่อคราวที่แล้วถึงอัคนีเทพ ซึ่งเป็นเทพเจ้าแห่งไฟซึ่งเป็นเทพเจ้าที่สำคัญที่สุดองค์หนึ่งในคัมภีร์พระเวท วันนี้ผมจะได้พูดถึง วรรณคดี

ป ร ิ ข ญา ป ระ ญ ก ต์ ชุ ต อ น เ ตี ย

พระวรุณเทพนี้ตามปกติเมื่อเราพูดถึงพระวรุณเทพ เราก็นึกถึงพระพิรุณคือฝน สำหรับพระวรุณเทพนั้นเขาถือว่าเป็นผู้บริหารกฎจักรวาลซึ่งเขาเรียกว่าฤๅษีหรือธรรมะซึ่งทำพฤติกรรมทั้งปวงไม่ว่าเล็กหรือใหญ่บรรดามีในโลกนี้ให้เป็นไปอย่างสม่ำเสมอ ตัวอย่างเช่นพระวรุณเทพนี้แหละที่ขยายโลกนี้ออกไปและทำให้ดวงอาทิตย์เคลื่อนคล้อยไปได้ และเป็นผู้ที่หลังฝนลงมา ทรงเห็นว่าแม้ว่าแม่น้ำหลายสายจะทำให้หน้าฝนไหลหลังลงสู่มหาสมุทร แต่มหาสมุทรก็มีได้เต็มด้วยน้ำเลย เพราะฉะนั้นจึงเป็นการถูกต้องที่จะเรียกพระองค์ว่าเป็นใหญ่เหนือศีลธรรมของมนุษยชาติด้วย พระวรุณเทพมีหน้าที่ที่จะทำให้ตระหนักว่าไม่มีการล่วงละเมิดกฎจักรวาลหรือกฎของมนุษย์ใดๆเลย สำหรับในเรื่องวรุณเทพนี้ในหนังสือ Classic Dictionary of Hindu Mythology ได้เล่าถึงความเป็นมาของวรุณเทพไว้ว่า

วรุณเทพนี้เป็นเทพเจ้าที่เก่าแก่องค์หนึ่งในคัมภีร์พระเวท เขาสร้างเป็นบุคลาธิษฐานขึ้นมาในฐานะที่เป็นเทพเจ้าที่มีอำนาจอยู่เหนือท้องฟ้าทั้งหลาย เป็นผู้สร้างและเป็นผู้รักษาสวรรค์และโลก เพราะฉะนั้นจึงถือว่าวรุณเทพนี้ก็เป็นเสมือนกับว่าราชาแห่งจักรวาลเป็นราชาของเทพเจ้าและมนุษย์ทั้งหลาย เป็นผู้ทรงไว้ซึ่งความรู้ ไม่มีขอบเขตจำกัด เป็นเทพเจ้าที่สูงที่สุดที่เราควรจะได้ยกย่อง พระองค์มักจะปรากฏคู่กับเทพเจ้าอีกองค์หนึ่งคือ มิตระ โดยพระองค์เป็นผู้ปกครองราตรี ส่วนมิตรเทพนั้นก็ก็เป็นผู้ปกครองกลางวัน แต่ว่าชื่อของวรุณเทพนี้มักจะปรากฏตามลำพังบ่อยๆเสมอ ส่วนชื่อของมิตรเทพนั้นไม่ค่อยจะปรากฏโดดเดี่ยวบ่อยนัก ในสมัยต่อมา

ป ร ั ช ฐ า ป ร ะ ยู ก ต์ ชุ ต อ น เ ต ย

วรรณเทพนี้ได้กลายเป็นผู้เป็นใหญ่เหนือบรรดาเทพเจ้าชั้นต่ำซึ่งเขาเรียกว่า อาทิตยะ คือในบรรดาพวกเทพเจ้าที่เรียกกันว่าอาทิตยะนั้นเป็นเทพเจ้าชั้นต่ำ มีวรรณเทพเป็นหัวหน้าหรือว่าเป็นเจ้า เป็นราชาคุณสมบัติของพระองค์นี้ก็นับว่ายังมีอยู่ในบัดนี้ คือว่าพระองค์มีนิมิตคือปลา หรือว่าใช้ปลาเป็นสัญลักษณ์ พระองค์เป็นผู้ปกครองหรือเป็นผู้พิทักษ์รักษาทิศตะวันตก ในเรื่องของโลกบาล พระองค์ก็เป็นเทพเจ้าผู้พิทักษ์รักษาทิศตะวันตก และก็เป็นเทพเจ้าองค์หนึ่งแห่งบรรดาดาวนักษัตรทั้งหลาย ตามคัมภีร์มหาภารตะ พระองค์ทรงเป็นโอรสของกรรทมะ และเป็นพระบิดาของบุษกร คัมภีร์มหาภารตะได้เล่าว่า พระองค์ได้พาภักตราคือพระนางภักตราซึ่งเป็นภริยาของอุตตยะซึ่งเป็นพราหมณ์คนหนึ่งไป แต่ว่าพราหมณ์อุตตยะนั้นขอให้พระองค์สังคินเสียแล้วก็ตั้งนางภักตราไว้ในตำแหน่งชายาตามเดิม เขาบอกว่าพระวรรณทรงเป็นบิดาของฤาษีวลิฏฐะ ฤาษีวลิฏฐะนี้ความจริงต่อมาถือว่าเป็นต้นตระกูลที่ใหญ่มาก ซึ่งเราเรียกว่าตระกูลวาเสฏฐะหรือโคตรวาเสฏฐะ วาเสฏฐโคตรนี้ก็สืบสายมาจากฤาษี ชื่อว่าวลิฏฐะนี้เอง และฤาษีชื่อวลิฏฐะนี้ก็สืบบุตรของพระวรรณเทพ ในคัมภีร์พระเวท วรรณเทพนี้มิได้มีความสัมพันธ์กับน้ำ แต่ก็มีส่วนที่มีความเกี่ยวข้องกับธาตุน้ำเหมือนกัน ทั้งน้ำในบรรยากาศและน้ำบนพื้นโลก เพราะฉะนั้นก็ไม่ใช่ว่าหมายความว่าพระองค์จะทรงเป็นเทพเจ้าแห่งน้ำเสียทีเดียว ดังที่เราเข้าใจว่าพระวรรณเทพนั้นคือพระพิรุณเป็นเจ้าแห่งฝน ถือว่าเป็นเจ้าแห่งน้ำโดยตรง แต่ความจริงพระพิรุณนั้นเรารู้กันว่าฝน ไม่ใช่หมายถึงน้ำในมหาสมุทรหรือน้ำในแม่น้ำ หมายถึงน้ำที่ตกมาจากฟ้า

ป ร ั ช ญา ป ระ ษุ ก ต์ ชุ ด อี น เติ ย

เพราะฉะนั้นความสำคัญของวรรณเทพนี้ก็มีความสัมพันธ์ในทางที่ว่ามีความเกี่ยวข้องกับน้ำในบรรยากาศและน้ำที่อยู่บนโลกบ้างพอสมควร พระวรรณเทพนี้ถือว่ามีความสำคัญที่สุดในจักรวาลนี้มากที่สุดทีเดียว ทั้งนี้ก็เพราะว่าพระองค์ทรงมีพระปัญญาเป็นแหล่งเกิดแห่งปัญญาหาขอบเขตมิได้ เพราะเหตุนี้แหละพระองค์จึงสามารถรักษาหรือคุ้มครองสวรรค์และโลกไว้ได้และสามารถทำให้สวรรค์และโลกนี้เป็นอย่างต่างๆตามที่พระองค์ทรงปรารถนาได้ พระองค์ประทับอยู่ในโลกทั้งปวงในฐานะที่เป็นผู้ปกครองที่มีอำนาจเป็นอธิปัตย์ โลกทั้งสามนั้นได้มีอยู่ในพระองค์หรือว่าพระองค์นี้เป็นผู้โอบอุ้มโลกทั้งสามเข้าไว้ พระองค์ได้สร้างดวงอาทิตย์ซึ่งมีสีทองและที่โคจรไปมาให้ส่องแสงอยู่ในท้องฟ้า ลมซึ่งทำให้เกิดเสียงต่างๆได้ทำให้บรรยากาศเกิดเสียงต่างๆได้นั้น ท่านบอกว่านั้นคือลมหายใจของพระวรรณเทพ พระองค์ได้ทรงเปิดวิถีทางซึ่งไม่มีขอบเขตให้แก่ดวงอาทิตย์ และพระองค์ก็ทำให้แม่น้ำมีช่องสำหรับที่น้ำจะได้ไหลไหลออกไปตามที่พระองค์จะทรงสั่ง โดยอาศัยการที่พระองค์ทรงมีเพทูปบายอย่างประหลาดอะไรต่างๆเหล่านี้เองจึงทำให้แม่น้ำทั้งหลายได้หลั่งน้ำให้ไหลลงไปในมหาสมุทรแห่งเดียวและมหาสมุทรแห่งนั้นก็หาเต็มไปด้วยน้ำไม่ นี่ก็นับว่าเป็นความมหัศจรรย์ ทั้งๆที่พระองค์ทรงหลั่งน้ำให้แม่น้ำสายต่างๆนี้ไหลลงสู่มหาสมุทรแต่มหาสมุทรก็ไม่เคยเต็มด้วยน้ำ นี่ก็นับว่าเป็นความมหัศจรรย์ที่พระองค์ทรงสร้างขึ้น

สิ่งต่างๆทั้งหลายเหล่านี้ เราจะเห็นได้ว่าล้วนแต่เกิดจากการปฏิบัติหรือว่าการบริหารของพระวรรณเทพทั้งนั้น เพราะเหตุนี้เอง

ป ร ำ ข ญ ำ ป ร ะ ย ุ ก ต์ ช ุ ด อี น เ ลี ย

เพราะการบริหารงานของพระวรวงศ์เทพที่เป็นไปตามกฎที่พระองค์ทรงตั้งขึ้นมานี้เอง ดวงจันทร์จึงได้ส่องแสงในเวลาากลางคืน และดวงดาวทั้งหลายจึงปรากฏบนท้องฟ้าในเวลากลางคืน พอถึงเวลากลางวันก็หายไปหมด นี่ก็นับว่าเป็นความมหัศจรรย์ของพระองค์อีกเหมือนกันที่พระองค์ทรงก่อให้เกิดขึ้น ที่นกบินไปในอากาศก็ดี ที่น้ำได้หลั่งไหลลงไปไม่มีที่สิ้นสุดก็ดี เราจะทราบได้ก็ด้วยอาศัยอำนาจแห่งพระปัญญาของพระองค์เท่านั้น เทวทูตหรือทูตของพระองค์นั้นทรงเป็นผู้ดูแลโลกทั้งสองนี้ พระองค์ทรงรู้วิถีทางของนกที่บินไปในอากาศ ทรงรู้วิถีทางของปลาที่แหวกว่ายอยู่ในมหาสมุทร พระองค์ทรงทราบถึงวิถีทางของกระแสลมซึ่งพัดอยู่ตลอดเวลา และทรงเห็นทุกอย่างที่ได้ทำอะไรไปแล้วหรือจะทำอะไรต่อไป นี่พระองค์ทรงทราบไม่ว่าใครจะทำอะไรไปแล้วหรือว่าใครจะทำอะไรต่อไป พระองค์ทรงทราบทั้งสิ้น นี่ก็นับว่าเป็นความมหัศจรรย์แห่งพระปัญญาความสามารถของพระองค์ พระองค์ทรงทราบว่า ในบรรดามนุษย์ทั้งหลายนี้ มนุษย์คนใดบ้างที่มีสัจจะ มนุษย์ทั้งหลายที่ทำผิดไว้ พระองค์ทรงทราบหมด พระองค์ทรงสอนฤาษีวิญญูอย่างลึกลับ แต่ว่าความลับต่างๆของพระองค์และความลับต่างๆของมิตรเทพนั้นก็มิได้เป็นที่ปรากฏเปิดเผยสำหรับคนโง่ๆ พระองค์ทรงมีความสามารถในอันที่จะปกครองหรือว่าคุ้มครองจุดหมายปลายทางของมนุษยชาติโดยไม่มีขอบเขตก็คล้ายๆกับว่าพระองค์นี้เป็นผู้ชี้ชะตาชีวิตของมนุษยชาติทั้งหลายได้อย่างหาขอบเขตมิได้นั่นเอง พระองค์ทรงมีวิธีการที่จะเยี่ยวยารักษาสิ่งต่างๆหรือว่าความทุกข์ต่างๆได้หลายหมื่นหลายแสนชนิด และนอกจากนั้นพระองค์ก็ยังทรงเป็นผู้ที่ประชาชน

ปรีชา ประยูร ชุตินิธิ

ทั้งหลายเคารพนพอบ มีความเกรงกลัว ทั้งนี้เพราะว่าพระองค์ทรงรู้อะไรต่ออะไรไปหมด แต่บางทีเขาก็มักจะถือว่าพระวรุณเทพนี้กับพระอินทร์ซึ่งผมจะได้นำมาบรรยายในคราวต่อไปนั้น เป็นเทพเจ้าองค์เดียวกัน แต่ว่าเครื่องผูกพัน หรือพันธะที่ทำให้พระอินทร์และพระวรุณเทพนี้เป็นองค์เดียวกันนั้นมีใช่เป็นเครื่องพันธนาการที่ทำด้วยเชือก หรือทำด้วยโซ่หรือทำด้วยอะไรทั้งสิ้น อีกประการหนึ่งกล่าวกันว่าพระวรุณเทพนี้ทรงมีพระเมตตากรุณาต่อคนทุกคนรวมทั้งต่อพระองค์เองด้วย ไม่ว่าใครก็ตาม แม้พระองค์ทรงทำความผิดอะไรต่างๆ เหล่านี้ พระองค์ก็ทรงมีความเมตตาความสงสารทั้งนั้น พระองค์เป็นผู้พิทักษ์รักษามฤตภาพ เฉลียวฉลาดมาก และเราก็หวังกันว่าพระวรุณเทพและพระยมซึ่งปกครองความเป็นมงคลทั้งหลายนี้ เราจะพบเห็นพระองค์ได้ในโลกแห่งความชอบธรรมหรือโลกแห่งความยุติธรรมในภายภาคหน้าเท่านั้น คุณสมบัติต่างๆ ของพระวรุณเทพนั้น ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่า พระองค์ทรงทำให้ดวงอาทิตย์เคลื่อนคล้อยไปได้และเป็นผู้ที่หลังฝนลงมาทำให้ทุกสิ่งทุกอย่างดำเนินไปตามกฎเกณฑ์ นอกจากนั้นพระองค์ยังทรงเป็นผู้พิทักษ์รักษาทางทิศตะวันตก พระองค์ทรงเป็นผู้มองเห็นความดี ความชั่วของมนุษย์ทั้งหลาย ทรงทราบว่ามีมนุษย์คนใดได้ทำความชอบ มนุษย์คนใดได้ทำความผิดไว้บ้าง คัมภีร์ปุราณะกล่าวว่า พระวรุณเทพนี้เป็นเจ้าแห่งน้ำ เครื่องประดับหรือว่าอาวุธที่สำคัญประการหนึ่งก็คือปวงบาด พระองค์ทรงถือปวงบาดไว้ในมือ สิ่งที่เขาเรียกกันว่านาคบาดก็คล้ายๆ กับปวงบาดนี้เอง เพียงแต่ทำด้วยงูหรือทำด้วยนาคเท่านั้น สถานที่ที่พระองค์ทรงโปรดมากที่สุด

ป ร ำ ข ญ า ป ร ะ ช ุ ก ต์ ช ุ ด อ น เ คี ย

เรียกว่า ปุษปคีรี ซึ่งเป็นภูเขาคีรีที่เต็มไปด้วยดอกไม้ เมืองที่พระองค์ทรงประทับอยู่เรียกว่า สุฐานคร หรือ สุขานคร พระองค์ทรงมีร่มหรือฉัตรที่น้ำจะไม่สามารถแทรกซึมเข้าไปได้ ร่มหรือฉัตรนี้ก็ทำจากพังพานของงูเห่าคือคล้าย ๆ งูเห่านี้แผ่พังพานเป็นดงร่มซึ่งเราเรียกกันว่า อาโกคะ

ในคัมภีร์วิษณุปุราณะได้กล่าวถึงเรื่องราวต่างๆที่ทำให้เกิดความสอดคล้องต้องกันระหว่างพระวรุณเทพกับเทพเนปจุนของกรีก เขาบอกว่าในคราวที่ฤาษีชื่อฤจิกะแต่งงานนั้น วรุณเทพได้ให้ม้าขาวถึงพันตัว ซึ่งม้าขาวเหล่านี้บิดาของเจ้าสาวต้องการที่จะให้ฤาษีฤจิกะนำมาให้ เมื่อฤาษีฤจิกะไม่มีปัญญา วรุณเทพก็ช่วยเหลือ

สำหรับวรุณเทพนี้ยังมีชื่อต่างๆอีกมากมาย เช่น ประเจตัส อัมพุราชา ชลบดี เกศะ เทพเจ้าแห่งน้ำ อุททามะ ผู้ที่ทำให้ข้าศึกยอมพ่ายแพ้หรือยอมสยบ ปาสภฤต แปลว่าผู้ถือบ่วงบาศ วิโลมาวาริโลมะ แปลว่าผู้มีผมซึ่งมีน้ำหลังไหลอยู่ตลอดเวลา ยาทหุบดี พระราชาหรือว่าเจ้าแห่งสัตว์น้ำทั้งหลาย และพระองค์ก็มีโอรสองค์หนึ่งชื่อว่า อกัสติ นี้เป็นเรื่องราวเท่าที่ในหนังสือ Classic Dictionary of Hindu Mythology ได้อธิบายเกี่ยวกับพระวรุณเทพไว้

เราจะเห็นได้ว่าวรุณเทพนี้นับว่าเป็นเทพเจ้าที่สำคัญองค์หนึ่งในคัมภีร์พระเวท โดยเฉพาะอย่างยิ่งในคัมภีร์ฤคเวทได้กล่าวถึงบทโศลกที่คนทั้งหลายที่มีความนับถือในวรุณเทพได้แต่งเพื่อสวดอ้อนวอนขอพรต่อพระวรุณเทพไว้ ซึ่งข้อความในฤคเวทที่มีปรากฏเกี่ยวกับพระวรุณเทพไว้นั้นก็มีอยู่หลายตอน ซึ่งผมจะขอนำมาเป็นบางตอนดังต่อไปนี้

ป ร ั ช ญา ป ร ะ ยู ก ต์ ชุ ด อี น เ ตี ย

ข้อความในคัมภีร์ฤคเวทนั้นมีว่า

“จงสาธยายบทสวด (พรหมัน) ที่ทำให้บริสุทธิ์และนำชนลูก
ชนพองถวายแก่เทพเจ้าผู้เป็นใหญ่ จงทำตัวให้เป็นที่เป็นที่โปรดปรานของ
พระवरुณเทพผู้รู้เรื่อง ซึ่งได้ขยายโลกออกไปจดตั้งค้ำพิรมดากแดด
เช่นเดียวกับคนฆ่าสัตว์แผ่หนังสัตว์ออกไป ฉะนั้น

“พระवरุณเทพทรงขยายอากาศขึ้นไปเหนือหมู่ไม้ พระองค์
ได้ประทานความเข้มแข็งให้แก่ม้า ให้แก่วัว ให้แก่แม่วัว ประทาน
กำลังใจให้แก่หัวใจ ประทานไฟให้แก่น้ำ ประทานดวงอาทิตย์ให้แก่
สวรรค์ ประทานน้ำใสให้แก่ภูเขา

“พระवरุณเทพทรงเทลงน้ำ (ลงน้ำนี้เป็นลงน้ำสัตว์) ให้มี
ปากเปิดคว่ำลงมายังสวรรค์และโลกและกลางภูมิภาค โดยวิธีนี้เองผู้
เป็นใหญ่เหนือการสร้างสรรคทั้งมวล จึงทรงทำให้โลกที่ขยายออก
ไปนั้นมีความชุ่มชื้นอยู่ทั่วไปจดฝนที่หลั่งมาทำให้ข้าวสดชื่นอยู่นั้น

“พระवरุณเทพทรงทำให้โลกที่กว้างใหญ่ไพศาลและสวรรค์ชุ่มชื้น
และเมื่อพระवरุณเทพได้ทำให้โลกและสวรรค์เป็นน้ำนมน (คือจะหลั่ง
น้ำฝนลงมา) แล้ว ภูเขาทั้งหลายก็จะเอามาหุ้มห่อตัวเองไว้ และ
วีรบุรุษทั้งหลายที่แสดงความสามารถของตัวเองให้ปรากฏก็จะ
ทำให้เครื่องหุ้มห่อเหล่านั้นล่องลอยไป (คือได้เมฆให้กระจัดกระจาย
ไปนั่นเอง)

“มายาที่ยิ่งใหญ่ของพระवरุณเทพซึ่งเป็นเทพที่มีชื่อเสียงเป็น
ที่รู้จักกันโดยทั่วไปนี้แหละ ที่ข้าพเจ้าจะป่าวประกาศไปให้กองทัพเดียว
มายาของพระवरุณเทพที่ประทับอยู่ท่ามกลางภูมิภาคนี้แหละที่ได้ใช้
ดวงอาทิตย์วัดโลกดุจใช้เชือกวัดทีเดียว

ป ร ั ษ ญ า ป ร ะ ชุ ก ต์ ชุ ด อี น เ ตี ย

“แน่นอนเหลือเกินที่ไม่มีใครเลยที่จะกล้าแย้งมายาอันยิ่งใหญ่
ของเทพผู้ฉลาดที่สุดนี้ นั่นคือว่า ลำธารซึ่งมีแสงระยิบระยับ
มากมายหลายสายที่ลั่งไหลอยู่เรื่อยงั้น ย่อมไม่ทำให้มหาสมุทร
เต็มเปี่ยมด้วยน้ำได้

“ข้าแต่พระวรุณเทพ ถ้าหากว่าพวกเราได้ทำให้เพื่อนฝูงชน
ข้องใจ ผูกมิตรโดยอาศัยพระอารยมน์คือพระมิตร (คือเทพเจ้าแห่ง
เมตตากฤษณะและมิตรภาพ) หรือว่าเราได้ระรานสหายตลอดกาล
ของเรา หรือพี่น้อง หรือสิ่งที่มีชีวิต ไม่ว่าจะเป็นของเรา หรือเป็นผู้
แปลกหน้าก็ตาม ข้าแต่พระวรุณเทพ ขอพระองค์ได้โปรดขจัดโทษ
นั้นให้พ้นไปจากข้าพระองค์ด้วยเถิด

“ข้าแต่พระผู้เป็นเจ้า ถ้าหากว่าเราถูกหลอกลวงเหมือนนก
พนันในวงลูกเต๋า และไม่ว่าเราจะทราบจริงๆหรือไม่ก็ตาม ทั้งหมดที่
พระองค์ทรงเปลื้องออกจากเรานั้นก็คล้ายๆทำให้พันธุนาการหลวม
ลงฉะนั้น ข้าแต่พระวรุณเทพ ธรรมดานั้นพวกเราก็ย่อมเป็นที่รักของ
พระองค์นั่นเอง”

นี่เป็นข้อความตอนหนึ่งที่ได้กล่าวถึงพระวรุณเทพ และได้มี
การอ้อนวอนบวงสรวงขอให้พระองค์ทรงช่วยเหลืออะไรต่างๆ และ
แสดงให้เห็นถึงพระปรีชาสามารถและความสามารถของพระองค์ใน
กรณีต่างๆ เช่น พระองค์ทรงมีปัญญา พระองค์ทรงสามารถทำใ้
น้ำลั่งไหลอยู่ตลอดเวลา อาจทำให้มหาสมุทรเต็มเปี่ยมได้ อย่างนี้
เป็นต้น

นอกจากที่จะพูดถึงพระวรุณเทพแล้ว ในคัมภีร์ฤคเวทนั้นก็ได้
มีการกล่าวถึงเรื่องรุ่งอรุณอีกด้วย ในบทโคลงต่างๆ เช่น บทที่จะได้

ป ร ั ช ฎ า ป ระ ยุ ก ต์ ชู ด อ น เ ต ย

กล่าวต่อไปนั้น เราจะพบข้อความที่น่าเกรงขามที่เปล่งออกมาแล้ว ทำให้เกิดความรู้สึกอย่างใดอย่างหนึ่งได้มากที่สุด และจะพบความรู้สึกอ่อนไหวเกี่ยวกับความงามของธรรมชาติซึ่งมีอยู่ในเทพนิยายตามคัมภีร์พระเวทด้วย อย่างไรก็ตาม ในที่นี้ความโน้มเอียงที่จะทำพลัทธิธรรมชาติให้เป็นบุคคลและเป็นเทพเจ้าขึ้นมาซึ่งเป็นลักษณะที่เป็นเด่นอยู่มากในทางความคิด ศาสนาพระเวทนั้นมีน้อยกว่า การใช้ภาษาอภิปรายพรรณนาถึงรุ่งอรุณอย่างแท้จริง ซึ่งจะทำให้เรา รู้แจ้งในเรื่องความกลมกลืนของมนุษย์กับธรรมชาติในจักรวาล แต่ในสมัยต่อมาปรัชญาอินเดีย มักจะให้ทรรศนะที่เกี่ยวกับธรรมชาติและโลกที่ปรากฏแก่ตาบางแง่ว่าเป็นสิ่งที่ชั่วร้ายหรือเป็นสิ่งที่ไม่แท้จริง เป็นมายา ความนิยมธรรมชาติด้วยใจรักนี้จะเป็นเพียงลักษณะท่าทีของพระเวทแบบยืนย่นในเรื่องที่เป็นสุนิยมคือมองโลกในแง่ดีมากกว่าเท่านั้น หามิได้ ยังเป็นลักษณะแห่งความเคร่งครัดในวรรณคดีอินเดียนับตั้งแต่มหากาพย์สมัยแรกๆ และบทละครของกาลิทาสเรื่อยมาจนกระทั่งถึงสมัยงานปัจจุบันของ รพินทรนาถ ตะกอร์ อีกด้วย ข้าพเจ้าจะได้เลือกเอาภาคแปลที่มีสัมผัสไพเราะที่ศาสตราจารย์แม็กโดนแนลได้เขียนไว้ในหนังสือ Hymns From the Rgveda ซึ่งได้แนะให้เห็นถึงต้นฉบับที่ดีและมีอำนาจผสมต้นฉบับเดิมอยู่ด้วย แต่ข้อความที่จะถอดมานั้นเป็นภาษาไทยและก็ได้ไม่ได้ถอดออกมาเป็นบทละครอย่างทีกลอนในภาษาอังกฤษ หรือในภาษาสันสกฤต เราเอาเพียงความก็แล้วกัน ว่าความซึ่งปรากฏอยู่ในคัมภีร์นั้นได้กล่าวถึงรุ่งอรุณไว้อย่างไรบ้าง ข้อความที่ปรากฏในคัมภีร์ที่กล่าวถึงรุ่งอรุณนั้นเขาได้พรรณนาไว้ว่า

ป ร ั ษ ญา ป ระ ยุ ก ต์ ชุ ต อ น เ ตี ย

“แสงสว่างนี้ได้ฉายแสงเข้ามาสว่างไสวที่สุดเหนือแสงทั้งปวง ความสว่างไสวรุ่งเรืองก็เกิดเป็นความสว่างไสวที่รุ่งโรจน์ขึ้นมา ได้ปลุกเทพสาวิตรให้ตื่น บัดนี้รัตติกาลก็ยอมแผ่เปิดทางให้แก่ยามเช้าแล้ว

“ยามเช้าที่นำลูกวัวที่ผ่องใสมานั้นก็มีแสงโชติช่วง รัตติกาลที่มีมืดมิดได้เปิดโอกาสให้แก่รุ่งอรุณ ยามรุ่งอรุณและรัตติกาลที่เป็นญาติพี่น้องกัน เป็นอมตะตามกันไปนั้น ก็เดินทางอยู่เรื่อยไป ผลัดเปลี่ยนแลกสลับกันอยู่

“วิถีทางของพี่น้องคู่นี้ก็เป็นอย่างเดียวกัน คือไม่มีที่สิ้นสุด พี่น้องคู่นี้ซึ่งได้รับการสั่งสอนมาจากทวยเทพก็จะผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนกันเดินทางไป ยามรุ่งอรุณและรัตติกาลแม้จะมีรูปร่างงามและมีรูปร่างต่างกันแต่ก็มีใจเดียวกันนั้น มิได้ชนกันหรือต้องรอคอยกันเลย

“รุ่งอรุณซึ่งเป็นผู้นำเสียงที่แสดงความยินดีที่มีแสงสดใสทั้งสองแสงช่วงโชติ ยามอรุณรุ่งนี้ได้แย้มกลิบทของมันให้โจ่งแจ้ง ยามรุ่งอรุณที่ท่วมทับโลกทั้งปวงอยู่นี้ ได้อวดความมั่งคั่งของมันให้เราเห็น ยามรุ่งอรุณได้ปลุกสรรพสัตว์ที่มีชีวิตทั้งหลายให้ตื่นขึ้น

“รุ่งอรุณได้ปลุกมนุษย์ที่นอนอยู่บนพื้นปรุพีให้เดิน ให้ลุกขึ้นทำงาน บางคนก็ลุกมาหาความสุขสำราญจากความมั่งคั่งที่ล้นเหลือ บางคนมองเห็นเล็กน้อยก็พอที่จะมองเห็นได้ไกลๆ รุ่งอรุณได้ปลุกสัตว์ที่มีชีวิตทั้งปวงให้ตื่นขึ้น บางคนก็ตื่นขึ้นมาเพื่อปกครองอาณาจักร บางคนก็เพื่อหาชื่อเสียง บางคนก็ตื่นขึ้นมาเพื่อสร้างความยิ่งใหญ่ บางคนก็แสวงหาจุดหมายปลายทางในการศึกษาแบบต่างๆ รุ่งอรุณได้ปลุกสรรพสัตว์ที่มีชีวิตทั้งปวงให้เกิดขึ้น

ป ร ำ ข ญ ำ ป ระ ช ู ก ต ้ ช ู ด อ น เ คี ย

“รุ่งอรุณซึ่งเป็นธิดาสวรรค์ได้ปรากฏอยู่เบื้องหน้าเรา เป็นหญิงสาวที่ส่องแสงรุ่งโรจน์อยู่ในเครื่องแต่งกายที่เรืองรอง พระองค์เป็นเจ้าแม่ที่ยิ่งใหญ่แห่งโลกียสมบัติทั้งปวง ผู้เป็นรุ่งอรุณที่เป็นศุภมงคล ขอจงส่งแสงมายังเรา ณ ที่นี้ในวันนี้เถิด”

นี่ก็เป็นข้อความตอนหนึ่งซึ่งได้พรรณนาถึงคุณสมบัติของรุ่งอรุณและได้มีการอ้อนวอนบวงสรวง เราจะเห็นว่าข้อความที่กล่าวถึงรุ่งอรุณนั้นก็มีเชิงปรัชญาแฝงอยู่มาก เพราะว่ารุ่งอรุณนั้นเป็นรุ่งอรุณที่ทำให้เราได้พบแสงสว่าง แสงสว่างในยามรุ่งอรุณซึ่งเราเรียกกันว่าแสงเงินแสงทองนั้นเป็นสิ่งที่ทำลายรัตติกาล คือความมืดให้ค่อยๆหมดไป เมื่ออรุณรุ่งขึ้นมา รัตติกาลก็ค่อยๆหายไป ถ้าพูดอีกแง่หนึ่ง เราก็คงเห็นได้ว่า รัตติกาลและทิวากาลนั้น ความจริงก็อย่างเดียวกัน หรือว่าความมืดกับความสว่างนั้นความจริงก็อย่างเดียวกัน ในที่ใดมีความมืดมาก ความสว่างก็มีน้อย ในที่ใดมีความสว่างมาก ความมืดก็มีน้อย เราไม่สามารถที่จะแบ่งเขตระหว่างความมืดกับความสว่างให้เด็ดขาดลงไปได้ บางแห่งมีทั้งความสว่างและความมืด บางแห่งมีความสว่างมาก มีความมืดน้อย แสงสว่างก็ปรากฏมาก บางแห่งมีแสงสว่างน้อย มีความมืดมาก ก็ปรากฏว่าค่อนข้างมืด เราก็เรียกว่ามืด แต่เราจะหาขอบเขตตายตัวว่าแคไหนมืดแคไหนสว่างจริงๆนั้น เราก็คงหาไม่ได้ แต่อย่างไรก็ตาม เมื่อรุ่งอรุณได้โผล่ขึ้นมาเหนือขอบฟ้า รัตติกาลคือยามราตรีก็ยอมแผ่เปิดทางให้แก่รุ่งอรุณไป โดยเหตุที่รุ่งอรุณและรัตติกาลได้เปิดโอกาสให้แก่กันและกัน คือเมื่ออรุณรุ่งขึ้นมาแล้ว ต่อมาพระอาทิตย์ก็อุทัยฉายแสงสว่างจ้า แล้วพระอาทิตย์ก็โคจรลับเหลี่ยมภูผาไปในที่สุด ยาม

ป ร ิ ข ญา ป ระ ทุ ก ต์ ทุ ต ธิ น เติ ย

รัตติกาลก็คืบคลานเข้ามาอีก นั่นคือพระอาทิตย์เปิดทางให้แก่ รัตติกาล หรือว่าความสว่างได้เปิดทางให้แก่ความมืด เพราะฉะนั้น ความมืดและความสว่างนี้จึงเปรียบเสมือนญาติพี่น้องกัน เป็นอมตะ คือมีอยู่ตลอดเวลาและก็หมุนเวียนเปลี่ยนกันติดต่อกันไปอยู่อย่างนี้ เหมือนกับผู้ที่เดินทางไปเรื่อย ๆ และก็คอยผลัดเปลี่ยนแลกสลับกันอยู่ คือว่าสีของรัตติกาลเป็นสีของความดำมืด สีของอรุณเป็นสีเงินสีทอง เป็นสีแห่งความสว่าง เป็นสีแห่งความสดใส เพราะฉะนั้นรัตติกาล และทิวากาลจึงมีสี ๒ สีและสลับสับเปลี่ยนกัน การที่สีทั้งสองนี้ สลับสับเปลี่ยนกันอยู่ตลอดเวลา โดยที่ไม่ปรากฏว่ารุ่งอรุณและ รัตติกาลนี้มาชนกันหรือจะต้องคอยกันเลย นี่แสดงให้เห็นถึงการ ทำงานของรุ่งอรุณและรัตติกาลซึ่งทำตามความพอเหมาะความพอดี ทำงานอย่างชนิดที่เรียกว่าการประสานงานกัน ไม่มีการแย่งชิงกัน ไม่มีการต้องรอคอยกัน ไม่มีการกระทบกระทั่งกัน รู้สึกว่าเป็นการ ทำงานด้วยความพร้อมเพรียง ด้วยความประนีประนอม ด้วยความ สามัคคี รุ่งอรุณนั้นเป็นยามที่คนทั้งหลายมีความสดชื่น เพราะว่าวัน ใหม่นั้นย่อมนำแสงเงินแสงทองมาให้ เท่ากับว่านำความยินดีปรีดา ความสุขความสดชื่นสดใสมาให้แก่มนุษย์ เพราะฉะนั้นดอกไม้บาง ชนิดก็มักจะบานในยามรุ่งอรุณอย่างเช่นดอกบัวเวลาได้แสงพระ อาทิตย์มันก็จะบาน เพราะฉะนั้นยามรุ่งอรุณนี้ก็ทำให้ดอกไม้ขยาย กลีบส่งกลิ่นหอมฟุ้งจรไปได้ ยามรุ่งอรุณนี้เท่ากับว่าได้วัดความ มั่งคั่งความสดใสของมันให้เราเห็นว่ารุ่งอรุณนั้นเป็นสีทองซึ่งเป็นสีที่ คนทั้งหลายมีความปรารถนา นอกจากนั้นรุ่งอรุณยังได้ปลุกสรรพ- สัตว์ที่มีชีวิตทั้งหลายให้ตื่นขึ้น ปลุกมนุษย์ที่นอนอยู่บนภาคพื้นให้

ป ร ิ ข ญา ป ระ ษุ ก ต์ ชุ ต อ น เ ฉ ย

ลุกขึ้นทำงาน ทั้งนี้เพราะว่าคนเรานั้น ถ้าหากว่าพูดถึงรัตติกาลคือ เวลาราตรีก็มักจะง่วง อยากจะหลับอยากจะนอน แต่ว่าก็มีบางคน แม้กลางวันก็ง่วงนอน อยากนอนอยู่ก็มีเหมือนกัน แต่จะให้นอน กลางวันทั้งวันก็รู้สึกที่ไม่สบาย ไม่เหมือนนอนกลางคืนทั้งคืน เพราะฉะนั้นการที่พระอาทิตย์ส่องแสงจ้านี้เราจะมานอนอยู่ ก็รู้สึก ว่าไม่ค่อยจะตื่นัก เพราะฉะนั้นรุ่งอรุณนี้จึงเท่ากับว่าเป็นแขกยามมา ปลุกมนุษย์ให้ลุกขึ้นทำงานกันเสียที่เกิดขึ้น บางคนก็ลุกขึ้นมาหาความสุขสำราญจากความมั่งคั่งที่ล้นเหลือ คือบางคนเป็นคนที่มีมั่งคั่งก็คิดว่าวันนี้เราจะทำอะไร เราจะเอาเงินไปใช้ที่ไหนดี เพราะมีเงินอยู่ในกำมือแล้ว ก็อยากจะเอาเงินนั้นไปใช้เสียให้หมด พอลุกขึ้นมาก็อยากจะหาทางใช้เงิน บางพวกที่มีเงินน้อยก็ต้องไปทำงาน หางานทำเพื่อที่จะได้เลี้ยงปากเลี้ยงท้อง บางคนก็ตื่นขึ้นมาเพื่อจะได้ปกครองอาณาจักรต่อไป เพราะเวลาหลับนี้ก็เหมือนไม่ได้โอกาส ปกครองอาณาจักรอะไร ไม่ได้มีอำนาจอะไร แต่เมื่อตื่นขึ้นมาก็จะแสดงให้เห็นว่าตนมีอำนาจอย่างไรได้ บางคนก็ตื่นขึ้นมาเพื่อแสวงหาชื่อเสียง การแสวงหาชื่อเสียงต้องแสวงหาด้วยการทำงาน ไม่ใช่ด้วยการนอนหลับ บางคนก็ตื่นขึ้นมาเพื่อสร้างคามยิ่งใหญ่ บางคนก็แสวงหาจุดหมายปลายทางคือการศึกษาในวิชาการต่างๆ แต่อย่างไรก็ตาม รุ่งอรุณนี้เชื่อว่าได้ปลุกสรรพสัตว์ที่มีชีวิตทั้งปวงให้ตื่นขึ้น ให้เลิกมกมายหรืออวัจนเสียที เพราะฉะนั้นรุ่งอรุณซึ่งมีแสงอันสดใสนั้นท่านเปรียบเหมือนสตรี เมื่อเปรียบเหมือนสตรีที่งามก็เปรียบเหมือนธิดาแห่งสวรรค์ ว่ารุ่งอรุณนี้ก็เหมือนกับธิดาแห่งสวรรค์ที่ปรากฏในเบื้องหน้าของเรา เป็นธิดาสวรรค์ที่ส่องแสง

ปรัชญา ประยุกต์ ชุติณ เตีย

รุ่งโรจน์ที่มีเครื่องแต่งกายที่เรียบง่าย เพราะฉะนั้นรุ่งอรุณจึงเปรียบ
เสมือนว่า เป็นเจ้าแม่ที่ยิ่งใหญ่ในโลกียสมบัติทั้งปวง เพราะฉะนั้น
ทุกคนก็ปรารถนาที่จะได้รับโลกียสมบัติ เพราะฉะนั้นทุกคนก็
ปรารถนาที่จะได้เห็นแสงเงินแสงทอง ต้องการให้เห็นยามรุ่งอรุณที่
ว่าน่าศุภมงคลศุภนิมิตมายังเรา เพราะฉะนั้นทุกคนจึงอ่อนน้อม
ปรารถนาหาแสงรุ่งอรุณหรือแสงเงินแสงทอง เพราะฉะนั้นพวก
อารยันทั้งหลายจึงนิยมการบูชาไฟ แสงไฟนั้นก็ถือว่าเนื่องมาจาก
อรุณรุ่งนั่นเอง เพราะว่าเมื่อมีรุ่งอรุณขึ้นมาแล้ว ต่อมาพระอาทิตย์
ก็จะโคจรโผล่พ้นขอบฟ้าขึ้นมา และก็จะมีความสว่างจ้า เพราะฉะนั้น
จึงเป็นเหตุหนึ่งที่ทำให้มนุษย์ทั้งหลายบูชาไฟ เพราะถือว่าไฟหรือ
รุ่งอรุณนี้ก็มีความสัมพันธ์กัน

สำหรับการบรรยายปรัชญานี้ก็หมดเวลาลงเพียงเท่านี้ ผม
ขอยุติการบรรยายปรัชญาคราวนี้ ซึ่งเป็นการสงท้ายปีเก่าไว้เพียง
แค่นี้.

สวัสดิ์ศรีรับ จนกว่าเราจะพบกันใหม่ในปีหน้า

๒๕ ธันวาคม ๒๕๑๐

๑๘

การบูชาอัญมัยดึกดำบรรพ์

บ่อเกิดของโลก

ไถ่เกิดก่อนไข่ หรือว่าไข่เกิดก่อนไถ่

สวัสดีครับ

วันนี้เป็นรายการที่ผมจะบรรยายถึงปรัชญาอินเดีย สำหรับปรัชญาอินเดียนั้นผมได้เคยพูดถึงเรื่องพระอค์นี เรื่องของพระอินทร์ มาบ้างแล้ว วันนี้ผมจะได้พูดถึงเรื่องการบูชาอัญมัยในสมัยดึกดำบรรพ์ ทั้งนี้ก็เพราะว่าในเรื่องของศาสนาพราหมณ์ หรือศาสนาสมัยพระเวทนั้น สิ่งที่สำคัญที่สุดประการหนึ่งในศาสนานี้ก็คือเรื่องการบูชาอัญมัย เราคงจะเคยได้ยินว่าเขาเอาสัตว์บูชาอัญมัย หรือบางทีเขาเอามนุษย์บูชาอัญมัย คำว่า “บูชาอัญมัย” ในที่นี้เราก็คงได้พบ ได้เคยเห็นที่เขาพูดหรือว่าได้อธิบายอะไรต่างๆไว้มืออยู่หลายแห่ง โดยเฉพาะ

ป ร ั ฐ ฐ า ป ร ะ ฎ ก ต์ ชุ ต อ น เ ต ย

อย่างยิ่งในเรื่องที่เกี่ยวกับศาสนาบ้าง ในเรื่องเกี่ยวกับนิทานชาดก ในทางศาสนาบ้าง สำหรับเรื่องการบูชายัญในสมัยดึกดำบรรพ์นั้นมีความเป็นมาอย่างไร นี่ผมจะพูดในแง่ที่เกี่ยวกับพระคัมภีร์ฤคเวทซึ่งก็ถือว่าเป็นฉบับที่สำคัญฉบับหนึ่งของศาสนาพราหมณ์ ความจริงการที่จะพูดถึงเรื่องการบูชายัญสมัยดึกดำบรรพ์นั้น ก็จำเป็นจะต้องพูดถึงเรื่องบ่อเกิดของจักรวาล บ่อเกิดของจักรวาลจากการบูชายัญในสมัยดึกดำบรรพ์ซึ่งในการบูชายัญนี้ ถ้าว่าในทางจักรวาล ได้ให้ตัวเองเป็นเครื่องสังเวชนั้น เป็นเรื่องที่ไม่มีการทราบในปรัมปรา ประเพณีเกี่ยวกับเทพนิยายดึกดำบรรพ์เลย แต่อย่างไรก็ตาม การเช่นสรวง ปुरुषะ เพศชาย มิได้เป็นการเช่นสรวงยักษ์ใหญ่ของโลกหรือแบบ Ur-mensch ที่พบในเทพนิยายชาวเยอรมันหรือชาวเยอรมันแบบแรกๆเลย เพราะเป็นมโนคติที่เกี่ยวกับการสร้างโลกและจักรวาลที่มีพิธีเช่นสังเวชนันเองเป็นมูลฐาน ในฐานะที่เป็นบ่อเกิดของจักรวาล ดังนั้นธรรมชาติของปुरुषะจึงเป็นการผสมผสานแบบต่างๆ แบบหลังๆที่ได้มาจากเทพยดาในคัมภีร์พระเวท คือพระอัคนีซึ่งเป็นหลักการเช่นสรวงที่สร้างให้เป็นบุคลาธิษฐานขึ้นมา และก็เป็นเพศชาย สุริยเทพคือพระอาทิตย์ และพระวิษณุ เทพทางสุริยคติอีกองค์หนึ่งที่รวมเอาพื้นดิน บรรยากาศ และท้องฟ้าเข้าไว้ในอำนาจ ที่มีการเน้นในที่นี้ก็คือ ความเป็นสากลของปुरुषะและหน้าที่ของปुरुषะในฐานะที่เป็นการบวงสรวงจักรวาล โดยวิธีนี้ วิธีการบวงสรวงที่พวกเราได้ปฏิบัติอยู่ในโลกนี้จึงได้ถูกถ่ายทอดออกมาเป็นคำต่างๆที่มีความสำคัญในด้านจักรวาลวิทยา โดยอาศัยกระบวนการที่ทำให้ธาตุมูลต่างๆทางโลกเป็นเอกลักษณ์กับธาตุมูล

ป ร ะ ญ า ป ร ะ ยุ ก ต์ ชุ ด อี น เติ ย

ต่างๆในจักรวาล

โคลกต่างๆในคัมภีร์ฤคเวทได้อ้างถึงระเบียบของสังคม ๔ ชั้น ซึ่งต่อมาเราเรียกกันว่า วรรณะ ๔ ซึ่งมีอายุเก่าแก่ที่สุด ข้อความตอนหนึ่งที่นับว่าสำคัญในการอ้างถึงนั่นก็คือตอนที่เน้นถึงบ่อเกิดแห่งวรรณะแบบที่ใช้เวทมนตร์คาถาสวมกับพิธีรีตอง พวกพราหมณ์ได้ก่อให้เกิดระเบียบสังคมอันดับที่สูงสุด เป็นพวกปัญญาชนที่รู้หนังสือเพื่อทำให้อินเดียได้พระ นักคิด ผู้ตั้งกฎหมาย ผู้พิพากษา พวกเสนาบดีมากมาย ราชันย์ทั้งหลายซึ่งต่อมาเรียกกันว่าพระมหากษัตริย์หรือนักปกครองนั้นเป็นลำดับที่ ๒ ในสังคม เป็นคู่กับชนชั้นผู้ดี ระบบเจ้าขุนมูลนายของอินเดีย ชนชั้นนี้ก็มีพวกกษัตริย์ เจ้าประเทศราช หรือนักรบทั้งหลาย พวกไวยาณะหรือพวกแพศย์ซึ่งก่อให้เกิดเป็นเจ้าของที่ดิน พวกพ่อค้าและผู้ให้กู้ยืมเงินนี้เป็นลำดับที่ ๓ ส่วนพวกศูทรซึ่งเดิมเป็นพวกที่ถูกอารยันพิชิตนั้น ก็ได้แก่พวกกรรมกร ช่างฝีมือ และทาสทั้งหลาย โดยเหตุที่พวกศูทรนี้ได้เป็นผู้ที่ถูกพวกอารยันพิชิต เพราะฉะนั้นจึงไม่มีทางที่จะเสมอป่าเสมอไหล่กับพวกที่เป็นผู้พิชิต นั่นคือจะต้องตกอยู่ในฐานะเป็นคนรับใช้ เป็นทาส เป็นกรรมกร หรือว่าเป็นช่างฝีมือตลอดไป

ข้อความในคัมภีร์พระเวทได้พูดถึงบ่อเกิดของโลกนั้นก็มีส่วนข้อความอยู่มากมาย ซึ่งผมจะขอนำมาพูดเพียงบางตอนเท่านั้น ท่านบอกว่า

“ปุรุषะผู้มีพันเศียรพันดาพันเท้าซึ่งแทรกซึมอยู่ทั่วไปในโลก ทุกด้านทุกมุมนี้ยังขยายนิว้ทั้งลึบไปเหนือโลกอีก” หมายความว่า ปุรุषะผู้มีสี่ศีรษะพันศีรษะ มีนัยน์ดาพันหนึ่ง มีเท้าพันหนึ่ง ซึ่งความ

ป ร ั ช ญา ป ระ ทุ ก ต์ ชุ ด อ น เ ค ย

จริงพันศีรชนะนี้ น่าจะมีเท้าเสียสองพันเท้า หรือว่าตาสองพันข้าง เพราะว่าตามปกติคนเรานี้ คนที่มีศีรชนะเดียวเราก็มีนัยน์ตาสองข้าง และก็มีเท้าสองข้าง ฉะนั้นปุรุषะซึ่งมีพันศีรชนะหรือว่ามีพันเศียรก็น่าจะมีนัยน์ตาเสียสองพันข้าง มีเท้าเสียสองพันข้าง แต่ว่าในคัมภีร์นั้น ท่านบอกว่ามีพันนัยน์ตาและมีพันเท้า พุดง่าย ๆ ก็คล้าย ๆ กับว่ามีเศียรแต่เพียงเศียรหนึ่ง มีตาข้างหนึ่งและมีเท้าข้างหนึ่ง เพราะฉะนั้นเมื่อมีพันเศียรก็เลยมีพันตาและก็มีพันเท้า ปุรุषะซึ่งมีลักษณะอันพิเศษนี้ได้มีแทรกซึมทั่วไปในโลกทุกหนทุกแห่งทุกแง่มุมและก็ขยายอำนาจไปเหนือโลกทั้งปวง

“ปุรุषะเท่านั้นเป็นทั้งหมดนี้ คือเป็นทั้งสิ่งที่มีเป็นอยู่แล้ว และสิ่งที่กำลังจะมีเป็นต่อไป อนึ่ง ปุรุषะเป็นเจ้าแห่งอมฤตภาพและเป็นใหญ่เหนือสิ่งที่เจริญเติบโตขึ้นมาเพราะอาหาร อย่างน้อยข้อนี้ก็แสดงให้เห็นว่าอมตะนั้นเป็นทุกสิ่งทุกอย่าง ไม่ว่าอะไรละ ล้วนแต่ว่าปุรุषะมีอยู่แทรกซึมอยู่ทั่วไปทุกหนทุกแห่งทั้งนั้น เพราะวาดังที่ได้กล่าวมาในตอนต้นแล้วว่า อมตะมีอยู่ทั่วไปในโลกทุกด้านทุกมุมทุกแง่ เพราะฉะนั้นปุรุषะก็ย่อมเป็นทั้งหมด อะไรๆ ก็ล้วนแต่มีปุรุषะแทรกซึมอยู่ทั้งนั้น แม้แต่กระทั่งโต๊ะ เก้าอี้ ต้นไม้ ไมโครโฟนอะไรต่างๆ เหล่านี้ก็ล้วนแล้วมีปุรุषะแทรกซึมอยู่ทั่วไป เพราะฉะนั้นก็พูดได้ว่าปุรุषะนี้เป็นทั้งหมดคือ สิ่งอะไรที่ได้มีได้เป็นมาแล้ว สิ่งนั้นก็มิใช่ปุรุषะ และสิ่งที่กำลังจะมีจะเป็นต่อไปในอนาคต สิ่งนั้นก็มิใช่ปุรุषะอีกเหมือนกัน และนอกจากนั้นท่านบอกว่าปุรุषะนั้นยังเป็นเจ้าแห่งอมฤตภาพคือความเป็นอมตะ ความไม่ตาย และเป็นใหญ่เหนือสิ่งที่เจริญเติบโตขึ้นมา เพราะอย่างน้อยปุรุषะไม่ใช่เป็นเพียงเจ้าแห่ง

ป ร ำ ข ำ ป ร ะ ย ุ ก ต์ ข ุ ด อ น เ ต ย

อมฤตภาพอย่างเดียว ปุรุषะยังเป็นใหญ่เหนือกว่าสิ่งที่เจริญเติบโตขึ้นมา เพราะอย่างเช่นมนุษย์ สัตว์ ต้นไม้เหล่านี้เป็นต้น นี่ก็ตกอยู่ในอำนาจของปุรุषะทั้งนั้น”

“นั่นแหละคือความยิ่งใหญ่ของปุรุषะ” เพราะฉะนั้นพูดง่าย ๆ ก็คือ “สิ่งที่ยิ่งใหญ่กว่านี้ก็คือปุรุषะ” หรือว่าพูดอีกอย่างหนึ่งก็คือว่า ไม่มีอะไรที่ยิ่งใหญ่ไปกว่าปุรุषะอีกแล้ว “สรรพสัตว์ทั้งปวงประกอบขึ้นเป็นเพียงเสี้ยวหนึ่งของปุรุषะเท่านั้น อีก ๓ เสี้ยวเป็นอมรรตย์อยู่ในสรวงสวรรค์” ที่ว่าปุรุषะเป็นทุกสิ่งทุกอย่าง ไม่ใช่หมายความว่าเฉพาะในมนุษยโลกเราเท่านั้น ไม่ใช่สัตว์ทั้งปวงเท่านั้นที่ประกอบเป็นปุรุषะทั้งหมด ความจริงสัตว์ทั้งปวงนี้ประกอบขึ้นเป็นเพียงเสี้ยวหนึ่งของปุรุषะเท่านั้น สัตว์ทั้งหลายในโลก มนุษย์ทั้งหลายในโลกที่รวมกันเป็นเพียง ๑ ใน ๔ ของปุรุषะเท่านั้น ส่วนอีก ๓ ส่วนหรือ ๓ เสี้ยวนี้เป็นอมรรตย์อยู่ในสรวงสวรรค์ เพราะฉะนั้นคำว่า เสี้ยว นี้ความจริงก็เป็นคำที่ง่าย ๆ เพราะเป็นคำที่ใช้คู่กันอยู่ทั่วไปคือ หมายความว่าอะไรก็ตาม ถ้าแบ่งเป็น ๔ ส่วน แต่ละส่วนนั้นเราถือว่าเป็นเสี้ยวหนึ่ง ที่นี้ปัญหาก็มีว่าเวลานี้บางทีเราใช้คำว่าเสี้ยวผิด ๆ อย่างเช่นลวดเตอรี ท่านบอกว่ามี ๒ เสี้ยว จะมีเพียง ๒ เสี้ยวไม่ได้ จะต้องมี ๒ ซีก ถ้าหากว่าแบ่งย่อยออกไปเป็นซีกละ ๒ จึงจะเป็น ๔ เสี้ยว เพราะฉะนั้นที่เราเรียกว่าลวดเตอรีมี ๒ เสี้ยวเห็นจะไม่ถูก ควรจะเรียกว่า ๒ ซีก แต่ว่าเขาเรียกกันบ่อย ๆ เข้า ผิดก็กลายเป็น ถูกได้เหมือนกัน แต่ความจริงแล้วเสี้ยวเป็นเพียงหนึ่งในสี่ เสี้ยวแห่งนาฬิกา เสี้ยวหนึ่งแห่งชั่วโมงก็คือ ๑๕ นาที ครึ่งชั่วโมงก็คือ ๓๐ นาที ปุรุषะนี้ก็เหมือนกัน ปุรุषะนี้แบ่งออกเป็น ๔ เสี้ยว มนุษย์

ป ร ั ช ญ า ป ร ะ ชู ก ต์ ชู ต อ น เ ตี ย

และสัตว์ทั้งหลายในโลกนี้ สรรพสัตว์สรรพสิ่งทั้งหลายทั้งปวงนี้เป็น
 เลี้ยวหนึ่งใน ๔ เลี้ยวของปุรุषะเท่านั้น ส่วนอีก ๓ เลี้ยวเป็นอมรรตัย
 เป็นอมตะอยู่ในสวรรค์ ด้วยเลี้ยวทั้งสามนี้แหละที่ปุรุषะได้ลอยสูง
 ขึ้นไปเลี้ยวหนึ่งยังคงอยู่ที่นี้ โดยเหตุที่ปุรุषะนี้มี ๔ เลี้ยว ๓ เลี้ยว
 มีมากกว่า มีน้ำหนักมากกว่าก็ขึ้นไปอยู่ข้างบน ส่วนเลี้ยวหนึ่งที่มี
 น้ำหนักน้อยก็กลับมาอยู่ข้างล่าง ความจริงน้ำหนักน้อยนี้ควรจะอยู่
 ข้างบน และน้ำหนักมากควรจะอยู่ข้างล่าง นี่มันกลับกันเสีย
 คล้ายๆกับว่าอะไรที่บริสุทธิ์มาก อันนั้นก็อยู่ข้างบน พุดง่ายๆก็คือ
 ปุรุषะ ๓ ส่วนนี้บริสุทธิ์ ความบริสุทธิ์สามส่วนของปุรุषะนี้ก็ลอย
 อยู่ข้างบน ส่วนที่มีเลี้ยวเดียวนั้นก็มาอยู่ข้างล่าง และ

“ด้วยเลี้ยวเดียวนี้นี้แหละที่ปุรุषะได้แผ่คลุมสิ่งที่กินได้และสิ่งที่
 กินไม่ได้หมดทุกด้าน” และบอกว่าเลี้ยวหนึ่งของปุรุषะนี้เองที่ได้แผ่
 คลุมแทรกซึมไปยังสรรพสัตว์ทั้งหลายทั้งที่เป็นสิ่งที่กินได้ บริโภคได้
 และสิ่งที่กินไม่ได้ บริโภคไม่ได้ และ

“จากปุรุषะนี้ก็เกิดวิราชขึ้นมา จากวิราช ปุรุषะก็วิวัฒน์”
 คือวิวัฒนาการออกไป “ปุรุषะเมื่อเกิดขึ้นมา ก็ได้ฉายตัวเองในที่
 เบื้องหลังและเบื้องหน้าโลก” คือ คล้ายๆกับว่าได้ฉายตัวเองไปทุก
 แง่มุมของทั้งในเบื้องหลัง ทั้งเบื้องหน้า ไม่ใช่ฉายตัวเองเฉพาะ
 ในเบื้องหน้าเท่านั้น ไม่ได้เข้าไปในเบื้องหลัง แสดงให้เห็นว่าปุรุषะนี้
 ได้แทรกซึมตัวเองหรือฉายตัวเองเข้าไปทุกหนทุกแห่งในเบื้องหน้า
 ทั้งในเบื้องหลังของโลก

“เมื่อเทพยดาทั้งหลายทำการบวงสรวงสังเวยโดยมีปุรุषะเป็น
 เครื่องเซ่น แล้วฤดูใบไม้ผลิก็เป็นเนยเหลวที่ใสแจ้ว ฤดูร้อนก็กลายเป็น

ป ร ั ช ฎ า ป ร ะ ยุ ก ต์ ชุ ค อ น เ คี ย

เป็นเชื้อเพลิงสำหรับการบวงสรวง ถูไปไม่ว่างก็เป็นเครื่องเช่นสังเวย

“เหยื่อที่ใช้สังเวยคือปุรุषะนั้นเกิดตั้งแต่เริ่มต้นทีเดียว ทวยเทพทั้งหลายจะโปรยปรายน้ำศักดิ์สิทธิ์ลงมาบนหญ้าที่ใช้ในการบวงสรวง ทวยเทพที่มีปุรุषะเป็นเครื่องบวงสรวงสังเวยก็ได้ประกอบยัญพิธี และสาธยายคือภาวะกึ่งเทพชั้นหนึ่ง แล้วพวกฤาษีก็ได้ปฏิบัติเช่นเดียวกัน

“จากเครื่องบวงสรวงสังเวยที่นำมาบวงสรวงทั้งปวงนั้นก็ทำให้เกิดมีกายหรือฤจ และบทสวดที่ศักดิ์สิทธิ์ เกิดมีฉันท์ และเกิดมีสูตรสำหรับที่ใช้ในการบวงสรวง

“จากเครื่องบวงสรวงนั่นเองก็เกิดมีม้าและมีสัตว์ต่างๆ ที่มีพัน ๒ แฉว เกิดมีแม่วัว เกิดมีแพะ มีแกะขึ้น

“เมื่อทวยเทพแบ่งปุรุषะออกไปนั้นได้จัดแจงให้ปุรุषะมีส่วนต่างๆ มากน้อยเท่าไรเล่า? อะไรที่เกิดจากปากของปุรุषะ? อะไรที่เกิดจากแขนของปุรุषะ? ต้นขาทั้งสองของปุรุषะคืออะไร? และเท้าทั้งสองของปุรุषะเรียกกันว่าอะไร?” ที่นี้เมื่อมีปุรุषะแล้ว ปุรุषะนี้ก็ได้แบ่งออกเป็นส่วนต่างๆ แบ่งออกไปมากน้อยเท่าไร นี่เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นมา ปุรุषะนี้ได้แบ่งออกไปเป็นกี่ส่วน อะไรที่เกิดจากปากของปุรุषะ อะไรที่เกิดจากแขนของปุรุषะ อะไรที่เกิดจากต้นขาของปุรุषะ อะไรที่เกิดจากเท้าของปุรุषะ ท่านก็ได้อธิบายตอบไปว่า

“ปากของปุรุषะได้กลายเป็นพราหมณ์” คล้ายๆว่าพราหมณ์นี้เกิดจากปากของปุรุषะ “แขนทั้งสองได้กลายเป็นราชันย์คือเป็นกษัตริย์ ขาทั้งสองได้กลายเป็นไวยสยะคือพวกแพศย์ และพวกศูทร

ป ร ั ช ญา ป ระ ยุ ก ต์ ชุ ต อ น เ ต ย

ก็เกิดจากเท้าทั้งสอง

“พระจันทร์เกิดจากจิต พระอาทิตย์เกิดจากนัยน์ตาทั้งสองข้าง พระอินทร์และพระอัคนีเกิดจากปาก ลมคือวายุเกิดจากลมหายใจคือลมปราณ บรรยายาศถูกสร้างมาจากสะดือ สวรรค์เกิดมาจากศีระะ โลกเกิดมาจากเท้าทั้งสอง และทิศใหญ่ทั้ง ๔ ทิศเกิดมาจากหู ดังนั้นสิ่งเหล่านี้จึงบันดาลให้เกิดเป็นโลกต่างๆขึ้นมา

“ไม้เท้าที่ใช้ล้อมรอบในการบวงสรวงนั้นมีอยู่ ๗ อัน ไม้เท้า ๒๑ อันถูกทำให้เป็นไม้เขี้ยวไฟ ในคราวที่ทวยเทพทั้งหลายทำการบวงสรวงได้ผูกมัดปุระหะที่เป็นเหยื่อในการบวงสรวงไว้

“ทวยเทพได้ทำการบวงสรวงด้วยเหยื่อสำหรับบวงสรวงสังเวณีเหล่านี้เป็นธรรมะเกี่ยวกับการบวงสรวงสังเวณีพวกแรก ความยิ่งใหญ่เหล่านี้ได้ขึ้นไปจนถึงท้องฟ้า ซึ่งเป็นที่อยู่อาศัยของราชยะและทวยเทพสมัยโบราณ”

นี่เป็นเรื่องของการบวงสรวงสังเวณีในสมัยโบราณหรือจะพูดว่าการบูชาในสมัยดึกดำบรรพ์ก็ได้

นอกจากนั้นในฤคเวทยังได้พูดถึงเรื่อง บ่อเกิดของโลก คือในคัมภีร์ฤคเวท ได้กล่าวไว้ว่าในเทพนิยายเกี่ยวกับการสร้างพระอินทร์สมัยแรกๆนั้นก่อนจะสร้างโลกก็จำเป็นต้องสังหารอสูรฤคตระเสียก่อน นี่ก็ได้เคยอธิบายมาแล้วในเรื่องเกี่ยวกับประวัติของพระอินทร์หรือความเป็นมาของพระอินทร์ พระอินทร์ในฐานะผู้สร้างโลกคือจักรวาลได้สร้างความเป็นระเบียบขึ้นมาจากความโกลาหลอลหม่านคืออัสต นั่นคือพระอินทร์ได้สร้างสิ่งที่มีอยู่คือได้แก่สัดจากสิ่งที่ไม่มียู่คืออัสต ในการพิจารณาถึงเรื่องการสร้างโลกหรือจักรวาล

ป ร ั บ ั ญ ุ า ป ะ ยุ ก ต์ รุ ต อ น เ ตี ย

ตามคัมภีร์พระเวทในสมัยต่อมา พระอินทร์ซึ่งเป็นผู้สร้างสรรค์ในฐานะที่เป็นเอกเทพนั้นเข้าใจว่าเป็นแรงกระตุ้นเชิงสร้างสรรค์ที่มีอยู่ในตัวคนซึ่งเรียกว่า “ตฤ เภกม” เมื่อเกิดมีปัญหาขึ้นมาเป็นต้นว่าอะไรล้อมรอบสิ่งทั้งปวง คำตอบตามเทพนิยายเก่าๆก็มีใช้วฤตระอีกต่อไป แล้วแต่จะเป็นว่าการสร้างสรรค์ดำเนินการจากหลักการที่รับแรงกระตุ้นจากตัณหาภายนอก หรือข้างบน หรือเหนือภาวะและอภาวะมากกว่า โดยอาศัยการตีความเรื่องการสร้างสรรค์ตามวิชาจักรวาลวิทยาแบบใหม่แล้ว เฉพาะนักปราชญ์เท่านั้นที่ยังความสัมพันธ์ระหว่างภาวะกับอภาวะลงในจิตใจได้ โสลกได้ยุติลงที่การตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับลัทธิวิมตินิยมหรือลัทธิสkeptik (Skepticism) ซึ่งคาดล่วงหน้าว่าจะมีอารมณแห่งคัมภีร์อุปนิษัทเป็นปัญหาขึ้น ใครเล่าคือผู้ดูแลที่สูงสุดในสรวงสวรรค์ ใครเล่าที่รู้จริง ๆ แต่บางทีก็ไม่รู้

ในเรื่องเกี่ยวกับบ่อเกิดของโลกที่ได้กล่าวไว้แล้วว่าพระอินทร์ในฐานะเป็นผู้สร้างโลกและจักรวาล ได้สร้างความเป็นระเบียบขึ้นมาจากความโกลาหลอลหม่านคืออัสติ นั่นคือพระอินทร์ได้สร้างความเป็นระเบียบคือสิ่งที่มีอยู่นั่นได้แก่สัต จากสิ่งที่ไม่มีอยู่นี้ นึกมองในแง่ของปรัชญาแล้วเป็นเรื่องที่ซับซ้อน เป็นเรื่องที่สับสน คล้ายๆกับเราจะพูดว่าเราสร้างความมีขึ้นมาจากความไม่มี หรือว่าสร้างความเป็นมาจากความไม่มีอะไรเลย สร้าง something จาก nothing ซึ่งรู้สึกว่คล้ายๆจะเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ คือเมื่อไม่มีอะไรแล้ว เรา จะสร้างให้มันมีอะไรขึ้นมาได้อย่างไร เช่น สมมุติว่าเราจะสร้างไต่จะสร้างเก้าอี้ก็ต้องถือว่าไต่จะเก้าอี้เป็น something แต่เราจะสร้างไต่จะเก้าอี้ที่เป็น something จาก nothing คือความไม่มีอะไรเลยไม่ได้

ป ร ั ษ ฎ า ป ร ะ ชุ ก ต์ ชุ ด อื่น เ คี ย

ก็ต้องสร้างจาก something อย่างเช่นจากไม้ จากเหล็ก จาก อะลูมิเนียมหรือจากอะไรก็ตาม ซึ่งถือว่าเป็น something เหมือนกัน เพราะฉะนั้นถ้าหากว่าเราจะถือว่าพวกไม้ พวกเหล็ก พวกอะลูมิเนียมนี้เป็นสัต์คือเป็น something เราจะสร้างโต๊ะที่เป็น สัต์คือเป็น something นี้ก็ต้องสร้างมาจาก something อีกที่ เรา จะสร้างโต๊ะซึ่งเป็น something หรือเป็นสัต์นี้จากอสัต์คือความไม่มี อะไรหรือ nothing นี้รู้สึกว่าเป็นไปไม่ได้ นี่เราพูดถึงวิสัยของคน ที่มีกิเลสหรือว่าแบบมนุษย์ทั่วไป คืออย่างมนุษย์เรายังไม่มี อภินิหารอะไรนั้นก็จำเป็นที่จะต้องสร้างอะไรบางอย่างจากอะไรบาง อย่าง เช่น เราจะสร้างอิฐ เราก็ต้องขุดเอาดินมาทำเป็นอิฐ ไม่ใช่ ว่า เราเสกความไม่มีอะไรให้เป็นอิฐขึ้นมา หรือว่าเสกความไม่มีอะไรให้ เป็นโต๊ะเป็นเก้าอี้ขึ้นมาอย่างนี้ไม่ได้ แต่ว่านี่เป็นเรื่องที่ลึกลับ ท่าน บอกว่าพระอินทร์ได้สร้างสิ่งที่มีอยู่คือสัต์ จากความไม่มีอะไรเลย หรือจากสิ่งที่ไม่ได้อยู่คืออสัต์ ลักษณะการสร้างแบบนี้ก็เห็นจะเข้า ทำนองที่เราใช้คำว่าเนรมิต คือการเนรมิตนี้เราเนรมิตอะไรขึ้นมา จากความไม่มีเลยได้ อย่างเช่นว่าเราไม่มีคนใช้เราก็เนรมิตคนใช้ ขึ้นมา เราไม่มีบ้านเราก็เนรมิตบ้านขึ้นมา อย่างนี้เป็นวิสัยของผู้ที่มี ฤทธิ์ ซึ่งจะทำให้แค่ไหนเพียงไรนั้นผมเองก็ไม่เคยพบ แต่ว่าตาม หลักวิชาท่านบอกว่าทำได้ เพราะฉะนั้นนี่ก็เป็นเรื่องลึกลับ เพราะ ฉะนั้นเรื่องของศาสนาจะเป็นศาสนาอะไรก็ตาม มักจะมีเรื่องที่ลึกลับ ซึ่งเขาเรียกว่า Mysticism นี่มาปะปนอยู่ในคำสอนเสมอ เพราะว่า ปัญญาอย่างเรานี้ก็เข้าถึงสิ่งต่างๆเหล่านี้ได้ยาก และอะไรที่เราเข้า ไม่ถึง เราจะบอกว่าไม่มี ก็ยากอีกเหมือนกัน แต่ว่าเราจะยอมรับ

ป ร ั ษ ฎ า ป ร ะ ยুক্ত ชุ ด อี น เติ ย

ร้อยเปอร์เซ็นต์ว่ามี ก็ยากอีก เพราะฉะนั้นเรื่องของสัจและเรื่องของสัจ การสร้างสัจขึ้นมาจากอสังหรือการสร้างอะไรบางอย่างจากความไม่มีอะไรนั้น ก็เป็นเรื่องที่เหลือวิสัยที่เราจะเข้าใจ แต่ก็ไม่ใช่หมายความว่า เราไม่เข้าใจแล้ว เราจะต้องปฏิเสธอย่างเด็ดขาดว่าเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ ในคัมภีร์ฤคเวทนั้นท่านได้กล่าวต่อไปว่า ในตอนนั้นอากาษาก็ไม่มี ภาวะก็ไม่มี อวกาศที่เต็มไปด้วยอากาศก็ไม่มี ท้องฟ้าที่พ้นอวกาศไปก็ไม่มี อะไรเล่าที่หุ้มห่อสิ่งทั้งปวงไว้? และมันอยู่ที่ไหน? อยู่ภายใต้ความคุ้มครองของใคร? อะไรเล่าที่ล้าลึกจนหยั่งไม่ถึง?

ทีนี้จะแก้ปัญหาว่าในระหว่างสัจกับอสังนี้อะไรเกิดก่อนกัน สัจเกิดก่อนอสัง หรือว่าอสังเกิดก่อนสัจ ทีนี้ถ้าหากว่าเราจะพิจารณาในแง่ของตรรกศาสตร์ เราจะบอกว่าอสังนี้เกิดก่อนสัจได้ไหม ก็ยากเหมือนกัน คือถ้าไม่มีสัจแล้วอสังจะเกิดขึ้นมาได้ อย่างไร เพราะคำว่า *อสัง* ก็คือตัว *อ* คำหนึ่ง *สัง* คำหนึ่ง ก็ต้องมีสัจมาเสียก่อน อสังจึงจะเกิดขึ้น ต้องมีธรรมมาเสียก่อน ธรรมจึงจะเกิดขึ้น เพราะถ้าหากว่าไม่มีธรรมมาก่อนแล้วเราจะรู้ได้อย่างไรว่านี่เป็นธรรม เพราะธรรมแปลว่าสิ่งที่ไม่ใช่ธรรม ก็หมายความว่า จะต้องมีการยืนยันเสียก่อน เมื่อมีการยืนยัน ธรรมจึงจะเกิดขึ้น คือหมายความว่าสิ่งที่ตรงกันข้ามกับธรรมเราก็เรียกว่า ธรรม เพราะฉะนั้นในระหว่างอสังกับสัจนี้ ถ้าว่าในแง่ของตรรกศาสตร์แล้วเราจะบอกว่าสร้างสัจมาจากอสังนี้ก็ยาก เพราะถ้าหากว่าไม่มีสัจแล้วอสังจะเกิดขึ้นได้อย่างไร เพราะคำว่าอสังก็แปลว่าสิ่งที่ไม่ใช่สัจ เมื่อไม่มีสัจ สิ่งที่ไม่ใช่สัจก็มีไม่ได้ เพราะฉะนั้นถ้ามอง

ป ร ั ช ญา ป ระ ยุ ก ต์ ชุ ด อื่น เดี ย

ในแง่ของตรรกศาสตร์แล้ว สัตว์ก็ต้องเกิดหลังสัตว์ หรือว่า something จะต้องเกิดก่อน nothing ซึ่งก็ฟังยากอยู่เหมือนกัน

เมื่อเป็นเช่นนี้ในคัมภีร์ฤคเวทพอจะแก้ปัญหานี้ได้อย่างไร คัมภีร์ฤคเวทบอกว่า ในตอนนั้นอภวาคืออสัตว์ก็ไม่มี ภาวะคือสัตว์ก็ไม่มี เพราะว่าถ้าเรามาเถียงกันว่า ระหว่างอภวากับภาวะอะไรเกิดก่อน หรือว่าระหว่างสัตว์กับอสัตว์อะไรเกิดก่อน ก็เข้าทำนองที่ว่า ไก่เกิดก่อนไข่ หรือว่าไข่เกิดก่อนไก่ ถ้าเราบอกว่าไก่เกิดก่อนไข่นั่นก็อาจจะมียุทธวิธีขึ้นมาว่าถ้าไก่เกิดก่อนไข่ แล้วไก่มันเกิดมาได้ อย่างไร เพราะเราทราบกันอยู่แล้วว่าไก่เกิดจากไข่ไก่ ทีนี้ถ้าหากว่า จะบอกว่าไข่เกิดก่อนไก่ แล้วไข่นั้นมาจากไหนเล่า ถ้าหากว่าเราจะตอบในแง่ของตรรกศาสตร์ ปัญหานี้ก็ตอบไม่ยาก เพราะเราก็จะต้องถามเสียก่อนว่าที่ว่าไก่เกิดก่อนไข่ ไข่เกิดก่อนไก่อันนั้นหมายถึงอะไร ถ้าหากว่าไก่เกิดก่อนไข่เปิด หรือว่าไข่เปิดเกิดก่อนไก่ นี่ตอบได้ยาก หรือว่าไก่เกิดก่อนไข่นก หรือว่าไข่นกเกิดก่อนไก่ นี่ตอบได้ยาก แต่ถ้าระหว่างไก่กับไข่ไก่นี้ตอบได้ทันทีว่าอะไรเกิดก่อนอะไร เพราะว่าเวลาเราเรียน ก ไก่ ข ไข่ เราก็เรียนมาแล้วว่า ก ไก่เกิดก่อน ก เอ๋ย ก ไก่ ข ไข่มาหา ไม่เห็นบอกว่า ข ไข่เกิดก่อนไก่ เพราะฉะนั้น ก ไก่มาก่อน ข ไข่ ไก่ก็ต้องเกิดก่อนไข่ แต่คราวนี้ถ้าหากว่าเราพูดในแง่ของตรรกศาสตร์ดังที่ผมได้กล่าวมาแล้วว่า ระหว่างไก่กับไข่นี้บอกไม่ได้ อะไรเกิดก่อนกัน ในเมื่อเรายังไม่รู้ว่ ไข่อะไร ถ้าเอาเป็นไข่เปิดเราก็บอกไม่ได้ว่าไก่เกิดก่อนไข่เปิดหรือว่า ไข่เปิดเกิดก่อนไก่ แต่ถ้าเป็นระหว่างไก่กับไข่ไก่ เราตอบได้ ถ้าระหว่างไก่กับไข่ไก่ ไก่ต้องเกิดก่อนไข่ไก่ เพราะว่าถ้าหากว่าไก่ไม่

ปรัชญาประยุกต์ชุดอื่นเดี่ยว

เกิดก่อนไขไก่แล้ว เราจะรู้ได้อย่างไรว่าไขนั้นเป็นไขไก่ การที่เรายอมรับว่าไขนั้นเป็นไขไก่ ก็แสดงว่าเรายอมรับว่าไก่มาก่อน เพราะฉะนั้นจึงมีไขไก่ได้ เมื่อเป็นเช่นนี้ไก่ก็ต้องเกิดก่อนไขไก่วันยังค่ำ

คราวนี้ในระหว่างสัดกับอัสต ถ้าเราจะมาถกเถียงกันว่าระหว่างสัดกับอัสตใครเกิดก่อนกัน ก็เป็นเรื่องที่ยากเช่นเดียวกันกับการที่เราจะถามว่าภาวะกับอภาวะอะไรเกิดก่อนกันนั่นเอง เพราะฉะนั้นผู้แก้ปัญหานี้คือคัมภีร์ฤคเวทท่านบอกว่าในตอนนั้นอภาวะก็ไม่มี ภาวะก็ไม่มี อวกาศที่เต็มไปด้วยอากาศก็ไม่มี อวกาศนี้หมายถึง space หมายถึงที่ว่าง ส่วนอากาศนั้นหมายถึงลม คือตามปกติลมนี้อยู่ในอากาศ คืออยู่ในที่ว่าง ที่ว่างนี้อาจจะไม่มีอากาศก็ได้ แต่ว่าเมื่อมีอากาศก็ต้องมีที่ว่าง เช่นเดียวกับที่ใดมีควัน ที่นั่นก็ต้องมีไฟ ซ่อนี่จันใด ที่ใดมีอากาศ ที่นั่นต้องมีอวกาศ หรือ space ฉะนั้น แต่ที่ใดมีอวกาศ ที่นั่นอาจจะไม่มีอากาศก็ได้ ท่านจึงบอกว่าอวกาศที่เต็มไปด้วยอากาศก็ไม่มี ท้องฟ้าที่อยู่พ้นอวกาศก็ไม่มี คือนอกเหนืออวกาศขึ้นไปแล้ว ท้องฟ้าก็ไม่มี และปัญหาก็คือว่า อะไรเล่าที่หุ้มห่อสิ่งทั้งปวงไว้และสิ่งนั้นมันอยู่ที่ไหน อยู่ภายใต้ความคุ้มครองของใคร อะไรเล่าที่ล้าลึกจนหยั่งไม่ถึง

ในคัมภีร์ฤคเวทท่านได้กล่าวต่อไปอีกว่า ในเวลานั้นไม่มี ความตาย แม้แต่ความไม่ตายก็ไม่มี เครื่องหมายที่ทำให้เห็นกลางวันและกลางคืนแตกต่างกันก็ไม่มี สิ่งที่ครอบครองพลังชีวิตนั้นล้อมรอบด้วยสุญญากาศ สิ่งที่เป็นเอกซึ่งเกิดเพราะอาศัยอำนาจแห่งความร้อนที่เกิดจากความเคร่งเครียดของมัน คือในตอนนั้นความตายก็ไม่มี ความไม่ตายก็ไม่มี เครื่องหมายที่จะชี้ให้เห็นว่ากลางวัน

ป รั ช ญา ป ระ ชุ ก ษ์ ชุ ต อ น เ ตี ย

กลางคืนแตกต่างกันอย่างไรก็ไม่มี เพราะตอนนั้นมีแต่ความเป็นหนึ่ง มีแต่เอกภาพ มีแต่ความกลมกลืน ในตอนเริ่มต้นตอนที่มิจุเริ่มต้น ในสิ่งทั้งหลายขึ้น เมื่อมีความตาย ความไม่ตาย ความดี ความชั่ว กลางวัน กลางคืนขึ้นมา นี่ ท่านบอกว่าในตอนเริ่มต้นนี้ก็เกิดมี ดัชนีซึ่งเป็นพีชอันแรกของจิตขึ้นที่สิ่งนั้น นักปราชญ์เมื่อได้ตรวจสอบจิตใจอย่างรอบคอบแล้วก็พบพันธะระหว่างภาวะกับอภาวะ

“อีกด้านหนึ่ง ก็เป็นการแบ่งเส้นที่ขยายออกไปของบรรดานักปราชญ์เหล่านั้น แล้วข้างล่างมีอยู่หรือ? ข้างบนมีอยู่หรือ? มีผู้ปลุกพีช มีพลังอันยิ่งใหญ่แห่งการขยายออกไป ได้ลงไปก็มีแรงกระตุ้นตัวเอง เหนือขึ้นไปก็มีการให้พลังที่เข้มแข็ง” นี่จะเห็นได้ว่า ตอนที่เกิดการแตกแยกเป็นความตาย ความมีชีวิตอยู่ หรือว่า ความดีความชั่ว กลางวันกลางคืนนี้ สิ่งแรกที่เกิดขึ้นมาในจิตก็คือ ดัชนี ตัวดัชนีหรือตัวกิเลสนี้แหละเป็นตัวการตัวแรกที่ทำให้เกิด สิ่งทั้งหลาย ที่ทำให้เกิดมีพันธะระหว่างภาวะกับอภาวะ ที่เป็นการแยกกันว่าภาวะคืออะไร อภาวะคืออะไร ความดีคืออะไร ความชั่วคืออะไร ความตายคืออะไร ความไม่ตายคืออะไร หรือว่าความแตกต่างของสิ่งต่างๆก็เกิดขึ้นมาเพราะเจ้าตัวดัชนีที่มันเกิดในจิตนี้เอง ที่ทำให้เกิดมีความแตกแยกอะไรขึ้นมา ก่อนที่จะเกิดมีกิเลสหรือดัชนีนั้น ความแตกแยกอะไรต่างๆไม่มี มีแต่เอกภาพ ความเป็นหนึ่งเท่านั้น เพราะฉะนั้นลักษณะของสิ่งที่สมบูรณ์ หรือที่เรียกว่าสิ่งที่ เป็น absolute หรือว่าสมบูรณ์นั้นก็คือความเป็นเอกภาพ อย่างในนิพพานนี้ ไม่มีความดี ไม่มีความชั่ว ไม่มีความมืด ไม่มีความสว่าง ไม่มีความเย็น ไม่มีความร้อน มีแต่ความกลมกลืน หรือ

ป ร ั ช ญา ป ระ ยุ ก ต์ ชุ ด อื่น เดี ย

ว่าในทรรศนะของศาสนาพราหมณ์อย่างในพระพรหมก็ไม่มี ความดี ความชั่ว ไม่มี ความดำ ความขาว ไม่มี ความมืด ไม่มี ความสว่าง มีแต่ความเป็นเอกภาพ หรือในศาสนาที่เขาถือพระเจ้า ใน God ไม่มี ความดี ความชั่ว ไม่มี ความสวย ความน่าเกลียด ไม่มี ความดำ ความขาว ไม่มี ความมืด ความสว่าง มีแต่ความเป็นเอกภาพ

ในคัมภีร์ฤคเวทก็ได้กล่าวต่อไปอีกว่า “ใครรู้จักโลกบ้าง? ณ ที่นี้ใครสามารถป่าวประกาศเรื่องโลกบ้าง คือป่าวประกาศบอกว่า โลกนี้เกิดมาจากอะไร และการสร้างสรรค์เกิดมาจากไหน? ทวยเทพปรากฏขึ้นมาในตอนหลังๆเท่านั้นเอง คือหลังจากสร้างโลกแล้ว และใครเล่าที่ทราบว่าการวิวัฒนาการมาจากอะไร? นี่เป็นปัญหา ปัญหา นี้ไม่ใช่ปัญหาในศาสนาพระเวทหรือศาสนาพราหมณ์ แต่เป็นปัญหา ที่มีอยู่ทั่วไปของผู้ที่อยากจะรู้ว่าโลกนี้เกิดมาจากอะไร การสร้าง- สรรค์นี้สร้างสรรค์มาจากที่ไหน เพราะว่าเดิมทีเดียวบอกว่าภาวะ ก็ไม่มี อากาศก็ไม่มี ความมืดกับความสว่างก็ไม่มี ไม่มีอะไรที่ แตกต่างกัน และต่อมาที่เกิดมีความมืดความสว่าง ความดีความชั่ว ความตายความไม่ตายขึ้นมา นี้ เกิดมาจากอะไร การสร้างสรรค์นี้ มาจากไหน? ทวยเทพทั้งหลายนี้เกิดมาในตอนหลังๆทั้งนั้น คือ หลังจากสร้างโลกแล้ว แล้วใครเล่าหรือว่าอะไรเล่าที่จะทราบว่าการ วิวัฒนาการมาจากอะไร ในคัมภีร์ฤคเวทก็ได้กล่าวต่อไปอีกว่า “การสร้างสรรค์นี้ได้เกิดมาจากไหน? เขาได้สร้างสรรค์มันขึ้นมา หรือไม่ได้สร้างสรรค์มันขึ้นมาเลย เขาซึ่งเป็นผู้ดูแลโลกนี้ในสวรรค์ ชั้นที่สูงที่สุดเท่านั้นที่จะทราบ หรือบางทีแม้เขาเองก็ไม่ทราบอีก” คล้ายๆว่าจะต้องมีอะไรสักอย่างหนึ่งเป็นผู้ดูแลโลกนี้ที่อยู่ในสวรรค์

ป ร ั ช ญ า ป ระ ชู ก ต์ ชู ค อ น เ ต ย

สูงสุดเท่านั้นที่จะทราบเรื่องนี้ได้ แต่ก็ไม่แน่ แม้แต่ผู้ที่ดูแลโลกนี้ที่
อยู่ในสวรรค์ชั้นสูงสุดนั้นก็ยังไม่แน่เหมือนกัน บางทีก็อาจจะไม่ทราบ

สำหรับการบรรยายปรัชญาอินเดียในวันนี้ ก็หมดเวลาพอดี
ผมขอยุติการบรรยายสำหรับปรัชญาสำหรับวันนี้ไว้เพียงแค่นี้.

สวัสดี

๑๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๑

๑๙

พรหมจารีหมายความว่าอะไร
พรหมจารีมีอำนาจแค่ไหนเพียงใด

สวัสดีครับ

วันนี้ผมจะได้บรรยายปรัชญาอินเดียต่อจากคราวที่แล้ว เมื่อ
คราวที่แล้วผมได้เอาปรัชญาอินเดียมาพูดเกี่ยวกับเรื่องบ่อเกิดของโลก
วันนี้ผมจะได้พูดอีกเรื่องหนึ่งคือเรื่องเกี่ยวกับ “พรหมจารี” คำว่า
พรหมจารี นั้นเมื่อเวลาเราได้ยินเพียงเฉพาะศัพท์ว่า พรหมจารี เรา
ก็อาจจะนึกไปถึงอะไรต่ออะไรหลายอย่าง และคำว่า พรหมจารี นี้ก็
มีคู่อยู่กับอีกคำหนึ่งก็คือว่าพรหมจรรย์ ในทางภาษาที่ชาวบ้านใช้
กันอยู่และภาษาที่ทางวัดใช้ ทั้งคำว่า พรหมจรรย์ และคำว่า
พรหมจารี นี้เราก็ใช้กันทั้งสองคำ แต่ว่าการที่เมื่อเราได้ยินคำทั้ง

ป ร ั ช ญา ป ระ ยุ ก ต์ ชุ ด อ น เ ตี ย

สองนี้ เราจะเข้าใจไปแค่ไหนเพียงไรนั้น ก็อาจจะขึ้นอยู่กับความรู้ที่เราได้รับอย่างเช่นผู้หญิงที่ยังไม่ได้ผ่านการแต่งงานที่ถูกต้องหรือยังเป็นผู้บริสุทธิ์อยู่ เราก็เรียกว่าพรหมจารี ผู้ที่ประพฤติเคร่งครัดในธรรมวินัยอย่างเช่นพระหรือแม้แต่ผู้ที่สมทานอุโบสถ เราก็เรียกว่าประพฤติพรหมจรรย์

คำว่า พรหมจรรย์ กับคำว่า พรหมจารี ในที่นี้มีความหมายเหมือนกันหรือต่างกันแค่ไหนเพียงไร นี่เห็นจะต้องแยกอธิบาย คำว่า พรหมจรรย์ นั้นหมายถึงความประพฤติอย่างพรหม นี่ความหมายที่เข้าใจกันอยู่ทั่วไป คือการประพฤติที่ละเว้นจากกามารมณ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งละเว้นในเรื่องของเพศ พรหมจารี หมายถึงผู้ที่ประพฤติพรหมจรรย์หรือว่าผู้ที่ยังประพฤติพรหมจรรย์ คือรักษาความบริสุทธิ์ของตนไว้ นี่ก็ถือว่าเป็นพรหมจารี คำว่า พรหมจารีนี้อาจจะหมายถึงได้ ๒ แง่ ในความเข้าใจของคนทั่วไป ผู้ที่ยังบริสุทธิ์เราก็เรียกว่าพรหมจารี หรือแม้แต่ผู้ที่ได้แต่งงานแล้ว แต่ว่าในคราวรับอุโบสถศีลเราก็ถือว่าเป็นพรหมจารี หรือแม้แต่ผู้ที่ไปบวชเป็นภิกษุเป็นสามเณรเราก็ถือว่าเป็นพรหมจารี นี่เป็นความรู้สึกหรือความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องพรหมจรรย์หรือพรหมจารีในปัจจุบันนี้

เราก็ควรจะทราบถึงความหมายของคำว่าพรหมจารีหรือพรหมจรรย์เดิมว่าเขาหมายถึงอะไร เพราะว่าคำว่า พรหมจารี นี้เป็นคำที่มีมาตั้งแต่ในคัมภีร์พระเวทแล้ว คำว่า พรหมจารี ตามศัพท์ก็มาจากคำว่า พรหม คำหนึ่ง คำว่า จารี คำหนึ่ง ตามปกติพรหม แปลว่า ประเสริฐ จารี แปลว่า ผู้ประพฤติ ถ้าแปลตามศัพท์

ป ร ะ ญ า ป ระ ยุ ก ต์ ชุ ต อ น เ ต ย

ธรรมดาพรหมจารีก็แปลว่า ผู้ที่ประพฤติธรรมอันประเสริฐ แต่ความหมายในศาสนาพราหมณ์นั้นคำว่า พรหมจารี หมายถึงผู้ที่ไปสู่วรหมณ์หรือว่าผู้ตามพรหมณ์ ที่ว่าผู้ไปสู่วร คือคำว่า จารี นี้แปลว่า เทียวไป ก็ได้ มาจากคำว่า จร ธาตุ จรธาตุ อาจจะแปลว่า เทียวไป ก็ได้ หรืออาจจะแปลว่า ประพฤติ ก็ได้ จร ที่แปลว่า เทียวไป ก็อย่างเช่น จรจร คือว่าพวกเดินไปเดินมา หรือว่า ทศนาจร ก็คือว่าเทียวไปดูที่โน่นไปดูที่นี่ คำว่า จร หรือ จร ในที่นี้ก็แปลว่า เทียวไป แต่ว่าคำว่า จร ซึ่งแปลว่า ประพฤติ ก็มี อย่างเช่นคำว่า พรหมจารี แปลว่า ผู้ประพฤติพรหมจรรย์ หรือว่า ผู้ไปสู่วรหมณ์ หรือว่าผู้ตามพรหมณ์

คำว่า พรหมณ์ หมายถึงอะไร คำว่า พรหมณ์ นั้นท่านหมายถึงถึงคำอันศักดิ์สิทธิ์ โดยเหตุที่คำสวดอันวอนหรือคำศักดิ์สิทธิ์อันได้แก่พรหมณ์นี้มาพร้อมกับบทโคลก หรือคำอันวอนในคัมภีร์พระเวทเอง จึงถือกันว่าพรหมจารีนั้นเป็นนักศึกษาพระเวทเช่นเดียวกับเป็นสานุศิษย์ของพรหมณ์ด้วย คือเดิมทีเดียว พรหมจารี นั้น เราหมายถึงผู้ที่ไปสู่วรหมณ์หรือว่าตามพรหมณ์ นั่นคือเป็นสานุศิษย์ของพรหมณ์ แต่ต่อมานี้เราก็คพบว่าพรหมณ์นี้มีอยู่ในคัมภีร์พระเวท เพราะฉะนั้นคำว่า พรหมจารี ก็เลยหมายถึงผู้ที่ศึกษาพระเวท เพราะแปลว่า ผู้ประพฤติตามพรหมณ์ ที่มีปรากฏในพระเวทนั้นก็แปลว่าผู้ศึกษาพระเวทในลัทธิฮินดูสมัยต่อมา ซึ่งความจริงก็เป็นเศษเลยของศาสนาพราหมณ์นั่นเอง ก็ได้เอาคำว่า พรหมจารี หรือ พรหมจรรย์ นี้มาไว้ในฐานะที่เป็นอาศรมหนึ่งในอาศรม ๔

อาศรม หมายถึงเงื่อนไขที่กำหนดไว้สำหรับการครองชีวิต

ป ร ิ ช ฎ า ป ร ะ ช ก ต์ ช ุ ด อ น เ ต ย

ของผู้ที่เกิดมาเป็นพรหมณ์ ซึ่งเงื่อนไขต่าง ๆ นี้เขาแบ่งเป็น ๔ ชั้น อันได้แก่พรหมจรรย์ ศฤกษณ์ สันนิยาสิ และวานปรสฺส ฉะนั้น พรหมจารีจึงถือว่าเป็นอาศรมเบื้องต้นแรกของชีวิตพวกอารยัน ซึ่งประกอบด้วยคุณลักษณะ คือจะต้องเป็นศิษย์อยู่ภายใต้การแนะนำอบรมสั่งสอนของครูคือครูผู้สามารถผู้หนึ่งหรือว่าอยู่ภายใต้ผู้ที่มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับคัมภีร์พระเวทก็ได้ และจะต้องสมาทานศีล อยู่เป็นโสด ไม่มีการช้องแฉะในเรื่องของกามารมณ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องเพศ ซึ่งชั้นนี้เราเรียกกันว่าชั้นพรหมจรรย์ ถือว่าเป็น อาศรมชั้นแรก ในบทโคลงโดยเฉพาะจากคัมภีร์พระเวทนี้ พรหม- จารีได้รับการยกย่องในแง่ของจักรวาลวิทยาว่าเป็นดวงอาทิตย์ คือว่าเมื่อว่าในแง่ของจักรวาลวิทยา หรือว่าเกี่ยวกับพวกสากลพิภพ อะไรต่างๆ แล้ว พรหมจารี นี้หมายถึงดวงอาทิตย์ ดวงอาทิตย์นี้ เป็นผู้ที่หุ้มห่อไปด้วยความร้อนและมีหนดครายาว คำว่าหนด ครายาวในที่นี้ก็คือว่ามีแสงมากมายนั่นเอง เพราะแสงนี้เวลาสาด ส่องไปก็คล้ายๆกับว่าเป็นหนดคราที่มันยื่นออกไป เพราะฉะนั้น ดวงอาทิตย์ซึ่งเขาถือว่าเป็นพรหมจารีนั้นจึงห่อหุ้มไปด้วยความร้อน เพราะดวงอาทิตย์เต็มไปด้วยความร้อนหรือเราถือว่าเป็นบ่อเกิดของ ความร้อน เพราะฉะนั้นพรหมจารีในแง่ของจักรวาลวิทยาซึ่งหมายถึง ดวงอาทิตย์นี้จึงถือว่าเป็นหลักการดั้งเดิมของจักรวาล ความร้อน ของดวงอาทิตย์ก็ดี ความร้อนที่เกิดจากการบำเพ็ญเพียรอย่าง เคร่งครัดก็ดี เราเรียกว่า ดบะ ทั้งสองอย่าง เพราะฉะนั้นเวลาที่ ศึกษาภาษาบาลีจะพบคำว่า อาตเป แปลว่า ที่แดด อาตเป ก็มา จากคำว่าดบะนั้นเอง ดบะแปลว่าความร้อนก็ได้ หมายถึงความ

ป ร ั ฐ ฎ า ป ร ะ ษ ฎ ก ฎ ์ ห ุ ต อ น เ ต ย

เพียรที่ทำให้กิเลสเรวร้อนก็ได้ เพราะฉะนั้น *อาตเป* ก็คือความร้อน
 ที่เกิดจากดวงอาทิตย์อันได้แก่แสงแดด หรือว่าผู้ที่บำเพ็ญตบะ
 หมายความว่าผู้ที่บำเพ็ญเพียรจนทำให้กิเลสเรวร้อน ที่ว่าทำให้
 กิเลสเรวร้อนก็เปรียบกิเลสคล้ายๆกับว่าอะไรก็ตามที่มันถูกความร้อน
 สิ่งต่างๆเมื่อถูกความร้อนเผาไหม้แล้วในที่สุดมันก็จะกลายเป็น
 เป็นเถ้าถ่านเป็นภัสสมธุลีไปฉนั้นใด กิเลสทั้งหลายเมื่อได้ถูกอำนาจ
 ของการบำเพ็ญตบะ คืออำนาจของสมาธิ อำนาจของสมาบัติ ของ
 ฌานฌานลาภุ ก็จะทำให้ดับไปเช่นเดียวกับน้ำที่ถูกความร้อนเผา
 ฌาญก็จะค่อยๆเหือดแห้งหายไปในอากาศฉนั้น กิเลสถ้าถูกตบะ
 นี้ทำให้ค่อยๆเหือดแห้งหายไป ในที่สุดมันก็จะหมดไปอย่างสิ้นเชิง
 เพราะฉะนั้นการบำเพ็ญเพียรอย่างเคร่งครัดโดยการเข้าฌานโดย
 เข้าสมาธิสมาบัตินี้ ท่านจึงถือว่าเป็นตบะอย่างหนึ่งเหมือนกัน
 เพราะฉะนั้น แสงแดด แสงอาทิตย์ก็ดี การบำเพ็ญเพียรอย่างเคร่ง
 ครัดก็ดี ท่านจึงถือว่าเป็นตบะด้วยกันทั้งสองอย่าง เพราะฉะนั้น
 ความร้อนของดวงอาทิตย์ก็ดี หรือว่าการบำเพ็ญเพียรอย่างเคร่ง
 ครัดก็ดี จึงถือกันว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการสร้างสรรค์
 ทั้งนั้น แม้ท่านมหาตมา คานธีในสมัยต่อมาได้รับการยกย่องว่า
 เป็นพรหมจรรย์เหมือนกัน ทั้งนี้ก็เพราะว่าท่านเป็นผู้ที่ได้ประพฤติ
 ตนจนสามารถทำให้ผู้ที่ปกครองท่าน คืออังกฤษเกิดความเรวร้อน
 จนกระทั่งต้องยอมให้เอกราชแก่อินเดีย ทั้งๆที่ท่านมหาตมา คานธี
 ก็ไม่ได้ใช้อาวุธต่อสู้กับอังกฤษเพื่อเอกราชเลย แต่ท่านอาศัยการ
 บำเพ็ญเพียร อาศัยการบำเพ็ญตบะ อาศัยความอดทน อาศัย
 ความอดกลั้น คุณธรรมต่างๆเหล่านี้แหละที่ทำให้ผู้ที่มีอำนาจเหนือ

ป ร ั ษ ฎ า ป ร ะ ยুক্ত ชุ ต อ น เ ตี ย

ต้องเกิดความละอายใจไม่กล้าที่จะทำอะไรรุนแรงกับประชาชนชาวอินเดียซึ่งไม่ยอมต่อสู้ แต่ว่าเป็นการเรียกร้องอิสรภาพอย่างสันติ เพราะฉะนั้นนี่ก็ถือว่าเป็นพรหมจรรย์อย่างหนึ่ง เพราะฉะนั้นมหาตมา คานธีในสมัยต่อมาจึงได้รับการยกย่องว่าเป็นพรหมจรรย์เหมือนกัน เพราะฉะนั้นพรหมจรรย์จึงเป็นประดุกพลังสร้างสรรค์ที่ได้รับการกลั่นกรองให้บริสุทธิ์ด้วยความไม่มักมากในกามารมณ์ ผู้ที่มีความประพฤติไม่มักมากในกามารมณ์ก็เรียกว่า พรหมจรรย์

คำว่า กามารมณ์ นี้ตามปกติเราก็ฟังเฉพาะในเรื่องของเพศเท่านั้น ความจริง กามารมณ์ แปลว่า อารมณ์ที่น่าปรารถนา หรือบางทีเราเรียกว่า กามคุณ แปลว่า สิ่งที่น่าปรารถนา มี ๕ อย่างด้วยกันคือ รูป เสียง กลิ่น รส และสัมผัส นี่เราถือว่าเป็นกามคุณหรือกามารมณ์ทั้งสิ้น เพราะฉะนั้นในศีล ๕ ท่านจึงมีคำว่า กามเมสุ มิจจาจารา เวรมณีฯ แปลว่า ข้าพเจ้าขอสมาทานว่าจะเว้นจากการประพฤติผิดในกามคุณหรือในกามทั้งหลาย คำว่า กาม ไม่ใช่มีอย่างเดียว อาจจะเป็นรูป เสียง กลิ่น รส หรือสัมผัสอะไรต่างๆ ก็ได้ ที่น่าปรารถนา ก็ถือว่าเป็นกามารมณ์หรือถือว่าเป็นกามคุณทั้งนั้น ถ้าใครประพฤติผิดในรูป เสียง กลิ่น รส และสัมผัส ก็ถือว่าเป็นการประพฤติผิดในกามทั้งหลายได้ ผู้ที่ประพฤติพรหมจรรย์นั้นจึงหมายความว่าผู้ที่จะไม่บำเพ็ญชีวิตไม่ให้ความมักมากในกามารมณ์จนเกินไป ไม่ใช่หมายถึงว่าเราจะต้องตัดขาดโดยสิ้นเชิง จึงชื่อว่าเป็นพรหมจรรย์ คือคำว่า พรหมจรรย์ ในที่นี้ ถ้าหากว่าพิจารณาก็เห็นจะต้องแยกเป็นชั้นๆว่าชั้นต้นเราก็คงหมายถึงการละเว้นจากกามารมณ์ในทางที่เป็นเรื่องของเพศโดยเฉพาะ แต่ว่าชั้นสูงๆต่อไปก็หมายถึง

ปรีชา ประยูรศักดิ์ อิน เตีย

ว่าการละเว้นจากการที่จะดูจะฟังอะไรเป็นต้น สิ่งที่จะก่อให้เกิดความชอบใจความพอใจอันได้แก่รูป เสียง กลิ่น รส และสัมผัสที่น่าปรารถนา

นอกจากนั้นในคัมภีร์อาถรรพเวทยังได้กล่าวถึงพรหมจารีต่อไปว่า พรหมจารีนั้นท่องเที่ยวเร้าใจซีกโลกทั้งสอง คือเทพก็มีจิตนิยมชมชอบต่อพรหมจารี พรหมจารีคำจุนโลกและสวรรค์ ทำให้ครูบาอาจารย์ของตนเต็มเปี่ยมไปด้วยศรัทธา บิตาทั้งหลาย หมู่ทวยเทพและเทวดารวมๆไปทั้งปวงก็เจริญรอยตามพรหมจารี คนธรรพ์ ๖,๓๓๓ ตนก็เจริญรอยตามพรหมจารี พรหมจารีทำให้ทวยเทพทั้งปวงเปี่ยมไปด้วยศรัทธา เมื่อครูยอมรับพรหมจารีเป็นศิษย์ ครูจะปฏิบัติต่อพรหมจารีเหมือนบุตรในเรือนร่างของตนเอง คือจะเอาคำว่า พรหมจารี ไว้ในท้องภริยา ๓ คืน เมื่อพรหมจารีเกิดขึ้นมา ทวยเทพทั้งหลายก็จะมาประชุมกันเฝ้าดูพรหมจารีนั้น ในที่นี้ท่านยังไม่ได้บอกว่าพรหมจารีคืออะไร ในคัมภีร์อาถรรพเวทในตอนนี้อย่างไม่ได้บอกว่าพรหมจารีคืออะไร แต่ท่านบอกว่าพรหมจารีนี้เที่ยวเร้าใจไปทั่วโลกคือทั้งซีกบนซีกล่างซีกซ้ายซีกขวาอะไรต่างๆเหล่านี้แล้ว ทวยเทพทั้งหลายก็มีจิตใจนิยมชมชื่นในพรหมจารี และพรหมจารีนี้แหละที่เป็นตัวคำจุนโลกเป็นตัวคำจุนสวรรค์ ทำให้ครูอาจารย์ทั้งหลายเต็มเปี่ยมไปด้วยศรัทธา จะเป็นบิதாகก็ตาม เป็นหมู่ทวยเทพก็ตาม เป็นเทวดารวมๆไปทั้งปวงก็ตาม ล้วนแต่เจริญรอยตามพรหมจารีทั้งนั้น คนธรรพ์ทั้งหลายก็เจริญรอยตามพรหมจารี และพรหมจารีนี้ทำให้ทวยเทพทั้งปวงเต็มเปี่ยมไปด้วยศรัทธา พวกครูก็ยอมรับเอาพรหมจารีเป็นศิษย์ ครูจะปฏิบัติต่อพรหมจารี

ป ร ิ ข ญ า ป ร ะ ยুক্ত หุ ต อธิ เน ย

เหมือนลูกที่เกิดในร่างของตน พวกทวยเทพทั้งหลายก็พากันมา
 ประชุมกันอยากจะดูพรหมจารี ที่นี้พรหมจารีคืออะไร ท่านบอกว่า
 พรหมจารีซึ่งเกิดก่อนพรหมันหุ้มห่อตัวเองด้วยความร้อนนั้นได้
 เกิดมาด้วยศรัทธาของตนเอง จากพรหมจารีนี้ ก็เกิดพรหมภาวะ
 ซึ่งเป็นพรหมันที่สูงที่สุด และทวยเทพทั้งปวงพร้อมทั้งอมฤตภาพ
 ท่านบอกว่าพรหมจารีนี้เกิดก่อนพรหมัน ตามปกติเราเข้าใจว่า
 พรหมันนี้เกิดก่อนเพื่อน แต่ว่าในที่นี้ท่านบอกว่าพรหมจารีนี้เกิด
 ก่อนพรหมัน ที่นี้หุ้มห่อตัวเองด้วยความร้อนนั้น นี่ก็อาจจะทำให้
 เข้าใจว่าพรหมจารีในที่นี้ก็คือพระอาทิตย์นั่นเอง เพราะดวงอาทิตย์
 นี้ได้หุ้มห่อตัวเองด้วยความร้อน คือว่ารอบๆดวงอาทิตย์นี้เต็มไปด้วย
 ด้วยเปลวไฟ หรือว่าเปลวเพลิงซึ่งจะก่อให้เกิดความร้อนให้แก่
 สุริยจักรวาลได้ เพราะฉะนั้นเราจึงถือว่าพรหมจารีนี้ต้องเกิดก่อน
 พรหมันหรือเป็นผู้ให้กำเนิดพรหมัน นอกจากนั้นพรหมจารีซึ่งได้แก่
 ดวงอาทิตย์นี้ ท่านบอกว่าเกิดก่อนภาวะคือความเป็นพระพรหม
 ท่านถือว่าเป็นพรหมันที่สูงที่สุด นอกจากนั้นพรหมจารีก็เกิดก่อน
 ทวยเทพทั้งปวง พร้อมทั้งอมฤตภาพคืออมตะด้วย ท่านบอกว่า
 พรหมจารีก็ดำเนินต่อไป เราร้อนด้วยไม้เชื้อไฟที่ศักดิ์สิทธิ์ หุ้มห่อ
 ตัวเองด้วยหนังเสือด่า เป็นผู้ศักดิ์สิทธิ์ มีหนวดเครายาว พรหมจารี
 เดินจากทะเลตะวันออกไปถึงทะเลทิศเหนือภายในวันเดียวเท่านั้นเอง
 เมื่อได้รวบรวมโลกทั้งหลายทั้งปวงเข้าด้วยกันแล้ว พรหมจารีก็สลัก
 เสลาโลกเหล่านั้นซ้ำๆซากๆ ท่านบอกว่าคล้ายๆกับว่าพรหมจารีนี้
 โคจรไปตลอดเวลา คือเดินทางเรื่อยไปและเราร้อนไปด้วยไฟ หุ้มห่อ
 ตัวเองด้วยหนังเสือด่า คล้ายๆกับว่าดวงอาทิตย์นี้เต็มไปด้วยความ

ป ร ั ช ญ า ป ระ ยุ ก ต์ ชุ ด อี น เติ ย

ร้อน อะไรก็ตาม เมื่อถูกความร้อนแผดเผาแล้ว มันจะกลายเป็นสีดำ เช่น เราเอากระดาษไปเผาไฟมันก็จะกลายเป็นสีดำ หรือว่าบ้านที่ไหม้ไฟก็จะดำ คนที่ถูกไฟไหม้คลอกก็จะดำเป็นตอตะโกไปหมด เพราะฉะนั้นโดยเหตุที่ว่าพรหมจารีนี้เป็นดวงอาทิตย์ที่หุ้มห่อไปด้วยความร้อน เพราะฉะนั้นด้วยเหตุแห่งความร้อนนี้เองก็เลยทำให้พรหมจารีนั้นมีตัวดำ เพราะฉะนั้นท่านจึงบอกว่าห่อหุ้มตัวเองด้วยหนังสีดำ เป็นผู้ศักดิ์สิทธิ์มีหนวดเครายาว ที่ว่ามีหนวดเครายาว ก็คือว่ามีแสงไปรอบตัว เพราะว่าแสงนี้เป็นเส้นเป็นสายคล้ายๆกับหนวดเครานั้นเอง ท่านบอกว่าพรหมจารีนี้เดินทางจากทะเลตะวันออกไปถึงทะเลทิศเหนือภายในวันเดียวเท่านั้น คือเราจะเห็นได้ว่าดวงอาทิตย์นี้โคจรจากเหนือไปได้ นี่ตามความรู้สึกของเรา ความจริงตามหลักของดาราศาสตร์ เราก็คือว่าโลกโคจรรอบดวงอาทิตย์ แต่ว่าเท่าที่ปรากฏแก่ตาเรา เราเห็นว่าดวงอาทิตย์นี้โคจรรอบโลกมากกว่า เพราะฉะนั้นบอกว่าดวงอาทิตย์นี้เดินทางจากทะเลทิศตะวันออกไปถึงทะเลทิศเหนือด้วยเวลาเพียงวันเดียวเท่านั้นคือ ๑๒ ชั่วโมงเท่านั้นเอง วันในที่นี้ไม่ต้องถึง ๒๔ ชั่วโมงหรอก เพียง ๑๒ ชั่วโมงเท่านั้นแหละ ดวงอาทิตย์นี้ที่ได้รวบรวมโลกทั้งหลายเข้าด้วยกัน และดวงอาทิตย์นี้เองที่ได้สลักเสลาโลกให้เป็นต่างๆ แต่ว่าท่านใช้คำว่า พรหมจารี เป็นผู้รวบรวมโลกทั้งหลาย พรหมจารีเป็นผู้สลักเสลาโลกทั้งหลาย แต่โดยเหตุที่พรหมจารีในที่นี้หมายถึงดวงอาทิตย์ เพราะฉะนั้นก็คือดวงอาทิตย์นั่นเองเป็นผู้รวบรวมโลกทั้งหลายเข้าด้วยกันทำให้เกิดระบบสุริยะขึ้น ได้สลักเสลาโลกนี้ซ้าๆ ซากๆ เพราะว่าเราเห็นพระอาทิตย์ขึ้นทุกวัน เพราะฉะนั้นก็

ป ร ั ช ญา ป ระ ทุ ก ต์ ชุ ด อื่น เ ตี ย

เท่ากับว่าดวงอาทิตย์นี้ทำให้โลกเป็นอย่างนั้นอย่างนี้ ท่านจึงบอกว่า พรหมจารีซึ่งให้กำเนิดพรหมนั้นเป็น โลกปชาบดี ซึ่งหมายถึงเทพผู้เป็นใหญ่เหนือประชาชาวโลกทั้งปวง เป็นผู้ประเสริฐ เป็นพลังสร้างสรรค์ซึ่งได้กลายเป็นบุตรในครรภ์ของอมฤตภาพ และแน่นอนทีเดียวที่ได้กลายเป็นพระอินทร์ ได้ทำให้อสุรทั้งหลายกลายเป็นผุยผงไป จะเห็นว่าในคัมภีร์อาถรรพเวทในตอนนี้ได้บอกไว้ว่าพรหม-จารีซึ่งได้แก่ดวงอาทิตย์นั้นเป็นผู้ให้กำเนิดพรหม พรหมนั้นก็เกิดจากพรหมจารีหรือว่าพรหมนั้นบางที่เราก็ก็นำหมายถึงพระพรหม น้ำก็เกิดจากพรหมจารี โลกก็เกิดจากพรหมจารี ปชาบดีคือเทพผู้เป็นใหญ่เหนือสัตว์ทั้งปวงก็เกิดจากพรหมจารี ผู้ที่ประเสริฐสุดก็เกิดจากพรหมจารี พลังสร้างสรรค์ก็เกิดจากพรหมจารี มหาคุรุได้สลักเสลาซีกโลกทั้งสองนี้คือที่กว้างและที่ลึกอันได้แก่โลก และสวรรค์คือมหาคุรุ ในที่นี้ก็คือพรหมจารีหรือดวงอาทิตย์นั่นเองที่ได้สลักเสลาซีกโลกทั้งสองให้กว้าง ให้ลึกได้ อันได้แก่โลกและสวรรค์ ซีกโลกทั้งสองนี้พรหมจารีได้ให้ความคุ้มครองด้วยศรัทธา ทวยเทพทั้งหลายได้กลายเป็นผู้มีจิตใจนิยมชมชอบในพรหมจารี คราวนี้ที่พรหมจารีทั้งหลายได้ให้ความคุ้มครองแก่ซีกโลกทั้งสองหรือได้ให้ความคุ้มครองทั้งโลกและสวรรค์ก็ด้วยศรัทธาของตนเอง นั่นคือว่าพอใจไม่ใช่ว่ามีใครบังคับให้พรหมจารีหรือว่าดวงอาทิตย์นี้ให้ความคุ้มครองแก่โลกแก่สวรรค์เลย ความจริงดวงอาทิตย์ได้ให้ความคุ้มครองแก่โลกและสวรรค์ด้วยศรัทธา ด้วยความสมัครใจของท่านเอง เพราะฉะนั้นทวยเทพทั้งหลายทั้งปวงจึงได้เป็นผู้มีจิตใจนิยมชมชอบในพรหมจารี คือทวยเทพทั้งหลายต่างก็มีความเคารพ

ป ร ั ช ญา ป ระ ยุ ก ต์ ชุ ต อ น เ ต ย

บูชาในดวงอาทิตย์ เพราะถือว่าดวงอาทิตย์นี้เป็นผู้ให้กำเนิดสิ่งทั้งหลาย

เราจะสังเกตเห็นว่า อย่างต้นไม้ที่เจริญรุ่งเรืองก็เพราะว่าได้แสงแดด ถ้าหากว่าต้นไม้ไม่ได้แสงแดดก็จะตาย หรือว่าสีเขียวก็จะไม่ปรากฏ อย่างเช่นเราเอาอิฐทับหญ้า ซึ่งจะปรากฏว่าหญ้าที่อยู่ใต้อิฐนี้จะกลายเป็นสีขาวขึ้นมา เพราะไม่ได้รับแสงจากดวงอาทิตย์นานๆ เข้าก็จะตาย พระราชาทรงคุ้มครองอาณาจักรของพระองค์โดยอาศัยพรหมจรรย์ โดยอาศัยศรัทธาที่แท้และ ครูแสวงหาพรหมจารีมาเป็นสาวนาคศิษย์ก็โดยอาศัยพรหมจรรย์ที่แท้ ท่านบอกว่าพระราชาที่คุ้มครองอาณาจักรของพระองค์ไว้ก็โดยอาศัยพรหมจรรย์ซึ่งก็คืออาศัยศรัทธาที่แท้เอง การที่พระราชาคุ้มครองอาณาจักรของพระองค์ก็มีไว้ว่าจะมีอะไรมาบังคับให้พระองค์ต้องคุ้มครอง แต่เพราะอาศัยศรัทธาหรือความพอใจของพระองค์นั่นเอง ครูแสวงหาพรหมจารีมาเป็นสาวนาคศิษย์ก็ด้วยอาศัยพรหมจรรย์ เพราะว่าถ้าหากครูคนใดไม่ต้องการพรหมจารีมาเป็นลูกศิษย์ก็ลำบาก เพราะว่าคนที่เป็นพรหมจารีหรือไม่ประพฤติพรหมจรรย์นั้นย่อมเป็นผู้ที่ปกครองยาก เป็นผู้ที่ไม่ตั้งอยู่ในศีลในธรรม ย่อมก่อให้เกิดความเดือดร้อนครูทั้งหลายก็ต้องการศิษย์ที่ดี ศิษย์ที่ตั้งอยู่ในธรรมซึ่งเราเรียกว่าเป็นพรหมจารี ไม่ใช่ว่าแสวงหาผู้หญิงผู้ที่บริสุทธิ์ ซึ่งหมายความว่าผู้หญิงที่ยังไม่เสียความบริสุทธิ์อะไรทำนองนั้น ในที่นี้ครูต้องการแสวงหาพรหมจารี ก็หมายความว่าแสวงหาลูกศิษย์ที่ประพฤติพรหมจรรย์ หรือว่าผู้ปฏิบัติตามพรหมัน คือคำอันศักดิ์สิทธิ์ หญิงสาวที่แสวงหาสามีหนุ่มก็อาศัยพรหมจรรย์ที่แท้และ หญิงสาวที่

ป ร ั ข ญ า ป ระ ชู ก ์ ชู ค อ น เ ตี ย

ต้องการสามีหนุ่มก็จำเป็นที่จะต้องอาศัยพรหมจรรย์เหมือนกัน เพราะพรหมจรรย์แปลว่าการประพฤติที่ประเสริฐ ถ้าหากว่าหญิงสาวผู้ใดเสียความเป็นสาวไปแล้ว การที่จะแสวงหาสามีหนุ่มย่อมหาได้ยาก เพราะฉะนั้นท่านก็บอกว่าหญิงสาวที่แสวงหาสามีหนุ่มก็โดยอาศัยพรหมจรรย์นี้เอง เรือหรือม้าที่พยายามต่อสู้เพื่อให้ได้รับอาหารก็อาศัยพรหมจรรย์อีกเหมือนกัน เพราะฉะนั้นพรหมจรรย์นี้ รู้สึกว่าเป็นสาเหตุของการประพฤติปฏิบัติเกี่ยวกับการต่อสู้ทุกชนิด ทวยเทพได้ปิดเป้าความตายให้พ้นไปได้ก็โดยอาศัยพรหมจรรย์ และโดยอาศัยศรัทธานี้เอง เพราะว่าทวยเทพทั้งหลายนั้นท่านถือว่าเป็นอมตะเป็นอมรรตย์คือผู้ที่ไม่ต้องตาย การที่ทวยเทพทั้งหลายได้ปิดเป้าความตายให้พ้นไปซึ่งหมายความว่าต้องไม่เป็นผู้ที่ต้องตายอีกต่อไปนั้นก็เพราะอาศัยพรหมจรรย์หรืออาศัยศรัทธา นี้เอง นี่เป็นคติความเชื่อถือของพวกพราหมณ์ในสมัยก่อนที่พระพุทธศาสนาจะอุบัติขึ้นมาในโลกซึ่งเราถือว่าเทวดานั้นเป็นผู้ไม่ตาย เพราะฉะนั้นเราเรียกเทวดาว่าเป็น อมร ซึ่งแปลว่า ผู้ไม่ตาย แต่ว่าเมื่อพระพุทธศาสนาได้อุบัติขึ้นมาในโลกแล้ว พระพุทธศาสนาถือว่าพวกเทวดานี้ก็เป็นสัตว์ประเภทหนึ่งซึ่งเรียกว่า โอปปาติกะ ซึ่งก็เป็นผู้ที่ไม่เที่ยง เป็นทุกข์และก็จะต้องเกิด แก่ เจ็บ ตาย เช่นเดียวกับสัตว์อื่นๆเหมือนกัน เพราะว่าการที่ไปเกิดในสวรรค์ ท่านบอกว่าเกิดด้วยอำนาจของบุญกุศลที่ได้สร้างไว้ เมื่อหมดบุญกุศลแล้วก็จะเคลื่อนจะจุติจากสวรรค์นั้นแล้วจะมาก่อเกิดในมนุษย์โลกหรือว่าอาจจะเกิดในอบายภูมิก็ได้ หรือว่าอาจจะเกิดในภพสูงๆขึ้นไปอีกก็ได้ เพราะฉะนั้นที่ว่าตามคติความเชื่อถือของพวกพราหมณ์ที่ถือว่าทวย

ป ร ิ ข ญ า ป ร ะ ยুক্ত ชุ ต อธิ เน ย

เทพทั้งหลายจะไม่ต้องตายนั้น ที่ทวยเทพทั้งหลายได้พ้นจากความตายก็เพราะอาศัยพรหมจรรย์หรือเพราะอาศัยศรัทธาตนเอง เพราะว่าเมื่อทวยเทพทั้งหลายอาศัยศรัทธาแล้ว ตนก็จะพ้นความตายได้ พระอินทร์เฝ้าสวรรค์มาให้ทวยเทพได้ก็โดยอาศัยพรหมจรรย์นี้เช่นเดียวกัน การที่ทวยเทพได้สวรรค์นั้นก็ไม่ใช่ว่าได้มาเอง ท่านบอกว่าพระอินทร์เป็นผู้เอามาให้ อย่าลืมว่าพระอินทร์เมื่อเราได้เคยพูดมาในครั้งก่อนนั้น พระอินทร์เราถือว่าเป็นเทพเจ้าที่สูงที่สุดเหนือบรรดาเทพเจ้าทั้งหลายในสมัยพระเวท ไม่ใช่ว่าเป็นเทพเจ้าที่ดกดำอย่างในสมัยปัจจุบันนี้ เพราะเขาถือว่าพระอินทร์เป็นวีรบุรุษ เป็นผู้ที่ชนะพญามารทั้งหลาย เพราะฉะนั้นจึงถือกันว่าพระอินทร์เป็นทวยเทพที่สูงที่สุด เพราะฉะนั้นการที่พระอินทร์ได้เฝ้าสวรรค์มาให้ทวยเทพทั้งหลายก็โดยอาศัยพรหมจรรย์นี้เอง ทั้งในอดีตและในอนาคต ดันไม้ ปีพรหมทั้งฤดูกาลทั้งหลายก็เกิดจากพรหมจารีทั้งปวง คำว่า พรหม-จารี ในที่นี้ท่านหมายถึงดวงอาทิตย์ ไม่ว่าจะเป็นอดีตในปัจจุบัน หรือในอนาคตก็ตาม สิ่งทั้งหลายก็ล้วนแต่ย่อมเกิดมาจากดวงอาทิตย์ทั้งสิ้น ดันไม้ก็เกิดมาจากดวงอาทิตย์ เพราะว่าถ้าปราศจากดวงอาทิตย์เสียแล้ว ดันไม้และพืชทั้งหลายก็จะดำรงชีวิตอยู่ไม่ได้ ปีพรหมทั้งฤดูกาลต่างๆ จะมี ๓ ฤดู หรือ ๔ ฤดูก็ตาม จะมีฤดูหนาว ฤดูร้อน ฤดูฝน หรือว่าจะมีฤดูหนาว ฤดูร้อน ฤดูใบไม้ผลิ ฤดูใบไม้ร่วงนี้ก็ขึ้นอยู่กับดวงอาทิตย์อีกเหมือนกัน เพราะฉะนั้นท่านจึงบอกว่าไม่ว่าในอดีต ไม่ว่าในอนาคต ดันไม้ ปีหมายถึงฤดูกาลต่างๆ ก็เกิดมาจากพรหมจารีหรือดวงอาทิตย์ทั้งสิ้น สัตว์ในโลกหรือในสวรรค์ทั้งที่เป็นสัตว์ป่า ทั้งที่เป็นสัตว์บ้าน ทั้งที่เป็นสัตว์ที่ไว้ปีก เป็น

ป ร ั ช ญ า ป ร ะ ยুক্ত หุ ต อธิ เน ย

สัตว์ที่มีปีก ทั้งหมดนี้ก็เกิดมาจากพรหมจารี คือว่าสัตว์นี้ไม่ใช่ว่ามี เฉพาะในมนุษย์โลกเท่านั้น แม้ในสวรรค์ก็มีสัตว์ เพราะปรากฏว่า เทพเจ้าทั้งหลายท่านก็มีสัตว์เป็นพาหนะ อย่างเช่นพระวิษณุหรือ พระนารายณ์ท่านก็ทรงครุฑเป็นต้น นี่แสดงว่าสัตว์ทั้งหลายใน เทวโลกก็มี ในมนุษย์โลกก็มี เป็นสัตว์ป่าก็มี เป็นสัตว์บ้าน คือสัตว์ ที่เราเลี้ยงไว้ก็มี เช่น วัว ควาย หมู เป็ด ไก่ต่างๆเหล่านี้ เราถือว่าเป็น สัตว์บ้านหรือว่าเป็นปศุสัตว์ ส่วนสัตว์ป่า เช่น พวกเสือ พวก ล่มั่ง พวกอีเก้งอะไรต่างๆเหล่านี้ นี่เราถือว่าเป็นสัตว์ป่า ทั้งสัตว์ป่า และสัตว์บ้านต่างก็เกิดจากพรหมจารี คือพระอาทิตย์อีกเหมือนกัน จะเป็นสัตว์ที่มีปีกหรือสัตว์ที่ไม่มีปีกก็ตาม ก็ต้องเกิดมาจากดวง อาทิตย์ เพราะว่าถ้าหากว่าไม่มีแสงสว่าง พืชพันธุ์ธัญญาหารก็เกิด ไม่ได้ สัตว์ทั้งหลายเหล่านี้ก็ดำรงชีวิตอยู่ไม่ได้ เพราะฉะนั้นเราจะ เห็นได้ว่าในคัมภีร์อาถรรพเวทนี้ถือว่าดวงอาทิตย์หรือว่าพรหมจารี นี่เป็นบ่อเกิดของสัตว์ทุกประเภทของพืชทุกชนิด ทั้งที่เป็นต้นไม้ ทั้ง ที่เป็นหญ้า ทั้งที่เป็นสัตว์ป่า ทั้งที่เป็นสัตว์บ้าน ทั้งที่เป็นสัตว์ที่มีเท้า สัตว์ที่ไม่มีเท้า ทั้งที่เป็นสัตว์ที่มีปีก และสัตว์ที่ไม่มีปีก หรือว่าเป็น สัตว์น้ำและสัตว์บก เพราะฉะนั้นพรหมจารีจึงได้สร้างสิ่งต่างๆเหล่านี้นบนผิวน้ำ พรหมจารียื่นบำเพ็ญพรตอย่างเคร่งครัดอยู่ในทะเล เมื่อ พรหมจารีทำพิธีชำระล้างนั้น ได้ส่องแสงทั้งสีน้ำตาลและสีแดงช่วง โขดมากมายมายังโลก ท่านบอกว่าพรหมจารีได้สร้างสิ่งต่างๆบน ผิวน้ำ นี่ก็คล้ายๆกับว่าในลัทธิในสมัยต่อๆมา เช่น ลัทธิของดาร์วิน ถือว่าสิ่งทั้งหลายในโลกนี้เกิดมาจากน้ำก่อน นี่ก็เข้าหลักของศาสนา พราหมณ์ถือว่าพรหมจารีหรือดวงอาทิตย์นี้ได้สร้างสิ่งต่างๆบน

ป ร ั ช ญ า ป ร ะ ชู ก ต์ ชู ค อ น เ ตี ย

ผิวน้ำ พรหมจารีบำเพ็ญพรตอย่างเคร่งครัดอยู่ในทะเล พระอาทิตย์
 นี้ก็คล้ายๆกับว่าบำเพ็ญพรตอย่างเคร่งครัดอยู่ในทะเล เพราะฉะนั้น
 เราจะเห็นพระอาทิตย์ขึ้น พระอาทิตย์ตกในทะเลนั่นเอง ก็เหมือน
 กับว่าพรหมจารีนี้ท่านบำเพ็ญพรตอย่างเคร่งครัดอยู่ในทะเล และ
 ท่านก็ให้กำเนิดสิ่งต่างๆขึ้นมาบนผิวน้ำก่อน และจากน้ำนี้เอง สัตว์
 ทั้งหลายก็ขึ้นมาสู่บก ฉะนั้นจึงปรากฏว่ามีสัตว์ครึ่งน้ำครึ่งบก เรา
 ไม่เรียกสัตว์ครึ่งบกครึ่งน้ำ เราเรียกว่าสัตว์ครึ่งน้ำครึ่งบก เพราะ
 แสดงว่ามันอยู่น้ำก่อนแล้วมันมาขึ้นบกทีหลัง เพราะฉะนั้น
 พรหมจารีหรือพระอาทิตย์นี้จึงได้ทำพิธีชำระล้างสิ่งที่ชั่วร้ายต่างๆนี้
 ท่านจึงได้ส่องแสงเป็นสีน้ำตาลบ้าง เป็นสีแดงบ้าง ช่วงโชติมายังโลก
 ของเรา ทำให้เราได้รับแสงสว่าง ทำให้เรามีความสดชื่น ทำให้เรามี
 ความสุข มีอายุ มีความเจริญเติบโตอะไรต่างๆเหล่านี้ก็ล้วนแล้วแต่
 เกิดจากพรหมจารีคือพระอาทิตย์ทั้งสิ้น

คำบรรยายปรัชญาวັນนี้ขอยุติลงด้วยเวลาเพียงแค่นี้.

สวัสดิ์

๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๑

๒๐

คัมภีร์อุปนิษัท - คัมภีร์อาร์ณยกะ - คัมภีร์เวทาทตะ

หนังสือป่าคืออะไร

ทำไมจึงต้องทำพิธีอัสวเมธ

สวัสดีครับ

ผมได้เคยบรรยายเกี่ยวกับปรัชญาอินเดียในสมัยพระเวทมาบ้างแล้ว วันนี้ผมอยากจะพูดถึงคัมภีร์อุปนิษัทของอินเดียไว้บ้าง เพราะในประเทศอินเดียนั้น ศาสนาพราหมณ์หรือศาสนาฮินดูนี้ก็มีคัมภีร์ที่สำคัญอีกคัมภีร์หนึ่งซึ่งเรียกว่า คัมภีร์อุปนิษัท ในตอนปลายสมัยพราหมณะ คือประมาณ ๕๐ ปีก่อนพุทธศักราชนั้นได้มีคัมภีร์ทางศาสนาประเภทหนึ่งเกิดขึ้นซึ่งเรียกว่า อาร์ณยกะ ซึ่งแปลว่าหนังสือป่า การที่คำนี้ได้เข้ามาเกี่ยวข้องอย่างแท้จริงนั้นยังไม่เป็นที่ทราบแน่นอนนัก แต่ก็ดูเหมือนว่าจะเป็นเหตุที่ว้างานเหล่านี้เป็น

ปรัชญาประยุกต์ชุดอินเตีย

งานที่พวกฤๅษีที่อยู่ในป่าได้ท่องเที่ยว การหนีเข้าไปอยู่ในป่าก่อนจะบรรลุนิเวศน์ตามปกติถือกันว่าเป็นอาศรมที่ ๓ ในชีวิตของผู้นับถือศาสนาฮินดูอย่างเคร่งครัด เช่นเดียวกับความเป็นนักเรียนหรือพรหมจารีเป็นตัวแทนอาศรมขั้นแรก คัมภีร์อาร์ณยะมีเนื้อหาที่เป็นหัวใจของทศพิธราชธรรม พิศิธของของสัมหิตา และพราหมณะฝ่ายหนึ่งกับการกึ่งเอาทางด้านปรัชญาแห่งคัมภีร์อุปนิษัทอีกฝ่ายหนึ่ง พิศิธองได้รับความหมายทางสัญลักษณ์ และความรู้เกี่ยวกับพิศิธองนี้ก็ได้กลายเป็นสิ่งที่สำคัญยิ่งกว่าการประกอบพิศิธองเองเสียอีก แล้วหลักการนี้ก็เป็นจุดเริ่มต้นแห่งการพิจารณาไตรตรองตามคัมภีร์อุปนิษัท

คัมภีร์อุปนิษัทแต่ละเรื่อง ก็เป็นอย่างเดียวกับคัมภีร์พราหมณะนั่นแหละ คือเกี่ยวโยงถึงคัมภีร์สัมหิตาในพระเวทอยู่เล่มหนึ่ง คัมภีร์อุปนิษัทเป็นตัวแทนการพัฒนาความคิดทางศาสนาตามคัมภีร์พระเวทขั้นสุดท้าย และเป็นลักษณะสุดท้ายของศาสนาพราหมณ์ ดังนั้นคัมภีร์อุปนิษัทจึงเป็นอวสานของพระเวท (เวทานตะ) เพราะฉะนั้นสำนักปรัชญาลัทธิฮินดูแบบคลาสสิกสมัยต่อมาซึ่งวางหลักคำสอนของตนไว้กับหลักฐานแห่งคัมภีร์อุปนิษัทจึงเรียกกันว่า เวทานตะ

เราไม่อาจถือคัมภีร์อุปนิษัทว่า เป็นระบบปรัชญาที่ไม่เปลี่ยนแปลง เป็นเอกพันธ์ หรือเป็นเอกภาพได้เลย ทั้งๆที่มีลัทธิคำสอนบางอย่างคล้ายคลึงกัน ความแตกต่างในด้านพิธีการ ความเห็น และการสรุบนั้น ปรากฏมีอยู่ทั่วไปทุกหนทุกแห่งแม้แต่ในคัมภีร์อุปนิษัทเล่มเดียวกันนั่นแหละ ด้วยเหตุผลข้อนี้เอง เราจึงถือว่าคัมภีร์อุปนิษัทเป็นเรื่องราวแบบที่นักฝันเอาเอง ลักษณะที่สำคัญ

ปรัชญา ประยุกต์ ชุติ อิน เตีย

อีกประการหนึ่งของคัมภีร์อุปัชฌาย์นั้นโดยเฉพาะฉบับเก่าๆก็คือว่า มโนคติที่เป็นมูลฐานทุกชนิดที่ได้อธิบายไว้เป็นเชิงภาคปฏิบัตินั้นมี อยู่ในคัมภีร์พระเวทรุ่นแรกๆก่อนแล้ว ดันกำเนิดคัมภีร์อุปัชฌาย์มีใช้ สิ่งที่ทำให้คัมภีร์อุปัชฌาย์แตกต่างกันมากเท่ากับการที่คัมภีร์อุปัชฌาย์ สอบสวนการแปลความหมายในภาพตามคัมภีร์พระเวทแบบแรกๆ เสียใหม่ เพื่อที่จะได้ทรรศนะเกี่ยวกับจักรวาลและมนุษย์ที่ปะติดปะต่อกันด้วยเหตุผลมากยิ่งขึ้น ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ตอนนี้แหละ ที่ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับจักรวาลมิได้เป็นการปฏิบัติตาม พิธีรีตองอีกต่อไป แต่ทว่าความรู้เกี่ยวกับพลังต่างๆนั้นได้ใช้ สัญลักษณ์แทนอยู่ในพิธีรีตองแล้ว การแปลความหมายเป็นเชิง เปรียบเทียบและแบบใช้สัญลักษณ์เหล่านี้เป็นลักษณะของคัมภีร์ อุปัชฌาย์ การแปลความหมายเหล่านี้มักปรากฏสมัยอุปัชฌาย์ได้ พัฒนาไปเป็น ๒ ทางด้วยกัน คือ (๑) โดยการตั้งความเข้าใจระดับ ต่างๆขึ้นให้เหมาะกับวิสัยสามารถทางด้านพุทธิปัญญาของปัจเจก-บุคคลที่แตกต่างกัน และ (๒) โดยการทำธาตุมูลที่ดูเหมือนจะไม่ เหมือนกันสองธาตุให้เป็นเอกลักษณ์กันบ้าง หรือให้เป็นเอกลักษณ์ เป็นบางส่วน แล้วก็มาถึงสมการชนิดที่แม่นในตอนแรกๆจะดูเหมือน ไม่มีเหตุผล แต่เมื่อได้วิเคราะห์และได้พินิจพิเคราะห์ต่อไปแล้วก็จะ เปิดเผยให้เห็นเอกภาพ การแสวงหาหลักการที่จะก่อให้เกิดเอกภาพ นี้เป็นการเสนอแนะว่า ทวิภาพคือความเป็นสองอย่างที่ปรากฏอยู่ใน โลกก็เป็นสิ่งที่ไม่แท้จริงอยู่บ้างเหมือนกัน หรือในบางแง่ก็ไม่แท้จริง เลย จักรวาลเมื่อมองอย่างให้เป็นสากลแล้วก็เป็นการศึกษาในภาพ ทางเทพนียายและทางพิธีรีตองในคัมภีร์พระเวทโดยเฉพาะพิธีพราหมณ์

ป ร ำ ญ า ป ระ ยุ ก ต์ ชุ ด อี น เติ ย

นั่นเอง ได้มีผู้อธิบายถึงความรู้ทางโลกียวิสัยแห่งอาตมอันของมนุษย์ ที่ขนานกันไปกับจักรวาลด้วย จากผลลัพธ์ข้อนี้เอง สมการแห่ง คัมภีร์อุปนิษัทที่สำคัญที่สุดจึงมีว่า พรหมันเท่ากับอาตมอัน ความรู้ ที่นอกเหนือธรรมชาติเกี่ยวกับความเป็นเอกลักษณ์ที่เป็นแก่นแท้ นี้แหละที่นับว่าเป็นภารกิจที่สำคัญยิ่งของนักปราชญ์แห่งคัมภีร์ อุปนิษัทละ

ยัญพิธีที่ประณีตที่สุดและมโหฬารที่สุดที่พรณนาไว้ใน คัมภีร์พราหมณะก็คือ อัศวเมธ ซึ่งเป็นพิธีโบราณที่กษัตริย์ทรง ประกอบขึ้นเพื่อขยายอาณาจักรของพระองค์ออกไป ในตอนต่อไปนี้ ซึ่งบางทีจะเป็นข้อความที่คัดมาจากคัมภีร์อุปนิษัทที่เก่าที่สุด คือ พฤทธารัณเยกะ หรือคัมภีร์ปาทียั๋งใหญ่ นั้นถือว่า พิธีอัศวเมธมีความ สำคัญทางด้านจักรวาลโดยการมีส่วนร่วมต่างๆของม้าที่จะใช้ในพิธีอัศว- เมธให้ลงรอยกับธาตุมูลต่างๆของจักรวาล สำหรับนักปราชญ์ฝ่าย อุปนิษัทนั้น ความหมายอันแท้จริงของพิธีอัศวเมธจะได้รับโดยอาศัย การเข้าใจโดยถ่องแท้ถึงความเป็นเอกลักษณ์ของส่วนต่างๆแห่งพิธี อัศวเมธกับจักรวาล ความรู้ที่ลึกกลับหรือเหลือที่จะเข้าใจชนิดนี้มี มูลฐานอยู่บนสมการที่เน้นด้วยคำว่า “จริง ๆ” (ไว) และเป็นลักษณะ ของคัมภีร์ของอุปนิษัทสมัยแรกๆโดยเฉพาะ ควรจะตั้งข้อสังเกตไว้ ด้วยว่า รุ่งอรุณ ดวงอาทิตย์ ลม อะไรต่างๆเหล่านี้ นอกจากจะเป็น ธาตุมูลต่างๆของจักรวาลแล้ว ยังเป็นพลัทธิธรรมชาติที่ถูกสร้างให้ เป็นเทพเจ้าขึ้นมาในเทพนิยายตามคัมภีร์พระเวทและยังคงครอง เอกลักษณ์ของตนอยู่ดังที่ปรากฏอยู่ในข้อความต่อไปนี้

ข้อความจากคัมภีร์พฤทธารัณเยกอุปนิษัทตอนหนึ่งว่า :

ป ร ั ฐ ฐ า ป ร ะ ษ ุ ก ต์ ษ ุ ด อ น เ ตี ย

“รุ่งอรุณเป็นศีรษะของม้าที่ใช้ในการบูชาัญญจริง ๆ ดวงอาทิตย์เป็นนัยน์ตาของม้า ลมเป็นลมหายใจของม้า ไฟที่ใช้ในการบูชาัญญที่เป็นสากลเป็นปากที่อาของม้า ปีเป็นอาดมันของม้าที่จะใช้ในพิธีอัสวเมธ ท้องฟ้าเป็นหลัง บรรยากาศเป็นท้อง แผ่นดินเป็นสิ่งที่อยู่ใต้ท้อง ทิศทางเป็นสี่ข้าง ทิศทางระหว่างกลางเป็นซี่โครง ฤดูกาลเป็นขา เดือนและกิ่งเดือนเป็นข้อต่อ กลางวันกลางคืนเป็นเท้า ดวงดาวเป็นกระดูก เมฆคือเนื้อหนังมังสาของม้า ทรายเป็นอาหารที่อยู่ในกระเพาะ แม่น้ำเป็นไส้พุง ภูเขาเป็นตับและปอด พืชหญ้าและต้นไม้เป็นขน อาทิดยอุทัยเป็นช่วงหน้า อาทิดยอัสดงเป็นช่วงท้ายของม้า เมื่อม้าอ้าปากกว้างแล้วก็จะเกิดเป็นฟ้าแลบ เมื่อม้าสะบัดตัวก็จะกลายเป็นฟ้าผ่า ม้าถ่ายปัสสาวะก็จะเกิดเป็นฝนตก ถ้อยคำ (วาจ) นั้นความจริงก็เป็นการร้องของม้านั่นเอง”

นี่เราจะเห็นได้ว่าเป็นการทำม้านี้ให้เป็นเอกลักษณ์กับจักรวาล ในคัมภีร์อุปัชฌายสัณณิมิตตํ อุมางามเลกก็เป็นตัวแทนปฏิกิริยาที่มีต่อการยกย่องสรรเสริญัญญพิธี ซึ่งในัญญพิธีนี้พวกพราหมณ์ที่เป็นผู้ประกอบพิธีได้ปฏิบัติตามความประสงค์ อาจารย์ผู้สอนคัมภีร์ “มุนทก”อุปัชฌาย ดังที่ได้คัดข้อความมาแสดงต่อไปนี้ ดูเหมือนจะยอมเปิดช่องให้แก่ัญญพิธีในชีวิตมนุษย์โดยอาศัยระเบียบวินัยทางศาสนา แต่ท่านได้สรุปว่าัญญพิธีนั้นยังไม่เพียงพอที่จะเป็นวิถีทางนำไปสู่ความรู้เรื่องความแท้จริงที่สูงสุด และไปสู่ความเป็นอิสระทางด้านจิตใจ อีกประการหนึ่งดังที่ข้อความที่ได้กล่าวมาข้างต้นแล้วได้เสนอแนะนั้น อาจารย์ที่สอนคัมภีร์อุปัชฌายในสมัยแรกๆ บางท่านได้ตั้งัญญพิธีทางด้านจิตใจหรือภายในขึ้นมาแทนัญญพิธีทางด้าน

ปรัชญาประยุกต์ชุดอินเตีย

วัตถุหรือภายนอก

ข้อความจากมุนทกอุปนิษัตตอนหนึ่งมีว่า

“นี่คือสัจธรรมข้อนี้ พิธีบูชาญที่พวกนักปราชญ์เขียนอยู่ในบทโคลงนั้นได้มีกระจายอยู่ทั่วไปในคัมภีร์พระเวททั้ง ๓ อยู่หลายชั้นหลายเชิงนัก ดูก่อนท่านผู้รักสัจธรรม ท่านจงประกอบยัญพิธีนั้นให้เป็นนิจเกิด นี่คือนทางที่จะนำท่านไปสู่โลกแห่งกุศลกรรม

“เมื่อเปลวไฟได้แลบออกมาในระหว่างไทยทานอันได้แก่เนยใสที่ได้แบ่งออกเป็น ๒ ส่วน และหลังจากที่ได้จุดไฟสำหรับสังเวชนแล้ว เขาควรแสดงความเต็มใจว่าจะถวายเครื่องบวงสรวงที่สำคัญของตนคือไทยทานที่ถวายด้วยศรัทธา

“สิ่งที่ไม่มั่นคงก็คือเรือเหล่านี้ที่อยู่ในรูปของการบูชาญซึ่งมีจำนวน ๑๘ ลำ ซึ่งในยัญพิธีนี้จะกำหนดไว้เฉพาะงานต่างๆเท่านั้น คนโง่ที่ขบใจยัญพิธีนี้ว่าเป็นความดีทางด้านจิตใจที่สูงที่สุด จะต้องเวียนว่ายตายเกิดอยู่ในสังสารวัฏอยู่เรื่อยไป

“คนโง่เหล่านี้ทั้งๆที่ได้ไปด้วยอวิชชาที่สำคัญว่าตนเป็นคนฉลาด คิดว่าตนเป็นนักปราชญ์ผู้คงแก่เรียนนั้น ความจริงเป็นคนที่ดีร้ายอวดดีนั่นเอง เขาจะต้องเวียนว่ายตายเกิดอยู่เรื่อยไป คล้ายคนตาบอดจูงคนตาบอดฉะนั้น

“พวกคนโง่ที่เต็มไปด้วยอวิชชาทั้งปวงก็คล้ายๆกับเด็กที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะ ย่อมคิดว่าเราได้บรรลุสมดังที่เรามุ่งมาดปรารถนาแล้ว โดยเหตุที่ผู้ปกครองยัญพิธีมิได้เข้าใจในสัจธรรมโดยถ่องแท้ เพราะอาศัยอำนาจตัณหานั่นเอง เพราะฉะนั้นพวกเขาซึ่งเป็นคนเคราะห์ร้าย จึงต้องจุติจากสวรรค์ในเมื่อกุศลกรรมที่ทำให้เขาไปเกิด

ป ร ั ษ ฐ า ป ร ะ ยุก ต์ ชุ ต อ น เ ต ย

ในโลกที่สูงส่งนั้นหมดสิ้นลง

“พวกที่โง่เขลาซึ่งเห็นว่ายัญพิธีและกุศลกรรมเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดแล้ว ก็มีได้ทราบคุณความดีทางด้านจิตใจที่สูงส่งยิ่งกว่านั้นชนิดอื่นใดเลย เมื่อพวกเขาเสวยสุขอยู่ในสรวงสวรรค์เพราะอำนาจการบูชายัญเป็นต้น อยู่ชั่วระยะเวลาหนึ่งแล้ว เขาก็จะวกกลับมายังโลกนี้อีกหรืออาจกลับมาสู่โลกที่ต่ำกว่านี้อีกก็ได้

“ผู้ที่บำเพ็ญตบะและมีศรัทธาในการอยู่ป่า เป็นผู้ที่มีจิตใจเป็นสมาธิ เป็นผู้รู้สัจธรรม ดำเนินชีวิตแบบนักบวช ท่านเหล่านี้ที่พ้นจากตัณหาแล้วก็จะผ่านเข้าประตูแห่งดวงอาทิตย์ซึ่งเป็นที่สุดติดของปุรุषะซึ่งเป็นอมรรตยเป็นอาตมันที่ไม่รู้จักเสื่อมสลายนั้นได้

“พราหมณ์เมื่อได้พินิจพิจารณาหัดโลกทั้งหลายที่จะเอาชนะได้ด้วยยัญพิธีแล้ว ก็ไม่ควรจะไปถึงอะไรเลย นอกจากความรังเกียจโลกที่ไม่ได้ถูกสร้างสรรค์ขึ้นมาี้ เขาจะเอาชนะโดยอาศัยสิ่งที่ถูกทำขึ้นมาเช่นยัญพิธีหาได้ไม่ เพื่อที่จะได้รับความรู้ เขาควรถือเชื่อเพลิงที่ใช้ในการบูชายัญในฐานะเป็นศิษย์ที่อ่อนน้อมถ่อมตนเข้าไปหาครู คือครูซึ่งมีความเชี่ยวชาญในคัมภีร์พระเวทและมีความมั่นคงในความรู้อย่างพรหมัน

“สำหรับผู้เข้าไปหาครูในแบบที่ถูกต้องเหมาะสมนั้น จิตใจของเขาจะสงบ เขาจะบรรลุถึงสันติสุข เข้าใจสิ่งที่ครูสอนในเรื่องความรู้เกี่ยวกับพรหมันซึ่งเป็นสัจธรรมจริงๆ ซึ่งโดยอาศัยวิธีนี้ เขาก็จะรู้จักปุรุषะซึ่งไม่รู้สีกสูญสลายคือความแท้จริงเท่านั้นได้

“ในตอนนี้จะได้พยายามทำการวิเคราะห์เป็น ๕ ระดับโดยดำเนินจากแบบที่หยาบไปหาแบบที่ละเอียด และดังนั้นก็เชื่อว่าจะ

ป ร ั ษ ฐ า ป ร ะ ยুক্ত หุ ต อ น เ ต ย

ดำเนินไปสู่แบบที่แท้จริงมากขึ้น มนุษย์ที่แท้จริงอยู่พ้นโหมหนาท่าง
ด้านร่างกาย ชีวิต จิตใจ และพุทธิปัญญา และจะต้องเป็นเอกลักษณ์
กับโหมหนาท่างชั้นในสุด ในขั้นสุดท้ายก็ได้เสนอแนะว่าอาตมมัน
ที่แท้จริงของมนุษย์นั้นเป็นเอกลักษณ์กับพรหมันซึ่งเป็นหลักการ
อันดีมอันเป็นสิ่งสมบูรณ์ซึ่งจัดว่าเป็นเหตุผลเพื่อความมีอยู่”

จากคัมภีร์ ไตตติรียอูpanishat มีข้อความต่างๆที่น่าสนใจอยู่ว่า

“จากอาตมมันนี้แหละก็ได้เกิดมีอวกาศขึ้นมา จากอวกาศ
ก็มีลม จากลมก็เกิดมีไฟ จากไฟก็เกิดน้ำ จากน้ำก็เกิดดิน จากดิน
ก็เกิดหญ้า จากหญ้าก็เกิดอาหาร จากอาหารก็เกิดมนุษย์คือปุรุชะ
ที่นี้ปุรุชะนี้แหละที่ประกอบด้วยแก่นแท้ของอาหาร จากปุรุชะที่มี
ร่างกายที่เกิดจากอาหารนี้เอง ตรงนี้ก็เป็นศีระชะ ตรงนี้ก็เป็น
สีข้างขวา ตรงนี้ก็เป็นสีข้างซ้าย ตรงนี้เป็นร่างกาย (อาตมมัน) ตรงนี้
เป็นส่วนล่างคือพื้นฐาน จากอาหารนี้แหละที่ได้ก่อให้เกิดสัตว์ทั้ง
ปวงที่อาศัยอยู่ในโลก นอกจากนั้นโดยอาศัยเพียงอาหารเท่านั้น
สัตว์ทั้งปวงก็มีชีวิตอยู่ได้ แล้วในที่สุดสัตว์เหล่านั้นก็กลับไปเป็น
อาหารอีก ร่างกายที่แตกต่างกับร่างกายนี้และแตกต่างอยู่ในร่าง
กายนี้ซึ่งประกอบด้วยแก่นแท้ของอาหารก็คือร่างกายที่ประกอบด้วย
ลมหายใจ ร่างกายแบบแรกเต็มไปด้วยร่างกายแบบหลัง ร่าง
กายแบบหลังนั้นเกิดจากรูปร่างของมนุษย์อีกด้วย เมื่อถือตามความ
ที่ร่างกายแบบแรกเป็นรูปร่างของมนุษย์แล้ว ร่างกายแบบหลังนี้
ก็เป็นรูปร่างของมนุษย์ด้วย จากผู้ที่มีร่างกายประกอบด้วยลม
หายใจนี้ ลมหายใจก็เป็นศีระชะ ลมหายใจออกเป็นสีข้างขวา ลม
หายใจเข้าเป็นสีข้างซ้าย อวกาศเป็นร่างกาย ดินเป็นส่วนล่างคือพื้น

ป ร ำ ข ำ ป ร ะ ช ุ ค ์ ช ุ ค ิ น เ คี ย

ฐาน...ความจริงร่างกายที่แตกต่างกับร่างกายนี้และอยู่ในร่างกายนี้ ซึ่งประกอบด้วยลมหายใจที่จำเป็นต่อชีวิตนั้นเป็นร่างกายที่ประกอบด้วยจิต ร่างกายแบบแรกเต็มไปด้วยร่างกายแบบหลัง ร่างกายแบบหลังก็เกิดจากรูปร่างของมนุษย์ด้วยเหมือนกัน...ความจริงร่างกายที่แตกต่างจากร่างกายนี้และอยู่ภายในร่างกายนี้ซึ่งประกอบด้วยจิต นั้นเป็นร่างกายที่ประกอบด้วยความรู้จักเหตุผลหรือวิญญาณ ร่างกายแบบแรกเต็มไปด้วยร่างกายแบบหลัง ร่างกายแบบหลังก็เกิดจากรูปร่างมนุษย์ด้วยเหมือนกัน...ความจริงร่างกายที่แตกต่างกับร่างกายนี้และอยู่ภายในร่างกายนี้ซึ่งประกอบด้วยความรู้จักเหตุผลหรือวิญญาณนั้นเป็นร่างกายที่ประกอบด้วยพร ร่างกายแบบแรกเต็มไปด้วยร่างกายแบบหลัง ร่างกายแบบหลังก็เกิดจากรูปร่างมนุษย์ด้วยเหมือนกัน...ด้วยเหตุนี้จึงได้เกิดโคลกบที่ขึ้นว่า ‘ความจริงอดีตนั้นแหละที่ทำให้เขาเกิดขึ้นมา ถ้าหากว่าเขาทราบหรือเชื่อว่าพรหมันเป็นอดีต ถ้าเขาทราบว่าพรหมันมีอยู่ คนเช่นนั้นก็จะทราบว่าพรหมันมีอยู่ด้วยเหตุนี้เอง”

คราวนี้จะพูดถึงเรื่อง “อาดมันที่แท้จริง” ในนิทานเปรียบเทียบที่มีชื่อเสียงเรื่องนี้ อาดมันที่เป็นแก่นแท้ที่แท้จริงได้รับการทำให้เป็นเอกลักษณ์กับร่างกาย ร่างในฝัน และร่างในความหลับ สนิทอย่างสัมฤทธิ์ผล และได้มีการเสนอแนะว่าคำสอนทั้งหมดนี้ยังไม่เพียงพอนัก เพราะไม่มีเงื่อนไขใดๆในบรรดาเงื่อนไขทั้ง ๓ อัน ได้แก่ความตื่น ความฝัน และความหลับสนิทเลย ที่เราอาจจะใช้พูดถึงสภาวะแห่งอาดมันเพื่อก่อให้เกิดคำอธิบายในประโยคแรกของข้อความตอนนี้ได้ อาดมันที่แท้จริงมิใช่ร่างกายหรือจิตใจหรือ

ปรัชญา ประยุทธ์ ชุตินธิ์

เป็นการปฏิเสธวิญญานอย่างเด็ดขาดแต่อย่างใดอย่างหนึ่งเลย
อาตมมันเป็นสิ่งที่ไม่มีความรู้สึกต่อสิ่งใดๆเลย นอกจากต่อตัวเอง
เท่านั้น อาตมมันเป็นความรู้สึกตัวเองที่บริสุทธิ์เช่นนั้น และในเงื่อนไข
นี้เองที่เขาถือว่าอาตมมันเป็นเอกลักษณ์กับความแท้จริงที่สูงที่สุด

มีข้อความจาก **ฉันไทยอุปนิษัต** อยู่บางตอน ซึ่งผมจะขอ
นำมาเสนอเกี่ยวกับเรื่องอาตมมันที่แท้จริงดังต่อไปนี้

“อาตมมันที่พ้นจากบาป พ้นจากชราและมรณะ พ้นจากความ
เศร้าโศก ความหิวและความกระหาย มีตัณหาเป็นสังขารม มี
ความตั้งใจเป็นสังขารม นั้นแหละที่เราควรแสวงหา ที่เราควรปรารถนาที่
จะเข้าใจผู้ที่ได้รับโลกทั้งปวงและความปรารถนาทั้งปวง เมื่อได้พบ
อาตมมันแล้วก็จะรู้จักอาตมมันเอง” เทพปชาบดีได้ตรัสอย่างนี้

ความจริงทั้งทวยเทพและหมู่สุรได้ยินเรื่องนี้แล้วทั้งคู่
ทวยเทพและหมู่สุรได้พูดกันว่า

“เออละ พวกเรามาแสวงหาอาตมมันกันเถิด เมื่อเราหา
อาตมมันได้แล้ว เราก็จะได้รับโลกทั้งมวลและตัณหาทั้งปวง”

แล้วในบรรดาหมู่ทวยเทพนั้น พระอินทร์ก็เหาะไปหาพระ
ปชาบดี ในหมู่สุร ท้าวไวโรจนะก็เหาะไปหาพระปชาบดี ทั้ง
พระอินทร์และท้าวไวโรจนะต่างก็ถือเชื้อเพลิงสำหรับบูชาญคือ
ในฐานะเป็นศิษย์ที่มีความประสงค์จะรับใช้อาจารย์มาเฝ้าพระ
ปชาบดีโดยมิได้นัดหมายกันเลย พระอินทร์และท้าวไวโรจนะทั้งสอง
องค์ได้อยู่กับพระปชาบดีในฐานะเป็นศิษย์ศึกษาวิชาความรู้ที่ศักดิ์
สิทธิ์อันได้แก่พรหมจรรย์อย่างเคร่งครัดเป็นเวลาถึง ๓๒ ปี แล้ว
พระปชาบดีก็ถามพระอินทร์และท้าวไวโรจนะว่า “ที่ท่านทั้งสองมา

ป ร ั ช ฐ า ป ร ะ ญู ก ด์ ชุ ต อ น เ คี ย

เป็นศิษย์ศึกษาวิชาความรู้ที่ศักดิ์สิทธิ์อย่างเคร่งครัดอยู่กับเรานั้น ท่านปรารถนาอะไรบ้าง” พระอินทร์และท้าวไวโรจนะก็กราบทูลว่า “อาตมันที่พ้นจากบาป จากชรา มรณะ ความเศร้าโศก ความหิว และความกระหาย ที่มีตัณหาเป็นสังขาร มีความตั้งใจเป็นสังขาร ซึ่งเป็นผู้ที่เราควรแสวงหา ที่เราควรปรารถนาที่จะเข้าใจ ผู้ที่ได้รับโลกทั้งปวงและตัณหาทั้งปวงเมื่อได้พบอาตมันแล้วต้องรู้จักอาตมันเอง ประชาชนประกาศว่าข้อความเหล่านี้เป็นข้อความที่อาจารย์ผู้ประเสริฐได้กล่าวไว้ พวกเราซึ่งปรารถนาอาตมันนั่นเอง จึงได้มาอยู่เป็นศิษย์ของท่าน”

พระปชาบดีตรัสว่า “ปุรุषะที่เราจะเห็นได้ในดวงตานั่นแหละ คืออาตมันละ ปุรุषะนั้นเป็นอมรรตยปราศจากความกลัว นั่นแหละ คือพรหมัน”

พระอินทร์และท้าวไวโรจนะทูลถามว่า

“แต่ผู้ที่เราเห็นอยู่ในน้ำและในกระเจกเงาเล่า เขาเป็นใครกัน?”

พระปชาบดีตรัสว่า “ผู้ที่ท่านเห็นในที่ทั้งปวงนี้เป็นผู้เดียว นั่นเอง” แล้วท้าวเธอก็ตรัสว่า “เมื่อมองดูตัวท่านเองในน้ำแล้ว อะไรก็ตามที่ท่านไม่เข้าใจในอาตมัน แล้วจงบอกเราเถิด”

พระอินทร์และท้าวไวโรจนะก็มองดูตัวเองในน้ำ และพระปชาบดีก็ตรัสถามว่า “ท่านเห็นอะไรเล่า?”

พระอินทร์และท้าวไวโรจนะทูลว่า “ขอเดชะ พวกเราเห็นตัวเราเองทั้งหมดซึ่งเป็นการสร้างรูปร่างของเราขึ้นมาใหม่อย่างถูกต้อง ทั้งผมและเล็บที่เดียว”

แล้วพระปชาบดีก็ตรัสว่า “เมื่อได้ระดับประดาตัว ได้แต่งตัว

ป ร ั ช ฎ า ป ร ะ ยุก ต์ ชุ ต ธิ น เ ตี ย

และทำตัวให้เรียบร้อยแล้ว จงดูตัวเองในน้ำซิ”

เมื่อพระอินทร์และท้าวไวโรจนะประดับประดาร่างกายแต่งตัว และทำตัวให้เรียบร้อยแล้วก็มองดูตัวเองในน้ำ และพระปชาบดีก็ตรัสถามว่า “ท่านเห็นอะไรบ้าง?”

พระอินทร์กับท้าวไวโรจนะทูลว่า “เห็นเหมือนตัวเราเองที่ประดับประดาดีแล้ว และทำตัวให้เรียบร้อยแล้ว”

พระปชาบดีตรัสว่า “นั่นแหละคืออาดมันละ นั่นคืออมรรตย์ ที่ไร้ความกลัว นั่นแหละคือพรหมมันละ”

แล้วพระอินทร์และท้าวไวโรจนะก็จากไปด้วยจิตใจที่สงบ พระปชาบดีเมื่อได้มองดูพระอินทร์และท้าวไวโรจนะทั้งปวงแล้วก็ทรงรำพึงกับพระองค์เองว่า “เขากำลังจากไปโดยมิได้รู้แจ้งอาดมัน มิได้พบอาดมันเลย ใครก็ตามที่ยอมรับว่าลัทธินี้เป็นที่สุด ไม่ว่าเขาผู้นั้นจะเป็นทวยเทพหรืออสูรก็ตาม จะต้องพินาศทั้งสิ้น”

แล้วท้าวไวโรจนะที่มีจิตใจสงบก็ไปหาพวกอสูรแล้วประกาศลัทธินั้นให้พวกอสูรฟังว่า “เราจะต้องทำตัวของเราเท่านั้นให้มีความสุข ควรรับใช้เฉพาะตัวเราเองเท่านั้น เมื่อทำตัวเท่านั้นให้มีความสุข เมื่อได้รับใช้ตัวเองแล้ว เราจะได้รับโลกทั้งสอง คือทั้งโลกนี้และโลกหน้า เพราะฉะนั้นในที่นี้แม้กระทั่งบัดนี้ พวกเขาก็พูดถึงผู้ที่ไม่ใช่ทายก ผู้ไม่มีศรัทธา ไม่ทำการบูชาัญญา นั่นแหละคืออสูรละ เพราะนี่เป็นคำสอนของพวกอสูร พวกเขาจะประดับร่างกายของคนตายด้วยของหอม ดอกไม้และของอื่นๆที่พวกเขาได้ขอมมาประดับด้วยเสื้อผ้าและเครื่องอสังการ เพราะพวกเขาคิดว่าโดยการปฏิบัติเช่นนี้พวกเขาจะได้ชนะโลกหน้าต่อไป”

ปรัชญา ป ระ ษ ฎ ก ์ ช ุ ด ธิ น เ ค ย

แต่ทว่าก่อนที่พระอินทร์จะไปถึงทวยเทพก็มองเห็นอันตรายนี้น่า “ร่างกายนี้เมื่อได้ประดับประดาแล้วก็ถือว่าเป็นร่างกายที่ประดับประดาดีแล้ว ร่างนี้เมื่อแต่งตัวให้ดีแล้วก็ถือว่าเป็นร่างกายที่แต่งดีแล้ว ร่างนี้เมื่อทำให้เรียบร้อยแล้วก็ถือว่าเป็นร่างกายที่ทำให้เรียบร้อยแล้ว ข้อนี้มีอุปมาฉันใด เมื่อร่างกายนี้มีติดบอด เขาก็มีติดบอดไปด้วย เมื่อร่างกายนี้พิการ เขาก็พลอยพิการไปด้วย เมื่อร่างกายนี้ไม่สมประกอบ เขาก็พลอยไม่สมประกอบไปด้วย ก็มีอุปมาฉันนั้น ความจริงเมื่อร่างนี้สูญสิ้น แล้วอาดมันก็จะสูญสิ้นไปทันที ในร่างนี้ ข้าพเจ้าไม่เห็นมีอะไรดีเลย” พระอินทร์จึงถือเชื้อเพลิงสำหรับยัญพิธีกลับไปหาพระปราชญ์อีก พระอินทร์ได้ทูลพระปราชญ์ให้ทรงทราบวัตถุประสงค์ของตนซึ่งพระปราชญ์ก็ทรงยอมรับความจริงนั้น และขอให้พระอินทร์อยู่เป็นศิษย์ต่อไปอีก ๓๒ ปี พระอินทร์ได้อยู่เป็นศิษย์พระปราชญ์อีก ๓๒ ปี แล้วพระปราชญ์ก็ตรัสกับพระอินทร์ว่า “ผู้ที่เคลื่อนไหวอย่างมีความสุขอยู่ในความผันนั้นแหละคืออาดมันละ นั้นแหละคือผู้ที่ป็นอมรรตย์ไร้ความหวาดกลัว นั้นแหละคือพรหมันละ” แล้วพระอินทร์ผู้มีจิตใจสงบก็จากไป

แต่แล้วก่อนจะไปถึงทวยเทพ พระอินทร์ก็ทรงเห็นอันตรายนี้น่า “ทีนี้แม้ร่างกายนี้มีติดบอด อาดมันที่อยู่ในความผันก็มีติดบอดไปด้วย แม้ร่างกายนี้จะพิการ แต่อาดมันที่อยู่ในความผันก็หาได้พิการไปด้วยไม่ แม้ร่างกายนี้จะบกพร่อง แต่อาดมันที่อยู่ในความผันก็หาได้บกพร่องไปด้วยไม่ เมื่อร่างนี้ถูกประหาร อาดมันก็มีได้ถูกประหารไปด้วยเลย อาดมันมิได้พิการไปพร้อมกับความ

ปรัชญาประยุกต์ชุดพิเศษ

พิการของร่างกายเลย แต่ตามที่เป็นอยู่นั้นพวกเขาได้ประหาร
อาตมมัน มิได้เอาเสื้อผ้าห่มห่ออาตมมัน เท่าที่เป็นจริง อาตมมันได้เป็น
ผู้มีประสบการณ์ต่อสิ่งที่ไม่อาจลงรอยกันได้ ตามที่เป็นจริงนั้น
อาตมมันก็ยังร้องไห้ ข้าพเจ้ามองไม่เห็นว่าเป็นอาตมมันนี่จะมีอะไร
ดีบ้าง” แล้วพระอินทร์ก็กลับไปเฝ้าพระปชาบดีด้วยวัตถุประสงค
นี้ อีก พระปชาบดีก็ทรงยอมรับความจริงนั้น แต่ก็ขอให้พระอินทร์
เป็นศิษย์ต่อไปอีก ๓๒ ปี แล้วพระปชาบดีก็ตรัสกับพระอินทร์ว่า
“ทีนี้เมื่อเขาดกอยู่ในความหลับสนิท อารมณ์เย็น จิตใจสงบและ
ไม่ทราบความฝันเลย นั่นแหละคืออาตมมันละ นั่นคือสิ่งที่เป
นอมรรตัยไร้ความกลัว นั่นคือพรหมันละ” แล้วพระอินทร์ผู้มีจิตใจ
สงบก็จากไป

แต่ก่อนที่จะไปถึงทวยเทพ พระอินทร์ก็ทรงมองเห็นอันตราย
ข้อนี้ว่า “ความจริงอาตมมันนี่เมื่อตกอยู่ในความหลับสนิทจะไม่รู้จัก
ตนเองในรูปว่า ‘ฉันคือเขาละ’ เลย ทั้งไม่รู้จักสิ่งเหล่านี้ ณ ที่นี้ด้วย
ตามความเป็นจริง อาตมมันจะกลายเป็นสิ่งที่ได้สูญหายไปแล้ว
ข้าพเจ้ามองไม่เห็นเลยว่าในอาตมมันนี่จะมีอะไรบ้าง” พระอินทร์จึง
ชวนกลับไปเฝ้าพระปชาบดีอีกครั้งหนึ่ง พระปชาบดีให้สัญญาว่าจะ
บอกความจริงชั้นสุดท้ายให้หลังจากต้องอยู่เป็นศิษย์แล้วเป็นเวลา
อีก ๕ ปี พระอินทร์ก็อยู่เป็นศิษย์ของพระปชาบดีอีก ๕ ปี ดังนั้น
จำนวนปีที่ทั้งหมดที่พระอินทร์อยู่เป็นศิษย์ของพระปชาบดีรวมได้ถึง
๑๐๑ ปี ดังนั้นประชาชนจึงได้กล่าวกันว่าท้าวผกวนคือพระอินทร์
ได้อยู่เป็นศิษย์เพื่อศึกษาความรู้ที่สืบทอดกับพระปชาบดีเป็นเวลาถึง
๑๐๑ ปี แล้วพระปชาบดีก็ตรัสกับพระอินทร์ว่า “ดูก่อนท้าวผกวน

ป ร ั ช ญา ป ระ ชู ก ต์ ชู ค อ น เ คี ย

ร่างกายนี้เป็นมรรตยจริง ๆ ร่างกายนี้จะถูกความตายพิชิต แต่ร่างกายนี้ก็เป็มูลฐานของอาตมันที่ไร้ร่างที่ไม่ตายนั้น ความจริงอาตมันมีอยู่ในร่างกาย จะถูกความทุกข์ความสุขครอบงำ ความจริงนั้นมีความหลุดพ้นจากสุขและทุกข์สำหรับผู้ที่ได้สังสรรค์กับร่างกายนี้ ลมก็เป็นสิ่งที่ไม่มืร่าง เมฆ ฟ้าแลบ ฟ้าร้อง นี่ล้วนเป็นสิ่งที่ไม่มีร่างทั้งนั้น ที่นี้ในฐานะที่สิ่งเหล่านี้เกิดมาจากอวกาศภายนอกและได้ถึงแสงสว่างที่สูงสุด แต่ละอย่างก็ปรากฏพร้อมกับรูปร่างของตนเอง ฉันทิ อาตมันที่สงบนี้ ที่เกิดมาจากร่างกายนี้แล้วก็ได้ถึงแสงสว่างชั้นสูงสุดพร้อมกับปรากฏรูปร่างของตนเองฉันทัน อาตมันนั้นแหละคืออุดมปุรุષะคือปุรุษผู้สูงสุดละ”

นี่เราจะเห็นได้ว่าในคัมภีร์ต่างๆ ในเรื่องเกี่ยวกับคัมภีร์อุปนิษัท ได้มีเรื่องราวที่ท่านได้กล่าวไว้มากมายหลายเรื่องด้วยกัน แต่ว่าเรื่องที่สำคัญที่สุดเรื่องหนึ่งที่ได้กล่าวมาแล้วก็คือเรื่องอาตมันที่แท้จริง เพราะเรื่องของอาตมันนี้เป็นเรื่องที่เรากลั้วกันอยู่มากว่า อาตมันนั้นหมายถึงอะไร เพราะว่าเมื่อเราพูดถึงอาตมันหรือว่าในภาษาไทยนี้เราเอามาใช้เป็นอาตมา อย่างเวลาที่พระท่านเรียกตัวท่านเองว่า อาตมานั้น ความจริงก็มาจากอาตมันนี้เอง แต่ว่าความหมายของคำว่าอาตมาที่พระท่านใช้กับความหมายของคำว่าอาตมันในที่นี้ไม่เหมือนกัน อาตมานั้นเป็นคล้ายๆกับว่าเป็นสมณโวรหารที่พระท่านใช้สำหรับเรียกตัวเอง แต่ว่าคำว่า อาตมัน นั้นเป็นศัพท์ที่ใช้ในทางปรัชญาโดยเฉพาะ และโดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นปรัชญาตะวันออก แต่ปัญหาที่ว่าอาตมันคืออะไรนั้นเป็นสิ่งที่อธิบายหรือว่าตอบได้ยากแต่อย่างไรรก็ตาม ในคัมภีร์ฉันทคยอุปนิษัทก็ได้พูดถึงเรื่องอาตมันไว้

ป ร ำ ข ญ า ป ระ ชู ก ต์ ชู ค อ น เ ตี ย

แล้ว ก็ได้พูดถึงพระอินทร์และท้าวไวโรจนะซึ่งเป็นราชาของพวกอสูร ผู้ต่างก็ปรารถนาที่อยากจะทราบว่ายาคืออะไรทั้งนั้น เพราะฉะนั้นทั้งพระอินทร์และท้าวไวโรจนะจึงพยายามที่จะศึกษาค้นคว้าให้รู้ว่าอาตมันที่แท้จริงคืออะไร แต่การที่จะให้รู้ด้วยตัวเองนั้นเป็นสิ่งที่ เป็นไปได้ยาก เพราะฉะนั้นก็เห็นว่าผู้ที่จะอำนวยความสะดวกเหล่านี้ให้ได้ ก็คือพระปชาบดี เพราะฉะนั้นพระอินทร์และท้าวไวโรจนะจึงต้องไป เฝ้าพระปชาบดีและก็ต้องไปในลักษณะของศิษย์ จะไปในฐานะว่าฉัน นี้เป็นใหญ่เป็นโตเอาอำนาจบาตรใหญ่เข้าไปชมเพื่อให้บอกนั้นหาได้ไหม เพราะพระปชาบดีนั้นเป็นครู แต่ลักษณะการไปที่แสดงให้เห็นถึงความอ่อนน้อมนั้นก็ต้องถือเชื้อเพลิงสำหรับบูชาญ เพื่อเป็นการ แสดงความเคารพที่ศิษย์มีต่ออาจารย์ แต่ว่าเมื่อทั้งท้าวไวโรจนะและ พระอินทร์ได้มาเฝ้าพระปชาบดีนั้น ความจริงไม่ได้นัดหมายอะไรกัน เลย เป็นการที่มีความคิดตรงกันและก็นั่งเฝ้าพร้อมกัน แต่ การที่จะมาศึกษาเพื่อให้รู้ว่าอาตมันคืออะไรนั้นจำเป็นจะต้องใช้เวลาถึง ๓๒ ปี เมื่อพระปชาบดีได้ให้ความรู้เกี่ยวกับอาตมันแก่พระอินทร์ และท้าวไวโรจนะว่าคืออะไรแล้ว จะเห็นได้ว่าทั้งสองท่านนี้ในตอน แรกๆก็มีความรู้สึกนึกคิดอย่างเดียวกัน มีความสงสัยอย่างเดียวกัน หรือว่าตอบปัญหาต่างๆได้คล้ายๆกัน แสดงว่าความรู้ในเบื้องต้น ของพระอินทร์และท้าวไวโรจนะนั้นพอกัน แต่ว่าพอไปถึงในตอน ท้ายๆจะเห็นว่าท้าวไวโรจนะนั้นสำคัญผิดคิดว่าอาตมันนี้เป็นสิ่งที่ เหมือนตัวเรานี่เองที่ประดับประดาดีแล้ว แต่งตัวดีแล้วและทำให้ เรียบร้อยแล้วและก็เข้าใจว่านั่นคืออาตมัน เมื่อเข้าใจอย่างนี้แล้ว ท้าวไวโรจนะซึ่งเป็นหัวหน้าของพวกอสูรทั้งหลายก็ได้กลับไปหา

ป ร ั ช ญา ป ระ ยุ ก ต์ ชุ ด อี น เติ ย

พวกอสูรและก็ได้ชี้แจงว่าอาตมานี้คืออะไรให้พวกอสูรฟัง แต่ว่าพระอินทร์นั้นขณะที่เหาะกลับไป จะไปหาพวกทวยเทพเพื่อจะชี้แจงเรื่องที่คุณได้ศึกษามาให้ฟังนั้นกลับเกิดความสงสัยแคลงใจในเรื่องอาตมานี้คิดว่าตนรู้นั้นความจริงตนหาได้รู้จริงๆไม่ พอสงสัยก็กลับไปเฝ้าพระปชาบดีและการที่ท่านจะอธิบายต่อไปนั้นท่านก็ทรมานคือให้ไปอยู่เป็นลูกศิษย์อีก ๓๒ ปี ครบ ๓๒ ปีแล้วพระอินทร์ก็เข้าใจว่าตัวรู้แล้วก็กลับจะไปบอกพวกลูกน้องทั้งหลาย แต่ว่าพอไปกลางทางก็นึกสงสัยอะไรขึ้นมาอีก ก็นึกว่าที่ตัวเข้าใจว่ารู้อแล้วนั้นมันไม่ถูก ก็กลับมาเฝ้าพระปชาบดีอีก พระปชาบดีก็บอกว่าอยู่ไปอีก ๓๒ ปี ต้องเป็นลูกศิษย์อีก ๓๒ ปีจึงจะบอกให้ พระอินทร์ก็ยอมอยู่อีก ๓๒ ปี รวมทั้งหมด ๙๖ ปี ก็คิดว่าคราวนี้รู้แน่แล้ว พอจะกลับไปบอกพวกทวยเทพทั้งหลาย ไปกลางทางก็เกิดนึกสงสัยอะไรบางอย่างขึ้นมา ก็เลยต้องกลับมาเฝ้าพระปชาบดีอีก พระปชาบดีก็ให้เรียนเสียอีก ๕ ปี คราวนี้รู้แจ้งเป็นเวลารวมถึง ๑๐๑ ปี กว่าที่จะรู้ว่าอาตมานี้คืออะไร แต่สำหรับเกี่ยวกับเรื่องอาตมานี้ดังที่ผมได้กล่าวมาแล้วนี้ ก็ยังไม่สิ้นสุดกระแสความที่เดียว แต่ว่าโดยเหตุที่วันนี้เวลาก็ได้หมดลงแล้ว ผมขอยุติไว้เพียงแค่นี้ ไว้พูดถึงเรื่องต่อในคราวหน้า.

สวัสดิ์

๑ เมษายน ๒๕๑๑

๒๑

ชีวิตเป็นเพียงภาพมายาคล้ายภาพยนตร์

เรื่องเสวตเกตุ

ใช้ผลมะเดื่อและเกลือเปรียบให้เห็นว่าอาตมมันมีจริง

สวัสดีครับ

เมื่อคราวที่แล้วผมได้พูดถึงเรื่องอาตมมันที่แท้จริงว่าหมายถึงอะไรตามที่ได้มีปรากฏอยู่ในคัมภีร์อุปัชฌายาแล้ว สำหรับเรื่องเกี่ยวกับปรัชญาอินเดีย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกี่ยวกับเรื่องอาตมมันนั้นมีเรื่องที่เราควรจะได้ทราบหรือได้ศึกษากันต่อไปอีกสักเล็กน้อย คิดว่าคงจะเป็นประโยชน์แก่ท่านผู้ที่สนใจในทางปรัชญาตะวันออกอยู่มาก ความจริงปรัชญาตะวันออกนั้นมีเรื่องที่น่าสนใจมากมาย และข้อความที่ปรากฏอยู่ในคัมภีร์แต่ละบทแต่ละตอนก็รู้สึกว่าเป็นข้อความที่ลึกซึ้ง เมื่ออ่านแล้วทำให้เกิดความรู้สึกซาบซึ้ง เกิดความรู้สึก

สนใจอยากอ่านต่อไปอีก เพราะว่าข้อความที่ปรากฏอยู่ในคัมภีร์นั้นเป็นข้อความที่กะทัดรัด สั้นๆ แต่มีความหมายลึกซึ้ง ถ้าหากว่าเราใช้ปัญญาพิจารณามากเท่าใด เราก็จะมีความซาบซึ้งในข้อความในคัมภีร์ต่างๆ มากเท่านั้น แต่โดยเหตุที่ปรัชญาอินเดียนั้นมีมากมายเหลือเกิน เพราะว่าปรัชญาอินเดียนี้ได้มีพัฒนาการมาเป็นเวลาหลายพันปี นับตั้งแต่ก่อนพุทธกาลจนกระทั่งหลังพุทธกาล การที่เราจะศึกษาปรัชญาอินเดียให้เข้าใจโดยแจ่มแจ้งโดยตลอดนั้นก็จำเป็นต้องใช้เวลานาน เพราะว่าแต่ละเรื่องก็มักจะมีความเห็นแตกต่างกันออกไป ในแต่ละศาสนา ในแต่ละลัทธิก็มีความเห็นในเรื่องเดียวกันนั้นเป็นต่างๆ กัน และอินเดียนั้น เรื่องที่เกี่ยวกับปรัชญาโดยมากก็เป็นเรื่องเกี่ยวกับนามธรรม เป็นสิ่งที่มองไม่เห็น เป็นเรื่องเกิดจากจินตภาพหรือจากมโนภาพ แต่ถึงกระนั้นเพื่อที่จะให้เข้าใจปรัชญาอินเดียดียิ่งขึ้น นักปราชญ์ทั้งหลายก็พยายามที่จะอธิบายเรื่องที่เป็นนามธรรมนั้นให้เป็นรูปธรรม คือพยายามที่จะให้มีการพูดในทำนองอุปมาอุปไมยจากสิ่งที่เห็นได้ง่ายๆ หรือจะเรียกว่าเป็นการสร้างบุคลาธิษฐานขึ้นมาก็ได้ เพราะว่าความเข้าใจของคนเรานั้นขึ้นอยู่กับปัญญา คนที่มีปัญญามากก็อาจจะฟังข้อความที่ลึกซึ้งได้อย่างซาบซึ้ง และก็เกิดความรู้สึกเข้าใจขึ้นมาอย่างแจ่มแจ้งในความคิด แต่บางท่านเมื่อได้เห็นข้อความหรือว่าได้ฟังข้อความสั้นๆ อันลึกซึ้งเหล่านั้น อาจจะไม่เข้าใจเลย เมื่อเป็นเช่นนั้นท่านก็มีวิธีการสอนที่จะให้เข้าใจในเรื่องนั้นๆ ได้ชัดเจนยิ่งขึ้นก็โดยการเปรียบเทียบ แม้แต่พระพุทธเจ้าเอง พระองค์ก็ทรงสอนบุคคลตามสติปัญญาของเขา บุคคลที่มีปัญญามาก พระองค์ก็ทรงสอนแต่

ปรัชญาประยุกต์ชุดอินเดีย

ธรรมะล้วนๆ อย่างเช่นทรงสอนเทวดา ก็ทรงสอนเรื่องอภิธรรมซึ่งเกือบจะเรียกว่า ไม่มีอุปมาอุปไมยเปรียบเทียบ หรือว่าไม่มีเรื่องราวที่เป็นนิทานหรือชาดกต่างๆอะไรเลย เป็นธรรมะล้วนๆ แต่สำหรับสามัญชนทั่วไปนั้น พระองค์ก็ทรงแบ่ง ถ้าเป็นคนที่มีปัญญามาก พระองค์ก็แสดงธรรมะที่ลึกซึ้ง ส่วนคนที่มีปัญญาน้อย พระองค์ก็ทรงแสดงธรรมะที่มีการอุปมาอุปไมยเปรียบเทียบ แม้กระทั่งชาดกก็เป็นเรื่องที่เราสามารถที่จะเอามาศึกษาเล่าเรียนได้ เหมาะแก่ผู้ที่มีความรู้ในทางศาสนาน้อย บางท่านอาจจะเห็นว่าเรื่องชาดกเรื่องนิทานอะไรต่างๆเหล่านั้นเป็นเรื่องเหลวไหลไร้สาระ แต่ความจริงแล้วก็เป็นเรื่องที่มีประโยชน์สำหรับผู้ที่มีปัญญาน้อย การที่จะเข้าใจอะไรให้แจ่มแจ้งก็ต้องมีวิธีการที่จะอธิบายให้ง่ายขึ้น ในปรัชญาของอินเดียโดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องเกี่ยวกับคัมภีร์อุปนิษัทตั้งที่ผมได้กล่าวมาแล้วเมื่อคราวก่อน

ในคราวนี้ผมจะได้พูดถึงความแท้จริงที่เป็นแก่นแท้ที่มีอยู่ในโลกทั้งนี้ก็เพราะว่าในปรัชญาอินเดียนั้น ถ้าหากว่าเรามองจากข้างนอก นักปราชญ์ฝ่ายอุปนิษัทก็จะเกิดความรู้แจ้งอย่างถ่องแท้ว่าโลกนี้เป็นเพียงกำแพงรูปธรรมและนามธรรมที่ผ่านพ้นไปอย่างรวดเร็วเท่านั้น นั่นคือในโลกปรากฏการณ์ที่มากมายหลายชั้นนี้มีความจริงที่ถาวรอยู่เพียงอย่างเดียวเท่านั้น และว่าในการวิเคราะห้ขั้นสุดท้าย ความแท้จริงซึ่งบางแห่งก็เรียกว่า พรหมนั้น แต่ในที่นี้ก็เรียกว่า สัต คือภาวะหรือแก่นแท้นั้นเป็นเอกลักษณ์กับความแท้จริงที่เป็นแก่นแท้ในบุคลิกภาพของมนุษย์ นั่นคือ อาตมัน

ที่ท่านบอกว่าโลกนี้เป็นเพียงมัตแห่งรูป แห่งนาม หรือว่า

ป ร ำ ข ญ ำ ป ระ ยุ ก ต์ ชุ ด อื่น เ ตี ย

กำหนดรูปร่างนามที่ผ่านพ้นไปอย่างรวดเร็ว นั่นคือท่านถือว่า
ร่างกายเราหรือที่เรียกว่าเบญจขันธ์นี้ก็ประกอบด้วยรูปและนาม
การที่รูปและนามมาประกอบด้วยการมีรูปฟอร์มขึ้นมา นี้ ท่านถือว่า
เปรียบเสมือนกำ กำแห่งรูปและนาม เช่นเดียวกับกำข้าว กำหญ้า
การที่เราเอาหญ้าหลายๆ ต้นมามัดรวมกันเราเรียกว่ากำหญ้า
หรือว่าเราเอารวงข้าวหลายๆ รวงมามัดรวมกันเข้านั้นเราก็มักเรียกว่า
กำข้าว ข้อนี้ฉันใด ในรูปก็ประกอบด้วยรูปต่างๆ ซึ่งได้แก่ผม ขน
เล็บ ฟัน หนัง เนื้อ เอ็น กระดูก ฯลฯ พร้อมทั้งนามธรรม เมื่อ
เราเอารูปและนามต่างๆ เหล่านี้มารวมกัน เราเรียกว่ากำแห่งรูปหรือ
ที่บาลีท่านเรียกว่า กลาปะ กลาปะหรือกำแห่งรูปและนามนี้ก็มี
การเกิดดับ อยู่นตลอดเวลา เพราะฉะนั้นโลกนี้ก็เหมือนว่ามัด
แห่งรูปหรือกำแห่งรูปแห่งนามซึ่งมีการเคลื่อนไหว มีการเป็นไป
อย่างรวดเร็ว แต่โดยเหตุที่ว่า เรามองไม่เห็นว่าโลกแห่งนามรูปนี้
มีการเคลื่อนไปอย่างรวดเร็ว นั้น ก็เพราะว่ามีวิชชาสมาหุ้มห่อสติ
ปัญญาหรือพุทธิปัญญาของเราอยู่ เราจึงมองไม่เห็นความจริง
ต่างนั้น เช่นเดียวกับในเวลาที่เราดูภาพยนตร์ เราก็อาจจะเห็นเป็น
เรื่องราวเป็นปรากฏการณ์ต่างๆ บนจอ แต่ความจริงภาพยนตร์ที่
ปรากฏแก่สายตาเรา เป็นเรื่องเป็นราวนั้นก็เกิดด้วยอำนาจของการ
ที่ภาพยนตร์นั้นมันเคลื่อนไปด้วยอัตราเร็ว จนกระทั่งดูเหมือนกับว่า
เป็นเรื่องเป็นราวขึ้นมาจริงๆ ความจริงเป็นเพียงการเกิดดับของ
นามและรูปซึ่งมีติดต่อกันด้วยระยะเวลาอันรวดเร็วเท่านั้น ถ้าหาก
ว่าเราเอาฟิล์มภาพยนตร์มาคลี่ดู เราจะเห็นได้ว่า มันมีช่วงว่างเป็น
ระยะๆ อยู่ แต่เวลาเขาฉาย เรามองไม่เห็นช่วงว่างเหล่านั้น นั่นก็

ปรัชญาประยุกต์สู่ชีวิต

คือว่านามรูปเหล่านั้นมันเกิดดับด้วยอัตราเร็วมากจนกระทั่งตาเรามองเห็นว่าเป็นจริงเป็นจัง เพราะฉะนั้นความจริงแล้วก็เป็นเหมือนกับภาพมายาที่หลอกเรานั้นเอง ถ้าหากว่าเรามีความเข้าใจในทางวิทยาศาสตร์พอสมควร เราก็จะเห็นความจริงข้อนี้ว่า เรื่องราวต่างๆ ที่ปรากฏในจอภาพยนตร์นั้นก็เป็นการเกิดการดับของนามรูปที่เกิดดับติดต่อกันไปด้วยอัตราที่เร็วฉับไฉน ชีวิตของเราที่ปกติเราก็เห็นว่าเป็นอยู่เฉยๆ นี้ ความจริงก็มีการเกิดดับอยู่ฉับไฉนนั้น และมีการเกิดดับอย่างรวดเร็ว โลกนี้ก็เช่นเดียวกัน โลกก็เป็นกำแพงนามรูปที่มีการเกิดดับๆ ที่เป็นไปอย่างรวดเร็วเช่นเดียวกัน เราได้เคยศึกษา มาเราก็ทราบว่ามันรอบตัวเองในระยะเวลาเพียง ๒๔ ชั่วโมง แต่ว่าเมื่อเราอยู่บนผิวโลกนี้เราทราบหรือเปล่าว่าโลกนี้มันหมุน เราก็ไม่ทราบเลยว่าโลกนี้มันหมุน คล้ายๆ ว่าโลกนี้อยู่เฉยๆ ความจริงโลกนี้หมุนไปด้วยความเร็วสูงมากและตัวเราเองก็ต้องหมุนไปตามโลก เมื่อโลกหมุนรอบตัวเอง ตัวเราก็หมุนไปตามโลก ทำไมเราไม่รู้สึกรู้ว่าตัวเรานี้หมุนไป ทั้งนี้ก็เพราะว่าอวิชชาหรือความไม่รู้แจ้งอะไรต่างๆ เหล่านี้มันมาปิดบังเราอยู่ เราจึงหาทราบข้อเท็จจริงต่างๆ เหล่านี้ตามความเป็นจริงไม่ การที่ชาวอินเดียทั้งหลายมีความสนใจในเรื่องอาตมันหรือว่าพรหมันหรือว่าสัจอะไรต่างๆ เหล่านี้ ก็เป็นเรื่องที่เข้าใจยาก เพราะว่าเป็นเรื่องที่เป็นนามธรรม แต่ถึงกระนั้นในฉันท์ไทยอุปนิษัท ท่านก็ได้พยายามที่จะอธิบายเรื่องนี้ออกมาเป็นรูปธรรม คือเป็นทำนองบุคลาธิษฐานเพื่อให้ผู้ที่สนใจในปรัชญาได้มีความเข้าใจโดยท่านยกเรื่องขึ้นมาเรื่องหนึ่งว่า

มีชายหนุ่มคนหนึ่งชื่อว่าเศวตเกตุซึ่งเป็นบุตรแห่งอุททาลกะ

ป ร ั ช ญา ป ระ ยุ ก ต์ ชุ ต อ น เ ต ย

อารุณี บิดาของเศวตเกตุนั้นได้กล่าวกับเศวตเกตุว่า “ดูก่อนเศวตเกตุ เจ้าจงดำรงชีวิตอยู่อย่างศิษย์ที่เรียนความรู้ศักดิ์สิทธิ์คือพรหมจรรย์อย่างเคร่งครัดเถิดลูกรัก ในครอบครัวของเราไม่มีใครเลยที่ไม่มีความรู้ในเรื่องพระเวท และยังเป็นพราหมณ์อยู่เพียงเพราะความสัมพันธ์ทางครอบครัวอย่างที่เป็นอยู่เท่านั้น” คือบิดาของเศวตเกตุเห็นเห็นว่า ชีวิตในครอบครัวของเขานี้ไม่มีใครเลยที่จะไม่มีความรู้ในเรื่องพระเวท เพราะว่าตราบใดที่ยังอยากรจะดำรงชีวิตเป็นพราหมณ์อยู่ ก็ควรจะมีความรู้ในเรื่องพระเวทอยู่ตราบนั้น การที่เป็นพราหมณ์โดยที่ไม่รู้ในเรื่องคัมภีร์ของพระเวทนั้นเป็นเรื่องที่น่าอับอายขายหน้าเป็นอย่างยิ่ง เช่นเดียวกับการที่เราเป็นชาวพุทธ ถ้าหากว่าเราไม่รู้จักพระพุทธศาสนา ก็ถือว่าเป็นความบกพร่องอย่างใหญ่หลวง เพราะว่าถ้าหากว่าใครจะมาถามว่า พระพุทธศาสนาคืออะไร พระพุทธเจ้าสอนไว้อย่างไรบ้าง ถ้าเราตอบไม่ได้เลย เราก็จะรู้สึกอายเขา ข้อนี้ฉันใด บิดาของเศวตเกตุท่านก็ถือว่าในครอบครัวของท่านบรรพบุรุษของท่านทุกคนได้มีความรู้ความชำนาญในเรื่องคัมภีร์ศักดิ์สิทธิ์มาแล้วทั้งนั้น เพราะฉะนั้นท่านก็ปรารถนาที่จะให้บุตรชายของท่านคือเศวตเกตุนั้นได้ศึกษาเล่าเรียนอย่างที่บรรพบุรุษทั้งหลายได้เคยศึกษาเล่าเรียนมาแล้ว เศวตเกตุจึงได้ไปหาอาจารย์ ในตอนนั้นเศวตเกตุก็มีอายุเพียง ๑๒ ขวบ ได้ศึกษาพระเวทอยู่กับอาจารย์เป็นเวลาถึง ๑๒ ปี จนกระทั่งอายุได้ ๒๔ ปีจึงได้กลับบ้าน การที่เศวตเกตุได้ไปศึกษากับอาจารย์เป็นเวลาถึง ๑๒ ปีนั้น ก็ทำให้รู้สึกว่าได้มีการศึกษาเป็นอย่างดี เพราะฉะนั้นจึงมีความรู้สึกภาคภูมิใจในตัวเอง เกิดความหยิ่งยโส

ปรัชญาประยุกต์ชุดอินเตีย

การศึกษานี้ถ้าหากว่าศึกษาเพื่อความรู้ก็ดีไป ถ้าศึกษามีความรู้แล้วเกิดความสงสัยใสว่าเรานี้เป็นผู้วิเศษ เราเป็นนักปราชญ์ราชบัณฑิตอะไรต่างๆเหล่านี้ เห็นคนอื่นโง่ไปหมด อย่างนี้ก็ถือว่า เป็นเรื่องที่ไม่เหมาะสม เพราะการศึกษาไม่ต้องการให้คนเรามีความสงสัยใส่ถูกผู้อื่น แต่ว่าเมื่อมีการศึกษาสูงแล้วก็ควรจะรู้จักใช้การศึกษานั้นให้เป็นประโยชน์แก่ตนด้วย แก่ผู้อื่นด้วย จะต้องมีความถ่อมตัว ไม่เป็นคนเย่อหยิ่ง แต่ว่าเศวตเกตุนี้คิดว่าตนเป็นนักปราชญ์ เพราะฉะนั้นจึงเป็นคนกระด้าง หัวรั้น บิดาเห็นพฤติกรรมของลูกชายเช่นนั้นจึงได้กล่าวกับเขาว่า “เศวตเกตุลูกรัก โดยเหตุที่ได้ยวนี้ เจ้ามีความสงสัยใส่สำคัญตนว่าเป็นคนคงแก่เรียน จึงได้เป็นคนกระด้างหัวรั้น เจ้าได้ถามถึงคำสอนที่ทำให้ได้ยินสิ่งที่ไม่เคยได้ยินมาก่อน ที่ทำให้คิดสิ่งที่ไม่เคยคิดมาก่อน ที่จะทำให้เข้าใจในสิ่งที่ไม่เคยเข้าใจมาก่อนบ้างไหม”

เศวตเกตุก็ถามว่า “คุณพ่อครับ คำสอนนั้นเป็นประการใด” นี่แสดงว่าเศวตเกตุนี้ก็ยังไม่รู้อะไรแจ่มแจ้งอย่างจริงจัง เพียงแต่พ่อกถามว่าเจ้าได้เคยถามถึงคำสอนที่ทำให้ได้ยินสิ่งที่ไม่เคยได้ยิน ทำให้ได้คิดสิ่งที่ไม่เคยได้คิด ทำให้เข้าใจสิ่งที่ไม่เคยเข้าใจได้บ้างไหมเท่านั้น ก็ตอบไม่ได้

บิดาจึงตอบว่า “ลูกรักของพ่อ โดยการเข้าใจดินเหนียวก้อนหนึ่ง เราจะเข้าใจสิ่งทั้งปวงที่ทำด้วยดินเหนียวได้ ทั้งนี้ก็เพราะการเปลี่ยนแปลงจะเกิดขึ้นมาได้ก็โดยอาศัยสัจนิยมแห่งคำพูดเท่านั้น มันเป็นเพียงชื่อเท่านั้นเอง ดินเหนียวอย่างนั้นเท่านั้นที่เป็นความแท้จริง ชื่อนี้ฉันทิใด ลูกรัก เพราะการเข้าใจแห่งเหล็กเพียงแห่งเดียว

จะเข้าใจสิ่งทั้งปวงที่ทำด้วยเหล็กได้ ทั้งนี้เพราะการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นมาได้ก็เพราะสัจนิยมแห่งคำพูดเท่านั้น มันเป็นเพียงชื่อเท่านั้นเอง เหล็กอย่างนั้นเท่านั้นที่เป็นความแท้จริง ข้อนี้ฉันใด คำสอนนั้นก็เป็นอย่างนั้นแหละ ลูกรักของพ่อ”

เมื่อบิดาของเศวตเกิดได้เปรียบเทียบกับให้เห็นว่าการที่เราจะเข้าใจสิ่งใดสิ่งหนึ่งได้นั้น จำเป็นที่เราจะต้องเข้าใจแก่นแท้ของมันเสียก่อน ถ้าตราบใดเรายังไม่เข้าใจแก่นแท้ของมันแล้ว การที่จะเข้าใจสิ่งทั้งปวงนั้นย่อมจะเป็นไปไม่ได้อยู่ตราบนั้น แต่ถ้าหากว่าเราเข้าใจแก่นแท้ของมันแล้วการที่จะเข้าใจสิ่งทั้งปวงนั้นก็ไมยาก เช่นเดียวกับถ้าหากว่าเราเข้าใจในเรื่องดินเหนียวเป็นอย่างดีแล้ว เราก็จะเข้าใจในสิ่งต่างๆที่ทำด้วยดินเหนียวได้ดีเช่นเดียวกัน เพราะว่าสิ่งต่างๆที่ทำด้วยดินเหนียวนั้นแม้ว่าจะมีชื่อต่าง ๆ กัน นั่นก็เป็นสัจนิยม เป็น convention ที่มนุษย์เราได้บัญญัติขึ้นว่า นี่หม้อนะ นี่กระทะนะ นี่เตาหุงข้าวนะ อะไรต่างๆเหล่านี้ หรือว่านี่เป็นโถ่งน้ำนะ ความจริงก็เกิดมาจากดินเหนียวทั้งนั้น แก่นแท้ของหม้อของกระทะของอะไรต่างๆเหล่านี้ก็ทำด้วยดินเหนียว ถ้าเรารู้จักดินเหนียวเสียอย่างเดียวเท่านั้น เราก็จะรู้จักสิ่งต่างๆเหล่านั้นได้ดีขึ้น เพียงแต่ว่าสิ่งต่างๆเหล่านี้มีชื่อเรียกออกไปต่างๆกันตามสัจนิยม คือตามรูปร่างที่กำหนดไว้ว่า ถ้ารูปร่างอย่างนี้เราเรียกว่าหม้อนะ รูปร่างอย่างนี้เราเรียกว่ากระทะนะ รูปร่างอย่างนี้เราเรียกว่าโถ่งนะ หรือว่ารูปร่างอย่างนี้เราเรียกว่าเตาหุงข้าวนะ ความจริงสิ่งต่างๆเหล่านี้ก็ล้วนแต่ทำมาจากดินเหนียวทั้งนั้น ถ้ารู้จักแก่นแท้ของมันคือดินเหนียวแล้ว เราก็จะเข้าใจสิ่งต่างๆที่เป็นหม้อ เป็นโถ เป็นกระทะ เป็นโถ่ง

ปรัชญาประยุกต์สู่เด็ก

เป็นกระถางอะไรต่างๆได้ ขอนี้ฉันใด ถ้าเราเข้าใจในเรื่องหลักเป็น
 อย่างดี เราก็จะสามารถเข้าใจในสิ่งต่างๆที่ทำด้วยหลักได้ฉันนั้น
 มิดก็ดี พริกก็ดี หรือว่าหอกดาบอะไรต่างๆก็ดี สิ่งเหล่านี้ทำ
 ด้วยหลักทั้งสิ้น เพียงแต่ว่าถ้ามีรูปร่างอย่างนี้เราเรียกว่าดาบนะ
 รูปร่างอย่างนี้เราเรียกว่ามีดโด้นะ รูปร่างอย่างนี้เราเรียกว่ามีดขονะ
 รูปร่างอย่างนี้เราเรียกว่าเลื่อยนะ อะไรต่างๆเหล่านี้ การที่เรา
 เรียกชื่อต่างกัน ก็ตามสัจนิยม คือว่าถ้าหากว่ามีรูปร่างอย่างนี้ก็มี
 สัญลักษณ์อย่างนี้เราเรียกชื่ออย่างนั้น หรือความจริงสิ่งต่างๆเหล่า
 นี้เกิดมาจากเหตุทั้งสิ้น ถ้าเรารู้จักหลักเสียเพียงอย่างเดียว เราก็จะ
 รู้จักสิ่งต่างๆที่เป็นส่วนย่อยของมันนั้นได้ดียิ่งขึ้น ขอนี้ฉันใด ถ้าหาก
 ว่าเรารู้จักสิ่งที่เป็นสาระสำคัญในร่างกายของเรา เราก็จะเข้าใจส่วน
 ย่อยของมันได้ฉันนั้น

เมื่อบิดากล่าวอย่างนี้ เศวตเกิดจึงถามว่า “แต่อาจารย์ผู้
 ประเสริฐอย่างนั้นยังคงมิได้ทราบเรื่องนี้เลย เพราะถ้าอาจารย์เหล่านี้น
 ทราบเรื่องนี้ทำไมท่านจึงมิได้บอกลูกเล่า” เศวตเกิดก็ยังคิดว่าที่
 พ่อว่านั้น อาจารย์ของตัวที่ว่าเป็นผู้ประเสริฐนั้นก็ยังไม่ทราบเหมือน
 กัน เพราะถ้าอาจารย์ทราบ อาจารย์ก็คงจะได้บอกตนบ้างซิ ทีนี้
 เพราะอาจารย์มิได้บอกตนเลย ฉะนั้นอาจารย์คงไม่ทราบกระมัง

บิดาจึงตอบว่า “แต่อาจารย์ผู้ประเสริฐเหล่านั้นบอกพ่อนะ
 เป็นเช่นนั้นนะลูก” ลูกเข้าใจว่าอาจารย์ไม่รู้จึงไม่บอก แต่ว่าพ่อ
 เข้าใจดีว่าอาจารย์ท่านรู้ เพราะว่าอาจารย์เหล่านั้นได้เคยบอก
 เพราะถ้าหากว่าพ่อไปส่งเสริมลูกว่าอาจารย์คงไม่รู้จึงไม่บอก ก็
 ทำให้ลูกดูถูกอาจารย์ การที่เด็กดูถูกครูอาจารย์นี้ถือว่าเป็นสิ่งที่

ปรัชญาประยุกต์สู่ชีวิต

ไม่เป็นมงคลแก่ชีวิตเลย บางคนสมัยที่เรียนโรงเรียนชั้นประถม ครูอาจารย์อาจจะมีความรู้เพียงมัธยม ๖ มัธยม ๘ อะไรทำนองนั้นเท่านั้น ต่อมาเราจบปริญญา เราอาจจะเห็นว่าอาจารย์มีความรู้ต่ำด้อยกว่าเรา เราก็ดูถูกอาจารย์ ไม่เคารพอาจารย์ อย่างนี้เป็น การประพடுத்தที่ไม่เหมาะสมอย่างยิ่ง เพราะว่าแม้ว่าอาจารย์จะมีความรู้ น้อยกว่าเรา แต่อาจารย์นี้แหละได้วางพื้นฐานชีวิตให้แก่เรา ได้วางพื้นฐานความรู้ให้แก่เรา จนกระทั่งเราสามารถไปศึกษาเล่าเรียน จนกระทั่งได้ปริญญาอะไรต่างๆขึ้นมา เราก็ก้าวหน้าจะต้องระลึกถึงคุณครูบาอาจารย์ด้วยเหมือนกัน บิดาของเสวตเกตุนั้นเกรงว่าลูกจะดูหมิ่นอาจารย์ เพราะฉะนั้นจึงได้บอกว่า แม้ว่าครูอาจารย์จะไม่ได้บอกลูก แต่ความจริงครูอาจารย์นั้นได้เคยบอกพ่อมาแล้ว

บิดาจึงได้กล่าวกับลูกต่อไปว่า “ลูกรักของพ่อ ในตอนเริ่มต้นโลกนี้เป็นเพียง สัตว์ เท่านั้น เป็นเพียงสิ่งเดียวเท่านั้น ไม่เป็นสอง ไม่ต้องสงสัยละ บางคนก็จะกล่าวว่า ในตอนเริ่มต้นนั้นอันที่จริงโลกนี้เป็นเพียง อัสติ เท่านั้น เป็นสิ่งเดียวเท่านั้น ไม่เป็นสิ่งที่สอง จากอัสตินั้นแหละจึงได้เกิดเป็นสัตว์ขึ้นมา’ แต่ลูกรักของพ่อ จะเป็นอย่างนั้นได้อย่างไร สัตว์จะเกิดมาจากอัสติได้อย่างไร ตรงกันข้าม ลูกรักของพ่อ ในตอนเริ่มต้นโลกนั้นเป็นสัตว์อย่างเดียวยกเว้นอย่างเดียวนั้น ไม่ได้เป็นอย่างที่สองเลย สัตว์รำพึงแก่ตัวเองว่า ‘ขอให้เราเป็นสิ่งที่มากมาย ขอให้เราได้ให้กำเนิดเกิด’ สัตว์ได้สร้างไฟขึ้นมา ไฟนั้นรำพึงว่า ‘ขอให้เราเป็นสิ่งที่มากมายเกิด ขอให้เราได้ให้กำเนิดเกิด’ ไฟได้สร้างน้ำขึ้นมา เพราะฉะนั้นเมื่อใดก็ตาม ที่บุคคลเกิดเศร้าโศก เสียใจหรือมีเหงื่อไหลไคลย้อยขึ้นมาแล้วจากไฟ คือความร้อนอย่าง

ปรัชญาประยุกต์สู่ชีวิต

เดิมนั้นแหละที่ได้ก่อให้เกิดน้ำขึ้นมา น้ำนั้นได้ราฟิงว่า ‘ขอให้เราได้เป็นสิ่งที่มากมายเกิด ขอให้เราได้ให้กำเนิดเกิด’ น้ำได้สร้างอาหารขึ้นมา เพราะฉะนั้นเมื่อใดก็ตามที่เกิดมีฝนตกลงมา ก็จะมีอาหารอุดมสมบูรณ์ จากน้ำอย่างเดียวเท่านั้นที่ได้ผลิตอาหารสำหรับรับประทานขึ้นมาได้...เทพนั้นได้ราฟิงว่า ‘เอาละเมื่อได้เข้าไปสู่เทพทั้งหลาย (ไฟ น้ำ และอาหาร) โดยอาศัยอาดมันที่มีชีวิตอยู่นี้แล้ว ขอให้เราได้พัฒนานามรูปด้วย ขอให้เราได้ทำนามรูปแต่ละอย่างให้เป็นไตรมิตรเถอะ’ ดังนั้น เทพนั้นเมื่อได้เข้าไปสู่เทพทั้งสามนั้น โดยอาศัยอาดมันที่มีชีวิตอยู่นี้แล้วก็ได้พัฒนานามและรูป ได้ทำให้นามและรูปแต่ละอย่างเป็นไตรมิตร”

นี่เราจะเห็นได้ว่าในปรัชญาอินเดียในดอนตันนั้น ก็มีการถกเถียงกันว่าโลกนั้นเป็น being หรือ non - being โลกนั้นเกิดจาก something หรือโลกนั้นเกิดจาก nothing ปัญหาอย่างนี้เป็นปัญหาแบบเดียวกัน และปัญหาอย่างนี้เป็นปัญหาที่ทางตะวันออกได้มีมาก่อนตะวันตก เราก็ไม่ทราบว่าจะวันใดมีความเห็นมาสอดคล้องต้องกันโดยบังเอิญ หรือว่าตะวันตกได้ความเห็นในทำนองเดียวกันนั้นไปจากตะวันออก นี่ก็ขอให้เป็นการคิดเห็นของท่านผู้ที่สนใจในทางปรัชญาจะคิดเอาเอง เพราะความจริงนั้นคนเราอาจจะไปรู้ความจริงเหมือนกันก็ได้ เพราะความจริงก็เป็นความจริง ไม่ว่าจะอยู่ที่ไหนก็เป็นความจริงทั้งนั้น คนเราก็คงจะมีปัญญามีความคิดเกิดไปสอดคล้องต้องกันได้ เพราะฉะนั้นที่บิดาของเศวตเกตุได้บอกว่าในตอนเริ่มต้นนั้น บางคนก็บอกว่าโลกนี้เป็นเพียงสัตว์เท่านั้น เป็นเพียงสิ่งเดียวเท่านั้น ไม่เป็นสอง แต่ว่าบางคน

บอกว่าในตอนเริ่มต้นนั้น อันที่จริงโลกนี้เป็นเพียงอสังขัต อสังขัตก็เปรียบได้กับ non - being หรือว่า nothingness ส่วนสัจนั้นก็เปรียบเหมือน being หรือ something นั่นเอง ท่านบอกว่าบางคนเห็นว่าโลกนี้เป็นเพียงอสังขัตเท่านั้น เป็นเพียงสิ่งเดียวเท่านั้น ไม่เป็นสิ่งที่สอง จากอสังขัตนั้นจึงได้เกิดสัจขึ้นมา แต่สำหรับบิดาของสแควต-เกดุนั้นท่านเห็นว่า การที่อสังขัตเกิดจากอสังขัตนั้นเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ คล้ายๆว่า something เกิดจาก nothing เป็นสิ่งที่เป็นไปได้ เพราะว่าท่านบอกว่าสัจจะเกิดมาจากอสังขัตได้อย่างไร แต่ตรงกันข้ามในตอนเริ่มต้นนี้โลกเป็นสัจอย่างเดียวเท่านั้น ไม่ได้เป็นอย่างที่สองเลย คือจากสัจนี้จึงเกิดมีอสังขัตขึ้นมาในภายหลัง มี something ก่อนแล้ว ต่อมาจึงมี nothing ไม่ใช่มี nothing แล้วจึงมี something และสัจนี้ได้ร่ำพังกับตัวเองว่าขอให้เราเป็นสิ่งที่มากมาย เพราะสัจนั้นเป็นหนึ่งคือเป็น The One เท่านั้น สัจต้องการมีความร่ำพังกับตัวเองว่า ขอให้เราเป็นสิ่งที่มากมาย ขอให้เราได้ให้กำเนิดเกิดแล้วสัจก็ได้สร้างไฟขึ้นมา สัจนี้ก็มีไฟแล้ว ไฟนี้ก็ได้สร้างน้ำขึ้นมา เพราะฉะนั้นจึงบอกว่าเวลาคนเราเกิดรู้สึกร้อนอบอ้าวเหงื่อไหลไคลย้อยนั่นคือเวลาร้อน หมายถึงธาตุไฟนั้นก็เกิด คือว่าเหงื่อก็ไหลออกมา นี่คงจะเอาตามความรู้สึกธรรมดาตามธรรมชาติที่เห็นว่าเวลาคนเราร้อนมักจะเกิดมีน้ำเหงื่อไหลออกมา เพราะฉะนั้นไฟนี้ก็เป็นผู้สร้างน้ำ นี่ก็เป็นความคิดที่คิดเอาง่ายๆ ก็ดีเหมือนกัน และจากน้ำนี่เอง ท่านก็บอกว่าได้ก่อให้เกิดอาหารขึ้นมา เพราะเวลาฝนตกลงมาที่ไร จะมีอาหารเกิดมาอุดมสมบูรณ์ ถ้าหากว่าเกิดฝนแล้งข้าวก็ยากหมากก็แพง เพราะว่าอาหารไม่ค่อยมี เพราะฉะนั้นจาก

น้ำนี้ก็ก่อให้เกิดอาหารต่างๆ เพราะฉะนั้นเราจะเห็นได้ว่าการที่สิ่งทั้งหลายเกิดขึ้นมานี้ก็เกิดขึ้นมาด้วยเหตุต่างๆ ดังที่ได้กล่าวมานั้น และก็ได้มีการพัฒนามาตามลำดับ จนกระทั่งเกิดเป็นนามรูปอย่างที่เราเห็นๆ กันอยู่นี้

คราวนี้เพื่อที่จะให้ลูกชายมีความเข้าใจในเรื่องนี้แจ่มแจ้งยิ่งขึ้น พ่อก็ได้สอบถามลูกต่อไปว่า “เจ้าจงเอาผลมะเดื่อจากที่นั่นมาให้พ่อซิ”

ลูกก็เอามาแล้วบอกว่า “นี่ครับพ่อ” พ่อก็บอกว่า “ลองฝามันออกไปซิ”

ลูกก็ฝาและก็บอกว่า “ฝาแล้วพ่อ”

พ่อก็ถามว่า “เจ้าเห็นอะไรในผลมะเดื่อนั้นบ้าง”

ลูกก็ตอบว่า “มีแต่เมล็ดเล็กๆ อยู่มากมายเหลือเกินพ่อ”

พ่อก็บอกว่า “จงฝาเมล็ดมะเดื่อนั้นสักเมล็ดหนึ่งซิ”

ลูกก็บอกว่า “ฝาแล้วพ่อ”

พ่อก็ถามว่า “เจ้าเห็นอะไรบ้าง”

ลูกก็ตอบว่า “ไม่เห็นมีอะไรเลยพ่อ”

แล้วบิดาก็ได้กล่าวกับเศวตเกตุว่า “ลูกแล้วลูกรักของพ่อ มันเป็นแก่นแท้ที่ละเอียดซึ่งเจ้ามองไม่เห็น แต่ต้นมะเดื่อใหญ่นี้ก็เกิดมาจากแก่นแท้นั้นแหละลูกรัก จงเชื่อพ่อเถิดลูกว่ามันเป็นแก่นแท้ที่ละเอียดลึกซึ้ง แก่นแท้นั้นแหละเป็นอาตมัน แก่นแท้นั้นแหละเป็นสัตตแก่นแท้ที่ละเอียด นั่นแหละเป็นตัวเจ้าละเศวตเกตุ ท่านอาจารย์ผู้ประเสริฐนั้นยังได้สอนพ่อต่อไปอีก ลูกรักของพ่อ เป็นอย่างนั้นจริงๆ”

นี่พ่อได้เปรียบให้เห็นว่าอาตมันนั้นเป็นสิ่งที่มองไม่เห็น แต่อาตมันนั้นมีอยู่เช่นเดียวกับผลมะเดื่อ ผลมะเดื่อนี้ถ้าหากว่าเราฝา

ป ร ำ ข ญ ำ ป ระ ยุ ก ต์ ช ุ ด อ น เ ลี ย

ออกไปแล้วเราก็จะเห็นว่า ผลมะเดื่อมีเมล็ดเล็กๆมากมายเหลือเกิน แต่ถ้าเราผ่าเมล็ดมะเดื่อออกไปอีกก็มองไม่เห็นอะไร สิ่งซึ่งมองไม่เห็นนั้นแหละได้ก่อให้เกิดเป็นผลมะเดื่อ เป็นลูกมะเดื่อ เป็นต้นมะเดื่อขึ้นมาได้ ซ่อนฉันใด อาตมันที่มองไม่เห็นนี้แหละมีอยู่ และอาตมันนี้แหละเป็นแก่นแท้ เป็นสาระสำคัญที่ทำให้เกิดตัวเราละ พ่อก็ได้เปรียบเทียบกับต่อไปอีก โดยบอกลูกว่า “เจ้าจงเอาเกลือนี้ไปใส่ในน้ำนะ เมื่อเจ้าเอาเกลือนี้ใส่ในน้ำแล้วในตอนเช้าวันรุ่งขึ้นเจ้าจงมาหาพ่อนะ”

เศวตเกตุก็ได้ปฏิบัติตาม เมื่อเศวตเกตุได้มาหาพ่อ พ่อก็ได้บอกเขาว่า “จงนำเกลือที่เจ้าใส่ลงไปในวันเมื่อเย็นวานนั้นมาซิ” เศวตเกตุก็ไปมองหาเกลือที่เขาใส่ลงไปในวันนั้น แต่เขาก็หาพบไม่ เพราะว่ามันได้ละลายไปหมดแล้ว

บิดาเขากล่าวว่า “จงชิมตอนกลางๆดูซิเป็นอย่างไรบ้าง”

เศวตเกตุก็เอามือจุ่มลงไปตรงกลางชั้นน้ำที่เอาเกลือใส่ไว้นั้น แล้วก็เอามาลิ้มดู ก็บอกพ่อว่า “เค็มครับพ่อ”

พ่อก็บอกว่า “ไหนลองชิมตอนขอบๆดูซิ” บิดาก็กล่าวสลับไปว่าจงชิมตรงขอบๆดูซิเป็นอย่างไรบ้าง ลูกชายก็เอานิ้วจุ่มลงไปตรงน้ำที่ขอบๆชั้นและก็เอามาลิ้มดูแล้วก็บอกพ่อว่า “เค็มครับพ่อ”

พ่อก็บอกว่า “ทั้งมันเสียแล้วมาหาพ่อ”

เศวตเกตุก็ปฏิบัติตาม รำพึงกับตัวเองว่า “เกลือนั้นแม้จะมองไม่เห็นก็ยังมีอยู่ในน้ำ”

นี่เราจะเห็นได้ว่าวิธีการสอนนี้แสดงว่าพ่อนี้เป็นนักปราชญ์จริงๆ พยายามที่จะสอนให้ลูกเข้าใจด้วยตนเอง วิธีการสอนอย่างนี้เป็นวิธี

ปรัชญาประยุกต์ชุดอินเตีย

การสอนที่พ่อผู้ที่มีปัญญาเขาสั่งสอน เพื่อให้ลูกมีความเข้าใจในสิ่งต่างๆ เหล่านี้ด้วยตนเอง ไม่ใช่บอกให้เสียหมด เพราะการบอกให้เสียหมดโดยที่ได้จำสืบทอดกันมานั้นมันไม่แจ่มแจ้ง ไม่ถึงใจ ถ้าหากว่าเกิดความรู้ซาบซึ่งขึ้นมาด้วยตนเองแล้วจะทำให้มีความจำไปได้นาน

แล้วอารุณีกก็ได้กล่าวกับเศวตเกตุผู้ลูกว่า “ถูกแล้วลูกรักของพ่อ เจ้ามองไม่เห็นสัตย์ในโลกนี้ แต่ความจริงสัตย์นั้นก็มียุทธ์ที่นั่นเอง โลกทั้งปวงนี้มีสัตย์ซึ่งเป็นแก่นแท้ที่ละเอียด นั่นแหละเป็นแก่นแท้เป็นอาตมอันของมัน สัตย์นั้นแหละคือความจริงแท้ สัตย์นั้นแหละคืออาตมอัน สัตย์นั้นแหละคือเจ้าละ เศวตเกตุ”

บิดาได้กล่าวต่อไปว่า “แล้วครูผู้ประเสริฐนั้นยังได้สอนพ่อต่อไปอีก เป็นเช่นนั้นจริง ๆ นะลูกรักของพ่อ”

“ลูกรักของพ่อ เมื่อมีผู้นำชายคนหนึ่งซึ่งมีผ้าผูกตามาจากเมืองคันธารราชบุรีแล้วเขาก็ทิ้งชายคนนั้นไว้ ณ ที่แห่งหนึ่งซึ่งไม่มีมนุษย์อยู่เลย และโดยเหตุที่ชายผู้นั้นถูกนำไปทางทิศตะวันออกหรือทางทิศเหนือหรือทางทิศใต้ เขารำพึงว่าเขาได้ถูกนำมา ณ ที่นี้ ทั้งๆ ที่มีผ้าผูกตา เขาได้ถูกทิ้งไว้ ณ ที่นี้ ผ้ายังผูกตาอยู่ แล้วเมื่อได้เอาผ้าผูกตาออกแล้ว เขาก็ได้บอกชายผู้นั้นว่า เมืองคันธารราชบุรีอยู่ทางทิศนั้น จงไปทางทิศนั้นเถิด แล้วเมื่อชายผู้นั้นมีความรู้สึกและฉลาดขึ้น เขาก็จะถามทางจากหมู่บ้านนี้ไปยังหมู่บ้านนั้นแล้วก็จะถึงเมืองคันธารราชบุรีได้ ข้อนี้ฉันใด ผู้ที่มีครูอยู่ ณ ที่นี้ก็จะทราบที่เราอยู่ ณ ที่นี้ในโลกแห่งปรากฏการณ์นี้นานเท่าที่เรายังไม่ได้รับการปลดปล่อยให้พ้นพันธะแห่งอวิชชา และต่อจากนั้นเราก็จะไปถึงบ้านของเราฉันนั้น” นี่บิดาของเศวตเกตุได้เปรียบเทียบกับลูก

ปรัชญาประยุกต์ชุดอินเดีย

ฟังว่าการที่เราเกิดมานี้มันมีตมนอนธการไปหมด เพราะมือวิชา
หุ้มห่ออยู่เช่นเดียวกับคนที่ถูกนำมาจากเมืองคันธาราษฎร์ ก็
เพราะว่าตอนที่เขาถูกนำมานั้น เขาถูกเอาผ้าปิดตาเสีย เพราะฉะนั้น
เขาย่อมจำทางไม่ได้ แต่ว่าถ้าหากว่ามีใครคอยแนะนำให้ เมื่อแก้ผ้า
ผูกตาออกแล้วบอกว่าไปคันธาราษฎร์ไปทางนี้นะ เขาก็อาจจะไป
ยังเมืองคันธาราษฎร์นั้นได้ถูกต้อง ขอนี้ฉันใด ผู้ที่เกิดมาเช่นตัวพ่อ
และลูกนี้ก็ย่อมมือวิชาปิดบังฉันนั้น แต่ว่าอาศัยครูอาจารย์แนะนำ
เราก็จะมีตาสว่าง พ้นจากอวิชชา มีความเข้าใจสิ่งต่างๆ แม้แต่เรื่อง
อาตมมันได้ดียิ่งขึ้นฉันนั้น

สำหรับปรัชญาอินเดียในวันนี้ขอยุติลงด้วยเวลาเพียงเท่านี้.

สวัสดี

ศ เมษายน ๒๕๑๑

๒๒

จุดมุ่งหมาย ๔ ประการของมนุษย์

ธรรมะ อรรถะ กามะ โภคะ

สวัสดีครับ

วันนี้ผมจะได้บรรยายปรัชญาอินเดียต่อไป และเรื่องที่จะบรรยายในวันนี้ก็เห็นจะเป็นปรัชญาของศาสนาพราหมณ์หรือฮินดูในเรื่อง “จุดมุ่งหมาย ๔ ประการของมนุษย์” เพราะตามธรรมดาคนเราที่เกิดมาแล้วย่อมมีจุดมุ่งหมาย ปัญหาจึงอยู่ที่ว่าจุดมุ่งหมายที่สำคัญๆ สำหรับมนุษย์นั้นควรจะมีอะไรบ้าง นี่เป็นเรื่องที่ในศาสนาพราหมณ์หรือฮินดูได้กล่าวถึง ในศาสนาพราหมณ์หรือในศาสนาฮินดูนั้นได้พูดถึงถึงมโนภาพที่สำคัญประการหนึ่งซึ่งต้องอยู่ในท่าที่แห่งชีวิตและความประพฤติประจำวันของฮินดู นั่นคือมโนภาพเรื่อง

ปุรุชารณะ ซึ่งแปลว่า จุดมุ่งหมายทั้ง ๔ ของมนุษย์

ปุรุชารณะประการแรก มีการพิจารณาเรื่องความชอบธรรม หน้าที่และคุณธรรมเป็นลักษณะ ปุรุชารณะนี้เรียกว่า “ธรรม” แต่ก็มีการวิธีอื่นๆ ที่มุ่งจะแสวงหาเพื่อให้ได้บรรลุถึงอะไรบางอย่างเพื่อตัวเองหรือติดตามหาความสุขเพื่อตนเอง เมื่อวัตถุประสงค์แห่งกรรมวิธีนี้เป็นการได้รับผลในทางวัตถุก็เรียกว่า “อรรถ” เมื่อจุดมุ่งหมายเป็นความรักหรือความสำราญก็เรียกว่าเป็น “กาม” ประการสุดท้ายก็มีการสละกิจกรรมเหล่านี้ทั้งปวงเพื่ออุทิศตนเองให้แก่กิจกรรมทางศาสนาหรือทางจิตใจโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อปลดปล่อยตนเองจากวิถีทางโลกีย์วิสัย นี่คือ “โมกษะ” กิจกรรมทั้ง ๔ อันได้แก่ ธรรมะ อรรถะ กามะ และโมกษะ นี้เราเรียกรวมๆ กันว่า “จตุรบรรค” คำว่า จตุรบรรค ก็แปลว่า บรรค ๔ หรือพวก ๔ ซึ่งคำว่า “บรรค” นี้เราก็เอามาใช้เป็นคำว่า พรรค ซึ่งบางทีเราก็พูดปนๆ ไปว่าพรรคพวก เพราะฉะนั้นพรรคก็แปลว่าพวก จตุรบรรคก็แปลว่าบรรค ๔ หรือว่า พวก ๔ หมายถึงว่าจุดมุ่งหมายของมนุษย์นี้มี ๔ ประการด้วยกัน

ในคัมภีร์สมัยแรกๆ บ่อยทีเดียวที่เรามักจะพบเรื่องความปรารถนาของมนุษย์ว่ามีอยู่ ๓ อย่างคือ ธรรมะ ๑ ผลที่ได้รับทางด้านวัตถุ ๑ และความรักหรือความสำราญ ๑ แล้วธรรมะนี้ก็อ้างไปถึงอุดมคติทางศาสนาผสมจริยศาสตร์ซึ่งเราอาจแปลว่าคุณธรรมก็ได้ ความหมายที่เป็นมูลฐานของสัตว์อันเป็นคำที่มาจากธาตุ ฤๅ ในสันสกฤต หรือ ธร ในบาลีซึ่งแปลว่า ทรง ไว้นั้น เป็นกฎทางศีลธรรมซึ่งทรงโลกสังคัมมนุษย์และปัจเจกบุคคลไว้ ดังนั้น ธรรมะจึงแทนคำในพระเวท คือ ฤๅตะ อันเป็นหลักการแห่งความพึงพา

อาศัยซึ่งกันและกันทางด้านจริยศาสตร์สากล แม้โดยทั่วไป ธรรมะจะอ้างถึงหน้าที่ที่บัญญัติไว้ในศาสนา แต่ในตอนอื่นๆอาจหมายความว่าเพียงศีลธรรมความประพฤติชอบ หรือกฎแห่งความประพฤติ จะพูดง่ายก็คือธรรมเนียมประเพณี ประมวลกฎหมาย หรือกฎหมายของชนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งก็ได้ เมื่อรวมเอาลัทธิลึกลับและลัทธิวิเวกตามคัมภีร์อุปนิษัทเข้าไว้ในอุดมคติทางศาสนาพราหมณ์ตามหลักจริยศาสตร์แล้ว เราแบ่งธรรมะออกเป็น ๒ ลักษณะ ลักษณะหนึ่งเรียกว่า ประวฤติ หรือ กิจกรรม กับอีกลักษณะหนึ่งคือ นิวัฏติ หรือ การเบี่ยงหนีต่อชีวิตแล้ว ต่อมานิวัฏตินี้เองก็ได้กลายเป็นจุดมุ่งหมายที่แยกออกไปอย่างหนึ่งของมนุษย์โดยใช้ชื่อว่า โมกษะหรือการหลุดพ้นทางวิญญาณ เมื่อโมกษะซึ่งบัดนี้แทนที่อุดมคติทางศาสนาชั้นสูงตรงกันข้ามกับธรรมะ ธรรมะก็ได้อ้างถึงศาสนาทั้งหมดอีกต่อไป แต่ทว่ายังคงรวมกิจกรรมทางพิธีรีตองทั้งปวง หน้าที่ทางด้านจริยศาสตร์และอุดมคติต่างๆ เช่น สิทธิ ความชอบธรรม คุณธรรม ยุติธรรม ระเบียบแบบแผน ศีลธรรม ความโอปอ้อมอารี อหิงสา ความจริงธรรมะเป็นคำสำคัญของวัฒนธรรมฮินดู และลัทธิฮินดูนี้บางทีก็ถูกกำหนดให้เป็น สนาตนธรรม คือ ธรรมนิรันดร์

มหากาพย์ชื่อมหาภารตยุทธ มีธรรมะเป็นภาระ และมหากาพย์นี้ในตอนสุดท้ายก็ได้พูดถึงสภารัตตะสำคัญแห่งคำสอนของตนไว้ว่า “ข้าพเจ้าผู้มียศยกขึ้นแล้วได้ร้องออกมา ไม่มีใครเอาใจใส่จากธรรมะ (หน้าที่ทางศาสนา) ประโยชน์ทางด้านวัตถุและความสำราญก็จะหลั่งไหลมา แล้วทำไมเราจึงไม่แสวงหาธรรมะเล่า?

ไม่ใช่เพราะเห็นแก่ความสุขสำราญหรือไม่ใช่เพราะกลัวหรือเพราะโลก ไม่ใช่ทั้งนั้น ทั้งมิใช่เพราะเห็นแก่ชีวิตเลยที่เขาสละธรรมะ ธรรมะดำรงอยู่ตามลำพังตลอดกาล ความสุขและความทุกข์เป็นอนิจจัง เมื่อมหากาพย์นี้ทำให้ยูธิษเฐียรซึ่งเป็นธรรมบุตรคือบุตรของธรรมเทพและเป็น “อชาตคัฏฐ” คือผู้ไม่มีคัฏฐ เป็นวีรบุรุษขึ้นมา มหากาพย์รามายณะหรือรามเกียรติ์ก็ทำให้พระรามคือตัวธรรมะในเนื้อหนังในสายเลือดเป็นวีรบุรุษขึ้นมา

การแสวงหาประโยชน์ทางวัตถุและความสุขสำราญเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับชีวิตทั้งคู่ เพราะไม่มีใครจะสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ โดยที่ไม่ได้รับของดี ๆ หรือพอใจกับสิ่งต่าง ๆ ได้เลย เพราะถ้าหากว่า คนเราเกิดมามีแต่ความทุกข์อย่างเดียว ไม่ได้รับความสุขเสียบ้าง ก็รู้สึกว่าการนี้น่าสงสารที่สุด เราจะดำรงชีวิตอยู่ในโลกทำไมกัน การที่เราดำรงชีวิตอยู่ในโลกนั้นก็หวังว่าเราคงจะได้รับของดี ๆ หรือว่าได้พอใจกับสิ่งต่าง ๆ บ้าง แม้ว่าเราจะไม่ได้รับของดี ๆ อยู่ตลอดเวลา เราจะได้ไม่พอใจกับสิ่งต่าง ๆ ตลอดเวลา แต่ก็ควรจะมีโอกาสที่ได้รับของดี ๆ หรือพอใจกับสิ่งต่าง ๆ บ้างเป็นครั้งคราว อย่างน้อยเราก็มีความหวังว่าเราจะได้พบของดี ๆ เราจะได้มีความหวังว่าเราจะได้ประสบกับสิ่งที่พอใจ แม้ว่าเราจะยังไม่ได้พบ เรายังไม่ได้รับ แต่เราก็หวังว่าเราจะได้พบ เราจะได้รับ นี่แหละเป็นจุดมุ่งหมายที่มนุษย์เรามีชีวิตอยู่ไปได้ หรือการที่เรายังมีชีวิตอยู่ และคิดต่อสู้อยู่ในอนาคตว่า เราคงจะมีทางดีกว่านี้ เราคงจะมีความสุขสบายมากกว่านี้ นี่ก็เป็นเรื่องของความหวังอีกเหมือนกัน แต่เขาก็ควรจะใช้การพิจารณา คุ้มคุ้มชีวิตไว้บ้าง เพราะว่าการที่เราจะกอบโกยเอาแต่ของดี ๆ จะ

ปรัชญาประยุกต์สู่สังคมไทย

พอใจกับสิ่งต่างๆอยู่ตลอดเวลา โดยที่ไม่ได้พิจารณาถึงธรรมะว่า การที่ได้มานั้นได้มาชอบธรรมหรือไม่ ถือว่าไม่มีหลักธรรมะในการควบคุมชีวิต ไม่มีหลักธรรมะในการประคับประคองชีวิต อย่างนี้ก็รู้สึกว่าจะไม่เหมือนกัน

เมื่อประโยชน์ทางด้านวัตถุและความสุขสำราญอ้างถึงความแท้จริง ธรรมะก็อ้างถึงหลักการที่เป็นอุดมคติหรือกฎศีลธรรมที่มนุษย์ควรปฏิบัติตามในเวลาที่เขาประกอบกิจการต่างๆในโลกโดยการอ้างถึงตัวเองหรือมีความสัมพันธ์กับเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน ดังนั้น ธรรมะจึงถือว่าเป็นฐานะแรก เพราะธรรมะเป็นตัวประกอบที่เป็นไปอย่างสม่ำเสมอ เว้นแต่การแสวงหาประโยชน์ทางวัตถุและความสำราญ จะนำมนุษย์ไปสู่ความหายนะหรือไปขัดกับเพื่อนมนุษย์ด้วยกันเท่านั้น คัมภีร์อุปนิษัทเรียกร้องมนุษย์ไม่ใช่เพราะอยากได้ทรัพย์สมบัติของผู้อื่น แม้พระมหากษัตริย์ทั้งหลายซึ่งทรงมีบทบาทชีวิตผูกพันอยู่กับกิจกรรมทางวัตถุและก็พิจารณาอย่างใกล้ชิดก็ยังถูกขอร้องให้รักษาธรรมะและบังคับใช้ธรรมะเลย เพราะถือกันว่ากษัตริย์เป็นเพียงผู้สำเร็จราชการและเป็นผู้บริหารธรรมะเท่านั้น กษัตริย์ที่ปฏิบัติตามคำสั่งของธรรมะเรียกว่า ราชฤๅษี ชัยชนะของกษัตริย์ก็คือชัยชนะของธรรมะ (ตามที่กาลิลาสได้กล่าวไว้) และการปกครองของกษัตริย์ก็คือการปกครองของธรรมะ “หนังสือกฎหมายของยาชญวาลกย” ซึ่งเรียกว่า *ยาชญวาลกยสมฤติ* กล่าวไว้ว่า ณ ที่ใดมีความขัดแย้งระหว่างหลักการกับนโยบาย ความชอบธรรมกับผลประโยชน์ทางวัตถุ ธรรมะกับอรรถแล้ว ฝ่ายแรกก็ควรจะได้รับชัยชนะ ในทำนองเดียวกัน การที่ธรรมะคอยควบคุมนั้นก็มิผู้

ยืนยันกันว่าเพื่อความรัก เพื่อความพอใจคือกามะด้วย ในข้อความตอนหนึ่งซึ่งเป็นที่รู้จักกันดีคือ *คัมภีร์ภควัทคีตา* ทำให้พระผู้เป็นเจ้าทำตัวเองให้เป็นเอกลักษณ์กับความปรารถนา (กามะ) เช่นนั้นว่าเป็นสิ่งที่ตรงกันกับธรรมะ อุดมคติของฮินดูมิได้สอนให้งดเว้นจากกามเพื่อชั้นต่างๆ ทั้งปวง หรือ ณ ชั้นต่างๆ ทั้งหมดเลย โดยทั่วไปแล้ว อุดมคติของฮินดูเทศนาสอนเรื่องอุดมคติของความรักบริสุทธิ์หรือกามที่เป็นไปอย่างมีระเบียบ โดยอาศัยการพิจารณาถึงทั้งในด้านศีลธรรมและความอยู่ดีกินดีทางด้านวัตถุ ศาสนาฮินดูมิได้ปฏิเสธในเรื่องการารมณ์ เพราะถือว่าเรื่องของมนุษย์เรานั้นล้วนแต่เป็นผู้มีกิเลส การที่จะหลีกเลี่ยงจากกามะหรือการารมณ์นั้นเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ แต่ว่าอย่างไรก็ตาม เราก็ควรที่จะใช้กามะนั้นให้ถูกต้องตามแผน ต้องให้มีความพอดี ให้มีความสมดุลแห่งชีวิต ไม่ใช่ว่าหมกมุ่นในกามจนเกินไป

การแสวงหาโมกษะหรือความหลุดพ้นนั้นได้วางไว้ท้ายสุดตามแผนว่าด้วยคุณค่าของฮินดู การแสวงหาโมกษะควรจะเป็นความปรารถนาขั้นสุดท้ายและสูงสุดของมนุษย์ ความปรารถนาเพื่อความหลุดพ้นจากการเวียนว่ายตายเกิดอันหาที่สุดมิได้ ซึ่งวิญญาณต้องยอมจำนนนั้นก็มีอยู่ในผู้ที่ถือลัทธิฮินดู ซึ่งเขาอาจต้องเวียนว่ายตายเกิดมากน้อยเพียงใดก็ตาม ในบั้นปลายชีวิตเขาจะไม่ผิดหวังในอันที่จะแสวงหาความปรารถนาของดวงวิญญาณนี้ แม้ในสมัยทุกวันนี้เป็นสมัยที่ประชาชนชาวฮินดูได้รับการศึกษาแบบตะวันตกมากขึ้น แต่ว่าพวกเขายังเป็นจำนวนมากซึ่งดำเนินชีวิตแบบสมัยใหม่ก็ได้พบว่าความเปลี่ยนแปลงได้มาสู่พวกเขาและได้เอาใจใส่ต่อการเรียกร้องให้

หวนระลึกถึงเจตนารมณ์แบบอื่นๆ ทั้งนี้ก็เพราะว่าบางคนนั้นก็มักจะตะกรุมตะกรามฉวยหาความสุขแบบตะวันตกซึ่งเป็นความสุขในทางวัตถุ เพราะเขาถือว่าชีวิตเราที่มีความต้องการในทางวัตถุมาก เพราะฉะนั้นเมื่อมีโอกาสที่จะกอบโกยหาความสุขในทางวัตถุ เขาก็พยายามที่จะกอบโกยให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ แต่การที่แสวงหาความสุขในทางวัตถุอย่างเกินขนาดนี้เองก็ทำให้ชาวฮินดูทั้งหลายเหล่านั้นต้องประสบความผิดหวัง เพราะเห็นว่าในที่สุดก็เป็นการนำความทุกข์เข้ามาสู่ตัว เพราะฉะนั้นพวกชาวฮินดูทั้งหลายจึงได้พยายามที่จะหันกลับไปหาเจตนารมณ์ของฮินดูต่อไป นำกลับเข้าไปหาขนบธรรมเนียมประเพณีในทางศาสนาที่ได้เคยประพฤติปฏิบัติกันสืบๆ มา ทั้งนี้ก็เพื่อให้เกิดดุลยภาพแห่งชีวิต ตัวอย่างแห่งความเปลี่ยนแปลงนี้มีใช้ความต้องการแม้แต่ในหมู่ของนักการเมืองเลย อาจจะเป็นพวกหัวกลางๆ สมาชิกสภาหรือนักประชาสัมพันธ์ก็ได้ พวกเขาได้ยินมาว่าเสียงภายในที่กวีของชาติคือกาลีทาสได้แสดงออกมาเมื่อท่านได้วางปากกาว่า “สำหรับข้าพเจ้าแล้ว อาจเป็นพระคิระผู้ทรงศักดิ์ก็ได้ที่จะทำให้วัฏจักรแห่งการเวียนว่ายตายเกิดสิ้นสุดลง” คล้ายๆ กับว่าเรื่องวัฏจักรหรือการเวียนว่ายตายเกิดหรือการท่องเที่ยวในสังสารวัฏนี้ตามปกติแล้วไม่มีทางที่จะยุติลงได้ นอกจากจะได้รับการดลบันดาลจากพระผู้เป็นเจ้า พระคิระเท่านั้น

เรื่องเหล่านี้ในคัมภีร์ธรรมศาสตร์ได้กล่าวถึง ปुरुษารูถะ ๓ อย่างแรกของมนุษย์ว่าก็คือเนื้อหาแห่งศาสตร์ที่แยกๆ ออกไปอันได้แก่ธรรมะคือศาสนาของ “ธรรมศาสตร์” ซึ่งได้แก่ศาสตร์แห่งธรรม ซึ่งเราแปลอย่างเสรีว่า กฎศักดิ์สิทธิ์ ธรรมะคือประโยชน์ทาง

ด้านวัตถุแห่ง “อรรถศาสตร์” อันเป็นศาสตร์ว่าด้วยประโยชน์ทางวัตถุ ๑ และกาม คือความรักความพอใจแห่ง “กามศาสตร์” อันเป็นศาสตร์แห่งความรัก ๑ ส่วน โภกษะ ความหลุดพ้นทางจิตในข้อความข้างล่างนี้มีได้กล่าวแยกไว้ต่างหาก แต่ทว่าได้รวมไว้ในเรื่องธรรมะด้วย

มีข้อความตอนหนึ่งจากคัมภีร์ มนุสมฤติ กล่าวว่า “บางคนกล่าวว่าธรรมะอันหมายถึงคุณธรรมและประโยชน์ทางวัตถุเป็นสิ่งที่ดี บางคนกล่าวว่ากามและประโยชน์ทางวัตถุต่างหากที่ดี และยังมีบางคนกล่าวว่าธรรมะอย่างเดียวหรือกามอย่างเดียวดี แต่ตำแหน่งที่ถูกต้องก็ว่า ทั้ง ๓ พวกนี้ควรจะรวมกันโดยมิได้ทำอันตรายต่อกันและกันเลย” นี่เราจะเห็นได้ว่า ความคิดเห็นของคนนั้นมีต่าง ๆ กัน อย่างที่เรียกว่า นานาจิตตัง บางคนก็เห็นว่าธรรมะกับประโยชน์ทางวัตถุสองอย่างนี้รวมกันเป็นสิ่งที่ดีงาม แต่บางคนบอกว่าธรรมะนี้ฉันไม่ต้องการ กามกับประโยชน์ทางวัตถุต่างหากที่ดี นี่เรียกว่าเป็นพวกหนักไปในทางวัตถุนิยม แต่บางคนก็ยังกล่าวว่าธรรมะอย่างเดียวดี หรือว่าบางพวกก็กล่าวว่ากามอย่างเดียวดี แต่ว่าในตำแหน่งที่ถูกต้องหรือความคิดเห็นที่ถูกต้องนั้นท่านบอกว่า ทั้ง ๓ พวกนั้นควรจะอยู่รวมกันโดยที่ไม่กระทบกระเทือนกันหรือไม่ทำอันตรายต่อกันและกันเลย นั่นคือมีการปรองดองกัน มีความกลมกลืนกัน หรือว่ามีดุลยภาพ

ในคัมภีร์อรรถศาสตร์ได้กล่าวถึงเรื่องจริยวัตรของกษัตริย์ในอุดมคติไว้ด้วย คือใน เกาฏีลียาอรรถศาสตร์ มีข้อความตอนหนึ่งว่า “เพราะฉะนั้นการละข้าศึกภายใน ๖” ซึ่งข้าศึกภายในนี้ก็หมายถึงอินทรีย์ของเราทั้ง ๖ คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ นี่เอง ซึ่งก็

ป ร ำ ญ า ป ระ ญ ก ฏ ฐ ุ ค อ น เ คี ย

ถือว่าเป็นข้าศึกของเราเหมือนกัน เพราะว่ามักจะทำให้เราต้องได้รับความเดือดร้อนอยู่เสมอ ในคัมภีร์เกาฏิยาอรรถศาสตร์จึงกล่าวไว้ว่า “เพราะฉะนั้นโดยการละข้าศึกภายใน ๖ เขาก็ควรจะควบคุมประสาทต่างๆของเขาได้ เขาควรได้รับความรู้โดยการคบหาสมาคมกับผู้หลักผู้ใหญ่ ใช้พุทธิปัญญาของตนเป็นนัยน์ตา ได้มาและรักษาสິงต่างๆด้วยความพยายามสร้างกฎที่ขอบธรรมขึ้นด้วยคำสั่งและคำแนะนำ และทำให้ประชาชนได้มีระเบียบวินัยโดยการขยายการศึกษา และทำตัวให้เป็นที่รักของประชาชนโดยการบริจาค และให้การครองชีวิตแก่ประชาชนด้วยสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อกัน

“เมื่อเขาทำประสาทสัมผัสให้มีระเบียบวินัยได้แล้ว เขาก็จะต้องหลีกเลี่ยงการลักพาตริของผู้อื่น การขู่เข็ญเอาทรัพย์สินสมบัติของผู้อื่น และการทำให้ผู้อื่นได้รับบาดเจ็บ เขาจะต้องหลีกเลี่ยงการนอนนานเกินไป ความโลเล ความผิด เครื่องแต่งกายที่มีสีฉูดฉาด สัณคัมที่จะนำเขาไปสู่ความทุกข์สุขและกิจกรรมต่างๆที่ไม่ขอบธรรม และที่ไม่มีประโยชน์อะไรเสีย เพราะว่าตามปกติ ดา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ ของเรานี้ถือว่าเป็นข้าศึกที่คอยรายงานเท็จให้เราเหมือนกับว่าเป็นไส้ศึกทำให้เราเดือดร้อนอยู่เสมอ แต่ลำพัง ดา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ นี้ ถ้าหากว่าไม่มีประสาทคอยควบคุมก็ไม่มี ความหมายอะไร เพราะฉะนั้นประสาทก็มีเฉพาะคนที่ยังมีชีวิตอยู่ เมื่อตายไปแล้ว แม้ ดา หู จมูก ลิ้น กาย ยังอยู่ ก็ไม่มีจักขุประสาท ไม่มีโสตรประสาท ฯลฯ ไม่มีประสาทต่างๆ ถ้าหากว่าเราสามารถควบคุมประสาทต่างๆของเราให้มีระเบียบวินัยได้แล้ว หรือว่าเรารู้จักสำรวจอินทรีย์ พุดง่ายๆก็คือรู้จักสำรวจอินทรีย์ ดาจะดูก็ดู

ปรัชญาประยุกต์ชุดอินเตีย

ไปเกิด แต่ว่าต้องให้มีความสำรวม ให้มีการระมัดระวัง อย่าปล่อย
 ให้อยู่ในอำนาจหรือเป็นทาสของนัยน์ตาที่รายงานมา อย่าไปตก
 อยู่ในอำนาจของหู ของจมูก ของลิ้นอะไรมากเกินไป จะทำให้
 เราเดือดร้อน เพราะฉะนั้นเราจะต้องมีอินทรีย์สังวรคือมีความ
 ระมัดระวังในเรื่องการดู การฟังอะไรต่างๆเหล่านี้เป็นต้น ถ้าหากว่า
 เราสามารถทำประสาทสัมผัสของเราให้มีระเบียบได้แล้ว เราก็จะ
 หลีกเลียงความประพฤตินี้ไม่ชอบอย่างอื่น ๆ เช่น การลักพาสตรี
 ของผู้อื่นหรือว่าการประพฤติดีในกามารมณ์ การขู่เข็ญเอาทรัพย์
 คือศีลในอทินนาทาน หรือการทำให้ผู้อื่นได้รับบาดเจ็บซึ่งเป็นปาณา-
 ติบาต นอกจากนั้นก็ต้องไม่นอนให้นานเกินไป เพราะการนอน
 นานเกินไปทำให้เกิดความเกียจคร้าน ก่อให้เกิดกามารมณ์ และ
 จะต้องไม่มีความล่งเลใจ จิตใจไม่อยู่กับร่องกับรอย ไม่นั่นคงอะไร
 ต่างๆเหล่านี้ และจะต้องไม่แต่งตัวด้วยเสื้อผ้าที่มีสีฉูดฉาดบาดหู
 บาดตาซึ่งรู้สึกว่าเป็นวิสัยของผู้ที่ยึดมั่นในธรรมะ เพราะธรรมะ
 นั้นต้องการสงบ ไม่ต้องการสีที่ฉูดฉาด นอกจากนั้นเขาก็ควรจะ
 แห่มขึ้นยืนดีกับความสำราญ โดยไม่ทำให้คุณธรรมหรือประโยชน์
 ทางวัตถุเสียหาย เขาไม่ควรติดกันตัวของเขาจากความสุขสำราญ
 หรือเขาควรแสวงหาสิ่งที่เป็นคุณธรรมที่มีประโยชน์และที่เป็นความ
 สุขสำราญในอาการที่ว่า การแสวงหาเหล่านั้นเป็นปัจจัยช่วยเหลือ
 แก่กันและกัน ในบรรดาคุณธรรม ประโยชน์ทางวัตถุต่างๆนี้ ถ้าเขา
 แสวงหาอย่างใดอย่างหนึ่งโดยขจัดอีกสองอย่างออกไปแล้วก็จะมีผล
 กระทบกระเทือนต่อตัวเขาเองและผู้อื่นด้วย ในหลักของอินตุนั้นไม่
 ใช่ว่าจะทำให้คนทุกคนนี้ต้องสละโลก คือถ้าอยากจะมีชีวิตอยู่อย่าง

ปรัชญาประยุกต์สู่ชีวิต

โลกๆ ก็มีไปเกิด ถ้าอยากจะแสวงหาความสุขสนุกสนานในทาง
 กามารมณ์ ก็แสวงหาไปเกิด แต่ว่าให้ความพอดีคือว่าไม่ถึงกับว่า
 ทำประโยชน์สุขต่างๆ เหล่านี้ให้หมดไปด้วยการประพุดิแต่ธรรมะ
 หรือว่าทิ้งธรรมะเสียและทำให้ขาดความสุขในทางกามารมณ์อะไร
 ต่างๆ เหล่านี้ ชีวิตของคนที่ยังมีชีวิตอยู่ในโลกของกามารมณ์นั้นก็
 สามารถที่จะแสวงหาคุณธรรม อาจจะไปถือศีลฟังเทศน์อะไรต่างๆ
 เหล่านี้โดยที่หน้าที่ของตนในทางครอบครัวก็ไม่บกพร่อง อย่างนี้ก็
 ถือว่าเป็นการดำรงชีวิตที่ดี เพราะว่าถ้าหากว่าไปเอาใจใส่แต่ธรรมะ
 จนเกินไปจนกระทั่งลืมหน้าที่แม่บ้านพ่อบ้านอะไรต่างๆ เหล่านั้นเสีย
 ก็จะทำให้ครอบครัวต้องเดือดร้อน ถ้าหากว่าจะหมกมุ่นหาความสุข
 ในทางกามารมณ์จนเกินไป จนลืมธรรมะก็อาจจะทำให้ครอบครัว
 ไม่มีความสุขได้เหมือนกัน

จากคัมภีร์ *กามศาสตร์* ซึ่งเป็นคัมภีร์ที่ท่านวาทสยายนะได้
 เขียนไว้ ก็ได้พูดถึงเรื่องเหล่านี้เหมือนกัน เมื่อพูดถึงเรื่องกาม-
 ศาสตร์นี้ คนก็มักจะไปคิดถึงว่าเป็นตำราเกี่ยวกับทางเพศมากจน
 เกินไป ความจริงนี่ก็เป็นอีกเรื่องหนึ่งในคัมภีร์ฮินดูซึ่งเขาถือว่าเป็น
 เรื่องที่สำคัญ ความจริงก็ไม่ได้มีความหมายอะไรมากมาย คัมภีร์
 กามศาสตร์ก็ว่าด้วยความรักเท่านั้น ในคัมภีร์กามศาสตร์ของท่าน
 วาทสยายนะนั้นได้กล่าวถึงการเคารพคุณธรรม ประโยชน์ทางวัตถุ
 และกาม มนุษย์ซึ่งตามธรรมดามีอายุถึง ๑๐๐ ปี หรือว่าบางที
 ก็ไม่ถึง แต่ว่าในสมัยที่เขียนคัมภีร์นั้น โดยเฉลี่ยแล้วมนุษย์มีอายุ
 ราว ๑๐๐ ปี เมื่อมนุษย์เรามีอายุประมาณ ๑๐๐ ปี ก็จะต้องแบ่ง
 เวลาให้เป็นส่วน และแสวงหาคุณธรรม ประโยชน์ทางวัตถุและ

การในวิถีทางที่สิ่งทั้งสามนี้จะถูกรวมเข้าด้วยกันและไม่เป็นอันตราย
 ต่อกันและกัน นั่นคือจะต้องมีความกลมกลืนกัน เมื่อเป็นเด็กก็ต้อง
 ศึกษาเล่าเรียนเป็นต้น เมื่อเป็นหนุ่มเป็นสาวก็จะแสวงหาความสุข
 ให้แก่ตัวเอง ในบั้นปลายของชีวิตก็ควรแสวงหาอุดมคติเกี่ยวกับ
 คุณธรรมและความหลุดพ้นทางด้านจิตใจ เพราะเรื่องของเด็กๆนี้
 จำต้องศึกษา การศึกษานี้จำกัต้องอยู่สำหรับวัยเด็กเท่านั้น เพราะวัย
 เด็กเป็นวัยที่จิตใจบริสุทธิ์ การกำหนดจดจำอะไรต่างๆง่ายกว่าผู้ใหญ่
 ผู้ใหญ่ถ้ามีเรื่องต่างๆที่รบกวนมาก ก็ยังมีความคิดฟุ้งซ่านมาก
 การกำหนดจดจำก็ยากขึ้น แต่ว่าพอเป็นหนุ่มเป็นสาวแล้ว ผ่านวัย
 ของการศึกษาเล่าเรียน ก็ควรเป็นวัยที่แสวงหาความสุขให้แก่ตนเอง
 นั่นคือแสวงหาความสุขในทางประโยชน์ ในทางวัตถุหรือว่าในทาง
 การมรณซึ่งเป็นเรื่องของฆราวาสวิสัย แต่ว่าเมื่ออายุมากๆเข้า ใน
 บั้นปลายของชีวิตก็ควรแสวงหาอุดมคติในด้านคุณธรรม เพื่อทำให้
 จิตใจของเราหลุดพ้นจากกิเลส คือเมื่อมีประสบการณ์แห่งชีวิตมา
 มากแล้ว ก็ควรจะพิจารณาเห็นชีวิตให้ถูกต้องตามความเป็นจริงได้
 มากกว่าในตอนที่เป็นหนุ่มเป็นสาว เมื่อมีคุณธรรม ประโยชน์ทาง
 ด้านวัตถุ และกาม ครบทั้งสามอย่างแล้ว การที่ทั้งสามอย่างนี้
 สูงส่งเหนือกันและกันนี้อยู่ในระเบียบแห่งการที่ทั้งสามอย่างนี้มี
 ลำดับเหนือกันและกัน ดังนั้นมนุษย์ที่แสวงหาคุณธรรม ประโยชน์
 ทางด้านวัตถุและกามจึงบรรลุถึงความสุขในโลกนี้ เช่นเดียวกับ
 บรรลุถึงความสุขที่ไม่บกพร่องที่สมบูรณ์ในโลกหน้า

นอกจากนั้นในคัมภีร์รามายณะหรือซึ่งเราเรียกแบบของเราว่า
 รามเกียรติ์ คัมภีร์รามายณะกับรามเกียรติ์ของไทยเรานี้ก็มีลักษณะ

ป ร ิ ข ญา ป ระ ยุ ก ต์ ชุ ต อ น เ ต ย

ที่คล้ายกัน เพราะว่ารามเกียรติ์ของเราก็เอามาจากคัมภีร์รามายณะ เพียงแต่ว่าข้อเท็จจริงต่างๆที่ปรากฏในคัมภีร์รามายณะกับในเรื่อง รามเกียรติ์ของเรานั้นอาจจะผิดแผกกันไปบ้าง เพราะว่ารามเกียรติ์ เป็นแบบของไทย คือว่าเอาเรื่องของแขกมาเขียนเป็นแบบของ ไทยๆเรา เพราะฉะนั้นก็มีเขียนแต่งเติมเสริมต่ออะไรต่างๆขึ้นมา ตามรสนิยมของคนไทย คัมภีร์รามายณะซึ่งเป็นมหากาพย์เรื่องหนึ่งใน สองเรื่องของชาติ คู่กับมหากาพย์ยอธกัณฐะ คัมภีร์รามายณะนี้ ฤาษี ชื่อวาลมิกิเป็นผู้แต่ง ในข้อความตอนหนึ่งในคัมภีร์รามายณะได้ กล่าวไว้ว่า ท่านผู้เป็นที่รักของเราในโลกนี้ คุณธรรม ประโยชน์ใน ทางวัตถุ และกาม ทั้งหมดนี้เราจะพบในผลที่เกิดจากการแสวงหา คุณธรรม ข้าพเจ้ามั่นใจว่าเราจะพบคุณธรรมเป็นต้นนั้น ฉะนั้นใน กรณียาญญิตรีศูซึ่งเป็นที่รักและให้ทุกข์แก่เรา ถ้าหากว่าจะมีสักกรณีหนึ่งที่เขาไม่พบคุณธรรม ประโยชน์ในทางวัตถุ และกามรวมๆกันแล้ว เขาก็ควรทำเพียงว่าในที่ที่มีคุณธรรมเท่านั้น เพราะผู้ที่มุ่งเฉพาะประโยชน์ทางวัตถุเท่านั้น จะเป็นที่ยึดติด และ ผู้ที่หมกมุ่นอยู่ในกามอย่างเต็มที่ ก็ไม่ควรจะได้รับการยกย่อง เช่นกัน เพราะฉะนั้นในเรื่องของวัตถุกับในเรื่องของกามซึ่งมีอยู่ด้วยกันในโลกหรือว่ามนุษย์ทั่วไปก็แสวงหาด้วยกันนั้น ถ้าหากว่า แสวงหาประโยชน์ในทางวัตถุมากเกินไป ก็จะกลายเป็คนกัฏฐ นิยม ซึ่งก็จะเป็นที่ยึดติดว่าเป็นคนเห็นแก่ตัว ผู้ที่หมกมุ่นในทาง กามารมณ์มากเกินไปก็ไม่ควรจะได้รับยกย่อง เพราะว่าไม่เอา เรื่องเอาราวในการที่จะประกอบหน้าที่หรือว่ากิจกรรมต่างๆให้เป็น ประโยชน์แก่สังคม

จากธรรมะ ก็มีประโยชน์ และงาม เขาจะบรรลุถึงทุกสิ่งทุกอย่างด้วยอาศัยธรรมะ ธรรมะนี้แหละที่เป็นแก่นแท้และเป็นความเข้มแข็งของโลก

กาลิทาสซึ่งเป็นนักประพันธ์ที่มีชื่อเสียงที่สุดคนหนึ่งของอินเดีย ประมาณ พ.ศ. ๙๕๐ ซึ่งนับว่าเป็นกวีอินเดียชั้นเยี่ยม นั้นได้กำหนดมโนภาพที่เป็นพื้นฐานและวัฒนธรรมแห่งอินเดียไว้ในกวีนิพนธ์และบทละครของท่าน เช่น ในเรื่องรฆุวงศ์ ในเรื่องรฆุวงศ์นั้น ท่านกาลิทาสได้กล่าวถึงกษัตริย์องค์หนึ่ง ในกษัตริย์ที่สี่เป็นผู้เฉลียวฉลาดซึ่งจะลงโทษก็เพื่อรักษาระเบียบ และแต่งงานเพื่อเห็นแก่ลูกหลาน แม้แต่ประโยชน์ทางวัตถุและความรักก็มีคุณธรรมคือหน้าที่ทางศาสนาเป็นมูลฐาน คือว่ากษัตริย์ที่สี่ในหนังสือรฆุวงศ์นั้นถือว่าเป็นกษัตริย์ที่เฉลียวฉลาดมาก ถ้าหากว่าพระองค์จะลงโทษใครก็ลงโทษเพื่อรักษาระเบียบแบบแผนเข้าไว้ เพราะถ้าหากว่าทำผิดแล้วไม่ลงโทษเสียบ้าง บ้านเมืองก็จะไม่มีชื่อมีแปะ ประชาชนก็จะมีความเดือดร้อน ใครๆจะทำอะไรก็ได้ เพราะฉะนั้นที่ลงโทษคนนี้ก็ไม่ใช่ว่าเพราะเกลียดชังอะไรหรอก แต่ว่าเพื่อต้องการที่จะให้บ้านเมืองมีระเบียบและที่ให้มีการแต่งงานนั้นก็เพื่อเห็นแก่ลูกหลาน เพราะถ้าหากว่าไม่มีการแต่งงาน ให้ทุกคนสละโลกเสียหมดแล้ว ลูกหลานก็ไม่มีในโลก มนุษย์ก็จะสูญพันธุ์กันหมด เพราะฉะนั้นที่ให้มีการส่งเสริมให้มีการแต่งงานก็เพื่อจะได้มีลูกหลานสืบต่อไป แต่ว่าอย่างไรก็ตาม การแสวงหาประโยชน์ในทางวัตถุหรือว่าการแสวงหาความรักหรือการมารมณนั้นจะต้องมีธรรมะคือหน้าที่ทางศาสนาเป็นมูลฐานด้วย

พระเจ้าอดิถิมิได้ทรงเคร่งครัดกับคุณธรรมโดยการแสวงหา

ปรัชญา ประยุกต์ ชุติ น เตย

ประโยชน์และหาความสุขในทางวัตถุเลย ทั้งพระองค์ไม่ทรงยอมให้ประโยชน์ในทางวัตถุและกามได้รับความกระทบกระเทือนเพราะการแสวงหาคุณธรรมเลย พระองค์มิได้ทรงนำพาต่อกาม ถ้าหากว่าจะต้องสูญเสียประโยชน์ทางวัตถุ และมีได้ทรงนำพาต่อประโยชน์ทางวัตถุ ถ้าหากว่าจะต้องสูญเสียกามเลย พระองค์ทรงอุทิศชีวิตให้แกสิ่งทั้ง ๓ นี้ด้วยอาการที่กลมกลืนกัน นี่เราจะเห็นได้ว่าผู้ที่เพิกษัตริย์นั้นจะต้องรู้จักความพอเหมาะพอดี รู้จักการที่จะทำให้สิ่งทั้งหลายกลมกลืนกัน ไม่ใช่จะทิ้งสิ่งนี้ไปเอาสิ่งนั้น ทำให้สิ่งนั้นต้องได้รับความกระทบกระเทือน หรือว่าเอาสิ่งนี้แล้วทิ้งสิ่งนั้น ทำให้สิ่งนั้นต้องได้รับความกระทบกระเทือน กษัตริย์ที่ดีนั้นจะต้องพยายามที่จะทำให้เกิดความกลมกลืนไม่ให้เกิดการกระทบกระทั่งกันได้ เพราะฉะนั้นถ้าหากว่าพระองค์จะต้องสูญเสียกามารมณ์ พระองค์ก็ไม่เอา หรือว่าถ้าพระองค์จะต้องสูญเสียประโยชน์ทางด้านวัตถุ พระองค์ก็ไม่ยอมรับอีกเหมือนกัน พระองค์จะต้องได้ทั้งความสุขในทางกามารมณ์ทั้งประโยชน์ในทางวัตถุ นี่ชื่อว่าพระองค์ได้ทรงบำเพ็ญหน้าที่ของพระองค์สมบูรณ์แบบ สำหรับเรื่องจุดมุ่งหมายตามหลักของศาสนาฮินดู ซึ่งมนุษย์ทุกคนควรจะมีนั้นก็มิได้ตั้งประการที่กล่าวมาแล้ว ส่วนรายละเอียดสำหรับจุดมุ่งหมายทั้ง ๔ ประการนี้ โดยเหตุที่วันนี้เวลาได้หมดลงแล้ว ผมจะขอนำมาบรรยายในโอกาสต่อไปว่าจุดมุ่งหมายทั้ง ๔ ประการนั้นมีรายละเอียดอย่างใดบ้าง.

สวัสดิ์

๒๐ พฤษภาคม ๒๕๑๑

๒๓

ความหมายของ “ธรรมะ” ตามที่ ปรากฏอยู่ในคัมภีร์ต่าง ๆ

สวัสดีครับ

วันนี้ผมจะได้บรรยายปรัชญาอินเดียต่อไป เมื่อคราวที่แล้วผมได้พูดถึงจุดมุ่งหมายของมนุษย์ ซึ่งในศาสนาพราหมณ์ได้กำหนดไว้ว่ามี ๔ ประการด้วยกัน สำหรับในวันนี้ผมจะได้พูดถึงจุดหมายประการแรกของมนุษย์

สำหรับจุดมุ่งหมายประการแรกนี้เขาบอกไว้ว่าได้แก่ ธรรมะ ศาสนาพราหมณ์เดิมสมัยสัมหิตาและพราหมณะ เมื่อเผชิญหน้ากับศาสนาต่าง ๆ ที่มีผู้นับถือกันทั่วไป แต่ไม่ใช่ศาสนาพราหมณ์ และการเรียกร้องในหมู่ปัญญาชนแห่งลัทธิลิกลับสมัยอุปนิษัทได้เริ่ม

รวมกันจัดแจงเสียใหม่และทำให้วิถีชีวิตและความคิดแบบพราหมณ์มีชีวิตชีวาขึ้น โดยอาศัยกรรมวิธีนี้เองจึงได้มีการสังเคราะห์ ระหว่างอุดมคติเกี่ยวกับทางศาสนาพราหมณ์เก่าคืออุดมคติที่เกี่ยวกับชีวิต ที่เห็นว่าเป็นพิธีรีตองกับอุดมคติที่ขอบวิเวกชนิดใหม่กว่า เกี่ยวกับ การถอนตัวออกจากโลกียวิสัยและการออกบวชซึ่งได้เจริญอยู่ในสมัย อุปนิษัท กระบวนการฟื้นฟูในศาสนาพราหมณ์นี้ได้สัมผัสกับชีวิต มนุษย์ทั่วทุกมุมโลกคือทั้งในด้านศาสนา ด้านวิชาการ การบ้าน การเรือน และด้านการสังคม ความจริงแล้วนับว่าเป็นครั้งแรกที่ได้ มีการพยายามอย่างจริงจังที่จะวิวัฒน์แบบสังคมพราหมณ์ที่แน่นอน ขึ้นมา กระบวนการนั้นได้พบกับการแสดงออกในคัมภีร์ที่เกี่ยวกับ กฎหมายศักดิ์สิทธิ์คือสมฤติหรือคัมภีร์พระธรรมศาสตร์เช่นเดียวกับในมหากาพย์มหาภารตยุทธ์กับรามายณะและในวรรณคดีทั่วไป แม้กระทั่งในวรรณคดีที่อุทิศให้แก่เรื่องราวที่หายาบๆ เช่น ประโยชน์ ทางด้านวัตถุหรือความรักเป็นต้น

สำหรับพวกฮินดูเป็นจำนวนมหาศาลทุกยุคทุกสมัยแล้ว ก็ไม่มีสัญลักษณ์แห่งธรรมะที่บันดาลใจใดๆเท่าวีรบุรุษในมหากาพย์ รามายณะ หรือที่เราเรียกกันว่ารามเกียรติ์ ซึ่งเป็นคัมภีร์ที่แสดงถึง ความโน้มเอียงที่สำคัญๆ ๒ ประการของกระบวนการฟื้นฟูใหม่คือ ความโน้มเอียงในทางสังคมและในทางภักดีเลย พระรามซึ่งเป็นโอรส องค์โตหรือเป็นทายาทที่ชอบธรรมของพระเจ้าทศรถ กษัตริย์แห่ง เมืองอโยธยาได้ถูกพระมารดาเลี้ยงกีดกันไม่ให้ได้สมบัติ โดยพระ นางได้ทูลเสนอให้พระเจ้าทศรถปฏิบัติตามพระพรที่พระองค์ได้ ประทานแก่พระนางนานมาแล้ว โดยการแต่งตั้งให้โอรสของพระนาง

ซึ่งเป็นน้องของพระรามได้เป็นกษัตริย์และให้ขับไล่พระรามออกจากบ้านจากเมือง ทั้งนี้เพราะว่าถ้าหากว่าพระรามยังขึ้นอยู่ในบ้านในเมืองก็คงจะเป็นที่กีดหน้าขวางตาของพระนางอย่างมาก ฉะนั้นจึงขอให้เนรเทศพระรามออกจากเมืองเสีย ทั้งนี้ก็เพื่อที่พระราชบิดาของพระองค์จะได้รักษาคำสัตย์ปฎิญาณได้ ซึ่งพระรามผู้มีความกตัญญูในพระราชบิดาเป็นอย่างมาก ก็ยอมเสด็จไปอยู่ป่าเป็นเวลาถึง ๑๔ ปี พร้อมกับพระอนุชาคือพระลักษมณ์และชายาผู้เป็นที่รักของพระองค์ คือนางสีดา ในป่านั้นเอง พวกบรรดาฤาษีชีไพรทั้งหลายผู้บำเพ็ญตบะทรมานกายอยู่ในป่าและมักจะได้รับการรบกวนรังแกจากพวกอสูรพวกยักษ์อยู่เสมอ ก็ได้ขอร้องให้พระรามช่วยขับไล่พวกอสูรที่มาก่อรังควานพวกตนให้หมด ข้อนี้ทำให้พระรามต้องเป็นปรปักษ์กับพวกอสูร กษัตริย์ของพวกอสูร ซึ่งเรารู้กันในนามของพวกทศกัณฐ์หรือว่าตามคัมภีร์รามายณะเรียกว่า ราชณะ หรืออย่างที่เราเรียกกันว่าท้าวราพณาสูร ราพณาสูรหรือทศกัณฐ์นี้ได้มาลักนางสีดาไปกักขังไว้ในที่มั่นคงแห่งหนึ่ง ในเรื่องของเราก็บอกว่าที่ในสวนหลวงโดยหวังว่าจะได้รับความรักจากนาง หวังว่านางสีดาจะได้ยอมเป็นเมียของตน พระรามซึ่งได้ถูกทศกัณฐ์แย่งหรือว่าชิงนางสีดาไปอย่างนี้ ในฐานะเป็นลูกผู้ชายก็รู้สึกว่าเป็นการดูถูกกันอย่างมาก จึงได้พยายามโดยทุกวิถีทางที่จะเอานางสีดากลับคืน ถึงกับได้ทำการสงครามต่อสู้กับพวกทศกัณฐ์เป็นเวลานาน ทั้งนี้ก็เพราะว่าพระรามได้รับการสนับสนุนจากสัมพันธมิตรคือพวกลิงทั้งหลายเป็นจำนวนมากอย่างที่เราทราบกันเป็นอย่างดีแล้ว อย่างเช่น สุนทรีย หนุมาน องคต นิลพัณณ์ ฯลฯ เหล่านี้ซึ่งเป็นตัว

สำคัญ หรือว่าเป็นนายทัพอันสำคัญของพระราม ในที่สุดพระรามกับพวกพันธมิตรที่เป็นลิงทั้งหลายก็เอาชนะท้าวราพणाสูรคือทศกัณฐ์ได้ และก็สามารถเอานางสีดากลับคืนมาได้ แล้วพระรามก็ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นกษัตริย์ครองกรุงอโยธยา พระองค์ได้ทรงทำพระองค์ให้เป็นแบบอย่างแห่งกษัตริย์ที่ประกอบด้วยความเป็นธรรม และทรงมีความเมตตากรุณามากที่สุด ตัวอย่างอันประเสริฐที่พระรามได้ทรงอุทิศชีวิตเพื่อหน้าที่ เพื่อพระราชบิดาและเพื่อประชาชน และการที่นางสีดาผู้ต้องได้รับทุกข์เป็นเวลานาน เพราะความจงรักภักดีต่อพระรามนั้น ถือกันว่าเป็นอุดมคติในทางศาสนาและในทางจริยศาสตร์เรื่อยมา ทุกยุคทุกสมัยถือกันว่าพระรามนั้นเป็นตัวละคร และการที่พระองค์ทรงมีชัยชนะเหนือท้าวราพणाสูรผู้คดโกงนั้น ก็ถือเป็นการเอาชนะธรรมะชนะอธรรมนั่นเอง ทั้งนี้ก็เพื่อที่จะให้คุณธรรมและกฎทางศีลธรรมได้แพร่หลายอยู่ในชีวิตส่วนบุคคลและมหาชน พระรามซึ่งเป็นตัวละครก็ถือกันว่าเป็นอวตารของผู้เป็นพระเจ้าผู้สูงสุด ซึ่งได้เสด็จลงมายังโลกเพื่อฟื้นฟูระเบียบทางศีลธรรมให้กลับคืนมาใหม่ ในรูปนี้พระองค์ก็ทรงเป็นวัตถุแห่งกระบวนการที่สำคัญอย่างหนึ่งซึ่งแพร่สะพัดไปทั่วทุกประเทศในสมัยพุทธศตวรรษที่ ๖ - ๗ พวกกวียกย่องพระรามในบทกวีและบทละครทั้งในภาษาสันสกฤตและภาษาพื้นเมืองมาหลายชั่วอายุคนแล้ว ได้มีผู้สร้างวิหารหรือเทวาลัยถวายพระราม ซึ่งในวิหารมีภาพสลัก มีบทเพลงบทละครเล่าถึงเกียรติคุณของพระองค์และสถาปนาพระองค์ไว้ในหัวใจของมวลชน ในที่สุดรามายณะก็แพร่สะพัดไปทั่วทุกภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ ซึ่งเราก็คงเห็นภาพสลักของรามายณะและเรื่อง

บทละครอยู่แม้ในทุกวันนี้ อย่างในเมืองไทยเรา เราก็เห็นได้ชัดก็คือที่
ระเบียงโบสถ์วัดพระแก้ว เราได้มีภาพวาดเรื่องราวเกียรติตั้งแต่เริ่ม
แรกจนกระทั่งถึงอวสานซึ่งนับว่าเป็นภาพที่วิจิตรงดงามน่าดูน่าชม
เป็นอย่างยิ่ง ทั้งในแง่ศิลปะ ในแง่ของประวัติศาสตร์ นี่แสดงให้เห็น
ว่าประเทศต่างๆ ในเอเชียอาคเนย์ซึ่งได้รับอิทธิพลมาจากพราหมณ์
หรือว่าจากศาสนาพราหมณ์ หรือว่าจากอินเดียนั้นได้ยอมรับเอา
เรื่องมหากาพย์รามายณะนี้มาเป็นเรื่องราวในวรรณคดีของตนอยู่
ทั่วไป ไม่ว่าจะเป็นในเมืองไทย ในเมืองเขมร ในเมืองพม่า หรือใน
อินโดนีเซียก็ตามล้วนแต่มีเรื่องราวเกียรติหรือเรื่องรามายณะปรากฏ
อยู่ด้วยกันทั้งนั้น มหากาพย์เรื่องนี้ซึ่งเดิมเป็นภาษาสันสกฤตหรือ
ภาษาพื้นเมืองก็ยังมีผู้อ่านและอธิบายให้ผู้ฟังที่มีศรัทธาส่วนใหญ่
เป็นจำนวนมาก เพราะฉะนั้นในการต่อสู้ดิ้นรนเพื่ออิสรภาพของชาติ
ที่มหาดมะ คานธีได้ดำเนินการนั้นท่านก็ได้ตั้งชื่อว่า “รามราชยะ”
หรือรัชสมัยแห่งสัจธรรมและอหิงสาเป็นอุดมคติขึ้นมา ทั้งนี้ถือว่า
พระรามนั้นเป็นตัวแทนของธรรมะต่อสู้กับทศกัณฐ์หรือท้าววราพนาสูร
ซึ่งเป็นตัวแทนของอธรรมะ แม้ว่าการต่อสู้จะยืดเยื้อเป็นเวลานาน
ต่างฝ่ายต่างก็ต้องเตรียมกำลังคนมาต่อต้านกันอย่างเต็มที่ บางครั้ง
ฝ่ายธรรมะก็ต้องถอยทัพ ถูกตีแตกพ่ายมาเหมือนกัน บางครั้ง
ฝ่ายอธรรมก็ถูกตีแตกพ่ายกระเจิดกระเจิงกลับไป แต่อย่างไรก็ตาม
ในที่สุดธรรมะก็เป็นฝ่ายชนะอธรรม เพราะฉะนั้นเมื่อท่านมหาดมา
คานธีได้พยายามเรียกร้องอิสรภาพให้แก่ประเทศอินเดีย ท่าน
มหาดมะ คานธีจึงได้เอาหลักของพระรามนั้นมาใช้ เพราะฉะนั้นท่าน
จึงได้ตั้งหลักของท่านเรียกว่า “รามราชยะ” หรือว่ายุคของท่านว่า

ปรัชญาประยุกต์สู่คนไทย

ยุครามราชะซึ่งเป็นรัชสมัยหรือว่าเป็นสมัยที่จะเอาสัจธรรมมาใช้ และสัจธรรมที่ท่านจะเอามาใช้ที่สำคัญก็คือหลัก อหิงสา ซึ่งถือว่าเป็นอุดมคติของกระบวนการรามราชะที่พยายามจะกอบกู้อิสรภาพให้แก่ประเทศอินเดีย โดยการอาศัยหลักอหิงสานี้เอง ในที่สุดอินเดียในความนำของท่านมหาตมะ คานธี ก็ประสบผลสำเร็จ ได้รับอิสรภาพ ได้รับเอกราช เพราะว่าฝ่ายที่ปกครองคืออังกฤษก็ไม่สามารถที่จะใช้อาวุธปราบปรามฝ่ายพวกที่ไม่ยอมต่อสู้ได้ เพราะโดยวิสัยของทหาร โดยวิสัยของลูกผู้ชายแล้วก็ไม่ควรที่จะรังแกผู้ที่ไม่มีอาวุธจะต่อสู้ เพราะฉะนั้นเมื่ออังกฤษได้ใช้อาวุธปราบปรามพวกนี้มาเป็นเวลานานและก็ไม่ประสบผลสำเร็จก็เกิดความละอายใจขึ้นมา ในที่สุดก็ต้องยอมให้เอกราชแก่อินเดีย

กฎหมายศักดิ์สิทธิ์และมหากาพย์ของพวกฮินดูนี้ พวกฮินดูเห็นว่ามีคุณค่าดีลึกล้ำน้อยกว่าคัมภีร์พระเวทเพียงเล็กน้อย มหากาพย์ในที่นี้ก็หมายถึงมหากาพย์ภารตยุทธ์กับรามายณะ แม้ว่าจะไม่ใช่คัมภีร์พระเวทที่มีมาแต่เดิม แต่ถึงกระนั้นชาวฮินดูทั้งหลายหรือพวกฮินดูทั้งหลายก็คงให้การยกย่องมหากาพย์ทั้งสองนี้มากทีเดียว จะน้อยกว่าแต่ก็เฉพาะคัมภีร์พระเวทเท่านั้น และได้รวมกันเป็นร่างแห่งดาราถึงคัมภีร์เรียกว่า สมฤติ คือปริมปราประเพณีของมนุษย์ขึ้นตรงกันข้ามกับคัมภีร์พระเวท ซึ่งถือว่าเป็นสมฤติ คือที่เทวาทรงเปิดเผยส่วนใหญ่ เข้าใจกันว่าสมฤติมีศรัทธาเป็นหลักมูลฐานและดังนั้นอำนาจของสมฤติจึงเกิดจากศรัทธาเท่านั้น จะเป็นการดีที่สุดในหนังสือกฎหมายคือ *คุฤหยสูตร* สูตรว่าด้วยพิธีกรรมในบ้านและ *ธรรมสูตร* สูตรเกี่ยวกับธรรมะได้เขียนเป็นร้อยแก้ว

ป ร ั ษ ฐ า ป ร ะ ยুক্ত ชุ ต อ น เ ต ย

และในประมวลกฎหมายที่ได้ขยายแก้ไขออกไปทีหลังที่เรียกว่า
 ธรรมศาสตร์ หรือ สมุญติ และตำราต่างๆที่เกี่ยวข้องเนื่องกัน
 ประมวลกฎหมายรุ่นหลังซึ่งมีชื่อเสียงมากที่สุดก็คือหนังสือกฎหมาย
 ของท่านมนูซึ่งเรียกว่า มนุสมุญติ ซึ่งเขียนในสมัยราชวงศ์สุทศ
 คือประมาณพุทธศตวรรษที่ ๔ หรือที่ ๕ และประมวลกฎหมาย
 ของยาชณวาลกย เราเรียกว่า ยาชณวาลกยสมุญติ ซึ่งเขียนในสมัย
 ราชวงศ์คุปตะตอนต้นประมาณพุทธศตวรรษที่ ๙

ยุคสมุญติคือยุคหนังสือเก่าๆ และมหากาพย์ ซึ่งเป็นยุค
 สำคัญนั้น กินเวลาหลายๆก็ประมาณหนึ่งพันปี สมุญติได้ให้ปรัชญา
 ชีวิตและองค์การทางสังคมที่เป็นกลุ่มก้อนที่คงทนต่อการพิสูจน์แก่
 อินเดีย นั่นคือทนต่อการพิสูจน์ต่อการที่อินเดียได้ถูกต่างด้าวรุกราน
 และปกครองมาเป็นเวลาหลายร้อยปีในแง่หนึ่ง กับมีอีกแง่หนึ่งก็
 เป็นการพิสูจน์ศาสนาต่างๆที่แผก फैนออกไปซึ่งทำให้เกิดเป็นแบบ
 การทำให้เป็นหน่วยและการรวมศาสนาทั้งสองประเภทเข้าด้วยกัน
 ในยุคที่ชาวต่างประเทศเข้ามารุกรานและปกครองในสมัยเดียวกัน
 นั้นเอง เราได้มองเห็นความแพร่หลายไปอย่างรวดเร็วของลัทธิคติที่
 เชื้อถือในเรื่องเทพเจ้าซึ่งหลังจากที่ได้มีการต่อต้านอยู่บ้างในระยะ
 แรกๆแล้ว ต่อมาก็ยอมรับอำนาจของกฎหมายศักดิ์สิทธิ์และคัมภีร์
 พระเวท และก็ได้รับความสนับสนุนจากศาสนาพราหมณ์ที่แท้เป็น
 การตอบแทน ไม่นานนักสัมพันธมิตรก็เจริญขึ้นมาเป็นกระบวนการ
 เคลื่อนไหวกระบวนการเดียว แม้จะแยกเป็นหลายสำนักหลายนิกาย
 ก็ตาม กระบวนการนี้เรียกว่า ลัทธิฮินดู ลัทธิฮินดูซึ่งตรงกันข้ามกับ
 ศาสนาพราหมณ์ เพราะถือว่าเป็นกระบวนการมวลชนที่นำเข้ามาสู่

ปรัชญาประยุกต์ยุคอินเดีย

วัฒนธรรมและนโยบายอันเดียวกันโดยมีกฎหมายศักดิ์สิทธิ์ของพวกพราหมณ์ ประชาชนต่างๆ ชั้นต่างๆ และปริมปราประเพณีทางศาสนาต่างๆเป็นประเพณี การที่พลังต่างๆได้หลอมเข้าด้วยกันนี้ได้ก่อให้เกิดยุคคลาสสิกที่สำคัญมากที่สุดในโลก นั่นคือยุควัฒนธรรมฮินดู ในสมัยราชวงศ์คุปตะประมาณพุทธศตวรรษที่ ๙ ถึงพุทธศตวรรษที่ ๑๐ มโนภาพต่างๆซึ่งสมุติได้สร้างขึ้นอย่างประณีตและได้แน่นอยู่นั้นก็คือมโนภาพเกี่ยวกับธรรมะ คำว่าธรรมะนี้ได้มีใช้อยู่ในคัมภีร์ของศาสนาพราหมณ์ส่วนมาก นับตั้งแต่คัมภีร์พระเวทลงมาถึงเดียว และใช้อธิบายต่างๆกันดังที่เราได้เห็นมาแล้ว ธรรมะนี้ยังได้แสดงให้เห็นมโนคติต่างๆ เช่น พิธีรีตองที่ปรากฏในคัมภีร์พระเวท ความประพฤตินด้านจริยศาสตร์ กฎเกี่ยวกับบรรณะ กฎหมายแพ่งและกฎหมายอาญา กฎหมายศักดิ์สิทธิ์เป็นการประมวลธรรมะ ความจริงมโนภาพเกี่ยวกับธรรมะเป็นสิ่งที่เข้าใจสิ่งทั้งปวง และเมื่อกล่าวอย่างกว้างๆก็อาจกล่าวได้ว่าประกอบด้วยมโนภาพซึ่งมีจุดมุ่งหมายอยู่ที่จะทำให้การยังชีพทางด้านวัตถุและทางด้านจิตใจกับความเจริญของปัจเจกชนและสังคมต่อไป ลักษณะที่สำคัญอีกประการหนึ่งของธรรมะที่สมควรที่เราจะตั้งข้อสังเกตไว้เป็นพิเศษก็คือ เขาถือว่าธรรมะมิได้เป็นภาวะสถิต เนื้อหาของธรรมะมักจะเปลี่ยนแปลงไปตามท้องเรื่องของกาลเวลา สถานที่ และสิ่งแวดล้อมทางสังคมที่เปลี่ยนแปลงอยู่

เมื่อไม่คำนึงถึงลักษณะภาพที่เข้าใจกันของธรรมะแล้ว ในความหมายที่นับว่าเป็นสามัญที่สุดนั้น ธรรมะก็ถูกจำกัดเป็นอุดมคติที่สำคัญ ๒ ประการ คือการจัดชีวิตทางสังคมโดยอาศัยบรรณะ

ป ร ิ ข ญา ป ระ ษุ ก ต์ ชุ ต อ น เ ต ย

ที่กำหนดไว้ดีแล้วและจัดเป็นระเบียบดีแล้วประการหนึ่ง กับการจัดชีวิตปัจเจกบุคคลภายในวรรณะเหล่านั้นเป็นอาศรมต่างๆ ดังนั้นในภาษาที่รู้จักกันทั่วไป ธรรมะก็มีความหมายเกือบจะเหมือน วรรณะ - อาศรม - ธรรม นั่นคือธรรมะอันได้แก่หน้าที่ที่กำหนดไว้ของวรรณะ ๔ และชีวิต ๔ ชั้นคืออาศรม ๔

เขาถือกันว่าระบบวรรณะ ๔ เป็นลักษณะที่เป็นสาร์ตละสำคัญที่สุดของสังคมพราหมณ์ แม้ลัทธิฮินดูในสมัยต่อมาซึ่งแตกต่างไปจากศาสนาพราหมณ์ในแง่ที่สำคัญๆ หลายแง่ ก็ได้ให้ความคุ้มครององค์การทางศาสนาที่เปลี่ยนแปลงไว้อย่างพิถีพิถันระมัดระวังมาก แม้โดยทั่วไปจะแปล “วรรณยาสถา” ว่า ระบบวรรณะ แต่เราก็ควรระลึกไว้ด้วยว่า เมื่อพูดกันอย่างเคร่งครัดตามตัวอักษรแล้ว วรรณะมิได้หมายถึงชาติชั้นดังที่เราเข้าใจทุกวันนี้ ระบบชาติชั้นคือ Caste นั่นก็คือ “ชาติยาสถา” ซึ่งไม่ต้องสงสัยละว่าเป็นตัวแทนการขยายระบบวรรณะเดิมออกไปจากคัมภีร์ศาสนาพราหมณ์สมัยแรกๆ เราจะหาเรื่องราวทางประวัติศาสตร์เกี่ยวกับบ่อเกิดและพัฒนาการของชาติชั้นและวรรณะได้น้อยมาก จุดมุ่งหมายของคัมภีร์เหล่านั้นก็เพื่อเชิดชูและประกันองค์การทางสังคมที่มีมโนภาพเกี่ยวกับชาติชั้นและวรรณะปกครอง คัมภีร์เหล่านั้นพูดถึงกำเนิดอันเป็นทิพย์ของปรากฏการณ์ทางสังคมเหล่านั้นและเกี่ยวกับเรื่องนี้ ก็ได้ให้เรื่องราวที่สลับซับซ้อนเรื่องด้วย ปรากฏการณ์ทางสังคมที่สับสนเช่นเรื่องชาติชั้นวรรณะนั้นจะต้องเป็นผลแห่งการที่องค์ประกอบต่างๆ กันมีปฏิกิริยาต่อกัน คำว่า วรรณะ ซึ่งตามตัวแปลว่าสีหรือผิวนั่นเอง ก็คงจะบ่งถึงองค์ประกอบที่เป็นมูลฐานเหล่านี้

ประการหนึ่งก็คือความแตกต่างกันในด้านชาติพันธุ์ ในคัมภีร์ฤคเวท เราบังเอิญพบข้อความที่อ้างถึง “อารยวรรณะ” จริงๆ อันได้แก่ พวกอารยันในคัมภีร์พระเวทกับ “ทาสวรรณะ” คือพวกทาสซึ่งเป็น ชื่อที่เหมารวมเรียกชนกลุ่มอื่น นอกจากพวกอารยันในคัมภีร์พระเวท ในเขตแดนที่พวกอารยันมีอำนาจเป็นเด่นอยู่นั้น เส้นแบ่ง วรรณะที่แบ่งสังคมอารยันชั้นสูง ๓ ระบบ ออกจากระบบที่ ๔ ซึ่งเป็นระบบของพวกศูทรที่น่าขงนั้นถือกันเคร่งครัดมาก นี่หมายถึง การแบ่งวรรณะออกเป็น ๔ วรรณะ ได้แก่ กษัตริย์ พราหมณ์ แพศย์ และศูทร สำหรับพวกกษัตริย์ พราหมณ์ และแพศย์นั้นเป็นพวกที่เป็นอารยัน ส่วนวรรณะศูทรไม่ใช่อารยัน พวกศูทรที่ติหรือติเตียน อารยันหรือแม้แต่เชื่อว่านั่งบนที่เสมอกับอารยัน ก็จะถูกลงโทษ อย่างหนัก ความแตกแยกกันทางสังคมนี้ได้รับความเห็นชอบจาก ทางศาสนา คือศาสนาพราหมณ์ และดังนั้นแม้แต่ทุกวันนี้ก็ยังถือ กันว่ามีความแตกต่างกันระหว่างวรรณะฮินดูกับวรรณะศูทรอีก พวกศูทรไม่ได้รับอนุญาตให้ศึกษาคัมภีร์พระเวท การประกอบยัญพิธี ตามคัมภีร์พระเวทและการประกอบพิธีกรรมแสดงตนเป็นอารยัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการให้ด้ายสายสิญจน์ศักดิ์สิทธิ์อันเป็นสัญลักษณ์ แห่งการยอมรับเด็กอารยันเข้าเป็นสมาชิกในชั้นของเขานั้นอย่างสิ้นเชิง

องค์ประกอบที่สำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ ลักษณะที่เป็น แบบใช้เวทมนตร์คาถาแบบพิธีรีตอง วรรณะสำคัญทั้ง ๔ นั้นแตกต่างกันและกันตามบทบาทเฉพาะที่เขาได้แสดงในส่วนที่เกี่ยวกับการที่ อุทิศชีวิตให้แก่หมู่ชน วรรณะเหล่านี้จะพิจารณาตัดสินได้ก็โดยอาศัย มโนภาพที่แน่นอนบางอย่างเกี่ยวกับข้อห้าม (ตาบู่) การทำให้

ได้แก่นักบวชอีก ๑ เราจะเห็นได้ว่าระบบชีวิตชั้นต่างๆ ๔ ชั้น ได้หาวิธีที่จะแก้ข้อขัดแย้งในระหว่างอุดมคติต่างๆ ๒ อย่าง คือการทำสังคมให้เป็นปึกแผ่นและก้าวหน้าประการหนึ่ง กับการหลุดพ้นทางด้านจิตใจของปัจเจกบุคคลอีกประการหนึ่ง ในส่วนที่เกี่ยวกับโครงการ ๔ ชั้นนี้ คัมภีร์กฎหมายศักดิ์สิทธิ์ได้กล่าวถึงอุดมคติของพราหมณ์และส่วนที่เกี่ยวกับหัวเรื่องต่างๆ เช่น การศึกษารูานะของสตรีและชีวิตครอบครัวไว้อย่างแจ่มแจ้งและค่อนข้างจะละเอียดลออสักหน่อย ได้มีการพยายามที่จะแสดงแผนผังชีวิตทั้ง ๔ ชั้นให้สืบเนื่องอยู่ต่อไปและมีประสิทธิภาพมากขึ้นโดยกำหนด สังสการ อันได้แก่พิธีกรรมต่างๆไว้มากมาย ซึ่งตามที่เคยเป็นมาก็นับว่าเป็นเสมือนเสาไฟฟ้าตามถนนที่จะนำไปสู่ความรุ่งเรืองแห่งบุคลิกภาพของมนุษย์อย่างเต็มที่ สังสการเหล่านี้คลุมไปถึงชีวิตทั้งปวงของมนุษย์เริ่มตั้งแต่ก่อนคลอดและสิ้นสุดลงด้วยเงื่อนไข หลังจากตายแล้ว

ดังนั้นเราจะเห็นได้ว่า พวกที่นับถือศาสนาพราหมณ์ได้พัฒนาระบบความคิดทางด้านสังคมที่กว้างขวางขึ้น ระบบนี้ได้ดำเนินมาเพื่อก่อให้เกิดมูลฐานแห่งสังคมฮินดู แม้ในทุกวันนี้ในรูปที่มีการเปลี่ยนแปลงแก้ไขบ้างไม่มากนักน้อย

เราจะเห็นได้ว่าเรื่องของวรรณะนั้น เป็นเรื่องที่เกิดมาในภายหลัง เดิมทีเดียวพวกอารยันทั้งหลายก็ไม่ได้แบ่งกันเป็นวรรณะอย่างที่เป็นอยู่ในปัจจุบันนี้ เดิมทีเดียวพวกอารยันก็มีเพียง ๓ ชั้น ๓ ชั้น คือว่าเป็นพวกกษัตริย์ อันได้แก่พวกนักรบพวกหนึ่ง เป็นพวกพราหมณ์อันได้แก่นักบวชพวกหนึ่ง กับพวกแพศย์อันได้แก่พวกที่เป็นศิลปินหรือว่าทำมาค้าขายอะไรต่างๆอีกพวกหนึ่ง ต่อเมื่อพวก

อารยันได้บุกรุกเข้ามาในอินเดีย สามารถเอาชนะอินเดียได้ จับชาวพื้นเมืองทั้งหลายเป็นเชลย และก็บังคับใช้การงานต่างๆ ซึ่งชาวพื้นเมืองต่างๆ เหล่านี้ บางพวกก็ได้เคยมีการศึกษาดีมาแล้ว ได้เคยมีขนบธรรมเนียมประเพณีของตนมาแล้ว ได้เคยมีหลักศาสนาและปรัชญาของตนมาแล้ว แต่ถึงกระนั้นเมื่อต้องตกมาเป็นทาสของพวกอารยัน พวกอารยันก็ถือว่าพวกพื้นเมืองเหล่านี้ทั้งหมดว่าเป็นทาส หรือว่าเป็นพวกชนชั้นศูทร คือใครก็ตามที่ไม่ใช่พวกอารยันถือว่าเป็นศูทรทั้งสิ้น

โดยเหตุที่ว่าศาสนาพราหมณ์ถือหลักธรรมะเป็นหลักอันสำคัญ หรือว่าจุดมุ่งหมายประการแรกของมนุษย์ ปัญหาต่อไปก็คือว่า ธรรมะนั้นคืออะไร เพราะว่าคำว่า ธรรมะ นั้นเป็นคำที่นำศึกษา เพราะมีความหมายกว้างเหลือเกิน แล้วแต่ศาสนา แล้วแต่สำนัก นิกายจะตีความกันไปได้ต่าง ๆ นานา จึงนับว่าเป็นการยากที่จะหาข้อความเพียงตอนเดียว ที่จะแสดงให้เห็นถึงลักษณะแห่งธรรมะที่กว้างขวางพอเชื่อถือได้ เพราะฉะนั้นจึงนำข้อความที่เป็นแบบฉบับ บางตอนมาแสดงไว้เพื่อประกอบความคิดเห็นว่า ข้อความเหล่านั้น อาจจะระบุถึงทำที่บางอย่างแห่งมโนภาพที่สำคัญมากนี้ ในศาสนาพราหมณ์ ไวโนลัทธินดูได้ข้อความจาก คัมภีร์ไตรปิฎกอารยันยะ ได้พูดถึงธรรมะไว้ว่า “ธรรมะเป็นพื้นฐานแห่งจักรวาลทั้งปวง ในโลกนี้ประชาชนย่อมไปขอให้บุคคลที่เชี่ยวชาญในธรรมเป็นผู้แนะแนวทางให้ โดยอาศัยธรรมะนี้ เขาย่อมขจัดความชั่วให้หมดไปได้ ทุกสิ่งทุกอย่างต้องมีธรรมะเป็นพื้นฐานทั้งนั้น เพราะฉะนั้นเราจึงเรียกธรรมะว่าเป็นความดีที่สูงสุด” นี่เป็นการให้ความหมายของ

ธรรมะ อย่างสั้นๆ ตามหลักตามคัมภีร์ไตรปิฎกหรืออาร์ณยกะ ถือว่า ธรรมะนั้นเป็นหลักหรือว่าเป็นพื้นฐานของจักรวาลทั้งสิ้น และ ธรรมะนั้นเป็นความดีที่สูงสุดที่มนุษย์ทุกคนจำเป็นที่จะต้องให้ผู้ เชี่ยวชาญแนะนำในเรื่องธรรมะให้ และเมื่อเรามีธรรมะ เราก็คะ สามารถจัดความชั่วให้หมดไปได้ เพราะฉะนั้นทุกสิ่งทุกอย่างจึง ถือว่ามีธรรมะเป็นพื้นฐานทั้งนั้น

ในคัมภีร์มหาภารตะได้มีข้อความเกี่ยวกับธรรมะนี้ว่า “เพื่อ ส่งเสริมความเข้มแข็งและประสิทธิภาพในหมู่สัตว์ทั้งหลาย จึงได้มี การประกาศธรรมะขึ้น อะไรก็ตามที่ประกอบด้วยอหิงสา นั้นแหละ คือธรรมะละ นั่นคือความเห็นที่กำหนดแน่นอนแล้ว”

“ที่เรียกว่าธรรมะ (จาก ธตุ ธาตุหรือว่า ธรุ ธาตุในอรรถว่า ทรงไว้) ก็เพราะมีวิสัยสามารถที่จะทรงโลกไว้ได้ ธรรมะนี้ได้ทรง ประชาชนไว้แยกๆกันตามสถานะของตน”

สิ่งที่ในคัมภีร์มหาภารตะหมายถึงคือ อหิงสา หรือว่าธรรมะ นั้น มีวิสัยสามารถที่จะทรงบุคคลที่ประพฤติธรรมะนั้นไว้ได้ คือ ไม่ให้ตกไปในที่ชั่ว

ไวเศษิกสูตร ได้กล่าวถึงธรรมะไว้ว่า “สิ่งที่ก่อให้เกิดประ- โยชน์ทางด้านวัตถุ และความดีทางด้านจิตใจ นั้นแหละคือธรรมะ” ส่วน คัมภีร์มनुสมฤติ กล่าววว่า “เมื่อผู้ใดฝ่าฝืนธรรมะ ธรรมะย่อม ทำลายผู้นั้นจริงๆ เมื่อผู้ใดรักษาธรรมะ ธรรมะย่อมรักษาผู้นั้น เพราะฉะนั้นจึงไม่ควรละเมิดธรรมะ เพราะธรรมะที่เราละเมิดแล้วนั้น จะทำลายเราเอง” นี่เราจะเห็นได้ว่าจากอหิงสาเหล่านี้ก็ได้ให้ความ หมายของธรรมะไว้ แม้ว่าจะไม่ตรงกันทีเดียว แต่ว่าเมื่อสรุปแล้ว

ก็มีลักษณะเหมือนกันว่าธรรมะนั้นเป็นพื้นฐานของทุกสิ่งทุกอย่าง ธรรมะนั้นจะเป็นผู้ทรงบุคคลผู้รักษาธรรมะไว้ไม่ให้ตกไปในที่ชั่ว คนทั้งหลายจำเป็นจะต้องพึ่งพาอาศัยธรรมะ และเมื่อเรามีธรรมะเป็นหลักยึดเหนี่ยวแล้ว เราก็จะสามารถจัดธรรมคือความชั่วให้หมดไปได้ เพราะฉะนั้นทุกสิ่งทุกอย่างก็จำเป็นจะต้องมีธรรมะเป็นพื้นฐานด้วยกันทั้งสิ้น และที่สำคัญอีกประการหนึ่งก็คือว่าเป็นธรรมะนั้นคือหลักอหิงสา มหาภารตะถือว่าหลักอหิงสาคือการไม่เบียดเบียนกันนั้นเป็นหลักธรรมะที่กำหนดไว้แน่นอนแล้ว เพราะว่าการไม่เบียดเบียนกันนี้ทำให้คนทั้งหลายอยู่ร่วมกันด้วยความเมตตากรุณา มีความรักนับถือกัน เมื่อเรามีความรักมีเมตตากรุณาต่อกัน ความเดือดร้อนที่จะเกิดจากการรบราฆ่าฟันกัน จากการเบียดเบียนกัน ก็ไม่มี ธรรมะตามศัพท์ของมันเป็นในภาษาสันสกฤตก็มาจาก ธตุ ธาตุ ภาษาบาลีก็มาจาก ธรุ ธาตุ คำว่า ธตุ หรือคำว่า ธรุ นี้แปลว่า ทรงไว้ เพราะฉะนั้นธรรมะตามศัพท์ก็ต้องแปลว่า สภาพที่ทรงบุคคลไม่ให้ตกไปในที่ชั่ว ผู้ใดรักษาธรรมะ ธรรมะก็จะทรงผู้นั้นไว้ ผู้ใดรักษาธรรมะมาก ธรรมะก็จะรักษาผู้นั้นไว้มาก แต่ว่าผู้ใดไม่รักษาธรรมะ ธรรมะก็จะไม่รักษาผู้นั้น หรือว่าผู้ใดทำลายธรรมะ ธรรมะก็จะทำลายผู้นั้น ทำให้เขาไม่สามารถที่จะเป็นคนดีขึ้นมาได้ ทำให้เขากลายเป็นคนชั่ว เป็นคนหยาบช้ำลามกอยู่ตลอดเวลา ถ้าหากว่าเราทำลายธรรมะมากเท่าไร ธรรมะก็จะทำลายเรามากเท่านั้น เพราะฉะนั้นธรรมะจึงหมายถึงสิ่งที่ก่อให้เกิดประโยชน์ ทั้งในด้านวัตถุและความดีในด้านจิตใจ ไม่ใช่ว่าธรรมะนั้นเป็นเรื่องของจิตใจ โดยเฉพาะในด้านของวัตถุก็ต้องอาศัยธรรมะ ในด้านของจิตใจก็ต้อง

อาศัยธรรมะ ไม่ว่าอะไรก็แล้วแต่ จะต้องมีธรรมะเป็นหลักสำคัญ
ด้วยกันทั้งสิ้น

สำหรับวันนี้ หมดเวลาสำหรับการบรรยายปรัชญาแล้ว
กระผมขอยุติการบรรยายวันนี้ไว้เพียงแค่นี้ สำหรับเรื่องของธรรมะ
นั้นยังมีเรื่องที่จะนำมาอีกมากมาย ซึ่งจะไว้กล่าวในโอกาสหน้า.

สวัสดิ์

๓ มิถุนายน ๒๕๑๑

๒๔

บ่อเกิดและขอบเขตแห่งธรรม
กถายุก ไตรดายุก ทวารยุก กลียุก
วรรณธรรม หรือการจัดตั้งวรรณะทั้ง ๔

สวัสดีครับ

วันนี้ผมจะได้บรรยายปรัชญาอินเดียต่อจากคราวที่แล้ว คราวก่อนผมได้บรรยายถึงจุดมุ่งหมายประการแรกของมนุษย์ ศาสนาพราหมณ์ถือว่ามนุษย์เรามีจุดมุ่งหมายที่สำคัญอยู่ ๔ ประการ สำหรับประการแรกอันได้แก่ ธรรมะ นั่นถือว่าเป็นจุดมุ่งหมายที่นับว่าสำคัญเป็นประการแรก

คราวที่แล้วผมได้บรรยายเกี่ยวกับธรรมะว่าคืออะไรแล้ว วันนี้ผมจะได้พูดถึงบ่อเกิดและขอบเขตของธรรมะ การอภิปรายเกี่ยวกับสภาวะและขอบเขตของธรรมะที่เป็นบุคลาธิษฐานมากกว่า ดังที่เรา

ป ร ำ ข ญ า ป ระ ยุ ก ต์ ชุ ด อี น เ ตี ย

เข้าใจโดยทั่วไปนั้น ได้มีข้อความปรากฏอยู่ในคัมภีร์ยาชณฺวาลกัย-
สมุตติซึ่งมีข้อความว่า

เมื่อได้แสดงความคารวะต่อท่านยาชณฺวาลกัยผู้เป็นหัวหน้า
โยคีทั้งหลายแล้ว นักปราชญ์ทั้งหลายก็ได้กล่าวว่า “ขอท่านได้โปรด
อธิบายธรรมะเกี่ยวกับชาติชั้นทั้ง ๔ อาศรมทั้ง ๔ และอื่นๆ แก่
พวกเราทั้งหลายโดยละเอียดด้วยเถิด”

หัวหน้าโยคิยาชณฺวาลกัย ซึ่งอาศัยอยู่ที่เมืองมิลิลาซึ่งเป็น
เมืองหลวงของแคว้นวิเทหะ เมื่อได้เข้ามานอยู่ครู่หนึ่งแล้ว ก็ได้
กล่าวแก่นักปราชญ์ทั้งหลายว่า “พวกท่านเข้าใจกฎหมายของ
ประเทศที่มฤคทั้งหลายจะท่องเที่ยวไปได้โดยเสรีโดยถ่องแท้
แล้วหรือ?” พระเวททั้ง ๔ พร้อมด้วยคัมภีร์ปุราณะ ดรรกศาสตร์
ศาสตร์เกี่ยวกับการตีความหมายพระเวท ธรรมศาสตร์และสาขา
ต่างๆ ๖ สาขาของคัมภีร์พระเวท ย่อมก่อให้เกิดเป็นศาสตร์และ
ธรรมะ ๑๔ เรื่องด้วยกัน

ในบางประเภทในบางครั้งโดยอาศัยวิธีการบางอย่าง เมื่อเรา
มีศรัทธาให้สิ่งของแก่บุคคลที่สมควรจะได้รับในกรณีนั้น เรื่องราว
เหล่านี้ทั้งหมดย่อมระบุถึงมโนภาพเกี่ยวกับธรรมะในหมู่เรื่องราวอื่นๆ

คัมภีร์พระเวทอันได้แก่ศรุติ กฎหมายศักดิ์สิทธิ์อันได้แก่
สมุตติ การกระทำความดี ไม่ว่าจะสอดคล้องกับอาตมันของเราเอง
หรือไม่ก็ตาม และความปรารถนาดีเกิดจากความตั้งใจที่บริสุทธิ์
ทั้งหมดนี้ ตามที่ถือกันมา ก็ถือว่าเป็นบ่อเกิดแห่งธรรมะ

ที่เหนือกว่าการกระทำเช่นนั้น เช่น การประกอบบุญพิธี การ
ปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณี การควบคุมตนเอง อหิงสาคือ

ป ร ำ ข ญ ำ ป ร ะ ช ุ ก ์ ช ุ ด อ น เ ลี ย

ความไม่เบียดเบียน ทานคือการให้การบริจาค และการศึกษาพระ-
เวทก็คือธรรมะที่สูงที่สุด ซึ่งได้แก่การรู้แจ้งตัวตนโดยวิธีการทำโยคะ

บุคคล ๔ คนผู้มีความเชี่ยวชาญในคัมภีร์พระเวทและธรรมะ
หรือกลุ่มบุคคลที่เข้าของเฉพาะในไตรเพท ย่อมก่อให้เกิดเป็นศาลขึ้น
สิ่งที่ศาลนั้นประกาศออกมา ก็ควรเป็นธรรมะ หรือว่าสิ่งที่แม้บุคคล
ที่ดีที่สุดในหมู่ผู้รู้เรื่องราวเก่า ๆ ของชีวิตได้ประกาศไว้ก็ควรจะเป็น
ธรรมะด้วย

ข้อความตอนนี้ ซึ่งเป็นธรรมชาติแห่งสารบัญนั้นก็ควรจะ
ขอบเขตและเนื้อหาของกฎหมายศักดิ์สิทธิ์ดังที่เข้าใจกันอยู่ตาม
ประเพณีแล้ว

นอกจากนั้นข้อความจากคัมภีร์มนุสมฤตก็มีตอนที่น่าสนใจ
อยู่หลายตอนด้วยกัน เช่นข้อความที่ว่า

การสร้างสรรค์จักรวาล การปฏิบัติในเรื่องเกี่ยวกับสัตย์
สาบาน การปฏิบัติเกี่ยวกับการปฏิญาณตนเป็นนักเรียน หรือ
พฤติกรรมที่แสดงความเคารพต่อครูอาจารย์เป็นต้น กฎสูงสุดที่
เกี่ยวกับวิธีสงวน ซึ่งจะต้องปฏิบัติตอนที่สิ้นสุดการเป็นนักเรียน

การนำเจ้าสาวมา การกำหนดการแต่งงานชนิดต่าง ๆ ระเบียบ
ต่าง ๆ เกี่ยวกับมหายัญพิธี กฎนิรันดร์เกี่ยวกับพิธีศพ

การกำหนดวิธีที่จะได้รับเครื่องยังชีพ การปฏิญาณของพวกที่
จบการศึกษาในพระเวทคือคฤหัสถ์ผู้เป็นพราหมณ์ กฎว่าด้วยสิ่งที่
รับประทานไม่ได้ การชำระมนุษย์และสิ่งอื่น ๆ ให้หมดจด

กฎหมายเกี่ยวกับสตรี กฎว่าด้วยชีวิตของนักบวช ความหลุด
พ้นทางจิต การสละโลกียวิสัยออกบวช หน้าที่ทั้งมวลของกษัตริย์

ป ร ั ช ญ า ป ระ ยุ ก ต์ ชุ ด อี น เ คี ย

การพิจารณาตัดสินการฟ้องร้องคดี

กฎต่างๆที่เกี่ยวกับการสอบพยาน กฎว่าด้วยความสัมพันธ์ระหว่างสามีกับภรรยา กฎว่าด้วยทรัพย์สินมรดกและการแบ่งทรัพย์สินสมบัติของบรรพบุรุษ กฎหมายเกี่ยวกับการพนัน การตัดบุคคลที่พิสูจน์ได้ว่าเป็นชาวกานามของสังคมออกไป

ความประพฤติของพวกแพศย์หรือไวยาณะและศูทร บ่อเกิดแห่งวรรณสังกร กฎหมายเกี่ยวกับวรรณะทั้ง ๔ ในระหว่างที่ได้รับความลำบากเดือดร้อน พิธีรต้องเกี่ยวกับการล้างบาป

เรื่องการเวียนว่ายตายเกิด ๓ ประการที่สืบเนื่องมาจากกรรม ที่บุคคลได้ทำไว้ ความดีทางด้านจิตใจ การตรวจตรากรรมที่เป็นบุญเป็นกุศลและที่เป็นบาป

กฎหมายของเฉพาะประเทศ กฎหมายเฉพาะวรรณะ กฎนิรันดร์เกี่ยวกับครอบครัวของแต่ละบุคคล กฎเกี่ยวกับประชาคมที่เป็นมิชฌาতিฐ เรื่องต่างๆที่กล่าวมานี้ทั้งหมด ท่านมनुได้อธิบายไว้ในคัมภีร์มनुสมฤตินีทั้งนั้น

นอกจากนั้นคัมภีร์มनुสมฤติยังได้กล่าวถึงธรรมะว่า ธรรมะมิใช่สิ่งที่สถิตคือสิ่งที่คงที่ (static) ข้อความที่ผมจะได้นำมาเสนอตอนต่อไปนั้นก็จะได้แสดงให้เห็นถึงความหมายข้อนี้ ข้อความที่จะกล่าวต่อไปนี้จะแสดงให้เห็นลักษณะที่สำคัญมากประการหนึ่งของธรรมะ นั่นคือมโนภาพและเนื้อหาของธรรมะเปลี่ยนแปลงไปตามเหตุการณ์ต่างๆที่เปลี่ยนแปลงอยู่ ปรัมปราประเพณีโบราณได้พูดถึงยุคทั้ง ๔ นั่นคือ กฤตายุค ไตรตายุค ทวารยุค และกัลียยุค ซึ่งมีช่วงเวลา ๑,๗๒๘,๐๐๐ ปี ๑,๒๔๖,๐๐๐ ปี ๘๖๔,๐๐๐ ปี และ

ปรัชญา ประยุกต์ หุด หิน เตีย

๔๓๒,๐๐๐ ปีมนุษยตามลำดับ เชื่อกันว่ายุคทั้ง ๔ ที่สืบเนื่องกันมานี้ มีความเสื่อมทางด้านร่างกายและจิตใจเพิ่มขึ้นเป็นลักษณะ ฉะนั้นจึงไม่มีธรรมะที่เป็นชุดที่เป็นเอก รูปใดๆที่เราจะเอามาใช้กับยุคทั้ง ๔ นี้ได้เลย ยังมีผู้เชื่อกันต่อไปอีกว่า เมื่อยุคทั้ง ๔ นี้มาบรรจบครบรอบแล้วก็จะบังเกิดมีที่สุดแห่งจักรวาลใหม่และมีวัฏจักรใหม่เป็นผลติดตามมา

ข้อความในคัมภีร์มनुสมฤติที่เกี่ยวกับเรื่องยุคทั้ง ๔ หรือ จตุรยุคนี้ได้มีข้อความว่า สิ่งที่มี ๔ เท้าและสมบูรณ์คือธรรมะ ในกฤตายุคซึ่งถือกันว่าเป็นเอกลักษณ์กับสัจธรรมจริงๆโดยอาศัย พฤติกรรมที่ตรงกันข้ามกับธรรมะ จึงมิได้มีประโยชน์ชนิดใดๆเพิ่มพูนขึ้นแก่มนุษย์เลย

ในอีก ๓ ยุคโดยอาศัยประโยชน์บางชนิดที่เพิ่มพูนแก่มนุษย์ โดยทางพฤติกรรมที่ตรงกันข้ามกับธรรมะ ธรรมะจึงถูกแบ่งไปเสียเลี้ยวหนึ่งอย่างได้ผล คือ ๑ ใน ๔ ในเรื่องเกี่ยวกับการแพร่หลาย แห่งการลักขโมย การพูดปด และการหลอกลวง ธรรมะก็หายไปทีละเลี้ยวๆ

ในกฤตายุค มนุษย์เราจะไม่มีโรคภัยไข้เจ็บ จะสมปรารถนา ในสิ่งที่มุ่งหวังทุกอย่างและมีอายุถึง ๔,๐๐๐ ปี แต่ในยุคต่างๆ ซึ่งเริ่มตั้งแต่ไตรตายุคเป็นต้นไปนั้น ช่วงชีวิตจะลดลงทีละเลี้ยวคือ ๑ ใน ๔

ช่วงชีวิตของมนุษย์ซึ่งเป็นมรรตยนั้นมีก้าวถึงอยู่ในคัมภีร์ พระเวท ผลลัพธ์ที่จะพึงปรารถนาแห่งการประกอบยัญพิธีและ อานาจทางด้านจิตใจโดยเฉพาะดวงวิญญาณที่อยู่ในร่างกายคือของ

ปรัชญาประยุกต์สู่ชีวิต

สัตว์ที่เป็นมรรตัย หมายถึงสัตว์ที่จะต้องตาย เหล่านี้เป็นผลลัพธ์
ในทางเป็นผลแห่งกรรมของมนุษย์ในโลกนี้ที่สอดคล้องต้องกันกับ
ลักษณะภาพของแต่ละยุค

ธรรมะชุดหนึ่งได้ถูกกำหนดไว้สำหรับมนุษย์ในภพชาตินี้
ธรรมะชุดอื่นๆได้กำหนดขึ้นไว้สำหรับมนุษย์ ในไตรภพ ใน
ทวารวดี และยังมีธรรมะอีกชุดหนึ่งสำหรับมนุษย์ในภพชาติตาม
ความเสื่อมที่ทวีมากยิ่งขึ้น อันแสดงถึงลักษณะยุคต่อๆมา

การบำเพ็ญตบะย่อมก่อให้เกิดธรรมะที่สูงที่สุดในภพชาตินี้
ความรู้ศักดิ์สิทธิ์ถือว่าเป็นธรรมะสูงสุดในไตรภพ การประกอบ
ยัญพิธีถือว่าเป็นธรรมะสูงสุดในทวารวดี การให้ทานเท่านั้นเป็น
ธรรมะสูงสุดในภพชาติ

ในเรื่องจตุรยุคหรือว่ายุคทั้ง ๔ ที่ได้กล่าวมานี้มีรายละเอียด
ที่เราควรจะได้ศึกษาเพิ่มเติมเพื่อประดับความรู้เกี่ยวกับเรื่องนี้ไว้
สำหรับจตุรยุคซึ่งแปลว่ายุคทั้ง ๔ นี้ คำว่า ยุค ในที่นี้หมายถึง
กำหนดอายุของโลกซึ่งแบ่งออกเป็น ๔ ยุคด้วยกันคือเป็นภพชาตินี้
ไตรภพ ทวารวดี และภพชาติ ก่อนจะถึงยุคแต่ละยุคนั้นจะมี
ช่วงระยะเวลาหนึ่งมาคั่นเรียกว่า สนธยาแห่งยุค และเมื่อหมด
สนธยาแห่งยุคแล้วก็จะมีช่วงเวลาอีกระยะหนึ่งมาคั่น ซึ่งเรียกว่า
สนธยาแห่งยุค ทั้งสนธยาและสนธยาแห่งยุคนี้เป็นช่วงเวลาหนึ่งใน
๑๐ ของยุคนั้นๆ ช่วงเวลาของแต่ละยุคนั้นถือเอาปีสวรรค์เป็นหลัก
ตามธรรมดาสัมภเวสีภพชาตินี้มีช่วงเวลา ๔,๐๐๐ ปีสวรรค์ เป็นสนธยา
เสีย ๔๐๐ ปี และเป็นสนธยาแห่งยุคอีก ๔๐๐ ปี เพราะฉะนั้นในภพ
ชาตินี้รวมเวลาทั้งหมด ๔,๘๐๐ ปี

ปรัชญาประยุกต์ชุดอินเล็ช

สววรรค์ในสมัยไตรตายุคมีช่วงเวลา ๓,๐๐๐ ปีสววรรค์คือลดลงมา ๑ ใน ๔ จาก ๔,๐๐๐ ปีก็เหลือ ๓,๐๐๐ ปี มีสนธยา ๓๐๐ ปี สนธยาสะอีก ๓๐๐ ปี เพราะฉะนั้นในสมัยไตรตายุคนั้นมีเวลารวมทั้งสิ้น ๓,๖๐๐ ปีสววรรค์

สมัยทวาบรยุคมีช่วงเวลา ๒,๐๐๐ ปีสววรรค์ นั่นคือลดลงมาอีก ๑ ใน ๔ ก็เหลือเพียง ๑ ใน ๒ มีสนธยา ๒๐๐ ปี มีสนธยาสะอีก ๒๐๐ ปี เพราะฉะนั้นในสมัยทวาบรยุคนี้มีช่วงเวลาทั้งหมด ๒,๔๐๐ ปีสววรรค์

ในสมัยกสิยุคมีช่วงเวลา ๑,๐๐๐ ปีสววรรค์ คือลดลงไปอีก ๑ ใน ๔ เหลือเพียงเศษ ๑ ใน ๔ ของสมัยกฤตายุค ในสมัยกสิยุคนี้มีช่วงเวลา ๑,๐๐๐ ปีสววรรค์ เป็นสนธยาอีก ๑๐๐ ปี เป็นสนธยาสะเสียอีก ๑๐๐ ปี เพราะฉะนั้นเมื่อรวมเวลาในสมัยกสิยุคก็มี ๑,๒๐๐ ปีสววรรค์

เมื่อรวมทั้ง ๔ ยุค คือ กฤตายุค ไตรตายุค ทวาบรยุค กสิยุค รวมทั้งสนธยาและสนธยาสะแห่งยุคทั้ง ๔ แล้ว ก็จะมีเวลารวมทั้งสิ้น ๑๒,๐๐๐ ปีสววรรค์

ปีสววรรค์กับปีมนุษย์นี้ต่างกันอย่างไร ท่านได้บอกไว้ว่า ๑ ปีสววรรค์มีระยะเวลาเท่ากับ ๓๖๐ ปีมนุษย์ เพราะฉะนั้นสมัยกฤตายุค ซึ่งมี ๔,๘๐๐ ปีสววรรค์ ถ้าเอา ๓๖๐ คูณเข้าไปก็จะได้เท่ากับ ๑,๗๒๘,๐๐๐ ปีมนุษย์ สมัยไตรตายุคซึ่งมีช่วงเวลา ๓,๖๐๐ ปีสววรรค์ เมื่อเอา ๓๖๐ คูณเข้าไปก็จะได้ ๑,๒๙๖,๐๐๐ ปีมนุษย์ สมัยทวาบรยุคซึ่งมีช่วงเวลา ๒,๔๐๐ ปีสววรรค์ เมื่อเอา ๓๖๐ คูณเข้าไปก็จะได้ ๘๖๔,๐๐๐ ปีมนุษย์ ในสมัยกสิยุคซึ่งมีช่วงเวลา

๑,๒๐๐ ปีสวรรค์ เมื่อเอา ๓๖๐ คูณเข้าไปก็จะได้ ๔๓๒,๐๐๐ ปีมนุษย์ เพราะฉะนั้นเมื่อรวมจตุรยุคคำนวณเป็นเวลามนุษย์แล้ว ก็จะได้ ๔,๓๒๐,๐๐๐ ปีมนุษย์ ทั้งสี่ยุคนี้รวมกันเรียกว่า มหายุค หรือ จตุรยุค หรือ มัณวันตร ซึ่งกินระยะเวลาถึง ๑๒,๐๐๐ ปี สวรรค์หรือ ๔,๓๒๐,๐๐๐ ปีมนุษย์ ที่นี้ท่านบอกว่า ๒,๐๐๐ มหา ยุคนี้แหละหรือ ๘,๖๔๐ ล้านปีมนุษย์ ถือว่าเป็น กับ หนึ่ง เพราะ ฉะนั้นที่เราพูดกันกับหนึ่งๆนี้เท่ากับ ๘,๖๔๐ ล้านปีมนุษย์

คราวนี้ ๑ กับถือว่าเป็นคืนหนึ่งและวันหนึ่งของพระพรหม ๑ กับถือว่าเป็นวันหนึ่งคืนหนึ่งของพระพรหมเท่านั้น ปีหนึ่งของ พระพรหมนี้ก็เท่ากับ ๓๖๕ กับ ถ้า ๓๖๕ กับ เมื่อคิดเป็นปีมนุษย์ แล้ว ๑ ปีพระพรหมก็เท่ากับ ๓,๑๕๓,๖๐๐ ล้านปีมนุษย์ เราจะ เห็นได้ว่าชั่วระยะเวลา ๑ ปีของพระพรหมนี้ เป็นเวลามนุษย์แล้ว มัณยาวนานเหลือเกิน พระพรหมนี้ท่านก็มีอายุ ๑๐๐ ปี เพราะ ฉะนั้นเมื่อเราเอา ๑๐๐ ปีไปคูณ ๓,๑๕๓,๖๐๐ ล้านปีมนุษย์ ก็จะ ได้อายุของพระพรหมเป็นจำนวนถึง ๓๑๕,๓๖๐,๐๐๐ ล้านปีมนุษย์ ถ้าคิดเป็นตัวเลขก็ได้ตัวเลขถึง ๑๕ ตัว ซึ่งอายุของพระพรหม อันมีระยะเวลาอันยาวนานนี้ท่านเรียกว่า ประ ที่นี้ถ้าหากว่าเพียง กึ่งประ ท่านเรียกว่า ประตะ เพราะฉะนั้น ประตะ จึงเท่ากับ ๑๕๗,๖๘๐,๐๐๐ ล้านปีมนุษย์ นับว่าเป็นระยะเวลาอันยืดยาวนาน เหลือเกิน ชาวฮินดูถือว่าจตุรยุคหรือยุคทั้ง ๔ นี้พออนุโลมเทียบ ได้กับ ยุคทองคำ ยุคเงิน ยุคทองเหลือง และ ยุคเหล็ก ของคน โบราณ และที่เรียกยุคทั้ง ๔ นี้ว่า กฤตายุค ไตรตายุค ทวารยุค และ กัลียุค นั้น ก็เรียกตามจำนวนแต่ทั้ง ๔ ด้านของลูกบาศก์

นั่นเอง กฤตายุคซึ่งเป็นยุคที่อุดมสมบูรณ์อย่างที่สุด หายยุคใด
เสมอเหมือนมิได้นั้น หมายถึงด้านที่มี ๔ แด้ม ไตรตายุคหมายถึง
ด้านที่มี ๓ แด้ม ทวารยุคหมายถึงด้านที่มี ๒ แด้ม และกลียุคซึ่ง
เป็นยุคมหาวินาศนั้นหมายถึงด้านที่มีแด้มเดียว ระบบการคำนวณ
วันเดือนปีที่ประณีตและกว้างขวางเหลือคนงานนี้ได้เกิดขึ้นใน
ระหว่างสมัยพระเวทกับสมัยมหาภารตยุทธนี้เอง ทั้งนี้เพราะไม่
ปรากฏวิวัฒนาการของระบบชนิดนี้อยู่ในบทโคลกต่าง ๆ ในคัมภีร์พระเวท
เลย แต่ในสมัยที่แต่งมหากาพย์มหาภารตยุทธระบบนี้ได้มีอยู่
เรียบร้อยแล้ว โดยทั่วไปมีความเห็นว่าคุณลักษณะ สัตว์ส่วนแห่ง
ธรรมชาติ และช่วงระยะอันยาวนานของแต่ละยุคนั้นลงรอยกับแด้มที่
อยู่แต่ละข้างของลูกบาศก์ดังที่ได้กล่าวมาแล้วนั่นเอง ในสมัยกฤต-
ายุค มนุษย์มีความสุขที่สุด มีชีวิตยืนนานที่สุดคือถึง ๔,๐๐๐ ปี
ยุคนี้เป็นยุคที่ธรรมชาติครองโลกอยู่เป็นนิรันดร์ การปฏิบัติหน้าที่
ก็ไม่เสื่อมถอย ประชาชนก็ไม่เสื่อมทราม ไม่ต้องใช้ความเพียร
พยายามใดๆทั้งสิ้น เพียงนี้ก็อยากได้อะไรก็ได้สิ่งนั้นๆสมความ
ปรารถนา ไม่มีการทะเลาะวิวาท ไม่มีการมุ่งร้ายหมายขวัญกัน
ไม่มีการสงคราม ไม่มีการร่ำไห้ ไม่มีความหยิ่งยโส ไม่มีการ
หลอกลวง ไม่มีความโกรธ ความโหดร้ายทารุณ ความเสียใจ
ความอิจฉาริษยาใดๆทั้งสิ้น มนุษย์ทั้งหลายต่างเชื่อฟังกฎว่าด้วย
บรรณะ และปฏิบัติตามศีลาจารวัตรที่มีปรากฏอยู่ในคัมภีร์พระเวท
อย่างเคร่งครัด ทุกคนต่างก็ปฏิบัติหน้าที่ของตนอย่างเต็มความ
สามารถ ต่างก็อุทิศชีวิตจิตใจเพื่อเทพเจ้าองค์เดียวโดยไม่หยุดยั้ง
ใช้สูตรเดียวกัน กฎเกณฑ์เดียวกัน และขนบธรรมเนียมประเพณี

ปรัชญา ประยุทธ์ ชุตินันต์

เดียวกัน แม้มนุษย์ทั้งหลายจะมีหน้าที่ต่างๆ กันก็ถือพระเวทคัมภีร์เดียวกันและปฏิบัติหน้าที่อย่างเดียวกัน นี่เปรียบเหมือนกับมี ๔ ขาบริบูรณ์

ในสมัยไตรตายุค ธรรมะก็เริ่มเสื่อมถอยลงไปประมาณ ๑ ใน ๔ ซึ่งเปรียบเสมือนเหลือเป็น ๓ ขาเท่านั้น แต่มนุษย์ก็ยังยึดมั่นในธรรมะอยู่และอุทิศชีวิตจิตใจให้แก่ธรรมะโดยการถือเอาพิธีรีตองเป็นหลักสำคัญ ยุคนี้เป็นยุคที่มีการประกอบยัญพิธีขึ้น ได้มีการประกอบยัญพิธีกันอย่างแพร่หลาย แต่วิธีการปฏิบัตินั้นก็มีความต่างกันไม่ว่ามนุษย์จะทำอะไรจะต้องหวังผลตอบแทนทั้งสิ้น หลังจากที่ได้ประกอบยัญพิธีหรือให้ทานแล้ว เขาจะต้องหวังว่าจะได้รับรางวัลตอบแทนเสมอไป เลิกบำเพ็ญกุศลกิริยา

ในสมัยทวารยุค ธรรมะลดเหลือเพียงครึ่งเดียวซึ่งก็เปรียบเหมือนเดิม มี ๔ ขาก็ลดลงเหลือเพียง ๒ ขา คัมภีร์พระเวทเกิดมีถึง ๔ คัมภีร์ บางคนก็ศึกษาหมดทั้ง ๔ คัมภีร์ บางคนก็ศึกษาเพียง ๓ คัมภีร์ บางคนก็ศึกษาเพียง ๒ คัมภีร์ และบางคนก็ศึกษาเพียงคัมภีร์เดียว นอกจากนั้นบางคนมิได้ศึกษาเลยแม้แต่คัมภีร์เดียว ในยุคนี้ได้มีการประกอบพิธีกรรมต่างๆ กันมากมายหลายวิธี โดยเหตุที่ความดีเสื่อมลงนี้เอง มนุษย์ที่ยึดมั่นในสัจธรรมจึงมีเพียงไม่กี่คน เมื่อมนุษย์เหินห่างจากความดี โรคภัยไข้เจ็บ ความทะยานอยาก ความหายนะนานาชนิดก็เกิดขึ้น ทำให้มนุษย์ทั้งหลายได้รับทุกข์ถึงกับต้องหันไปบำเพ็ญกุศลกิริยาอีก บางคนเมื่อปรารถนาจะได้ไปเสวยความสุขในสรวงสวรรค์ ต่างก็พากันประกอบยัญพิธีต่างๆ การที่มนุษย์ต้องเสื่อมทรามอย่างนี้ก็เพราะมนุษย์ไม่ตั้งอยู่ในธรรมนั่นเอง

ป ร ั ช ญ า ป ร ะ ชู ก ต์ ชู ค อ น เ ต ย

ในสมัยกสิยุค ธรรมะลดลงเหลือเพียง ๑ ใน ๔ หรือเพียง เลี้ยวเดียวเท่านั้นซึ่งเปรียบเสมือนเดิมมีอยู่ ๔ ขาแล้วลดลงมาเหลือ เพียงขาเดียว สมัยนี้ต้องใช้พระเวทบังคับ มนุษย์จึงจะยอมปฏิบัติ การทำงานเพื่อธรรมะและการประกอบบุญพิธีต่างๆก็สิ้นสุดลง วรรณะและอาศรมทั้ง ๔ ก็สับสนปนเปกันไปหมด สัมพระเวทและ สัมมาปฏิบัติทั้งหลาย ละเลยเพิกเฉยไม่ปฏิบัติตามพระเวท ความชั่ว ทุกชนิดต่างก็คืบคลานเข้ามา ความหายนะ โรคภัยไข้เจ็บ ความยาก ลำบาก ความโกรธ ความทุกข์ ความทิวโหย ความกลัวมีอยู่ทั่วไป ทุกหนทุกแห่ง ยิ่งกาลเวลาผ่านไปมากเท่าใด ธรรมะก็เสื่อมลงมาก เท่านั้น อายุก็สั้นลง เมื่อแก่เฒ่าลง เหตุผลก็น้อยลง ความเสื่อมทราม ทั้งหลายได้ทำลายความมุ่งหมายเดิมของเขาลงหมดสิ้น พวกป่าเถื่อนก็เข้าครอบครองที่ดิน มีการรบราฆ่าฟันกันอยู่ตลอดเวลา

ในสมัยกฤตายุค หลังจากที่ได้สร้างโลกขึ้นมาแล้ว พระพรหมก็สร้างฝาแฝดขึ้นมาพันคู่จากพระโอษฐ์ พระอูระ พระชานุ และพระบาทของพระองค์ตามลำดับ ฝาแฝดทั้งพันคู่นี้ดำรงชีวิต อยู่โดยไม่มีบ้านพักพิงอาศัย ไม่ว่าเขาจะปรารถนาอะไรเป็นได้สมปรารถนาทุกอย่าง โลกจะผลิตอาหารที่มีรสโอชะให้แก่ฝาแฝดเหล่านั้น เพราะในสมัยนั้นยังไม่มีสัตว์หรือพืชใดๆเลย ฝาแฝดแต่ละคู่เมื่อจะสิ้นชีวิตก็จะสร้างฝาแฝดของตนโดยไม่ผิดเพี้ยนมาอีกคู่หนึ่ง โดยเหตุที่แต่ละคนได้ปฏิบัติตามหน้าที่ของตนไม่มีอะไรนอกเหนือไปจากนั้น เพราะฉะนั้นจึงไม่มีความแตกต่างระหว่างกรรมดีกับกรรมชั่วเลย แต่ในดอนสมัยกฤตายุค สถานะของสิ่งต่างๆเหล่านี้ก็เปลี่ยนแปลงไป ดอนแรกๆก็มีฝนตกและมีต้นไม้งอกขึ้นมาก่อน ฝน

ปรัชญาประยุกต์สู่ชีวิต

และต้นไม้เหล่านี้ได้ก่อให้เกิดน้ำผึ้งและสิ่งต่างๆที่มนุษย์บุพกาลเหล่านี้ปรารถนาในตอนต้น

สมัยไตรตายุคไม่มีคู่ฝาแฝดต่อไปอีกแล้ว แต่ทว่าเกิดมีมนุษย์ผู้ชายและมนุษย์ผู้หญิงขึ้นมาแทนที่ นับเป็นครั้งแรกที่มนุษย์เริ่มรู้สึกหนาวและร้อน พวกเขาจึงเริ่มสร้างบ้านเรือนขึ้นมา เริ่มมีการทะเลาะวิวาทแย่งดันกลัปพฤษกัน แล้วดันกลัปพฤษก็หายไป มีพวกพืชลำต้นอ่อนเกิดขึ้นมาเป็นอาหารของมนุษย์แทน ตอนนีเริ่มมีการค้าขาย มีสมบัติส่วนตัวที่ไม่เคยรู้จักมาก่อนเลย จึงได้ก่อให้เกิดมีความแตกต่างขึ้นในวงสังคม แล้วพระพรหมก็ทรงสร้างวรรณะทั้ง ๔ ดังกล่าวและอาศรม ๔ ขึ้นมา ทรงกำหนดหน้าที่สำหรับแต่ละวรรณะขึ้น แล้วจากนั้นพระองค์ก็ทรงสร้างโอรสทางวิญญาณขึ้น ซึ่งได้กลายเป็นบรรพบุรุษของทวยเทพ อสูร พวกสัตว์นรก และอื่นๆ

ต่อมาในตอนปลายสมัยกัลป์ ความร้อนของดวงอาทิตย์ได้ทวีความแรงกว่ายิ่งขึ้น ทำให้โลกเหือดแห้งไป ทำให้ไตรโลกกลายเป็นไฟและถูกเผาผลาญย่อยยับเป็นจุณไป ในที่สุดก็เกิดมีก้อนเมฆหมึกมาขึ้นมาแล้วก็ทำให้เกิดมีฝนตกอยู่หลายร้อยปี น้ำได้ท่วมโลกทั้งหมดและท่วมไปจนถึงสวรรค์ ดังนั้นจึงพอถือได้ว่ายุคหนึ่งๆย่อมถึงซึ่งอวสานด้วยการทำลายโลก และดังนั้นจึงนับว่าเป็นการเริ่มต้นการสร้างโลกด้วยสนธยาและสนธยาแห่งยุคหนึ่ง ซึ่งนับว่าเป็นช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อที่จะเปลี่ยนจากยุคหนึ่งไปสู่อีกยุคหนึ่ง ในเมื่อคุณลักษณะของยุคหนึ่งยังไม่สูญไปอย่างสิ้นเชิง และคุณลักษณะของอีกยุคหนึ่งยังไม่สถาปนาขึ้นมาอย่างเต็มที่ ทั้งนี้ก็เพราะว่าการ

ปรัชญาประยุกต์สู่ชีวิต

เปลี่ยนยุคนี้ ถ้าหากว่าไม่มีหัวเลี้ยวหัวต่อซึ่งเป็นจุดเชื่อมระหว่างยุคใหม่กับยุคเก่า ก็จะทำให้เกิดความยุ่งยาก เช่นเดียวกับน้ำใหม่กับน้ำเก่า อย่างสมมุติว่าเราเลี้ยงปลาไว้ในบ่อ ถ้าหากว่าในบ่อหรือในสระของเราเนี่ยเราทิ้งไว้นานๆ น้ำไม่มีการถ่ายเท น้ำในบ่อหรือในสระก็อาจจะเน่า ปลาอาจจะตายได้ แต่ว่าถ้าหากว่าเราวิดน้ำในบ่อหรือในสระให้หมด แล้วใส่น้ำใหม่ล้นๆเข้าไป ปลาปรับตัวเข้ากับน้ำใหม่ไม่ได้ มันก็อาจจะถึงแก่ความตายเช่นเดียวกัน เพราะฉะนั้นวิธีการที่จะปรับชีวิตให้เข้ากับน้ำใหม่ได้ก็ต้องพยายามที่จะให้น้ำใหม่กับน้ำเก่านี้ได้มีหัวเลี้ยวหัวต่อที่ผสมกันเสียก่อน เมื่อค่อยๆผสมกัน ปลาก็ค่อยๆปรับตัวเข้ากับน้ำที่ผสมกันนั้น มันก็สามารถที่จะรักษาตัวของมันได้ฉับไฉน ยุคทั้ง ๔ ก็เช่นเดียวกัน การที่ยุคทั้ง ๔ ได้มีสนธิสัญญาและสนธิสัญญาขึ้นอีกเช่นนี้ก็เพื่อแสดงให้เห็นหัวเลี้ยวหัวต่อของยุคต่างๆซึ่งจะต้องมีความสัมพันธ์กันอยู่ตลอดไปฉับนั้น

นอกจากนั้นในคัมภีร์มनुสมฤติยังได้กล่าวถึงวรรณธรรมหรือการจัดตั้งวรรณะทั้ง ๔ ขึ้น ครอบงำที่เราจะต้องเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตแบบพราหมณ์ผสมฮินดูอยู่ เนื้อสารแห่งธรรมทั้งปวงก็เกิดจากการปฏิบัติหน้าที่อย่างเหมาะสมเกี่ยวกับการจัดตั้งชาติชั้นทั้ง ๔ หรือเกี่ยวกับการจัดพัฒนาการที่สืบต่อมา อันได้แก่ระบบวรรณะแต่ละชาติชั้นก็มีหน้าที่และสวธรรมของตนเองเป็นชุดๆที่ได้กำหนดไว้อย่างแน่นอน และเพื่อความมั่นคงและความก้าวหน้าของสังคมทั้งปวง แต่ละชั้นหรือแต่ละหน่วยสังคมก็หวังกันว่าจะปฏิบัติตามคำสอนที่มีอยู่ในคัมภีร์ภควัทคีตาดังต่อไปนี้ “ประมวลสวธรรมของตนเองซึ่งแม้จะมีคุณภาพบกพร่องไปบ้าง แต่ก็จะนำไปสู่ความดีขึ้น

ปรัชญาประยุกต์ชุดพิเศษ

อันติมะได้มากกว่าความประพัตติของต่างตัวซึ่งปฏิบัติตามได้ง่ายกว่า”

ชาติชั้นทั้ง ๔ ของผู้ที่เกิดจากปากและแขนขาของปุระอัน
ได้แก่พวกพราหมณ์ กษัตริย์ แพศย์ และศูทร ได้ก่อให้เกิดเป็น
สังคมที่ประสานกันอย่างดีเกือบจะพอเพียงอยู่ในตัวเดียว

ที่ต่ำกว่าสังคมนี้ แม้ว่าในด้านเศรษฐกิจจะสัมพันธ์กันอยู่บ้าง
ก็ได้แก่พวกนอกวรรณะอีกเป็นจำนวนมาก ซึ่งแม้แต่การสัมผัส
ถูกต้องเงา แม้แต่การดูของพวกนอกวรรณะนี้ก็ทำให้เกิดมลทินได้
พวกนอกวรรณะเหล่านี้จะทำงานที่ไม่บริสุทธิ์สะอาด เช่น ดักจู่จระ
เอาซากศพไปทิ้ง งานเย็บหนังเป็นต้น แล้วจะต้องอยู่ในภายนอก
ประชาคมเผ่าอารยันด้วย พวกนอกวรรณะนี้มีเครื่องหมายที่แสดง
ให้เห็นว่าแตกต่างไปจากวรรณะอื่นๆ และจะเคาะไม้บอกประชาชน
ว่าตนกำลังจะผ่านไป มโนภาพเกี่ยวกับพวกนอกวรรณะนั้นยังคง
ยึดถือกันเรื่อยมาจนกระทั่งถึงทุกวันนี้ ในหมู่วรรณะที่อันใดใครๆไม่พึง
แตะต้องนั้น บางพวกอาจจะสืบสายจากสมัยโบราณกาลก็ได้ บาง
พวกก็อาจเพิ่มเข้ามาใหม่จากพวกเผ่าพื้นเมืองดั้งเดิมที่อพยพเข้ามา
ใกล้ๆประชาคมที่อยู่กระจัดกระจายอยู่ทั่วไปได้

นี่เราจะเห็นได้ว่าพวกนอกวรรณะของพราหมณ์หรือฮินดูนั้น
เป็นบุคคลที่น่าสงสารอย่างที่สุด รู้สึกว่ามีฐานะต่ำต้อยกว่าสัตว์
เดรัจฉานบางประเภทเสียอีก ทั้งนี้ก็เพราะถ้าหากเงาของเขานี้
ไปสัมผัสพวกพราหมณ์หรือพวกกษัตริย์เข้า จะทำให้พวกพราหมณ์
และกษัตริย์นั้นมีมลทิน เหมือนกับว่า อย่าว่าแต่ตัวเขาเป็นเสนียด
จัญไรเลย แม้แต่เงาของเขาก็พลอยเป็นเสนียดจัญไรไปด้วย เราไม่
ต้องไปถูกต้องตัวของพวกนอกวรรณะดอก เพียงแต่เงาของเขามาถูก

ป ร ั ษ ฎ า ป ะ ยุ ก ต์ ชุ ต อ น เ ต ย

ต้องเรา มลทินก็มาติดเราด้วย และไม่ใช่เพียงเงาเท่านั้น เพียงแต่พวกนอกวรรณะดูพวกพราหมณ์ การดูของเขานี้ก็ทำให้เกิดมลทินขึ้นในตัวพราหมณ์ด้วย แสดงให้เห็นว่าพวกนอกวรรณะนี้ไม่มี ความหมายอะไรแก่สังคมเลย และพวกนี้จะทำงานตำแหน่งสูงๆไม่ได้ จะต้องทำงานที่ต่ำทราม งานที่ไม่บริสุทธิ์ เช่น จะต้องทำหน้าที่เป็นคนตักอุจจาระบ้าง เป็นคนเอาซากศพไปทิ้งไปเผาบ้าง หรืองานเย็บหนังเป็นต้น ที่ถือว่าเป็นงานหยาบๆ และจะต้องอยู่ภายนอกประชาคมพวกอารยัน จะเข้าไปปะปนประชาคมของพวกอารยันไม่ได้ เวลาไปไหนก็ต้องเคาะไม้บอกเพื่อให้ประชาชนรู้ว่าฉันนี้ กำลังจะไปทางนี้ละนะ ระวังว่าตัวเสนียดจัญไรจะไปแล้ว เพราะฉะนั้นก็ต้องคอยหลบๆเอาไว้ เพราะว่ามีตัวตัวเองว่าตัวนี้เป็นเสนียดจัญไรของสังคม เพราะฉะนั้นก็ยอมรับในความไม่ดีไม่งามของวรรณะตนนี้ก็เลยเป็นเหตุหนึ่งที่ทำให้พวกนอกวรรณะหมดกำลังใจในการที่จะสร้างตัวเองหรือว่าสร้างฐานะของตัวให้ดีขึ้น เพราะเมื่อเกิดมาเป็นคนนอกวรรณะแล้ว ก็ไม่มีทางที่จะเป็นคนอยู่ในวรรณะได้ ไม่มีทางที่จะไปยกระดับฐานะของตนขึ้นสู่วรรณะที่สูงได้ เพราะฉะนั้นเราจะเห็นได้ว่า พวกที่เกิดนอกวรรณะนั้นเป็นบุคคลที่น่าสงสารอย่างที่สุด เพราะว่าแม้แต่วัวของอินเดียเองยังได้รับเกียรติมากกว่าพวกนอกวรรณะ วัวจะเดินไปทางไหน จะดูใคร ก็รู้สึกว่าเป็นมลทินอะไร ใครจะไปตีวัวของเขาเหล่านี้ไม่ได้ ถือว่าเป็นบาปมาก เพราะเป็นพาหนะของพระเจ้า แต่ว่าพวกศูทรนั้นเป็นพวกที่ตกอยู่ในฐานะเลวร้ายยิ่งกว่าพวกวัวเสียอีก เพราะว่าจะไปดูพวกพราหมณ์พวกกษัตริย์ก็ไม่ได้ เมาจะไปถูกเขาาก็ไม่ได้ ไปเกะกะขวางสู่สาวทางก็อันตราย

ปรัชญา ประยุทธ์ ชุติน เตีย

ดินแดนส่วนใหญ่ของอินเดียมิได้ถูกพวกอารยันพิชิตเลย
 ทั้งๆที่ว่าอินเดียถูกพวกอารยันพิชิตก็พิชิตเป็นบางส่วนเท่านั้น ส่วน
 ใหญ่ของอินเดียยังมิได้ถูกพวกอารยันพิชิต แต่ส่วนใหญ่ก็เป็น
 ดินแดนที่ประชาชนพื้นบ้านพื้นเมืองเผ่าต่างๆอาศัยอยู่ บางเผ่าหรือ
 บางชั้นก็ถือกันว่ามีฐานะและอาชีพคล้ายกันกับพวกทมิฬชาติ พวกนี้
 เรียกว่า “วราตยัส” และเป็นผู้มีความเข้าใจว่าเป็นวรรณะทมิฬชาติที่
 ถูกลดฐานะลงไป เพราะละเลยต่อการประกอบพิธีกรรมตามคัมภีร์
 พระเวท แม้โดยหลักการ พวกนี้จะพอเอามาเทียบได้กับพวกสุทร
 แต่ก็มีสิทธิที่จะได้รับเลือกเข้าสู่ระบบวรรณะเป็นพราหมณ์ กษัตริย์
 หรือแพศยาโดยจะต้องมีการประกอบพิธีพิเศษ โดยพวกพราหมณ์
 ก่อน ความสามารถนี้ส่วนใหญ่เคยได้รับผิดชอบต่อคุณธรรมให้เป็น
 หน่วยสมบูรณ์ในหมู่ทมิฬชาติทั้งของพวกชนชั้นสูงที่มีอารยันที่
 พวกอารยันตั้งขึ้นในอินเดีย และต่อพวกที่บุกรุกเข้ามาในภายหลัง
 เช่น พวกฮั่น ชาวต่างประเทศอื่นๆทั้งปวงก็ถูกรังเกียจว่าเป็นพวก
 ป่าเถื่อน เป็นมเลจจะหรือว่ามีลักษณะทั้งนั้น นี่หมายถึงพวกอินเดีย
 ที่ได้เป็นเจ้าของถิ่นเดิม แต่ว่าไม่ถึงกับว่ามีสกุลรุนชาติต่ำทราม
 พวกนี้อาจจะได้รับการพิจารณายกย่องฐานะให้สูงขึ้นได้เหมือนกัน

สำหรับเรื่องนี้ยังไม่จบ แต่เวลาได้หมดลงแล้ว ผมจะขอนำ
 เรื่องนี้มาบรรยายต่อในคราวหน้า.

สวัสดี

๘ กรกฎาคม ๒๕๑๑

๒๕

วรรณะสังกร หรือวรรณะผสม

วิวาท์แบบต่างๆ : พรหมวิวาท์ เทพวิวาท์

ปชาปไตยวิวาท์ อารุขวิวาท์ คนธรรพวิวาท์

อสุรวาท์ ปิตาจวิวาท์ รากษสวิวาท์

สวัสดีครับ

วันนี้ผมจะได้นำปรัชญาอินเดียมาบรรยายต่อจากคราวที่แล้ว เมื่อคราวที่แล้วผมได้บรรยายถึงเรื่อง “วรรณกรรม” หรือการจัดตั้ง วรรณะทั้ง ๔ ขึ้น ซึ่งเรื่องวรรณะทั้ง ๔ นี้ถือว่าเป็นเรื่องที่มีความสำคัญที่สุดในศาสนาพราหมณ์ เพราะเขาได้จำแนกบุคคลในศาสนาพราหมณ์ออกเป็นวรรณะต่างๆ คือเป็น กษัตริย์ พราหมณ์ แพศย์ สุทร หรือว่าบางที่เขาก็คงลำดับเอาพราหมณ์ขึ้นก่อนว่า พราหมณ์ กษัตริย์ แพศย์ และสุทร ทั้งนี้ก็ขึ้นอยู่กับว่าในถิ่นใด

ที่ถือพราหมณ์เป็นใหญ่กว่ากษัตริย์ ในถิ่นนั้นก็วางลำดับพราหมณ์มาอันดับ ๑ แต่ในบางถิ่นซึ่งศาสนาพราหมณ์มีอิทธิพลน้อยก็เรียงลำดับไว้เป็นลำดับ ๒ เอกกษัตริย์ไปเป็นอันดับ ๑ ส่วนจากข้อความในคัมภีร์สมฤติได้กล่าวถึงเรื่องวรรณธรรมนี้ไว้ว่า

“เพื่อเห็นแก่การพิทักษ์รักษา การสร้างสรรค์ทั้งสิ้นนี้ ปुरुष ซึ่งเป็นผู้รุ่งโรจน์อย่างที่สุดทรงกำหนดหน้าที่ให้แยกๆกัน ได้แก่ วรรณะต่างๆที่เกิดจากปาก มือ ขา และเท้าของตน” ทั้งนี้หมายความว่าพราหมณ์เป็นวรรณะเกิดจากปากของปुरुष ส่วนกษัตริย์นั้นเกิดจากมือ พวกแพศย์เกิดจากขา และศูทรเกิดจากเท้า

“การสอน การศึกษา การประกอบยัญพิธีและการทำให้ผู้อื่นประกอบยัญพิธี การให้ทานและการรับทาน ทั้งหมดนี้ปुरुषได้มอบหน้าที่ให้เป็นของพวกพราหมณ์” คำว่าปुरुषในที่นี้ก็หมายถึงพระเจ้าเป็นเจ้า คือพระพรหม

“การคุ้มครองประชาชน การสละทรัพย์สมบัติ การประกอบยัญพิธี การศึกษา การไม่ติดอยู่กับความสุขทางกามารมณ์ ทั้งหมดนี้ปुरुषได้มอบให้เป็นหน้าที่ของกษัตริย์

“การเลี้ยงดูวัวควาย การสละทรัพย์สมบัติ การประกอบยัญพิธี การศึกษา การค้าและพาณิชย์กรรม การให้กู้เงิน และการเกษตรกรรม ทั้งหมดนี้ปुरुषได้มอบให้เป็นหน้าที่ของแพศย์

“พระเจ้าเป็นเจ้า (ปुरुष) ได้ทรงกำหนดอาชีพ คือกำหนดกรรมให้แก่ศูทรเพียงอย่างเดียวเท่านั้น นั่นคือการรับใช้วรรณะทั้งสามโดยไม่มีอาชวาทแต่อย่างใด”

นี่เราจะเห็นได้ว่าการแบ่งวรรณะหรือว่าวรรณธรรมนี้มีอยู่ ๔

อย่าง หน้าที่ของพวกพราหมณ์ก็คือการสั่งสอนการศึกษา การประกอบยัญพิธีและการทำให้ผู้อื่นประกอบยัญพิธี การให้ทานและการรับทาน ส่วนกษัตริย์ก็มีหน้าที่คุ้มครองประชาชน มีหน้าที่สละทรัพย์สมบัติ ประกอบยัญพิธีและการศึกษาเหมือนกัน แม้ว่าจะทรงหมกมุ่นอยู่ในกามารมณ์ แต่ก็ไม่ได้ติดอยู่กับความสุขในทางกามารมณ์ เพราะฉะนั้นกษัตริย์อาจจะมีชายามากมายก็ได้ แต่ว่าถึงกระนั้นก็ไม่ถึงกับลืมประชาชน เพราะมัวไปหลงเล่ห์ทางกามารมณ์เสียจนเกินไป สำหรับพวกแพศย์หรือไวยาณะนั้นก็มีความที่เลื่องลือโค กระบือต่าง ๆ สละทรัพย์สมบัติ ประกอบยัญพิธีเช่นเดียวกัน นอกจากนั้นก็ต้องการค้า ให้อูเงินบ้าง ทำการเกษตรกรรมบ้าง ส่วนวรรณะที่แย่งที่สุดก็คือวรรณะศูทร ซึ่งคัมภีร์มนุสมฤติได้บอกว่า พระผู้เป็นเจ้าได้ทรงกำหนดอาชีพให้ศูทรเพียงอย่างเดียวคือมีหน้าที่รับใช้วรรณะทั้งสาม และเมื่อเป็นศูทรแล้วก็ต้องรับใช้วรรณะทั้งสามนั้นด้วยความรู้สึกที่ยอมรับว่าตนเป็นผู้ที่ต่ำต้อย จะต้องไม่อาฆาตพยาบาทต่อผู้ที่ตนรับใช้ เพราะว่าบางคนที่ไม่รับใช้เขานั้นก็รู้สึกว่าจะไม่ค่อยจะพอใจต่อผู้ที่เป็นนาย บางทีก็ถูกนายดูบ้างว่าบ้าง ก็เกิดอาฆาตพยาบาท แต่ว่าพวกศูทรนี้ตามหน้าที่ที่พระเจ้าท่านกำหนดไว้ให้เป็นผู้รับใช้วรรณะทั้งสาม คือวรรณะกษัตริย์ วรรณะพราหมณ์ วรรณะแพศย์ แม้ว่าจะถูกบุคคลในวรรณะทั้งสามดูต่ำว่ากล่าวเย้ยหยันอย่างไรก็ตาม ศูทรจะอาฆาตพยาบาทหาได้ไม่ เพราะว่าพระผู้เป็นเจ้าทรงกำหนดหน้าที่ของตนไว้อย่างนั้น ในคัมภีร์นี้ยังได้กล่าวสืบไปว่า

“มนุษย์เรานั้นตั้งแต่สะดือขึ้นไปบริสุทธิ์กว่าส่วนที่อยู่ต่ำกว่าสะดือลงมา เพราะฉะนั้นพระสยัมภูจึงทรงประกาศว่าปากเป็นส่วนที่

บริสุทธิ์ที่สุด” พระสยัมภูคือพระผู้เป็นเอง หมายถึงพระผู้เป็นเจ้าของ
เป็นผู้ที่ไม่มีใครสร้างสรรค์ สิ่งอื่น ๆ นั้นเขาถือว่าพระผู้เป็นเจ้าของ
สร้างสรรค์ เป็นผู้ที่เกิดหรือสิ่งที่เกิดมาจากพระผู้เป็นเจ้าของ ส่วนพระ
ผู้เป็นเจ้าของ หรือพระพรหมนั้นเป็นผู้ไม่มีใครสร้างสรรค์พระองค์
พระองค์ทรงเกิดมาเอง ทรงเป็นเอง เพราะฉะนั้นจึงได้พระนามว่า
สยัมภู สยัม แปลว่า เอง ภู แปลว่า เป็น สยัมภู ก็แปลว่า พระผู้-
เป็นเอง ในบรรดาปาก มือ เท้า และขานั่น ถือว่าปากเป็นอวัยวะใน
ส่วนที่สูงที่สุด สูงกว่าแขนขาและเท้า เพราะฉะนั้นปากจึงถือว่าเป็น
ส่วนที่บริสุทธิ์ที่สุด

“ในเรื่องที่เกี่ยวกับบ่อเกิดของแขน ขา และปุรุษะ ในเรื่องที่
เกี่ยวกับความเป็นใหญ่มีอาวุธกว่า และในเรื่องที่ตนพิทักษ์รักษา
พระเวท คือพรหมนั้น พรหมณ์เคารพธรรมะว่าเป็นพระผู้เป็น
เจ้าแห่งการสร้างสรรค์ทั้งปวงนี้” เราจะเห็นได้ว่าในตอนนี้เขาได้พูด
ถึงธรรมะว่าเป็นพระผู้เป็นเจ้าของการสร้างสรรค์ หรือง่าย ๆ ก็คือว่า
ธรรมะเป็นผู้สร้าง ธรรมะคือพระผู้เป็นเจ้าของเช่นเดียวกับที่ในพระพุทธ-
ศาสนาเราได้กล่าวถึงว่า พระพุทธเจ้าเองก็ทรงเคารพนับถือธรรมะ
เพราะว่าธรรมะนั้นเป็นสัจธรรม พระพุทธเจ้าจะอุบัติเกิดขึ้นมาใน
โลกหรือไม่ก็ตาม ธรรมะก็ยังคงมีอยู่ สัจธรรมก็คงมีอยู่อย่างนั้น

“สำหรับองค์พระสยัมภูคือพระผู้เป็นเจ้านั้นเมื่อได้ทรงบำเพ็ญ
ตบะแล้วก็ทรงสร้างพรหมณ์จากพระโอษฐ์ของพระองค์ขึ้นมาก่อน
ทั้งนี้ก็เพื่อที่จะได้นำไทยธรรมที่คนทั้งหลายเขาตั้งใจถวายแก่ทวย
เทพและที่เขาตั้งใจอุทิศให้แก่ดวงวิญญาณของบรรพบุรุษไป และ
เพื่อเป็นการพิทักษ์รักษาจักรวาลทั้งปวงนี้

“ภาวะที่ถูกสร้างสรรค์ขึ้นมาชนิดใดเล่าที่อาจจะสูงส่งกว่าเขา ซึ่งโดยอาศัยปากของเขานั้น ทวยเทพทั้งหลายจะได้รับไทยธรรมที่เขาตั้งใจถวายตน และวิญญาณบรรพบุรุษก็จะได้รับไทยธรรมที่เขาอุทิศให้แก่ตน

“ในบรรดาภาวะที่ถูกสร้างสรรค์ขึ้นมาทั้งหลาย ภาวะที่มีชีวิตเป็นภาวะที่ดีที่สุด ในบรรดาภาวะที่มีชีวิตทั้งหลาย ภาวะที่ดำรงอยู่โดยอาศัยพุทธิปัญญาของตนเป็นภาวะที่มีชีวิตที่ดีที่สุด ในบรรดาภาวะที่มีพุทธิปัญญาทั้งหลาย มนุษย์มีภาวะที่มีชีวิตมีพุทธิปัญญาที่ดีที่สุด และในบรรดามนุษย์ทั้งหลายก็ถือกันว่าพราหมณ์เป็นผู้ที่ดีที่สุด” เพราะฉะนั้นในบรรดาภาวะที่ถูกสร้างสรรค์ขึ้นมาทั้งหลายนั้น พราหมณ์เป็นผู้ที่ดีที่สุด

“ในบรรดาพวกพราหมณ์ทั้งหลายก็เช่นเดียวกัน พราหมณ์
คงแก่เรียนเป็นพราหมณ์ที่ดีที่สุด” เพราะว่าพราหมณ์บางคนก็ไม่ใช่
เป็นผู้คงแก่เรียน เป็นพราหมณ์โดยกำเนิด เมื่อเปรียบพราหมณ์
โดยกำเนิดกับพราหมณ์ที่คงแก่เรียน พราหมณ์ที่คงแก่เรียนย่อม
เป็นพราหมณ์ที่ดีที่สุด “ในบรรดาพราหมณ์ผู้คงแก่เรียนทั้งหลาย
พราหมณ์ผู้ใช้สติปัญญามุ่งอยู่กับกรรมวิธีทางด้านพิธีรีตองเป็นผู้ที่
ดีที่สุด” เพราะว่าผู้ที่คงแก่เรียนนั้นบางทีก็เป็นผู้ที่คงแก่เรียนเฉยๆ
ไม่ได้ใช้สติปัญญามุ่งอยู่กับกรรมวิธีทางด้านพิธีรีตองอะไรเลย
เพราะฉะนั้นในบรรดาผู้ที่คงแก่เรียนทั้งหลายนั้น พราหมณ์ผู้ที่ใช้
สติปัญญามุ่งอยู่กับกรรมวิธีทางด้านพิธีรีตองเท่านั้นที่ถือว่าเป็นผู้
ดีที่สุด และ “ในบรรดาพราหมณ์ผู้ใช้สติปัญญามุ่งอยู่กับกรรมวิธี
ทางด้านพิธีรีตองนั้น พราหมณ์ผู้ประกอบพิธีรีตองเป็นผู้ที่ดีที่สุด

ปรัชญา ประยุกต์ ชุติณ เตีย

และในบรรดาผู้ประกอบพิธีรดองทั้งหลายนั้น พราหมณ์ที่รู้แจ้งพรหมันเป็นผู้ที่ประเสริฐสุด

“ชาติกำเนิดของพราหมณ์เป็นการอวดตบตาอันหนึ่งของธรรมะ เพราะพราหมณ์เกิดขึ้นเพื่อประโยชน์แก่ธรรมะ และมีความโน้มเอียงที่จะเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับพรหมันคือกับพระพรหม...” เพื่อเห็นประโยชน์ในการที่จะโยนเรื่องหน้าที่ของพราหมณ์ และหน้าที่ของวรรณะอื่นๆ ตามลำดับสูงต่ำแห่งวรรณะของตน พระมनुผู้มีปรีชาผู้เป็นโอรสของพระสยัมภูจึงได้ทรงแต่งเรื่องนี้งั้นมา ในเรื่องราวนี้ได้มีอธิบายไว้อย่างละเอียดในรูปธรรมล้วนๆ คือเรื่องบุญและบาปที่เกิดจากการกระทำของมนุษย์ และประมวลความประพฤติดันเป็นนิรันดร์ของวรรณะทั้ง ๔ ประมวลความประพฤติที่คัมภีร์ได้ให้อธิบายไว้ และที่คัมภีร์ธรรมศาสตร์ได้กำหนดไว้นั้นได้ก่อให้เกิดธรรมะที่สูงสุดขึ้นทั้งนั้น ผู้ที่เป็นทวิชาติคือผู้เกิด ๒ ครั้งซึ่งมีความรู้สึกถึงอาตมอันของตนเอง แสวงหาความหลุดพ้นทางด้านจิตใจก็ควรจะมีคามระมัดระวังในเรื่องนี้อยู่เสมอ

ในเรื่องวรรณะนี้บางทีก็ทำให้เกิดวรรณะผสมซึ่งเขาเรียกว่า “วรรณะสังกร” คือเรื่องกำเนิดวรรณะสังกรขึ้น เรื่องนี้นับว่าเป็นการอธิบายไปตามสัจนิยมเกี่ยวกับบ่อเกิดและสภาวะของวรรณะต่างๆ และวรรณะสังกร ไม่มีทางเลยที่เราจะถือว่าเป็นการสะท้อนให้เห็นภาพระบอบที่สับสนแห่งวรรณะแท้ๆ ทั้งวรรณะ วรรณะสังกร และวรรณะภายนอกซึ่งใครจะแตะต้องไม่ได้ซึ่งมีอยู่ ๓,๐๐๐ วรรณะ อันมีอยู่ในประเทศอินเดียในปัจจุบันนี้ องค์ประกอบเพียงอย่างเดียวเท่านั้นที่เราพิจารณาเห็นในแง่ที่เกี่ยวกับความต่างกันอย่างสับสน

ปรัชญาประยุกต์ชุดอินเตีย

ของระบบวรรณะ นั่นคือการแต่งงานแบบผสม ไม่มีการอ้างถึงองค์ประกอบอื่นๆ เช่น อาชีพ หน้าที่พิเศษทางศาสนา คนใช้ การเศรษฐกิจ และนโยบายการบริหารอย่างรอบคอบเป็นต้นเลย

จากคัมภีร์ชาลยวาลกยสมฤติได้กล่าวถึงเรื่องนี้ไว้ว่า “สามีอยู่ในวรรณะใดวรรณะหนึ่ง ภริยาก็อยู่ในวรรณะเดียวกัน สามีภริยาซึ่งอยู่ร่วมกันด้วยการสมรสที่ไม่มีที่ติดอย่างนี้ เมื่อให้กำเนิดบุตร บุตรนั้นก็อยู่ในวรรณะเดียวกับบิดามารดา และเป็นผู้สามารถที่จะสืบวงศ์สกุลได้”

ความจริงเรื่องการแต่งงานของพวกฮินดูนั้นเขาแบ่งออกเป็น ๓ อย่าง คือ

๑. การแต่งงานที่สามีภริยาอยู่ในวรรณะเดียวกัน นี่ก็ไม่มีอะไรที่จะต้องติ บุตรที่เกิดจากบิดามารดาที่อยู่ในวรรณะเดียวกันนี้ก็เป็นบุตรสามารถจะสืบวงศ์สกุลได้

๒. การแต่งงานที่ดี ก็คือการแต่งงานที่สามีอยู่ในวรรณะที่สูงกว่าภริยา

๓. การแต่งงานที่เลว คือการแต่งงานที่ภริยาอยู่ในวรรณะที่สูงกว่าสามี บุตรที่เกิดจากการแต่งงานที่เลวถือว่าน่ารังเกียจเป็นพิเศษตามส่วนสัดส่วนโดยตรงกับความไม่เหมือนกันในระหว่างตำแหน่งของบิดามารดา ส่วนจันทรานั้นคือบุตรที่เกิดจากบิดาเป็นศูทรมารดาเป็นพราหมณ์ ถือว่าเป็นวรรณะที่จะแตะต้องมิได้ ซึ่งเรียกว่าพวก untouchable เป็นวรรณะที่ต่ำที่สุด

ข้อความต่อไปนี้จะกล่าวถึงวรรณะสังกรซึ่งเป็นผลเนื่องมาจากการแต่งงานชนิดเลว ถือว่าบิดาอยู่ในวรรณะต่ำ มารดาอยู่ใน

ป ร ั ช ญา ป ระ ยู ก ต์ ชุ ด อี น เดี ย

วรรณะสูง บุตรที่เกิดขึ้นจากการแต่งงานชนิดีระหว่างบิดามารดาที่เป็นอารยันด้วยกัน แม้จะเป็นวรรณะสังกรก็ถือว่าเป็นอารยันด้วย บุตรที่เกิดจากบิดาเป็นพราหมณ์ มารดาเป็นกษัตริย์ เรียกว่า มูรชาวสิกตะ บุตรที่เกิดจากบิดาเป็นพราหมณ์ มารดาเป็นแพศย์ หรือไวยะ เรียกว่า อัมพัษฐะ บุตรที่เกิดจากบิดาเป็นพราหมณ์ มารดาเป็นศูทร เรียกว่า นิษาทะ หรือแม้จะเรียกว่า ปารศวะ ก็ได้ นี่ถือว่าเป็นวรรณะที่ต่ำ

บุตรที่เกิดจากบิดาเป็นกษัตริย์ มารดาเป็นแพศย์หรือศูทร ตามประเพณีที่ถือมาเรียกว่า มาหิษยะ หรือ อุกระ บุตรที่เกิดจากบิดาเป็นแพศย์ มารดาเป็นศูทร เรียกว่า กรณะ กฎนี้ได้ตั้งขึ้นเฉพาะสำหรับบุคคลที่สมรสเท่านั้น

ข้อความตอนนี้และตอนต่อไปจะได้อ้างถึงวรรณะสังกรนี้เป็นผลเนื่องมาจากการแต่งงานชนิดเลว บุตรที่เกิดจากบิดาเป็นกษัตริย์ มารดาเป็นพราหมณ์เรียกว่า สุตะ บุตรที่เกิดจากบิดาเป็นแพศย์ มารดาเป็นพราหมณ์เรียกว่า ไวเทหะ บุตรที่เกิดจากบิดาเป็นศูทร มารดาเป็นพราหมณ์ เรียกว่า จันฑาล ซึ่งเป็นผู้ที่ถูกกันออกจากการพิจารณาธรรมทั้งปวง ถือว่าเป็นบุคคลที่ใครจะแตะต้องมิได้ เป็นพวก untouchable

หญิงกษัตริย์มีสามีเป็นแพศย์ บุตรเรียกว่า มาคระ ถ้าสามีเป็นศูทร บุตรเรียกว่า กษัตตฤ หญิงแพศย์มีสามีเป็นศูทร บุตรเรียกว่า อาโยควะ

บุตรที่เกิดจากบิดาเป็นมาหิษยะ ที่ว่าบิดาเป็นมาหิษยะก็คือว่าบิดานี้เกิดจากพ่อเป็นกษัตริย์ แม่เป็นแพศย์หรือศูทร บุตรที่เกิด

จากบิดาเป็นมาหิษะ มารดาเป็นภรรยา คือมารดาเกิดจากบิดาเป็น แพศย์ มารดาเป็นศูทร ที่นี้บุตรที่เกิดจากบิดาเป็นมาหิษะ มารดา เป็นภรรยา อย่างนี้เรียกว่า ฤทธการะ การที่จะถือว่าบุตรที่เกิดมาแล้ว หรือดีนั้นให้พิจารณาดูว่าบุตรนั้นเกิดจากการสมรสที่เลวอันเรียกว่า เป็นแบบปฏิโลม หรือจากการสมรสที่ดีที่เป็นแบบอนุโลม

จากข้อความที่ได้กล่าวมานี้เราจะเห็นได้ว่าบุตรที่เกิดจากการ สมรสแบบต่างๆนี้มีชื่อต่างๆกันนั้น คำว่า สุตระ ซึ่งแปลว่าสารถี หรือกวี กษัตริย์ แปลว่าคนเฝ้าประตู มาหิษะ หมายถึงพวก โคบาล คือพวกเลี้ยงโค ฤทธการะ หมายถึงพวกทำรถ เดิมที่จะ ต้องมีความสำคัญในด้านอาชีพมากทีเดียว พวก นิษาทะ กำเนิดเดิม เป็นคนเฝ้าพื้นเมือง ดำรงชีวิตอยู่ด้วยการประมงและการล่าสัตว์ อัมพัษฐะ ผู้เชี่ยวชาญโรคหรือว่าหมอ ไวเทหะ และ มาคธะ พ่อค้า เป็นชื่อเฉพาะถิ่นอย่างเห็นได้ชัด บ่งให้เห็นว่าวรรณะเหล่านี้มาจาก แคว้นอัมพัษฐะ แคว้นวิเทหะ หรือแคว้นมคธ เราอาจมองเห็นวิธี ที่วรรณะต่างๆที่มีนามอยู่ในเรื่องนี้มีบ่อเกิดที่ต่างกันอย่างไรที่สุดและ ได้ถูกทำให้เป็นหน่วยต่างๆ ในระบบการปกครองที่มีอำนาจสูงต่ำ ลดหลั่นกันลงมาโดยมีทฤษฎีเกี่ยวกับการแต่งงานที่ดี แต่เราก็จะ ต้องพอใจในความเฉลียวฉลาดของนักประพันธ์ที่เป็นพราหมณ์ใน การเลือกวรรณะตามอาชีพที่เหมาะสมให้แก่บุตรที่เกิดจากการแต่ง งานแบบพื้นทางชนิดต่างๆ

ความเจริญก้าวหน้าในด้านฐานะในวงสังคม ซึ่งนับว่าสำคัญ มากในแง่ที่ว่าได้กล่าวถึงความอาจเป็นไปได้ที่วรรณะสังกรอาจ ยกกระด้นขึ้นมาสู่สถานะแห่งวรรณะที่แท้จริงที่สูงกว่าถดถอยไปได้ ทั้ง

ปรัชญาประยุกต์สู่โลกนี้

ยังชี้ให้เห็นถึงจุดสำคัญว่าความเปลี่ยนแปลงในด้านอาชีพ (ในสถานการณ์ปกติ) มักจะบ่งถึงความเปลี่ยนแปลงในวรรณะเสมอ หนึ่งชาติกำเนิดมิได้เป็นตัวอย่างประกอบอย่างเดียวก่อนที่จะพิจารณาตัดสินวรรณะ เพราะครอบครัวพราหมณ์ที่ดำรงชีวิตอยู่ด้วยอาชีพของศูทรติดต่อกันมาถึง ๗ ชั่วคน ก็ย่อมกลายเป็นศูทรไปด้วย น่าสนใจที่ว่ามิได้มีการกล่าวถึงบุคคลที่ประกอบอาชีพแห่งระเบียบสังคมที่สูงกว่าพราหมณ์เลย

เรื่องความเจริญก้าวหน้าในด้านฐานะในวงสังคมของพวกวรรณะสังกรต่าง ๆ นั้นก็ควรทราบว่ามีผลพลได้ในงานครั้งที่ ๗ หรือแม้ในครั้งที่ ๕ ก็ได้ นั่นคือ ตัวอย่างเช่น พราหมณ์ที่มีภริยาเป็นศูทรก็ให้กำเนิดธิดาเป็นนิษาทะ พราหมณ์อีกคนหนึ่งแต่งงานกับหญิงที่เป็นนิษาทะและได้ธิดาขึ้นมาคนหนึ่ง พราหมณ์ที่มีภริยาเป็นนิษาทะตามแบบนี้ ๖ ชั่วอายุคน ได้บุตรขึ้นมา บุตรนั้นก็จะเป็นพราหมณ์มิใช่สมาชิกของวรรณะสังกรได้อีกต่อไปแล้ว นั่นแสดงว่าเรื่องของศูทรนี้ได้จางลงไปๆ พอถึง ๖ ชั่วคน ๗ ชั่วคน ถือว่าเปอร์เซ็นต์ของความเป็นศูทรนี้เองเหลือน้อย เพราะฉะนั้นพราหมณ์ที่มีภริยาเป็นศูทรและลูกพราหมณ์ไปแต่งงานกับหญิงนิษาทะซึ่งพ่อเป็นพราหมณ์แม่เป็นศูทรอย่างนี้ ๖ ชั่วคนก็เป็นอันว่าลูกที่เกิดมาในชั่วที่ ๗ นั้นถือว่าเป็นพราหมณ์ ไม่ถือว่าเป็นวรรณะสังกรอีกต่อไป ในกรณีที่เกี่ยวข้องกับการกลับหน้าที่กัน เขาจะถูกลดมาสู่สถานะเท่ากับสถานะของวรรณะที่เขาได้นำมาดำเนินวิถีชีวิตของเขาในตอนท้ายแห่งสมัยเดียวกัน สถานะของบุตรที่เกิดจากการอยู่ร่วมระหว่างวรรณะที่แท้จริงและวรรณะสังกรที่สูงกว่าและต่ำกว่าก็จะพิจารณาตัดสินโดยอาศัย

ปรัชญา ป ระ ยุ ก ศ ษ โ ค อ น เ ค ย

หลักการเช่นเดียวกับนัยก่อนคือหลักการว่าด้วยการสมรสที่ตนเอง
 คราวนี้จะพูดถึงเรื่องการเริ่มเป็นนักศึกษา เด็กผู้ชายที่เป็น
 พรหมณ์ กษัตริย์ หรือแพศย์ บิดามารดาจะนำไปหาอาจารย์
 อย่างเป็นพิธีรีตองทีเดียว ทั้งนี้ก็เพื่อที่อาจารย์จะได้รับไว้เป็นศิษย์
 อยู่ในกรอบระเบียบวินัย ศึกษาหาความรู้ที่ศักดิ์สิทธิ์ต่อไป พิธี
 อุปนายณะ คือพิธีบวชนี้ได้ก่อให้เกิดเป็นชาติที่ ๒ หรือที่เราเรียก
 ว่า ทวีปชาติ อันหมายถึงกำเนิดทางด้านจิตใจขึ้น เพราะการได้
 กำเนิดมาจากบิดามารดานั้นเป็นเพียงกำเนิดทางด้านร่างกายเท่านั้น
 เพราะฉะนั้นบุคคลที่เกิดใน ๓ วรรณะแรกจึงเรียกว่าทวีปชาติ คือ
 ผู้เกิดสองครั้ง ด้วยวิธีอุปนายณะที่นับว่าเป็นการเริ่มต้นอาศรมชั้น
 แรกนั้น นั่นคือความเป็นนักศึกษาพระเวทหรือพรหมจรรย์ อายุ
 สำหรับอุปนายณะสำหรับวรรณะต่าง ๆ นั้นย่อมแสดงให้เห็นว่า เวลา
 ของการศึกษาของวรรณะต่าง ๆ เหล่านั้นแตกต่างกัน เวลาศึกษาของ
 เด็กวรรณะพรหมณ์ ไม่ต้องสงสัยเลยว่าจะต้องเป็นเวลาที่ใช้สมอง
 หนักที่สุด และบางทีจะเป็นวรรณะเดียวเท่านั้นที่หวังกันว่าจะเป็นผู้
 รอบรู้คัมภีร์พระเวททั้งหมด การศึกษาของวรรณะกษัตริย์ก็อยู่ในมือ
 ของครูที่เป็นพรหมณ์ แต่ส่วนใหญ่เน้นหนักไปในเรื่องการฝึกฝน
 ยุทธศิลป์และการปกครอง

จากข้อความที่คัดมาต่อไปนี้ซึ่งได้มาจากหนังสือซึ่งมีอายุก่อน
 คริสต์ศักราชหลายร้อยปี เราจะเห็นได้ว่าในด้านหลักการแล้ว พวก
 อารยันทั้งปวงมีระยะเวลาในด้านการศึกษาคับคั่นนานมาก ดังนั้น
 พวกอารยันจึงเป็นผู้เชี่ยวชาญในภาษาสันสกฤตและมีวัฒนธรรมแบบ
 ธรรมดาสามัญ ความเชื่อมั่นอย่างแน่นสนิททางภาษา วัฒนธรรม

ปรัชญาประยุกต์ชุดอินเตีย

และสังคมที่สูงส่งของพวกอารยันซึ่งตรงกันข้ามกับเผ่าต่างๆ และประชาชนที่มีใ้อารยันยอมเป็นการรับประกันว่าอารยันเป็นเด่นเหนือพวกที่มีใ้อารยัน ทั้งในด้านการเมือง สังคม และวัฒนธรรม ในอินเดียส่วนใหญ่มากยิ่งขึ้นกว่าชัยชนะทางด้านการทหารเสียอีก

ต่อไปนี้เป็นข้อความที่คัดมาจาก *อาศวลาณศุภสูตร* ซึ่งมีข้อความว่า “ควรจะได้ทำพิธีอุปนายณะแก่พราหมณ์เมื่ออายุได้ ๘ ขวบ หรือในปีที่ ๘ นับตั้งแต่ถือปฏิสนธิก็ได้ ถ้าหากว่าในปีที่ ๘ ก็หมายความว่าหลังจากคลอดแล้ว ๗ ปี เพราะว่าอยู่ในครรภ์เสีย ๙ เดือน ก็ถือว่าเกือบ ๑ ปี ควรทำพิธีอุปนายณะให้แก่กษัตริย์เมื่อมีอายุได้ ๑๑ ขวบ ควรทำพิธีอุปนายณะให้แก่แพศย์เมื่ออายุได้ ๑๒ ขวบ เวลาที่เหมาะสมสำหรับพิธีอุปนายณะแก่พราหมณ์ยังไม่สิ้นสุดจนกว่าจะมีอายุครบ ๑๖ ปี คือในช่วงระยะ ๘ ขวบถึง ๑๖ ขวบนี้ ยังอยู่ในระยะที่ประกอบพิธีอุปนายณะได้ สำหรับกษัตริย์นั้นมีระยะเวลาไปจนกว่าจะมีอายุครบ ๒๑ ปี คือตั้งแต่อายุ ๑๑ ขวบถึง ๒๑ ปี สำหรับแพศย์มีเวลาไปจนกว่าจะมีอายุครบ ๒๔ ปี คือตั้งแต่อายุ ๑๒ ถึงอายุ ๒๔ ปี ถ้าพ้นกำหนดนั้นเขาจะต้องถูกเนรเทศออกจาก สาวิตรี คือจากพิธีอุปนายณะ และดังนั้นจึงชื่อว่าถูกขับออกจากชาติชั้นและสังคมอารยัน คำว่า *สาวิตรี* เป็นชื่อโคลงในพระเวทซึ่งใช้ในพิธีอุปนายณะ หลังจากกำหนดนั้นแล้วก็ไม่ควรประกอบพิธีอุปนายณะให้ ไม่ควรสอน ไม่ควรให้มิดำแหน่งหน้าที่ในการประกอบยัญพิธีต่างๆ ประชาชนก็ไม่ควรเข้าไปเกี่ยวข้องกับเลย เรียกว่าพ้นอายุ คือว่าถ้าหากว่าเป็นพวกพราหมณ์ซึ่งแม้จะอายุครบ ๑๖ ปีแล้ว แต่ก็ยังไม่ได้เข้าพิธี

อุปนายณะ หรือว่าเป็นกษัตริย์อายุครบ ๒๑ ปีแล้วก็ยังไม่เข้าพิธี
อุปนายณะ หรือว่าเป็นพวกแพศย์อายุครบ ๒๔ ปีแล้วยังไม่เข้าพิธี
อุปนายณะ ก็ถือว่าเป็นบุคคลที่สังคมไม่พึงไปเกี่ยวข้องกับด้วย ถูกตัด
ขาดจากสังคมทีเดียว-หรือถูกตัดออกจากวรรณะได้

ในคัมภีร์นี้ท่านยังได้กล่าวต่อไปว่า เราควรสอนเด็กผู้ชายที่
สวมใส่เครื่องประดับที่มีมณีสรีระเกล้าแล้วเป็นอย่างดี ซึ่งแต่งตัว
ด้วยเครื่องแต่งกายชุดใหม่ที่ยังไม่เคยซักเลย หรือถ้าเป็นพราหมณ์
ก็แต่งกายด้วยหนังขาว ถ้าเป็นกษัตริย์ก็แต่งกายด้วยหนังขาวที่มี
จุดๆ หรือถ้าเป็นแพศย์ก็แต่งกายด้วยหนังแพะ ถ้าหากว่าเขาจะ
สวมใส่เครื่องประดับก็ควรใส่เครื่องประดับที่มีสีคือพราหมณ์ใช้
เครื่องประดับสีเหลืองปนแดง กษัตริย์ใช้เครื่องประดับสีแดงอ่อน
แพศย์ใช้เครื่องประดับสีเหลือง สำหรับเข็มขัด พราหมณ์ควรใช้
เข็มขัดที่ทำด้วยหญ้ามูญชะ คือหญ้าปล้อง กษัตริย์ควรใช้สายธนู
ทำเข็มขัด ส่วนแพศย์ควรใช้เข็มขัดขนสัตว์ สำหรับไม้เท้า พราหมณ์
ควรใช้ไม้ “ปาลาส” ผมก็ไม่ทราบว่ามีอะไร กษัตริย์ควรใช้ไม้
มะเดื่อ แพศย์ควรใช้ไม้มะตูมหรือไม้เท้าทุกชนิด นักเรียนควรใช้
ตามวรรณะของตนๆ

ครูซึ่งได้ให้เครื่องบูชาตอนที่ศิษย์แตะที่แขนครู (บ่งถึงการเข้า
ร่วมในการบริจาคน) แล้วก็นั่งอยู่ทางด้านเหนือของไฟศักดิ์สิทธิ์
หันหน้าไปทางทิศตะวันออก ศิษย์ควรอยู่ทางทิศตะวันออกของไฟ
ศักดิ์สิทธิ์ หันหน้าไปทางทิศตะวันตก แล้วครูก็ควรจะเอาน้ำใส่
ฝ่ามือทั้งสองของตนและของลูกศิษย์ให้เต็มพร้อมกับบริกรรมว่า ตต
สวิตรุ วฤณิมเห แล้วก็ควรเทน้ำที่เต็มฝ่ามือทั้งสองของตนลงให้

เต็มฝ่ามือทั้งสองของศิษย์ เมื่อได้เห็นว่าเต็มฝ่ามือทั้งสองของตน
ลงให้เต็มฝ่ามือทั้งสองข้างเสร็จแล้ว ครูก็ควรจับมือทั้งสองของศิษย์
ทำให้หัวแม่มือชิดกันพร้อมกับกล่าวว่า “ด้วยอาศัยแรงกระตุ้นของ
เทพสาวิตระ (คือผู้กระตุ้นอันได้แก่สุริยเทพ) พร้อมด้วยพาหาของ
อัศวินทั้งสอง (คือแพทย์สวรรค์) พร้อมด้วยหัตถ์ของปูชาน (คือ
เทพแห่งความมั่งคั่งแห่งความสมบูรณ์) เราขอจับมือท่านไปนะ
(แล้วก็ระบุชื่อศิษย์) ครั้งที่ ๒ ครูก็ควรจับมือศิษย์พร้อมกับกล่าวว่า
“สาวิตระได้จับมือท่านแล้วนะ” (แล้วก็ระบุชื่อศิษย์) ครั้งที่ ๓ ครูก็
ควรจับมือศิษย์พร้อมกับกล่าวว่า “พระอัคนี (ไฟ เทพเจ้าแห่งยัญญ
พิธี) เป็นครูของท่านแล้วนะ” (แล้วก็ระบุชื่อศิษย์) ครูควรบอกให้
ศิษย์ดูดวงอาทิตย์แล้วก็ควรกล่าวว่า “ข้าแต่เทพสาวิตระ ผู้นี้เป็น
ศิษย์ที่จะเรียนรู้ความรู้ศักดิ์สิทธิ์ (พรหมจารี) ของพระองค์ ขอ
พระองค์ได้โปรดพิทักษ์รักษาเขา ขออย่าให้เขาตายเลย”

เมื่อได้รับมือศิษย์ด้วยเครื่องแต่งกายของศิษย์และด้วยมือ
ของตนเองแล้ว ครูก็ควรร่ายสาวิตรีฉันทครั้งแรกที่ละบาทแล้วก็
ที่ละสองบาท คือฉันทหนึ่งมี ๔ บาท ต้องร่ายที่ละบาท แล้วต่อไป
ก็ร่ายที่ละ ๒ บาท แล้วในที่สุดจึงว่าทั้งหมด คือว่าเต็มฉันท ครู
ควรให้ศิษย์ท่องฉันทสาวิตรีตามไปด้วยให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้
ครูควรเอามือทาบบลงไปบนหัวใจศิษย์โดยใช้นิ้วมือชี้ขึ้นเบื้องบน และ
กล่าวว่า “เราขอใส่หัวใจของเจ้าลงในคำปณิธานของเรา ขอให้ใจ
ของเจ้าจงตามเราไป ขอเจ้าจงได้ชื่นชมยินดีในวาทะของเราด้วยคำ
ปณิธานที่มีจุดมุ่งหมายเพียงสิ่งเดียว ขอเทพพฤหัสบดีผู้เป็นเทพ
ฤาษีได้โปรดทำให้เจ้าเชื่อมกับเราด้วยเถิด”

เมื่อได้เอาเข็มขัดคาดรอบตัวศิษย์และได้ให้ไม้เท้าแก่ศิษย์แล้ว ครูก็ควรสอนศิษย์ให้ประพฤติปฏิบัติตามระเบียบวินัยแห่งพรหมจรรย์อย่างเคร่งครัดด้วยคำว่า “เจ้าเป็นพรหมจารีแล้วจงจิน้ำเสีย พินิจทำให้บริสุทธิ์ จงปฏิบัติพิธีกรรม อย่างอนกลางวัน จงศึกษาพระเวทตามคำแนะนำสั่งสอนของครู” การเป็นนักเรียนศึกษาพระเวทนั้นต้องใช้เวลารั้ง ๑๒ ปี หรือจนกว่าศิษย์จะศึกษาเข้าใจพระเวทดีแล้ว ศิษย์ควรขออาหารในดอนเย็นและดอนเช้า ควรเติมเชื้อเพลิงลงที่ไฟศักดิ์สิทธิ์ในดอนเย็นและในดอนเช้า

เมื่อได้พูดถึงเรื่องการศึกษา การเริ่มเป็นนักศึกษาแล้วก็ได้พูดถึงเรื่องการสมรสและหน้าที่ของคฤหัสถ์ เพราะว่าการดำเนินชีวิตที่ถือเป็นอาศรม ๔ นั้น ชีวิตครั้งที่ ๒ คือชีวิตของคฤหัสถ์นั้นมักจะแสดงลักษณะว่าเป็นมูลฐานของชีวิตชั้นอื่นอีก ๓ ชั้น ความจริงชีวิตคฤหัสถ์เป็นชีวิตชั้นเดียวเท่านั้นที่จะทำให้รู้แจ้งจุดมุ่งหมายของมนุษย์ ๓ ประการแรกอย่างกว้างขวางเต็มที่ นั่นคือเรื่องกาม อรรถประโยชน์ และธรรมะ มีข้อความจากคัมภีร์ *อาศฺวลาณ-คฤหัสถ์* ว่า “ชั้นแรกควรจะพิจารณาตรวจสอบครอบครัวของผู้ที่เราตั้งใจว่าจะให้เป็นเจ้าสาวหรือเจ้าบ่าวเสียก่อน คือว่าเมื่อเราจะตกลงแต่งงานกับใคร เราก็ต้องสืบดูครอบครัวของทั้งเจ้าสาวและเจ้าบ่าวเสียก่อนว่าเป็นอย่างไร คือพิจารณาในด้านมารดาและด้านบิดา ดังที่ได้เคยกล่าวมาแล้ว เหมือนดังคำพังเพยของเราที่ว่า “ดูช้างให้ดูที่หาง ดูนางให้ดูที่แม่” แต่ที่ท่านบอกว่าไม่ให้ดูเฉพาะแม่เท่านั้นให้ดูพ่อด้วย เพราะว่าพ่อกับแม่มีวาระอย่างไร เป็นวาระสังกรหรือว่าเป็นวาระที่บริสุทธิ์ เป็นวาระสูงหรือเป็นวาระต่ำ

เพราะถ้าหากสมมุติว่าเราเป็นผู้ชายอยู่ในวรรณะสูง ถ้าเราไปได้สตรีที่อยู่ในวรรณะที่ต่ำกว่าก็ยิ่งพอไปได้ แต่ถ้าหากว่าเราเป็นผู้ชายที่อยู่ในวรรณะต่ำ ไปได้กับสตรีที่อยู่ในวรรณะสูง ลูกก็จะเป็นวรรณะที่เลวไป เพราะฉะนั้นจึงควรให้ธิดาของตนแต่งงานกับชายหนุ่มที่มีสติปัญญา ควรให้ลูกชายของตนแต่งงานกับหญิงสาวที่มีสติปัญญา มีความสวยงามและมีลักษณะที่ดีและเป็นผู้ที่ไม่ใช่คนชั่วโรค นั่นคือถ้าผู้หญิงจะแต่งงานก็ต้องเลือกผู้ชายที่มีสติปัญญาดี คืออยู่ในวรรณะที่สูง ถ้าหากว่าผู้ชายจะแต่งงานกับผู้หญิง ก็ให้เลือกว่าผู้หญิงคนนี้เป็นคนมีสติปัญญา ไม่ควรเลือกผู้หญิงที่ไม่มีสติปัญญา ควรเลือกผู้หญิงที่มีความสวยงาม มีลักษณะที่ดี ถ้าได้ลักษณะเบญจกัลยาณีด้วยละก็วิเศษมาก และก็ต้องไม่เป็นคนชั่วโรค เพราะถ้าหากว่าผู้หญิงเป็นคนชั่วโรคอาจจะทำให้บุตรเป็นคนชั่วโรค ไม่ให้กำเนิดบุตรที่ดีได้ บิดาอาจมอบธิดาของตนให้หลังจากที่ได้ประดับตกแต่งร่างกายเธอด้วยเครื่องประดับต่างๆ และหลังจากที่ได้ให้น้ำมอมให้แล้ว นี่เป็นการสมรสแบบ “พรหม” หรือว่า พรหมวิवाห์ บุตรที่เกิดจากเธอหลังจากที่ได้แต่งงานแบบนี้แล้วจะทำให้อนุชน ๑๒ ชั้น หรือบรรพบุรุษ ๑๒ ชั้น คือว่าสูงขึ้น ๑๒ ชั้น ต่ำลงมา ๑๒ ชั้น ทั้งฝ่ายสามีและฝ่ายตัวเธอเองบริสุทธิ์ได้

บิดาอาจประดับตกแต่งร่างกายเธอด้วยเครื่องประดับต่างๆ และมอบให้แก่พระผู้ประกอบพิธีในคราวที่ทำพิธีตามแบบพระเวทก็ได้ นั่นเป็นการสมรสแบบ “ไทะ” หรือ เทพวิवाห์ บุตรที่เกิดจากการแต่งงานแบบนี้จะทำให้อนุชนและบรรพบุรุษทั้งสองฝ่ายบริสุทธิ์ไปได้ ๑๐ ชั้น

การสมรสประกอบด้วยเงื่อนไขว่าจะปฏิบัติธรรมร่วมกันให้แก่ทั้งฝ่ายเจ้าสาวและเจ้าบ่าวนั้น เรียกว่าเป็นการสมรสแบบ “ปชา-ปัตตะ” คือ ปชาปัตตยวिवাহ์ บุตรที่เกิดจากการแต่งงานแบบนี้จะทำให้อนุชนและบรรพบุรุษทั้งสองฝ่ายบริสุทธิ์ไปได้ ๘ ชั้น คือสูงขึ้น ๘ ชั้น ต่ำลงมา ๘ ชั้น

ชายอาจแต่งงานกับหญิงหลังจากที่ได้มอบแม่วัวตัวหนึ่งกับพ่อวัวตัวหนึ่งให้แก่บิดาของหญิงสาวแล้วก็ได้ การสมรสแบบนี้เรียกว่า “อาระชะ” หรือเรียกว่า อารัชยวिवাহ์ บุตรที่เกิดจากการแต่งงานแบบนี้จะทำให้อนุชนและบรรพบุรุษทั้งฝ่ายสามีและภริยาบริสุทธิ์ไปได้ ๗ ชั้น คือสูงขึ้น ๗ ชั้น และต่ำลงมา ๗ ชั้น

ชายที่แต่งงานกับหญิงหลังจากที่ได้ตกลงกันเองกับเธอแล้ว โดยที่พ่อแม่ไม่ต้องไปขอกับพ่อแม่ ตกลงกันเอง นี้เรียกว่าเป็นการสมรสแบบคนธรรพ์ หรือเรียกว่า คนธรรพวिवাহ์ อย่างที่เรียกว่า รักกันหนาปากันหนี่ อย่างนี้ถือว่าเป็นคนธรรพวिवাহ์

ชายอาจแต่งงานกับหญิงสาวหลังจากที่ให้ทรัพย์สินแก่บิดาหญิงนั้นจนพอใจแล้ว เรียกว่าเป็นการสมรสแบบ “อสุร” หรือ อสุรวิวาห์

ชายอาจลักพาหญิงสาวไปในตอนที่ญาติพี่น้องของตนมัวนอนหลับหรือไม่ระวังรักษาเธอ อย่างนี้เป็นการสมรสแบบ “ไป-ศาจะ” หรือ ปีศาจวิวาห์

ชายหลังจากที่ได้ฆ่าฟันและตัดศีรษะญาติพี่น้องของหญิงสาวแล้ว อาจพรากรเธอไปจากญาติพี่น้องของเธอที่กำลังร้องไห้อยู่ ทั้งๆที่เธอยังร้องไห้ร้องไห้อยู่เช่นกัน อย่างนี้เป็นการสมรสแบบ “รากษส” หรือ รากษสวิวาห์

ป ร ำ ข ญ า ป ระ ยุ ก ต ์ ช ุด อี น เ ตี ย

เรื่องของการดำเนินชีวิตอาศรมชั้นที่ ๒ หรือ *คฤหัสถ์* ซึ่งพูดถึงเรื่องการแต่งงานหรือวิวาห์นี้ก็มีหลายแบบ ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว เรื่องนี้ยังมีเรื่องที่จะได้พูดต่อไปอีก แต่ว่าสำหรับวันนี้หมดเวลาแล้ว ผมขอยุติรายการบรรยายปรัชญาไว้เพียงแค่นี้.

สวัสดี

๑๕ กรกฎาคม ๒๕๑๑

๒๖

คฤหัสถ์ อาศรมที่ ๒ ของฮินดู
สถานะของสตรีในสังคมฮินดู
เมื่อยกย่องสตรี แม้แต่เทวดาก็ชื่นชมยินดี

สวัสดิ์ครับ

สำหรับปรัชญาฮินดูในวันนี้ ผมก็จะได้นำเอาศาสนาพราหมณ์หรือศาสนาฮินดูมาบรรยายต่อจากที่ได้เคยบรรยายไว้ในครั้งสุดท้าย ในครั้งสุดท้ายของการบรรยายเกี่ยวกับปรัชญาฮินดูนั้น ผมได้พูดถึงเรื่องการสมรสและหน้าที่ของคฤหัสถ์ แต่ที่บรรยายในครั้งสุดท้ายนั้น ได้กล่าวเฉพาะเรื่องการสมรสเท่านั้น ยังมีได้พูดถึงเรื่องหน้าที่ของคฤหัสถ์ว่ามีอะไรบ้าง ในคัมภีร์ทางศาสนาพราหมณ์นี้ได้กล่าวถึงเรื่องคฤหัสถ์ไว้ว่า คฤหัสถ์ควรประกอบพิธีสมฤติ ทุกๆวัน (คือพิธีในบ้านที่คัมภีร์สมฤติได้พรรณนาไว้) ที่

ปรัชญาประยุกต์ชุดอินเตีย

กองไฟสมรสหรือไฟที่นำเข้ามาในเวลาแบ่งทรัพย์สินมรดกที่ได้มาจากบรรพบุรุษ เขาควรจะต้องประกอบพิธีตามแบบพระเวทบนไฟที่ศักดิ์สิทธิ์นั้น

พวกทวิชาติซึ่งหมายถึงอารยัน เมื่อได้เริ่มประชุมทางกายและประกอบพิธีทำให้บริสุทธิ์และได้ชำระล้างพันก่อนแล้ว ก็ควรสวดมนต์อ้อนวอนในตอนเช้า เรื่องของการสวดมนต์หรือการสวดมนต์อ้อนวอนนี้ถือว่า เป็นเรื่องที่จะต้องกระทำต่อพระผู้เป็นเจ้า ต่อเทพเจ้าผู้บริสุทธิ์ เพราะฉะนั้นการที่เราจะสวดมนต์หรืออ้อนวอนต่อเทพเจ้าอะไรต่าง ๆ นั้น เราก็ควรจะชำระล้างพันให้สะอาดเสียก่อน เรียกว่าต้องแปรงฟันสีฟันกันให้สะอาดเสียก่อน เพราะเราอาจที่เปล่งออกมาในขณะที่กำลังอมขี้ฟันอยู่นั้นคิดว่าไม่เหมาะสมกับเรื่องที่จะต้องปฏิบัติต่อพระผู้เป็นเจ้าซึ่งเป็นผู้ที่บริสุทธิ์ เพราะฉะนั้นท่านจึงให้ชำระฟันให้เรียบร้อยเสียก่อน ส่วนจะอาบน้ำหรือไม่นั้นก็ถือว่ายังไม่เป็นเรื่องที่สำคัญนัก เพราะบางทีตึกเกินไป อาจจะหนาวเกินไป อาบน้ำตอนนั้นอาจจะทำให้ปวดบวมหรือเป็นโรคผิวหนังเสียไปได้ เพราะฉะนั้นเรื่องอาบน้ำท่านก็ได้พูดถึงว่าจำเป็นจะต้องอาบน้ำเสียก่อนหรือเปล่า แต่ว่าเรื่องแปรงฟันนั้นไม่ว่าจะเป็นหน้าร้อนหรือหน้าหนาว ท่านก็ให้ล้างฟันแปรงฟันเสียก่อน แล้วจึงค่อยสวดมนต์อ้อนวอนในตอนเช้า

ทวิชาติเมื่อได้เต็มเชื่อเพลิงลงในไฟศักดิ์สิทธิ์ ทำจิตให้สงบแล้ว ก็ควรบริกรรมสวดศักดิ์สิทธิ์ต่อสุริยเทพ เขาควรที่จะศึกษาความหมายของพระเวทและศาสตร์ต่างๆ คือตามปกติพวกทวิชาติหรือพวกอารยันทั้งหลายเหล่านี้เขามักจะบูชาไฟอันศักดิ์สิทธิ์ และ

ป ร ั ช ญา ป ระ ยุ ก ค์ ชุ ต อ น เ ต ย

ตามปกติเขาไม่ค่อยจะปล่อยให้ไฟเหล่านี้ดับ คอยเติมเชื้อไฟลงไปเรื่อยๆ เมื่อได้เติมเชื้อเพลิงลงไปบนไฟศักดิ์สิทธิ์แล้วก็ทำจิตใจให้สงบ การทำจิตใจให้สงบก็คือการทำสมาธิ พร้อมทั้งบริกรรมด้วยโคลก ศักดิ์สิทธิ์ถวายต่อสุริยเทพ เพราะตอนนี้เป็นเวลาจนจะรุ่งอรุณ เพราะฉะนั้นก็จะเริ่มบริกรรมโคลกศักดิ์สิทธิ์ให้เข้ากับเรื่องให้เข้ากับกาลเวลา นั่นคือต่อสุริยเทพ และนอกจากนั้นควรจะได้ศึกษาให้ทราบความหมายของพระเวทและศาสตร์ต่างๆที่ได้ศึกษามา เพราะว่าคำต่างๆที่ใช้ในคัมภีร์พระเวทหรือในศาสตร์ต่างๆนั้นอาจจะมีอรรถะอันลึกซึ้ง เราต้องใช้เวลาที่สงบสำหรับพิจารณาจึงจะทราบความหมายอย่างแจ่มแจ้ง และเวลาที่เหมาะอย่างยิ่งสำหรับการที่จะพิจารณาเรื่องที่ลึกซึ้งนั้น ท่านก็มักจะใช้ในยามเช้าซึ่งเป็นยามที่มีอากาศสดชื่น เพราะฉะนั้นเรื่องของนักบวชหรือเรื่องของพระ นิยม ตื่นแต่เช้า เมื่อตื่นแต่เช้าก็เดินจงกรม การเดินจงกรมก็ไม่ใช่ว่าจะเดินเล่น แต่ว่าเป็นการเดินรับอากาศบริสุทธิ์ด้วยพร้อมกับการมีสมาธิ ทำบริกรรมภาวนาต่างๆไปด้วย ในเวลาอย่างนี้มักจะจำอะไรต่างๆได้ดีกว่าในเวลากลางวันหรือในตอนหัวค่ำซึ่งจะมีเสียงจ๊อกแจ๊กจ้อแจอยู่มาก

เขาก็ควรเข้าไปหาเจ้านายของเขาเพื่อทำให้วิธีบำรุงรักษา และความก้าวหน้ามีความปลอดภัย หลังจากนั้นเมื่อได้อาบน้ำชำระร่างกายแล้ว เขาก็ควรบูชาทวยเทพและหลั่งน้ำอุทิศให้แก่ดวงวิญญาณของผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว เมื่อเขาตื่นขึ้นมาสาธยายพระเวทอะไรต่างๆ แล้วก็ควรเข้าไปหาเจ้านายเพื่อที่ว่าท่านจะได้มีความเมตตากรุณา ชีวิตในกายภาคหน้าของเราก็ควรที่จะมีความสะดวก มี

ป ร ำ ข ำ ป ระ ยุก ต์ ชู ต อ น เ ตี ย

ความก้าวหน้า นี่ก็คงไม่ได้หมายถึงเจ้านายในที่ทำงาน เพราะเวลา
 ตอนเช้าตรู่นี้ที่ทำงานยังไม่เปิด ก็หมายถึงเจ้านายที่บ้านของเรา
 ซึ่งอาจจะหมายถึงผู้ที่เป็นผู้หลักผู้ใหญ่ ครูบาอาจารย์หรือว่าพ่อแม่
 อะไรทำนองนั้น ซึ่งก็ถือว่าเป็นผู้ใหญ่จึงเปรียบเสมือนเป็นเจ้านาย
 ในที่นี้ หลังจากได้อาบน้ำชำระล้างร่างกายแล้ว ก็ควรจะได้นุชา
 สุรียเทพ นี่หมายความว่าสว่างแล้วหลังจากบูชาสุรียเทพ คือพระ
 อาทิตยแล้ว ถ้าหากว่าอากาศหนาวก็คงจะมีความหนาวเบาบางลง
 ก็ควรจะอาบน้ำได้แล้ว ตอนนี้ก็ควรจะชำระล้างร่างกายให้หมดจด
 แล้วก็ควรบูชาทวยเทพหลั่งน้ำอุทิศให้แก่ดวงวิญญาณของผู้ที่ล่วง
 ลับไปแล้ว หมายความว่าที่เราได้ประกอบคุณงามความดีด้วยการ
 เจริญภาวนานั้น เราก็สามารถที่จะอุทิศส่วนกุศลไปให้แก่ผู้ที่ล่วงลับ
 ไปได้ ไม่ใช่ว่าการจะแผ่ส่วนกุศลนั้นจะต้องด้วยการทำบุญอย่างเดียว
 เพียงการให้ทานนั้นก็ถือว่าเป็นบุญกิริยาวัตถุอย่างหนึ่ง เป็นการ
 กระทำบุญอย่างหนึ่ง แต่ว่าเป็นเพียงการกระทำบุญอย่างหนึ่งเท่านั้น
 ไม่ใช่หมายถึงว่าการกระทำบุญนั้นมีอย่างเดียว คือการให้ทาน การ
 รักษาศีล ก็ถือว่าเป็นการบำเพ็ญบุญ การเจริญภาวนาก็ถือว่าเป็น
 การบำเพ็ญบุญ ถ้าหากว่าเราได้เจริญภาวนาด้วยปริกรรม ด้วย
 สาธยายมนต์อะไรต่างๆเหล่านี้ก็ถือว่าเป็นบุญเป็นกุศลด้วย เมื่อเรา
 ได้บุญได้กุศลได้ประกอบการบุญการกุศลอย่างนี้แล้ว ก็ควรที่เราจะ
 อุทิศส่วนกุศลนั้นไปให้แก่ดวงวิญญาณของผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว การที่
 เราแผ่บุญกุศลไปให้แก่ดวงวิญญาณของผู้ที่ล่วงลับไปแล้วนี้ยอมได้
 ประโยชน์หลายสถาน ซึ่งทำให้เราเป็นคนมีจิตใจกว้างขวาง ทำให้
 เป็นคนมีเมตตากรุณาต่อบุคคลทั้งหลายทั้งที่ยังมีชีวิตอยู่และทั้งที่

ป ร ั ช ญ า ป ร ะ ชู ก ต์ ชู ค อ น เ คี ย

ส่งกลับไปแล้ว

ประการที่ ๒ การแบ่งส่วนบุญกุศลไปให้ผู้อื่นนั้นก็เพื่อเขาจะได้อนุโมทนาในส่วนบุญกุศลที่เราแบ่งส่วนกุศลไปให้ และก็อาจจะทำให้เขาซึ่งถ้าหากว่าได้รับทุกข์อยู่ก็อาจจะได้พ้นทุกข์ง่ายขึ้นหรือว่าเร็วเข้า ถ้าหากว่าเขาไม่ได้รับทุกข์ เขามีความสุขอยู่ในสรวงสวรรค์เสร็จแล้วเขาก็จะได้นึกถึงว่า อ้อ เรายังระลึกถึงเขาอยู่ ท่านจะได้มีความเมตตากรุณาต่อเรา นอกจากนั้นท่านก็บอกว่าเขาควรศึกษาไตรเพท อาถรรพเวท คัมภีร์ปุราณะ พร้อมกับอิตติหาสะ คือ ประวัติเรื่องราวตามที่ปรากฏในรูปเทพนียายตามวิสัยสามารถของตน และควรศึกษากฎเกณฑ์ต่างๆเกี่ยวกับความรู้เรื่องอาตมมันโดยมีทรรศนะว่า เพื่อจะทำให้การบวงสรวงแบบ ขปยัชญะ คือการสวดอ้อนวอนด้วยการบริกรรมสัมฤทธิ์ผล เมื่อได้ทำบุญอุทิศแบ่งส่วนกุศลให้แก่ผู้ที่ส่งกลับไปแล้ว เขาก็ควรจะได้เริ่มศึกษาไตรเพท ซึ่งได้แก่คัมภีร์ฤคเวท ยชุรเวท และสามเวท นี่เป็นไตรเพท ที่นี้มีเวทอย่างี่ ๔ เข้ามาก็คืออาถรรพเวท ซึ่งเป็นเวทที่ ๔ นอกจากนั้นควรจะศึกษาคัมภีร์ปุราณะ คัมภีร์ปุราณะนี้มีมากมายหลายสิบคัมภีร์ด้วยกัน นอกเหนือไปจากไตรเพทและอาถรรพเวท นอกจากนั้น ท่านก็ให้ศึกษาอิตติหาสะ ซึ่งเป็นประวัติเรื่องราวตามที่ปรากฏในรูปเทพนียายตามความสามารถของตน ควรศึกษากฎเกณฑ์ต่างๆที่เกี่ยวกับเรื่องอาตมมัน ทั้งนี้ก็เพื่อที่จะทำให้การบวงสรวงโดยการสวดอ้อนวอนด้วยการบริกรรมนั้นสัมฤทธิ์ผล เพราะว่าการที่เราจะอ้อนวอนอะไรต่างๆเหล่านี้ เราจะต้องมีความเข้าใจในเรื่องต่างๆเหล่านั้นด้วย เช่น เราสวดมนต์อ้อนวอนต่อปรมาตมมัน

ป ร ั ษ ฎ า ป ร ะ ฎ ก ฎ ์ ชุ ต อ น เ ค ย

ซึ่งเป็นพระผู้เป็นเจ้า เราก็ควรจะมีความรู้เกี่ยวกับอาดมันซึ่งเป็นตัวเราที่ได้ระลึกถึงปรมาตมันซึ่งเป็นอาดมันที่ยิ่งใหญ่

นอกจากนั้นท่านก็ได้กล่าวต่อไปอีกว่า การทำพลี การให้ด้วย การกล่าว “สวธว” การประกอบบุญพิธีตามแบบพระเวท การศึกษาคัมภีร์ศักดิ์สิทธิ์ การให้เกียรติแด่ ทั้งหมดนี้ย่อมก่อให้เกิดในการบวงสรวงประจำวันที่สำคัญ ๕ ประการ ที่อุทิศให้แก่เจตภูตหรือดวงวิญญาณของผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว ทวยเทพ พรหมัน และมนุษย์ทั้งหลายตามลำดับ นั่นคือการทำพลีนีก็เท่ากับว่าเป็นการอุทิศให้แก่เจตภูตคือการให้ด้วยการกล่าว สวธว เท่ากับว่าเป็นการอุทิศให้แก่วิญญาณของผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว การประกอบบุญพิธีตามแบบพระเวทก็เท่ากับว่า เป็นการอุทิศให้แก่ทวยเทพ การศึกษาคัมภีร์ศักดิ์สิทธิ์ก็เท่ากับว่า เป็นการอุทิศให้แก่พรหมัน และการให้เกียรติแด่ก็เท่ากับว่า เป็นการอุทิศให้แก่มนุษย์ทั้งหลายตามลำดับ เขาควรทำพลีแก่เจตภูตทั้งหลายโดยการโยนพลีขึ้นไปในอากาศโดยเอามาจากส่วนหนึ่งแห่งพลีที่ถวายแก่ทวยเทพ ซึ่งเรียกว่าเทวดาพลี เขาควรวางอาหารไว้ที่พื้นดินเพื่อสุนัข บุคคลที่จะแตะต้องไม่ได้ และกาทั้งหลายด้วย การที่เขาจะทำพลีแก่เจตภูตทั้งหลายนั้นเขาทำพิธีโดยโยนพลีขึ้นไปในอากาศ เพราะถือว่าเจตภูตหรือดวงวิญญาณทั้งหลายนั้นเป็นโอปปาติกะลอยลอยอยู่ในอากาศ เพราะฉะนั้นการที่เราจะให้พลีแก่เจตภูตทั้งหลายก็ต้องโยนขึ้นไปในอากาศเพื่อเจตภูตทั้งหลายเหล่านั้นจะได้รับและอีกส่วนหนึ่งแห่งพลีนี้ก็ถวายแก่ทวยเทพซึ่งอยู่ในอากาศเหมือนกัน แต่สำหรับพวกสุนัขหรือว่าพวกแกะหรือว่าบุคคลที่แตะต้องไม่ได้คือพวก untouchables คือพวก

ปรัชญาประยุกต์สู่ชีวิต

จันตลอะไรต่างๆเหล่านี้ ท่านให้วางอาหารไว้ที่พื้น เพราะว่าถ้าหากว่าจะให้อาหารแก่ผู้ที่เป็นจันตลหรือสุทธอะไรต่างๆเหล่านี้ จะทำให้มีมลทิน หมายความว่าบุคคลเหล่านี้เป็นบุคคลที่ไม่ควรจะต้องแตะต้อง ถ้าไปแตะต้องเข้าแล้ว เสนียดจัญไรจะติดตัวเรามา แม้ว่าเราอยากจะให้อาหารการกินอะไรต่างๆเหล่านี้ เราก็ตองระมัดระวังว่าไม่ให้พวกจัญไรหรือว่ามลทินอะไรต่างๆติดตัว เพราะฉะนั้นก็มีวิธีเดียวเท่านั้น ก็วางอาหารเข้าไว้เช่นเดียวกับให้แก่สัตว์อื่น ๆ เหมือนกัน เพราะฉะนั้นเราจะเห็นได้ว่าฐานะของพวกสุทธพวกจันตล พวกนอกวรรณะอะไรต่างๆเหล่านี้ไม่แตกต่างอะไรกับสัตว์ทั้งหลายเลย หรือบางทีก็อยู่ในฐานะที่ต่ำกว่าสัตว์บางประเภท เสียด้วยซ้ำไป

นอกจากนั้น ท่านยังได้กล่าวว่าควรให้ข้าวและน้ำแก่ดวงวิญญาณของผู้ตายและมนุษย์ทั้งหลายทุกวัน เขาควรศึกษาอยู่เรื่อยไป ไม่ควรปรุงอาหารเพื่อตัวเขคนเดียวเท่านั้น สำหรับดวงวิญญาณ บางทีเราอาจจะคิดว่า เมื่อเขาตายไปแล้ว การจะให้ข้าวให้น้ำแก่ผู้ที่ตายไปแล้วไม่ได้ประโยชน์อะไร เพราะว่าผู้ที่ตายไปแล้วก็ไม่สามารถจะรับประทานได้ แต่ดังที่ได้เคยกล่าวไว้แล้วว่า ผู้ที่ตายไปแล้วนั้น เขาก็อวยงวนเวียนท่องเที่ยวอยู่ในสังสารวัฏ อาจจะได้รับทุกขเวทนาอะไรต่างๆ อาจจะไปอดอยากเพราะอกุศลกรรมที่ตนได้เคยกระทำมา ถ้าหากว่าเราได้อุทิศข้าวน้ำไปให้ ดวงวิญญาณของผู้ตายนั้นก็จะได้รับโภชนาข้าวน้ำ มีความสุขขึ้น แต่สำหรับการให้ข้าวน้ำแก่มนุษย์นั้นก็เท่ากับว่าเป็นการแผ่เมตตาช่วยคนตกยาก ให้ได้รับความสุขสบายขึ้น เป็นการกำจัดมัจฉริยะคือความตระหนี่

ให้บรรเทาเบาบางลงไป คนเราถ้าหากว่าได้รับการสงเคราะห์กัน
อย่างนี้ก็จะทำให้สังคมมีระเบียบ สังคมมีความสุขร่วมกันมากขึ้น
ถ้าหากว่าคนเราเป็นคนเห็นแก่ตัว ไม่ช่วยเหลือกันและกันบ้างแล้ว
ในที่สุดการลักขโมยอะไรต่างๆก็จะเกิดขึ้นเป็นอาชญากรรมขึ้นมา
ในโลก และท่านบอกว่าไม่ควรปรุงอาหารเพื่อตัวเขาคนเดียวเท่านั้น
บางคนอาจจะคิดว่าเราอยู่คนเดียว เพราะฉะนั้นเราก็ปรุงอาหาร
สำหรับเราคนเดียวบริโภคเท่านั้นพอแล้ว ไม่ควรปรุงอาหารให้มาก
มายให้มันเหลือ เวลานี้ข้าวปลาอาหารก็แพงอะไรต่างๆทำนองนั้น
การคิดอย่างนี้ ในที่สุดก็กลายเป็นว่าตัวใครตัวมันต่างคนต่างอยู่
การที่เราจะอยู่ร่วมกันในสังคมนั้นก็จะต้องมีการพึ่งพาอาศัยกัน การ
ที่เราจะอยู่ร่วมกันในสังคมนั้นก็จะต้องมีการพึ่งพาอาศัยกัน มิมิตร
จิตมิตรใจต่อกัน เพราะฉะนั้นไหนๆเมื่อเราจะต้องปรุงอาหารขึ้นมา
ที่เราจะแกงขึ้นมาสักหม้อหนึ่ง เราคิดหรือว่าเราจะแกงเพียงถ้วย
เดียวสำหรับเรารับประทานคนเดียวเราจะต้องลงแรงสำหรับโขลก
เครื่องแกง จะต้องซื้ออะไรต่ออะไรมาเป็นเครื่องปรุงอีก เสียเวลา
มากพออยู่แล้ว ไหนๆเมื่อเสียเวลาทั้งทีแล้ว ก็ทำให้มันพอสมควร
แจกเพื่อนบ้านเขาบ้าง บ้านโน้นบ้าง บ้านนี้บ้าง เพราะว่าการที่เรา
แจกอาหารหรือแจกข้าวแกงให้แก่เพื่อนบ้านทั้งหลายเหล่านี้ก็จะทำให้
เพื่อนบ้านของเรามีความรักต่อเรา แล้วในที่สุดเมื่อเขาทำอะไรบ้าง
เขาก็จะได้เผื่อแผ่เรา เมื่อเราหวังจะให้คนอื่นมีความเมตตาต่อเรา
หวังจะให้คนอื่นมีความเผื่อแผ่แก่เรา เราก็ควรจะเมตตาแก่คนอื่น
เผื่อแผ่แก่คนอื่นก่อน เพราะฉะนั้นเมื่อจะปรุงอาหารทั้งที ก็ควรจะ
ปรุงอาหารที่จะรับประทานได้หลายๆคน แล้วแจกเพื่อนบ้านให้ลิ้ม

รสฝีมือของเราบ้าง ซึ่งบางที่ฝีมือของเราอาจจะไม่ค่อยเอร็ดอร่อยอะไรหรอก แต่ว่าน้ำใจที่เราให้ไปนั้นมีค่ามากกว่าฝีมือมากนัก นี่ก็เป็นเรื่องหนึ่งของหลักการสังคมสงเคราะห์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมที่แคบๆ

นอกจากนั้นท่านยังได้กล่าวต่อไปอีกว่า ต่อเมื่อเลี้ยงดูบุคคลต่างๆ เหล่านี้ คือ พวกเด็ก ๆ ลูกสาวที่แต่งงานแล้ว ญาติผู้ใหญ่ หญิงมีครรภ์ คนเจ็บและเด็กหญิงรวมทั้งแขกและคนใช้ด้วยเรียบร้อยแล้ว คฤหัสถ์ผู้ครองเรือนและภริยาจึงควรจะรับประทานอาหารที่เหลืออยู่ เรื่องของคฤหัสถ์นี้จะต้องเป็นผู้ที่เสียสละ คฤหัสถ์แปลว่าผู้ครองเรือน คำว่าผู้ครองเรือนในที่นี้ก็หมายถึงทั้งผู้ที่เป็สามีและผู้ที่เป็ภริยา เมื่อเรามีบุคคลที่อยู่ในความดูแลของเราเป็นจำนวนมาก เราก็ควรจะให้บุคคลเหล่านี้ได้รับประทานเสียก่อน คือพวกเด็ก ๆ ก็ให้รับประทานเสียก่อน ลูกสาวที่แต่งงานแล้วก็ให้รับประทานเสียก่อน ญาติผู้ใหญ่ หญิงมีครรภ์ คนเจ็บและพวกเด็กหญิงอะไรต่างๆ เหล่านี้ ควรให้รับประทานเสียก่อน รวมทั้งแขกและคนใช้ด้วย เมื่อเราได้ดูแลให้บุคคลเหล่านี้ได้บริโภคเรียบร้อยแล้ว เราจึงบริโภคส่วนที่เหลือ ก็รู้สึกว่าเป็นเรื่องทีอาจจะปฏิบัติยากสำหรับคนบางคน แต่ว่าต้องการแสดงให้เห็นว่า ผู้ครองเรือนนั้นเป็นผู้มีธรรมะสูง เพราะฉะนั้นจึงต้องให้ดูแลผู้ที่อยู่ได้บังคับบัญชาของเราให้มีความสุขเสียก่อน แล้วเราจึงได้หาความสุขในภายหลัง อย่างนี้จึงจะเรียกว่า บำบัดทุกข์บำรุงสุขของผู้ที่อยู่ภายใต้ปกครองของเรา เมื่อเขามาอยู่ภายใต้ความโอบอุ้มของเรา เขาก็หวังที่จะได้รับความอุปถัมภ์อุปการะจากเรา เพราะฉะนั้นเราก็ไม่ควรจะทำให้เขาต้อง

ผิดหวัง นั่นคือด้วยการสงเคราะห์เขาตามสมควร ไม่ใช่ที่เรา
รับประทานเหลือแล้วเราถึงให้ คล้ายๆว่าให้เขากินอาหารที่เป็นเดน
ความรู้สึกที่จะสำนึกในบุญคุณก็รู้สึกว่าจะมีน้อย แต่ถ้าหากว่าเรา
เสียสละให้เขาเสียก่อน อย่างนี้เขาก็จะนึกถึงบุญคุณของเรา ก็จะมี
ความกตัญญูต่อเรามากเป็นพิเศษ

นอกจากนั้นท่านได้กล่าวต่อไปอีกว่า คฤหัสถ์ซึ่งตื่นก่อนพระ
อาทิตย์ขึ้นควรคำนึงไตร่ตรองถึงสิ่งที่ตั้งงามเพื่ออาตมฉัน เขาไม่ควร
หลบหลีกหน้าที่ของเขาในส่วนที่เกี่ยวกับจุดมุ่งหมายทั้ง ๓ ของ
มนุษย์คือธรรม อรรถประโยชน์ และกาม ตามภาวะที่เหมาะสมเลย
ผู้ที่ครองเรือนนั้นไม่ใช่จะให้พระอาทิตย์ขึ้นมาเสียก่อนแล้วจึง
ค่อยๆตื่น หรือบางทีตื่นมาตั้งแต่ ๒ โมง ๓ โมง อย่างนี้ก็ไม่ถูก ไม่ถือ
ว่าเป็นคฤหัสถ์ผู้ครองเรือนที่ดี คฤหัสถ์ที่ครองเรือนที่ดีนั้นจะต้องตื่น
ขึ้นมาแต่ก่อนพระอาทิตย์ขึ้น เพราะว่าควรตื่นก่อนพระอาทิตย์ขึ้นนี้
ท่านบอกว่าทำให้จิตใจของเราปลอดโปร่ง และเมื่อตื่นขึ้นมาแล้วก็
ให้คิดแต่สิ่งที่ตั้งงาม เพราะว่าไหนๆวันเวลานี้มันผ่านไป โดยเฉพาะ
ในการเริ่มต้นของวันนี้ก็ควรจะเริ่มต้นด้วยดี การที่จะเริ่มต้นด้วยดี
ต้องหมายความว่ามีการกระทำที่ดี การพูดที่ดี การคิดที่ดี และใน
เบื้องต้นยังไม่มีใคร เราก็ต้องคิดเสียก่อนว่า วันนี้เราจะทำอะไร
คิดในสิ่งที่ เป็นมงคลซึ่งอาจจะตื่นขึ้นมาแล้วก็สาธยายมนต์ สวดมนต์
ไหว้พระ เรื่องนี้ก็ถือว่าเป็นความคิดในทางที่ดี วันนี้เราจะทำบุญ
ที่ไหน วันนี้เราจะไปสงเคราะห์ใคร วันนี้เราจะทำงานอะไรให้เจริญ
รุ่งเรืองขึ้นมาบ้าง อย่างนี้ถือว่าเป็นการคิดที่ดี เมื่อมีการคิดที่ดี
แล้วต่อไปเราจะพูดอะไรก็พูดความจริง เป็นมงคล ไม่ใช่ตื่นขึ้นมา

ก็ตาคนโน้นคนนี้ เอ็ดคนโน้นบ่นคนนี่จนกระทั่งน่าเบื่อหน่ายน่ารำคาญหู อย่างนี้ว่าทำไมเป็นมงคล ทำให้อารมณ์หงุดหงิดตั้งแต่เช้าทีเดียว เมื่อหงุดหงิดตั้งแต่เช้าแล้ว ต่อมาก็ถึงกลางวันถึงเย็นก็พลอยหงุดหงิดไปด้วย หรือบางทีพอตื่นขึ้นมาก็ทำอะไรอะอะไรอะโครมครามหนวกหูชาวบ้าน ซึ่งเขากำลังหลับกำลังนอนอยู่ อย่างนี้ก็ไม่เป็นมงคลแก่ชีวิต เพราะอย่างน้อยก็ทำให้บุคคลของเราต้องเดือดร้อน ทำให้เพื่อนบ้านของเราต้องเดือดร้อน เพราะฉะนั้นในตอนแรกๆ ควรจะเริ่มต้นด้วยสิ่งที่เป็นมงคลเพื่อว่าในตอนต่อไปของวันจะได้มีแต่สิ่งที่เป็นมงคลเป็นผลติดตามมา และหน้าที่ที่เขาจะต้องปฏิบัติก็ไม่ควรจะหลีกเลี่ยง เขาควรจะปฏิบัติตามหน้าที่ของเขาให้ครบถ้วน เรื่องเกี่ยวกับธรรมะก็ต้องพยายามศึกษา ในเรื่องเกี่ยวกับอรรถประโยชน์ ก็ต้องพิจารณาว่าเราควรจะทำอะไรที่จะให้เป็นประโยชน์ ในเรื่องเกี่ยวกับกามะซึ่งเป็นเรื่องของความรักก็ให้ปฏิบัติไม่ให้ขาดตกบกพร่องตามความเหมาะสม ไม่ให้มากเกินไป ไม่ให้น้อยเกินไป ให้รู้จักความพอดี

นอกจากนั้นการเล่าเรียน การประกอบกิจทางศาสนา อายุ ความสัมพันธ์ในครอบครัวและความมั่งคั่ง ในเรื่องเหล่านี้ และในระเบียบที่กล่าวถึงนั้นแหละ ที่คนเราจะได้รับการยกย่องในวงสังคม โดยวิธีนี้ถ้าหากว่าใครมีมากๆ แล้ว แม้แต่จะเป็นศุภราก็สมควรจะได้รับการเคารพในเวลาแก่เฒ่า ในเรื่องต่างๆ ที่พรรณามานี้ตามปกติผู้ที่ป็นทวิษชาติคือพวกอารยันก็ควรจะประพฤติปฏิบัติให้มีอยู่ ทั้งนี้ก็เพื่อที่จะได้เป็นที่เคารพเป็นที่ยกย่องในวงสังคมทั่วไป แต่นอกจากพวกอารยันแล้ว ถ้าหากว่าพวกศุภราสามารถจะทำอย่าง

นี้ได้ เขาควรจะได้รับการศึกษาในเวลาแก่เดมาเหมือนกัน แสดงว่า
ในตอนหลังๆนี้การที่จะเหยียดหยามศุทรเสียทีเดียวก็ไม่ถึงกับ
เด็ดขาดนัก คือว่ายังให้การยกย่องอยู่บ้างเหมือนกัน คือถ้าศุทร
ได้รับการศึกษาที่ดี มีการปฏิบัติอย่างนี้ก็ควรจะได้รับการศึกษา
อย่างเช่นในพระพุทธศาสนาถือว่าคนเราไม่ใช่ชาติก็เพราะชาติ หรือ
ว่าไม่ดีก็เพราะชาติเช่นนั้นหาไม่ได้ แต่ว่าขึ้นอยู่กับกรรมคือการ
กระทำของเราต่างหาก นี่เป็นเรื่องหน้าที่ของคฤหัสถ์ตามที่ปรากฏ
ในคัมภีร์มนุสมฤติ

ที่นี้จะได้พูดถึงสถานะของสตรีบ้าง เรื่องสถานะของสตรีนี้เป็น
เรื่องที่สำคัญอย่างหนึ่งในสังคมของฮินดู ในเรื่องสถานะทางสังคม
ของสตรีฮินดู ซึ่งมีผู้แสดงทรรศนะที่ตรงกันข้ามกันไว้มาก ในแง่หนึ่ง
ได้บังคับไว้ว่า เราควรแสดงความเคารพสตรีให้มากที่สุด แต่ในอีก
แง่หนึ่งก็กล่าวว่า สตรีไม่ควรจะได้รับเสรีภาพใดๆ ความขัดแย้งกัน
นี้เป็นสิ่งที่ปรากฏมากกว่าเป็นสิ่งที่แท้จริง เพราะการเน้นในกรณีหลัง
นั้นมิได้เน้นในอันที่จะปฏิเสธ ในการที่สตรีจะมีเสรีภาพใดๆมาก
เหมือนหน้าที่ที่บุคคลที่ใกล้ชิดเธอจะต้องคุ้มครองเธอโดยทุกวิถีทาง
ข้อความในคัมภีร์ มนุสมฤติ ได้กล่าวว่า บิดา พี่ชาย น้องชาย
สามี พี่เขย น้องเขย ที่หวังจะได้รับโชคดียิ่งใหญ่จะต้องให้เกียรติ
ให้เครื่องประดับแก่สตรีนั้น คือว่าผู้ชายทุกชั้น จะเป็นบิดาก็ตาม
เป็นพี่ชายน้องชายก็ตาม เป็นสามีก็ตาม เป็นพี่เขยน้องเขยก็ตาม
ถ้าใครก็ตาม หวังจะเป็นผู้ที่มีโชคดียิ่งใหญ่ก็ควรจะให้เกียรติและเครื่อง
ประดับแก่สตรี ให้การยกย่องแก่สตรี เพราะว่าสตรีเป็นผู้ที่ชอบพูด
ไปทีนั้นก็ขอบคุณอย่างโน้นอย่างนี้ มีเวลาว่างมาก เพราะว่าสตรี

ในอินเดียฉัน เขาไม่ได้ให้ออกไปทำงานนอกบ้าน เพราะฉะนั้นพวกนี้ ก็อยู่ว่างๆ เมื่ออยู่ว่างๆก็อดคุยอะไรไม่ได้ มีเรื่องอะไรรู้อะไรสัก หน่อยก็มักจะคุยที่เดียว ถ้าหากว่าบิดาก็ดี พี่ชายน้องชายก็ดี สามีกี่ดี พี่เขยน้องเขยก็ดี เอาเครื่องประดับมาให้ ชื้อผ้ามาให้ ชื้อ แก้วแหวนเงินอะไรต่างๆมาให้ หรือว่าให้เกียรติด้วยการยกย่อง อะไรต่างๆเหล่านี้ เธอก็จะรู้สึกดีอกดีใจภาคภูมิใจ ไปที่ไหนก็มักจะ โฆษณาประชาสัมพันธ์ให้เสร็จ บางทีเรียกว่าให้ไม่เท่าไร แต่ว่าที่ โฆษณาให้ รู้สึกว่ามากกว่าราคาที่ให้ไปเสียด้วยซ้ำไป เพราะฉะนั้น ผู้ชายคนใดที่หวังจะได้รับโชคดี จะได้รับเกียรติชื่อเสียงอะไรต่างๆ เหล่านี้ ก็ควรจะให้เกียรติแก่สตรีให้เครื่องประดับแก่สตรี เพื่อเธอ จะได้เป็นหน้าที่โฆษกเคลื่อนที่หรือประชาสัมพันธ์ให้เราด้วย ในที่ที่ สตรีได้รับการยกย่องอย่างจริงจังนั้น ทวยเทพทั้งหลายต่างก็พากัน ชื่นชมยินดี แต่ในที่ใดสตรีไม่ได้รับการยกย่อง พิธีรดองที่ศักดิ์สิทธิ์ ทั้งหลายในที่นั้นก็ไร้ผล เรื่องการยกย่องสตรีนี้ท่านบอกว่า ผู้ใด ยกย่องสตรี ทวยเทพก็จะพากันชื่นชมยินดี ทั้งนี้ก็เพราะว่าการที่ เราจะทำพิธีบูชาเช่นสรวงอะไรต่างๆเหล่านี้ สตรีมีบทบาทสำคัญใน การช่วยในการประกอบพิธีกรรมต่างๆอยู่มาก เช่น ในการจัดอาหาร ในการจัดเครื่องเซ่นสังเวยอะไรต่างๆเหล่านี้เป็นเรื่องของสตรีทั้งนั้น เพราะฉะนั้นถ้าหากว่าสตรีไม่ได้รับการยกย่องเพียงพอ เธอก็อาจจะ เปื่อหน่าย ไม่อยากจะทำ ไม่อยากจะทำหรือหากจะทำจะทำ ก็จัด ก็ทำด้วยความไม่เต็มใจ เมื่อจัดเมื่อทำด้วยความไม่เต็มใจ เทวดา ทั้งหลายได้รับไปก็รับอย่างเสียไม่ได้ อะไรทำนองนั้น เทวดาก็ไม่มี ความชื่นชมยินดี ถ้าหากว่าให้เกียรติยกย่องแก่สตรี สตรีก็จะมี

ความขยันหมั่นเพียร มีความตั้งใจดีที่จะทำอะไรต่างๆ เหล่านั้น เทวดาก็จะได้รับเครื่องเช่นสังเวทย์ที่ดี เพราะฉะนั้นก็จะทำให้เทวดาทั้งหลายชื่นชมยินดี ถ้าหากว่าสตรีไม่ได้รับการยกย่อง พิธีรีตองต่างๆ นี้ก็ดูไม่ศักดิ์สิทธิ์อะไรเสียเลย แม้ว่าจะทำอย่างไรก็ไม่ได้ผล มักจะไร้ผล ในที่ใดญาติที่เป็นสตรีตกอยู่ในความเศร้าโศก ณ ที่นั้นครอบครัวก็จะเสื่อมลงอย่างสิ้นเชิงในไม่ช้า

แต่ในที่ใดสตรีไม่มีความเศร้าโศก ในที่นั้นครอบครัวก็เจริญรุ่งเรืองเสมอ เพราะว่าเมื่อสตรีตกอยู่ในความเศร้าโศกแล้ว ครอบครัวก็เหมือนกับว่าหมดความร่าเริง หมดความสนุกสนาน เพราะว่าผู้เป็นแม่บ้านนี้ไม่สบายอกไม่สบายใจ ยิ่งเป็นคนมีอารมณ์หงุดหงิดมาก ๆ ด้วยแล้ว ผู้ที่เป็นพ่อบ้านก็เลยพลอยเดือดร้อนไปด้วย พวกลูก ๆ หลาน ๆ พวกคนใช้ในบ้านก็พลอยไม่มีความร่าเริงไปด้วย ครอบครัวก็เท่ากับว่าเสื่อมไปทุกที แต่ถ้าหากว่าในครอบครัวใดสตรีที่เป็นแม่บ้านนั้นเป็นผู้ที่มีหน้าตาเรียบร้อยแจ่มใสอยู่ตลอดเวลา คนในบ้านทุกคนก็รู้สึกมีความสุข มีความครื้นเครง ครอบครัวก็จะมีอายุยืนรุ่งเรือง เพราะฉะนั้นสตรีก็เป็นส่วนสำคัญในการที่จะทำให้ครอบครัวเจริญรุ่งเรือง ทำให้ครอบครัวเสื่อมลงได้ เพราะว่าท่านบอกว่าผู้ที่เป็นแม่เรือนนั้นถ้าเป็นแม่เรือนที่ดี บ้านเรือนก็จะสะอาดหมดจดดูงามตา เพราะว่าคนในบ้านก็จะมีกำลังใจทำงาน ถ้าแม่บ้านแม่เรือนไม่เอาใจใส่ในกิจการบ้านเรือน คนในบ้านก็หมดกำลังใจ บ้านเรือนก็เศร้าหมอง คล้าย ๆ ว่าแม่บ้านไม่ค่อยอยากจะทำอะไร คนในบ้านหน้าตาไม่แจ่มใส ก็เท่ากับว่าทำให้ครอบครัวนี้หม่นหมองหรือเสื่อมลงไปทุกที

“บิดาของเธอคุ้มครองเธอเมื่อเธอเป็นเด็ก สามีย่อมคุ้มครองเมื่อเธอเป็นสาว บุตรย่อมคุ้มครองเมื่อเธอแก่เฒ่า สตรีจึงไม่ควรได้รับอิสรภาพใดๆ” ในอีกตอนหนึ่งซึ่งรู้สึกว่าเป็นการขัดแย้งกันกับตอนแรกๆ สมมุติว่าในตอนแรกๆ บิดามารดา พี่ชาย น้องชาย สามี พี่เขยน้องเขยจะต้องให้เกียรติให้เครื่องประดับแก่สตรี แต่ว่าเมื่อพูดถึงเรื่องการคุ้มครองแล้วสตรีคุ้มครองตัวเองไม่ได้ ในตอนเด็กๆเธอจะต้องอยู่ในความคุ้มครองของบิดา เมื่อโตขึ้นมาหน่อยก็มีสามีบางที่ ๗ ขวบ ๘ ขวบ ลูกก็แต่งงานแล้ว เพื่อจะได้หาสามีเข้าไว้สำหรับจะได้คอยคุ้มครองในตอนเป็นสาว ทั้งๆที่ว่าตอน ๗ - ๘ ขวบแต่งงานก็ไม่ค่อยมีความหมายอะไรหรอก แต่ว่าถึงกระนั้นก็เท่ากับว่าหาสามีไว้ก่อน เกรงว่าโตขึ้นจะหาสามีไม่ได้ สามียังจะได้ให้ความคุ้มครองเมื่อเป็นสาว แล้วต่อมาถ้าหากว่าไม่มีบุตร สตรีผู้นั้นก็รู้สึกว่าจะไม่ได้รับเกียรติในสังคม เพราะถือว่าไม่สามารถจะให้บุตรแก่ครอบครัวได้ ถ้าสตรีคนใดสามารถให้บุตรชายแก่ครอบครัว แก่วงศ์ตระกูลได้ก็เท่ากับว่าเป็นการสืบวงศ์ตระกูล เธอก็จะได้รับการยกย่อง แต่ว่าเมื่อมีบุตรแล้ว ก็ไม่ใช่หมายความว่าสตรีนั้นจะเป็นไทแก่ตัว เมื่ออายุมากเข้าบุตรก็จะต้องเป็นผู้คอยให้ความคุ้มครองตลอดชีวิต สตรีไม่ควรจะได้รับอิสรภาพใดๆ คือไม่สมควรที่จะปกครองตนเองเลย จะต้องอยู่ในความปกครองของผู้ชาย ไม่ใคร่ก็ใคร่คนหนึ่งเสมอไป

“บิดาที่ไม่ให้บุตรธิดาแต่งงานในเวลาที่เหมาะสมนั้นเป็นคนที่น่าตำหนิ สามีที่ไม่อยู่ร่วมกับภริยาในฤดูกาลที่เหมาะสมนั้นก็ เป็นบุคคลที่น่าตำหนิ และเมื่อสามีตายแล้วบุตรที่ไม่คุ้มครองมารดาก็

ปรัชญาประยุกต์ชุดอินเตีย

เป็นผู้ที่น่าตำหนิอย่างยิ่ง” เพราะฉะนั้นบิดาจะต้องไม่กีดกันที่จะให้
 ธิตาของตนได้แต่งงาน เมื่อเห็นว่าพอสมควรก็ควรจะรีบให้แต่งงานเสีย
 สามีกก็เหมือนกัน เมื่อมีภริยาแล้วปล่อยปละละเลยภริยา อะไรต่างๆ
 เหล่านี้ก็น่าจะตำหนิได้เช่นกัน บุตรเมื่อโตขึ้นแล้ว ไม่ให้ความ
 ค้ำครองมารดา ไม่ให้ความอุปถัมภ์บำรุงมารดา ก็เป็นบุคคลที่น่า
 ตำหนิอย่างยิ่ง เราควรให้ความค้ำครองแก่สตรีแม้ในกรณีที่สุดริฎก
 ยั่วโทสะเพียงเล็กน้อยที่สุดก็ตาม เพราะสตรีที่ไม่ได้รับการค้ำครอง
 อาจนำความเศร้าโศกมาสู่ครอบครัวของเราได้ เพราะฉะนั้นสตรีนี้
 เราจะต้องให้ความค้ำครองเสมอ แม้ว่าบางทีเธออาจจะถูกคนโน้น
 คนนี้ยั่ว ทำให้เกิดโมโหเพียงนิดหน่อยอะไรต่างๆเหล่านี้ เราก็ควร
 จะให้ความค้ำครอง ไม่ควรจะให้สตรีตกอยู่ในอารมณ์ที่เสีย ควรจะ
 ให้เธอได้รับความสบายใจ ได้รับความค้ำครองที่ดี เมื่อถึงเรื่องนี้
 เป็นธรรมะที่สูงสุดของวรรณะทั้ง ๔ แล้ว สามีแม้จะอ่อนแอก็ต้อง
 พยายามต่อสู้เพื่อค้ำครองภริยาของตน ไม่ได้คิดว่า เออ, คนนั้น
 มันใหญ่กว่าเรา เราเล็กกว่า เพราะฉะนั้นเราอย่าสู้มันเลย เมื่อเรา
 ทำหน้าที่เป็นผู้พิทักษ์ภริยาแล้ว แม้ว่าเราจะเผชิญศัตรูที่ใหญ่กว่า
 เราก็ต้องต่อสู้เพื่อเกียรติ เพื่อศักดิ์ศรีของเรา ถ้าหากว่าเขาค้ำครอง
 ภริยาของเขาอย่างพิถีพิถัน ทายาทของเขา ลักษณะภาพ ครอบครัว
 ตัวตนและธรรมะก็ย่อมถือว่าเป็นอันเขาค้ำครองด้วย ถ้าเขาค้ำครอง
 ภริยาได้ก็เท่ากับว่าเขาสามารถค้ำครองทายาทของเขา ครอบครัว
 ของเขา ธรรมะของเขาหรือตัวตนต่างๆของเขาได้

สามีจึงควรมอบให้ภริยาเก็บและใช้สมบัติ มอบอำนาจใน
 เรื่องทำความสะอาด ในการประกอบหน้าที่ที่กำหนดให้ ในการปรุง

ป ร ิ ข ญ า ป ร ะ ยুক্ত ชุ ต อ น เ คี ย

อาหารให้ครอบครัว และในการตรวจตราดูความจำเป็นต่างๆของครอบครัว ในเรื่องเกี่ยวกับครอบครัว คือภายในครอบครัวแล้วสามีควรจะมอบความไว้วางใจให้แก่ภริยา มอบความเป็นใหญ่ให้แก่ภริยา เช่น ในการเก็บ ในการใช้ทรัพย์สินสมบัติ แต่ในการที่จะให้ก็ไม่ใช่ว่าจะไปเสียหมดทีเดียว บางทีก็ต้องดูไปก่อนเหมือนกัน บางทีให้ไปแล้วไม่มีเหลือเลย ไปเล่นไพ่บ้าง อะไรต่างๆบ้างทำนองนี้ นี่ก็ต้องพิจารณาดูว่าควรจะให้ได้แค่ไหนเพียงใดด้วย

สตรีที่ถูกโชคชะตากำหนดให้ตั้งครรภ์ ความชื่นชมยินดีต่อโชคมหาศาล สมควรแก่การเคารพบูชา แสงสว่างรุ่งโรจน์ของบ้านในหนึ่งและเทพเจ้าแห่งความโชคดีซึ่งสถิตอยู่ในบ้านนั้นแห่งหนึ่งในระหว่างสิ่งต่างๆเหล่านี้ย่อมไม่มีความแตกต่างอะไรกันเลย เพราะฉะนั้นสตรีที่จะมีความสุขที่สุดหรือว่าโชคดีที่สุดก็คือในเวลาเธอตตั้งครรภ์ เพราะข้อนี้เป็นสัญลักษณ์หรือนิมิตหมายว่าตนกำลังจะให้ทายาทแก่ครอบครัว เพราะฉะนั้นสตรีคนใดที่เมื่อแต่งงานแล้วสามารถตั้งครรภ์ขึ้นมาได้ก็แสดงให้เห็นว่าตนไม่ได้เป็นหมัน ย่อมที่จะให้ประโยชน์หรือว่าความชื่นชมยินดีแก่วงศ์ตระกูลได้ แต่ถ้าหากว่าแต่งงานแล้วก็ปีๆก็ไม่มีลูก อะไรต่างๆเหล่านี้ก็จะทำให้สามีเบื่อหน่าย ทำให้ญาติพี่น้องทั้งหลายต้องผิดหวัง สตรีผู้นั้นก็จะไม่ได้รับการยกย่องเชิดหน้าชูตาในสังคม เพราะฉะนั้นความหวังของสตรีก็คือว่าเมื่อแต่งงานแล้วก็ควรจะได้มีครรภ์มีบุตรสำหรับสืบวงศ์ตระกูลต่อไป เมื่อตนได้ตั้งครรภ์ขึ้นมา ก็นับว่าเป็นโชคอันมหาศาลที่ควรแก่การบูชา เท่ากับว่าเป็นการให้แสงสว่างที่รุ่งโรจน์แก่บ้านทำให้บ้านมีความสุข ทุกคนในบ้านมีความสุขยินดี แม้แต่เทพเจ้าทั้ง

ปรัชญา ประยุกต์ ชุมชน เต็ม

หลายก็จะพลอยโชคดีไปด้วย เพราะว่าเราได้สวดยเครื่องเล่นสังเว
อะไรต่างๆ

สำหรับการบรรยายในวันนี้ก็พอสมควรแก่เวลาแล้ว ผมต้อง
ขอยุติการบรรยายปรัชญาสำหรับวันนี้ไว้เพียงแค่นี้.

สวัสดิ์

๑๙ สิงหาคม ๒๕๑๑

๒๗)

ปรัชญาชีวิตเกี่ยวกับการเลือกคู่ครอง วานปรสธและสันนยาสิ อาศรมที่ ๓ - ๔ ของฮินดู

สวัสดีครับ

วันนี้ผมจะได้บรรยายปรัชญาฮินดูต่อจากคราวที่แล้ว เมื่อคราวที่แล้วผมได้พูดถึงสถานะของสตรีเป็นตอนสุดท้ายของคำบรรยาย วันนี้ผมจะได้พูดถึงเรื่องฤาษีและนักบวชซึ่งถือว่าเป็นอาศรมชั้นที่ ๓ และชั้นที่ ๔ ของผู้ที่นับถือศาสนาพราหมณ์หรือศาสนาฮินดู ในชีวิตชั้นที่ ๓ นั้นเขาหวังจะให้มนุษย์ปลีกตัวจากครอบครัวและชีวิตทางสังคมแล้วไปแสวงหาความสันโดษ แต่เมื่อบางครั้งครอบครัวและสังคมต้องการ เขาก็ควรจะให้คำแนะนำตักเตือนได้ ในขั้นสุดท้าย ก็คือชีวิตชั้นสันนยาสินั่น มนุษย์จะต้องสละชีวิตทาง

ปรัชญาประยุกต์สู่คนไทย

โลกียวิสัยอย่างเด็ดขาดแล้วอุทิศชีวิตหาความรู้แจ้งให้แก่ตัวเองทาง
ด้านจิตใจตามลำพังอย่างโดดเดี่ยว นี่เป็นอาศรมขั้นที่ ๓ และขั้นที่
๔ การผ่านชีวิตมาตามลำดับ ตามแบบของอินเดียหรือว่าแบบของ
พราหมณ์หรือฮินดูโดยเฉพาะนี้ ผมพูดมาแล้วในตอนต้นๆ ก็คือ
ชีวิตในขั้นที่เป็น พรหมจารี หมายถึงขั้นที่เป็นนักเรียนไปศึกษา
เล่าเรียน เมื่อศึกษาเล่าเรียนจบแล้วก็มาดำเนินชีวิตในขั้นเป็นผู้ครอง
เรือนซึ่งเราเรียกว่าชั้น คฤหัสถ์ มีการสมรสมีการแต่งงานจนกระทั่ง
มีครอบครัวมีบุตรมีธิดาสำหรับที่จะสืบวงศ์สกุลต่อไป แล้วขั้นที่ ๓
นี้เป็นขั้นที่มนุษย์หลังจากที่ได้มีประสบการณ์ในชีวิตเกี่ยวกับการครอง
เรือนพอสมควรแล้วก็ควรจะปลีกตัวจากครอบครัวและชีวิตทาง
สังคมไปแสวงหาความสันโดษเสียบ้าง ทั้งนี้ก็เพราะว่าคนเราเมื่อได้
มีประสบการณ์ในชีวิตอย่างเพียงพอแล้วย่อมมีความเข้าใจในเรื่อง
ของชีวิตดีกว่า ที่เราบอกว่าชีวิตมันเป็นทุกข์อะไรต่างๆ เหล่านี้ จาก
ประสบการณ์ของชีวิต เราก็จะได้เข้าใจอย่างซาบซึ้งว่าการครอง
เรือนนั้นเป็นทุกข์หรือว่าเป็นเรื่องที่ทำไต่ยากอย่างยิ่งนั้นมันเป็น
อย่างไร คนเราตามปกติโดยทั่วไปเรามักจะไม่เข้าใจ เพราะเรา
ไม่มีประสบการณ์ อย่างบางคนเขาบอกว่าการแต่งงานเป็นทุกข์
บางทีเรายังไม่ค่อยเชื่อ ยังไม่ทราบว่าการแต่งงานเป็นทุกข์อย่างไร
เพราะว่าปกติเราเห็นว่าคนที่รักกันชอบกันนี้รู้สึกมีความสุข
เหลือเกิน เพียงแค่รับประทานอาหารร่วมกันนิดๆ หน่อยๆ ซึ่งตาม
ปกติก็ไม่เอร็ดอร่อยอะไรหรอก แต่ว่าเวลานั้นก็รู้สึกว่าการเอร็ดอร่อย
เพียงมองเห็นกันก็รู้สึกมีความสุขเสียแล้วอะไรทำนองนี้ แต่ว่า
ชีวิตจริงๆ เมื่อได้แต่งงานจริงๆ แล้ว มีครอบครัวจริงๆ แล้ว จะเห็น

ป ร ิ ข ญ า ป ร ะ ชู ก ต์ ชู ค อ น เ ตี ย

ได้ว่าชีวิตของการครองเรือนนั้นไม่ใช่เป็นเรื่องที่ง่าย ๆ เลย การที่คนสองคนซึ่งมีความรู้สึกนึกคิดหรือว่าพื้นฐานแห่งจิตใจต่างกัน จะต้องมาอยู่ร่วมกัน ในตอนที่เรารักกันนั้น ตอนที่ยังไม่ได้แต่งงานกันนั้น เราก็พยายามที่จะมองกันในแง่ดี ไม่ค่อยมองเห็นแง่เสียของกันและกัน มักจะมองเห็นอะไรเป็นดีเป็นพิเศษเป็นงาม เป็นสวยไปเสียหมด แม้กระทั่งที่เรียกว่าถ้าจะปรุงอาหาร ความจริงอาหารก็ปรุงไม่เป็นหรอก แต่ว่าปรุงขึ้นมาแล้วมันเอร็ดอร่อย ความจริงมันอร่อยตั้งแต่ยังไม่ได้รับประทานเสียแล้ว คือจิตใจของเรามันเข้าข้างตัวเองหรือว่ามันลำเอียงหรือมีอคติอยู่แล้ว คิดว่ามันอร่อย มันก็อร่อย บางทีอาจจะว่าแง่เสียนี้ความจริงก็คล้าย ๆ เอาผักมาต้มใส่น้ำปลาไปหน่อยเดียวเท่านั้น เวลานั้นก็รู้สึกว่ามันอร่อย แต่ว่าพออยู่ด้วยกันนาน ๆ เข้า บางทีเรียกว่าปรุงจนสุดฝีมือแล้ว มันก็ยังไม่ค่อยจะอร่อยเลย ดิจิดไปบ้าง เค็มไปบ้าง อะไรต่าง ๆ ทำนองนี้ นี่เรื่องของชีวิตที่แท้จริง เพราะฉะนั้นคนที่มีความรักอยู่ในระหว่างชีวิตที่กำลังจะเลือกคู่ครองจึงมักจะไม่วิเคราะห์ความจริงเรื่องของชีวิตมากนัก เพราะตอนนั้นคล้าย ๆ กับว่าเราเล่นละครกัน ต่างก็พยายามปิดบังความชั่ว ความไม่ดีของตน พยายามจะแสดงสิ่งที่ดีสิ่งที่งาม สิ่งที่สวยเสมอ ๆ ที่นี้การอยู่ร่วมกันนาน ๆ เข้าก็รู้ว่าอะไรเป็นสิ่งที่บกพร่องอะไรเป็นสิ่งที่ไม่ดีของกันและกัน เพราะฉะนั้นคนเราที่ยังไม่ได้แต่งงานนั้นถ้าหากว่าสร้างความหวังไว้บรรเจิดเลิศลอยจนเกินไปว่าคนรักของเรานี้ดีทุกถ้วนกระบวนการ ถ้าอย่างนี้ละก็มักจะต้องประสบความผิดหวังในชีวิตแทบทุกราย แต่ว่าถ้าหากว่าเราพิจารณาด้วยความเป็นธรรมว่าผู้ที่จะมาเป็นคู่ครองของเรานี้มีอะไรดีบ้าง มีอะไร

ปรัชญา ประยุทธ์ ชุตินันต์

เสียบ้าง เราต้องพยายามสู้ทั้งแง่ดีและแง่เสียของเขา เพราะคนในโลกนี้ไม่มีใครหรอกที่จะดีโดยส่วนเดียวหรือเสียโดยส่วนเดียว ทุกคนมีทั้งแง่ดีและแง่เสีย เมื่อเราพิจารณาโดยครบถ้วนแล้วว่า เขามีความดีอะไรบ้าง เขามีความชั่วอะไรบ้าง เมื่อหักกลบลบกันแล้วพอจะทนได้เราจะแต่งงานก็คงจะไม่ผิดหวัง เพราะว่าเรารู้แล้วว่าอะไรเป็นข้อบกพร่องอะไรเป็นความเสียของเขา แต่ถ้าคิดว่าผู้ชายคนนี้เป็นคนดีมา หากแต่งงานกับเราแล้ว เราจะปราบให้ได้อะไรทำนองนี้ ถ้าหากว่าคิดอย่างนี้ละก็มักจะเป็นวิมานหลาย เพราะถ้าแต่งงานกันจริงๆ เข้าไปแล้ว แทนที่ที่เราจะขอร้องให้เขาเลิกดื่มสุรา บางทีกลับจะดื่มหนักขึ้นไปอีก เพราะว่าบางทีตอนที่ยังไม่ได้แต่งงานกัน ผู้ชายมักจะเอาอกเอาใจอะไรต่างๆ แต่ว่าพอแต่งงานกันแล้ว เป็นกรรมสิทธิ์ของกันและกันแล้ว มันทั้งกันได้ยาก เพราะฉะนั้นบางทีก็อาจจะทำให้เกิดความผิดหวัง เพราะฉะนั้นการที่จะมีครอบครัวก็จำเป็นจะต้องพิจารณาให้รอบคอบทั้งในแง่ดีและในแง่เสีย เพราะว่านอกจากว่าเราจะมีชีวิตที่มาจากพื้นฐานต่างๆ กัน มีพื้นฐานจิตใจไม่เหมือนกัน แต่จะต้องมาอยู่ในสังคมเดียวกันในครอบครัวเดียวกัน จะต้องใกล้ชิดกันอยู่เสมอนั้น ก็ไม่ได้มีเพียงแค่นั้น บางทีก็มีญาติพี่น้องทางฝ่ายภริยาบ้าง ฝ่ายสามีบ้าง ญาติพี่น้องเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ครอบครัวมีความสุขหรือทำให้ครอบครัวมีการกระทบกระทั่ง ลุ่มๆ ดอนๆ อยู่ได้เหมือนกัน ถ้าหากว่าผู้ที่ เป็นพ่อบ้านแม่เรือนในครอบครัวไม่เป็นตัวของตัวเอง เพราะบางคนบางทีก็ตกอยู่ในอำนาจของญาติพี่น้องบ้าง ญาติพี่น้องคนนั้นว่าอย่างนี้ ญาติพี่น้องคนนี้ว่าอย่างนั้น ก็ไม่รู้จะปฏิบัติอย่างไร ไปถามคนนั้น คนนั้นบอกให้ทำ

อย่างนี้ซิ ไปถามคนนี้ คนนี้บอกว่าให้ทำอย่างนั้นซิ ในที่สุดเราก็
 ไม่เป็นตัวของตัวเอง ทำให้เกิดความยุ่งยากสับสนในชีวิต ทำให้เกิด
 ความกลุ้มอกกลุ้มใจอะไรต่างๆ เหล่านี้ ถ้าหากว่าใครได้ครองเรือน
 ได้มีครอบครัวแล้ว ได้แต่งงานแล้ว ได้มีลูกแล้ว รู้ว่าการครองเรือน
 นั้นมีปัญหาชีวิตอย่างไรบ้าง และเมื่อมีลูกขึ้นมา ลูกนั้นก็มักจะก่อ
 ให้เกิดปัญหาในครอบครัวอีกมากมาย บางทีพ่อแม่ก็ทะเลาะกัน
 เพราะลูก บางทีพ่อแม่ตีลูก แม่ขัดขวาง ทะเลาะกัน พ่อกับแม่
 ทะเลาะกัน แม่ตีลูก พ่อก็ว่าแม่ พ่อกับแม่ทะเลาะกันอีก เพราะลูก
 เป็นเหตุอีกเหมือนกัน หรือบางทีลูกของเราจะไปทะเลาะกับเด็ก
 บ้านอื่น บางทีก็เกิดเป็นเรื่องในระหว่างครอบครัว กลายเป็นเรื่อง
 ก่อความยาวสาวความยืด เพราะฉะนั้นเขาจึงบอกว่าเรื่องของการ
 แต่งงานนี้เปรียบเหมือนว่า “คนในก็อยากออก คนนอกก็อยากเข้า”
 คือคนที่ยังไม่เคยเข้าไปในกำแพงเมือง ก็อยากที่จะรู้ว่าภายในกำแพง
 เมืองนี้มีอะไรอะไรจะสร้างกำแพงไว้สูงทีเดียว เราก็อยากจะรู้ว่าใน
 กำแพงมีอะไร เราก็อยากจะเข้าไป เราอยากจะวิ่งกระโดดข้าม
 กำแพงเข้าไป เพราะว่าการที่จะข้ามกำแพงนี้ถ้าวิ่งในระยะไกลเรา
 อาจจะกระโดดข้ามได้ แต่ที่นี้เมื่อข้ามเข้าไปในกำแพงแล้ว โอ เรา
 นี่กว่าจะเป็นสวรรค์ กลายเป็นนรกไปเสียแล้ว บางทีเข้าไปเจอแต่
 หนามต่างๆ แทนที่จะนึกว่ามีอะไรสวยงาม กลายเป็นกอหนาม กอ
 หลุมทำนองนี้ อยากจะออกก็ออกไม่ได้เสียแล้ว เพราะภายในเขต
 กำแพงเมืองนี้มันแคบ จะวิ่งกระโดดข้ามกำแพงเมืองระยะสั้นนี้ก็
 กระโดดข้ามไม่ได้ ก็เลยติดอยู่ข้างในนั้น อย่างนี้เขาเรียกว่าคนใน
 ก็อยากออก คือว่าเมื่อเข้าไป รู้แล้วว่านี่มีแต่หนามทั้งนั้น ก็อยาก

ปรัชญา ป ระ ยุ ก ต์ ชุ ด อื่น เดี ย

จะออก คนนอกก็ไม่เชื่อ ก็อยากจะเข้าไป ซึ่งเขาบอกเป็นทอดๆ ผู้ใหญ่ก็อาจจะบอกว่า อย่าไปแต่งงานเลย ลำบากเหลือเกิน เราก็ว่าผู้ใหญ่กันท่าเรา เราก็อุตสาหะไปแต่งงานบ้าง พอแต่งงานเข้ามาแล้ว เราก็เจอว่าชีวิตครอบครัวนี้ลำบากอย่างนี้ เราก็บอกเด็กต่อไปอีกว่าอย่าแต่งงานเลย ลำบากเปล่าๆ อะไรทำนองนี้ เด็กก็ไม่เชื่อ ก็หาว่าเรากันท่าต่อไป นี่เขาเรียกว่าเป็นแบบงูกินหาง ก็เป็นแบบนี้

ถ้าหากว่าคนเราได้มีประสบการณ์ในชีวิต ได้เห็นว่าการครองเรือนนี้เป็นทุกข้ออย่างไร มีลูกมีอะไรพอที่จะสืบสกุลได้แล้วก็ควรจะหันมาใช้ชีวิตแบบนักบวช แต่ทั้งนี้ก็ไม่ได้หมายความว่า การที่จะไปบวชนี้เป็นการทิ้งภาระให้แก่ผู้ที่เป็นภริยาหรือลูกให้ต้องได้ตกภาระลำบาก ไม่ใช่ใช้อย่างนั้น หมายถึงว่าการที่จะสละชีวิตไปบำเพ็ญชีวิตในชั้นที่ ๓ ซึ่งเรียกว่า วานปรัสต์ นั้น หมายความว่าเราจะต้องให้ลูกของเรานี้เป็นหลักเป็นฐาน ศึกษาเล่าเรียนประกอบอาชีพเพื่อจะเลี้ยงตัวได้แล้ว ตอนนี้เราก็มีอายุมากขึ้น มีประสบการณ์ในชีวิตมากขึ้น ควรแก่การศึกษาหาธรรมะต่อไป เพราะการศึกษาหาธรรมะตอนนี้ศึกษาจากประสบการณ์ของชีวิต เมื่อเราได้มีประสบการณ์ของชีวิต การที่จะศึกษาธรรมะ เปรียบเทียบธรรมะ รู้สึกว่าเข้าใจได้ง่าย เช่น เขาบอกว่า กามทั้งหลายเป็นทุกข์ มีทุกข์มาก มีสุขน้อยนั้นเป็นอย่างไร ถ้าเราได้ผ่านมาแล้วเราก็จะรู้ แต่ตอนที่เรายังไม่ได้ผ่านมานั้น เราก็ไม่เชื่อ เพราะฉะนั้นการศึกษาเพียงทฤษฎีอย่างเดียวนี้มักจะทำให้เกิดความสงสัย ทำให้เกิดความไม่แน่ใจว่าที่ผู้หลักผู้ใหญ่ ครูอาจารย์ท่านแนะนำสั่งสอน จะเชื่อได้

หรือไม่เราก็ไม่ทราบ เพราะฉะนั้นเราก็อยากจะทดลองด้วยตนเอง เมื่อเราทดลองแล้ว เห็นแล้ว ชีวิตที่แท้จริงเป็นอย่างไร มีความทุกข์อย่างไร เมื่อลูกของเรามีอายุพอสมควรแล้ว ศึกษาเล่าเรียนจบแล้ว ประกอบการทำงานอาชีพหรือแต่งงานไปแล้ว ตอนนี้ก็เรียกว่าเราหมดหวังแล้ว เราควรจะดำเนินชีวิตขั้นที่แสวงหาความสุขด้วยความสันโดษ นั่นก็คือการไปอยู่ป่า เรียกว่า วานปรัสต์ การจะไปอยู่ป่าในขั้นแรกนี้ก็คือหมายความว่าเราต้องการที่จะละชีวิตในทางโลกียวิสัยนี้ให้เด็ดขาด เพื่อแสวงหาความรู้แจ้งในด้านจิตใจเพื่อหวังความสุขในโลกหน้าต่อไป ซึ่งคัมภีร์มนุสมฤติได้กล่าวถึงเรื่องนี้ไว้ว่า เมื่อได้ดำเนินชีวิตคลุ่สตามกฎเกณฑ์ที่วางไว้แล้ว คลุ่สผู้เป็นทวิษชาติ ผู้มีความตั้งใจแน่วแน่และควบคุมอินทรีย์ต่างๆ ได้แล้วก็ควรอยู่ป่า ดังที่ได้มีแนะนำอยู่ในกฎหมายคัมภีร์แล้ว เมื่อคลุ่สเห็นผิวหนังของตนเหี่ยวแห้งและเห็นผมของตนหงอกและเมื่อได้เห็นหลานแล้วก็ควรหลีกเลี่ยงไปอยู่ป่า นี่แสดงว่าพวกที่จะไปบำเพ็ญชีวิตขั้นวานปรัสต์หรือขั้นที่ ๓ นั้น ก็หมายความว่าอยู่จนกระทั่งมีลูกมีหลานแล้ว คือลูกของตนแต่งงานเป็นหลักเป็นฐานจนกระทั่งให้ทายาทได้เห็นหลานแล้ว ตอนนี้ก็ถือว่าร่างกายของเราเนื้อหนังของเราก็เริ่มเหี่ยวแห้ง ผมของเราก็เริ่มหงอก และเริ่มมองเห็นความเปลี่ยนแปลงของชีวิต ความเปลี่ยนแปลงของสังขารมากขึ้น ตอนนี้เราก็ควรจะบำเพ็ญกุศลในด้านจิตใจให้มาก เพราะเขาถือว่าการดำเนินชีวิตในด้านทำจิตใจให้บริสุทธิ์นี่จะเป็นทางที่ทำให้ไปเกิดในสวรรค์เกิดในพรหมโลก เพราะฉะนั้นถ้าหากว่าเราไม่ใช้ชีวิตในบั้นปลายด้วยการบำเพ็ญในด้านจิตใจ หรือว่าบำเพ็ญชีวิต

ของเราให้บริสุทธิ์แล้ว เราอาจจะไม่ได้ไปเกิดในสวรรค์หรือในพรหมโลกตามความมุ่งหมายของผู้ที่ถือศาสนาก็ได้ เพราะฉะนั้นเมื่อเห็นว่าผิวหนังของตนเหี่ยวแห้ง เมื่อเห็นผมของตนหงอกแล้ว ก็ควรจะหลีกไปอยู่ป่าเสีย

คราวนี้คุณุทธซึ่งได้เลิกรับประทานอาหารที่ได้ทำในหมู่บ้าน และสละทรัพย์สมบัติทั้งปวงแล้วก็ควรหลีกไปอยู่ป่าโดยจะให้ภริยาเป็นผู้ดูแลบุตรหรือจะเอาภริยาไปด้วยก็ได้ ในชั้นที่ ๓ คือในชั้นวานปรสตร์นี้เวลาจะไปบวชอาจจะเอาภริยาไปด้วยก็ได้ หรือว่าจะให้ภริยาอยู่ดูแลบุตรต่อไปก็ได้ ข้อนี้ไม่เป็นการกีดกันเพราะว่ายังไม่ถึงขั้นสุดท้ายของชีวิต และนอกจากนั้นผู้ที่เป็นวานปรสตร์นี้อาจจะให้คำแนะนำสั่งสอนในเรื่องเกี่ยวกับการครองชีวิตแก่ลูกหลานที่ไปปรึกษาหารือได้ เช่น ลูกอาจจะมีปัญหาขึ้นมา ก็อาจจะไปปรึกษาพ่อซึ่งเป็นฤษีอยู่แล้วว่าควรจะทำอย่างไร ซึ่งเรื่องอย่างนี้ก็มีปรากฏอยู่มากมาย ในจักรกวัตติสูตรเมื่อพระเจ้าจักรพรรดิทรงเห็นว่าจักรแก้วของพระองค์เคลื่อนจากที่แล้ว พระองค์ก็ทรงทราบชีวิตของพระองค์จะต้องสิ้นภายในไม่ช้า เพราะฉะนั้นพระองค์จึงสละราชสมบัติออกผนวช เมื่อทรงออกผนวชแล้วจักรแก้วนี้ก็จะหายไป เมื่อโอรสของพระองค์จะขึ้นครองราชสมบัติ ปรากฏว่าจักรแก้วไม่มี ก็เสียอกเสียใจ อยากจะได้จักรแก้วเพื่อเป็นเครื่องหมายแห่งความเป็นจักรพรรดิ ก็ไปทูลถามพระราชบิดาว่าจะทำอย่างไร เพราะเวลานี้จักรแก้วหายไปแล้ว พระราชบิดาก็ทรงแนะนำ เพราะตอนนี้พระราชบิดาเป็นราชฤษีเท่านั้น ก็จะทรงแนะนำให้บำเพ็ญจักรวรรดิวัตรว่า จะต้องปฏิบัติอย่างนั้นทีเดียว และต่อมาจักรแก้วนี้ก็จะปรากฏเอง

เพราะจักรแก้วไม่ใช่เป็นมรดกที่จะตกทอดจากพ่อไปถึงลูกได้

โดยวิธีนี้ก็จะเห็นได้ว่าผู้บำเพ็ญชีวิตในชั้นวานปรสตร์หรือชั้น
ฤาษีนี้สามารถจะให้คำแนะนำสั่งสอนแก่ลูกหลานของตนได้ และ
นอกจากนั้นก็สามารถที่จะเอากฎของตนไปได้ด้วย เช่น พระ
เวสสันดรเมื่อคราวออกบำเพ็ญชีวิตแบบนักบวชหรือแบบฤาษีนั้น
พระองค์ก็เอาพระนางมัทรีติดตามไปด้วย เอาภัณฑา - ชาติตามไป
ด้วย แต่ว่าภัณฑา - ชาตินั้นได้ถูกพราหมณ์ชุกมาขอตัวไปเสียก่อน
ก็เหลือแต่พระนางมัทรี แต่ว่าการบำเพ็ญชีวิตในชั้นวานปรสตร์นี้
แม้ว่าสามีภริยาจะได้อยู่ด้วยกันก็ได้หมายความว่าต้องเสกใน
ด้านกามารมณ์อย่างคฤหัสถ์ หมายความว่าเลิกแล้ว แต่ที่ยัง
ปฏิบัติกันอยู่ เช่นอาจจะหาผลไม้มาให้ อาจจะหาน้ำมาให้ห่ออะไร
ทำนองนั้น

เขาควรจะสนใจหมกมุ่นอยู่กับการศึกษาเรื่อยๆไป และควร
เป็นผู้ควบคุมตนเองได้ เป็นมิตรกับสรรพสัตว์ทั้งปวง มีจิตใจงาม
เป็นผู้ให้เท่านั้น ไม่เป็นผู้รับ และมีเมตตากรุณาต่อสรรพสัตว์ทั้ง
หลายทั้งปวง เมื่อได้บำเพ็ญชีวิตในชั้นวานปรสตร์นี้จะต้องพยายาม
หมกมุ่นอยู่กับการศึกษาเรื่องของชีวิตให้มากขึ้นตามลำดับ จะต้อง
รู้จักควบคุมตัวเอง จะต้องเป็นมิตรกับสรรพสัตว์ทั้งหลายทั้งปวง จะ
ต้องมีเมตตาต่อสรรพสัตว์ทั้งหลายเช่นสุวรรณสามได้มีเมตตาต่อ
สรรพสัตว์ทั้งหลาย จนกระทั่งเวลาไปไหนสรรพสัตว์เหล่านั้นก็มักจะ
ติดตามไปด้วยมากมาย เขาบอกว่าคนที่บำเพ็ญชีวิตอยู่ในป่าเป็น
แบบฤาษีชีไพรนี้มักจะเป็นผู้ที่รักธรรมชาติ เมื่อรักธรรมชาติก็จะมี
ความเมตตากรุณาต่อสรรพสัตว์ทั้งหลาย เพราะฉะนั้นสัตว์ทั้งหลาย

ปรัชญาประยุกต์สู่ชีวิต

เมื่อเข้ามาใกล้ๆ เหล่านี้ก็มักจะมีความเมตตากรุณาต่อกัน ไม่รังแกกัน ไม่เบียดเบียนกัน บางทีอาจจะมีการเสียใจ อาจจะมีทั้งสิ่งดี บางทีอาจจะมีการเสียใจ อี้อะไรต่างๆ เหล่านี้ พวกเหล่านี้เมื่อมาอยู่ในสำนักของฤๅษีแล้วก็จะอยู่ด้วยสามัคคีธรรม ไม่มีการรังแก ไม่มีการเบียดเบียนซึ่งกันและกัน นี่ก็ด้วยอำนาจเมตตาบารมีของผู้ที่บำเพ็ญชีวิตเป็นแบบวานปรสัทหรือเป็นฤๅษีนั่นเอง ฉะนั้นผู้ที่ปรสัทจะต้องทำหน้าที่เป็นเพียงผู้ให้เท่านั้น ไม่เป็นผู้รับ คือ บริโภคอาหารก็บริโภคจากผลหมากรากไม้บ้างอะไรต่างๆ เหล่านี้ แต่ว่าถ้าหากว่าใครมาขออะไรก็ให้ คือเป็นผู้ให้อย่างเดียว ไม่เป็นผู้รับ ไม่มีการแลกเปลี่ยนอะไรต่างๆ

เมื่อได้ส่งไฟศักดิ์สิทธิ์เข้ามาไว้ในตัวตนตามกฎที่ได้พรณาไว้แล้ว เขาก็ควรดำรงชีวิตอยู่โดยไม่มีไฟ ไม่มีบ้าน เป็นนักบวชที่สงบ ดำรงชีวิตอยู่ด้วยรากไม้ เช่น เผือก มัน และผลไม้ ไม่ต้องไปเที่ยวขวนขวายหาอาหารใครอีกแล้ว เพราะว่าดำรงชีวิตอยู่ตามธรรมชาติและเป็นผู้ที่ไม่ยอมรับ เป็นผู้ให้อย่างเดียว เมื่อได้ใช้ชีวิตชั้นที่ ๓ อยู่ในป่าแล้วเขาก็ควรเสียสละความยึดมั่นในวัตถุทางโลกียทั้งปวงและดำรงเพศเป็นนักบวชในระหว่างชีวิตช่วงที่ ๔ คราวนี้จากชั้นวานปรสัทนี้ก็ถึงขั้นที่ ๔ คือการเป็น สันนยาสี

การบำเพ็ญชีวิตแบบ “สันนยาสี” นั้นทำอย่างไร ท่านก็บอกว่า เขาก็ควรจะต้องเที่ยวไปคนเดียวเสมอ โดยไม่มีเพื่อนฝูงไปด้วย การเป็นสันนยาสีนี้จะต้องไปไหนคนเดียว ไม่ใช่พาบริวารไปด้วย พาผู้ที่เป็นภริยาไปด้วย อะไรต่างๆ เหล่านี้ ตอนนี้เลิกแล้วหมายความว่าต่างคนต่างอยู่ อยู่กันตามลำพัง ไม่มีเพื่อนฝูงติด

ตามไป เพราะการไปไหนเป็นพวกเป็นหมู่อะไรต่างๆเหล่านี้ ยังถือว่าไม่สามารถจะตัดโลกทางสังคมได้อย่างเด็ดขาด เพราะฉะนั้นจะต้องอยู่ลำพังคนเดียว ทั้งนี้ก็เพื่อจะได้ทำให้วิญญาณบริสุทธิ์ เพราะถ้าหากว่าอยู่กันมาก ๆ อาจจะมีการคุยกันบ้างอะไรกันบ้าง วิญญาณบริสุทธิ์ช้า จิตใจของเราไม่เป็นสมาธิ จิตใจของเราไม่แน่วแน่ แต่การที่เราไม่ได้พบอารมณ์ต่างๆที่จะเป็นข้าศึกต่อความบริสุทธิ์ในด้านจิตใจนี้ก็จะทำให้จิตใจของเราบริสุทธิ์มากขึ้นตามลำดับ ซึ่งจะเห็นได้อย่างแจ่มชัดว่าการบรรลุคุณวิเศษเช่นนั้นจะเป็นไปได้ก็เฉพาะกรณีอย่างบุคคลผู้มีความสันโดษเท่านั้น คือไม่ใช่ผู้ที่ละทิ้งหรือผู้ที่ถูกละทิ้งแต่อย่างใดอย่างหนึ่งเลย ผู้ที่จะบำเพ็ญถึงขั้นได้คุณวิเศษต่างๆ ได้อภิญญาอะไรต่างๆเหล่านี้จะต้องถึงขั้นที่ ๔ คือว่าขั้นที่สละโลกได้อย่างเด็ดขาด บำเพ็ญชีวิตในด้านจิตใจให้มีจิตใจสูงขึ้นตามลำดับ ในที่สุดก็จะสามารถบรรลุคุณวิเศษต่างๆได้

ในคัมภีร์ มนุสมฤติ ได้กล่าวต่อไปว่า นักเรียนอันหมายถึงพรหมจารี คฤหัสถ์ ฤาษีหรือวานปรสธ และนักบวชอันได้แก่สันनยาสีทั้งหมดนี้ได้ก่อให้เกิดเป็นชีวิตขั้นที่แตกต่างกัน ๔ ขั้น ที่เราเรียกว่า อาศรม ๔ ซึ่งมีกำเนิดมาจากชีวิตคฤหัสถ์และอาศัยชีวิตคฤหัสถ์ ชีวิตขั้นต่างๆเหล่านี้ทั้งหมดที่นำมาใช้ติดต่อกัน และสอดคล้องต้องกันกับศาสตร์ต่างๆ ย่อมนำพราภรณ์ที่ดำเนินกฎเกณฑ์ต่างๆดังที่ได้พรรณนาไว้แล้วไปสู่สถานะที่สูงสุด ในบรรดาชีวิตขั้นต่างๆเหล่านี้ที่เป็นไปตามศีลที่มีอยู่ในพระเวท และสมฤตินั้น นับว่าเป็นขั้นที่วิเศษสุด เพราะคฤหัสถ์ได้ให้การอุปถัมภ์แก่ชีวิตขั้นอื่นๆอีก ๓ ขั้น เพราะว่าคฤหัสถ์นี้ต้องให้ความอุปถัมภ์แก่นักเรียน

ป ร ั ช ฎ า ป ร ะ ยู ก ต์ ชุ ด อี น เต้ ย

นั่นคือลูกหลาน เมื่อเรามีลูก เราก็ส่งลูกไปศึกษาเล่าเรียน ตอนที
 ลูกไปศึกษาเล่าเรียนนี่เป็นการบำเพ็ญอาศรมขั้นแรก เรียกว่า
 พรหมจรรย์หรือว่าเป็นพรหมจารี คฤหัสถ์คือผู้ที่ เป็นพ่อแม่จะต้อง
 ให้ความอุปถัมภ์เลี้ยงดูแก่ลูกของตัวเพื่อให้ศึกษาเล่าเรียนให้จบ
 เมื่อลูกของตัวเจริญเติบโต ได้แต่งงานเป็นคฤหัสถ์ ลูกตัวที่เป็น
 คฤหัสถ์นี้ก็จะให้ความอุปถัมภ์แก่บิดาที่เป็นวานปรสัถ์หรือที่ไป
 เป็นนักรบวช อย่างเช่นอาจจะไปสร้างกุฏิหรือว่าอาศรมให้ท่าน หรือ
 อาจจะเอาอะไรไปถวายท่านบ้างท่านองนี้ ให้ความอุปถัมภ์แก่ท่าน
 ให้ความคุ้มครองแก่ท่านไม่ให้ใครมาเบียดเบียน ไม่ให้ศัตรูหรือ
 อันธพาลทั้งหลายมาเบียดเบียนท่าน ต้องให้ความคุ้มครอง
 เพราะฉะนั้นคฤหัสถ์นี้จึงคล้ายๆกับว่าเป็นสื่อกลาง หรือว่าเป็นแกน
 กลางที่ให้ความอุปถัมภ์แก่พวก พรหมจารี ซึ่งเป็นอาศรมขั้นหนึ่ง
 แก่พวก วานปรสัถ์ ซึ่งเป็นอาศรมขั้นที่ ๓ และแก่ สันนยาสี ซึ่งเป็น
 อาศรมขั้นที่ ๔ แม้ว่าสันนยาสีท่านไม่ได้มาขอร้องขอความ
 ช่วยเหลือจากเรา แต่ถึงกระนั้นผู้ที่ทำหน้าที่คฤหัสถ์นั้นจะต้องให้
 ความคุ้มครอง อย่างพระราชาก็ต้องให้ความคุ้มครองแก่นักรบวช
 ทั้งหลาย ทั้งๆที่นักบวชทั้งหลายไม่ได้ขอร้อง แต่ถึงกระนั้นก็จะ
 ต้องให้ความปลอดภัยเพื่อนักบวชทั้งหลายจะได้มีโอกาสบำเพ็ญ
 สมณธรรมด้วยความสบายอกสบายใจ ไม่ต้องมีความกังวลอะไร
 ต่างๆทั้งสิ้น

เมื่อกล่าวถึงอาศรมทั้ง ๔ หรือว่าชีวิตทั้ง ๔ ชั้นแล้ว ก็มีอีก
 เรื่องหนึ่งก็คือเรื่องสังสการ สังสการทั้งหลายนั้นช่วยให้แผนการ
 ชีวิตของปัจเจกบุคคลทั้ง ๔ ชั้นเป็นตัวเป็นตนยิ่งขึ้นและแน่นอนมาก

ชั้นเท่าที่เป็นอยู่ สังสการเป็นตัวแทนที่หมายต่างๆในด้านความ
ก้าวหน้าของมนุษย์ โดยเฉพาะอาศัยช่วงชีวิตที่มีจุดมุ่งหมายอยู่ที่
การสร้างบุคลิกภาพ ทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจอย่างเต็มที่

ข้อความต่อไปนี้เป็นตัวแทนของสังสการที่ได้รับไว้ในสมัย
แรกสุด สังเกตว่าในตอนท้ายข้อความนี้ ผู้ประพันธ์ได้ถือว่า
พิธีรีตองภายนอกมีความสำคัญน้อยกว่าคุณสมบัติทางด้านศีล
ธรรม ข้อความจากเคาตมธรรมสูตรได้กล่าวถึงสังสการไว้ ๔๐ ชนิด
ด้วยกัน คือ

๑. พิธีที่เกี่ยวกับมโนภาพเรื่องบุตรที่อยู่ในครรภ์
๒. พิธีที่เกี่ยวกับความต้องการให้ได้ลูกชาย
๓. การที่สามีทำผมภริยาผู้มีครรภ์ให้เป็นแสงเพื่อขับไล่ภูต
ผีร้ายให้ออกไป

๔. พิธีที่เกี่ยวกับการเกิดของเด็ก
๕. เรื่องการตั้งชื่อเด็ก
๖. เรื่องการป้อนอาหารครั้งแรก
๗. การเกล้าจุกเด็ก
๘. การตั้งชื่อ
๙. ถึง ๑๒. หมายถึงปฏิกุณ ๔ ข้อที่ต้องทำให้สอดคล้อง
กับการศึกษาพระเวท

๑๓. พิธีการอาบน้ำตอนจบการศึกษา
๑๔. อยู่ร่วมกับเพื่อนผู้ปฏิบัติธรรมร่วมกัน นั่นคือการ
แต่งงาน

๑๕. ถึง ๑๙. หมายถึงการกระทำพิธี ๕ เป็นประจำวัน คือ

ทำพลีให้แก่เทวดา ให้แก่วิญญานของบุคคลผู้ล่วงลับไปแล้ว ให้แก่
มนุษย์ ให้แก่เจตภูต และให้แก่พรหม

๒๐. ถึง ๒๖. หมายถึงการกระทำพลีต่อไปนี้ คือทำพลีด้วย
อาหารที่ปรุงแล้ว ๗ ชนิด

๒๗. ถึง ๓๓. หมายถึงของที่ใช้ในพลี ๗ ชนิด

๓๔. ถึง ๔๐. หมายถึงน้ำโสมที่ใช้ในพลี ๗ ชนิด

เมื่อสรุปแล้วก็ได้เป็นสังสการ ๔๐ ชนิด โดยเหตุที่ว่าใน
คัมภีร์เคาตมธรรมสูตรนี้ได้ชี้ให้เห็นว่าเรื่องพิธีรีตอง คือสังสการนี้
เป็นพิธีรีตองภายนอก พิธีรีตองภายนอกนี้ก็มีความสำคัญน้อยกว่า
คุณสมบัติทางด้านศีลธรรม นี้เราจะเห็นได้ว่าเรื่องของอินเดียนั้น
เป็นเรื่องที่มองเห็นความสำคัญในด้านจิตใจหรือในด้านคุณธรรมว่า
มีเหนือในด้านวัตถุหรือในด้านพิธีรีตองทั้งหลาย

คราวนี้ท่านก็ได้พูดถึง คุณสมบัติของวิญญาน ๘ ประการ
คือความเมตตากรุณาต่อสรรพสัตว์ ๑ ความอดทน ๑ ความไม่มี
ความริษยา ๑ ความบริสุทธิ์ ๑ ความสงบ ๑ ความดี ๑ ความ
ไม่ตระหนี่ ๑ ความไม่โลภ ๑ คุณสมบัติที่ดีของวิญญานนั้น คือ
วิญญานที่ดีจะต้องมีคุณสมบัติ ๘ ประการ คือจะต้องเป็นวิญญาน
ที่ประกอบด้วยความเมตตากรุณาในสรรพสัตว์โดยไม่มีปริมาณ ไม่มี
ขอบเขต คือว่าแผ่ความรักไปยังสรรพสัตว์ทั้งหลายโดยหาขอบเขต
มิได้ ไม่ใช่เฉพาะในหมู่มนุษย์หรือว่าในหมู่ญาติพี่น้องของตนเท่านั้น
แต่ควรจะแผ่ไปยังบุคคลอื่น ๆ แม้ที่ไม่ใช่ญาติพี่น้อง แม้กระทั่งเป็น
ศัตรูของเรา นอกจากจะแผ่ไปยังมนุษย์ทั้งหลายทั่วโลกแล้ว ก็ควร
จะแผ่ไปยังสรรพสัตว์ทั้งหลาย แม้กระทั่งเลื้อบยุงซึ่งมันมาคอยกัด

ปรัชญาประยุกต์ชุดอินเตีย

กินเลือดก็ควรจะแผ่เมตตาไปให้แก่มัน ในเบื้องต้นอาจจะทำได้ยาก เวลาขึงกัดเรา เราจะแผ่เมตตาให้แก่ขึงนี้ก็รู้สึกว่าจะทำได้ยาก เรามักจะตบมันทันทีที่ตีเดียว นี่ก็เพราะว่ามีเราเคย ถ้าหากว่าเราฝึกบ่อยๆ เรานึกว่าขึงที่กัดเรานั้นความจริงปากของมันก็นิดเดียว ความจริงก็เอาเลือดของเราไปไม่มากนัก นึกว่าเราทำบุญที่เราสละโลหิตให้แก่โรงพยาบาลเรายังสละให้มากกว่านั้น และเวลาที่เรตบขึง ถ้าเราสังเกตให้ดีจะเห็นได้ว่า ที่เรตบขึงนี้ ถูกขึงนิดเดียว ฝ่ามือทั้งฝ่ามือโดนขาเราเองหรือว่าโดนตัวเราเอง ความจริงแล้ว ขาเราเจ็บหรือตัวเราเจ็บมากกว่า แต่เราก็ดื้อดื้อใจที่ขึงมันตาย ความจริงก็เพราะด้วยอำนาจของกิเลส ด้วยอำนาจของโทสะนั่นเอง เราจึงเห็นว่าที่เรตบขึงตาย เราไม่เจ็บ หรือความจริงมันก็เจ็บเหมือนกัน แต่เราพอทนได้ พอเราเห็นขึงตายไปแล้วอะไรทำนองนี้ นอกจากนั้น วิญญาณที่ดีจะต้องมีความอดทน อดทนต่อความลำบาก อดทนต่อความตรากตรำ อดทนต่อความเจ็บใจ ไม่ใช่ว่าเป็นวิญญาณที่อ่อนแอ จะต้องมีความเข้มแข็ง วิญญาณนั้นจะต้องไม่มีความริษยานั่นคือจะต้องมีมุทิตา เมื่อเห็นใครได้ดีก็พลอยอนุโมทนาสาธุการไปด้วย ไม่ใช่จิจฉาริษยาเขา วิญญาณที่ดีนั้นจะต้องเป็นวิญญาณที่บริสุทธิ์ ต้องเป็นวิญญาณที่สงบ เป็นวิญญาณที่ดี ไม่มีความตระหนี่เหนียวแน่น ไม่มีความโลภ แต่ว่าเมื่อเทียบกับผู้ที่มีวิญญาณที่ดี ๘ ชนิดนี้กับผู้ที่ทำสังสการ ๔๐ ชนิดแล้ว ถ้าหากว่าเปรียบเทียบกันระหว่างผู้ที่ทำสังสการ ๔๐ ชนิด กับผู้ที่มีวิญญาณที่มีคุณสมบัติที่ดี ๘ ชนิดนี้ใครจะดีกว่ากัน ท่านได้บอกไว้ว่า ผู้ที่ทำสังสการ ๔๐ ชนิด แต่ไม่มีคุณสมบัติที่ดีของดวงวิญญาณ ๘ ชนิด ก็

ปรัชญา ประยุกต์ ชุติ น เต ย

จะร่วมกับพรหมันไม่ได้ แม้แต่วิมานของพระพรหม เขาก็ไปไม่ถึง นั่นคือหมายความว่า แม้ว่าเขาจะประกอบสังการทั้ง ๔๐ ชนิด ครบบริบูรณ์ แต่ถ้าหากว่าจิตใจของเขานี้ไม่มีคุณสมบัติที่ดี ๘ ประการนี้ก็จะไปเข้าร่วมกับพรหมันหรือว่าปรมาตมันไม่ได้ เพราะว่าพรหมันหรือปรมาตมันนั้นถือว่าเป็นอาตมันที่บริสุทธิ์ อาตมันที่เต็มไปด้วยความบริสุทธิ์อย่างสิ้นเชิง เพราะฉะนั้นถ้าหากว่าวิญญานของเรายังเต็มไปด้วยกิเลสต่างๆ ไม่มีคุณสมบัติที่ดีทั้ง ๘ ประการนั้นย่อมไม่สามารถจะไปร่วมกับพรหมันซึ่งเป็นอาตมันที่บริสุทธิ์ได้ อย่าว่าแต่ไปร่วมกับพรหมันเลย แม้แต่เข้าไปสู่วิมานของพระพรหมก็เข้าไม่ได้เสียแล้ว แต่ว่าบุคคลที่ประกอบสังการเพียง ๒ - ๓ อย่าง คือไม่ต้องประกอบสังการครบทั้ง ๔๐ อย่างหรอก เพียงประกอบสังการสัก ๒ - ๓ อย่างเท่านั้น แต่มีคุณสมบัติที่ดีของวิญญานครบทั้ง ๘ ชนิด บุคคลประเภทนี้จึงจะเข้าร่วมกับพรหมันหรือว่าพระพรหมได้ และจึงจะอยู่ในสำนักของพระพรหมได้ นี่เราจะเห็นได้ว่าเรื่องของวิญญานที่ดีหรือคุณสมบัติของวิญญานที่ดีนี้มีความสำคัญต่อชีวิตมาก แต่การที่จะทำให้วิญญานของเราเป็นวิญญานที่ดีได้อย่างไร ทำวิญญานของเราให้มีคุณสมบัติที่ดีได้อย่างไร ก็ต้องอาศัยการบำเพ็ญอาศรมชั้นที่ ๓ ชั้นที่ ๔ เพราะว่าเพียงแต่ชั้นที่ ๑ ชั้นที่ ๒ เท่านั้น วิญญานของเรายังเกลือกกลิ้งไปด้วยกิเลส วิญญานของเรายังเต็มไปด้วยกิเลสนานาประการ ย่อมไม่สามารถจะร่วมกับพระพรหมหรือว่าพรหมันได้ แต่ถ้าหากว่าเราสละชีวิตแห่งความเป็นคฤหัสถ์ออกไปถืออาศรมชั้นที่ ๓ คือเป็นวานปรัสถ ด้วยการบำเพ็ญชีวิตแบบนักบวช แบบฤๅษีชีไพร

เกี่ยวข้องกับโลกให้น้อยที่สุดเท่าที่จะน้อยได้และต่อมาก็ถึงขั้น
 สันนยาสี คือสละโลกอย่างเด็ดขาด ไม่เกี่ยวข้องกับเรื่องของโลกๆ
 ต่อไป บำเพ็ญชีวิตด้วยการทำจิตใจให้บริสุทธิ์ โดยวิธีนี้เท่านั้นจิตใจ
 ของเราจึงจะเป็นจิตใจที่ประกอบไปด้วยคุณธรรม ๘ ประการดัง
 กล่าวมาแล้ว และเมื่อเรามีจิตใจที่ประกอบด้วยคุณธรรม ๘
 ประการดังกล่าวแล้ว เขาย่อมเป็นผู้ที่มีจิตใจที่บริสุทธิ์ มีอาตมน์ที่
 บริสุทธิ์ เมื่อมีจิตใจบริสุทธิ์ มีอาตมน์บริสุทธิ์ ก็เป็นเช่นเดียวกับ
 พรหมัน คือสิ่งที่บริสุทธิ์ด้วยกันจึงเข้ารวมกันได้ ถ้าหากว่าสิ่งที่
 ไม่บริสุทธิ์ยอมเข้ารวมกับสิ่งที่บริสุทธิ์ไม่ได้ เพราะฉะนั้นถ้าทราบใด
 เรายังไม่สามารถบำเพ็ญชีวิตให้มีจิตใจบริสุทธิ์ ประกอบด้วย
 คุณสมบัติแห่งวิญญูณ ๘ ประการแล้ว เราก็ไม่สามารถจะร่วมกับ
 พรหมัน หรือว่าปรมาตมน์อันเป็นจุดหมายปลายทางของศาสนา
 พราหมณ์ได้ เราจะร่วมกับพรหมันหรือปรมาตมน์อันเป็นจุดหมาย
 ปลายทางของศาสนาพราหมณ์ได้ก็โดยวิธีเดียวเท่านั้น คือทำ
 วิญญูณของเราให้บริสุทธิ์ ทำวิญญูณของเราให้ประกอบด้วย
 คุณสมบัติ ๘ ประการดังที่ได้กล่าวแล้ว

สำหรับการบรรยายปรัชญาวັນนี้ก็แน่นอนว่าจบจุดมุ่งหมาย
 ประการแรกของมนุษย์ตามหลักของศาสนาพราหมณ์ ผมขอยุติ
 การบรรยายปรัชญาไว้เพียงแค่นี้.

สวัสดิ์

๒๖ สิงหาคม ๒๕๑๑

วรรณคดี

ก

กฎนิรันดร์	๓๘๒, ๓๘๓	กลีเยศ	๓๘๐, ๓๘๓,
กฎหมาย	๑๘๗, ๒๘๗		๓๘๕-๓๘๘, ๓๘๑
กนิษกะ, พระเจ้า	๑๓๒	กวี	๒๕๐
กบฏ	๑๒๙	กษัตริย์	๔๐๓, ๔๐๔
กษณะ	๔๐๓	กษัตริย์	๑๒๗-๑๓๓, ๑๕๑-๑๕๒,
กรมหลวงชุมพร	๒๔๙		๑๕๔-๑๕๕, ๑๕๙-๑๖๐,
กรรมทมะ	๒๗๒		๑๖๔-๑๖๕, ๑๘๐-๑๘๒,
กระวยาท	๒๕๘		๑๘๙, ๒๐๑, ๒๑๐, ๒๑๒,
กรีก	๒๗, ๓๐, ๑๘๘		๒๒๔, ๒๓๓, ๒๓๗, ๒๘๗,
กรีก, ชาว	๑๓๒		๒๙๑, ๓๕๓, ๓๕๖, ๓๖๕,
กรีซ	๑๘๘		๓๖๗, ๓๗๓, ๓๗๕, ๓๘๓-
กฤดาเยศ	๓๘๐, ๓๘๓- ๓๘๘, ๓๘๐		๓๘๕, ๓๘๖-๓๘๘, ๔๐๒- ๔๐๓, ๔๐๕-๔๐๘
กลาปะ	๓๓๖	กัณหา	๒๑๖, ๒๑๙, ๒๒๐,
กลิงคราษฎร์	๒๑๒-๒๑๔, ๒๔๖		๔๔๐
กลิงคะ	๖๕	กัป	๓๘๗
		กัมโพชะ	๑๘๘

ป ร ั ช ญ า ป ร ะ ชุ ก ต์ ชุ ต อ น เ ตี ย

กัลปพฤกษ์	๓๙๑	๒๐๖-๒๐๗, ๔๐๗
กามคุณ	๔๒, ๓๐๖	การเมือง, นัก ๑๒๗, ๑๘๔,
กามตันหา	๙๗	๒๒๙, ๓๕๖
กามศาสตร์	๓๕๖, ๓๕๙	การล้างบาป ๓๘๓
กามศาสตร์, คัมภีร์	๓๕๙	การวิเคราะห์ ๓๓๕
กามะ	๓๔๙-๓๕๐,	การสังเคราะห์ ๓๖๕
	๓๕๓-๓๕๔	การอนุมาน ๗๒, ๗๔-๗๕
กามารมณ	๔๒, ๗๙-	กาลีทาส ๒๗๙, ๓๕๓, ๓๖๒
	๘๑, ๑๔๗, ๑๖๔, ๑๗๒,	กาสาฬหสูตร ๑๖๒
	๓๐๒, ๓๐๔, ๓๐๖, ๓๕๔,	กิเลส ๔๑, ๑๐๑, ๑๑๓,
	๓๕๘-๓๖๓, ๓๙๗-๓๙๘,	๑๑๖, ๑๒๑, ๑๕๗, ๑๙๓-
	๔๔๐	๑๙๔, ๒๔๘, ๓๐๔-๓๐๕,
กามาวจรภพ	๔๑	๓๕๔, ๓๖๐, ๔๔๖, ๔๔๗
กาโมทก	๒๖๕, ๒๖๗	กิ่งเทพเจ้า ๑๒๘, ๑๕๑-๑๕๒
กายกรรม	๑๕๕-๑๕๖	กุมารกัสสป, พระ ๘๘-๙๑
กายทวาร	๑๕๖	เกราะ ๒๔๖
การโกหก	๑๗๐-๑๗๑	กุศลกรรม ๓๒๑-๓๒๒
การบูชาไฟ	๒๔๗	เกศะ ๒๗๖
การบูชาชัย	๒๖๐, ๒๖๒,	เกษตรกรรม ๓๙๗-๓๙๘
	๒๘๕-๒๘๖, ๒๙๒, ๓๑๙-	เกาฏีลียาอรรถศาสตร์ ๓๕๖
	๓๒๒, ๓๒๗	โกศล, แคว้น ๑๘๑
การปกครอง	๑๕๘, ๔๐๖	ไกรวัลย์ ๓๓, ๔๑
การเมือง	๑๒๖, ๑๒๘,	

ป ร ำ ข ำ ป ร ะ ช ู ก ต ์ ช ุ ค อ น เ คี ย

ข

ขงจื้อ	๒๔	ชาวมทนะ, ปา	๒๕๔
ขงจื้อ, ลัทธิ	๒๔	ขุนทนะ	๑๕๔-๑๕๕
ขัดติยมานะ	๑๙๕	ขุนพลแก้ว	๑๖๐
ขัดติยะ	๑๘๑	เขาวงกต	๒๑๘

ค

คางคา	๒๔๒-๒๔๓	ความสงสัย	๒๑-๒๒,
คางคา, แม่น้ำ	๖๗		๒๔-๒๕
คชสีห์	๑๑๒	ความหลุดพ้น	๕๕-๕๖, ๑๕๗,
คณธ	๓๓		๓๓๐, ๓๕๔, ๓๕๖, ๓๖๐,
คณะสงฆ์	๓๓, ๑๒๗,		๔๐๑
	๑๒๙-๑๓๑	คหบดีรัตน์	๑๖๐
คณิตศาสตร์	๒๕	คอร์รัปชัน	๒๒๒
คนธรรพวิภา	๓๙๖, ๔๑๒	คันทากี	๒๔๒
คนธรรพ	๓๐๗, ๔๑๒	คันธารราชฎี	๓๔๗-๓๔๘
คริสต์ศาสนา	๓๒	คัมภีร์ปา	๓๑๙
ครุฑ	๓๑๔	คุณธรรม	๒๐๓-๒๐๔,
คฤหบดีแก้ว	๑๖๐		๔๔๕
คฤหบดีสูตร	๓๖๙	คุณวิเศษ	๔๔๒
คฤหัสถ์	๓๐๓, ๓๗๔,	คุปตะ, ราชวงศ์	๓๗๐-๓๗๑
	๓๘๒, ๔๑๐, ๔๑๔, ๔๒๐,	คุรุ	๓๒๒
	๔๒๒-๔๒๓, ๔๒๕, ๔๓๓,	เคมี	๒๕
	๔๓๘-๔๔๐, ๔๔๒-๔๔๓	เคาตมธรรมสูตร	๔๔๔-๔๔๕

ป ร ำ ญ า ป ร ะ ชุ ก ์ ชุ ค อ น เ คี ย

แคชเมียร์	๒๔๑	โคมตี	๒๔๒
โคตมโคตร	๑๒๘	โคเบอร์	๒๔๑
โคตมะ	๑๗๘-๑๗๙		

ฆ

ฆราวาสวิสัย	๓๔, ๓๖๐	ฆาตกรรม	๑๖๙
-------------	---------	---------	-----

ง

ง้วนดิน	๑๓๙-๑๔๐
---------	---------

จ

จตุรงคเสนา	๑๖๔	จักรรัตนะ	๑๖๐
จตุรยุค	๓๘๔-๓๘๕, ๓๘๗	จักรวรรดิวัตร	๔๓๙
จตุรวรรค	๓๕๐	จักรวรรดิสูตร	๑๖๐, ๑๗๓
จรรยา	๑๗๘	จักรวาล	๒๐, ๓๘, ๑๓๓,
จริยวัตร	๓๕๖		๒๔๘, ๒๕๑-๒๕๒, ๒๖๕,
จริยศาสตร์	๑๒๑, ๓๕๐- ๓๕๑, ๓๖๗, ๓๗๑		๒๗๑, ๒๗๓, ๒๘๖, ๒๙๒-
จุฬาครถ	๒๖๐		๒๙๓, ๓๐๔, ๓๑๘-๓๒๐,
จักกวัตติสูตร	๔๓๙		๓๗๔, ๓๗๖, ๓๘๒, ๓๘๔,
จักรแก้ว	๑๖๐-๑๖๑, ๔๓๘		๓๙๙
จักรทิพย์	๑๖๑-๑๖๔	จักรวาล, ภูมิ	๒๔๘, ๒๖๔,
จักรพรรดิราช	๑๕๙-๑๖๕		๒๖๕-๒๖๖, ๒๗๑
		จักรวาล, ไช	๒๕๒

ป ร ิ ข ญ า ป ร ะ ช ู ก ต์ ช ุ ค อ น เ คี ย

จักรวาล, ระบบ	๒๖๑	จีน	๒๘, ๔๗,
จักรวาลวิทยา	๒๕๐-๒๕๑,		๖๗, ๑๒๘
	๒๘๖, ๒๙๓, ๓๐๔	จีน, ปรัชญา	๒๘
จักรี, ราชวงศ์	๑๕๒	เจดีย์สถาน	๑๘๘
จักขุ	๒๔๓	เจตจำนงเสรี	๑๒๐
จักขุประสาท	๓๕๗	เจตนารมณ์	๓๕๔-๓๕๕
จันทรกาล	๔๐๒-๔๐๓,	เจตภูต	๔๑๙, ๔๔๔
	๔๑๙-๔๒๐	เจนเนป, มหาวิทยาลัย	๙๔
จาดูโลกบาล, ท้าว	๒๕๘	เจ้าขุนมูลนาย, ระบบ	๒๘๗
จาวราก	๖๓, ๗๖	เจ้าประเทศราช	๒๘๗
จาวราก, ลัทธิ	๖๒-๖๔,	เจ้าพระยา	๕๕, ๑๒๘,
	๗๒-๗๓, ๗๖, ๗๗-๘๐,		๑๙๖
	๘๒-๘๓, ๘๑-๘๒	เจ้ามารยา	๑๘๒
จารีตประเพณี	๑๘๗	เจ้าแม่คุลิต	๒๔๙
จิตนิยม	๘๐, ๓๐๗	เจ้าลิจฉวี	๑๓๑
จิตวิทยา	๒๕, ๒๐๗,	เจ้าเล่ห์	๑๘๒, ๑๘๔
	๒๒๑	โจละ	๔๘, ๒๔๖
จินตภาพ	๓๓๔		

ณ

ฉันทคยอุปนิษัท	๓๒๕, ๓๓๗	ฉาดกภัย	๒๑๒
ฉันทคยอุปนิษัท, คัมภีร์	๓๓๐		

ช

ชปยัญญะ	๔๑๘	ชาวพุทธ	๓๒, ๙๕,
ชมพูทวีป	๑๘๑		๑๓๓, ๑๙๓, ๒๐๗
ชลบท	๒๗๖	ชีปะขาว	๓๔
ชลประทาน, เขื่อน	๖๗	ชีเปลือย	๓๔
ชัมพูนาท	๒๔๒	ชีวิทยา	๒๔-๒๕
ช้างแก้ว	๑๖๐	ชีวะ	๓๐, ๓๕-๓๖,
ช้างเผือก	๒๑๓,		๓๘, ๔๐-๔๑, ๗๘, ๘๘-
	๒๑๕-๒๑๖		๘๙
ชาดก	๑๗๗, ๒๒๓,	ชูชก	๒๑๗-๒๑๙,
	๓๓๕		๒๒๐, ๔๓๙
ชาตเวทิส	๒๖๐	เชษฐภัก	๓๓
ชาตีกาเนต	๑๙๑-๑๙๔,	เชน	๔๗
	๒๐๔	เชน, พระ	๓๔, ๔๗
ชาตินิยม	๒๑๔	เชน, พระเถระ	๕๔
ชาตินิยม, ลัทธิ	๒๑๕	เชน, ศาสนา	๒๘, ๓๐-๓๗,
ชาติพันธุ์	๓๗๒		๔๑, ๔๓-๔๕, ๔๖-๔๗,
ชาติวุฒาสถา	๓๗๒		๕๓-๖๑, ๖๒, ๒๔๐
ชาติหน้า	๗๘, ๘๑	เชิงบวก	๙๕-๙๖, ๑๐๔
ชาติ	๒๑๖, ๒๑๘-	เชิงลบ	๙๕-๙๖, ๑๐๔
	๒๒๐, ๔๔๐		

ช

จิวิโกธ	๖๖	เชลล์	๑๑๖
---------	----	-------	-----

ณ

ณาน	๓๐๕	ณายกะ	๑๕๓
ณานสมาบัติ	๑๓๗		

ด

ดราวิเดียน	๖๕	ดุลงภาพแห่งชีวิต	๓๕๕
ดราวิท	๖๕	ดุลงภาพบัณฑิต	๑๓๔, ๒๑๑
ดาร์ติสถาน	๒๔๑	เดชานุภาพ	๒๒๔
ดาร์วิน	๓๑๔	เดลตา	๖๗, ๒๔๑
ดาราศาสตร์	๒๕, ๓๐๙	เดิยรติย์	๓๑-๓๒
ดุลงภาพ	๓๕๖	เดวิจงาน	๔๑, ๔๓

ด

ดถาคต	๑๒๐	๓๒๑-๓๒๒, ๓๒๕, ๓๒๖	
ดปะ	๓๐๔'-๓๐๕', ๓๘๕'	ดากษศิลา	๒๔๖
		ดากสิน, พระเจ้า	๑๕๑, ๒๔๙
ดรรกศาสตร์	๒๑, ๗๒, ๗๕', ๒๙๕'-๒๙๖, ๓๘๑	ดาด	๖๗
		ดาด, พวง	๒๔๕'
ดริสรา	๓๓	ดามะสะ, พระเจ้า	๒๕๘
ดักศิลา	๒๓๐-๒๓๑, ๒๔๖	ตายแล้วสูญญ	๘๔
		ดิรถึงกร	๓๑-๓๒
ดันทา	๔๑, ๙๗-๙๙', ๑๐๒, ๑๔๐, ๒๙๓, ๒๙๘,	เต้า, ลัทธิ	๒๘
		โตมร	๒๕๙-๒๖๐

โตมรธร	๒๖๐	ไตรติริยะอาร์ณยกะ, คัมภีร์	๓๗๖
โตสารี	๒๒๘	ไตรเพท	๔๑๘
โตตติริยอุปนิษัท	๓๒๓	ไตรมิตร	๓๔๔
ไตรตายุค	๓๘๐, ๓๘๓- ๓๘๘, ๓๙๑	ไตรโลก	๓๙๑

ท

ทมิฬ, กษัตริย์	๔๗-๔๘	ทางสายกลาง	๑๐๓, ๑๕๗, ๒๐๕
ทมิฬ, พวก	๔๘, ๖๑	ท่าจีน	๕๕, ๑๒๘, ๑๙๖
ทรวาด	๔๘	ทานบารมี	๒๑๒, ๒๑๖
ทรวาเดียน	๔๘	ทานวะ	๒๔๖
ทวาบรยุค	๓๘๐, ๓๘๓, ๓๘๕-๓๘๘	ทาส	๒๔๖, ๒๔๘
ทวิชาติ	๓๙๕, ๔๐๑, ๔๐๖, ๔๑๕, ๔๒๔, ๔๓๘	ทาสวรรณะ	๓๗๓
ทวิภาพ	๓๑๘	ทาสะ	๒๔๓
ทศกัณฐ์	๓๖๖-๓๖๘	ทักขิณ	๓๔
ทศพิธราชธรรม	๑๕๑, ๒๑๒	ทักขิมานะ	๑๙๕
ทศรณ, พระเจ้า	๓๖๕	ทักขิณ	๑๗๘
ทศยุ	๒๔๓, ๒๔๕- ๒๔๖, ๒๔๘	ทักขิปะ	๓๖๒
ทศพนเมมิ	๑๖๐, ๑๖๒	ทักขิกาล	๒๘๑, ๒๘๒
ทศพนเมมิ, พระเจ้า	๑๖๑-๑๖๓, ๑๖๙, ๑๗๗	ทักขิกาย	๑๓๔, ๑๖๐
ทศพนเมมิ, ราชญา	๑๖๒-๑๖๕	ทักขิ	๑๑๐, ๑๑๗-๑๒๐
		ทักขิ	๙๔, ๑๐๙, ๑๒๖
		ทักขิ	๓๘๙
		ทักขิ	๕๔, ๒๐๔-๒๐๕, ๒๐๗

ทูนียม	๙๓, ๙๕, ๙๗,		๒๖๖-๒๖๘
	๑๐๕-๑๐๕	เทพฤทัย	๕๐๙
ทูนิกขัย	๓๓-๓๔, ๔๗-๔๘	เทพวิภา	๓๙๖, ๔๑๑
ทูนสุวรรณ	๒๖๐	เทพสมมติ	๑๕๒
เทพเจ้า	๖๘, ๘๘, ๑๒๘-	เทพสวิตร	๒๘๐
	๑๒๙, ๑๓๓, ๑๓๖-๑๓๗,	เทพารักษ์	๒๔๙
	๑๕๒, ๑๕๔, ๒๕๐, ๒๕๙-	เทพดา	๖๕-๖๕, ๖๙,
	๒๕๒, ๒๕๔-๒๕๖, ๒๖๐,		๘๖, ๑๕๒, ๑๗๘, ๒๔๔,
	๒๗๐-๒๗๒, ๒๗๖-๒๗๘,		๒๔๘, ๒๕๖-๒๕๘
	๓๗๐, ๓๘๘, ๔๐๙, ๔๑๕,	เทพดาพลี	๔๑๙
	๔๓๐	เทพทูต	๒๗๕
เทพนิยาย	๒๔๗-๒๔๘, ๒๕๐,	เทพโลก	๓๑๕
	๒๕๒, ๒๕๘, ๒๗๙, ๒๘๖,	เทพนัมปิยทัสสี, พระเจ้า	๒๒๘,
	๒๙๓, ๓๑๗-๓๑๙, ๔๑๘		๒๓๓-๒๓๔
เทพบิดร	๒๔๗, ๒๖๔, ๒๖๖	ไทย, ภาษา	๑๗, ๓๑, ๑๑๑-
เทพปชาบดี	๓๒๕		๑๑๒, ๒๗๙, ๓๓๐
เทพมารดา	๒๔๘, ๒๖๔,	ไทระ	๔๑๑

ก

กนาการ	๑๒๒, ๑๖๗-๑๖๘	กรรมวิชัย	๑๕๙
กรรมคุณ	๑๐๖	กรรมวินัย	๕๕, ๑๙๔, ๑๙๖
กรรมนิรันดร์	๓๕๑	กรรมยาดรา	๒๓๓
กรรมบุญ	๑๒๙	กรรมศาสตร์	๓๕๕, ๓๗๐
กรรมบท	๑๙๓	กรรมศาสตร์, คัมภีร์	๓๕๕, ๔๐๑
กรรมบุตร	๓๕๒	กรรมสูตร	๓๖๙

กรรมะ	๓๕๒-๓๕๖,	ธาตุดิน	๗๘-๗๙
	๓๕๘-๓๕๙, ๓๖๑-๓๖๒,	ธาตุน้ำ	๗๘-๗๙
	๓๖๔, ๓๖๗-๓๖๘, ๓๗๑,	ธาตุไฟ	๗๘-๗๙
	๓๗๖-๓๗๙, ๓๘๐-๓๘๕,	ธาตุลม	๗๘-๗๙
	๓๘๘-๓๙๐, ๓๙๙, ๔๐๑,	ฐมเกตุ	๒๕๙
	๔๑๐, ๔๒๔, ๔๒๙, ๔๓๗	เถลีส	๓๐-๓๑
กรรมานุภาพ	๒๒๔		

น

นรก	๔๑-๔๓,	นักปฏิรูป	๒๐๗
นเรศวรมหาราช, สมเด็จพระ	๒๔๙	นักปฏิรูปสังคม	๒๐๗
	๗๘-๗๙, ๘๕, ๘๘, ๑๕๕-	นักพรต	๒๖๐, ๒๖๒
	๑๕๖, ๑๙๙, ๒๐๔	นักพื่อน, ตระกูล	๓๓, ๓๔
นลินี	๒๔๒	นักรบ	๑๘๑, ๒๕๐
นอการณะ	๑๙๓, ๓๙๓-	นักรบ, เผ่า	๓๓
	๓๙๔, ๔๒๐	นักเลงผู้หญิง	๑๑๘
นมแมด	๖๖-๖๗,	นักเลงม้า	๑๑๙
	๒๔๕-๒๔๖	นักเลงเล่นการพนัน	๑๑๘-๑๑๙
นอร์เวย์, ชาว	๒๘๖	นักเลงเหล้า	๑๑๘
นักการทูต	๑๘๔	นักศาสนา	๒๐๖
นักชัตฤกษ์	๒๐๒	นาค	๒๔๖
นักบวช	๘๙, ๑๕๒,	นางแก้ว	๑๖๐
	๑๕๕, ๑๖๓, ๑๘๓, ๒๓๔,	นางบำเรอ	๘๑
	๔๑๕	นางพยาบาล	๒๓๑-๒๓๒
นักปกครอง	๑๘๐-๑๘๑	นางฟ้า	๑๗๗

ป ร ิ ช ญา ป ร ะ ชู ก ร ุ ต อ น เ ตี ย

นางสีดา	๓๖๖-๓๖๗	นิพพาน	๓๓, ๔๔, ๗๑,
นามธรรม	๓๓๕-๓๓๗	๑๐๖, ๑๐๙, ๑๒๕-๑๒๖,	
นามรูป	๓๓๖-๓๓๗,	๑๔๔, ๑๕๖, ๒๐๕	
	๓๔๓, ๓๔๕	นิรันดร	๘๔, ๑๑๗,
นายกรัฐมนตรี	๑๓๔	๑๓๐, ๑๓๗, ๑๔๔	
นายอำเภอ	๙๗	นิลพัทธ์	๓๖๖
น้ำโสม	๒๗๗	นิวมอร์เนีย	๔๑๔
นิครนถ์นาฏบุตร	๓๕	นิเวศ	๓๕๑
นิจจิง	๑๔	นิวาตะ	๖๐
นิติภาวะ	๓๒๑	นิษาทะ	๔๐๓-๔๐๕
นิทานชาดก	๒๘๕	เนปจูน	๒๗๖

บ

บางปะกง	๕๕, ๑๒๘,	บุคลิกภาพ	๓๓๕, ๓๗๕,
	๑๙๖		๔๔๒
บาดาล	๒๔๖	บุญกิริยาวัตถุ	๔๑๖
บาทบริจาริกา	๘๑	บุญกุศล	๘๗
บาร์บาเรียน	๖๕, ๖๙	บุษกร	๒๗๒
บารมี	๒๑๐-๒๑๓,	บุษายัญ, พิธี	๓๒๑
	๒๑๗-๒๑๘, ๒๒๑	เบญจกัลยาณี	๔๑๑
บาลี, ภาษา	๑๗, ๓๒,	เบญจขันธ์	๓๓๖
	๓๗๘	แบบอุปนิสัย	๗๒
		โบราณจารย์	๑๑๘

ป

ปชาบดี	๓๑๐	๒๕๐, ๒๕๕, ๓๖๘, ๓๗๒
ปชาบดียววิราช	๓๙๖, ๔๑๒	ประวัติศาสตร์ไทย ๑๕๑, ๒๑๔
ปชาบดียะ	๔๑๒	ประสบการณ์ ๑๕, ๑๐๖,
ปฐิจสมุปบาท	๙๗, ๑๐๓	๔๓๒, ๔๓๖
ปฏิทิน	๘๖	ประสาทสัมผัส ๓๕๗
ปฐมสังคายนา	๑๗๙	ประสิทธิภาพ ๓๗๕, ๓๗๗
ปรมัตถทานบารมี	๒๑๑	ปรัชญา ๑๓-๒๑,
ปรมัตถ์	๑๑๔-๑๑๕	๒๓-๒๕, ๒๗-๒๙, ๓๕,
ปรมาตมน์	๗๙, ๔๑๘-	๓๗, ๔๓-๔๔, ๔๖-๔๘,
๔๑๙, ๔๔๖-๔๔๘		๖๒, ๖๖, ๖๘, ๗๖, ๙๒,
ประ	๓๘๗	๙๓-๙๕, ๑๐๗, ๑๐๘,
ประเจตัส	๒๗๖	๑๑๓, ๑๒๔, ๑๒๕, ๑๔๒,
ประชาธิปไตย	๑๓๐-๑๓๑,	๑๕๘, ๑๗๓, ๑๙๑-๑๙๒,
	๑๘๐	๒๐๗-๒๐๘, ๒๐๙-๒๑๐,
ประชาสัมพันธ์	๔๒๖	๒๒๒-๒๒๓, ๒๓๙, ๒๔๐,
ประชาสัมพันธ์, นัก	๓๕๕	๒๔๔, ๒๕๑, ๒๕๓, ๒๕๔,
ประณะ	๓๘๗	๒๗๐, ๒๘๔, ๒๙๓, ๓๐๐,
ประธานาธิบดี	๑๓๐	๓๑๕, ๓๑๗, ๓๓๐, ๓๓๔-
ประมวลกฎหมาย	๓๗๐	๓๓๕, ๓๓๗, ๓๔๓, ๓๔๙,
ประมวลธรรมะ	๓๗๑	๓๗๖, ๓๗๙, ๔๑๒, ๔๓๑,
ประวุฤติ	๓๕๑	๔๔๘
ประวัติศาสตร์	๑๗, ๖๕-	ปรัชญา, นัก ๒๕, ๒๑๗
๖๖, ๖๘, ๑๖๐, ๑๗๗,		ปรัชญาการเมือง ๑๕, ๒๒๔
๒๑๓, ๒๔๕, ๒๔๗, ๒๔๙-		ปรัชญาการศึกษา ๑๕

ป ร ิ ช ฎ า ป ร ะ ยুক্ত ชุ ค อี น เติ ย

ปรัชญาชีวิต	๒๓๕,	ปริญญารัตนนะ	๑๖๐
	๓๗๐, ๔๓๑	ปริญพพาน	๑๑๘
ปรัชญาตะวันตก	๒๘, ๓๗	ปรัชญาญาณ	๙๔
ปรัชญาตะวันออก	๒๘, ๔๕-	ปลั๊กสภา	๒๔๒
	๔๖, ๙๕, ๓๓๐	ปเสนทิโกศล, พระเจ้า	๙๐
ปรัชญาทางสังคม	๑๕	ปัจเจกชน	๓๗๑
ปรัชญาประยุกต์	๒๘	ปัจเจกบุคคล	๓๑๘, ๓๗๒,
ปรัชญาเมธี	๑๙, ๒๐,		๓๗๔-๓๗๕, ๔๕๓
	๓๐, ๖๙	ปัญญา	๒๔๑-๒๔๔,
ปรัชญาวิทยาศาสตร์	๑๕		๒๔๘
ปรัชญาเศรษฐศาสตร์	๑๕	ปัญญา, ชาว	๒๔๓
ปรัชญาสมัยกลาง	๒๗	ปัญญา	๑๖-๑๘, ๒๐,
ปรัชญาสมัยโบราณ	๒๗		๒๔, ๕๖, ๕๘-๕๙, ๙๑,
ปรัชญาอินเดีย	๒๘, ๖๒,		๙๓, ๑๑๑, ๑๕๗, ๒๓๑,
	๑๐๘, ๒๔๐, ๒๕๕, ๒๖๙,		๒๕๖, ๒๗๓, ๒๙๔, ๓๓๔-
	๒๗๐, ๒๘๕, ๓๐๐-๓๐๑,		๓๓๖, ๓๔๖
	๓๑๖-๓๑๗, ๓๓๓-๓๓๕,	ปัญญาชน	๒๘๗, ๓๖๔
	๓๔๓, ๓๔๘-๓๔๙, ๓๖๔,	ปัญญา	๓๓
	๓๘๐, ๓๙๖, ๔๑๔, ๔๓๒	ปากีสถาน	๖๘
ปริมปราประเพณี	๒๘๖,	ปาฏิหาริย์	๑๖๐
	๓๖๙, ๓๗๑	ปาณหะ	๔๘, ๒๔๖
ปรากฏการณ์	๒๐, ๒๔๘,	ปาณาติบาต	๓๕๘
	๓๓๕-๓๓๖, ๓๔๗, ๓๗๒,	ปาตาลี	๒๔๖
	๓๗๔	ปายาลิ, พระเจ้า	๘๔-๙๑
ปราศไยติษ	๒๔๖	ปายาลิสุตระ	๘๔
ปริญญบัตร	๕๘	ปารศวะ	๔๐๓

ปรีชญา ประยูกต์ชุดอินเตีย

ปาวกะ	๒๕๙	๓๙๒, ๓๙๗, ๓๙๘
ปาวนี	๒๔๒-๒๔๓	ปุรุษะสูฤตะ ๓๗๔
ปาวมานะ	๒๕๙	ปุรุษารุณะ ๓๙๙-๓๕๐,
ปาวา	๓๓	๓๕๕
ปีศาจวิวาร์	๓๙๖, ๔๑๒	ปุชปคิริ ๒๗๔
ปุตตะ, นรขุม	๒๖๒	ปุชนียสถาน ๑๘๘
ปุโรชยติ	๒๕๘	ปุชาน ๔๐๙
ปุราณะ, คัมภีร์	๒๗๕, ๓๘๑, ๔๑๘	ปุโสเม ๔๙
		เปรต ๒๕๘
ปุรุษนี	๒๔๒	โปนะ ๔๐๙
ปุรุษะ	๒๕๑, ๒๙๖-	โปศาจะ ๔๑๓

๒๙๒, ๒๙๑-๒๙๓, ๒๗๔,

W

ผู้พิพากษา	๒๘๗	ผู้พิเศษ	๑๕๔, ๓๓๘
ผู้รู้แจ้งโลก	๑๗๘	ผู้สำเร็จราชการ	๓๕๓
ผู้ว่าราชการ	๒๓๑	เผด็จการ	๑๓๐
ผู้ว่าราชการจังหวัด	๒๓๑-๒๓๒		

२।

ฝรั่งเศษ, ภาษา ๑๑๒

ป ร ิ ช ญ า ป ร ะ ชุ ก ต์ ชุ ค อี น เถี ย

พ

พญามัจจุราช	๔๙	พรหมานทะ	๒๕๒
พญามาร	๓๑๓	พระกฤษณะ	๒๕๕
พญายม	๘๕	พระกิมพิละ	๑๙๕
พรหม	๑๕๔, ๓๐๒, ๔๔๔	พระจันทร์	๒๕๒
พรหมจรรย์	๑๗๘, ๓๐๑- ๓๐๖, ๓๑๑-๓๑๓, ๓๑๗, ๓๒๕, ๓๓๘, ๔๐๙-๔๑๐	พระเจ้า	๘๑, ๒๙๙, ๓๔๔
พรหมจรรย์	๓๐๑-๓๐๔, ๓๐๖-๓๑๒, ๓๑๔-๓๑๕, ๓๗๔, ๔๐๙, ๔๔๒, ๔๔๓	พระเจ้าจักรพรรดิ	๑๓๑, ๑๖๐- ๑๖๒, ๑๗๗, ๔๓๙
พรหมจรรย์, หญิง	๓๐๒	พระเจ้าแผ่นดิน	๑๘๐-๑๘๑, ๒๔๙
พรหมณ์สบัติ	๒๕๐-๒๕๑	พระไตรปิฎก	๑๗, ๓๕, ๑๒๖
พรหมทัต, พระเจ้า	๑๗๗	พระเทวทัต	๑๙๕
พรหมทายาท	๑๙๗	พระธรรมศาสตร์, คัมภีร์	๓๖๕
พรหมลิขิต	๑๓๓	พระนางมัทรี	๒๑๖-๒๑๗, ๒๒๐-๒๒๑, ๔๔๐
พรหมโลก	๑๓๖, ๑๗๘, ๔๓๘-๔๓๙	พระนารายณ์	๓๑๔
พรหมวิเวก	๓๙๖, ๔๑๑	พระปชาบดี	๓๒๕-๓๒๙, ๓๓๑-๓๓๒
พรหมัน	๒๕๐-๒๕๓, ๒๗๗, ๓๐๓, ๓๐๘-๓๑๑, ๓๑๙, ๓๒๒-๓๒๔, ๓๒๖- ๓๒๙, ๓๓๕, ๓๓๗, ๔๐๑, ๔๑๙, ๔๔๖-๔๔๘	พระปัจเจกพุทธเจ้า	๒๑๑
		พระปัญญา	๑๙
		พระปิยมหาราช	๒๑๔
		พระผู้เป็นเจ้า	๑๙, ๘๑ ๘๒, ๑๙๓, ๒๗๘, ๓๔๔-

ป ร ั ช ญ า ป ร ะ ชุ ก ต์ ชุ ค อธิ น เ คี ย

๓๕๕, ๓๕๗-๓๕๙, ๔๑๕	๓๒, ๓๕-๓๖, ๔๔, ๕๑,
พระผู้เป็นเอง ๓๕๙	๕๔-๕๕, ๖๐-๖๑, ๖๒,
พระผู้มีพระภาค ๑๗๘, ๑๙๗,	๗๑-๗๒, ๗๕, ๗๗, ๘๔,
๑๙๙-๒๐๒	๙๑-๙๒, ๙๓-๙๖, ๑๐๕-
พระผู้มีพระภาคเจ้า ๑๙๔, ๑๙๘,	๑๐๗, ๑๐๘-๑๐๙, ๑๑๑,
๒๐๑-๒๐๓	๑๑๓, ๑๑๕, ๑๒๔, ๑๒๕-
พระพรหม ๗๙, ๑๒๙,	๑๒๙, ๑๓๑-๑๓๔, ๑๓๘,
๑๓๓-๑๓๔, ๑๓๘, ๑๔๒,	๑๔๒, ๑๔๗, ๑๕๘, ๑๗๙,
๑๙๗, ๒๐๖, ๒๕๓, ๒๕๙,	๑๙๑-๑๙๕, ๒๐๕-๒๐๗,
๒๙๘, ๓๐๘, ๓๑๐, ๓๙๑,	๒๐๙, ๒๒๕, ๒๓๓, ๒๓๖,
๔๔๖-๔๔๗	๒๔๐, ๒๔๔, ๒๔๙, ๓๑๒,
พระพิรุณ ๒๗๑-๒๗๒	๓๓๘, ๓๔๙, ๔๒๕
พระพุทธเจ้า ๒๓, ๓๑-๓๓,	พระโพธิญาณ ๒๒๐
๔๒, ๕๑, ๕๘-๘๙, ๖๒,	พระโพธิสัตว์ ๒๑๐-๒๑๑
๗๔, ๘๔, ๘๖, ๙๓-๙๗,	พระภาค ๑๙๕
๙๙, ๑๐๕-๑๐๗, ๑๐๙-	พระภิกษุ ๑๙๕
๑๑๔, ๑๑๖, ๑๑๘-๑๒๓,	พระภิกษุ ๑๙๕
๑๒๖-๑๒๘, ๑๓๐, ๑๓๔,	พระมนู ๒๕๘, ๔๐๑
๑๔๓-๑๔๔, ๑๔๖, ๑๕๕,	พระมิตร ๒๗๘
๑๕๗, ๑๖๐, ๑๗๘-๑๘๑,	พระยม ๒๗๕
๑๘๖, ๑๙๒-๑๙๗, ๒๐๔-	พระยานาค ๒๕๐
๒๐๗, ๒๑๐-๒๑๑, ๒๕๙,	พระร่วง ๑๕๑
๓๓๔, ๓๓๘, ๓๙๙	พระราชา ๑๓๔, ๑๖๖
พระพุทธรูป ๑๕๒	๑๗๑, ๒๐๑
พระพุทธรูป ๓๗	พระราม ๓๖๕-๓๖๗
พระพุทธรูป ๒๘, ๓๑-	พระลักษมณ์ ๓๖๖
	พระวรุณ ๒๗๐-๒๗๓,

ป ร ั ช ญ า ป ร ะ ยู ก ์ ชุ ต ธิ น ใ ต้ ย

	๒๗๕-๒๗๘	พระศรีอริยเมตไตรย	๑๖๐, ๑๗๘
พระวายุ	๒๕๗	พระศาสดา	๑๙๖
พระวิษณุ	๒๘๕-๒๘๖, ๓๑๔	พระคิวง	๒๔๓, ๓๕๕
พระเวท	๒๗๙, ๓๐๓, ๓๑๗, ๓๓๘, ๓๗๐, ๓๘๑- ๓๘๒, ๓๙๐, ๓๙๙, ๔๐๖- ๔๐๗, ๔๑๐-๔๑๑, ๔๑๕- ๔๑๖, ๔๔๒, ๔๔๔	พระสมณะโคตม	๑๙๔, ๑๙๖- ๑๙๗, ๑๙๙-๒๐๑
พระเวท, คัมภีร์	๒๔๘, ๒๕๒, ๒๕๗, ๒๖๐, ๒๖๔, ๒๗๐- ๒๗๒, ๒๗๖, ๒๗๙, ๒๘๖- ๒๘๗, ๒๙๒, ๓๐๒-๓๐๔, ๓๑๗-๓๑๙, ๓๒๑-๓๒๒, ๓๖๙-๓๗๑, ๓๗๓-๓๗๔, ๓๘๑-๓๘๒, ๓๘๔, ๓๘๙, ๓๙๕, ๔๐๖, ๔๑๖	พระสยัมภู	๓๙๘-๓๙๙, ๔๐๑
พระเวท, ยุค	๒๔๐, ๒๔๗- ๒๔๙, ๒๕๐-๒๕๑	พระสัมมาสัมพุทธเจ้า	๑๗๘- ๑๗๙, ๒๑๑, ๒๑๙
พระเวท, ศาสนา	๒๕๑, ๒๗๙, ๒๙๙	พระสัมมาสัมพุทธะ	๒๓
พระเวท, สมัย	๒๔๗-๒๔๘, ๒๕๐, ๒๕๔, ๒๗๐, ๒๘๕, ๓๑๓, ๓๑๖, ๓๘๘	พระสุต	๑๒๗-๑๒๘, ๑๕๘-๑๕๙
พระเวสสันดร	๒๑๐-๒๑๓, ๒๑๕-๒๒๓	พระอนุรุทธ	๑๙๕
		พระอรพูน	๒๕๙
		พระอรหันตสัมมาสัมพุทธะ	๑๗๘
		พระอรหันต์	๗๓, ๗๕, ๘๖, ๑๕๗, ๑๘๙, ๒๐๕, ๒๐๗
		พระอริยบุคคล	๒๐๗
		พระอัคร	๒๕๑, ๒๕๔- ๒๖๓, ๒๘๕-๒๘๖, ๒๙๒, ๔๐๙
		พระอังกิร	๒๕๘, ๒๖๐
		พระอาทิตย์	๑๒๘, ๒๔๘, ๒๕๙, ๒๘๖, ๒๙๒, ๓๐๘- ๓๐๙, ๓๑๑-๓๑๒, ๓๑๔-

ป ร ิ ช ฎ า ป ร ะ ชู ก ต์ ชู ค อ น เ ตี ย

๓๑๕, ๔๑๗, ๔๒๓	๓๔๖, ๔๑๔, ๔๓๒, ๔๔๘
พระอานนท์ ๑๑๘, ๑๗๙,	พราหมณ์, สังคม ๓๖๕, ๓๗๒
๑๙๕	พฤตทวารัณยกอุปนิษัท ๓๑๙
พระอินทร์ ๒๒๑-๒๒๒,	พฤตทวารัณยกะ ๓๑๙
๒๔๙-๒๕๐, ๒๕๒, ๒๕๔,	พฤตส์ปดี ๖๘-๖๙,
๒๕๗-๒๕๙, ๒๗๕, ๒๙๒-	๘๐-๘๑
๒๙๔, ๓๑๐, ๓๑๓, ๓๒๕-	พฤตส์ปดี, เทพ ๔๐๙
๓๒๒	พลี ๔๑๘,
พราหมณะ ๓๑๗, ๓๖๔	๔๔๔-๔๔๕
พราหมณะ, คัมภีร์ ๓๑๗, ๓๑๙	พลีกรรม ๒๕๘-๒๕๙,
พราหมณะ, สัมมัย ๓๑๖	๔๒๖
พราหมณ์ ๑๙๗-๑๙๘	พานิชยกรรม ๓๙๗
พราหมณ์ ๖๘, ๑๒๗,	พารานลี ๑๗๗, ๒๔๖
๑๒๙, ๑๕๒-๑๕๕, ๑๗๘,	พาเมอร์ ๒๔๑
๑๘๓, ๑๙๓-๒๐๓, ๒๑๓,	พุทฺธกาล ๓๑, ๖๒, ๖๕,
๒๒๑, ๒๓๖, ๒๔๑, ๓๐๓,	๘๔, ๑๓๓, ๑๕๗, ๑๗๙,
๓๑๒, ๓๒๐, ๓๒๒, ๓๖๔,	๑๙๒, ๒๒๔, ๓๓๔
๓๗๑, ๓๗๓, ๓๗๕, ๓๗๖-	พุทฺธปรัชญา ๑๐๗, ๑๗๔,
๓๘๒, ๓๙๒, ๓๙๔-๓๙๕,	๑๙๐, ๒๒๓, ๒๔๐-๒๔๑,
๓๙๖-๔๐๘, ๔๓๓, ๔๔๒	๓๓๖
พราหมณ์, ศาสนา ๓๒, ๖๘, ๑๓๒,	พุทฺธศาสนิก ๑๙๒, ๒๒๔
๑๙๒, ๑๙๖, ๒๘๕-๒๘๖,	พุทฺธศาสนิกชน ๓๒, ๗๑-
๒๙๘-๒๙๙, ๓๐๓, ๓๑๔,	๗๓, ๑๖๗, ๑๙๓, ๒๑๐
๓๑๖-๓๑๗, ๓๔๙, ๓๕๑,	พุทฺธิปัญญา ๓๑๘, ๓๓๖,
๓๖๔-๓๖๕, ๓๖๘, ๓๗๐-	๓๕๗, ๔๐๐, ๔๐๖
๓๗๓, ๓๗๕-๓๗๖, ๓๙๕-	เพศฌมาต ๘๕

ป ร ิ ช ญ า ป ระ ยุ ก ต์ ชุ ต อ น เ คี ย

แพศย์	๑๒๗, ๑๒๙,	๓๘๓, ๓๙๓, ๓๙๕, ๓๙๖-
	๑๓๓, ๑๕๔-๑๕๕, ๑๙๙,	๓๙๘, ๔๐๓, ๔๐๕, ๔๐๗-
	๒๘๗, ๒๙๑, ๓๗๓, ๓๗๕,	๔๐๘

พ

พาเหียน	๑๓๒	ไพศัณด์ลิตี	๔๑๐, ๔๑๔
พิสิทธ์	๒๔-๒๕		

ภควทศิตา, คัมภีร์	๓๕๓, ๓๙๒	ภาศิณี	๒๔๓
ภราดรภาพ	๑๒๓	ภาวะ	๑๙, ๒๔๐,
ภวตัมหา	๙๗, ๙๙		๒๕๓, ๒๕๓, ๒๕๕-๒๕๙,
ภทราพา	๓๓-๓๔,		๓๐๘, ๓๓๕, ๓๙๙-๔๐๐
	๔๗-๔๘	ภาวสถิต	๓๗๑
ภทรา, พระนาง	๒๗๒	ภุมิสาศตร	๒๔๓

ม

มคธ	๑๘๐, ๑๘๒	มนุษยชาติ	๑๕๙, ๒๖๕,
มคธ, แคว้น	๑๘๐, ๑๙๐,		๒๗๔
	๒๔๖, ๔๐๔	มนุษยธรรม	๒๑๐
มณีแก้ว	๑๖๐	มนุษยโลก	๑๓๙, ๑๕๖,
มณีรัตน	๑๖๐		๒๘๙, ๓๑๒-๓๑๓
มธุรส	๒๖๖-๒๖๗	มมู	๓๗๐, ๓๘๓

ป ร ำ ข ำ ป ร ะ ย ุ ก ต ์ ข ุ ด อ น เ คี ย

มนู, พระ	๒๕๘	มหาตมา คานธี	๓๐๕-๓๐๖,
มนูสมฤติ	๓๕๖, ๓๘๒		๓๖๘-๓๖๙
มนูสมฤติ, คัมภีร์	๓๕๒-๓๘๔,	มหาบัณฑิต	๑๓๔, ๒๑๑
๓๘๒, ๓๘๘, ๔๒๕, ๔๓๘,		มหาประเทศ	๑๘๑
๔๔๒		มหาปริณิพพานสูตร	๑๑๘, ๑๗๙,
มโนกรรม	๑๕๕-๑๕๖		๑๙๒
มโนคติ	๒๕๑-๒๕๒,	มหาพรหม	๑๓๖-๑๓๘
๒๘๖, ๓๑๗, ๓๑๘, ๓๗๑		มหาภารตยุทธ์	๖๔, ๒๕๒,
มโนทวาร	๑๕๖	๓๕๑, ๓๖๑, ๓๖๕, ๓๖๙,	
มโนภาพ	๒๕๗-๒๕๘,	๓๘๘	
๒๕๑, ๒๖๔, ๓๑๘, ๓๓๔,		มหาภารตยุทธ์, สมัย	๓๘๘
๓๔๙, ๓๕๖, ๓๗๑-๓๗๓,		มหาภารตะ	๒๕๒,
๓๗๖, ๓๘๒-๓๘๔, ๔๔๔		๒๕๘, ๒๗๒, ๓๗๗-๓๗๘	
มฆังการ	๑๒๑	มหาภารตะ, คัมภีร์	๒๕๒,
มรรค ๘	๑๐๓		๒๗๒, ๓๗๗
มรรคผล	๒๐๕	มหาอภัยพิบัติ	๓๘๒
มรรตัย	๒๖๕, ๓๒๙,	มหายุค	๓๘๗
๓๘๔		มหาวิทยาลัย	๑๕, ๙๔
มรุตฤธา	๒๕๒	มหาวิชา, ยุค	๓๘๘
มเลจฉะ	๓๘๕	มหาวิระ	๓๒, ๓๗
มหากษัตริย์	๒๒๙, ๒๘๗	มหาวิระ, ศาสตรา	๓๑-๓๓, ๓๗-๓๘
มหากาพย์	๒๗๙,		
๓๕๑-๓๕๒, ๓๖๑, ๓๖๕,		มหาเวสสันดรชาดก	๒๐๙-๒๑๐
๓๖๘-๓๗๐, ๓๘๘		มหาสมมุติ	๑๕๐-๑๕๑
มหาครู	๓๑๐	มหาสมุทร	๑๑๑, ๑๖๐,
มหาชนสโมสรมมุติ	๑๕๐		๒๗๑-๒๗๓

ป ร ะ ญ า ป ร ะ ญ ก ต์ ชู ด อ น เ ตี ย

มหาสาวก	๘๔, ๒๑๑	มิตรภาพ	๑๖๐
มหาอำนาจ	๑๘๑	มิตร	๒๗๑
มองไกล	๖๗	มิลิลา	๓๘๑
มองไกลยอด	๖๕	มิลิกะ	๖๕, ๖๙,
มัจฉาน, ท้าว	๓๒๙		๒๔๐-๒๔๑, ๒๔๖, ๓๙๕
มัจฉริยะ	๔๒๐	มุนชกอุปนิษัท	๓๒๑
มัจฉิมนิกาย	๑๙๔	มุนชกอุปนิษัท, คัมภีร์	๓๒๐
มัจฉิมปณาสก	๑๙๔	มุนช	๖๕
มัจฉิมปาฏิปา	๒๐๕	มูรธาสิกตะ	๔๐๓
มัทราส	๓๖	เมกัสเซเนส	๑๓๒
มันวันตร	๓๘๗	เมตตากรุณา	๒๑๘, ๒๒๐,
มัลละ	๑๓๑		๒๒๖, ๒๔๗, ๒๗๘, ๓๖๗,
ม้าแก้ว	๑๖๐		๓๗๘, ๔๑๖-๔๑๘, ๔๔๐
มาคร	๔๐๓-๔๐๔	เมตตาวารมี	๔๔๑
มาฆบูชา	๒๓๗	เมืองเขมร	๓๖๘
มานุษยวิทยา	๒๔๓	เมืองไทย	๓๖๘
มายา	๗๓-๗๔,	เมืองพม่า	๓๖๘
	๒๓๗, ๒๗๘, ๓๓๓, ๓๓๗	เม็กโดแนล	๒๓๙
มาร	๖๔, ๒๔๔	แม็กลอง	๕๕, ๑๒๘,
มารโลก	๑๗๘		๑๙๖
มารุต	๒๔๘	แม่น้ำโขง	๒๔๑
มาหิษะ	๔๐๓-๔๐๔	แม่น้ำคงคา	๒๔๒-๒๔๓,
มิจฉาชีพ	๑๑๘		๒๔๖
มิจฉาทิฐิ	๓๘๓	แม่น้ำคันธากิ	๒๔๒
มิจฉาธรรมะ	๑๗๒-๑๗๓	แม่น้ำโคมตี	๒๔๒
มิตรเทพ	๒๓๑, ๒๗๔	แม่น้ำเจ้าพระยา	๑๙๖, ๒๔๒

ป ร ี ข ญ า ป ร ะ ชุ ก ต์ ชุ ค อ น เ คี ย

แม่น้ำท่าจีน	๑๙๖	แม่น้ำสรพยา	๒๔๑
แม่น้ำบางปะกง	๑๙๖	แม่น้ำสินธุ	๒๔๓, ๒๔๖
แม่น้ำปสักศกา	๒๔๒	แม่น้ำสุรัสวดี	๒๔๒
แม่น้ำปรัษนี	๒๔๒	แม่น้ำอารักขิกยา	๒๔๒
แม่น้ำมารุทวฤธา	๒๔๒	โมกษธรรม	๓๓, ๖๓-๖๔,
แม่น้ำแม่กลอง	๑๙๖		๗๕
แม่น้ำยมนา	๒๔๑-๒๔๓	โมกษะ	๓๑๗, ๓๔๙-
แม่น้ำรติสตา	๒๔๒		๓๕๒, ๓๕๔, ๓๕๖
แม่น้ำศุตุหรี	๒๔๒	ไมซอร์	๓๖

ย

ยชรวาท	๔๑๗		๓๘๑
ยมนา	๒๔๒	ยาทหบดี	๒๗๖
ยักษิณี	๓๙-๔๑, ๔๓	ยุดเงิน	๓๘๗
ยักษ	๖๔, ๒๔๔,	ยุดทอง	๓๘๗
	๓๖๖	ยุดทองคำ	๓๘๗
ยัญพิธี	๒๕๗, ๒๙๑,	ยุดทองเหลือง	๓๘๗
	๓๒๐-๓๒๒, ๓๒๘, ๓๗๓-	ยุดหิน	๒๕๖
	๓๗๔, ๓๘๒, ๓๘๔, ๓๘๙,	ยุดเหล็ก	๓๘๗
	๓๙๐-๓๙๑, ๓๙๕, ๓๙๗-	ยุดธรรม	๑๕๐, ๒๒๙-
	๓๙๘, ๔๐๗, ๔๐๙, ๔๑๙		๒๓๐, ๒๓๒-๒๓๓
ยาชณวลักขสมฤติ	๓๕๓, ๓๗๐	ยุดศิลป์	๔๐๖
ยาชณวลักขสมฤติ, คัมภีร์	๓๘๐-	ยุดิษฐีเยร	๓๕๒
	๓๘๑, ๔๐๒	ยุโรป	๖๖, ๙๔,
ยาชณวลักข	๓๕๓, ๓๗๐,		๑๓๓

ป ร ะ ญ า ป ะ ญู ต์ ชู ต อ น เ ตี ย

เยอรมัน	๖๖	เยอรมัน, ภาษา	๑๑๒
เยอรมัน, ชาว	๒๘๖	โยคะ	๓๘๒

ร

รฆวงศ์	๓๖๒	ราชฤๅษี	๑๖๒-๑๖๕,
รถการะ	๕๐๓-๕๐๔		๓๕๓, ๔๓๘
รถัสถา	๒๔๒	ราชเสวก	๑๖๕
รพินทรนาถ ตะกอร์	๒๗๙	ราชของครักษ์	๑๖๕
รัฐ	๑๒๖-๑๒๗,	ราชอาณาจักร	๒๒๖
	๑๒๙-๑๓๐, ๑๔๒-๑๔๓,	ราชันย์	๒๘๗, ๒๙๑
	๑๕๗, ๑๕๙	ราชา	๑๕๑-๑๕๒,
รัฐบาล	๘๑-๘๒,		๓๑๑, ๓๓๐
	๑๕๘-๑๕๙, ๒๒๙	ราพณะ	๓๖๖
รัฐมนตรี	๙๗-๙๙	ราพณาสูร	๓๖๖-๓๖๘
รัฐศาสตร์	๒๔	รามเกียรติ์	๖๔, ๒๔๒,
รัตติกาล	๒๘๐-๒๘๒		๓๕๒, ๓๖๐-๓๖๑, ๓๖๕,
รากษส	๒๕๘, ๔๑๒		๓๖๘
รากษสวิวิธ	๓๙๖, ๔๑๒	รามคำแหง, พ้อขุน	๒๔๙
รากะ	๒๑๘	รามราชยะ	๓๖๘-๓๖๙
ราชคฤห์	๑๙๖	รามราชยะ, ยุค	๓๖๘
ราชบัณฑิต	๓๓๙	รามายณะ	๒๔๒, ๓๕๒,
ราชบัลลังก์	๑๒๙		๓๖๕, ๓๖๗-๓๖๘
ราชบุรุษ	๑๘๓	รามายณะ, คัมภีร์	๒๔๒, ๓๖๐-
ราชปุตนะ	๒๔๖		๓๖๑, ๓๖๖
ราชยะ	๒๙๒	รีบ์ลิก	๑๓๐

รุ่งอรุณ	๒๗๘-๒๘๔,	โรงพยาบาล	๒๒๖
	๓๑๙, ๔๑๖	โรมัน, พวกร	๖๖
รูปธรรม	๓๒๔-๓๒๕,	โรมันศักดิ์สิทธิ์	๒๔๕
	๓๒๗, ๔๐๑	โรหิตาศวะ	๒๖๐
เรขาคณิต	๒๑		

ฤ

ฤคเวท	๒๗๖, ๒๙๒	ฤตระ	๒๕๒
ฤคเวท, คัมภีร์	๒๕๖, ๒๕๘,	ฤตะ	๒๔๘, ๒๖๑,
	๒๖๔-๒๖๕, ๒๗๖, ๒๗๘,		๒๗๑, ๓๕๐
	๒๘๖-๒๘๗, ๒๙๒, ๒๙๕-	ฤษี	๓๑๖, ๔๓๒,
	๒๙๗, ๒๙๙, ๓๑๒, ๔๑๘		๔๓๙-๔๔๒
ฤจ	๒๙๑	ฤษีชีไพร	๓๖๖
ฤจิกะ, ฤษี	๒๗๖		

ล

ลยตเดอรี	๒๘๙	ลิจนวี	๑๗๙-๑๙๐,
ลยกระทาง	๒๓๗		๑๙๒
ลัทธิประเพณี	๒๓๖	ลิจนวี, เม่า	๓๓
ลัทธิปรัชญา	๖๓	ลัทธ	๑๕๔-๑๕๕
ลัทธิลึกลับ	๓๕๑, ๓๖๔	เลขคณิต	๒๑
ลัทธิวิเวก	๓๕๑	เล่าจื๊อ	๒๘
ลัทธิศาสนา	๖๔, ๗๐,	โลกคฤหัสถ์	๑๒๘
	๒๓๕	โลกบาล, ท้าว	๒๕๘

โลกปชาบดี	๓๐๙		๗๐, ๗๗, ๘๔
โลกภายนอก	๑๒๘	โลกียวิสัย	๓๑๘, ๓๕๐,
โลกสวรรค์	๑๕๖		๓๖๕, ๓๘๒, ๔๓๒, ๔๓๘
โลกหน้า	๗๘, ๘๒, ๘๔	โลกียสมบัติ	๒๘๑
โลกายัต	๖๒-๖๓, ๗๔	โลกุตระธรรม	๖๓-๖๔,
โลกายัต, ถักติ	๖๒-๖๔,		๖๙-๗๑, ๗๕, ๗๗, ๘๑,
	๗๐-๗๒, ๗๖, ๗๗, ๘๑,		๘๓-๘๔
	๘๔, ๙๒	โลกุตระ	๖๙
โลกียธรรม	๖๓, ๖๙-		

ว

วชิกรรม	๑๕๕-๑๕๖	วรมะ, ะบบ	๑๒๗, ๑๙๒,
วชิทวาร	๑๕๖		๓๗๒, ๓๙๒, ๓๙๕, ๔๐๑
วรมกรรม	๑๒๖, ๒๔๒,	วรมะกษัตริย์	๓๓, ๖๖,
	๒๔๔		๑๒๘, ๑๕๓, ๑๕๕, ๑๘๐-
วรมคดี	๓๗, ๖๖,		๑๘๑, ๑๙๕, ๓๙๘, ๔๐๖
	๑๒๗, ๒๔๒, ๓๖๕, ๓๖๘	วรมะต่ำ	๔๐๒, ๔๑๐
วรมธรรม	๓๙๒,	วรมะพราหมณ์	๖๖, ๑๒๘,
	๓๙๖-๓๙๗		๑๕๓-๑๕๕, ๑๙๓-๑๙๔,
วรมนิยม	๑๙๒-๑๙๔,		๑๙๙-๒๐๑, ๒๐๔-๒๐๗,
	๒๐๗		๓๙๘, ๔๐๖
วรมวุยาสดา	๓๗๒	วรมะแพศย์	๖๖, ๑๒๘,
วรมะ	๕๕, ๖๕-		๑๕๕-๑๕๕, ๑๙๔, ๓๙๘
	๖๖, ๑๒๗-๑๒๘, ๑๕๕-	วรมะศูทร	๖๖, ๑๒๘,
	๑๕๗, ๑๙๒-๒๐๗, ๒๘๗		๑๕๕, ๑๙๔, ๒๐๔-๒๐๖,

วรรณคดี	๓๗๓, ๓๙๘	วรรณคดี	๓๕๖
วรรณคดี	๓๗๖, ๓๘๓,	วัดถุนิยม, สัทธ	๖๓, ๗๐
๓๙๖, ๔๐๑, ๔๐๒, ๔๐๔-		วัยวุฒิ	๑๙๔
๔๐๕		วิสัยการพราหมณ์	๑๘๒-๑๘๖
วรรณคดี	๔๐๒, ๔๑๐	วิสัยการพราหมณ์	๑๘๒-๑๘๖
วรรณคดี - อักษร - ธรรม	๓๗๒	วิสัยการพราหมณ์	๑๘๒
วรรณคดี	๓๗๓	วาจ	๓๒๐
วรรณคดี, เจ้าชาย	๓๕	วาทสยายนะ	๓๕๔
วรรณคดี	๓๙๕	วานปรสส์	๓๐๓, ๓๗๔,
วรรณคดี	๒๔๘, ๒๖๔,	๔๓๒, ๔๓๗-๔๔๓, ๔๔๗	
๒๗๐-๒๗๒, ๒๗๖		วายุพราหมณ์	๒๕๔
วฤต	๒๔๓	วาริโหมะ	๒๗๖
วฤต	๒๙๓	วาเสฏฐโคตร	๒๗๒
วฤต, อสุร	๒๙๒	วาเสฏฐะ, ตระกูล	๒๗๒
วฤต	๒๕๘	วิชา	๑๗๘
วฤต, ฤๅษี	๒๗๒, ๒๗๔,	วิญญาน	๓๕, ๓๘, ๔๐,
	๒๙๓	๗๘, ๘๘, ๙๐	
วฤต	๒๕๔	วิทยาศาสตร์	๒๑, ๒๔,
วฤต	๑๗๙-๑๘๓,	๑๑๕, ๓๓๗	
๑๘๕-๑๘๗, ๑๙๐		วิฑูรชาดก	๙๒
วฤตธรรม	๑๘๑	วิฑูรบัณฑิต	๙๒
วฤตจักร	๓๕๕, ๓๘๔	วิฑูร	๓๘๑, ๔๐๔
วฤตสาร	๑๑๓	วิฑูร	๙๗
วฤตธรรม	๒๑๖, ๔๐๗	วิมตินิยม, สัทธ	๒๙๓
วฤตพระแก้ว	๓๖๘	วิมุตติ	๔๑, ๕๕
วฤตถุนิยม	๖๙, ๗๘,	วิราช	๒๙๐
		วิโลมา	๒๗๖

วิวัฒนาการ	๑๓๓, ๑๓๕, ๑๓๘, ๑๔๓, ๑๕๕, ๑๗๘, ๒๔๘, ๒๕๒, ๒๕๐, ๒๕๙	เวทมนตร์คาถา	๒๘๗, ๓๗๓-๓๗๔
วิวัฒนาการของโลก	๑๒๕, ๑๗๙	เวทมนตร์	๓๑๗-๓๑๘
วิศวกรรม	๒๕๙	เวทมนตร์, คัมภีร์	๓๑๖
วิษณุ, พระ	๒๔๘, ๒๕๖	เวสสะ	๑๕๔
วิษณุปุราณะ	๒๕๙, ๒๗๖	เวสสันดร, พระ	๒๑๘
วิสมโลก	๑๗๒	เวสสันดรชาดก	๒๐๙-๒๑๐
วิสสะ	๑๕๔	ไวเทหะ	๔๐๓-๔๐๔
วิสาขบูชา	๒๓๗	ไวโรจนะ, ท้าว	๓๒๕-๓๒๗, ๓๓๐-๓๓๑
วีรกรรม	๒๔๙	ไวศยะ	๑๕๔, ๒๘๗, ๒๙๑, ๓๘๓, ๓๘๘, ๔๐๓
วีรบุรุษ	๑๖๐, ๒๑๘, ๒๔๙-๒๕๐, ๒๕๔, ๒๖๖, ๒๗๗, ๓๑๓, ๓๕๒	ไวศวรร	๒๕๙
		ไวศวิกสูตร	๓๗๗

ศ

ศรัทธา	๓๐๘, ๓๑๐- ๓๑๒, ๓๒๑-๓๒๒, ๓๒๗	ศาลพระภูมิ	๑๘๙
ศรีอริยมุตไตรย	๑๖๐, ๑๗๘	ศาลดา	๕๖
ศรัติ	๓๖๙, ๓๘๑,	ศาลตามหาวิระ	๓๓, ๓๗-
ศากยบุตร	๕๕, ๑๒๗- ๑๒๘, ๑๙๕-๑๙๖	ศาลสัตว์	๓๘, ๔๗
ศากยะ	๑๒๗, ๑๓๑ ๑๙๕,	ศาลสัตว์	๑๕, ๒๔- ๒๕, ๓๕๕-๓๕๖, ๔๔๒
ศาลเจ้า	๒๔๙	ศาลนารายณ์	๗๓
		ศาลนาพราหมณ์	๑๓๒, ๒๐๗
			๒๘๖, ๒๘๘-๒๘๙, ๔๑๔

ศาสนาพุทธ	๒๘	๑๓๓, ๑๕๕, ๑๙๙, ๒๐๑,
ศาสนิกชน	๗๑	๒๘๗, ๒๙๑, ๓๗๓, ๓๗๖,
ศิลปะ	๓๖๘	๓๘๓, ๓๙๓, ๓๙๕, ๓๙๖-
ศิลปิน	๓๗๕	๓๙๗, ๔๐๒-๔๐๓, ๔๐๕,
ศิลาจารึก	๒๒๗, ๒๓๑,	๔๒๐, ๔๒๔-๔๒๕
๒๓๓-๒๓๔, ๒๓๖-๒๓๗		เศรษฐกิจ ๒๐๗, ๓๙๓,
ศีล	๓๐๖, ๓๑๑,	๔๐๒
	๔๔๒	เสียดเกิด ๓๓๓-๓๔๒,
ศีลธรรม	๕๙, ๑๔๗,	๓๔๓, ๓๔๔, ๓๔๕-๓๔๗
๑๕๙, ๑๗๔, ๒๐๗, ๒๓๘,		เสียดัมพร ๓๔, ๔๗
๒๗๑, ๓๕๐-๓๕๑, ๓๕๓-		โคลก ๔๘, ๕๔,
๓๕๔, ๔๔๔-๔๔๕		๒๔๗, ๒๕๐-๒๕๑, ๒๕๗,
ศุกระ	๒๖๐	๒๖๐, ๒๗๖, ๒๘๗, ๒๙๓,
ศุจิ	๒๕๙-๒๖๐	๓๐๓-๓๐๔, ๓๒๑, ๓๘๘,
ศุทุทรี	๒๔๒	๔๐๗, ๔๑๕-๔๑๖
ศุทรา	๑๒๘-๑๒๙,	

ส

สเคปติก, ลัทธิ	๒๙๓	สนธยาสะ ๓๘๕-๓๘๖,
สงคราม	๑๓๑, ๒๑๓-	๓๙๑-๓๙๒
๒๑๔, ๒๔๕, ๒๔๘-๒๕๐,		สนาตนธรรม ๓๕๑
๓๘๘		สเปน, ภาษา ๑๑๒
สถุลภัทรา	๓๔, ๔๗	สมการ ๓๑๘-๓๑๙
สนธยา	๓๘๕-๓๘๖,	สมณธรรม ๔๔๓
๓๙๑-๓๙๒		สมณพราหมณ์ ๘๗-๘๘,

ป ร ำ ข ญ ำ ป ร ะ ช ู ก ต ้ ช ู ค อ น เ คี ย

๑๓๔-๑๓๕, ๑๖๓, ๑๖๖,	๒๔๔, ๒๕๗, ๒๖๓-๒๖๘,
๑๗๒-๑๗๓	๒๗๑, ๒๗๓, ๒๗๗, ๓๐๐,
สมณโฆหาร ๓๓๐	๓๐๗, ๓๑๐, ๓๑๒-๓๑๓,
สมณะไล่น ๑๘๓	๓๒๑, ๓๔๑, ๔๓๘
สมบูรณาญาสิทธิราชย์ ๑๓๐,	สวัสดิภาพ ๑๘๙, ๒๒๗-
๑๘๐, ๒๑๒	๒๒๘, ๒๓๑-๒๓๒
สมมุติเทพ ๑๕๒	สวัสดิภาพสังคม ๑๗๔, ๑๗๙,
สมรทิตยภดา ๓๘	๑๙๐
สมฤติ ๓๖๕, ๓๖๗,	สวาทา ๒๕๙
๓๗๐-๓๗๑, ๓๘๑, ๓๙๒,	สหรัฐอเมริกา ๙๔
๔๑๔, ๔๔๒	สักกะ ๑๓๑
สมฤติ, ยุค ๓๗๐	สังฆะ, พระเจ้า ๑๗๗
สมัยหิน ๒๕๖	สังคม ๑๒๖-๑๒๘,
สมาธิ ๓๐๕, ๓๒๒,	๑๓๒, ๑๔๒-๑๔๓, ๑๕๗,
๔๑๖	๑๗๕, ๑๗๙, ๑๘๓, ๑๘๘-
สมาบัติ ๓๐๕	๑๘๙, ๑๙๑-๑๙๒, ๑๙๕,
สมุนไพร ๒๒๖	๒๐๕-๒๐๘, ๒๑๑, ๓๖๕,
สมัยมฤ ๓๙๙	๓๗๕, ๓๘๓, ๓๙๔, ๔๐๖,
สรวุ ๒๔๒	๔๒๑, ๔๒๘, ๔๓๐
สวัสดิ์ ๒๔๒	สังคม, วง ๓๙๑, ๔๐๕,
สุธรรม ๓๙๒	๔๒๔
สุธา ๔๑๙	สังคมสงเคราะห์ ๒๐๗, ๔๒๑
สุวรรณ ๔๑, ๔๓,	สังฆราช ๓๓
๗๘-๗๙, ๘๒, ๘๕, ๘๘,	สังฆเนยสถาน ๒๓๓
๑๕๑, ๑๕๖, ๑๖๖, ๑๘๙,	สังสการ ๓๗๕, ๔๔๓,
๒๐๐, ๒๐๔-๒๐๕, ๒๒๗,	๔๔๖-๔๔๗

ป ร ำ ข ญ า ป ร ะ ช ุ ก ต์ ช ุ ค อ น เ ลี ย

สังสารวัฏ	๓๘, ๔๐, ๔๓,	๓๗๘, ๔๐๖	
๒๒๐, ๒๒๑, ๒๔๕, ๔๒๐		สัปตชีวหา	๒๒๐
สังธรรม	๗๔-๗๕,	สัปตทรี	๒๔๑-๒๔๓,
๘๓, ๘๖, ๑๐๕-๑๐๕,			๒๔๘
๑๕๖, ๒๒๑-๒๒๒, ๒๒๕-		สัปตสินธวะ	๒๔๑-๒๔๒
๒๒๖, ๒๖๘-๒๖๙, ๒๘๔,		สัปตสินธุ	๒๔๒
๒๘๙, ๒๙๙		สัมมากัมมันตะ	๑๐๓
สังนิยม	๑๐๔	สัมมาทิฏฐิ	๑๐๓
สังนิยม	๓๓๙-๓๔๑	สัมมาปฏิบัติ	๓๙๐
สัญลักษณ์	๒๖๓-๒๖๔,	สัมมาวาจา	๑๐๓
๒๗๒, ๓๑๗-๓๑๘, ๓๖๕,		สัมมาวายามะ	๑๐๓
๔๓๐		สัมมาสติ	๑๐๓
สังฆาการ	๑๘๐	สัมมาสมาธิ	๑๐๓
สังฆาละ	๒๕๘	สัมมาสังกัปปะ	๑๐๓
สัถ	๒๔๐, ๒๕๒-	สัมมาอาชีวะ	๑๐๓
๒๕๓, ๒๕๒-๒๕๗, ๓๓๕,		สัมมิตา	๓๑๗, ๓๖๔
๓๔๒-๓๔๕, ๓๔๗		สัมมิตา, คัมภีร์	๓๑๗
สัถวันรท	๓๙๑	สัสมิตทิฐิ	๘๓
สันโดษ	๔๓๑	สาธารณรัฐ	๑๓๐-๑๓๑,
สันติสุข	๑๒๓, ๑๘๘,		๑๘๐
๒๓๑-๒๓๒, ๒๒๒		สามเณร	๓๐๒
สันนยาสิ	๓๐๓, ๓๗๔,	สามเวท	๔๑๗
๔๓๒, ๔๔๑, ๔๔๒-๔๔๓,		สามัคคี	๘๒-๘๓
๔๔๗		สารัตถะสำคัญ	๓๕๑, ๓๗๒
สันสกฤต, ภาษา	๑๗, ๖๓,	สารีบุตร, พระ	๘๖
๒๕๕, ๒๗๘, ๓๖๗-๓๖๘,		สาวัดดี	๑๙๔, ๑๙๖

ป ร ั ช ญา ป ระ ยุ ก ต์ ชุ ด อื่น เติ ย

สาวิตระ, เทพ	๔๐๔	สุดตนิบาต	๑๙๓
สาวิตรี	๔๐๗	สุดตันตปิฎก	๑๒๖, ๑๙๔
สาวิตรีฉันท	๔๐๙	สุททะ	๑๕๕
สิทธิธัตถะ	๓๒	สุททาวาส	๑๕๖
สิทธิธัตถะ, เจ้าชาย	๒๓	สุทธานคร	๒๗๖
สิทธิธรรณ	๓๒	สุนิยัม	๑๐๔, ๒๗๙,
สิทธิมนุษยชน	๒๑๐, ๒๑๘,	สุริยคติ	๒๔๘, ๒๘๖
	๒๒๑-๒๒๒	สุริยจักรวาล	๓๐๘
สิทธิเสรีภาพ	๒๑๖	สุริยเทพ	๒๔๘, ๒๕๗,
สินธุ	๒๔๒-๒๔๓		๒๘๖, ๔๑๕-๔๑๗
สีดา	๒๔๒-๒๔๓	สุริยะ, ระบบ	๓๐๙
สีพี	๒๑๐, ๒๑๒-	สุวรรณสาม	๔๓๙
	๒๑๖,	สุตตะ	๔๐๓-๔๐๔
สุทธานคร	๒๗๖	เสตัพพนคร	๘๔
สุคติ	๕๔, ๑๕๖,	เสนาบดี	๑๘๒, ๒๘๗
	๒๐๔-๒๐๕	เสรีภาพ	๑๒๐, ๔๒๕
สครีพ	๓๖๖	เสภา	๒๔๖
สูงคะ, ราชวงศ์	๓๗๐	โสธประสาท	๓๕๗
สุญญากาศ	๒๔๗		

ห

หวน, ราชวงศ์	๖๗	หลวงจีน	๑๓๒
หนังสือป่า	๓๑๖	หุลาที	๒๔๓
หุนมาน	๓๖๖	หัตถ์รัตน	๑๖๐
หวิงส์, คัมภีร์	๒๕๙	หิรัณยครร	๒๕๒

ป ร ิ ข ญ า ป ระ ยุ ก ศั ชุ ค อ น เ คี ย

หิรัญยปุระ	๒๔๖	หุตาศะ	๒๕๔
หุตฤษ	๒๕๔		

อ

อภัสติ	๒๗๖	อนารยชน	๖๔
อภุศลกรรม	๔๒๐	อนิจจัง	๑๓-๑๔, ๗๓,
อภคต	๓๖๖		๔๔, ๑๐๔, ๑๑๕, ๑๒๖,
อชาติศัตรู	๓๕๒		๑๓๗-๑๓๘
อชาติศัตรู, พระเจ้า	๑๘๐-๑๘๓,	อนุภริยา	๗๐
	๑๘๕	อนุสติ	๒๐๗
อณู	๑๑๕	อบาย	๑๕๕-๑๕๖,
อดีตกษัตริย์	๒๓๓		๒๐๗
อดีต, พระเจ้า	๓๖๒	อบายภูมิ	๓๑๒
อทินนาทาน	๓๕๘	อบายมุข	๘๑
อธรรม	๒๕๕, ๓๖๗-	อปริหานิยธรรม	๑๗๙-๑๘๑,
	๓๖๘		๑๘๖, ๑๘๙-๑๙๐, ๑๙๑
อธรรมวาระ	๑๗๒	อพรหมจารี	๓๑๑
อธิปัตย์	๒๗๓	อภาวะ	๑๙, ๒๔๐,
อนละ	๒๕๙		๒๕๓, ๒๕๓, ๒๕๕-๒๕๙
อนัตตา	๔๔, ๙๖,	อภิญาญา	๔๔๒
	๑๐๘-๑๑๐, ๑๑๓-๑๑๕,	อภิธรรม	๓๓๔
	๑๒๑-๑๒๔, ๑๒๖	อภินิหาร	๒๕๔
อนาคาริก	๑๓๗, ๑๕๕,	อภิปรัชญา, ภาษา	๒๗๙
	๑๖๒	อภิมานี	๒๕๙
อนาธิปไตย	๑๕๙	อมฤตภาพ	๒๗๕, ๒๘๘,

ปรัชญา ป ระ ยุ ก ต์ รุ ค อี น เ คี ย

	๓๐๘, ๓๑๐	๒๒๔-๒๒๙, ๒๓๑, ๒๓๓,
อมตะ	๕๗-๕๘,	๒๓๕, ๒๓๗
	๒๘๐, ๒๘๘, ๒๙๐, ๓๐๘-	อโศกมหาราช, พระเจ้า ๑๓๒,
	๓๑๒	๒๑๓, ๒๒๔
อมตมหานิพพาน	๒๒๐	อัสติ ๒๔๐, ๒๕๒-
อมร	๓๑๒	๒๕๓, ๒๕๒, ๒๕๗, ๓๒๔,
อมรวิชัย	๒๘๙-๒๙๐,	๓๕๒-๓๕๔
	๓๑๒, ๓๒๒, ๓๒๖-๓๒๗,	อสุรวินาที ๓๙๖, ๔๑๒
	๓๒๘-๓๒๙	อสุร ๖๔-๖๕,
อยุธยาธรรม	๒๒๙	๖๗-๖๙, ๘๐-๘๑, ๒๔๔-
อโยธยา	๓๖๕, ๓๖๗	๒๔๖, ๓๒๕, ๓๒๗, ๓๓๐-
อรรณภดา	๑๑๗, ๒๔๔	๓๓๑, ๓๖๖, ๓๙๑
อรรณภศาสตร์	๓๕๕	อสุรจักรวาล ๒๕๒
อรรณภศาสตร์, คัมภีร์	๓๕๖	อหังการ ๑๒๑
อรรณภะ	๓๔๙-๓๕๐,	อหิงสา ๓๕๑, ๓๖๘-
	๓๕๓, ๓๕๕	๓๖๙, ๓๗๗-๓๗๘, ๓๘๑
อรหันต์	๑๑๓	ออสเตอรอยด์ ๖๕
อริยสัจ	๙๖-๙๗,	อะริสโตเติล ๒๐, ๒๔
	๑๐๔	อะลูมิเนียม ๒๙๔
อวกาศ	๒๙๕, ๒๙๗,	อักษรศาสตร์ ๖๖
	๓๒๓, ๓๓๐	อัคคีญาณสูตร ๑๒๕, ๑๓๔,
อวตาร	๓๖๗, ๔๐๑	๑๓๘, ๑๔๑, ๑๔๓, ๑๕๒
อวิชชา	๒๐, ๔๑,	อัคนีเทพ ๒๕๔-๒๕๗,
	๓๒๑, ๓๒๖-๓๒๗, ๓๔๗-	๒๖๐, ๒๖๒-๒๖๓, ๒๗๐
	๓๔๘	อัศรมหาเสนาบดี ๑๙๒
อโศก, พระเจ้า	๑๓๒, ๑๕๙,	อัศรมหา ๒๑๑

อังกฤษ	๑๙๒, ๓๐๕,	อาณาจักร	๑๖๓-๑๖๔,
	๓๖๙		๒๔๕, ๒๕๘, ๒๖๑, ๒๘๐,
อังกฤษ, ภาษา	๑๖-๑๗, ๓๐,		๒๘๓, ๓๑๑, ๓๑๙
	๙๗, ๑๑๑-๑๑๒, ๒๗๙	อาณาจักรคม	๒๔๘
อังคีรศ, พระ	๒๕๘	อาตมัน	๓๕, ๔๐,
อัมมายุค	๑๕๓		๗๙, ๘๘-๘๙, ๓๑๘-๓๒๐,
อัญญะเถรีย	๓๑-๓๒		๓๒๒-๓๒๓, ๓๒๗, ๓๔๓,
อิตตา	๓๕, ๑๐๘,		๓๕๕, ๓๕๗, ๓๘๑, ๔๐๑,
	๑๑๐, ๑๑๓-๑๑๕, ๑๑๗-		๔๑๘-๔๑๙, ๔๔๗-๔๔๘
	๑๑๘, ๑๒๓-๑๒๔	อาณาจักรพเวท	๒๕๒, ๔๑๘
อิตตานิปปโต	๑๓๑	อาณาจักรพเวท, คัมภีร์	๓๐๗, ๓๑๐,
อันติมะ	๓๒๓, ๓๙๒	อาทิตย์	๒๗๒
อันธพาล	๔๔๓	อานนท์, พระ	๑๑๘, ๑๙๕
อัมพหัสต์	๒๕๙	อาภังกานิสถาน	๖๘, ๒๔๑
อัมพากฤต	๗๕	อภัสสร	๑๓๖
อัมพัสระ	๔๐๓-๔๐๔	อภัสสรพรม	๑๓๕-๑๓๖,
อัมพุราชา	๒๗๖		๑๓๘-๑๔๐, ๑๔๓-๑๔๔
อัมเมธ	๓๑๖, ๓๑๙-	อภัสสรา	๑๓๖
	๓๒๐	อาโยคะ	๔๐๓
อัมวิน	๔๐๙	อารยธรรม	๑๕๙, ๑๘๘,
อัสถายนสูตร	๑๙๔		๒๔๓, ๒๔๖, ๒๕๕
อัสถายน	๑๙๖-๒๐๔	อารยวรรณะ	๓๗๓
อัสสรันตะ	๑๖๐	อารยัน	๖๕-๖๙,
อาชญากร	๑๙๙		๒๔๐-๒๔๔, ๒๔๖-๒๕๑,
อาชญากรรม	๑๕๐, ๑๕๘-		๒๕๕-๒๕๕, ๒๖๐-๒๖๑,
	๑๕๙, ๑๗๙, ๔๒๑		๒๘๔, ๓๗๓-๓๗๖, ๓๙๓-

ป ร ิ ข ญ า ป ร ะ ญ ก ต์ ชุ ต อ น เ คี ย

๓๙๕, ๔๐๒, ๔๐๖-๔๐๗,	๒๔๙, ๒๕๓, ๒๕๔, ๒๖๕,
๔๑๕, ๔๒๔	๒๖๘, ๒๘๗, ๓๐๕, ๓๑๖,
อารยาภิเษกาวา ๖๓	๓๓๔, ๓๖๒, ๓๖๘-๓๗๐,
อารยวิวาท ๓๙๖, ๔๑๓	๓๗๔, ๓๗๖, ๓๙๕, ๔๒๕,
อารยะ ๔๑๓	๔๓๓, ๔๔๕
อรัณยกะ ๓๑๖	อินเดีย, กวี ๓๖๒
อรัณยกะ, คัมภีร์ ๓๑๖-๓๑๗	อินเดีย, กษัตริย์ ๒๓๓
อารยศึกษา ๒๔๒	อินเดีย, ชาว ๑๙๓, ๒๑๖,
อารุณี ๓๙๗	๒๔๐, ๓๐๕, ๓๓๗
อ่าวไทย ๕๕, ๑๒๘	อินเดีย, ประเทศ ๓๑, ๓๖, ๖๕,
อาศรม ๓๐๓, ๓๑๗,	๑๔๖, ๑๗๗, ๑๙๒, ๒๑๐,
๓๗๒, ๓๗๔, ๓๘๑, ๓๙๐-	๒๔๑, ๒๔๓, ๒๔๗, ๒๕๔,
๓๙๑, ๔๐๖, ๔๑๒, ๔๑๔,	๓๑๖, ๓๖๘-๓๖๙, ๔๐๑
๔๓๒-๔๓๓, ๔๔๒-๔๔๓,	อินเดีย, ปรัชญา ๒๘, ๔๗,
๔๔๗	๒๗๙, ๓๓๔, ๓๔๙
อาศวลาณคฤหสูตร ๔๐๗	อินเดีย, วรรณคดี ๒๗๙
อาศวลาณคฤหสูตร, คัมภีร์ ๔๑๐	อินโด - อารยัน ๒๔๓
อาสวะ ๑๕๖	อินโดนีเซีย ๓๖๘
อาสาฬหบูชา ๒๓๗	อินโด - ยูโรเปียน ๒๖๔
อิตถีรัตนะ ๑๖๐	อินทราภี ๑๘๖
อิตติหะสะ ๔๑๗	อินทรียสังวร ๓๕๘
อินเดีย ๒๘, ๓๖,	อิสรภาพ ๓๐๕, ๓๖๘-
๔๗, ๖๑-๖๖, ๖๙, ๘๗,	๓๖๙
๑๒๗-๑๒๘, ๑๙๒, ๑๙๘,	อิสลาม, ศาสนา ๗๔
๒๐๗, ๒๑๓, ๒๒๑, ๒๓๖,	อียิปต์ ๑๒๘
๒๔๐-๒๔๑, ๒๔๓-๒๔๔,	อุกระ ๔๐๓

ป ร ำ ข ญ ำ ป ร ะ ช ู ก ั ร ุ ค ิ น เ คี ย

อุจเฉททิว	๘๓-๘๔, ๘๑	อุปนิษัท, สมัย	๓๑๘, ๓๖๔,
อุชเชนี	๒๓๐-๒๓๑		๓๖๕
อุคคคิตี	๑๓๑-๑๓๒,	อุปาทาน	๔๑
	๑๕๘, ๓๕๐-๓๕๑, ๓๕๓-	อุททอง, พระเจ้า	๑๕๑
	๓๕๔, ๓๕๖, ๓๖๐, ๓๖๕,	เอกเทพ	๒๙๓
	๓๖๗-๓๖๘, ๓๗๑, ๓๗๕	เอกเทวะ	๒๕๒
อุคคปุระ	๓๓๐	เอกพันธุ	๓๑๗
อุคคาวายายนสูตร	๓๗	เอกภาพ	๑๙๒, ๒๙๘-
อุคคิยะ	๒๗๒		๒๙๙, ๓๑๗-๓๑๘
อุคคกัณ	๒๑๒	เอกราช	๑๕๑, ๑๘๐-
อุคคทามะ	๒๗๖		๑๘๒, ๓๐๕, ๓๖๔
อุคคทาลกะ อารุณี	๓๓๗	เอกลักษณะ	๒๘๖,
อุบลี	๑๙๕		๓๑๘-๓๒๐, ๓๒๓-๓๒๕,
อุเบกขา	๒๒๐		๓๕๔, ๓๘๔
อุโปสถศีล	๑๖๓, ๓๐๒	เอเชียงกลาง	๖๕, ๖๗
อุปนายนะ	๔๐๖-๔๐๘	เอเชียงอาคเนย์	๓๖๗-๓๖๘
อุปนิษัท	๓๑๙, ๓๓๕	โอชะดิน	๑๓๙-๑๔๑,
อุปนิษัท, คัมภีร์	๒๙๓, ๓๑๖-		๑๔๓
	๓๒๐, ๓๓๐, ๓๓๓, ๓๓๕,	โอปปาติกะ	๓๑๒, ๔๑๙
	๓๕๑, ๓๕๓	โอแซ็ก นิวตัน	๒๔

ฮ

ฮัน	๓๙๕	๓๙๒-๓๙๓, ๔๑๔, ๔๒๕	
ฮินดู	๓๔๙, ๓๕๔-	ฮินดู, คัมภีร์	๓๕๔
	๓๕๕, ๓๕๘, ๓๖๙, ๓๗๓,	ฮินดู, ชาว	๓๕๔-๓๕๕,

ป ร ะ ช ุ ค อ น เ คี ย

	๓๖๙, ๓๘๗	ยีนดู, วัฒนธรรม	๓๕๑, ๓๗๑
ยีนดู, พวง	๑๒๘, ๓๖๕,	ยีนดู, ศาสนา	๓๑๖-๓๑๗,
	๓๖๙, ๔๐๒		๓๔๙, ๓๕๔, ๓๖๓, ๔๑๔,
ยีนดู, ลัทธิ	๓๐๓, ๓๑๗,		๔๓๒
	๓๕๑, ๓๕๔, ๓๗๐, ๓๗๒,	ยีนดู, สังคม	๓๗๕, ๔๑๔
	๓๗๖		